

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Memorial Library
University of Wisconsin - Madison
728 State Street
Madison, WI 53706-1494

159,

SALONNÍ
BIBLIOTÉKA

ČÍSLO CVII.

TEMNO

V PRAZE.
NAKLADATEL J. OTTO KNIHKUPEC
1902.

TEMNO

NAPSAL

JOSEF K. ŠLEJHAR

V PRAZE.

NAKLADATEL J. OTTO KNIHKUPEC

1902.

VEŠKERA PRÁVA VYHRAZENA.

Tiskem České grafické společnosti »UNIE« v Praze.

MEM
PG
5028
S5?4
T4
1902

AVD4431

ČERNOHLÁVEK.

Vesnická idylka.

Memorial Library
University of Wisconsin - Madison
728 State Street
Madison, WI 53706-1494

I
I
j
k
l
m
n
o
p
q
r
s
t
u
v
w
x
y
z
Z
v
u
t
s
r
q
p
o
n
m
l
k
j
i
h
g
f
e
d
c
b
a

Za své příležitostné návštěvy v ústavu choromyslných zastihl jsem tam na jedné z chodeb, jež připadaly mně vždy jako předsíně vstupu do hrůz a pekel života, jistý zjev, jenž nedovedl vymizet mi více z paměti. Zjev konečně v té historii martyria šílenství a všech těch úžasných rozruchů lidské duše ne ojedinělý, ba velmi častý, nic zvláštního — leč mně tak podivně v otřásající mohutnosti utkvěl na mysli.

Jakoby před sebou zřím neustále tu bytost šedé plaché tváře, s nezměrnou úzkostí ve zracích, vykonávati pohyb rytmicky v nezastaveném chodu z místa na místo, do prava, do leva, vždy přesně o tutéž vzdálenost, matematicky vyměřenou a náruživě hájenou, nevybočenou a nezměnitelnou, v tom o své ujmě zvoleném, šerém a jakoby ztajemnělém koutě na konci širokého, vždy pečlivě uzavřeného koridoru, vlastního toho vstupu do pekel a hrůz! Z místa na místo jakoby v chvatu člunkem pohazoval. A vždy přešla ta bytost úkradmo, schýlena, s ramenoma nabočenýma, jakoby bylo namáhavě co činiti s nesnázeми v cestě; a i ten zrak se svíral, zíraje takovou pouhou zúženou mezerou, trdně, smýkavě, jako skelně problýskaje, a v celé bytosti zračilo se při tom jakési úporné uděšené sevření, vychylující se napjetí a kvačivě chystání se za nějakým záhadným cílem . . . přešla na tu nezměnnou

vzdálenost, zarazila prudce a náhle jako v určení, cosi vyšlehlo z náhle rozšířivší se mezery oka, tím výšlehem pohledu o čemsi se přesvědčila, a učinivši náhle zvrát, zas zpátky se dala.

A tak to trvalo celé hodiny, den co den, po celý život, a kdyby byli nechali, bez ustání, bez vyrušení, do věčnosti, do posledního úpadu sil. Ty strašné šílené cloumavé kyvy, v nichž jakoby se zpodobila nekonečnost a nezastavenost odvěká světového rytmu sil, neuspořádaných a neovládaných duchem života, byly tu jakoby účelem samy sobě — jiného projevu života v tomto člověku neznal, protože nebylo ho tu!

Rytmus ten každou vzpomínkou bije mě a zmitá duši, jakoby v mé lebi dále pokračoval, dunivě narážeje o její prostor.

A byl tehdáž takový šerý den, z oněch chvil pochmurné těžké nálady, jež jakoby jen věštily neštěstí a smutek. Onen slepý rytmus živé hmoty a mrtvé duše za těchto chvil pronikal duši zoufalou bezútěšností. Jako vidění kletby a hřichu a zmítané pouště a živelného vzbouření noci, které nebude více rána, zazel mně u vědomí ten zjev z odlehlého koutu, toho světa mimo svět, mimo jeho živé i mrtvé, mimo jeho radosti i **trudy**, toho světa, v nějž jakoby se uchýlilo prokletí člověčenstva — přízračným viděním mně zazel a více z duše nedal se vytlačiti. Neustoupil, je tam pořád...

A za téhož pobytu na téže chodbě v téže chvíli uslyšel jsem z nenadání zalkat hlas, jeden hlas, z neznámých zdrojů lidských muk, takový hlas zaúpění a nářku, jímž ohromeno zůstalo mé nitro.

Tak zaštkal, tak se chvěl a svíjel u výbuchu svého hoře, v jakýchsi náhlých rozpomínkách nejúděsnějších v úsmrti raněného srdce svého, tak se určicně prorýval tím nehybným, vláčným, zamšným ovzduším uzavřené

prostory, že rázem jakoby temným úzkostným mrakem zahaleno, označilo se vše v ohlasu těchto nezměrných béd srdce.

Sám zanašel se ten hlas, ten zaúpělý, ohromivý nářek zůstával nerušen v onen okamžik. Všechny ty hlasy ostatní, ten chechtot, to brumlání, ty nesrozumitelné žvásty na všech stranách, ty mečivé blábolivé zvuky, výkřiky pošádlení a zavývání zloby, běs vnitřních rozpoutání, řev maniaků a celé to změtení lidských hlasů, čím vším jako z rozbouřeného chaosu neustává ozývat se taková chodba blázince, zmlkly na ráz, jakoby nejen u vytušení své nevýznačnosti před zasažením takovéto podstaty vlastního zničení a zkázy, z níž nářek onen se vybíral, ale i samy v truchlivém úžasu vlastního šílenství nad tímto jiným šílenstvím srdce a jeho bolu!

A ve svém vyjmutí z osamocení a ticha rázem nastalého v tom úlu zmítaných a zatemnělých rozumů dozníval posléze onen nářek strašným lkavým echem, jakoby bolu všech bolů, jež kdy v nitro lidské sáhly. Až posléze zmíral v neurčitém, těžkém zachvívání, za takové téměř mystické pochmurnosti vynášející se z pozemských pout, jakoby poslední varhanový ohlas miserere zoufalství a zatracení zanikal klenbou kathedrály...

Pak teprv těžký oddech odvážil se vyjmout z hrudi — ó vy všichni šilenci světa, již musili jste vzítí jeho šílení a zvrácenost na sebe a přejmouti s jeho beder celou tu neobsáhlou kletbu života a jsoucnosti na ubohé hlavy své!

A odvážil se zase příšerně rozhučeti ten veškerý změtený shromážděný tu chaos života ze života vyloučeného. Zas nastaly ty chechty, výškviky a žvásty, brumlání a zavývání a řevy maniaků — nerušeně pozvedl se a promluvil hlas blázince, pekel hlas.

Ale tomu všemu nevěnoval jsem více pozornosti, odcházeje jen s oním jediným hlasem v duši, již něco

takového ještě nikdy nezaznělo. Jako v drtivé tíze přízraku a úžasu neskonalého, jehož mysl nedoveďe se více zbýti, odcházel jsem z pochmurných těch prostor, s hlasem oním jaksi v celé bytosti, jež se nervosně, ústrašně chvíla v jeho nezanikajícím dotčení.

A vytrvávaly i ony chvíle těžké, nevystihlé nálady, jež jakoby vždy jen neštěstí a zmar měly věštit v neznámém, naléhavém svém souvztahu.

— — — — —

Tedy zůstala posléze sama. Právě na tom našem hrbitůvečku jako dlaň, kol toho kostela na stráni v nepravidelném ale půvabném obrazci rozloženém, pochovali jí sestru, tu jedinou duši, jež na světě jí zbývala. Právě poslední ruka vrhla za ní svou hrst hlíny.

Nemnoho bylo lidí na tom neokázalém, skromném, jako před světem zatajeném pohřbu. Nebylo muziky, mláďenců, hasičů, nebylo tu ani jediného místního hodnostáře — na takové pochování lidé neradi chodí. Kdo dnes šel, bylo jen několik nejbližších sousedů z outřpnosti a pár těch, co nebožku znali. A těch bylo tuze málo. —

Byl to takový nevýznačný, zrovna utajený život těch ženských, v té jejich sedničce, v tom jejich dřevěném domku vzdáleném ode vsi, na malé vyvýšenině uprostřed lučnaté stráně s javory a břízami.

Takový, jako druhdy celé rodiny, dokud byla pohromadě, do nedávna...

Byly obě sestry, s otcem, matka zemřela před časem. Lidé ve svém útulku žijící tak zvláště, tak tíše, tak podivně šťastně, v takovém nevýslovném vespolečném zaujatí. Jakoby je pojila jiná páska ještě, než krve a rodnosti — ač i tato vzájemnost v životě zdejších arci byla cosi výjimečného a vzácného, neboť kde více dospělých v témž rodu žilo pod jednou střechou u jednoho stolu, žilo jen

v největších nesvárech a rozkolu, samý křik, vyčítání, nevrazení, váda, opilství a zhýralost.

Dokud žila matka, — ta žena plachá, nesdílná na venek, — málo kdy zřená, s takovým neustupujícím tichým soumrakem u výrazu své bílé, jemné tváře, na níž nebylo stopy pro nějaké příkrosti a hrubé neomalenosti, již nejméně označují tváře ženského lidu v zdejších drsných, nepříznivých poměrech — dokud žil otec, co to bylo za život a družnost!

Zrovna v milý úžas a hluboké, otřásavé pohnutí uvádělo to vespolečné žití zde. Tolik vroucí lásky a důvěřivé něhy, tolik přirozené delikátnosti a vzájemného ohledu v soužití těchto prostých lidí bez učenosti a vzdělání. Jakoby si z duší vyjímali své myšlenky, svá přání, nic tady nenaráželo na odpor, nebylo tu umíněného sobectví, vlastních rozmarů a choutek, nebylo zvrhlosti nezřízených chtíčů. Jak dovedou se někdy vynaléztí a spojití srdce, jež by se tak hodila k sobě, tak dovedla si vyhověti, tak se doplniti, jako to bylo u těchto lidí, otce, matky a dětí. A vše dalo se nějak přirozeně, bez úsilí a vypočítavosti, bez vynucení, bez boje a potlačování. To nebyl kompromis rozumu, vychované zřízenosti, přemítavé uvážlivosti a disciplíny — to byl čistý, vroucí kompromis srdcí. —

Považky obou rodičů jakoby se byly hledaly ku splynutí tak vábnému, tak nevýslovně šťastně harmonickému, jež jakoby bylo soužitím ráje.

Otec byl tichý mírný muž, trochu podivín, trochu zaujatec ve svých předsevzetích, také trochu staromodní a nepodajný pro utvářející se nedobrý běh života vůkol, hleděl si vždy jen svého, s vnějším životem se nestýkal, spíše také jakoby se mu plaše vyhýbal, jen nerad bera v něm nejnnutnější účastenství. Nejšťastněji se cítil mezi svými, v tom domku s okny do stráně a ku lesům za

tím stavem, na němž po celý život utkával plátno šotyšů a na té zahrádce a poličku, jež vespol vzdělávali.

Zření jeho vždy trochu zasmušených a v zádumčivě pomnění ponořených zraků dělilo se jaksi jen mezi své, jež objímalo takovou zjevnou rozechvělou přichýleností, která nikdy se neosopovala, nikdy nebyla nevrlou, ale vždy tak mile vyhovující a jen v tomto vyhovění a za úsměvu, jež značil tu víc než výčitky celého světa, někdy kárající a napomínající, — a dělilo se mezi ty pestré obrazce šotýše v bdělé, upjaté, zkunné pozornosti — a dělilo se v občasném pohledu o tu zahrádku, poličko a o tu stráň vůkol se zalesněným obzorem nahoře v dáli ve všech ročních proměnách, — a dělilo se ještě o to ptáče v kleci visící u okna podle stavu, a to bylo radostí a luxusem jeho srdce.

Nic neměl tak rád tento stařec mimo své, jako ptáka zpěváka a když s jeho stavem o závod perilil své šveholy, že jich byla plna ta sednice a plno jeho stařecké srdce, tu jakoby svěžeji se mu pracovalo, jakoby stav byl zrovna popoháněn těmi zvuky, a jakoby se mu svěžeji žilo a svěžeji snášelo nezbytné útrapy chudého jejich života. A jakoby se pak vůkol do všeho rozlévalo to jemné, tklivé štěstí, jež vzněcovalo se v prostém ušlechtilém jeho srdci, vyzařujíc z jeho bytosti jakousi gloriolou.

A jakoby se i všem ostatním žilo svěžeji, jako u vroucí, posilující se účasti za toho popěvu nadšeného důvěřivého srdce ptačího...

Uměl si staroch vždy vybrati zpěváka... a v jarních dobách za nedělí a svátků mnohé chvíle prodlel po lesích naslouchaje ptákům, jejich štěstí a nebeské volnosti se tak účastňuje. Tu konopku, tu čermáčka, tu stehlíka. či zvonka mívával, opatřuje si je vhodně v té volnosti lesů -- a to bylo snad jediným hříchem jeho života.

Veškerou znalou péči věnoval pak svému zajatečkovi, a o péči tu dělila se s ním svorně rodina — co jemu bylo milo, bylo milo všem. Zahleděl se tak někdy ten staroch od svého stavu na toho ptáka. A zaměřila se tu jeho bílá, zprůhlednělá tvář, jež splývala jaksi s bílým a také tak zprůhlednělým temenem, se sporými kadeřemi po stranách, a splývala k jakési oblasti rozničené a prochvělé z vnitř ušlechtilou duší stařeckou; → a z těch jeho očí v takové chvílce vyplývalo tolik tiché radosti, tolik tichého nadšení a usměvavé záře v ústrety tomu rozhlaholení hrdélka ptačího, že za to velké nevinné lidské štěstí, tak čisté a vroucí, bylo nutno a dobře odpouštětí hřích spáchaný na božím tvorů. Vědouc ptáče o ohlasu a vznícení, jež dovedlo vyčarovati v lidské duši, bylo by zajisté samo a rádo odpustilo za své zajetí, za oloupenou volnost a ostatní blaho svého života v lese, ve zdroji záře nebeské, za jara, v nekonečném dmutí toho božského života tam nespjatého, neomezeného...

Tak dobře, ať tak dobře bylo druhdy u těch lidí v jejich pokorném, stajeném, odevzdávajícím se životě — v práci neustálé, bez ochabení (matka připravovala přízi, soukala, dcery šily), bez radostí a úspěchů vnějších, bez jakékoli výhody a užívání, ale v pokoji a útěše vnitřní...

Tišeji trávy žili ti lidé, v jejich okruhu nezkalila a nezčeřila se snad ani jednou hladina života rmutnou, zžíravou vlnou sobectví a nesrovnalivosti. Komukoliv by se uzdávalo, mohl by je i bez odvety potupiti, výsměchem zahrnouti, snížití a ušlapati jako červa, a oni by se neubránili, nevzepřeli — ale měli pokoj přec, svatý trvalý pokoj; nebudilif ničí závist, nikomu nepřekáželi, nerušili ničí hmotný úspěch a výhody. Jejich tiché intimní štěstí nebylo nikomu na úkor, neboť lidé v hrubé laživosti takovému štěstí nerozuměli, aby i za ně se mstili a hleděli je usilovně zničití jako mráz útlý květ. Nebylo by obstálo

to štěstí zajisté, kdyby bylo okázalé, triumfovalo v hmotných výhodách — ale o takové štěstí v strádání a chudobě lidský běs nezavadí, nestará se vůbec o ně, a to je také požehnáním štěstí takového!

Ano více, než jen rodině vztahy krve pojilo tyto lidi, cosi jako mimozemská sféra vznášelo se kol těch hlav, pojíc jejich duše... ano duše, duše samy se tu vespolek projímalý, obcující ve smírné účasti, svrchované svou vnitřní vítězoslávou a požehnáním věčnosti obdařeny. Jakoby v těch lidech bylo splnění a uskutečnění životního sna, sestoupení jakéhosi království božího na zemi z lůna věčnosti a mystiky — —

Až náhle ona prvá rána udeřila, vyburcovala ty lidi z jejich životního sna. Když zemřela matka, když ta její plachá, jemná tvář proložila se tehdy těžším soumrakem, než obvykle v tom jímavém smutku tajemném na ní lpěl — proložila se stínem smrti. Zemřela v jakémsi nenadání, v jakémsi neviditelném obestření oním soumrakem, jako když zhasí a zanořuje, se světlo dne... podivuhodná, zvláštní to byla smrt, jež pojala lidskou bytost v tajemné své lůno.

Ti lidé tehdy nevěřili, zřeli tu bytost mrtvou před sebou jako živou, nebylo to možná bez stonání, předběžných útrap, všech těch předběžných předzvěstí, jimiž obvykle smrt se ohlašuje.

Ani křtice nezaryla na záhrobní, podle zdi... Nebylo to snad možná.

Ale bylo to možná, byla to jistota neodvratitelná, dolehlá v takové tíze, v takovém rozpoutání bolu, že všichni pod tíhou onou klesali.

Nebylo vyhnutí — bylo třeba zase sraziti se pozůstalým řadám.

Srazily se jejich řady — a jen stínu a melancholického soumraku přibývalo v oblasti jejich života. A v po-

zůstalém smutku ještě horoucnější, intimnější účastí vzájemnou zaujaly se jejich bytosti. Bylo více mlčení, více vzpomínání mezi nimi. Přibýlo vnitřní utajené háravosti, jakési sladké mučivé bolesti, o níž nikdo nemluvil, ničeho nesděloval, ale již každý probíral si sám u sebe v němém zaujání.

A cosi ještě tklivějšího, smírnějšího, cosi jako posvátnost a něha přítomnosti velkého symbolu, vznášelo se od té doby nad nimi.

Bylo to pommění na nebožku — v účasti svaté její památky...

A udeřila další rána — za nedlouho umřel otec. Také tak se odebral, jakoby za svým dechem vyplynul -- bylo vzájemné rozplynutí duše i těla.

V bílé skládané košili, s černým šátkem na krku, ve svátečním nedělním oděvu, jak se strojíval — v tom prostém, staromodním, ctihodném svém vzezření vždy jakoby neustávajícím ze světa nahlížeti kamsi mimo jeho obzory, s tváří jen tentokráte bělejší a vzdušnější a se rty zúženými, tak tenkými jako papír a s očima upjavšíma se náhle tak vzrušeně a tajemně kamsi v ony obzory mimozemské, jež začaly přisunovati se náhle blíž, se to odebral.

Dcery v ohromivém udivení pohlížely tehdáž na otce, co že to jaksi zamýšlí, nerozuměly to docela jeho tváření a počínání. Netušily kam spěje... až pak vykřikly společným, jako z jednoho hrdla, z jedné duše vyniklým výkřikem neskonaleho úžasu a hoře.

V posledním takovém záluďném zalinutí rtoma, jakoby hynoucím úsměvem mystické blaženosti, a pohnuv slabě rukou v posunu, jakoby chtěl důvěřivě naznačiti, že není jinak možná, umřel to tiše staroch, nedal se to z velkých úmyslů svých nijak odvrátiti, mohly co chtěly dělati ty, jež zůstaly.

Ptáče v kleci, drahocenný vzácný černohlávek, pěvec tak sladký, nevyrovnatelného výzvuku, jakoby mysticky vroucího, kterého staroch teprve nedávno si po tolika namáháních dovedl opatřiti — rozpělo se tu, a čím více pláče bylo a usedání hoře, tím ono zálučněji, vroucněji šveholilo, jakoby spělo za duši se odebírající.

Vrátivše se tehďáz obě sestry ze hřbitova, kam právě byly doprovodily svého tatíčka, vrátivše se do světničky, v níž jakoby se rozléhalo ohlasem spějících mysterií, v ohromení té prázdnoty nedávno oživené a nyní jakoby zmíravě schoulené a vyčkávavé v zněměném úžasu, účasti toho všeho, co tady zbylo po něm a lkalo v mlčení — toho stavu, jenž jakoby chýlil se v ponuré mráкотy ve svém opuštění, tím, jenž jeho duši byl tak přátelskou, shovívavou a družnou, i toho pestrého tkaniva rozpjatého na stavě, osiřelého, nedodělaného, také jakoby zaniklého nenadále uprostřed svého života s ním, jenž byl jeho dobrý tvůrce, a zastřeného nyní plachetkou jako v smutek, i toho ptáčete tam v kleci, přítulníčka duše stařecké, které nyní v uděšeném kvapu na svých bidélkách se strany na stranu plaše komihalo jako v těžkém zdání a v jímání zlověstných tuch... ah, v trudné, hořké účasti toho všeho, co tady zbylo po něm, židle, na níž staroch sedával a jakoby nyní marně zvoucí v otevřený svůj klín, bílého lesklého čistého stolu, s nímž nemohla se nedružiti za svátečních chvil a odpočinku představa o něm, o té milované hlavě nad ním skloněné, těch hodin starých zčernalé pestré malby na ciferníku, hrkavých a neunavných jako byl on sám a jeho stav, a jež jím poprvé nenataženy zůstaly stát — — vrátivše se obě sestry tehďáz do toho mála, co zbylo po něm, v hynoucí marné zjitřené účasti uvrhly se nenadále sobě v náruč, jakoby povzbuzeny týměž popudem hořekující na smrt zraněné duše, a vytřvaly tak dlouho v onom úžasném ohromení s tím vším tady...

Bylo ale třeba zase sraziti se pozůstalým řadám. Život ještě zbýval. Srazily se, tak úzce srazily, ale mezery mezi nimi více se nezaplňily. Prázdnou zelo mezi nimi, ono prázdno duše, jež není více k naplnění. Prázdnou zůstávalo v jejich světničce, prázdno nenaplňující se, zoufalé, marné prázdno plné stínů a noci jako věčné, beznadějné. — Obě sestry tak se to schýlily vespol — měly jen sebe — schýlily se k takovému nerozlučnému spjatí svých bytostí, ale ne k radosti, k zájmům života, k úspěchům žití, nýbrž jen k soudobému úpění za odevraným blahem, k nářku a mučivému háráni za těmi, kteří jim byli vším a bez nichž nebylo lze obstáti.

Schýlily se to vespol k takovému křečovitému rozplývání a zanikání vlastního zdání života, v takové ztrudnělé jařno extase, jako schyluje se sbor klášterních kajcníků ve své žalmy a chorály vzývaje milosrdenství a odpuštění Věčnosti a zapomnění Života.

Jakýmsi stejným letem, zlomeným a uděšeným štápním spěly pak na své pouti jako pár družných vlaštovic, jimž zhrouceno bylo rodné hnízdo. Tkvěly vespol co dvě hynoucích květin na záhonu vyrvaných a v ušlapání svém naposledí s neobsáhlou výčitkou vzhlízejících tím mrourcím okem nedávno tak šťastných květů svých.

Jakoby nebylo lze jim ani dále žití. A jen v té útěše hoře rozlévajícího se ze srdce do srdce, v tom stejném žalmění choralu úpění a stesku dovedly ještě vytrvávati...

Nebylo lze si napotom ani mysliti jedné bez druhé — obě tak si podobny ve svém hoři, v stejném zaujetí duší. Málokdy bylo lze je vůbec zřítí, a vycházely jen pospolu v podvečerní dobu na hřbitov, za otcem za matkou. A změna spěla v celých jejich bytostech.

Jejich vzezření stávalo se jaksi vzdušným, nehmotným, chůze jejich byla matně plouživá, jaksi bez tíhy,

od země neodvislá, jakoby zanášená v bludných mátohách. Ruce zůstávaly jim tak svisly, mdlobny, jakoby bez každého vztahu jímání věcí a poměrů vůkol. Byly vždy temně oděny, v černý šátek zahalené hlavy. Z oválu té černé roušky téměř příkře vynikala bílá silhouetta obličejů, jaksi rozvátých, rozptýlených ve své podstatě... tak bílé byly ty obličeje, tvarů tak vzdušných, jakoby se v nich obláček vynášel místo hmoty tělové. A cosi se neustále zachvívalo, nedůtklivě jíchlo v těch tvářích, jakoby každé chvíle měly se rozplynouti a zmizeti v nehmotné zdání. Také zdloužily se ty obličeje. Rty jejich zaklopené, modravě prosvitavé, kladly se jako zchřadlý lupen na ono nevyslovené tajemství bolu a záhrobní touhy za nimi tanoucí. Cosi jen vždy ševalilo jimi, jako matné víření páry v posledním zániku... co snažilo se vypověděti ševalení ono? Čelo bylo takové vyznačené, záhadně utkvělé, v zachycení jakéhosi nepohnutého úsvitu bez lesku, jako když matnou politurou prolíná měsíční šero, a vyvyšovalo se kamsi tajemně, jakoby vlivem duše v jeho úkrytu.

Vše jakoby somnambulicky spalo a snilo v těch obličejích, spalo u mystickém vytržení... a jen ty oči bděly, ale v jiné skutečnosti než té, jež vůkol se stavila. Byly to oči široce utkvělé, zornic jakoby přes celé oko rozpjatých, a omýval je neobyčejný vlhký lesk, hluboký i kyprý, jako když v podzimní vlhkou noc náhle udeří měsíčné světlo, kdy se vše tak zálučně shlukuje a splývá a utkvívá tak nekonečně... v očích těch značila se celá ta měkká, tajemně ušeřená, raněná duše obou bytostí. A jakoby neznaly ty zraky jiného zírání než v tom jediném vytrvávajícím záchvatu svého žalmického vytržení bolu. — A cosi jako soumrak zhloubený a vystupující z lůna zanikajících věcí zdálo se být zanášeno v jejich jakoby nezvěstném sledu.

Stávaly se těmi, jejichž přítomnosti nikdo neznamená a jež přítomnosti jakoby již nenáležely a jejichž nepřítomnosti také již neznamená nikdo.

Byli by je lidé zdejší zajisté provázeli úsměšky a přezdíváním, hrubou neomaleností, nepochopující a strhující vše ku své podstatě, je uráželi, kdyby jich kdo byl znamenal. Ale ony jakoby nebyly z tohoto světa — to poslední pozemské odervání jakoby je také s sebou unášelo v neznámé své oblasti...

Stejným tak letem zlomeným, v uděšeném štkání spěly nyní spolu životem jako pár družných vlaštovic, jimž zhroucené rodné hnízdo. Vadnoucí, hynoucí tajemné květiny. —

Až zůstala posléze ta jedna sama. Právě tu druhou pochovala na tom hřbitůvku. Nemnoho lidí bylo na tom neokázalém funusku, jehož nesúčastnili se hasiči... Byloť těch, co nebožku znali, tak málo, a i z těch tak mnoho nerado již chodí na takové zatajené pohřby, v nichž jakoby se o nic již nejednalo, než o to prosté odevzdání těla zemi.

A právě navracela se sama domů, druzí lidé, těch málo, dávno již spěšně odešli...

Podivné sevření, násilné, snažící se odolati jakémusi z nitra ponoukajícímu křečovitému rozpjetí, značilo se na jejích rtech, když posledně ještě vzhlédla dolů, do jámy zúžené a těsné, jakoby každé chvíle hrozící strašně se uzavřítí, jak bývá dojem hrobu — a založila se utkvěle očima v tu temnost neproniklou; rakev tam byla, černá, bílý kříž, ale vše zašedlo a nezřetelné se stalo natroušenou suchou hlinou, která jme se hlodati.

V tom svém sevření připadaly ony rty, jakoby nevybavitelně žaklopeny.

Pak odcházela od hrobu. Jen ještě u dveří hřbitova stanula na chvíli, ještě jednou.

Při nich nalézala se od nepamětných dob tak nějak vhodně taková stará omšená, mechem jakoby zarosená postava, schýlená a smutná, gestem těla do vnitř ukazující ale obličejem ven obrácená, vzhlédající na ves. A jakoby podivuhodně kamennýma očima objímala celou rozlohu té vsi; a tak významným posunem naznačujíc tam k sobě, do vnitř, dál, k záhadným místům pobytu, jakoby to všem chtěla důtklivě připomínati nevyhnutelné lidské určení. Bylo to dobře symbolické.

Z jedné strany nalézala se nyní ta mrtvá kamenná postava a z druhé stanula ona.

V nehybném, právě tak kamenném strnutí na chvíli onu, jakoby tu obě věčně měly být a věčně patřily k sobě. Ale nevěděly obě o sobě...

Když ona tělem již odcházela z míst těch, ohlédla se ještě zpět, k nedávnému stanovišti, tam do vnitř se upjatě zazírala, tak se zazírala!

Zornice měla ještě vyniklejší, jaksi roznášejší se i mimo zření oka, v celé to záhadné hloubi vůkol, v němž přecházel jí svět; a plály, jakoby něco neodolatelného mělo se z nich vyřinouti, pronikalo jimi řevavení zoufalství, Ruce zůstaly jí nehybné a svislé. A hlavou, vězící v černém šátku, zakynula někdy tam do vnitř, ale zakynula jen lehounce, matně, mimoděčně co by pohnula se haluz v soumraku dotekem chladu.

K jakému nekonečnému zas setrvání se to ohlédla, k jakému zakynutí, ku jakému dorozumění, ku jakému sdělování s vším tím záhrobím?

Ještě jednou tak nezvěstně, záhadně zakynula, pak vyšla ze hřbitovních vrat a scházela se schodou k návsi, níž bylo jí přejíti. — —

Život naší vsi měl své obyčejné známé vzezření. Tady hned u řezníka poráželi... pára, kouř, krev, rudá zástěra se jí mihala. Několik tetek a dětí se džbánčky

čekalo na krev. V příkopě podle cesty válel se ožrala — více žpit být již nemohl. Zdálo se ostatně, že mu na ničem na světě nic nezáleží, jen na té šedé. Nějaké kmotry vyběhly na náves se povaditi. Psi s nimi štěkali o závod — a z kovářny do toho bušila kladiva. A flašinet odkudsi z konce vsi kvílel. --

Kmotry se ještě vadily. Kdes baráček pral uvnitř ženu, byl křik a několik zevlounů obstoupilo barák: Z nějakého statku utíkala kráva, začali jí nadháněti...

Prosmýkla se jaksi tím životem, nikdo si jí nepovšiml. Nevšímal si ničeho. A byla na prahu svého domku. Klíč zachřestěl v zámku.

Zůstala stát, dech se jí zatajil.

Vešla za dlouhou chvíli do vnitř...

Ruce semkly se jí mimoděčně a přitiskly se úporně k bokům. Tak se prudce otrásla, až zašustil její oděv. A její tvář zjímána byla jako náhle v nekonečné umučení... A zůstala stát uprostřed světničky, s těma rukama křečovitě vhríženými do řader.

Nic jí tedy nezůstalo, jen ohromivý úžas osamocení.

Zlekáno tu bylo všechno... oh, tak v úděs zlekáno, tím úděsem vzbouzejícím se z mrtvé podstaty. Ze všech koutů zeje ta příšerně se vzbouzející mrtvá podstata, jakoby vynikaly a hromadily se stíny, ony stíny nikoliv temna, nikoliv závislosti od světla, nýbrž kladoucí se u významu záhad a zlověstnosti. V úděs zlekané prázdno jak jáma želo v těchto prostorách, na číhané nového zřícení, u vytušování záhuby a nového připojení se čehosi, co mělo ještě nastati...

Vše tak tu strmělo, vše tak pojilo se k záhadnému skladu vztahů, jež vyjmuly se náhle ze známé obvyklé své přirozenosti.

Cosí tak nepojatelné dlelo tady, uchystáno k jakémusi provalení, k jakémusi hrozivému vyřčení, tak ne-

pojatelné, tak mráкотně vystanulé, náležející jiným smyslům a zření jinému.

Zdají se táhnout a zanikat kdes v podivně vzhluhujícím se prostoru sedničky jakoby v tajemné jakési slují zvuky a ochvěvy záhadné, jimiž jakoby tím ohromivěji vynášelo se panující zde ticho nezvěstnosti.

Zlekáno tak všechno bylo tady v těch dotecích nesmírného, posupného, závratného ticha. Táhnou a zanikají v něm jako závaný zaobzorních bouří, jako z neznámého popudu vzněcující se úzkost v podzimním houšlí.

Jakýs malátný chřest jal se provívati v tomto posupném panování: muška zjímána právě v letu pavučinou bila tak o sklo na okně — ale to vše se událo jaksi ještě k vítězoslavnějšímu pronikání onoho ticha smrti.

A ona, jakoby ve svém ustrnutí s těma lokty úporně zakleslýma v ňadra a s pohledem skelně utkvělým, rozlitym a ztuhlým po té pozůstalé prázdnotě, náležela a v příšerné druživosti jímána byla v tuto oblast záhadnou doteků a vlivů samého zámezi života... stála tak uprostřed té světničky, stála, v troskách života zaniklého tady pochována. Za jakýmsi kynutím spělo to zřícené nitro, u vyčkávání, u vyčkávání... a nebylo tu probuzení, myšlénky, nebylo tu jiné účasti živé, vše zdálo se dokonáno.

A jakoby se nížil strop, černal ve svém trámoví, a tma pod něj nastupovala, v takovém hrozivém choulícím se zakřiknutém úžasu šera... a padal ten strop, padalo šero, padalo ticho, padalo vše.

A ona v tom zapomětném mystickém vhržení se, u vyčkávání, u vyčkávání...

Až zase jiný chřest jal se promýkati jakoby v ustrašeném šepotu tímto zakletím nezvěstnosti.

S bidélka na bidélko spělo to ptáče v nízké kleci při okně. S bidélka na bidélko v zlekaném chvatu, ve

spěchu určeném, vytrvávajícím za cílem, jenž není k dosažení, v mráкотném postřehu jakéhosi schvácení.

S bidélka na bidélko se přenášelo vždy v zaražení náhlém, v okamžitém čehosi postřehání trudným zábleskem oček svých, jakoby zakmitáním v ulehajícím již úsvitu dne.

Pak v nepostřehlém zvratu zpět.

Tak bez ustání, v plachém chýlení hlavinky pod tím plátnem, aby se neotloukla, bez ustání, bez vyrušení, do úpadu sil, v takových plachých ševlivých zvucích, jako vhroutěných, co by šátkem šustil - - tak spělo to ptáče s bidélka na bidélko ve svém nízkém zacloněném vězení.

Zdalo se, že děje se tu cosi v jakémsi kvačivém šíleném rytmu odvěké nezastavenosti, rozpoutání neovládaných sil duchem života, v rozkolísání se nezastavené setrvačnosti, jež jakoby si byla jediným již zbývajícím údělem.

S bidélka na bidélko do posledního úpadu sil jako v šílení...

To jakoby zbývalo ptáčeti jedině z jeho volnosti, z rozsáhlé jásavé vítězoslávy bývalého jeho života lesů a záře sluneční.

S bidélka na bidélko...

Přestalo dávno to ptáče pět - - jakoby zakletým stal se čarovný švehol černohlávkuv. Smutnělo, skomítalo, zbýval mu jen jakýs stesk vzpomínek o nenavratitelném životě.

S bidélka jen na bidélko... jakoby spěšně bez ustání člunkem pohazoval v neznámé spleti té oblasti klece. S bidélka na bidélko...

Rytmičká šust tohoto přeletu ptačího zdál se čím dál více vynikati v rozléhajícím se tichu vůkol, jež strmělo jako v zkamenělé pustině. Připadalo někdy, že zrovna

závratně se valil ve splývavém toku. Někdy jakoby řetězy chřestil a zas v temném lomcování spěl. S bidélka na bidélko... v skocích jako šilených, střemhlav se vrhajících. Mrtvá těla much tanula mezi okny dávno neotevřenými tady dole pod tou klecí, zvrácená a seschlá tanula vzhůru, jakoby v ustrnulém hledění na onen zápas živé bytosti, bijící se o nepodajné mřížení...

Jen změnou, sledem událostí značí se čas — zde v tomto utkvění, v tomto ustrnutí a zřícení života mohla celá věčnost se znamenati.

Nekonečně vzdálený, nekonečně nepřináležející sem, k těm vnitřním údajům, zdál se ten svět v záokní — snad tam ještě u řezníka nedopařili, snad tam ještě kvílel flašinet a nedohádaly se tam kmotry a baráčník nenabil ženě... avšak v takovém lhostejném míjení plynul tam celý ten všední běh života a lhostejně plynuly všední jeho obzory.

Nekonečně nenáležející sem svět k těm vnitřním údajům.

Jakoby v hrubém balvaní tohoto života nahodile se povalujícím skrývala se tajemná šerá drůza krystalů jiného života, jiných vztahů hmoty, tak cizorodé obklopující ji strusce a celá staletí plynou, celá věčnost, a není třeba vyjmutí té zakleté drůze z jejího zkamenění.

V zapředení příšerné kukly, z níž vyjítí má provalení života neznámého, strašidelného, bez tuchy v dosavadním označení, bylo vše tu tak pohrouženo, hrozivě ukryto... a jen onen rytmus jako divě tepající puls neznámého života hrnul se v kvačivém překotu odkudsi z nitra té bezedné strnulosti. — —

Jsou chvíle života a světa, jež jakoby věštily samou výstrahu a samé neštěstí a nezbádanými vlivy jsou určovány. Tyto chvíle byly samá výstraha, samé neštěstí!

Slyšel jsem jednou ono strašné zakvilení na chodbě bláznů... takové zakvilení, možno-li srovnávati vzruchy raněné duše, propuklo náhle v bezedné strnulosti těch úzkých nízkých prostor sedničky, jež jakoby se stále úžeji přisouvaly k té bytosti uprostřed.

Nehnula se z místa, jen tak úžasně se schýlila, oním z neoznačitelných posunu těla, jichž schopna je živá hmota za kritických chvil, schýlila se celá v sebe, jakoby v křečovitě extasi vzrušené kajénice, ramena její strně vyčněla a ta hlava v černém šátku mezi ně se divně propadla. Lokte objaly se v násilném spjati; a jakoby taktó zmocniti se chtěly v úporném sevření té hrudi celé, v níž se vhržovaly, jakoby mělo být jimi zabráněno rozskočení hrudi té. A zároveň schýlilo se čelo, jakoby poraženo, jakoby jim mělo být udeřeno o zem, a schýlil se strašně celý ten pohled, visel tkvěním olova kamsi propadavě v bezdno pod sebou.

Teď najednou zakřičela ta bytost. Propuklo to její hoře veškero v neobsáhlosti své beznaděje.

Slyšely ty stěny hlas z neznámých zdrojů lidskosti, hlas nezměrného záupění a nářku... v nářku tom lze pouze umírat, po něm srdce zůstává navždy v úsmrt raněno. Sám zanášel se ten hlas jako strašná vítězosláva hran smrti ohromivý, nerušen rozléhal se jizbou jako děsivý přízrak, jehož všechno je plno najednou.

A rozvázal se při tom šátek na skloněné hlavě, divně zavláhl a bez šelestu jako černá skvrna splýnul k zemi. Obnažené kadeře jakoby vnitřním popudem se vznesly na té hlavě, také tak divně se zvlály a pak poklesaly podle skrání a zůstaly zcuchány tkvět také tak kamsi propadavě v bezdno pod sebou...

A neustával výbuch toho hoře, tak úžasného, nezměrného, jakoby ani známým zdrojům lidskosti více ne-náležícího. Před ohromivým významem této podstaty

muk, z níž onen vzlyk nekonečně vytrvávající jako bouřlivé truchlení nočního padání vod se vybíral, musilo zanikati vše ostatní.

Stanulo náhle ptáče na svém bidélku, jakoby uprostřed schváčeno v neochablém rytmu svého řízení a černá lesklá jeho očka jakoby ze dna hluboké studně bludně vysvítající, zatékala úzkostlivě z klece své. Zaposlouchalo se v takovém nepostihlém zachvívání v to ohromení lidského srdce.

Ten pláč a nářek...

Všechny ty hlasy světa jakoby v truchlivém úžasu měly v jeho účasti zaniknouti, zmlknouti na vždy: ten chechtot, to brumlání, ty žvásty na všech stranách, to skučivé blábolení, ty výškviky poškádlení a zavývání zloby, ozev celého světa, jak by se kde jevil, všechny projevy do libovůle a každého zadostiučinění — vše by mělo zaniknouti a zamlknouti z chaosu světa před takovýmto rozšířením bolu! — —

Ten den posléze se skončil. A přešla ta noc a celou tu noc bojovala lidská duše...

Ráno na její tváři tkvěl jakýsi neobyčejný, slavnostní výraz, jakési vychýlení samé duše. Ještě více se zdloužil celý obličej, rozšířily se oči; ale téma zrakoma tak podivně dotýkala se všech věcí kolem v takovém vyznačení, smutném velkém planutí a jakoby všechno viděla — a téma zrakoma jakoby nesnažila se jen viděti, ale vše obmykatí co nejužejí v dosahu všeho a v takovém pronikání, jež by do nějakého nekonečného zadostiučinění vyčerpávalo podstatu zjevů všech.

Dávala se a pohybovala jakoby prostředím vidin ze všech míst se sunoucích, u každé se pozastavující významně.

A kynula při tom začasté hlavou, tak tajmo, v mimoděném jen vyplnutí, jakoby jen zachvěla se ta hlava

v popudu své duše; a rtoha prolinula se někdy vlna jakýchsi slov šeptu, jakéhosi sdělení dorozumívajícího se, jež bylo známo jen jí a těm věcem vůkol.

Neznámé zřetele značily se již v jejím zření, v celé její bytosti, v jejím každém pohybu, v celém konání toho rána, a takové záhadné uspokojení nabytého a cele zvitě-zivšího přesvědčení, v pronikavém vědomém ovládnutí svých záměrů a určení, nechť ony dotýkají se již čehokoliv.

Z rána se modlila. Nemodlila se dlouho; jen co právě slušno na obvyklou ranní modlitbu člověka klidně zbožného, Boha ve své míře pamětlivého. Jen nějak důtklivěji, ponureji se modlila, v upjatém uvažování jakémsi, majíc oči i čelo vhrížené do sepjatých rukou, a při tom tak několikrátě táhle zakynula hlavou jako v dokonaném uzavření. Domodlívajíc se, vznesla oči vzhůru k prastarému sešlému obrazu, z něhož jen zlaté skvrny svítily, a vytrvala tak chvíli. Bylo takové němé nevystihlé záúpění v tom vzhlednutí jejím, ale plno jakési mystické útěchy. A pokřížovala se pak, poklonila se a zas se křížovala, široce, vznesle, jako v pochmurném nadšení zanícené obřadnosti. Však nijak přes příliš dlouho netrvala celá ta ranní pobožnost, ta neobvyklá trudná obřadnost...

Vše ještě tonulo v měkkém, vláčném, tichém šeru srpnového rána, prochvělém parami a mlhami.

Temně vyplývala v záokní oblast stráně, jakoby ještě truchlivě pospávala, jen málo, neochotně pozvedajíc hlavu a zeleň tanula v nehybnosti a hlubokém zamšlení. Rosná vláha lpěla na všem jako plst a rozpjaly se pavučiny stříbřitě zjíněny.

Bude zajisté na den překrásně.

A zdušené ticho tlumilo se venku, u vyčkávání probuzení. Jím jen někdy vlaštovka začířkala stručným,

řinoucím se popěvem, jímž jakoby vždy odlehčila si svému ptačímu srdci, poodpočínuvši na římse a zas ulétajíc do závratných výšin své časné neunavné pouti — tak háravě zaznívají t.y. vlaštovčí popěvy za těžkých ranních uspalých šer.

Bude na den zajisté krásně — z těch smírných, smavých dnů srpnových, jimiž jakoby se do duše vlévala nová lahoda a naděje života — když tak vlaštovky záhy se ozývají —.

Jen ty zlaté a jakoby orezivělé skvrny pestřily se na stěně z toho prastarého obrazu, symbolu zbožného vznícení všech těch, již od věků před ním poklekali. Ostatní vše nezřetelně zapadalo do zhnědlých, červotočinou protroušených dřev rámu, a dřeva ta zapadala a jakoby rozplývala se v zášeří chmurně rozpjatých, ještě také v sen nořících se stěn sedničky. — Ona jala se ještě poklízet. Vlastně nebylo co k poklizení, po nikom nepřišlo nic v nepořádek, ani po té mrtvé neměl kdo rušit tady zvyklý soulad, v němž jakoby v zaujaté přirozenosti od dávna vše se nořilo. Těžký, ponurý, jaksi zaleknutý to byl soulad dnes, jenž druhdy ve svém oživení tak družně přispíval ku smírnému blahu vůkol — vytrvával dnes v ustrnutí odumřelého, zaniklého života.

A cosi zdálo se ševaliti v tom ustrnulém sdružení věcí, jakoby ony v přichýlení šepotaly zvěsti tajemné, jichž stanou se účastníky. Ale ona jala se poklízet, — aspoň dotkla se všeho, dotkla, dotkla, co by jen dotkla... V takovém přimknutí rukou a vzhledu se to dalo, a v takovém vycitujícím naléhavém vytrvání se to dalo, jakoby to mělo být poslední pohlazení záludné předražené tváře, s níž navždy se loučíme. Jaksi ne všední uklizení, ale toto němé objímání s věcmi vůkol, toto poslední dotčení, zdálo se být vlastně účelem jejího počinání, neb nebylo věru co poklízet.

Sice nějakých pár vetších pavučinek choulilo se při stropu. Trochu toho prachu jako dech tkvělo na nepoužívaných předmětech, ale to by nevadilo, to bylo jako nutné, přiléhavé zdání všech věcí, jimž odejmuto bylo určení potřeby a nastalo jiné kynutí, to bylo jako omšení všeho toho zde odumřelého, v čem již dávno dokonán byl smysl života. Nebylo co poklízet... A tak jen o ona dotčení, poslední pohlazení předrahé tváře jakoby se jednalo.

Sejmula plachetku s dávno začatého, s dávno nedodělaného šotyše na stavě.

Nechávaly s nebožkou rozdělané tkanivo tak, jak otcem bylo opuštěno, ty pestrobarevné pruhy a kostky pečlivě hlídané, plachetkou vždy zastřené a chráněné, aby nevyrudla barva, prach je nekazil. Chodily kol té relikvie tak tiše, v posvátném vzhlížení k ní; chýlívaly se někdy nad to plátno v dlouhém zadumání, rozpomínání, jaksi po drahých stopách jeho tvůrce v té spleti jemné pátrajíce — a zas je opatrně zakrývaly, aby jaksi ta mživá stopa nevyprchala, nedotčena zůstávajíc v šerém svém tajuplném halení.

Sejmula tak tiše a zbožně plachetku onu, jako rubáš s mrtvého těla bytostí nejdražší. Přehlédla vše; tak nějak chtivě, zrovna nedočkavě vrlila svůj vzhled po celé šíři tkaniva, a vše tu najednou snažily se obhlédati její oči háravě rozeplálé. Odhalily se při tom její bílé zuby z podesetřevších se rtův ke zvláštnímu výrazu tanutí, k jakémusi úsměvu vylinulému z duše, jenž značí konečné dohodnutí se vším, co dosavade dohodnuto nebylo.

V tom zalinutí úsměvu nevýslovného, jenž mohl být také záchvěvem onoho vzlyku a pláče, jimž duše vynořuje své nejtajemnější hlubiny dosud nikdy neodestřené, hlubiny citu a plání nedotýkajících se více zřetelův pozemských, míjivých a kolísavých od poměrů k poměrům —

upjatě vytrvávala. Stav jako zasmušilé lešení kladl se nad její bytostí...

Neprobouzelo-li se cosi u vnitřním úkrytu té neživé hmoty v účasti tohoto horoucího vzednutí se živé duše, neprobouzelo-li se v tom neživém lůně nenadále zdání života, duše, porozumění, soutyku tajemného... v tolikere účasti zanášející se v ně jakoby v neodolatelných, ve své živé tíhnutí vše strhujících záchvěvech?

Až jakoby takového vzhledu nabývati se zdály obrazce tkaniva a v pohádce náhle projevené o dosud neslýchaných přiběžích života cosi se z nich tlumočilo... zrakl v nich divně přecházel vše v nich splývalo, a družilo se v podivné celky... jakýs život zdál se probouzeti v pestrém kyprém plátnu v účasti té nevýslovné háravosti vzpomínek!

Záluda kmitla se v jejich zrácích.

Pak ještě několikráte rukou jemně přejela to tkanivo... Jen takový závan nehmotného dotčení to byl. Aby vše zůstalo nevyrušeno, nezaplášen zůstal vzbuzený záludný život otevírající se a zjevný svým duším, které mohou pochopiti... Ani šelestu ani jiného zvuku nevydalo toto dotčení. Bylo to jen zase ono tajemné dorozumnívání. Na jednom místě déle vytrvalo ono tkvění, jakoby se celá ta ruka v něžném násilí vnímala do vnitř, ku spojení nerozlučitelnému, ruku v ruce bytostí nejbližších, nejoddanějších. A ta ruka vzdušná, jako průhledná, z níž hmotný život ode dávna zdál se uniklý, chvěla se při tom nervosně, jako šfavelový květ v hlubině lesa závanem houštiny. Až pod tou rukou chvět se začalo samo plátno. Jako hladinou vodní celou jeho napjatou šíří přecházel tichý zvláštní nepokoj. Vylinuly se pak ještě intensivněji bílé zuby ze svých rtů a napjalo se co nejháravěji její zření — dalo se to již v jakémsi posledním trvalém dorozumění... Pak se zvolna, jako

v posvátných obavách, chýlila její tvář sem. Přimkla se tu ústa k polibku.

Neopominout zlíbat památku svatou.

A jen v tom velkém, nerušeném tichu, jaké tudy zavládalo v ohlasu všech těch tajemných vznícení, dal se postřehnouti vzdech z jejích ňader, jakoby sám ovan duše...

Bylo to poslední zření, poslední dorozumívání bytostí navždy se rozlučujících.

Plachetka jala se pak povlovně zase zastíratí tkaninu — —

Vše se již stalo, co se tu mělo stát.

Popocházejíc od stavu upadla v hlubokou zádumčivost. Zůstala nenadále státi — kdekoliv to ustane tak člověk uprostřed všech věcí života v náhlém zjímání zádumčivosti takovou a neví o světě vůkol, neví o sobě, neodolatelně hroužen v záhadnou oblast svou, k níž nezná se žádných vztahů.

A v tutéž zádumčivost zdálo se tady všechno být schýleno... nebylo to zdání života ani věcí, jen v onom schýlení neznámých vztahů značilo se vše tuto.

Zase celá věčnost mohla tak míjeti anebo jen několik okamžiků.

Vytrhla se posléze ze svého ustrnutí a při tom celá jaksi vnitřně se zachvěla.

Neb čím dále naléhavěji hlásily se vlivy o své naplnění osudu...

Přes její tvář zdála se šmahem vyplývatí jakási mázdra, odlučujíc ji ode všeho dosavadního zření, takový výraz po ní spěl, jakoby v nenadálém mystickém zlekání, — bylo-li možno, ještě více zbledla vlastně zbělela, a co: úžasného vychoulilo se u výrazu a v jejím vytržení. Byla to již tvář celá cizí sobě.

Ňadra její samovolně pracovala v nepravidelném, těžkém jakémsi prolamování.

Ale jakoby se jí ještě něco připomnělo a co bylo třeba ještě dříve upravit, zdálo se jí to tak nutno. Ještě tedy třeba okamžik posečkat s vlastním vytržením, pozdržeti ono provalení se bytosti, jež jakoby již neodbytně naléhalo, třebať se přemoci, jež jakoby již neodností života naskytují se jisté povinnosti, jež nikdy se neopominou, byť v nejposlednějším zadostiučinění svém. Zdálo se jí ještě něco tak nutno.

Natáhla nejprv hodiny.

Chuďasy tak byly zanedbávány poslední dobou, v těch mírách události. Vždyť kus zlomeného života, náhle vyčerpaných sil a překažených snah, zdálo se značiti v tom zastavení chodu jejich, na něž byla tak zvyklá celá sednička a celý život tady. Šňůry závaží došedších až na zem ve zvadlém ploužení vinuly se podle stěny, žádná síla pružná a hybná nenapjala znova jejich živobytí

Natáhla je tedy, napjaly se šňůry, zas zahrčelo v hodinách, nějak to chvilku lomozilo, jakoby v usilovném snažení se na všechny strany — ale pak se hodiny nerozešly více, zůstaly trvale stát. Zatrásla ještě mimoděčně jimi, kyvadélkem, jež druhdy jako bystrý jazýček ještěřčí neunavně se knitalo, pudila — ale marno, víc se nerozešly.

A jakoby to v bezmocném žalostném zírání svého starého ciferníku, očima jeho čárek a puntíků a starobylého malování, hleděly na ni, v němém výmluvném se dorozumívání — že také s nimi nadešlo to, co nadejiti mělo.

Tu schýlila se její šíj, a v obě dlaně pohroužila obličej. V skrytu jejich zaplakala. Ale jen tou vlahou ronící se mezerami prstů jakoby v překypujícím zření

zračil se ten pláč. Bylo to ono samovolné vyplývání slz žalu duše, pro něž nezbývá více pozemské útěchy. —

Jen ještě něco tu zbývá, aby všechno bylo naplněno...

Zatím venku prorazilo slunce. V tu chvíli vítězoslavného jeho vyplynutí z par a mlh všechno jakoby prudce oslnivě zabřesklo... každá krůpěj, veškerá ta plst' rosné vláhy na všem rozestřená, v radostném úžasu, ve světelném jakémsi jáсотu a zmámení napájela se září slunce. A v každé krůpěji jakoby se nořila zář celá, celé slunce, v každé krůpěji jakoby zračil se celý svět a bylo to nekonečné rozhojnění záře a života.

Zahazuje se krásný srpnový den.

Vlaštovky v podkroví přestaly čířikati, — dočkasě se slunce, vznesly se prudce v oblačnou svou pouť v ústřety nebeské záři...

Za okny vše se roztřpytilo, v oslnivé zeleni zasvitla stráž...

A při úderu záře denní zašlestilo tady uvnitř cosi tak význačně v úzké kleci při okně, zašlestilo to, promjulo se to celou prostorou vůkolní, ponurou, šerou, zněmělou jako hrob...

Ptáče do té chvíle choulilo se nehybně v koutečku na bidélku, vytrvávajíc v zasmušilém ustrnutí. Jakoby tíha vůkolí i jemu padala na zvířecí duši, i ono jímáno bylo v nezvěstná dokonávající se tajemství a uzavření. Bylo celé naechránno, hlavinku mělo vtaženou kamsi do vnitř. zobáček zarytý do peří a přimknutá očka. A chvělo se; jakoby z vnitra ptačího srdce roznášel se až do peří neblahý závan. V témž těžkém ohromivém schýlení všechno tady živé i neživé se neodvratně značilo, ani ta duše ptačí, křehká jako květ rozrazilu, nemohla nepodlehnutí.

Ale nyní tím náhlým úderem záře, rozlehnuvším se tam nedaleko tak vítězoslavně celým světem, vzrušila se ta jakoby odumřelá bytost ptačí.

Vztáhnuvši hlavinku, zakmitavši očinkama a zatřepavši perutěmi, uvrhlo se ptáče ze svého bidélka kamsi vzhůru, v před, chtějíc se celým světem o závod spěti v ústrety nebeské záři, a v takovém vzrušení zašvířilo jako bezděčným ptačím výkřikem, jako zlekáno radostí velkou a nenadálou, v klokotném zajásání nadšení vymanivšího se z dosavadního ponurého utkvění žalu a stesku.

Sraženo bylo rázem ve svém zapomětném vzletu v nepodajnou stěnu svého vězení. Jako zlomeny schýlily se hned ptačí perutě, zakolísalo prudce a jakoby zaúpělo; zrovna ve vzlyku zdusilo se najednou to mimoděčné zajásání okamžiku vzrušení. A celé poplašeno, vyděšeno, vytrženo ohlédalo se těkavě i zmateně kolem a napýřivši se v jakémsi zimomřivém chvění v tom svém osamocení a uvěznění, kde vyloučeno se na vždy zdálo ze záře volnosti, nemohlo se jaksí vzpamatovati, probrati se ze své vznícené marné illuse. A schýleny již zůstávaly ty perutě, malátně zavěšeny, jako u náhlém vysilení z marného vzruchu sil.

Vytrvalo tak chvíli, celé se třesouc. Těma uděšenýma očkama úzkostně pomžikávalo na všechny strany, i k té oslnivé záři za okny, jež tam jako v jediném nesmírném oblaku kladla se v šír i dál, ale hned zas od ní zpět se odvracelo do vnitř, ve své uzavření samoty a trudu.

Bylo cosi tak nevýslovně bolestného, usedavého v tom zklamání probuzení ptačího...

A pak vrátilo se ku svému určení, jež mu zbývalo, s bidélka na bidélko dalo se v klopotný závod, schýleno, placho, ve chvatu jaksí vzrůstajícím, stfemhlavém, s bidélka na bidélko jakoby hnáno rytmem šílené zoufalosti

zklamání a marných touh. S bidélka na bidélko... v plá-
chém chřestu, za postřehu ledva postižitelného, s bidélka
na bidélko, vždy v takovém náhlém zvratu, jako v divém
zakolísání všech dosavadních úmyslů, jako v záhubné zá-
vrati.

Ó, němé ptačí zoufalosti v zajetí a uzmutí svobody!
Kdo se nad tebou kdy ustrnul, porozumívaje ti! Ano,
zadrásá zrovna do duše takové ptačí zoufalství...

Zdalo se zatím nekonečné ono samovolné vyplývání
slz žalu duše, pro nějž nezbyvá již nižádné pozemské
útěchy. Jejich ronící se vláha, vykypující mezi mezerami
prstů, jala se volně plynouti ku zemi. Nikdo jí nezabra-
ňoval, nikdo jí nestíral. Byla by tu zbytečna každá po-
zemská útěcha. Jen tedy ještě to jedno zbývalo, aby vše
tady bylo naplněno. To naplnění blížilo se nyní jako
v ohromivém chvatu, zdálo se již na všech stranách pro-
dlévati u významném očekávání, jímž vše bylo tady jakoby
dotčeno k úžasu a výstraže. Jen ještě to jedno zbývalo.

Posléze vymkl se obličej dívčím z úkrytu dlaní...
bylo to asi ve chvíli, kdy hluchem vytrvávajícího ticha zde
projmuly se ony význačné zvuky ptačího vzrušení v úderu
jitřní zoře v ten zněmělý, stmělý hrob.

Zazřely její oči. Jakoby zatím staly se ještě zvětše-
nější, vyplynulé z nějaké záhadné sféry, složené již
z jakýchsi elementů nepřírozeného hárání, mystické temné
podstaty. A zanesly se jakoby ve vzdušné dráze zane-
chávající po sobě význačných stop k tomu ptáčeti, k tomu
vzruchu, k tomu marnému tíhnutí, k tomu zoufalství.

Zatím ptáče povlovně zdržovalo ten úžasný rytmus
svého přeletu s bidélka na bidélko, ochabujíc patrně...
ještě jen několik skoků učinilo, a že marné bylo všechno
napjetí a zoufalé úsilí bylo vyčerpáno, schoulo se zase
do jednoho koutku a celé se truchlivě načechralo, hla-
vinku vtáhnuvši kamsi zpátky a zobáček zaryvši do peří.

A semklo očka, aby jaksi nezřelo víc té záře a volnosti ze života tam v nedaleku před sebou tak nedostupné. Pohroužilo se tak ve strašné nehybné ustrnutí, jakoby tíha vůkolí čím dále naléhavěji s celým trudem svým a zhoubou padala na zvířecí duši. Bylo jako mrtvo. A všechno tak tady živé i neživé v témž ohromivém schýlení značilo se neodvratně. --

Tu ona kročeji jaksi bezzvuknými popošla přes sednici — uklízet nebylo již co, ale že ještě něco tanulo jí v zámyslu. Popošla to ku kleci a zlehka vztáhla k ní ruce. Uvnitř klece bylo čisto, úpravno, to nezanedbala i za největších muk. Červ i nastrouhaná mrkev byly tam netknuty, jak je tam dala; ptáče nic nechtělo v poslední chvíli vzít. Jakoby mu rozuměla; ovšem kde na takové věci bylo by pomýšlení za chvíli tolikerého smutku a trudu. Když dotkla se klece, otevřelo ptáče očka, nejspíš jima zakmitlo. Ználo ji, svou ošetřovatelku a životelku, ale dnes vše tak cizí a nezvyklé připadalo té duši ptačí — ó zajisté nastávaly věci, jaké druhy nebývaly.

Ona jala se posléze vsunovati do vnitř ruku, tak tiše, tak zlehka, jakoby to byla ruka nehmotná — jen cosi bílého, vzdušného protahovalo se klecí ku ptáčeti. A ku podivu, to zvíře vždy plaché, nikdy docela uvyklé a zdomácnělé, vyhýbající se každému bezděčnému soutyku, se nezlekalo, neuchýlilo se v poplašeném třesku od sáhající ruky, jakoby její hmoty nepostřehlo. Ano, zdála se ta ruka nehmotná, před níž úkladu netřeba se bát. Nebylo nikdy úrazu od té jemné, delikátní ruky, ani úrazu, ani tvrdého dotčení, vždy jen skonejšení; nebylo jakéhokoliv hrubého a ukládavého pomnění v zámyslech tohoto života. —

Nechalo se ku podivu to ptáče jati tou rukou obehnoucí je něžně jako v neskonalé účasti a péči. A v její ochranu před těmi všemi vlivy v takové tíze naléha-

jícími, samovolně, úžeji, a družně se přichoulo. A jen se oddaně zachvělo a jemně zašvířilo v nenadálém novém tom zajetí bílé ruky.

Vynesla je z klícky. A pak do obou rukou si je jala jako v měkkou teplou skřínku, nechávajíc jen takový prostor, co by mohla hleděti na malého tvorečka. Zahleděla se to háravě na to ptáče, v takovém vyzoomění.

Ano, byl u nich účastníkem takového života, pamětníkem takového štěstí a blahořečení, přihlédal ku všemu a svědkem stal se posléze všeho toho zhroucení. Jaký to byl mistr klokotu a zpěvu ten jejich černohlávek, nikdy nebylo lze se nabažiti sdílnému naslouchajícimu srdci té čaromoci ptačí písně. Vše učinil, co mu dáno bylo. Vyhověl dle možnosti své. Nyní jakoby mu zbyl už trud a smutek jeho osudu.

Ty ptáčku drahý, přítulníčku tolika chvil, těšiteli, soutrpiteli, vždy jakobys byl celým vznětem duše své přidával se ku každému lidskému pomnění! Ku všemu tomu pomnění zde, co kdy tady proudilo a vynášelo se z nadšení i muk, i k tomu pomnění, jež nastává a uskutečňuje se nyní v neobsáhlosti svého vznícení za mystickým temnem. Vždy tak oddaně jsi se přichyloval. A umíral bys, kde při tobě umírají nesmírností žalu. Leč bylo by kruto a nevhodné umíratí tobě — tam tolik záře a volnosti života, jež ti kyne. Ta zář a volnost života budiž ti odměnou za vše, za vše. Budiž tvým dalším příštím radostným, jako bývalo. Nic se neboj, sladký přítulníčku... A nastávající pouť života budiž ti vítěznou poutí vysvobození.

To jakoby pravily zraky dívčiny. A přichýlila k ptáčeti posléze rty — nelze nezulíbatí tak něžného tvora, jakým jest nám milý ptáček zpěváček...

Ale ještě nemohla neprodletí.

Znova na okamžik vnořila v skryš svých dlaní pohled. A jakoby se hořce při tom poušmála. Bylo to

pousmání nejtěžšího hoře, ale hoře již dávno uzavřeného, usmířeného se svým osudem, v nějž nevtíráme víc ničeho ze svých jinakých zřetelů a přání — a že jen tak bude, jak býti má.

Načež zvolna otevřela okno.

Oknem vproudilo sem jako u přívalu tolik svěžesti a záře ranní, zavlhlé, kypré, jako mámivé kořenité vůně a síly zrání.

Načež pozvedla ty dlaně k samé hlavě. A zvolna jala se je rozevírati, jakoby, z nich odestříti chtěla vzácný klenot.

Ptáče zůstalo na nich volno. Po tak dlouhé době zas. Ale jakoby bylo zasaženo úpornou křečí, na okamžik nedovedlo se pohnouti, jen čímsi úžasně zlekáno, vzrušeno. Snad vlivy dosavadními, snad tou kynoucí šírou volností před sebou a zvoucí září, hlásající jeho duši o zázracích nebeských. Chvělo se jen a prudce, zmateně na všechny strany očkama těkavě mhouralo. Někdy na okamžik nechalo zcela je zavřená jako v mrákotách.

A ještě prodlévalo, nedovedouc uvěřiti velkému radostnému příští nadcházejícímu mu právě a nemohouc si o něm učiniti pojmu jako o velikém štěstí, jež náhle zakynulo. I jakoby také dávno bylo již zapomnělo pohádky a sny o volnosti a záři života kdysi.

Nechávala je tak, trpěliva, poshovujíc úžasu a nejistotám ptačí duše. Ani se nehnula, nic neučinila, aby snad ptáče spíše přiměno bylo k rozhodnutí. Nechávala je do libovůle, do jeho plachého vznětu. Brala divnou účast na tom neviném zvířecím vzrušení, na tom kynoucím blahu, jež již zajisté musilo ve chvílích těch zasáhati v duši ptáčete. Ano, jakoby byla ráda tomu prodlévání, tím jakoby si zjednávala jisté zadostiučinění. Tím jakoby i jí vytrvávala ještě sladká účast bývalých dob. Ráda, ráda byla, jako umírající vzpomíná blaha života...

V omžení dechem neviditelné družné bytosti zachvěla se jí ta záłudná poslední radost na duši jakoby na mystickém zrcadle. Svaté rozpomínky naposled zavířily . . .

Ale příliš kynula již volnost. A tolik záře rozlévalo se vůkol, jež schvacovala pozemský vzhled.

Hle, najednou ptáče zatřesklo perutěmi, vzepjalo se — ale cos nemotorného, těžkopádného, nejistého, nesebraného označilo se v tomto vzrušeném pohybu, jako když se rozběhne batoláček učící se choditi. A uvolnivši se od dlaní náhlým pohybem tím, obloukem zas trudně poklesalo k zemi, do trávy, jako raněno, bezvládně. To nebyl jistě let, vznes u volnosti. Ptáče prudce zadýchalo, nakrčilo se. Ale již tu vdechlo první závan božího vzduchu, první opojení svobody rozlilo se mu duší . . . A jakoby zázračnou tou věcí nabralo svěžesti i síly a v jeho srdce vstoupily bouřlivě všechny blahé sny a vzpomínky života druhdy, již zavířilo perutěmi znova směleji, rušněji a vzneslo se se země. Na nejbližší keř, hle, podařilo se mu usednouti. Bylo udýcháno, ta hrud' ptačí bouřlivě tepala.

Ó jaké blaho v tom určení, v tom štětu s volností! Na stromě jakoby jen krátce chtělo odpočinouti, již nic je nezadrží, jen co by nabralo nových sil — ó jaké blaho v té únavě, v tom nabírání sil ku svobodě!

Těsně přimklo se tam najednou ku sněti, jaksi celé v sebe se vtáhlo. Jakoby se to ukryt chtělo před něčím, co by hrozilo mu zabraňovat v jeho postupu. Ale nic již postupu volnosti nezabrání. Zbytečně ještě v bázni a nejistotě, nemohouc pořád jaksi uvěřiti, upjatě a zkoumavě jedním směrem zíralo zpět a jakoby se levalo a hotovilo k obraně. Leč tam nic se nedálo, nikde nic nehrozilo vzhledem k němu a nabyté volnosti.

I odpočinuvši si takto okamžik, začířikalo náhle ptáče jakoby v předzpěvu a hnulo perutěmi, nechávajíc je chvílku tak u roztouženém prodlévavém vznesu. Pak za-

klokotalo. Vzducho se to cosi úžasného, nebývalého v jeho hrdélku, zašveholilo jako v jásání, jako u výtrysku nesmírného rozpjatí radosti a blaha. Byla to jen krátká píseň, ale jakoby píseň vítězná!

Načež již rušně vzlétalo...

Kynoucí volnost nekonečnosti a božská lázeň všeobjímající nebeské záře jako zázrakem vzpružila mdlé, ochromené údy ptačí a rozohnila jeho duši k síle, touze a naději. A všechny dávno jako pozapomenuté zlaté pohádky a sny o volnosti a blahu života náhle v omamné závratí vystoupily v ní.

A jediná již závrať unášela tu bytost ptačí. Ulétalo z křoviny na křovinu, dál a dále oddalující se od toho bílého domku, až mizelo v nedohlednu a volnosti těch těžkých, vonných, tanoucích tam lesů, v té pohádkové říši jejich...

Nechávala okno otevřené a hleděla za ulétajícím ptačím čtetem tak dlouho, dokud je bylo zřít... Ještě jako trsek pavučinky zakmitlo v dáli. Pak zapadlo na vždy — —

Zaslechl jsem kdysi ony úžasné nářky neznámého bolu, jenž v nesnesitelných mukách zešílel. Na chodbě blázince to bylo, v tom uzavřeném schýlení se šílenství celého světa. V těch zvucích z neznámých zdrojů lidskosti jakoby srdce kypělo samou krví a pak hynulo v úsmrti raněno svými rozpomínkami...

Jen tomuto strašnému zaúpění bylo by lze zpodobiti ony náhlé mroucí, srdceryvné vzlyky, jež zatřásly zde hrobem samoty a opuštěnosti pozůstalé.

Klesla na židli — sama, sama docela, jako v poušti, všechno dokonáno, všechno uzavřeno. Nezbyvá tedy více nic, jen poslední ono provalení naléhavého vyčkávání, jímž navždy ohromeno zůstalo by lidské srdce.

Jen to poslední zbývalo.

A v tom strašném zaškání svém ze záhadného zdroje zahubené lidskosti dokonávalo se ono ohromení. — Nebylo lze déle vydržeti. Nebylo také více ničeho. Nebylo vztahů, souvislosti, nebylo pojetí. Zbývalo již jen to jediné, to poslední...

Zahořekovala ještě v posled. Již jen jakýs kvilivý, zlomený, vyprchalý byl ten sten, pak na okamžik cosi křečovitě zdusilo se jí v nadrech, jakoby všechno živé se tam drtilo. Tvář její byla zcela sobě nepodobna, nebylo to více známé lidské zření. Zastřena byla čmsi ponurým, neproniklým, co navždy zdálo se jí vychylovati od pozemského zření. Zastření to bylo příšerné, dokonané vyjmutí z veškerého dosavadního života.

A zakryvši si oči, aby neviděla, nic více ze všeho nepostřehla, co na vždy opouštěla, prudce, o překot vyběhla z jizby. —

Kvítko balsaminky, již pěstovala, měla vetknuté za řadry. S ní ta libezná, milá domácí vůně, jakoby také takové dobré zpodobení domácího známého života a míru, vynesla se odtud na vždy. A vše se odtud na vždy vyneslo...

Prázdná a pusto zbylo. Prázdná jizba, prázdnuá klec. Na židlích neseděl nikdo. Za stavem netkal nikdo. Hodiny stály. Na okně v hliněku smutně trčel stvol balsaminky. Starý obraz na stěně jakoby se beznadějně nořil v pochmurný úžas, jen ty zlaté skvrny zdály se na něm úzkostně třekati. Vše bylo takový pochmurný, bezedný úžas. Stav zrovna strašidelně v jakémsi vzrůstajícím vynášení svých ramen se vzjímal do úzkého prostoru, vše zaléhaje ať jakoby potlačuje. Bylo vše v ustrnutí smrti, opuštění života. Nebeské světlo z venčí v tolikere opojnosti své a vzbuzení mocného života celým světem, v tyto kruhy nějak nedovedlo více zasáhnouti. V té ohromivé ponurosti samých výstrah, samého zděšení, samé úzkosti

míst, jež zůstala navždy opuštěna a vyjmuta ze života, vytrvávalo tady vše. Mrtvá, zvrácená těla much v záokní strašila do jasu letní pohody. Jejich mrtvolami jakoby se vstupovalo na práh samé říše smrti. — — — — —

Odpoledním dusnem nehybně zastaveným nad naší vsí, v němž vše umdlévá a malátně zůstává schýleno, dál vřeštěl flašinet. Někdy jakoby v neomalené zívání unášeny byly ty protivné zvuky. Nějaký obejda se tu s ním potlouká již celý den, od rána neustáváje trýzniti ty, již něčím takovým zrovna do zbláznění se uvádějí. Nebyla naděje, že tak hned ještě dotyčný obejda zapadne někam do kořalny, je teprv někde uprostřed vsi, má tudíž ještě dolení konec k vymetání a neopomine ani jediného čísla. V tom dusnu zalévajícím jako roztopené olovo tím nesnesitelněji dotíraly jeho zvuky, jako ony neodbytné letní šedé mouchy, jež zasednou, vpíjí se do masa a spíše se dají zabiti, než by ustoupily od napadené kořisti.

Rozhodl jsem se tedy prchnouti před těmi zvuky, ač v tu chvíli parno zrovna nelákalo na vycházku a bylo by příjemnější zůstatí zatím někde v stínu.

Konečně jedná se jen o ten kousek cesty, než dojde se do lesů našich. Ač i lesy jsou rozehřáty do útrob letní panující znojí v době té, a i v nich to široce plane ztlumenými reflexy žáru, jsou přece úvaly a stíny, houštiny a temnoty, v nichž je občerstvení a chlad a kde není flašinetu...

Musí se jít poli do stráně, dole zůstane ves — ještě tam řičí ta neplecha, k níž vyvoleným lenochům dostává se ještě s vysokých míst koncese.

Také nějaké hlasy od tamtud houkavě se ozývají, ale všechno již v rozptýlení, v rozváté neurčitosti.

Poněkud chlad nařehá v obličej z předu, s výšiny stráně, tam dole je nehybno, jakoby tam tanulo rmutné, kalné, zabělalé jezero letní znoje. Kolem ani lístek se nikde

nepohne, vše se tak vzdulo k jakémusi neukončenému oddechu určených ňader a v umdlení spočinulo.

Doba příhodná to ke žnám, k prudkému dozrání. Také všechna pole jakoby oddaně se přichylovala k zalévající síle letního žáru. Žita začnou se kositi. Jsou přilehlá, v bílých lesklých rozlivech naléhají na tu pozemskou hruď.

Vše je tak lesklé, utkvělé, dozrávající.

Bílá silnice kalně zamžená samovolně vystupujícím prachem vhrízuje se nejnižše dole v údolí..

Jsem již na pokraji kamenité paseky, brouzdám se mezi třezalkou zrovna slitou v houšť a jakoby rozpálenou v rezavé své žluti a blaženě nyjící v letním neznepokojovaném svém životě. Již zadechly jemné ovany vůně svízele, rozptýleného mezi balvany. Již naléhá omamující, jako zkyprěná vůně modřínů.

Řídká ještě paseka je plná vrbice mezi balvany šedými, rozpálenými znojí; v tuto pravou houšť nachovše se stápějící jakoby se vpojil celý nyvý útaj těchto míst. Někde z květů vyjímají se již zastříbřelé hedvábné trásné semenní. Tak rozkošně žarem svého volného života oživuje ta vrbice samotu pasek a strání.

Ale výši se a houstne paseka, přechází zatím v les, tlumí se žár. Poskytuje se takové uvolnění dechu, je náhle tolik skonejšení v tom ztlumení lesa, ač i tu ještě je vedro, pronikavý žár. Ptáci tou dobou již mlčí, záchvat lásky ustoupil starostem výživy plodu — jen chvílema jako z roztržitosti, z nenadále ještě vzpomínky vyhrne se odkudsi z houštiny matný klokot zvuku, ale hned jakoby zatrnul a v pouhý čířikot se zvrátil.

Jen tou živou, jímavou, rozkyprěnou vůní je tou dobou les vzrušen, ta vystoupla v jakousi ekstasi svého života. Zrovna rozkošně dusí a blaze jímá ta neobsáhlá vůně jako milostné objetí.

Čím hlouběji do lesů, tím ponurejší je ona vůně, značí se pak jako těžký kořenitý výdech, vlhce, nalehavě objímá. A chlad zároveň již ovanuje, chvílema již takový dotýkavý, náhle jímající chlad, jakoby vás cosi bezezvučně zavolalo, ňa cosi neznámého upozornilo. Ale v tom chladu je tolik zvláštní útěchy pro uřícené nitro, jakoby útěchy záhadné, již nelze se ani nabažiti. Jeho závany jakoby nedotýkaly se jen těla, ale i samu duši jakoby chladily — a chvílema je člověku až k sladkému omrazení.

Ze všad zatím zaléhá již les sám, hustý, těžký, širý les, pravá horská lesní změř, úvaly a stráněmi...

Jaksi se ztmělo, prokládavý, zahnědlý soumrak se vznáší. Bezedná je jeho hlubina. Nikde dohledu v pravo ni v levo. Jen ty šeré kolonády pňů nastaveny vůkol, v nekonečném objatí, v ponurém sdružení, u víru jakoby nehybně kroužícím.

A jakobyste to byli stále na jednom a témž místě, jakoby nebylo vybrodění z jakéhosi rozpjatého halení. Ta půda rozbíhající se v mračné šero, zdá se unikat od nohou. Je jako poušť. Ložiště to odumírá od věků nastrodaného jehličí. Někdy připadá přecházejícímu až zraku, že rozlévá se to vůkol zahnědlý močál němě sbírající nepropustné vody své.

Nehostinno je v této temné půdě. Někde houba plaše se vyhřizuje, šedá a ponurá. Někde plachý jestřábník vede utlumeně svůj neveselý, sklíčený život. Pak zase pustá šíř. Někde jen matně zableskují úsvity s hůry. Někde skvrna světla zavěšena na kmeni jako upjaté bludné oko. Někde v mřížení kmenů jakýs stín se hýbe. Někde kámen vnořený v šerou půdu jakoby vyčkával vzhlížeje posupně z úkrytu země...

Skličuje pozvolna cosi duši, jakýs záhadný němý živel vpojuje se v její oblast.

Širý, temný souzvuk, jemuž konce není, krouží kolem vědomí jako vytrvávající halucinace...

Dlouho jsem takto spěl touto šírou lesní pouští.

Ale začalo mně chvílemi napadat, že to všechno u mne není bezúčelné potulování prázdných chvil. Zdálo se mně, že cosi mě význačně jímá tu a pudí jakoby za cílem, jakobych čehosi měl být účasten, v určitém vymezení a na určitém daném místě.

Tak mně to čím dál neodbytněji připadalo, až stával jsem se temně roztržitým a každé chvíle při jakémsi spěchu a zbytečném chvátání proti své vůli jsem se postihl.

Pak zase zůstával jsem stát, nemaje to v úmyslu, a v takovém ponurém zanášeni octlá se mysl.

Něco pracovalo v temném zámezí vědomí, jakési neznámé vztahy vhržovaly se mimoděčně v duši.

Lesní změř stahovala se pozvolna v oužlabí, hluboké, zejivě rozeklané, zdála se do nekonečna se množit řadami stínů. Kladlo se jako do propasti jakési ohromivé vržení všech těch kmenů. Po svahu vynášely se tajemné podrosty lesní hrušnice — přibývá to vláhý, voda je na blízku; a jaksí tak teskně, v hlubokém plachém smutku vychylují se tyto delikátní rostlinné zjevy v oblast lesní hlubiny a jakoby zaklety tu tkvěly u výronu vší té ponurosti lesní útaje. Jaksí se ani nedotýkati těchto křehkých tajemných zjevů, jaksí v přítomnosti jejich zatajiti dech, utajiti se celý, aby nevyrušily se ze svého šerého usnění... Někde nachýlené vyrvané stromy, zasýchající již, proklály šikmým směrem houštinu na těchto svazích a stěmhlav nakláněly se nad propadající se oužlabí. Místy vetknuty jsou do země uražené haluze od posledního vichru. Oužlabí se prohlubuje, v jakýs úzký řítící se chobot s nezávěstným pozadím se vyznačuje. Na dně voda

se značí. Je ale černá odleskem a vhroužením té vůkolní lesní tmáně.

Řady mrtvého kamení po obou stranách oužlabí se vysunuly. Každý kámen jakoby tu tak mračně naléhal, v nezvěstném jakémsi marném úsilí kamsi v bezdno země snaže se vhržovatí.

Voda čím dále se hloubí a šíří rozlévajíc se v lesní zátoku.

Prochvělá lesní zeleň jako vadnoucí zprůhlednělá tvář s obou břehů svalu nachyluje se nad rmutnou hladinu. Ta voda nehybně tanoucí věru jakoby cosi očekávala v hrozivém číhavém vzhledu. Zdá se, že jako tajuplná záhadná zřítelnice oka vyhlédá kamsi v jedno místo ze dna své kotliny...

Sešeřilo se ještě více lesem, zhlobělo všechno. Zrovna strašidelné zející šero. Ovšem také se připozdívá.

Voda dole uzavřela se v mocnou tůň. Těžce, mrtvě, nehybně se slévá. Zdá se, že nezvěstnou tíhou zdola je strhována až kamsi v bezdno země, a nemohouc se vypjati z tíživého jařma, jen tak strašně po čemsi vzhůru vzhledá. Jehličí a nějaký suchý chrást a řídká pěna po ní splývá. A pod ebenovou hladinou značí se proráživý reflex neoznačitelného tvaroví.

A byla jako bez ozevu, bez zavlnění, bez proudu a víru ta voda, jakoby neměla života, a zaklopena tou lesní tmání, jakoby pojata byla v záhadné mysterium. Několik vyděšených jestrábníků vypjalo své stvoly u jejího okraje.

Vzmáhalo se ve mně zvláštní nevysvětlitelné pohnutí, jehož marně jsem se zbýval. Z té vody jakoby se mělo něco vůči mně vyvalití a skrývalo se v ní něco ohroživého. Maně jsem se ohlédal — jen úžasná splývající tišina, ani hmyzem, ani ptákem, ani ničím nerušená, jakoby se všechno sem bálo, stavěla se vůkol, ohromná, nepohnutá,

svrchovaná mezi nedohlednými kolonádami té rozsáhlé lesní změti. —

Náhle se mně zdálo, že na jednom místě vodní tůň vytvořil se jakýs plouživý koloběh, jakoby se tam něčemu podařilo vyšinout se z těch umrtvujících mrákot. Sotva znatelně se sice ta voda hnula, leč hnula se zajisté. A jakoby cos zašplíchlo — či temně zalkalo v takovém smutném zdušeném ozvuku.

Pak ale zase všechno strnulo v bývalou svou nehybnost, v mráкотnou tu zaúpělost hrozivého ticha...

Mě zrovna vnitřní hnutí v té chvíli jalo, a bylo mi, jakobych byl náhle uchvácen neodolatelnou silou vlekoucí mě za svými cíli, kteréž někde zde se nalézaly a vzbuzovaly ve mně temnou hrůzu.

Ale jaksi jsem se zase vzmužil — je to obvyklá tíseň lesa, samoty — konejšil jsem se a rozhodl se, že raděj zase odtud půjdu.

Vybral jsem se tedy z oužlabí a se chvatem — popošeď ale, nemohl jsem se neohlédnouti. To vodní oko nespouštělo mne jaksi s pátravého významného zřetele. Neobvyklá nevolnost mě jala v tomto vzhlednutí živlu...

Jal jsem se zrovna unikati z míst těch.

Zaharašilo cosi suchým chřestem o některý peň, v zadu probralo se něco temnem ještě temnějšího — a káně zakřičelo v pustém plachém vytržení, jakoby vyřítilo se z děsivého ústrachu.

Vše tak vyzývavě roznášelo se lesem, tříštíc se o mnohohlavou kolonádu pňů.

Maně stále více jsem pospíchal.

Ta kolonáda jakoby stáčela se v témž spěchu kolem mne tak divně, utkvěle, v širý zrádný koloběh mě schvacujíc.

Zacházel jsem posléz v jisté ustrnutí smyslů, jakousi závratnou suggestcí byl jsem jímán v té širé lesní změti

bez směru, bez označení, jen v těch spoustách napjatých pňů do všech stran vytrvávajících.

Zrak nořil se mně jakousi vlastní temnou tíhou upjatě k zemi, kde pořád to nekonečné, jednotvárné, hladké, jakoby smýkávé pole jehličí se rozprostíralo a někde ten plachý nevlídný jestřábník se vybíral a boulicí se netvorná houba jako příšera...

Šel jsem tak chvíli domnělým vyznačeným směrem, v těžkém, sápravém neklidu, jehož nedovedl jsem se zhostiti — zas se půda prudce skláněla, vypjala se řada kamení, omšené borůvčí řídce trousilo se, hrušnice tajemně se vznesla.

Zarazil jsem se náhle — hle, přede mnou zrovna zase tane nevlídné oužlabí, s tou číhovou vodou na dně, jež jakoby ještě tajemněji a výhrůžněji se uzavírala.

A při tom vzhlednutí postřehl jsem, že mlčelivou vodní tůň jakoby se patrně cosi probíralo, anebo jen to bylo pouhé yzrušení obluzeného vidu. Ale já se zachvěl, v nitru jsem byl nevýslovně sevřen, zrovna mnou drásal neblahý pocit — a teď teprv ne bez mrzutosti, ba ne bez jakéhosi úžasu napadalo mně, jak se státi mohlo, že snaže se prve co nejrychleji odtud se dostat, zase mimoděk přišel jsem v ta samá místa. Při tom potlačoval jsem ovšem všechny neodůvodněné pocity v sobě, celou tu neblaze mě svírající moc.

Pak v zlovůli se hned obrátiv, spěchal jsem znovu odtud, chtěje míti raději vše záhy za sebou. Vytkl jsem si směr správný a jistý, tam tudy, — a věru jsem chvátal v tom správném vytčeném směru, z něhož nelze se nyní nijak odchýliti.

Ale smysly mé jakoby pořád cosi neodolatelně stlačovalo, jasnému, určitému jejich rozhledu cosi zbraňovalo. Prokládala se jimi jakás vážnoucí, neodbytná příměs, již jakoby se u vědomí něco zkalilo, všechno se tam zne-

snadnovalo, jakobych měl mysl celou ověšenou tuhými pavučinami. Násilně vychýliv hlavu v před, chtěl jsem jaksi prorazití čím neodbytným pavučím, a rukama jsem se oháněl jako před hmyzem, a chvílemi jsem se také dával až v běh — ten zvolený správný neodchylný směr jakoby tanul přede mnou jako dráha, tak domněle pevně jsem jej měl vymezený.

Kolonády jakoby se kolem mě rozkývaly, vždycky z prava jakýmsi ohromným vznesením a pak zase z leva vyplynuvše. Ano, závrát se mne zmocňovala, nejistota smyslů — tím více jsem běžel, chtěje ze všeho se dostatí. Byl jsem již celý zadýchán, rozrušen v nitru, ale já se nemínil zastavití, nedbal na nic, neohlédaje se nikam, než jen jaksi násilně utkvěle zrakoma se drže té jakoby přede mnou zjevně vytyčené dráhy zvoleného správného směru, jenž by vyvedl mě ze všeho.

Půda pode mnou se zrovna smýkala v němém prchajícím rozprostření...

Borůvčí, jestřábník, posupná stráž kamení, zachvělá hruštica — dostal jsem se to zase k osudnému ouzlabí.

Zarazil jsem, zpátky mnou až cosi zmítlo.

Pot obestřel mě od hlavy až k patě, nohy jakoby nemohly mě najednou unéstí, zaklesávajíce a chvějíce se.

Zmocnilo se mne vysilující ustrnutí, ledové tuhnoucí prázdno vzdulo se v mém vnitřním uřícení. Byl jsem čímisi zlekán, v jakémsi nervosním těžkém upjatí.

Ta voda zela zrovna do duše, cosi jakoby příšerně výsměšného a neblahého vyzíralo z ní ke mně. Značilo se to v tu chvíli jako záhadný, prázdňným neurčitem rozpjatý pohled mrtvolý. Ano, zrovna děsivě černala ona tuň vykypující nějak ze sebe, a můj pohled zajisté také tak neurčitě rozpjatý třeštil se v ústrachu a nepokoji v tu jímavou mrtvolnou jakousi líc její, která zdála se najednou duševně prozíratí.

Vše vůkol vyčkávavě rozestavilo se jako k výmluvnému svědectví — co že se bude dít, v tom odehrávání příšerného tanoucího tady mysteria!

Snad hodnou chvíli zůstal jsem tak jako bez sebe, bez uzdy vnitřnímu vzrušení, při tom jen mimoděčně stíraje si jako v uřícení s čela pot, ač to byl nyní již jen spíše tíživý, lpící chlad vnitřního omrazení. Zároveň pamatuji, že pozvolna snažil jsem se u vnitřním nesešněném úsilí odnášeti se od přítomnosti zde k jiné lhostejné jsoucnosti — cosi jsem jal se vypozařovávatí v lesní klenbě nahoře, jakési haluze tam důležitě srovnáváje a jinak upravuje. Ale pamatuji, jak marno zůstávalo toto úsilí, abych nebyl upomínán tím něčím jiným někde na blízku, jak pocítoval jsem na celém těle jakési záhadné dotýkání, takové spění z jiného světa jakoby přecházelo kolem, z jehož záhadného dosahu nebylo lze se nijak vyjmouti. Přes to, cítě se schvacován čím dále více nejistotou a temnou úzkostí, těkal jsem stále úsilovněji po té vzdálené výšině snaže se svůj zřetel tam soustřeďovati, aby dole nenastalo něco, čeho jsem se tak nezměrně bál, aniž věděl, co by to nadejítí mělo. Očima tak sjíždím po všelikých těch změtených tvarech haluzí a výkrojků a bizarních ornamentů — ku podivu, pamatuji se, že jsem si při tom uvedl na mysl, jaké věci připomínají mnohdy, které zrovna, z nich někdy náhle vystoupí, jako v utkvělé pevné halucinaci...

Ale náhle všechno jsem zapomněl, všechno se tam rozpadlo a zamžilo se mně ve smyslech vířivým chumlem. Bylo marno chtít si namlouvati opanování dojmů jiných. — Jaksi zatím sešerilo se neobyčejně lesem; prudce jsem sebou hnul, jaksi divně prohlédl — a ony chvíle věštící samé neštěstí, samou výstrahu, zdály se to nadcházeti nyní, nezdálo se z nich více vyjmutí...

Po tůni jala se splývat lehká mlha — blížilo se již k večeru zajisté — její vláčné opary dodávaly tůni jakéhosi ještě hrozivějšího omžení. Značilo se to jako těžký výdech neskonálního nějakého úžasu deroucího se z útrob těch mlčelivých záhadné vody. A takové černavé skvrny, jako sbírající se ostrůvky splývaly po neurčitě omžené hladině, vynikajíce z jakýchsi vniterných rozruchů. Na jejím břehu jestřábník kýve se bezezvučně, jakoby z vnitřního popudu svého ustrašení. Borůvčí zachoulilo se celé v sebe.

Byl jsem zrovna jako upjat v tato místa pouty nezdolnými, pocítoval jsem, jak čím dále mocněji jsem sem váben, ale váben u výstražné hrůze — ano, hrůza to již byla u mne, a mně oči vyjeveně jako v sloupu zřely na tu vodu, na to sešeření vystupujícího z ní úžasu, na ty skvrny slité, jež jakoby byly samé záhadné bytosti sídlící v těch lesních vodách. Spánky měl jsem spjaté, násilně zrovna vhrížovaly se mně v dutinu lebi, a srdce bušilo mně tak mocně, jakoby samo opanovalo útroby a hrozilo vše ostatní potlačiti. Ztratil jsem veškerý rozmysl, divým úprkem chtěl jsem se před čímsi zachrániti, uniknouti své hrůze, ale nemohl jsem z místa, jako ukován byl jsem sem celou svou bytostí. A jen na tu strašnou vodu musil jsem hleděti. Uříceně jí unikaje, byl jsem tím úžeji, násilněji k ní vlečen, jako právě hrůze v náručí! Jakobych to kolem sebe bil, s hlavou úporně nachýlenou dral se těmi nestečnými kolonádami, bil se a zmítal nedostupným houštím v divém úprku, v šíleném unikání odtud u vyrvávání se oné náruči — ale ty kolonády jako nezdolná mřížení zastupovaly hrozivě cestu a já spjat byl v okovy. Nenalézal jsem sebe, ničeho známého, jen v tu vodu, v tu strašnou vodu musil jsem patřit, a jen hrůza byla mému vzhledu v zápětí — —

Náhle bublina vyplynula z hlubiny, za ní druhá, a celá

řada jako sborem. A tajemný širý rozliv jal se chmurně vynikati z míst jejich vzestupu. Šinul se daleko vůkol jako v mátohách ve váhavém, kolísavém nachylování, až břehů oužlabí dosáhnul. Tady jakoby se přesmykl. A pohroužil se ve svou říš, z doteku zevního světa.

Těmi vyniklými bublinami jakoby se rozevíraly neznámé hlubiny vody a měly posléze zjevovati svá tajemství —

Jen kdesi u vzdáleny pocítoval jsem ještě jakýs ma-látný popud udržovati se v míře, být pánem rozumné vůle, ale kterak výsměšně zpodobilo se to oproti tomu rozpoutání všech instinktů ústrachu, zděšení, nejistoty, obav — jaké kdy vloženy byly do hrudi lidské, a zřel jsem tu, a slyšel, a cítil jsem, co druhdy by k smyslům nedosáhlo...

Co se to má z těch vln vyřítiti, v zápětí těch bublin, těch par nad vodou, toho míjení rozlivů, jež tak příšerně ze sebe se vymaňovaly? Byl bych chtěl křičeti, ne, ječet zrovna, abych vše ohlušil, zdusil, udolal tím křikem bez hrází obvyklého lidského hlasu — ale i hlas můj byl jako skován, vše tak u mne ocelově skováno na duši i na těle k nekonečnému ustrnutí hrůzy!

A vůkol mne cosi jakoby se podivně zahýbalo, rozšířilo se zas a vzneslo zas — jakési oživení přízraku stanulo.

Vzpjal jsem ruce kol hlavy, abych se bil a bránil proti čemusi... ale marně.

Takové živé tíhnutí plynulo najednou vůkol. A jakýsi rudý soumrak, vzneslý se odkudsi ze strany tím oužlabím, zahalil vše, ty kolonády, tu vodní říš. Z dále to intenzivně prosvítlo rudé zapadající slunce a proneslo se průhonem oužlabí, jež asi v nedaleku musilo být zase otevřeno. Jakoby to zachvělým nacheť udeřil o ty pně, o jejich kolonády, z'dola jaksi zdál se na ně vdechovati

až do samých vrcholů vykypuje. V krvavých závanech rozproudil se napotom po zemi, po tom jehličí, po té splývavé soumravné masse, jež jakoby zachvácena byla s sebou v tajemný bezedný proud, smýkajíc se kamsi v řevavém trysku. A pomíjivě ty pruhy dál a dále se vnořovaly v lesní změť, v takové nezvěstnosti příšerně zanikající, pohlčovány posléze ... Jakoby to stálo vůkolím spodobením hrůzy.

Nach západu přesmykl se najednou celou šíří vodní tůň. Tak ohromivě vyčnělo z ní zrcadlo magického rudého vzplání. Jakýmsi ebenovým reflexem průhlednělo a pohružovalo se v samo bezdno. Páry nad hladinou rozmžely se rovněž tímto úsvitem. A chvěly se jako v nervosní nedočkavosti.

V tom náhlém vzplání vodní hlubiny jakoby mělo se označiti vše — onen rudý nach jakoby to kouzelným proutkem udeřil v brány zakletí, zapomnění, záhad a ponurosti ...

Jalo se najednou cosi vyplývati v bezdnu tůň, z nejzazšího kdesi šeření ebenového reflexu. Přisouvalo se to zvolna vzhůru. Jakoby se to tiše tajemný oblak vynášel. Již u mystickém jakémsi vyplynutí z říše zjevů zasahá to ve vlastní nachovou oblast soumraku. A uprostřed vod zvířených světelnou pronikavou záplavou, vzhlédlo to v pozemskou říš světa z lůna tajemství a záhad ...

Byla to bílá ženská nartvola. Právě vyplynula nad hladinu lesní tůň. Také tak kovově zazářila její líc v jakési masce záhadné, i v zavřené nehybné oči stopil se utkvělý nach. A ku podivu, bylo to vzhlédání náhle tak beze vší hrůzy, bez mraku úděsu a strašných nejistot, vše jakoby se vlastním zjevem rozptýlilo, uvolnilo, bylo to vzhlédání té na vždy zmlklé pohřbené tváře jakoby v útěšném smíru blahoslavenství smrti — —

Porozuměl jsem, vzdech vydral se mně z hrudi. A také u mne nebylo náhle nijakého ohromení. Vše jakoby lehce odešlo, vzneslo se v neznámou oblast tichého uvolnění, smíru velkého, nenadálého, a já celou duší přidával se k tajemné nesmírné velebě zjevení z jiného světa.

Porozuměl jsem záhadám. Porozuměl jsem blahoslavenství. Porozuměl jsem kynutí mystickému...

Smekl jsem, poklonil se, vytrval chvíli v hlubokém klanění se hrobu lidské bytosti v tom omšném hlubokém nerušeném klínu živlu země milosrdné. A jakoby i mne zasáhlo tu velké smírné Blahoslavenství smrti!

A ku podivu, náhle ptačí zašveholení vylinulo z lesní změti. Tím více ku podivu, že dávno tou dobou již ptactvo nepěje. Takový sonorní záupělý tón to byl. Sice bez háravosti vášně, ale v takové dokonalé, vyrovnané, smírné kráse, jako v zachvívání vroucí oddané zbožnosti, jako v tiché, nadšené hymně vévodící v srdci, jako u vytušené velebě. Tak jen zpívat dovede černohlávek — na jaké že pouti zabloudil sem v tyto nezvyklé, útajné končiny a co přimělo jej k jeho pozdravu a tajemnému účastenství nezvyklou roční dobou tou?

NEHODA MESIÁŠE.

ZE ŽIVOTA NEJNIŽŠÍCH A NEZNÁMÝCH-

Přes široou sněžnou pláň se ubíral člověk. Ta pláň čerstvě napadalého únorového sněhu, jenž do rána prudce vymrzl, jaksi se chvěla a pozvedala všemi směry v dál dmutím mrazivého jasného vichru, jenž snášel se na toto horské návrší. A zdála se zaznívati táhlými, ponure zvucivými údery, jež vydobývaly se odkudsi ze záhadných těch propastí sněžných. Vůkol stavěly se černé lesní prorvy — ty hučely nepomíjivě, jaksi také takovým černým hukotem, jako černě samy se značily. Bylo-li místy jíti kolem nich samých, nějak více sešedly a ztuhly a jako mramor se značily v tom mrazivém ustrnutí změti své. —

Vířila pohyblivě vůkol veškera ta sněžná oblast a jakoby kypěla ve svých vzdušných sněžných parách, — někdy v jakémsi svíjení a oblačných tvarech dulo celé to sněžné, třeskaté moře, zrovna řeřavě oslňujíc bělí svou, jež široce a dalece svítila jako bílá měsíčná sféra . . .

Do dále pak přes ony lesní prorvy tanuly hory v prudkém nádherném vzednutí. Vynášet se zdály jaksi ze samého kraje této planiny, ač mezi ní a horami byla ještě celá ohromná dálava údolí, návrší, vyvýšenin, propastí i vod, — celý jaksi ještě svět, přes nějž bylo by se třeba dříve dostat. Ale nyní se zdálo, že lze jich zrovna rukou dosáhnouti — tak strmě a význačně se při-

chylovaly. Zely nesmírnou kupící se rozlohou, objatou jedinou čarou, jež jakoby tvořila mez světa. A žlutě, tvrdě svítily jako jantar, vřezány jsouce v bledou zamodralou tůň oblohy. Ve velebné výlučnosti, ponuré a osamocené, hrdé i majestátní, vychylovaly se z toho tak nějak při nich úžasné míjivého světa ostatního, s nímž jen massami svých úpatí spolčovat se zdály — ale nedosáhla temena jejich jakoby již vnořena byla v mystické dumy věčnosti, která zde nějak zahajovat se zdála své ohromivé záhady...

Leč u nás nikdo nevšímá si takové scenerie hor, byť sebe úchvatněji a vítězněji tanula v těch vždy nových a vždy úžasných obměnách. Nevšimal si všeho toho ani onen člověk ubíraje se sněžnou, mrazem dující plání a nezdál všimati si vůbec ničeho vůkol sebe. Srostl s tím vším a bez uvědomování stalo se mu vše nutnou podstatou, jež rozumět se musela sama sebou. A vyšel také za zcela jinými věcmi, a v jiném zaujatí, než aby ty hory pozoroval, co snad dělají, a podívoval se dokonce ve vzrušení jejich zimní úchvatě.

Bylo by vůbec nesmyslem podívovali se něčemu takovému u lidí našich, to vůbec není podmínkou ani účelem jejich života, to nemá s nimi docela nic společného, to vše je tak zbytečné, zcela mimo jejich potřeby a názory — a konečně zase rozumí se to samo sebou. A leda že by mávl rukou náš člověk, přišel-li by mu kdo s takovým upozorněním, a utvořil by si o něm velmi malicherné poněti.

A přece dnes ty hory objevovaly se v takové moci, v oblasti tak velebné, nedolické, že vnucovalo se přesvědčení, jako u každého nenadálého zření krásy, že v této kráse ještě nikdy nebylo je zřít a více že v této kráse nikdy se již označiti nemohou, jakoby nyní právě vše

bylo vyvrcholením jejich zjevu, mohutné jejich perspektivy a jejich života.

Leč ten člověk ubíraje se sněhem větrným a hebkým, hravě a bujně po starém, ztvrdlém, nepropustném površku pláně se smýkajícím a vanoucím, šouraje jaksi nohy a tupě je vleka, dávno neměl o něčem takovém ani ponětí, neměl zájmu ani povšimnutí pro všechno to zde, s čím vlastně srostl a co bylo mu ostatně denní podívanou, jen tona v svém těžkém zamyšlení. Někdy vytřel si rukou z očí sněžný poprach, když vmetl se mu v ně. A někdy se zastavoval, schyluje se a pohled neurčitě ale upjatě vnořuje před sebe.

Docela to nebylo do těch hor, ani pomýšlení na takové romantiky. Ale kamsi zdál se to hleděti v sebe, v jakési úvahy a myšlenky, jež náhle nastavely se mu v neproniklý chumel a jímž chtěl by se v tom upjatém zření propátrati. A sevřel vždy při tom rty, a oči mu tak ustrnuly, seskleněly, a celá tvář mu divně napouchla, rozplizla a při tom jakoby žlutala. Byla jinak šedá, zvrásčelá, ponurá — cosi z té šedé ztuhlé ponurosti lesní nastavené změti, kol níž se právě ubíral.

Postával vždy tak chvíli — jaksi co se onen chumel myšlének a úvah tvořil a hromadil, stáváje se ještě neproniklejším a těžším, jímž marně snažil se propátrati, a co pak jaksi zase nějak povolovalo a zracelo se snad ku jinému zdání a zpodobení, v němž spíše mohl na chvíli pak obstáti. I šel tu dále, chvatněji, poněkud i svěžeji probíraly se mu nohy na ty chvíle sněhem, jenž zrovna rozpustile od nich unikal v bujném tékavém poprachu.

Někdy si ten člověk zarozkládal rukama. Jen tak pro sebe, ve svých úvahách. Zdály se to úvahy rozhodně těžké, nedařící se, nepodajné, váhavě tupého, obtížného chodu, jako byla celá chůze toho člověka i ony posuny rukou. Podržel je jindy před sebou u výrazu násilně se

vzpírajících námitek. Kývnul si k tomu hlavou jako na dosvědčenou. A tvář tu jeho stáhla se k tvrdé urputnosti, jež stála na svém...

Bylo ale jaksi všechno marno, dostavujícím se námitkám s jiné strany nebylo lze zase nadále se vzpírati a planou objevila se ona dosvědčená.

Tu pak zase tak v nesnážích malátněla chůze, zapomněné bezradné v sebe vhrížení u něho nástávalo, ten člověk jakoby malomyslněl, jakoby upadal, ty jeho myšlenky a úvahy rozhodně byly nevesely, zajisté plny děsivých, osudných i nedopatratelných nejistot...

Vůbec bylo patrné, že již dlouho zde chodí a bez cíle a že jako namátkou se sem dostal a že co hledá, zde se nenachází, nýbrž kdes v něm samém.

Zdalo se i, že hned tak se odsud nevybere...

Nezvláštní, nevhledný celkem byl to člověk. Spíše malé postavy. Ramen širokých, a na nich spočívala nějak přílišnou tíhou hranatá hlava, pokrytá ohromnou beranicí, kterou zdála se ta hlava jaksi ještě těžší a hranatější, takovou neforemnou, těžkopádnou. Takový hlaváč to byl. Trupu byl tuhého, mocného, ale nějak přes příliš dlouhého. Na nohou nízkých, nemotorných, poněkud vybočených. Ruce byly dlouhé, rudých, zrovna obrovských pěstí, oněch selských pěstí a dlaní, jež jsou samý tvrdý mozol, samá těžká upracovanost. Vůbec tvrdost, upracovanost, jakási zhrublá, zbytnělá mozolatost značila se v celém vzhledu toho člověka. To nebyl z těch, již mají lehké, pohodlné a bezstarostné sousto, ba zdálo se, že to každé jeho sousto je přespříliš tvrdé, hořké, nevděčné, nepodajné.

V jednom uchu měl ocelový masivní kroužek, jenž jakoby je táhl dolů a svou zřejmou tíhou zdál se přispívati ještě více k těžkopádnosti celého zjevu toho člověka; uši jeho vůbec byly jaksi nepružné, neforemných velkých vyniklých boltců, takové selské, nehezké uši. Obličej byl

široký, zažloutlý, voskově se lesknoucí, jaksi matný a naduřelý. Ten člověk patrně rád přihnul si závčas šedé, to bylo nepochybně, ale zároveň bylo zjevno, že jí nesnášel, chorobně na něho účinkovala — a ostatně ta vosková zažloutlost mohla pocházeti i z jistého utkvělého, nitro neustále hryznoucího hoře, z neulevujících nesnází, jaké ostatně při lidech tohoto druhu a u nás v horách tvrdých a nehostinných rozumějí se samy sebou.

Oděn byl v hrubý, nepodajný lodeňák jako stkaný z koňských žíní, v němž dost mizel. Boty měl tvrdé, vysoké, v nichž jaksi krátké ty nohy zcela zanikaly — boty kruté, rozpryskané, tíhy ohromné a forem tvrdě vyznačených, v nichž hrubá kůže již dávno a beze změny utkvěla dle obsahu těch svých nohou asi také tak hrubých a nepodajných. A kostkovaným šátkem, jenž zdál se spíše kusem jakéhosi salupu, hrubým, zamaštěným a zaleskujícím se, halil si krk, ale jen tak ledabyly, jaksi že jen, ze zvyku ten šátek s sebou byl vzat a pranic nezáleželo na jeho výkonu. Každé chvíle vychrul se zpod lodeňáku — a chvíli jej ten člověk tak nechával s volně vlajícími, neúčelnými cípy, na okrajích silně potrhanými a roztrepenými a vždy teprve pak jaksi jen z namátnutí či pouhého návyku, nevěda ani dobře o tom, začal jej zas kamsi do vnitř vecpávati, což vzhledem k té obrovské pěsti i vzhledem k massivnosti šátku samého nebylo jen tak snadno, byť i lodeňák byl rozsahu, při němž opravdu nehledělo se zrovna úzkostlivě na míru u tohoto trupu. To bylo vše na tom člověku —

Povoluje tedy tak ve své chůzi za zřejmého malomyslnění, zůstal posléze státi blíže bělostné ze sněhu jako vybroušené homole, kol níž pravidelně a neustále vířily sněžné páry. Několik havranů jako ohromné, v té běli černě zející skvrny, tkvělo na této vyvýšenině, ostrážitě nyní větříc; při jeho přiblížení zvedlo se mozolně

a s nechutí i zvolna, patrně bez přílišných obav nějakého nebezpečí, a zaplulo k nedaleké lesní houštině.

Člověk ten jakoby se při tomto svém zastavení prudce zajíkl, v místech těchto jakoby ho někdo udeřil; zdálo se to, že právě na tomto stanovišti v nepoměrnější tíhu svých nesnází a obav shlukly se jeho myšlenky jakoby určitou upomínkou. A ku této bílé, jako ze skvělého alabastru kouzelně sdělané homoli, upjaly se trudně jeho oči — a musil je v tu chvíli zase vytrítí, jak se mu nějak zamžely, aniž se zdálo, že tu zrovna zaneseny byly nějakou dotěrnou vločkou. Brada mu při tom spadla, žluté, řídké, jakoby rozcloumané a ohromné zuby se ukázaly. Připadalo, jakoby ten člověk chtěl se tu rozpovídati k nějakým trpkým výčitkám — ty zuby aspoň tak hořce a tvrdě samy promlouvaly...

Vždyť před tak nedávnm — jakoby zrovna včera, ba zrovna teď, jen právě v uplynulých okamžicích, tak dobře, vesele, v bezstarostné nadějnosti dařícího se díla, dojížděl sem a pobýval tu.

Vozil sem na saních s mesiášem hnůj, — jest tato bílá homole sem na saních navážený hnůj, chystaný pro jaro.

Tak to šlo, jaká to byla sanice, taková milá, pohodlná, beze všeho prohazování, bez svízelného probroďování se, bez boření a zase ne na holo. Jaké fůry mohly se nakládati, s nimiž mesiáš jen si hrál — vidí zrovna před sebou, v blahém ponětí ty ohromné fůry zahrnělého, rozleželého, lesklého, dobře páchnoucího hnoje, ty fůry tak dobře naložené, urovnané, uplácené, jak zrovna samy se smýkaly po kypícím hladkém sněhu za tím zvřetem furiantky a lehce si vykračujícím, jež odpočinulé, silné, zdravé a dobré vedlo si sebevědomě jako na svatbě.

Jak jen se pohodlně vyeze takto ten hnůj, jaká to bude úleva na jaro, zrovna samo pak to již všechno jde, jak to naskočí. Bude se moci pro bandory předělati — ty

se pak zasmějou, a takového hnoje když ještě dostanou, to bude natí a pod natí... Až by pro ty bandory navezl dostatek, pomýšlel, že by přichystal ještě pro kousek ty směsky, jen aby se použilo výborné, pohodlné sanice: A zbývalo-li by ještě pak hnoje, jak se to již trochu ukazovalo, zavážel by pomalu ještě nad krchovec na hromadu již pro ozim, anebo hodí třeba kousek hrachu. Pro hrách hnůj, jakobys omastil. I záhon řípy třeba dá, hnoje zbyde. Všechno ale tím nabude, tak se zlehčí, udělá se všechno v čas, když není více z jara s tím hnojem toho tahání a zdržování jako jindy po takové nepohodlné zimě, když se s hnojem nemohlo hnout — v čas se krásně zaseje, zadělá, a to již je poloviční zdar! Jaké blaho vzrušující naděje dařícího se díla!

A zatím, zatím...

Nikoliv, ještě pro tu chvíli chtěl zamítat všechny ty hrnoucí se důsledky svého uvažování a žít se ještě tak nějak náruživě v pokračování vlastního zdaru díla, jako ten, kdo ztratí všechny útěchu, do zašlých dob druhdy blaha tím háravěji a zoufaleji se ňoří —

Ano, nyní byl by taktó všechen hnůj zatím pěkně vyvezen, ani mrva nezbyla by ve dvoře, ještě spodní promaštěnou zem by seškrábal. Ba, jak vše se dařilo a výtřvávala pohoda, mohl by vždy z rána, nebo kdy by se hodilo, ještě neustále vyvážeti to, co každého dne by se nakydalo, takovou hračkou vše se děje, zrovna samo, jak již po několik zim se to nestalo, protože nesloužila sanice — loni nebyl tak říkáje sníh skoro žádný a před tím zase takové spousty, že dlo toho nikdo s potahem ani nemohl a na prohazování nebylo ani pomýšlení. Pak by si jen v blahé bezstarostnosti přecházet mohl dvorem, hnojiště prázdné, čisté, vymetené, nic na něm nebylo, co by u výčítce člověka vyzývalo a poukazovalo k tomu, co by mělo být. Všechno, všechno na poli — tak, tak,

bratře, jaksi by promlouvař k vyvezenému hnoji — dočkal jsi se, čeho je ti třeba, máš, co tvé srdce si přálo, jseš hezky na poli, ve sněhu, padá na tě, mrzne, máš vláhu, hezky se paříš a z jara, dá-li Pánbůh, zrovna s tebou do brázdy, abys nevyčich . . . Ty bandůrky, ty se budou mít, ty je zvelebiš tak uleželý a mastný, a směska, ta půjde jako divá, ta bude myslit, že se jí narodil zrovna pámbůh, neboť kdy pak se to tak podaří, aby se mohlo pod směsku přihnojit! A ten vyhladovělý krchovec bude se již od nynějška těšiti, od nynějška bude ho již zrovna ten hnůj hrát a slít, třebaš tam ještě nebyl. Pane, ale také hnoje potřebuje, tolik let na tu výšinu nemohlo se nic vyvízt . . .

Tak přeje si v horách duše sedláka, tak touží, aby se dělo, tak má se mu dařiti v jeho díle, chystaném zemi, tak má mu být zimní pohoda nápomocna při vyvezení mrvy, jež je duši země —

A zatím, zatím . . .

Leč pořád jakoby ještě nechtěl připustiti na vědomí celou tu strašnou zející pravdu, dále se klamavě vžívaje v zdar a chloubu k svému dokonání spějícího díla.

A dále pak, ty lesknoucí se, dobře páchnoucí fůry do takové smělé objemnosti na saně narovnané, jak málokdy lze si na zdejších kopcích troufati a to všechno, co na poli tím vzejde, co se bude moci tvořit, když v čas se všemu vyhoví a svého se dostane, nebylo jediným zřetelem uvažování tohoto člověka, jež v nesnesitelném neštěstí svém snažilo se aspoň na tu chvíli ukolébati se ve vytoužené zdání skutečnosti.

Ale byly do nedávna věci jiné, daleko ještě větší blahou chloubou a nadějí, duši jeho naplňující . . .

To jeho neobyčejné zvíře, ten věrný, poctivý kůň, jeho mesiáš, jak si jej nazval. Bože, je někde takového koně ve vůkolí! Marná řeč. Byli sice jinčí sedláci než on, u něho je to sice pouhá chalupa, tak říkajíc plahočina,

ale ať někdo takovým koněm vykáže se. Ať někdo přijde!
Ať zahovoří!

Tak stát na těch nohách — celý kočárový panský kůň. A při tom! v tahu utrhne celý svět. Štýrák nic, ani rovnat. A tady ta výška jeho — Máslík na strži, sedlák, má sice vyššího as o skrovně čtvrt pěstě, to je pravda, ale co je to platno, nehledě ani k všemu ostatnímu, není to už ta postava, to vypnutí to není — tady jakoby královna sama se zrovna vždycky vznesla. A všechno tady hrálo na něm, lesklo se, zrovna mluvilo, a zas jakoby ptáček šveholil — nemohl se ani vynadivati na tu mluvu svalů a krve. Ovšem krev, pravá krev... Pak ten jeho stříh ušima, ta vzácná citlivost v nich — pavučinkou kdybys smýkl kolem, hned ucítil, mrskl jímá jako břitva, zastříhal, šel jimi po každém zvuku jako list před větrem, co ten Máslíkův, kdyby mu tak říkajíc kyjem mávl, nechal je tupy jako roubíky, a taky kůň za tři sta. A to jeho chřpí — jak jím jen dovedl hrát, zrovna jiskrou dýchalo a jakoby v ně vhroutil pivoňku, tak bylo samý oheň! Ale to všechno ještě nic. Jen ta jeho dobrota! Dobrota na všechno. Jako boží světiče, hotový anděl.

Přijde dítě k němu, podlézá si jej, a on se tu nepohne a jen ostražitě po dítěti vzhledá, až by bez nesnází a závady vylezlo. Přijde si i telátko, to hloupě smělé, bujné, nevědomé telátko, které o všem má ponětí, že to je mámin cecek pro jeho tlamu, a za vše že si může bez okolků popadnouti a mamlati do libosti — přitřečkuje teda si to telátko zrovna pod něho jako k svému, popadne si kde popadne a mamle, mamle, o přítrž bije a dusí do toho jako doma u mámy, a to ohromné boží hovado, to koňské dobrotisko ještě se poroztáhne, nakrčí a jaksi nakročí, aby nic tomu hloupému droběti nebylo na úkor, neboť jen se takhle hnouti, trochu ohnati se, uhoditi, — ouvej, je hned po něm... Takový je to dobrý, rozumný kůň — a

může přijít cokoliv, cokoliv se dít, ničemu neublíží a ještě neublížil jeho mesiaš. V pravdě dobrá svatá duše.

Ten Máslíkův již vlastního hospodáře potloukl, na opilce na cestě ležícího šlápl — toť se rozumí, proč se tam položí nemrava a o takového lumpa ostatně zrovna zle by nebylo... ale jednou vrazil potměšile — jen z potměšilosti takové — mezi děti a ty div psotníkem to neodnesly... A Bože, což není známo po celé vsi a vukolí, jak zatím jednou jeho mesiaš vyhnul se jeda sám, co on se kdes v zadu s někým pozdržel, s celým nákladem a vozem dítěti, jež uprostřed silnice si hrálo, a vyhnul se to ostražitě popojížděje a po tom děcku vzad vzhledaje tak dobře, že dítěti nestalo se vůbec nic a že vůbec nic nepozorujíc dál si, když vůz přešel, hrálo důležitě s nějakými namatenými hromádkami prachu a nasbíranými kaménky. To se všechno ví.

Takový je to kůň, ten jeho mesiaš, — vlastně, Bože, skoro již jen byl...

Ale ani při tomto choulostivém slovním rozporu, je-li či byl-li, který mohl strhnouti mysl hned k těm nejpříkřejším, nejobávanějším důsledkům vlastní skutečnosti a k vlastní strašné pravdě, nechtěl se ještě zdržovati, hned zase toto rozpoložení mysli prudce zamítaje a vraceje se v jakémsi vnitřním určení raději zase k nedávné minulosti. Ostatně již jen tu minulost měl, jen tu minulost a ostatní zdálo se dávno ztraceno.

Tedy takový kůň! Ale co u něho nejzvláštějšího, nad pomýšlení dokonalého — jeho pohled, to oko! Tak ani člověk se nedívá, tak rozumně, tak mile, tak vnímavě, tak významně. Jen snad tak někdy na svého pána pohlédne ještě věrný dobrý pes. Ale toť se rozumí, jaké jiné rozdílly tu. To jeho oko bylo vypouklé, lesklé a temné a zářivé jako vodní tůň. Bez každého ale toho podezřelého modravého zážehu potměšile hrajícího, jaký vynořuje se

v pohledu janka anebo zlého kousavého koně. Upjal na tě zrak — a jakoby tě zalil lázní. Tak nějak milo, volno, blažené bylo hned člověku, jakoby hřichy sejmul. Zrovna do srdce ti vnikal ten pohled, vybízejí k důvěře a přátelství. A mluvil, dorozumíval se s tebou a znal tě tak, jako bratra známe. Byl bys mu podal ruku, nastavil hrud. Sličné, vypouklé, poctivé oko, v němž jistě nějaká velká duše tála...

Někdy také skutečně ten člověk celé doby vytrvával, nahlédaje v to oko svému mesiáši, maje v dlani jeho tlamu, jež jakoby byla ústy dobrého přítele a druhou dlaň na šíji, co mesiáš v jakémsi úsměvu zvířecím a věrné zaujatosti při tom svého pána nespouštěl se pohledem, jenž zrcadlil i toho člověka i celý svět vůkolní. Takto mnohdy na sebe pohlíželi v dobrém obaplném uspokojení, v zadostičinění jakéhosi dobrého blaha, v důvěřivé příchyllosti, jež vchází bezprostředně ze srdce k srdci. Co na tom, že jedno srdce bylo tu zvířecí, bylo to také srdce...

Ano, takový byl mesiáš.

A zrovna všechny, všechny, bez odporu, cnosti měl a, to je u koně velké slovo — nechlub se, nemůže-li osvědčiti, ale tady to on mohl dozajista osvědčiti!

Inu, toť se rozumí, ono to všechno nepřišlo jen tak — ono nic nepříjde jen tak, zvláště nic takového. Panečku — nevíš, kdos nezkusil.

Bože, když si ho na chalupu přivedl, skoro ještě jako ročka z Oustí. Jako znalec poznal hned v hřiběti, že v něm něco je, že to není tuctové. Ale že takto se vyvede, takto nad chválu boží, ani ve snách nejmělejších své koňarské vášně si nepomyslí. Že z něho bude moci býti krom nějakého dopuštění dobrý kůň, na to byl by přísahal a proto je také koupil, ač musil dát hodně přes stovku — ale že to bude slavný kůň, tak slavný jako je... vlastně byl, byl — pro Krista Pána, zalomozilo

v jeho nitru, ale jakoby nechtěl dbát — teda že takový kůň, takový mustr z toho pojde, to přece netušil.

A znal se v koních, o to nic, uměl je zrovna nazpaměť, po šmě by koně vypodobnil — ostatně bylo to i kus jeho živobytí, neb jak by jináč mohl z té bídné své chalupy platit procenta, daně, samou daň, samou přírážku, jak by moh to všechno tvrdé živobytí přestát, kdyby si nepřipomoh' těma koníčkama.

Koupí se o Vánocích v Oustí to hříbátko. Piplá se s ním přes tu zimu člověk. Naučí je tahat. A za nějaké dva roky krom nějakého dopuštění, podařilo-li se bytně koupit, může se hezky vydělat, hezky to pak uplatí a při tom si člověk svou celou práci odbývá. Ale ne že by co přišlo samo, že to je jen tak — neví, kdo nezkusil...

Když teda si toho o něco jen víc než ročka z Oustí přivedl... Báł se s ním domů zrovna. O hodně víc než celou stovku dal — za ročka skoro ještě... co jen tomu žena řekne, takovou lakotnou a svárlivou, nehrubě hodnou ženskou měl, čert s ní někdy nic nepořídil — eh, neměl to věru kalý.

Také se hned na něho sypala, když řek co a jak — a konečně proč by neřek. Vyznala se také trochu již v těch hříbátech, aby uměla něco posouditi, a že měla psanou půlu, také o všechno se hnedky brala. A měla ho v podezření, kam naposled peníze dal. Starých obejdů mu vynadala a bláznů a hříšných marnotratníků. Plivala i po něm i po hříběti. Cože! Za takovou chrůnu tolik přes stovku dát! To raději zrovna jít z chalupy a potloukat se světem, užijou to aspoň bez dření — neb tam to přec musí dojít, když takový starý obejda takhle začne bláznit a se spouštět anebo co provádět. A měla ho jistě i v podezření. A zas naplila na koně, zhanobila je oba a na konec potupně zadkem k nim se obrátila a neslušně ve vzteklosti své se sklonila ku předu.

Ten člověk byl sice již zvyklý na urážky své nehrubě hodné ženy a byl klidný a trpělivý, raději pomlčuje a mnoho dáváje si líbit k vůli tomu, aby nebylo zbytečné pohoršení. Bylo ho beztak přespříliš. A pak byl i trochu rozumec — eh, co chcete s ženskýma jinýho, říkával mávaje opovržlivě rukou. Řezat je snad, jak by zasluhovaly? Sic každou ranou jednoho čerta z nich vyrazíš, ale 99 zas do nich vrazíš znova. Nechat je raděj, dokud tuze nelezou ti na kůži a neoustouzí čest“... A dle toho asi se řídil, celkem málo se ženou se obíraje, necháváje ji, dokud se jen trochu dalo.

A nebylo by ho tedy ani to tak urazilo, co mu udělala, co by se týkalo jen jeho osoby, jako stran koně, toho hříběte, jež již tenkrát se mu tak nějak zvláštěně jevilo a tak moudře podivuhodně k němu hledělo. Jistě, k těm urážkám ženštiny ono také tak zvláštěně zařehvalo, nějak tak odbývavě a při tom tak nějak hrdě, v ušlechtilé důstojnosti, opravdu nějak tak povznešeně, jakoby si bylo vědomo své ceny a povýšenosti oproti takové hanebné sprostotě.

„Fuj, že se nestydíš aspoň před tím zvířetem, stará necudo,“ odvětil v opovržlivém rozhorlení tehdáž, „však můžeš být jista, že má to zvíře větší cenu než ty, to ti povídám já. A jářku,“ dupl si a houkl v náhle pojavším ho nezdolném přesvědčení, jaké někdy dostaví se rozumu před zjevenou pravdou věcí, „jářku, že dokonce to zvíře nám sám pámbůh seslal jako mesiáše, že nám z něho může pojit ještě něco slavnýho, abys věděla, necudo ty stará, infámská...“

Načež selka se až zle rozchechtala tím více dorážejíc, jakoby se jí dostalo vhodného popudu. A od té chvíle, kudy chodila, tudy již jen mluvřla o tom jejich mesiáši, probírajíc se tím slovem v okázalém opovržení a mrchu pak již jinak nepojmenovala než mesiášem, a jakoby posměšná

prorocství o něm činila. Starého pak si nemohla dosti nadobratí pro to, toť se rozumí, že vzhledem k tomu přeplacení, jež její lakomství neustalé žráti.

„A co by... stojím teda na tom jako čert,“ rozkřičel se jednou posléz starý, když již toho dobírání bylo přes příliš, „a abys věděla, teprve teď to začínám jak se patří poznávat, že to ještě náš mesiáš bude! A teď mlč, sic tě...“ Tu bylo radno poslechnouti.

Trvale tím pak svého koně pokřtil.

A maje pro něho snášení urážky a zlehčování své znalosti, jakoby tím vřejeji k němu přílnul, že jaksi tím trpěli oba.

Nechav ženu ženou, začal se napotom zrovna vášnivě tím přeplaceným hříbětem zabývatí.

Co, to se v tu dobu vždycky dá. Nebylo dávno co dělat již, všechno bylo vymláceno, trochu toho dříví měl již také doma, trochu hnoje byl již do Vánoc vyvozil se sousedovým potahem, furberky letos nebyly, nešlo to s lenem — a tak měl jen výchovu toho svého hříběte na starosti.

Naučit je tahat, jaksi uvéstí pořádně do světa, učinit je platným a prospěšným — udělati z hříběte koně jako z mladíka člověka! Však to není samo sebou, co tu práce, trpělivosti k neponětí, námahy do úmoru, nikdy dost bdělosti, opatrnosti, pohotovosti, časem i značného nebezpečí. Ale jako matka svého miláčka v sebezapření celé své bytosti si vychovává, vše mu obětující, tak on to hříbě, mesiáška svého. S takovou láskou, trpělivostí, sebezapřením tak činil. Nikdy něčeho takového u jiného koně ještě s takovou láskou se nepodjal. Jako matka, jako matka — v jeho sen i bdění mu to zvíře vcházelo. Ale co také pravda, ač vychoval již tolik konů tento člověk, lepších i horších, podle toho, jak se vyvedli, jak padl, ještě neměl nikdy tak dobrého, účelivého i vděčného své-

řence.; a dával-li si s ním péči veškeru, péči jakoby vlast-nímu dítěti, třeba by si neměl člověk zrovna němou tvář dát tak k srdci přirůstí, však veškeru tu péči odměnil mu kůň. Prospíval tak úžasně, jak se to tomu člověku ještě za jeho zkušeností neudálo. V brzku, zrovna hravě naučil se tahat, poslouchat samoděky — jakoby ta oprat zrovna k němu mluvila, jakoby se na oprati vylíhlo. Zrovna se zajíkal vnitřním štěstím ten člověk, vida, co se mu tvoří před očima...

Že nebylo to tak druhy bez nebezpečství, roz-umí se samo sebou u takového ohnivého zvířete, ale nebylo to z jeho zvůle, která musela by se ovšem jadrně vytrestati a vyhnati bičem, kdyby snad začalo bít, kopat, ohánět se, hryznout, kousat, svévolně kolem sebe pustošit; zde spíše děly se všeliké nezbytnosti z přemíry právě toho přílišného ohně mladého nezkroceného zvířete, z překy-pující jeho síly, z rozpoutané bujnosti krve. Kolikrát se vším všudy, vymknuv se z určeného směru cesty, vjel do závěje, do příkopu, do potoku se stráně, v ouzlabinu, vše se válelo, řítilo. Člověk daleko kams je vržen, neví ani, je-li ještě na světě. Plné oči sněhu nevidí, neslyší, nemá kale pohnětí, co se vlastně děje. A oprati se pustit nesmí, zlo by bylo, osudno, zvěřil by kůň, vše lehce v niveč při-jítí by mohlo. Vleče tak člověka rozbujněné zvíře třebas značný kus cesty za sebou, myslíc, že je to radost, že tak má být, že vlastně třeba ještě více, pospíšit. Jaké to pak kotrmelece, pochopy, smýkání a koulení, chůze po zádech i po obličejí místo po nohou pro člověka! Ale probůh jen oprat nepustit, val se kudy val, čiň se s čertem, peklem samým! Jakoby s opratí rostly ty dlaně, tak to musí být. A byť kolem nich do krvava se mu ovinula, maso sdírala, však se jim nevymkne, a kdyby na samou babylonskou věž vyletěla mrcha. Seznati tak musí zvíře nadvládu lidského důmyslu, převahu rozumu nad slepou nezkro-

čenou silou svou a navykati tak účelnému vymezení těmto zmírám překypující moci.

Jaká však rozkoš a hrdost pro pravého pěstitele koně v nebezpečnostech tohoto druhu! A třeba teda peklem samým chtěl by se střemhlav vrhati s koněm takovým unášeným na perutích svého ryzého krevného ohně, jež každý znatel hned vytuší...

Bože, když tenkrát s celým světem o překot jel se svým mesiášem, vyjev si za krásné mrazivé neděle v masopustě, jaksi již na hlavní zkoušku po jeho obtáhání.

To věru na křídlech vznesl se mesiáš.

A víc jakoby nebylo pro něho oprati, saní, překážek, a jel, jel po umrzlé třpytné silnici vinoucí se někam do nekonečna lesklými kolejnicemi jako zářivý had. Vypouklé oči jako hvězdy v čele napjaly se v to nekonečno, rozšířené nozdry prudce se chvěly, zrovna sálaly v před, a nohy v mihotu nepostřehlém. Ponechán byl již cele své z vůli tehdáž — Bože, jakoby to bylo dnes —, v jakési neskonalé bezpečné důvěře v pravost svého chovance to učinil ten člověk. A sám jen rozstoupiv se v zadu šíře na sanicích, pevněji se to jaksi zakotvil na nohou. Nelze snad sedět — chraň pámbůh, stát nutno, stále býti připraven k vyhození, k zakročení. A tak tedy vše, ten člověk, ty sáně, natažená oprat a na ní ten kůň, a ty kolejnice, vše jakoby tvořilo jediný souběžný celek ženoucí se v smykotu nezdočným proudem v dál. Byl to úprk, pravý let, avšak vědomý, jistý, ovládaný; nebylo to divé splašení, nezřízenost slepého rozpoutání.

Do smrti nechce zapomenouti na znamenitou jízdu onu. To byl slavný den, sláva jeho života. Bylať jízda ta událostí, potěšením, hrdostí jeho — ne, nechce a nemůže na ni zapomenouti, a proč by zapomínal — zbavil by se tak nejkrásnější upomínky svého života, jaksi té nejbláží a nejvypjatější části jeho. Ani když se ženil, a byl tehdáž

opravdu pravý blázen -- ale kde pak... zvláště pak u porovnání k dnešku, jaký je to jen věru člověk hlupec, zaslepenec, nevidí ani krok před sebe jako fokající tetřev -- eh, darmo mluvit, kdyby tu tak člověk mohl napřed vždycky přirovnávat a vědět, a raděj tedy nemluvit. Věru, že nedá se tedy nic porovnat se slávou oné události, když jeli tehdáž s mesiášem ves za vsí, stále v před. Lidé vybíhali ze statků, z hospod, kde kdo byl, v žasu patřice. Hlasitě vykřikovali za ním svou chválu, závistníci koňáři mezi nimi užírali se zatajeným údivem. Zde nebylo nic k pohanění -- a takový koňář, chce-li, boha dovede pohanět, kdyby mu byl koněm -- tady zbýval jen bezmezný údiv.

A tak jeli, jeli, nevšímající si nikoho a ničeho, leč vědomi své síly, své nádhery, vši své přednosti a okázalosti, i vědomi také všeho toho údivu a chvály na všech stranách, kudy jeli. Ostatně rozuměl své věci ten člověk a uměl si také vyjeti, přišlo-li již na to. A tak jeli, jeli -- had kolejnic letem jakoby v sykotu přivíjel se k nim, a vše pádilo v zad jako vichrem, jako v šumné bouři.

Jaké bylo tenkrát mrazivé modro, křišťálové jako jedna hráň, ale přec již blaze jihnoucí u vznášející se postupující záři slunce; a to nedotčené, čerstvě napadané sněžno jako v nedozírno rozpjaté, v něž jakoby se u vřelém dotčení kouzelně stápl ten nebeský blankyt -- a jak tu ty ubíhající řady černých stromů kynuly jim nějak v takové známé účasti, naklánějice se, a všim jakoby horoucně pronikaly hlaholy zvonků, a vanul kolem nevystihlý onen šum překotu a letu! Tak svátečné vše bylo, svátečné zření vesnic, svátečně oděni vesničané, hospody svátečně plné a hlučné -- a veškera ta svátečnost jakoby ještě povznášela jízdu jejich, jejich úspěch, moc a sílu!

Letěli, letěli... a jemu bylo, jakoby odnášel se ze všech svých pozemských nesnází a trampot, vymanil se

náhle z ujařmení dosavadního, jaksi se neznal ani, hlava pádila směle kamsi vzhůru v tu závratnou nadšenou bář jihnoucího se blankytu — eh čert vzal doma tu ženu, ani jakoby jí nebylo na světě, čert vzal i všechno, co upomínalo: s tím na všechny tam doma trampoty, a kde jaké byly...

A zajisté nikdy ty vrány (nějak pořád ty samé za zimy kolem těch silnic, příkopů, jeřábů a osyk) nedoznaly takového zděšení jako za této kvačící jízdy — mrchy černé, drzé a nestydaté jindy, když batolí se takové hloupé nemotorné spřežení selské s chundelatou bačkorou jakousi místo koně v předu a s takovým nějakým kářištěm místo saní v zadu, a se strejcem ukejhaným, v pytli s řezankou zachrutým a senem ještě obloženým, aby nezmrzl, ani se neuhnou, ba div na takové spřežení se zrovna nesnesou a tropí nevázanou ostudu, pošměšně krákaajíce... Ale tehďáž — již z daleka oupředem, v ustrašeném uctívém jekotu vznesly se ze silnice černé jejich sbory, nevyčkávající dávno ani, až by spřežení jich došlo; a nedbajíce víc, zdali po spřežení tom nezůstal nějaký vítaný pozůstatek, na nějž by se chvatně vrhly, daleko bez meškání ulétaly do zasněžených plání v neustávajícím užaslém kráкотu, jak je to polekal ženoucí se mesiáš!

Bože, to bylo jedině radostné, tak opravdové rozkypění srdce u toho člověka za jízdy tehďáž. Ani když se ženil — však zrovna o tom hanba mluvit, zvláště u porovnání k dnešku... Ale nyní byl sám, se svým spřežením, volný a jaksi tak nekonečný jako ta nekonečnost vůkol. Modré a bílé dálavy jen kolkolem. A jakoby družně pojaly jeho bytost a on jim náležel. A nebylo překážky k nepřemožení a nebylo přání k nedosažení. Vše se člověku tak poddávalo, jakoby ukládalo se v jeho naději. Tak silno, svobodno, v nadšeném rozpjatí bylo to duši tehďáž, ah, všechno jí kynulo, a nebylo trýzně ani zloby. Jakási nesmírná vlna

zalila ho, cosi vroucně a nadšeně obemklo ho jako náručí milosti, oh byl by jásal, bouřlivý proud volné radosti vytékal mu z ňader a nebylo obav, ani umdlení, ochabení, ani nejistot... Bože, jaká to byla jízda!

Chvílema jen si zamlaskal rtoma tehdáž, jistě trochu furiantsky, samolibě. To bylo vše, ale v tom také značilo se vše. A vracel-li se v duchu k věcem pozemským, k tomu, co přec jen tady bylo a od čeho nebylo lze se dokona odtrhnouti, nebylo to k ženě — co si při tom zpodoboval, bylo jen pro to, aby tím vítězněji obstála jeho věc, a aby u porovnání tím nerušeněji svého vypjatí a blaha mohl užívat... Těkáje v jakémsi úsměchu, jímž bez nenávisti a opovržení odbýval vše, po takových svých plynoucích zpodobněních, přecházel pak zpět zase celou horoucností k tomu, co bylo vlastně zdrojem vši té slávy — k mesiáši svému, s nímž již všechno pozemské jakoby co nejoddaněji chtěl snést. Již nic jakoby mu při něm nescházelo tehdáž. Přichyluje se tak s celou vášnivou horoucností k němu, v duchu jej líbal, objímal, laskal neomezeně a sliboval mu jako král, při tom v radosti, úžasu a obdivu nad ním se téměř zajíkaje: „Mesiáši, ha brachu, ty holoubě, duše má, serafíně“ — —

Kdy že to bylo! popadal se za hlavu.

A, zatím dnes...

Pro Krista Pána Ježíše umučeného, je tomu tak či není! otřásal se v nitru zlověstným výkřikem.

A člověk v lodenovém burnusu a obrovských botách, na něhož jakoby všechno mohlo být dopuštěno, uprostřed té rozsáhlé, zvířené horské sněžné planiny s dálavami nekonečna vůkol, skutečně uchopil se uděšeně za hlavu, jakoby byl do ní udeřen. Tak strašně cos pronikalo jeho hrudí, že v ohromení sténal a chvěl se.

Ano, bylo příliš zřejmo u něho strašné vnitřní hnutí nějaké, a jakoby to jeho vlivem podivně po jeho trupu

zasmýkal sebou ten loden a salup, vydravší se náhle z pod lřmce. A ještě více sežloutla, ba sesivěla a zduřela v tu chvíli ta vosková, nepečlivě holená tvář — a to nezdálo se jedině vlivem šedé, kterou ten člověk dobře nesnášel. Oči se mu sklenně vyboulily, jakoby marně snažily se v tupé zřícené námaze probrati se nepostihlým zlým viděním.

Zároveň v tuto chvíli mrak černých havranů zapotácel se nad jeho hlavou, jakoby si byl zcela jist jeho bezmocnou blízkostí; zakroužil nad ním v pustém zakřičení a snesl se na bílou homoli v takovém drzém ubezpečení, jakoby ani jeho zde nebylo vůbec. Sněžné chomáče jako vyrvané peří rozlétly se od jejich drápů na všechny strany — jaké to byly jen spáry, ty by rvaly tak do toho hnoje a roznesly ho něco, kdyby nechránil hromadu snůh, úmyslně napovídal si za této příležitosti ten člověk, vybočiv ze svého předmětu k všední skutečnosti, jen aby zas jakýmkoliv způsobem odnesen byl od vlastní podstaty trapného přemítání.

Zdála se to ale prázdná slova, prázdné úvahy, oči neviděly havranů, srdci nezželelo se roznášené mrvy, jiná slova, jiná vidění, jiné želení vše u něho neodvratně bylo. Jen ještě čímsi zdržovalo se jaksi pravé propuknutí celé pravdy a přiznání toho strašného stavu věcí, jež na-
dešly . . .

Bože, byl to kůň, jak pak vzrostl, vyvinul se, jak vzácně vospěl za ta dvě léta, co ho měl — právě o tom Ousteckém trhu vánočním byla to dvě léta.

Ano, jen nedlouho se vyšklíbala všemu ta jeho stará rachna, pak začala se ku podivu mírniti, až se umlčela docela. Aspoň mlčela, když již ani za nebe nebyla by se podložila, přišla takhle a řekla: „Vidíš, je to kůň, všechna chvála; pravdu jsi měl a s dobrou jsi se potázal tcnkrát; a dala jsem vám křivdu oběma.“ Ale kde pak

ta, ani za boha by se nepodložila. Ale aspoň mlčela. A chválila tím mlčením, očima chválila, vším chválila a žasla, to bylo vidět. Jen ne jim do očí. A přiznával se, nebyl by tomu nerad, juž aspoň k vůli tomu pouhému zadostučinění. Třebas. Ale aspoň dala pokoj a čert by se víc o ni staral.

Na podzim, po práci již, dávali mu celá čtyři sta, byli by daňi i víc, to bylo vidět, jen kdyby vůbec byl se chtěl pustit do vyjednávání a projevil ochotu prodávat. — „Počkám ještě, počkám, až ještě co víc přijde do zrakosti,“ řek' jim tehdáž a nepovolil. Kupci odešli tuze neradi, s nevolí, byli by se rádi smlouvali. Počítal ale on a věděl, že k jaru tak něco k pěti uplatí, ne-li více, když již tak jednou kůň dostane se do ceny.

Ale nebylo to tehdáž jen to, naděje na větší hmotný úspěch, byla to i potajná lítost, zžíravá zrovna nemožnost přijít o toho mesiáše, s nímž jakoby celou duší srostl, a i žárlivost tichá, ale hlodavá a mocná, aby jiný dostat měl zvíře takové, jež jakoby si on za své vzal. Nikdy se nedržel se zvířetem, vhodně-li uplatilo, bylo to i podmínkou jeho živobytí: přišel-li kupec, zaplatil-li, co bylo vhodné, dostal, třebas to bylo uprostřed práce — však dovedl si již zase něco sehnati, byť i jen prozatím, a za vhod uapotom opatří se jinak. Ale k jeho mesiáši poutalo ho zrovna vnitřní násilí, náruživá zaujatost, kus duše, trvalá nadšená radost, jež nemohla se odhodlati zbaviti se svého nejmilejšího.

Však bude také i těch pět, zdrží-li se, možná šest, co jen přijde znalec, ten pravý kupec — ze záliby, z pochoutky srdce, a kdo dovede náležitě oceniti, podá často nepoměrně více. A pane, jemu stovka — jak by to jináč jen provedl bez těch koníčků: procenta, daně, tolik' vejlohy na všech stranách, všechno lichvářsky zdražováno, samá přirážka, každý chce mít jen přidáno a míň práce,

schlastlo by to člověka — a z toho plahočení na poli, jak dnes to je stlačeno na otrockou míru, sotva vybude na to nahé živobyťi.

Buď se teda držet, držet... a to je někdy všechno; čas platí... Však již jeho mesiáše dovedou oceniti, Bože, takový kůň...

Ale tu si přejel ten člověk dlaní obličej a jakoby se při tom snažil nějak násilně se ho uchopiti, vzepřev si loket druhou dlaní. A ta hrst s tím obličejem do ní vhríženým nemotorně se mu trásla, komihalá sebou, až dole loket cloumal hrudí. Při tom prudké několikere záškylání protrhlo se jeho hrdlem, a mrazivě vymezeným vzduchem zrovna zalámaly a zachřestěly ty zvuky, takže ta čeleď havranů posléze jaksi přece znepokojena zase raději odnesla se z hromady. A zůstal ten člověk sám uprostřed horské změti rozlévající do nesmírna a tam nad těmi temeny horskými jaksi v samou výšinu nebes sněhy své —

Bože, bylo to překvapení, — není tomu tak mnoho neděl. V takových překvapeních člověk umírá, horšího nelze si už nic přát.

Krve by se byl nedořezal tehdáž u toho člověka pod oním prvním dojmem, jakoby příšerným dotčením, když jednoho rána vyjížděje ze dvora, měl najednou zdání, jakoby mu zakulhal kůň. Kůň zakulhat — a děs pojme koňáře. — Temná, ohromivá tucha provalila se mu hned duší, z oněch tuch strašných, zdrcujících prvním rázem člověka celého, poněvadž zdají se s sebou přinášeti hned neodvratnou jistotu, jež jen v tom dosahu svém za každou cenu se odmítá jaksi mimoděk ochranným klamavým pudem, aby člověka hned na ráz nepohrobila. Byla to tenkrát tato pravdivá tucha —

Zavřel to na chvíli oči, postřehnuv tu okolnost. Ledovělo mu zatím v nitru, jakoby se tam všeho uchopil

mráz. Zavřel oči domnívav se, že to byla jen mátoha vidění, jež za okamžik musí přejíti; ale při tom černý dravý tok valil se mu všim jeho lidským ponětím, pustoše je. Nebylo to zrovna ke snesení v ony okamžiky. A raději zas násilným rázem, najednou všemu pohlédnutí chtěje v tvář, oči rozevřel, do široka, vyjeveně, jako v divém výmknutí se ze sebe, — a nebylo ostatního světa pro ty hltající zornice, než toho jednoho místa, jakoby strašné díry, jakoby propadliště, té jediné oblasti, té oblasti osudné, v níž přihodila či zdála se mu ona věc.

Nebyl to sen, ani mátoha, žádné pouhé přecháživé zdání: mesiáš kulhal. On si někdy také kůň zakejkluje, zakulhá si z bravury, z nezbednosti a přišij mu jednu bičem, strhni zavčas opratí, hned toho zanechá! Ale jak tento zakulhal, jak tak divně, neobvykle vlekl tu svou náruční přední nohu za sebou tak s ní bolestivě vybočuje — a jak se při tom tvářil, a jak ty zářné vypouklé oči jeho zřejmě smutněly, v zlém trudu zároveň k němu na zad pomžikující, jakoby bolestně v bezpomocné lítosti se hanbily, to neznačilo kejkle takové...

Bože, Bože!

— „Evha, evha,“ zadunělo z hluboka zadrhnutým a zprázdňelým hrdlem toho člověka a při tom zrovna dech mu docházel.

Kůň zastavil a vylehčil hned tu nohu, vylehčil nohu jeho mesiáš — a při tom se ten člověk začal mláfit do čela. A jak smutně pak sklopilo zvíře hlavu, jakoby tušilo ona muka, jež svému hospodáři působilo, a dávajíc zároveň na jevo, že nemůže si pomoci.

Jemu zatím mrtvolná studenost rozlévala se celým tělem, co na okamžik ještě bezradně prodléval, nejsa s to vybavit se ze svého úzasu, ústa maje malátně rozevřená.

Za chvíli ale praštiv opratí a bičem, skočil ku koni. Ještě dřív v trhavém zamžiknutí, za jakési posupné, rozezlené bezuzdnosti zablikal vůkol sebe; byl by ubil každého svědka věci té a svého zřícení — a jestli zvláště někde žena nečihá, aby viděla, co se děje, ta jizlivá dračice; byl by jí v tuto chvíli najisto umlátíl, do němoty, aby jen neozývaly se její běsné výčitky, a aby neslyšel její sverpý posměch, jímž by ho najisto obsypala.

Na štěstí nebylo nikde nikoho, také na její štěstí jí tu nebylo. Tak byl by mu každý nesnesitelný v jeho neštěstí, jež prožiti chtěl si sám...

„Mesiáši, mesiáši,“ zahýkal dutě z ochraptělých prsou, tak jen, co by nikdo jiný ho nemohl slyšeti, ale v takovém temném zaléhání, jakoby dovolávati se snažil neproniklými končinami. „Slyšíš, co je ti, co se ti stalo, druhu můj?“

Ale mesiáš neodpověděl, jen ještě nížeji a v zahanbení a trudu svém ještě lítostněji sklonil hlavu.

„Ukaž, ukaž teda,“ šeptal ten člověk vytrženě v rozechvělém téměř úpění, plouže se se stran nerozhodně ke koni.

„Ev, ev, neboj se,“ dojmavě a lichotivě připomínal, jímaje se při tom přední náruční nohy koňovy a nazvedaje ji opatrně.

Jako bolavou nožičku dítě v ruku matčinu, tak vložil mesiáš oddaně nohu svou v dlaň svého hospodáře. Ta dlaň se chvěla, pozbývala zrovna života — ó nebylo to vlivem šedé, kterou ten člověk nesnášel. Chvěla se jako osykový list a vlhla potem, v jakémsi ale vnitřním, ledovém ronění.

Jediným znaleckým širokým postřehem pojal u vzhled svůj celou tu nohu koně. A pochopovat zdál se vše na ráz, na jediný ráz...

Ale zaotálel ještě se svým přiznáním, konečně kdo může co říci na první běžný pohled, zvláště u takové věci — i krok za krokem ve smrtelných úzkostech zahájil

prodlévavé, podrobné znalecké ohledávání. Chtěl dopídit se ještě naděje, změny, jiného určení, že zmýlil se vlastně v tom prvním postřehu.

S kopyta sloupl nejdřív sněhový nátlapek. Kopyto čisté jako zrcadlo — to bylo kopyto, vzorné, jako udělané, znova musel se mu udivovati, dlouho zbytečně je prohlížeje. Jen kdyby někdo tam nestál. Načež mezi palcem a dvěma prsty, — z těch prstů, jež najisto vyrovnaly se roubíkům k utahování snopů, — tímto štipcem, obezřele stejnoměrně sjížděje, nechal probíhati nárt mesiašův. Jako struna, pořád ještě jako struna, tady to nevězí, co pak se mu to prve vlastně zdálo — ale náhle, div se neskácel člověk ten, strhnul jako ze zlé prašiviny s jednoho místa hrubý štipec prstů svých. Tady narazily.

Zle, zle — ó však, to prve postřehl na jeden ráz. Již pohledem, věděl hned na čem je, ale prsty nyní neomylně vše mu vypověděly, potvrdily, zpodstatnily, však ty prsty objely si v životě již něco těch koňských hnátů. Však byl také příliš v místě pověstný znalec a tak hned zbytečně se neomýlil.

Ano, natržená šlacha, ne-li co horšího.

— „Pro Ježíše Krista,“ zaúpěl tu člověk, „co se to stalo! Mesiaši, pověz, pověz mně to, slyšíš, co se ti stalo.“

Zase ale mesiaš nic nepovídal, jen ty vypouklé oči tak trudně k němu dolů zíraly, setkávající se s úpěnlivým zděšeným pohledem hospodáře a při tom jakoby se hanbily; v úžasné zvířecí lítosti jakési zrovna tály...

Hm, stává se něco takového u koně tak nahodile, často jen neopatrným, osudným vyšlápnutím, při vstávání, prudkým vzetím v tahu, snad i náchyllost tu je, hm, kdož to může věděti. A něco takového státi se mohlo i mesiaši, třebaš stál si na nohách jako vejvoda a zem jakoby pro něho ani nebyla. A stalo se to. Ovšem chromé mrše se to nestane... Ale při ohnivém zvířeti je to někdy osudné

hned. A byl ten člověk na to příliš dobrý znalec, než aby věc tu nerozpoznal v celé strašné její skutečnosti.

Bože, bože! Závrať palčivá, ubíjející s ním zatočila v tu chvíli, poklesal, na slepo jaksi sebou zmital, jako hynoucí zvíře, byl zmaten, nevěda co činit, pustil posléz kopyto mesiášovo ze své hrsti. A zadýchal se jako prasklý kovářský měch.

Začal se tak divně dvorem rozhlédati v té své těžké bezradnosti. Podkalily se mu oči, sníh šedivě mu tál, všechno mžilo a šířilo se v neodbytné mlze, jež jaksi nedala se se zraků setřítí. A všechno zdálo se mu, že se nějak propadá, nabývá šmahem cizí nezvyklé nepochopitelné tvárnosti. Unikalo mu to všechno nějak, nezdálo se mu to být jeho — až začalo mu být ouzko i nejen vlivem toho strašného poznání stran koně. A prudce zasýchalo mu na rtech, na jazyku, v hltanu . . .

— „A vída, ještě si doma bloumá,“ zavřeštěl od síně hlas ženin, „a já se nadála, že už je dávno za horoucí skalou. Co pak teda obejdíš?“ utrl se posléz ten hlas zhurta. A žena vykročila ze síně, trochu opravdu nemile překvapena jeho ještě přítomností, ne proto, že tím zameškal, ale že měla již doma přichystanou flaštičku sladké, na kterou se právě těšila, strojíc se zrovna s ní se obíratí, co by jen odjel, jak to velmi nakloněna byla za čas činiti, ovšem na zapřenou.

„He, co pak se ti neuzdalo najednou s tím — tvým divotvorným mesiášem?“ (což tak okázale prohykla s týravým důrazem); a šourala se v pantoflích pátravě hned blíže; ruce majíc pod zástěrou a natahujíc krk. A skoro již k ním samým byly by se přišoumaly ty pantofle, v nichž vzešly vlněné kdys červené punčochy, bez pat, značně s vysoka z pod krátké, režné, nevábne kytle vyčuňující.

Při jejím hlase a jejím příchodu se ale hned protrhával ten člověk ze svých zmatků. A za každou cenu chtěl zastříti své strašné rozpaky a vlastní stav věci. A nesměla v tu chvíli zvědět, co se děje, co nastalo, ta mizerná, jízlivá účast její jakoby mu byla věcí vlastně při všem nejhroznější.

„Kuš,“ zahřimal najednou napřahuje se nehorázně — a to již žena jeho znala, že tu nebylo by s ním žádné smlouvání. Nestarajíce se více o vysvětlenou toho prodlévání na úkor sladké, zanesly ji hned ze dvora co nejrychleji její pantofle, až do nich sněhu se nabralo, kterýž zajisté upřímně snažiti se bude dále vnikati těmi do kořán rozevřenými okenicemi její pat. Nebylo hned po ní smahu.

A to si jen ten člověk přál, ano to musel mít, ano bylo by mu v tu chvíli nesnesitelným a hrozným každé cizí účastenství v jeho poznání. Jen sám v sobě toto poznání ještě mohl snést, aspoň na chvíli tuto.

V té chvíli také domácí Ořech přiblížil se dolisuje se k nohám hospodáře svého — i toto němě, oddané zvířecí účastenství bylo mu náhle nesnesitelným, zrovna v zoufalou zuřivost ho uvádějíc, a vztekle ohnal se po psištěti, jež prudce zasaženo botou s nárkem ze dvora ubíhalo. Byl by v tu chvíli zabil každého, vše rozmlátil, co vetřelo by se v nezvané účastenství nadešlého neštěstí. Kdo by se mu byl tu odvážil tak první neomaleně vysloviti „ejhle, podívejme se, co, jak to, mesiáš kulhá,“ zajisté propadl by osudně a rozhodně nepřijemné nahodilosti věci.

Jenže toto oslavení zmitalo se již v jeho duši samé, zrovna surově a přikře lomcovalo v jeho smyslech, vše tam opanovávajíc, vše pronikajíc. A jaksi samovolně dralo se na ven, chtějíc se zjeviti a posupně celému světu rozhlásiti strašnou pravdu, za toho stavu zoufalství, jež nesnáší již samo sebe.

Tomu celému vůkolnímu světu na označenou, jenž by pak se mu vychechtal, v surové účasti se touto věcí zabýval, přál mu to, zmnožoval jeho hoře, jičil jeho ránu a drásal se v jeho zoufalství.

Jakou radost by to měl ten jejich vesnický svět, to by byla novina, jakými úšklebky častoval by je oba — jeho i mesiáše.

A, Bože, na pranýř mu postaviti zvíře jeho... Z něho samého nechť si dělají, co chtějí, každé ponížení v hoři svém by podstoupil — ale na mesiáše... A ten člověk tu skřípal zuby jako ve vzteklých mukách a pěsti svíraje, až nehty si zatínal v dlaň.

Jak jen ten Máslík bude rádati — sběhá celou ves, ožere se z radosti na to, hulákat bude po návsi a potupu a hanu všechnu a všechny smyšlenky své kydat bude na oba. Neboť nepřál mu mesiáše, celá ves mu ho nepřála a kdyby nebylo ani toho, bude to kořist vzácná, vítaná pro zlovolný chtíč — ó znal tak dobře tu svou ves, jež zrovna labužnický kochat dovedla se v neštěstí svých příslušníků, v náruživé radostné zlobě, po libosti své si je rozebírajíc...

„Jo, jo, teda už ta sláva dopychala,“ řeknou asi s potměšile nakřivenými tvářemi, — jakoby je slyšel, — „že teda mrcha kulhá, že kulhá, podívejme se,“ rozvřeští se s opilými slzami ten Máslík. — — „Po Káčině svarbě teda je, jako po každý... Inu jo, na všechno holt dojde... — A co pak asi teď za ni ten náš Kubát dá,“ budou se optávati jeden druhého v strojené zvědavosti (Kubát byl ve vsi trochu koňský řezník, trochu sedlák, ale nejvíce karbaník a zloděj), „ale zdá se, že do těch pěti stojek přece něco bude nýčko chybět, nemysleli byste, sousedi?“ „Snad něco do pěti desítek chtěl jste, sousede, říci, ne,“ budou opravovat nevinně. „Víte přec, on se náš Kubát nepředá, nemůže-li ubrat; a co pak by taky víc

za kulhavou mrchu... A pak kam by se mu poděla, af podá co podá za ni, mít ji přec bude — —“

Jakoby je slyšel, ó, znal je, ty sousedy milé, boдрé, a divě bouřilo mu to útrobami, až jakoby se rozervati měly. Křičeti se mu chtělo, do krvava zatínal své řídké žluté zuby do rtů, drásal se zatknutýma rukama kdes v útrobách lodenu — —

Až náhle jakoby se truchlivě upokojil, zmalátněv a zamysliv se v těžkém ustrnutí jakéms. Probíraly se mu to v mysli ty všechny možné případy nastalého stavu věci, rozbíhající se ke všem možným důsledkům, co a jak může se dít nyní. Začal to uvažovati k věci, jak takový člověk posléz vždy činí, vymaňuje se z neplodné zmlátavosti mysli. Byl to nyní železný, nepřetržitý řetěz určitých okolností, vedoucích k téže nezměnitelné osudnosti — zle, vždycky zle.

Pomoci tu nebývá. Aspoň velmi zřídka. Znal příliš dobře takovéto případy u koní, marná snaha tady obyčejně byla, vždy tu byl ztracen kůň. To jest, přejde i zánět, ustálí se časem jaksi choré místo, ale trvale naduří a zvíře napotom vždy více méně kulhá, neboť zkrátí se mu šlacha, stane se nejistou, nespolehlivou, choulostivou. Trochu kovááním lze to napravit, navaří se podkově vyšší grify, roh méně se vyřeže — jakoby to člověku s kratší nohou hotovili obuv s vyšším kramflekem a tlustší podešví, snad tak nedopadá, ale chromcem zůstane. A mrcha zůstává již mrchou skoro nepotřebnou, odbytou — pozor s ní do kopce, pozor s kopce, pozor pořád, nepřetáhni, vystříhej se běhu, neskoč, neklopýtni. Zle, hotové zle. Někdy pak třebas najednou zchromne docela, s místa se nehne, upadne. K nenapravení, hotová zhouť je něco takového u koně. Ano, tak to vždy bylo, však to znal. Kolik takových případů měl příležitost pozorovat, sám se jimi zabýval brán na poradů, s jinými znalci se radíval, uvažo-

valo se o věci, kde kdo měl své zkušenosti — ale nikdy nebylo pomoci. Něco úžasného, neuvěřitelného. Zvíře třebas jako zvon, zdrávo, duch, síla, život v něm a taková, to zdánlivě nepatrná věc, skoro jakobys špendlíkem bodl do kůže a po všem je, zvíře k nepotřebě. K nepotřebě vzhledem k tomu, co je jeho účelem. Raději s ním zavčas pryč, nestojí za zlost a lítost požívaná na takového mrzáka, v němž na zmar přichází tolik síly, tolik užitku z tak hloupé nicotné příčiny. Ani jednou ještě neušel takový kůň tomu Kubátovi, dříve či později — a ten ďábel v lidské kůži jakoby to už čul vždycky, již zdaleka sveřepě se smál a děláje jakoby nic nepozoroval a o ničem nevěděl ještě, ptával se jen jako ledabyle v té své mámivé hnusné dověrnosti : „Nu co, sousede, na kšeft teď nebude ještě nic?“ Někdy přišel si schválně do stavení. Ó, jakoby to pes napřed vyl a kulich houkal, kde se má umírat, tak ten Kubát se ohlašoval...

Tedy jen tak to vždycky dopadalo a ne jinak — zle, brachu, zle, má-li tvůj kůň pochroumanou šlachy. Škoda tu práce, námahy, ošetřování, čekání, obroku... raděj dřív než později k tomu Kubátovi, dokud aspoň mrcha ne-sejde na těle a nezměkne v mase.

Ten železný řetěz nezměnitelných důsledků tak asi se tu vyvíjel v mysli tohoto člověka. Až příliš vše bylo jasné a zjevno, nebylo tu pochyb ani nejistot. Na takové seznání byl příliš koňarem. A proto neustále tím tížeji a úžasněji, jakoby byl rdousen, mu bylo v tomto neodolatelně svírajícím se řetězu. Div se nezhroutil v návalu té černé tíhy — a jakoby svět pro něho přestal náhle být, vše mu bylo cizí, jaksi tak vzdáleno, bezútěšnost jíjala ho, jakoby propadal nejstrašnějšímu ortelu.

Ale tu se mu kmitla tím temným změtením duše jakás útěcha — Bože, vždyť je to ale přece jeho mesiáš, to znamenité zvíře jeho a o jeho mesiáše se tu přece jedná

a ne! o nějakého cizího koně, o leda jakous mrchu. Tam to vše může platit, je to všechno pravda, a není tu zajisté pomoci v pádu podobném. Ale přece mezi nějakou takovou cizí mrchou a jeho mesiášem je takový rozdíl! Není možná, aby cos takového událo se u něho, není to ani možná, to je možná jen jinde, u jiných. A útěcha tato, právě tak vtíravá a nespouštějící se zpozdlie myslí jako to vědomí, že vším právem mohou umírat a také to činí ien ti ostatní a nás se to netýče, nabírajíc rychle ještě posil z tak vytouženého zdaru aby zas bylo líp a také že nějak bude a v zoufalém odmítání černých obav, jež tu značily celou zkázu, rozlévala se mu tu duší a jakoby ji trochu zahřívala — aspoň tak ledově klamně zahřála, jako v zimě slunce vymrzlou pláň. A útěcha ta planá podivuhodně dovedla odsunutí aspoň na tu chvíli všechny jiné zřetele — a jak snadno dopřává hned člověk takovému druhu útěch zmocnití se celé mysli ve svých nesnázích, jen když aspoň na okamžik značí to jakous možnost úlevy a naděje...

A pokynul si ten člověk jako v ukonejšeném do-
tvrzení a jal se vypřáhati. „I toť se rozumí,“ brumlal
si při tom náhle uspokojivě. „Jistě to není asi takový.
Kde pak taky u takovýho koně. A stát se něco takovýho
u něho tak opatrnýho. Trochu leda si nohu přechvátíl —
a holt citlivé zvíře, všechno se na něm hned poví, hned
okáže. Nechám tě pár dní stát, zaleju ti to pořádně
močůvkou, ta dělá zázraky — a budeš zas na place.
I toť se rozumí, brachu, povídám ti to já,“ dopověděl
jaksi sebevědomě ještě více upokojen, náhle skoro jist a
poklepal kloubem koni na šíj.

Vystříhal se nyní při všem i jen mžiknouti stranou
dolů kamsi směrem k noze, a odváděje koně do stáje,
úmyslně zahleděl se někam opačně a to tak upřeně, jakoby
tanulo mu tam zrovna cosi předúležitého, nebývalého,

co stojí za bedlivé povšimnutí, a koně jakoby ani po jeho straně nebylo, anebo bylo tu vše v obvyklém pořádku aneb jednalo se jen o zcela bezvýznamnou okolnost. Za žádnou cenu nebyl by se v tu chvíli požíval po koni, neb tušil, že co by zhlédl, bylo by pro jeho duši mukou nejtěžší. Klamat, klamat se chtěl v útěše nejplanější, i klamal se snad zrakem sice střešoucím se pozorovati chod koně, ale neklamal se v hmatu dlaně, jež držela udidlo a v takové jistotě pocítovala každý ten jednostranný náraz v chodu, jenž až příliš zřejmě se značil. A zvláště neklamal se v tuchách svých kdes v pozadí duše jako černé mračno vystupujících, jež na těch obzorech duše tajemných a skrytých rozhodaly se již ničivě a neústupně. Kdyby byl neviděl, necítil, o ničem nevěděl, byly by ho přesvědčily tuchy jeho, jimiž zbytečně u něho nikdy se duše nehlásila —

Nezapomene nikdy na onen den. Nikdy nezapomene. Tak mu zel v celé širé poněti jako zlé vidění, pronikaje mu do všech útrob. A zel stále s takovou bezprostřední strašivou silou, v takovém černém neustupujícím rozproštění, jakoby vše to tehdáž zrovna zas se dalo — v takové síle a příkrosti opanoval všechny jeho smysly, jakoby již trval a utvářel se někdy od věčnosti.

Bože, kdyby tak ten den mohl nějak vyjmouti z ostatních dnů, smazati jej a vyloučiti ze svého žití — Bože, jaký by to byl pak krásný život, všechno pak k dosažení, všechno radost a útěcha, celý svět jeho. Ten den objímal jeho ostatní život jako černé neproniklé bahno, v němž tonul, kol něhož ale v nedaleku usmíval by se a značil svět tak krásný a volný — kdyby toho bahna nebylo, celý ten svět by mu náležel. Pak teprv by mu náležel, pak teprv' dovedl by si ho vážiti, ó bez té černoty jaká by to byla jasnota života! A tak k dosažení jinak vše se zdálo

zrovna samo sebou — jen toho bahna nebýti. Jen onen den moci smazati — více pranic...

Ano, vše jinak tak k dosažení — —

Rozhlédl se ten člověk jaksi překvapeně vůkol, tak mámivě lehkou se mu najednou udělalo, všechna nesnáze zrovna odstoupila... stranou k obzoru ze sněžných jako vzdušných spoust vyvěrala neobsáhlá modravá sféra záladně jihnoucí až v samý zenit, kdež pak nepostihle splývala s větrnou popelavou šedí ostatní oblohy — byla to étherická oblast neskonale něhy a delikátnosti, jakou jen mrazivé páry dovedou vytvořiti výronem v tomto období již oteplující se záře slunečné, jež kdes tajila se v jejich mlžných výšinách.

Uhodí nám to ještě mrazy a vánice, napadlo mu, když bezděčně postihl onu vzneslou vábnou sféru vzdušnou. „Aaa,“ vyplynulo mu mimovolně ze rtův — „ano, ještě se naveze hnoje dost...“ A ještě vše mu bylo tak k dosažení, tak krásně, volně, co jen vše bude sprostěno toho bahna kdes.

Ale tu se hned zadíval ten člověk vůkol, divně a vyjeveně — a již to zíral v celém ustrašení, v nejčernějších obavách, jež náhle zas v celé jistotě nahnuly se mu do duše, když na okamžik snažila se klamně okráti, aby pak tím bezedněji propadla neodvratitelným jistotám.

Z toho bahna se nedostane, byť nekonečně vábivě kynul onen ostatní svět vůkol, nesmaže nijak ze svého života onen den. Provaloval se v jeho smyslech a útrobách jako černý ohavný netvor, všady se vtlačuje a otravuje každým dotekem — —

Jen tak poměrně krátký čas uplynul od onoho dne — ale byla to celá věčnost trýzně, jež hubila jeho bytost, připravujíc ji o všecken klid, chuť k žití a vůbec jakoby přestal docela žít.

Jaký to byl jen týden, od té první chvíle, co to tehdáž zpozoroval, jak vedel pak zpátky koně do stáje. Sotva to nejnnutnější spravil, vrhl se jako u vysíleném určení ve stáji na hromadu slámy. Veta bylo zase náhle po namluvené útěše, ten hmat dlaně všechno cítil, duše všechno věděla. A pak ten poslední kročej nohy, jež užřel, neodolav více neohlédnouti se a neviděti! To byla celá zkáza, celé zděšení, celé vědomí jistoty, žádná pouhá přepjatá úzkostlivost a taková nedůtklivá obava o vzácné zvíře, jak u pravého koňáře bývá, nýbrž vždy znova vtírající se skutečnost v celé své tvrdé podstatě. Hned se mu udělalo slabo a mdlo — kamsi moci se jen propadnouti, utéci ze všeho, aby o něm nyní svět nezvěděl a on o světě, kamsi v neznámý úkryt moci se doplžiti se zvířetem, jež jakoby to umíralo. Věc tato je i jeho umírání.

„Ožral se's, ožral,“ rozvršřtěla se tu stará v síni, jen málo pootevřevši do chléva dvěře, ale jazyk zdál se jí již trochu nejistě sloužiti, vlivem sladké, které vydatný doušek chvatně zatím pozřela, neohlížejíc se, že nebylo ještě zcela bezpečno a vhodná chvíle pro nerušený požitek.

Jenže on neodpověděl, nepohnul se — jak protivné a mrzké bylo mu to s tou ženskou oproti nastalé závažnosti osudu. Ostatně ona věděla dobře, že nepil ještě dnes, a proto nechavši ho brzo s pokojem odešla ku své sladké.

A on osamotě zůstav jen úpěl a hříže obličej kamsi hluboko do slámy v odvracení se od všeho, probíral se těžkými neovládnutelnými myšlénkami, jež v jedno místo strašně tíhly. Zatím jiného nebyl schopen, jeho síly jakoby zcela ochably, nitro se zhroutilo.

Musí se i říci, že byl to člověk zvláště citlivý, to jest, jenž o všech zběhnuvších se okolnostech svého života

mnoho svým nitrem mimoděčně bádal, a zmítající se dojmy ještě v něm trvaly a přebíraly se, když okolnosti vlastní již dávno přestaly. A za okolností neblahých těžce a mnoho trpíval svými dojmy, sužoval se svým vlastním citem, trudněl u vnitřní své roznětливosti, jež dlouho kypěla a zůstávala. Užíral se, jak se říká, sám u sebe, a vše nitrem svým musil dříve strávit, než se zase spokojil...

A jen kdyby ho v tomto stavu všichni míjeli, ponechali ho v jeho mučivě pracující ustrnulosti, v jeho napjetí, v té černé sžíravé oblasti, v níž tonul. Jen aby ho tak všichni nechali, neb každá cizá účast dobře nedobře míněná byla mu nesnesitelnou. —

Bylo vlhké pařící se ovzduší ve chlévě, vlahé, skoro omamné teplo lázně, jež přítímím chléva ještě více ukonejšovalo. Dobytek ležel přežvykuje a vůkol sebe důvěřivě vzhlížeje klidněma oddanýma očima, oddychoval rytmicky a spokojeně. V koutě v jakési blahé nevědomosti nalézala se dvě telátka, která ještě měla vemeno, a vedle nich stála nepokojná koza, připravena stále dusiti, ale jaksi bez zlé vůle, jen tak ze zvyku, a ta celá nabubřelá a starostlivá čekala se ke kůzlatům. Nějaký králíček hopkoval si chlévem svým plachým němým pohybem, a slípka vtrousila se sem zvenčí, v klidné horlivosti klobojíc, kde by se co naskytlo. V koutě druhém stála káď pro paření, několik otepí slámy nachystáno bylo ke stlaní a leckdes válelo se všeliké neoznačitelné šfáklví potřebné i nepotřebné. Vše tak uspokojeně tkvělo, spočívalo v jakési své blahé vhríženosti, v bezstarostném zadostučinění. Ze všeho zrovna vynášel se ten nerušený, mírně tanoucí klid, jenž se tu tím teplým šerem rozpjal, usněný, vnořený, jaksi z celého ostatního světa a jeho ruchu se vymaňující, jakoby úplně sám sobě dostačoval...

Tak rád jindy celé hodiny, uspokojeně si hově, vytrvával ten člověk ve svém chlévě, kolem sebe ten spoči-

nulý klid, to smírně, v sebe jímající život prostý, důvěřivý, oddaný, beze lsti a nástrah. V to vlahé usnění zde vzdálené všeho světa v jakémsi užívajícím blahu se nořival, dýchaje v sebe se zálibou teplé, jakoby zalévající páry — nemyslel, nestaral se, nehmoždil se zbytečnými úvahami, ale jen vědomě s sebou cítil a jakoby tu byl na ty chvíle celý jeho svět — tak byl uspokojen a rád.

Bývalo ostatně třeba vše v pořádku, odstávčata bez zákázonosného průjmu, jemuž v čas se předešlo, koza tmírná spočívajíc na něm svýma ostrážitýma hranatýma očima, dobytek v pokoji. Sláma, na které lehával, tak nerušivě šustělal a zdravě voněla — a jakoby to byly nejvzácnější podušky, na nichž si tak v odevzdávající se bezstarostnosti na chvíli udřené tělo spočinulo.

Ovšem vždy to lehával tak, aby přímo patřil na svého mesiáše a mohl pohledem do libovůle s ním se obírat, v uspokojených myšlénkách, — nu ano, vždy jen jeho mesiáš, bez něhož jakoby nebylo ani života, ani chvíle...

Jak to stával na těch nohách, tak pružně koketně jako krasavice a tak vynášel tělo — no zrovna v sebevědomí a v takovém do libovůle vypjatí sil, s nimiž jakoby si jen hrál, značilo se to držení těla u něho... nu ovšem, mesiáš. Tím již jakoby nestávalo žádných pochyb, tím jakoby nenaskytovalo se závad, tím jakoby bylo řečeno vše a vše se rozumělo.

Požrál vždy si při tom hravě, lehce, jakoby pokroutky křumpal, i v tom žrádle byl tak svůj, zvláštní, delikátní nějak, nu ovšem, mesiáš... A tak v tom neurčitém odevzdávajícím se snění pohovy znova a znova probíral si v duchu všechny představy ten člověk o svém kloni — začal tak ledabyly, na čem zrovna pohled se pozastavil, a odtud jako po hladině vodní šíře a šíře

spějící rozliv roznášelo se další velebení a chvalořečení, jak to snad i bez odporu zasluhovalo zvíře to.

V některých ohledech se pozastavoval zvláště obšírně — při vlastnostech některých, jež zdály se mu výhradně náležeti mesiáši, a směle tu mohl probrati všechny známé koně jiné, a ani jediný tu neobstál. V jistých ohledech stran některého zjevu při svém koni, nebylo-li něco na zcela určito postaveno, že mohly tu býti jiné náhledy, dokonce i žehravé sporné pochybnosti, spřadal si v duchu celé hádky úsilovné a přesvědčující, ale milé, nerozčilující, jakoby vyprávěl pohádku — háje úspěšně i výmluvně svá tvrzení a rozhodně zamítaje jiná — vždyť jeho mesiáš nemohl na sobě mít nic špatného, nic sporného, nic pochybného a závadného, a co bylo u něho, bylo již tím dobré, takové zvíře by se ani nezahodilo... povídejte si co chcete.

Bývaly jisté takové nesnáze, ku příkladu: o linii hlavy mesiášovy — Máslík ji chtěl mít trochu zakřivlejší, takhle hezky jakoby prstem ve vzduchu zarýsoval, jakoby obemk vlnu — kdežto u mesiáše byla jaksí trochu více zpřímá vržená. Mnoho v těchto chvílích úvah v osamocení chléva na té slámě, pozoruje vše stran mesiáše, napřemítal se ten člověk o zmíněné linii — v zlých chvílích jakoby i dával za pravdu Máslíkovi, rýsuje si tvrdošijně prstem ve vzduchu, viděl i někdy tu křivku zřejmě před sebou, jakoby se nastavěla ve vzduchu, a hned spěšně zanášel se pohledem ku hlavě mesiášově, porovnáváje linii její, ano, jisté je trochu vzpřímena, jako utuhlejší, prošouplá, rozhodně takhle nějak zakřivlejší by mohla být... býval i někdy v nesnázích a v neuspokojení, rozrušoval se i lehce, hlodala mu mnohdy v představách ona linie, o níž byly jisté pochybnosti. Leč pak zase najednou a jaksí bouřlivě vítězila věc mesiášova. Před-

stavil si z nenadání o sobě tu hlavu s jiného stanoviska jaksi a hned ta hrdá, zapřímlá linie, jež, když mesiáš hlavu vynesl, jakoby se neodolatelně vnucovala svému okolí, nabyla nepřekonatelné přednosti. Jen tak to má být — marná řeč... to je ta pravá, ušlechtilá linie pro mesiáše, právě proto, že to je jeho, a kdyby měla být jiná, zajisté by také byla. Ovšem, vzpomněl si i při tom jásavě na doklad, jenž rozhodl docela o jeho přesvědčení — bodejt by Máslík nepovídal něco o linii, když jeho kůň sám má tu hlavu tak zakřivlou, ba hezky zakřivlou, ba zakřivlou více než slušno, toť se rozumí, tu každá liška svůj ocas... Nech si jen hezky svou linii a on si nechá svou. Anebo bývalo stran té přední náruční nohy. Taková nožka, jako v brinelce — ale trošinku, jen tak za špendlíkovou špičku, zdálo se někdy, jakoby byla znáninko nastavěna — aspoň Máslík to jednou mesiáši jeho vmetl na hanu. Krev vehnal tenkrát člověku tomu v celý obličej — cože! Ani zdání, byl by se pral za své přesvědčení! Ale Máslík trval na tom — i dalo mnoho práce pak, než ten člověk tu věc najisto uzavřel a spravil se sebou. Tak někdy známinko, snad — ale to byla mesiášova bravura, tak si nožku postavit, jako když krasavice chce se vznést. To nebyla chyba, to postavil najisto za těch nekonečných úvah v chlívě, co si tak mesiáše gustýroval. Bodejt by to ten Máslík nřeč, každá liška jen svůj...

A v takových úvahách, klidným ovládaným chodem se beroucích a stále nabývajících vrchu proti všem námitkám, u vlahém tom přítmi chlívě, jež jako lázeň blaživě oblévalo, trávil celé hodiny a světy své stavěl a v každém tom světě byl králem jeho mesiáš. Byl jeho útěchou, jeho budoucností, jeho štěstím a přispěním. Dlaněma někdy podkládal si kříž, bylo mu to pohodlnější, jaksi lépe si hověl. A sám si jaksi rytmicky volně od-dychoval, podřizuje se souladu s tím ostatním dechem

chléva, jenž někdy zazníval jako mírná lichá hudba, ve-
třevší se do dřívot...

Venku bývaly vánice, úpěla meluzína a vzdouval se
mráz, svět byl jako zapadlý — tím vášněji pak v tom
chlévě, v té lázni jeho za zhoštěných starostí a námah,
v zaslouženém odpočínutí zemědělece po těch dobách ne-
vyslovného pachtění.

A vše zdálo se v těch chvílích dobrou známou cestou
spěti, k dobrému cíli vše že dojde jednou, vše že bude
pořád tak a co nastane pak, až pak jednou, to hrozně se
nepředkládalo, náležíc již k osudu, s nímž v tu chvíli
docela se usmířil.

Někdy telátko zmocnilo se cípu jeho kazajky — jak
si pak hovělo na mamlání toho cumlu, jakoby to bylo
mámino veneno... i nechával někdy hezkou chvíli zvůli
nevinné radosti telátka, však mu ani celou tu kazajku ne-
spolkne. Někdy tu také králík přihopkoval tichounce k jeho
nohám zálibně ze slámy po tesech se natahujícím, a
v pozorné zvědavosti a nebázně prohlížeje si je klidně
si hovící, i až k samým jeho škorním ofrnčivý nosík při-
chyluje, neustával při tom chutě a spěšně požíratí to své
stéblo sena, jež tak stejnoměrně se zkracovalo v jeho
hybných pyskách, vhrížujíc se pomalu dovnitř. V takové
chvíli zrovna se ztajil člověk ten, ani se nehmul, aby ne-
poplašil důvěřivého králíka — e, měl i ty mrchy rád
a jim přál ze srdce, třebaš za nimi táhly se do domu
tmyši... A ba, co měl mesiáše, také jim mnohem líp se
dařilo, neboť jeden králík nebyl jim ještě zašlápnut; dřív
jiný kůň z pravidla každé noci zatlápl nebo zalehl ně-
kterého, — a také hezky se množili i prospívali ti králíci;
jen co je pravda, taky to něco někdy vydá... naopak,
musí se říci, že zrovna přál jim mesiáš, přátelil se s nimi,
zahrávaje si a těše se po svém způsobu s tou družinou,
až byla to opravdu švanda, když někdy tak vyzvedl si

některého zubama za uši do žlabu, tam dopřál mu trochu ze svého ovsa schrupati, k čemuž také hned ušák patřičně a bez otalu se měl, načež pak, když zdálo se toho být již dostatek, zase tímtež způsobem ze žlabu jej vyexpedoval, aniž králík při tom zapištěl nebo jakoukoliv obavu dal na jevo, navyknuv zatím této nenebezpečné manipulaci. Který kůň to jen po mesiáši dokáže, to srdce i ten rozum při tom . . . nikdo, nikdo, k smíchu, leda takhle na takového ubohého králíka surově šlápnouti anebo nemilosrdně uhryzaťi mu uši, to dovedou ještě všelici ti sprostí koně, duše to nemá, ani srdce.

A tak s celým světem usmířen a v dobré vůli zdál se tu být, nacházel-li se tak druhdy v tom chlěvě, beze zloby, bez pohoršení; a i do u výčitce a mrzutosti hrnulo se mu někdy nevolky v jeho úvahách, bylo bez hrotu, bez každé rozezlené zlovůle — nechť, bude si hleděti pěkně svého, a co je 'mu po všem ostatním, po Petru nebo Caplu, a ať si Máslik co chce tvrdí o svém koňovi a ať si žena rádí jak chce . . .

A zatím dá Pánbůh zase jaro, slunečko se zasměje, vyschne země, pojedje se do pole, skřivánek bude vítat. Nastane práce, vzejme se doufání, srdce okřeje, boží požehnání bude spět — ale jaképak, není na tom světě ještě tak zle, když jen trochu Pánbůh dá a se svou milostí vzpomene.

Jak jen se pak bude za mesiášem rychle ta brázda obracet, a sémě do jejich útrob poplyne . . . radost jen pomyslit, jako vítr byl v tom ruchadle, a to ovšem jináč země se hrne, než když tak líně v ní se tlape, kejvá. Pěkně od ruky jako sama půjde práce, hnůj je venku, žádně meškání, tak v čas se zaseje, pěkně všechno se zadělá do země, jen když trochu povětrnost sloužit bude. A bude, bude — však Pánbůh se zas smiluje, ještě nikdy nic

nezůstalo neoseto, nezůstalo mimo zemi... Až potom začnou ovsy píchati... pak ječmen ze země vynoří zelená svá očka, začnou vrtat brambory, všechno, všechno vzejde, přijdou vlážky, Pámbůh dá. Luka sezelenají, obrostou jako kožich. — Naroste ti něco obroka, mesiáši, jakoby se ti Pámbůh, chlapíku, narodil... vid', už je seno přec jen trochu kruté, vyschlo, šťávu kale nemá. Ale mlč, juž to ani tak dlouho nebude trvat, jako to trvalo, máš tu po Hnomnicích, skrívánka slyšel jsem už zavrzat a na vejřevišti jsem viděl čejku. Daleko-li pak to není už jaro. Jen kdyby pak dal Pámbůh taky čas na sena... i dá, i dá taky, ještě nikdy nic nezůstalo venku, co jednou narostlo, vždycky se smiloval Pámbůh náš. To zas bude radost a krása na louce... hezky časně si na to vystanem za rosy, Bože, jaká to radost při tom sekání, jak to všechno čerstvě mile na člověka pohlíží. Pak vůně čerstvého sena, jako pomáda... mchch, ozdravení samo. Ale to si pamatuj, brachu, hned nedostaneš ani píрко, kdybys dál co chtěl a třebaš byl na to takovej mlsoun... pamatuješ, jakou's dostal loni koliku po nažrání se z čerstvého a jak se's válel v bolestech? Pěkně dřív vypařit, aspoň tak na 14 dnů a do té doby hubu na zámek. Až pak si žer, žer si seničko, zelený, voňavý jako routa. Jaká to pak radost koněm bejt, vid'... ale přeju ti všechno a to víc, že nejvíc sena sežereš sám. Za to nás všechny pomáháš žít, vzděláváš naši zem, děláš práci, nebo co by byly všechny naše lidský sily bez tvého přispění a co může se rovnat silám tvým? Tak hezky buď ti taky přáno jako nám, hezky jeden s druhým... tak tak tak... A' přijdou nám zas co nevidět žně, tak to milostivě uteče, boží chleba to naroste zas, s pomocí boží se sklídí — strniska se podtrhnou a zas chleba do země, můj Bože, jak to utíká, plyne před myslí lidskou, jako ve snách skutečnost mjíj a ani se nenadějem... no no no, i tu jak

je vůle Jeho. A tů i to nenadění jakoby bylo tak blahé a vítané po všem tom životě.

Dáš už přec jednou pokoj! — bylo se třeba konečně přec jen vytrhnouti telátku, jež pomalu již mělo kazajku v sobě, a trochu je poodehnati, při čemž ono bylo celé hloupě udiveno, vyvaluje bělavé oči; a zároveň při tom prudším hnutí těla také králík obezřele poodhopkoval.

Ale zase tak všechno mile nevzrušeně trvalo dále, zrovna v opojeném ukonejšení, polo v dřimotách, v teplé, vlahé oblasti jakoby lázně, co vůkol plynula a skučela mrazivá vánice. Ještě nějak líp pohověl si tělu, trochu hlavu vypjal v zad, na stranu ji schýlil. Celý život svůj, minulost i budoucnost jakoby měl v rukou, ovládavě před sebou, v této chvíli prostého dobrého blaha, jež vyrovnalo se blahu povýšených, ale bylo zajisté zaslouženější, bylo ze své práce, a v pochyby ani trud neuvádělo svědomí, jestli u povýšených svědomí je.

— I co pak, vytanulo mu mnohdy na vědomí v takových chvílích, zaplať Pámábůh za všechno; mnoho zlého sic za mnou, ale vždycky zle přec jen není, taky je dobře a zas dobře může být. Za všechno zaplať Pámábůh, za všechno, jen když je to ještě tak na tom světě...

A takto v duši uspokojen, usmířen s osudem, v zálibě jakési nechávaje pootevřené rty, lehce a volně si oddychoval, hověl si — Bože, však to byla také pohova, jak jen se takto nejmileji nachroulí na té slámě, tak, hezky tak, inu... Snad nepřál si tu nic jiného, snad měl to v životě svém zadostučinění — více již nežádal...

Je pravda, někdy vrazila jeho žena do chléva a to ho zrovna netěšilo — opravdu zkazí každou chvílku člověku taková ženská. „Zas chruniš, zas se valašiš — kdybys šel raděj dodělat koště, a žebrinu máš, jak's ji před Vánoce začal,“ hubácela. Ale on leda že se na slámě otočil k ní zády anebo hluboce tu zadřimal, nic

nedbaje a jen toužebně vyčkáváje, co zas se uklidí, aby znova pak oddal se svým chvílím — eh, taková ženská, mávl v duchu rukou. Však on ještě i to koště i tu žebřinu...

A zase mu nic nechybělo na tom světě, co jen ta ženská odešla z chléva, a zas byl tak rád, a zas mu bylo tak blaho a ukonejšene bez nesnází a rozervání srdce. A venku vířila vánice bez ustání, a čím dále tepleji, blaženěji mu tady připadalo. A třeba mezitím mesiáš si lehl — jako zmazlené děťátko mrcha si ulehal, brzo tak, brzo onak a jakoby potutelně, šelmovsky, oddychuješ si dlouze, volně, hvízdavě, někdy až jakoby hrál — nespál ale hověl si tak a tak jakoby si hověli oba, se svým hospodářem, stále o sobě vědouce a pozorující se v lásce a důvěře. Venku vířila vánice — a bylo v tom chlévě jako v pohádce...

Tak bývávalo do nedávna. Kdo by se byl nadál, ah nadál!

Teď tu dlel, zase v tom chlévě, jako zřícený, se strašnou pronikající ho vidinou, jako rozvratnou, v něm ztopořenou, neodstupující, zasahující celý rozsah vědomí. Chvillemi prudce zacvakaly mu zuby, takové studené chvění ho prochvacovalo a dech úžasu a zlekání mrazivě se v něm provaloval. A při tom zavíral oči, chtěl je mít jaksi navždy zavřeny, a zvracel tak hlavu na zad, načež brada malátně mu klesala, ukazujíc jakousi sivou, temnou hlubinu. To zrovna mráкотné ochabení sil ho jímalo...

A přec zase byl tak konejšivý a rytmicky plynoucí dech zvířat vůkol, tanulo zase to měkké jako zapařené ovzduší, jakoby lázně blaze oblévající, chlív si hověl — ale v duši toho člověka byla zkáza a beznaděj, zřícení náhlé. Jak naň všechno padalo a strašně dotíralo — a bylo tu pořád ještě příliš mnoho vědomí účastného vůkol, ještě mnoho svědků a vtírajících se živlů. Zapadnutí

do jámy, do úplného zrušení vlastní bytosti! Práhlo mu zrovna u smyslech, vše se v nich trhalo, jeho štěstí, naděje, radost života, vše okamžikem bylo serváno. A jenom kdyby nebývalo ani jeho, ani toho koně — v prázdném bezvědomí, bezpaměti chtěl by třebaš žít, ale takto žítí nemohl. Jen to jediné jakoby nyní věděl a nezapomněl ze života...

Jaký strašný přízrak... kam mu dáti zaniknouti, jak se ho zbýti!

Násilně zas zavíral oči, zrovna praštěly veřeje vícek jejích, jak je v sebe hroutil, při tom zuby zatínaje, ale tím jen zmatek v jeho duši vzrůstal tím více se tam topořiv a chumel představ nabíral děsivé neomezené příkrosti, zvedaje se a víře jako v tmách. Otevřel pak raději ty oči, prudce, široce, aby vším najednou prohléd, necht již vidí co vidí...

Bože, jak bylo tu vše jiné, takové prosté, beze všech přímětů rozháraných smyslů — ale tak strašné a neodvratitelné. Neštěstí samo jakoby se sem postavilo, ustrnulo tu u černé němé hrozbě. Mesiáš smutně skláněje hlavu silně nadlehčoval i nepokojně nazvedal nohu, bylo to jakoby visela, nepatřila k celku a byla čímsi zbytečným, závadným. Bylo to tak těžně žalné u toho zvířete. A ta noha jakoby stenala, volala o pomoc a vše tak na tom ušlechtilém zvířeti o pomoc vzývalo...

Bože!

A jak nějak strašně bezcitně, zrovna v surové nečetnosti tanulo to vůkolí, ty krávy, koza, telata, králíci, celá ta ostatní nemotorná, hloupá, tupá spoušť chléva, jak se mu to vše přičilo a hnusilo, nenáviděl to, zbýt by se toho nějak násilně chtěl, jen aby všechno najednou pomínulo a nevtíralo se v jeho křečovitou strašnou bolest svou zbytečnou účastí. Kéž byl by zbyl jen on sám se svým neštěstím! Hrozně a nesnesitelně vtírá

se každý bezstarostný klid v proud mučivého rozjitření, v ten zážeh bolesti, jíž nezdá se umírnění...

Aaa... a zas tak hlavu, zoufale kamsi zvracel a násilně uzamýkal oči a zas je vyjeveně otvíral... aaa, tam ta noha -- tu cosi důvěřivě zamamlalo na jeho lodenu. A to uvedlo ho v opravdové zjitření, u vzlykavou zuřivost jako vhodný svod pro jeho napjetí -- zastenav divně pěstí se ohnal, a žalostný bekot telátka byl tomu odpovědí.

Byl by tak kolem sebe rád brutálně mával, kdyby zavdalo se mu dostatek příčiny. Bezstarostně v pouhé svévoli chrastila si u žlabu kráva s řetězem, jakoby si hrála a že ji to příjemně šimralo na krku. Zařval tím směrem, a zrovna dusil ho vztek, neb nesnesl šustu ani radosti, ani zdání jiného života, v té bezútěšnosti vrženého na něho jha. Kozu skopal, zasápal jí, když začala se dotěravě oháněti rohem, po králíkovi, jenž poblíž zas přihopkoval v důvěřivosti své prosté zvědavosti, mrští škopkem namanuvším se mu do rukou.

Jen aby tu nepřišla ta, anebo aby přišla a jen si něco začala, začala si... Bože, urdousil by ji v hrsti za všechno ostatně -- ale ona na neštěstí nepřišla, jakoby již s dostatek znala starého a věděla o jeho nápadech. Ale toto všechno schvácení událo se v jediný okamžik, jediný okamžik potrvalo, jako pouhý zoufalý nahodivší se marný svod.

A pak již náhle takové ochabení sil zachvátilo toho člověka, všechno se v něm malátně chvělo, div nezaúpěl hroznou tesknotou. Takový žal malomocný se ho zmocnil a v nitru mu usedalo a úpěnlivý pláč v něm bouřil, až obě pěstí křečovitě k nadržům tisk' a div hlasitě se nerozkvílel... Bože, Bože!

A po tom uhozeném, odehnaném telátku se ohlédl zaslzenýma tesklivýma očima, jakoby žádal za prominutí, po té koze se otočil třesa lítostivě hlavou, a jestli jí ne-

ubližil, i po králíkovi maně kamsi zapátral — na štěstí jej škopek nezasáhl. Tak mu bylo najednou všeho líto. Kozu ještě sdílně pohladil, ah bylo toho ublížení přespříliš. A ona přestala mečet, jakoby odpustila. Řetězem dál bezstarostně chřestila si kráva, nechť si do libovůle chřestí, raduje se ve své nevědomosti, ale kéž by také ustalo jeho nesnesitelné hoře a poněti. Ale pro ně není ustání ani sejmutí...

Vzlyky těžké, křečovitě rozechvěné vylplynuly nenadále z jeho hrudi, jež dříve nedovedla snésti svého strašného uzavření... jen aby teď nevstoupila ta žena, ne aby ji urdousil, ale kam by se tu poděl se svými vzlyky a slzami malomocného pláče. Ale ona nevstupovala, nikdo nevstupoval, a on do libosti mohl vzlykati a hořekovati nad sebou, a věrným zvířetem.

To stejně smutně stálo nazvedajíc úporně, tu nohu. A čím dále něco tragičtějšího zdálo se tu nastupovati. A ta noha zdála se chvílema jako zavěšena na strašný pranýř a zase jakoby tak vzývala o pomoc, s níž nikdo nepřicházel.

Ovšem všechno pravda, marno jiné zdání... Jakoby to pořád ještě zamýšlel se klamati, nevěřiti věci, mysl po straně zase jakoby snažila se sprádati si své poněti příznivé — snad že vše bylo přece jen cosi nahoditého, přecházejícího, za chvíli že bude vše jiné, zase v míře původní, z níž jen nastalo bezděčné vybočení a vše že se zas musí vyjasniti, rozptýliti se strašný mrak.

Ale příliš pravda! Nepomíjivá, nezvratná! Tady to je, celá ta prostá, ale strašná skutečnost, nikdo již nesejme to vidění s jeho duše, již celá ohromující pravda byla do ní navždy vnesena — —

Jak v úžasné vypjatosti představuje se mu každá okolnost, i nejmaličernější z těch chvil. To bylo železné, neodolatelné ujařmení smyslů oněmi událostmi napotom.

Pominul pro něho ostatní svět, neznal žádných potřeb a ohledů, nic z jiných ponětí v jeho duši nezasáhlo, celý život vtělil se výhradně v souvztah s vlastními mukami a pochybnostmi a s tím jeho zvířetem. Duše toho člověka jakoby se tu vyhostila ze sebe, ztotožnivši se jaksí s koněm, jemuž chtěl přispěti. Zdálo se, že dýchal jeho dechem, tělem jeho se stával, jeho bolestí, jeho neštěstím. Zvláště, v tu nohu chorou, v níž úraz se stal, v to jedno místo, jež zavinilo vše, v to místo, jež jakoby vpojilo v sebe celou osudnost, shrnul zřetel svůj. Snažil se úsilovně vybočiti jaksí ze sebe s celou svou bytostí a nápomocí a kamsi tam v samu živou podstatu chorého místa hojivě zasáhati. Tělo a duši nabízel v účast zvířete . . .

Jakmile překonal první nával duševních útrap, jenž slzami jakoby ulevil a zase dostavila se rovnováha rozumu, a uzřev v celé neodvratné pravdě stav koně, jak tak smutně tu nohu nadlehčoval a jak nápadně si počíнал, posléz se vzb chopil a z malátného truchlení přikročil účelně k věci, aby činil, co se činit dá. Již se probudil a ozval zase pud sedláka, jenž pomoci si musí sám, na němž jedině samém všechno spočívá, a bez marných úvah a citlivůstkářských vzdechů bezprostředně musí k činu sáhat, chce-li obstát. Jednalo se o pomoc, o přispění v čas; o udělení toho, co udělat se dá, snad není ještě všechno ztraceno → protože jaksí ztraceno ani nesmí být, aby nebylo ztraceno všechno!

Jakoby prudce se sebe setřásl tíhu dojmů, bosí váznoucího na sobě — tady nezbývá času na marné lamentění. Shodil se sebe loden, ze slámy se vzb chopil, jakoby stalo se neštěstí, jemuž musí se čeliti. A chvátal ke koni. Jak se patří musí se vše nejprve vyšetřiti s chladnou krví, s okem nezkaleným. To je hlavní věc.

V obě ruce vzal chorou nohu. A o koleno své ji patričně opřel. Pohodlně se k tomu uzpůsobil. A pak upjatě dal se do pozorování...

Pohledem a vypjatím toho druhu snaží se jen člověk probadaťi příští osud svůj! Na okamžiku tom záleží vše.

Zkoumal a uvažoval dlouho. Zamýšlel se, s očima uzavřenýma, se spjatými rty, vrašťe čelo. Při tom nabývala jeho tvář voskové ztuhlosti, jakoby v nehybných dumách nevnitřnějšího se vhrížování mysli. A zase pozoroval...

Načež přistupoval vážně k činu, co se po jeho rozumu zde nejdřív dělat dalo. Počínal si v jisté tajemné obřadnosti, zamklé, trudné, ale i významné, v jaké člověk z lidu plní své osudné, životní úkoly.

Pro první chvíli za mnohých příprav ovázal nohu hadrů a zalil hojně močůvkou — ta zázračný má druhy účinek, v ní ten člověk věřil neomylně.

Jaký to nepěkný byl pak pohled na mesiáše s tou bachratou, neforemnou chůtou. A věru jakoby se hanbil za ni kůň sám strpěti ji nechtěje, drásaje všemožně hadr a tak divně nohou na všechny strany mávaje, jakoby se obalu chtěl zbýt — a snad že ho i na ráně páčila ostrá tekutina. Pomáhal si i zubama, zdál se býti rozhóřčen. Konejšil ho ten člověk laskavě, pohnutě mu namlouvaje, že to musí být, vykládal mu to obšírně i důtklivo, bráňe mu všelijak, ale nic naplat, posléz musil koně uvázati nahoru k žebřině, aby nemohl ani hlavou dolů. Kůň měl napjatou, příkře vyzvednutou hlavu, oči trochu vymklé, zjištěné, nechápaje co se s ním děje.

Jakoby to bylo samé mučení, samý hřích a těžká zpronevěra na ušlechtilém zvířeti. Jak také všim tím trpěl ten člověk — ale ve svém počínání nemohl se dáti myliti jako zkušený lékař, jenž napomáhat chtěje přirozenosti

začasté musí proti ní jednati. Každé chvíle znova pak zalil močůvkou, od koně se nehýbaje a znova jej konejše, chtěje jaksí přivésti ho k pochopení. Usedl k němu na žlab, čekaje tak a vrhízuje se v těžké přemítání...

Jakoby se při tom nějak stával sám tou nohou, sám tou ránou; a vše zjevně a nepokrytě vytanulo mu na mysli z choré její záhady. Pochopoval tam ten průběh chorobný, jak se to děje, jak odvislo je to od sebe, co tam vážnet a přerušuje se. A je třeba dát tomu průběhu jiný směr, takle ty části seřaditi a již to jiné začne... A proto ta chladivá i hojivá zžiravá močůvka pomalu stéká, probírá se neodolatelně ve vlastní nahost rány a všech těch chorobně zasažených částí, a se dotýkajíc zabraňuje vůči-hledě zánětu, tomu zlému průběhu, neboť kam by se nedělo před takovou silou skoro zázračnou — jak také ten zánět chtěj nechtěj hezky se rozptyluje, vše se tam zas dobře pořádá, uzdravuje. Ano kam by se nedělo, neobč co by neobstálo pak na světě. O své močůvce byl ten člověk neovratně přesvědčen. Jen nezanedbávati nic. A znova pravidelně zaliti, jakmile chlad začne ochabovati a nabýval by znova zánět. Tak, tak... tak to půjde... jak se to tam pěkně pravidelně seřaďuje, ty částice poslouchají. A jak to chladí, mile proniká, třebas trochu ostře a nepříjemně. Ale vědomí hojivosti sneslo by daleko jiné úkory. Zrovna samému člověku bylo dobře při všem tom vhrůžení se v chorobu — jen nic neopominouti, čímž přemůže se všechno, a bude po zánětu, začne hojení samo sebou, všechno to hezky k sobě přilne, spojí se a sroste, i rozežene se napotomní zatvrdlina, pak nějaký čas ještě pozor, poshovění choulostivé šlaše, a bude po všem, noha zdráva — mesiáši, zas budeš chodit, zas budeš mesiášem bývalým, slavným, neporovnatelným. Jen o trochu trpělivosti se jedná, o nějaký kratší delší čas toho poshovění, všechno půjde. A zase zalil. Jak to chladí,

chá... a zrovna člověk cítí, jak se to hojivě rozhání z chorých míst. Tak to půjde...

Při tom svém počínání jakoby neměl ten člověk vědomí místa ani času ani ničeho, co se dálo vůkol. Na tom žlabě vytrvale vhrříženě seděl pohlížeje na chorou nohu, jakoby jí bylo ostřehovat každým pohledem, a zaléval ob chvilé močůvkou.

Přišla tam žena podívat se, spravovat pak dobytek, že bylo v poledni. Mlátila škopky, aby upozornila. Ptala se ho, několikrát dotírala. A co že vlastně sedí na tom žlabě jako na kukani. A také hezky zblízka k němu se přisunula, zhurta i slušněji se optávajíc. Ale on neslyšel, o ničem jakoby nevěděl, neodpovídal. Jen více stranou stočil oči. Viděla, že koňovi cos se stalo na noze, a skoro se ulekla. Leč nezdvěděla nic bližšího. Jako tupec, zarytec, jakým již někdy býval vůči ní, nevšímaje si jí, hleděl si jen svého. Mohla kolem mlátit jak chtěla. Nešel k obědu, přišla mu říkat, ale ohnav se loktem, odmítl. »Takhle místo šhubánek ti něco ustrojít, víd'«. Neodpověděl jí. Ani na nějaké nutné dotazy stran hospodářských záležitostí, jež záležely na jeho vůli a rozhodnutí, neodpověděl — eh co na všem ostatním je mu záleženo. Jen kdyby ho nechala být. A Pánbůh aby ji chránil, aby se nezmínila nic o mesiáši, o úrazu, aby nedotírala, snad docela se neprozřetelně nevyšklíbila té jeho chloubě. Ať si myslí co myslí, od něho nezví nic, za nebe by se nepřiznal k neštěstí. Ať ubohý kůň scípne, ať on sám zajde, ať hoří a všechno neštěstí světa kvačí na jeho hlavu — jen nedotknouti se toho, co děje se s mesiášem a co v jeho duši se děje. To je záležitostí pouze jich dvou, a oni sami vše si vyřídí.

Ona také opravdu posléz ve starostech stran něčeho neblahého, zdála se pochopovati význam nějaké závažnosti a dala pokoj, tak se i bála starého, neboť v jistých chvílích nebylo s ním žertu ani pořízení dle její snad hlavy. Jednalo

se ovšem pak o rozpoznání těchto chvil u něho, v čem již své zkušenosti měla. Co pak nemusila, ani do chléva nešla . . .

Ať ví si všechno, a co chce posuzuje, i to nejhorší nechť vytuší, myslil si ten člověk u sebe, — a tím lépe, raději poznati všechno i nadáti se horšího, než musít stavěti se v domněnkách a nejistotách; ale nechť se chrání! Jako rozezlený, nemocný buldog by se na ni vrhl, když by nevhodně dotknula se té strašné rány jemu zasazené osudem . . .

Zaléval a usedaje dále vhrížoval se v ty své úvahy.

Po těch chvílích naděje, kdy vše tak dobře se dařilo, kdy tak jakoby ránu vzal na sebe, a zrovna očividně jeho přispěním a po jeho vůli rozptyloval se záhubný zánět a nastávalo kvapné hojivé zacelování, vše zas spějíc k dokonalému napravení, nastalo náhle zřícení všeho.

Jak zbytečné a marné počínání veškero!

Záhubný zánět nabývá, nítí se celá noha, a rána se rozhnisuje, trhají se jako mázdry svazy nohy, vše v tom údu neodolatelně zachváčeno snětí. Kus za kusem z toho údu drahocenného strhován je v hynutí, jež zrovna kvačí. Směšné a plané jeho počínání. Tady nastupují zkázonosné mocné vlivy, jimž není nijak odporu a zabránění, nejméně pak takovými sprostnými prostředky, k jakým se ve své lehkověrnosti utekl.

A rozlévala se mu zase jaksi vlastní bytostí ta záhubná snět zánětu, kvasilo v něm samém s tou horšící se ranou, rozklad jakoby jeho zachvacoval. Jaká to dravá moc a drtivá černá tíha, co vše se tu rozsopfuje ranou, a jak malomocny všechny prostředky. A ta hloupá močůvka by tu měla něco zachránit, co k zachránění není. Leda pro slepičí chůtu. Zrovna již šmahem spěje záhuba. A strašná jakás rána plná snětí a hnisu jakoby se rozkládala celou

bytostí koně i zároveň jeho vlastní, jež obě nacházejí se v téměř družném schvácení.

Ledový pot roní se tomu člověku na čele a zrovna se potácel na svém žlabě . . . Násilně pak musil zahnatí své vidiny.

V noci nešel spat.

Nebylo pro něho dne ani noci. Na tom žlabě schoulen vytrvával, zalévaje močůvkou, v níž důvěra přece zas zvířela. Zase v útěše nabyté, nadějném ulehčení plynulo mu nitrem a hned pak potácel se v nejčernější nejistotě, v tíze a zmatenosti beznadějně.

Jen co ještě ta ženská se uklidí — přicházela s večerem tak nesnesitelně každé chvíle do chléva, zase spravovat ten dobytek, pak ku protivné večeri ho vybízejíc, pak nepůjde-li spat. Vůbec jí neodpověděl, jakoby jí nebylo — a jen kdyby už ke všem čertům se odklidila na dobro. Mučila ho její přítomnost v tom napjetí skrývaného tajemství a kdyby nebyl se snažil tak nic neprozraditi ze svého nedůtklivého pobouření, byl by jí v té dotíravé, neomalené zvědavosti, jak mu to připadalo, jistě spral — ale tím spíše by pak ona něco uhodnuvši vychrlila na něho v odvetu vše, co by jí na jazyk přišlo, čím by znova byl zasáhnut; a kruté častovala by ho třebaš napotom tím mesiášem, oživivši vše, co s ním bylo . . . Tak jedovatě umí se ta ženská vysmáti, jeho babičku i dědečka na přetřes by přivedla, a vše, co stalo se kdy — a při tom pořád byl by mesiáš v její hanách a výčitkách. Ještě by mu chyběly věci podobné. Nic s ní nezačne — i to praní jí pro dnešek sleví a ostatně jen takovou chvilku to na ni myslil, a hned zas jakoby jí ani nebylo, vše tu ztrácel se zřetele a tak se mu vše zprotivilo.

Ona konečně vybavivši se z prvního polekání a nepozorujíc při koni nic zvláště nápadného, nedobrého, nebyla již valně v starostech a překvapení počínáním sedláka. Co

chvil a noci takto prožil s těmi koni, s hříbaty, když jen zamarodila, když nezdálo se něco jeho umu koňarskému. Nejedl, neznal světa, to pak nebyl ani na zemi, celé noci vyležel u nich, zrovna by je žral, jak ona se vyjadřovala, a hajcal se s nimi a byl by vůbec nejraději i za ně tahal i za ně stonal, když to na ně přišlo; — zas ho to chytilo, starého blázna, pomyslíla si, — něco třebaš u mrchy se mu nepozdalo, to je asi všechno; a pak už takový neřád je.

Tím se uspokojila a víc o sedláka se nestarala, vědouc, že toho večera bude se moci zcela bezpečně uchýliti ke své sladké. — Druhdy sice vyčtla mu mnohdy, když tak »žral« ty koně, celé noci je hlídaje, obsluhuje jako malé děti, každý dech jejich střeže, že mu necitelnému člověku záleží víc na těch němých mrchách než na ní ubohé, nešťastné vlastní ženě, o ni že by se tak jistě nestaral, kdyby zamarodila, že by jí třebaš, jaký on je, ani neposloužil, zhebni si třebaš atd. Ale když jí jednou jadrně ve vzhledě tom přisvědčil, měl pak navždy pokoj od takového rozpoložení ženského rozmaru.

Stavením rozložila se posléz hluboká noc.

Nechal v chlévě blíkat lampičku, která ale jakoby jen dovedla uhájiti vlastní světélko a na vše ostatní ani nedosáhla.

Ve stíny vše se choulilo. Teskně a unyle zněly oddechy zvířat. Někdy jakoby zvučivé sténání v obavách zvířecího pudu se vynášelo z kterýchsi zasažených útrob a v jakémsi rozsáhlém chmurném chodu sunulo se ztemnělou prostorou. Řetěz někdy zařinčel jako ve snách. Páry horké a mdlé ukládaly se na vše. On mizel docela ve stínu na žlabě. Netvorná, rozplizlá skvrna vrhala se tu na celou šíř stěny . . .

Bylo-li u něho nějakého vědomí, nebylo vědomím to, co bylo, k čemu mysl jeho bizarně se spjala. V jakýchsi převalujících se mátohách sunulo se v ní jisté neodcházející zdání. Jakoby byl zase tím koněm, chorou nohou, koňskou

celou bytostí, splynul s ní, vše s ní prožívaje a vpojuje se ve všechny ty změny a záhadné podstaty. Mysl měl jako zvrácenou, pustou, vypráhlou, jakoby ubita byla jeho leb, a v její oblasti ztrnule a nepodajně se cosi nastavělo. Dusil se mráкотně v tomto ponětí. A v takovém polo-vědomém, plouživém zdání celé hodiny vytrvával. A vždy pomíjivěji vytrácely se mu ostatní zřetele a snahy z vědomí, až jen v příšerné jakési topořivosti a v takovém zrozsáhlení zbývala v jeho smyslech ta noha chorá a to osudné zející místo v hrozných netvorných vidinách se zpodobující. Pronikalo to celou jeho bytostí, vysilující ji a beznadějně štvoucí. Vyřicoval se chvílemi za nesnesitelnosti takového napjetí . . .

Bylo potřeba zase zalíti a zas důtklivě pokojiti koně, jenž chtěl ulehnutí, ale jsa uvázan u samé žebřiny, nemohl a nesměl, aby nepohnul si chorým místem. Tak káže předpis, opatrnost v případě takovém. Pokládal se jen zadkem, chtělo se tak ulehnutí jinak zdravému tělu — a bylo to smutné podívání, až cosi děsivého v sobě tajila tato vzpírající se přirozenost. — »Vidíš, taky bych chtěl ležet, ale nesmíme oba«, šeptal mu tu člověk v těžké sklícenosti . . . Také by chtěl ležet místo těchto těžkostí a zmatků.

Mlč jen, mlč, těšil ho jaksi pak, až zas jak nám to Pánbůh dá. A zavzdychl v chvějícím se vzlyku, přitahuje k sobě něžně hlavu mesiášovu, jež všela se usilovně na řetěz, chtějí se položití . . .

A zas všechno chlěvem chýlilo se v ponuru zamženou hlubinu, prorývanou pouze jako omračnými vzdechy a steny zvířecího života, a někdy řetěz zachřestěl, a utajeně pískla myš, jež probíhala pod stáním.

Jak bude zítra, pozítří, nadále, jak se to jen všechno spořádá, tlačilo se zas na mysl toho člověka. Ale všechno to zatím nemělo jiného smyslu, než jaký průběh vezme ta osudná choroba. Kéž by ten čas minul, co to bude za napjetí, úzkost, nejistotu a pochyby, a vše za dobu tu bude

mu jediným zřejvým viděním, nebude tu pro něho času ani vztahu života. Nemůže ani být, vždyť jeho život a naděje vázány jsou k tomuto zvířeti. Nemohou být ani jinak. Nějak zatím zapadnouti, nemoci se probrati dříve k životu a vědomí, než až by vše zašlo, vše se rozhodlo. Zapadnouti bez mučivého zjitřeného navracování se. A kdyby jen nic ho neupomínalo zpátky. Ale to se nedá, ten život stále doráží, stále je tu a ani o krok nedospěješ ku předu bez významu tohoto zvířete. Co si počne, jaký měl by smysl jeho život bez tohoto významu!

A tak čím déle ubitěji, zmráčeněji zdálo se mu v oblasti té lebi, zrovna ohromné břemeno jakési se tam nehorázně, drtivě položilo zabývajíc všechny končiny smyslné. Byla hlava jako kámen nepodajná, tak těžká, v té tíze strhována v závratnou hlubinu, jejíž dna ale nebylo lze dosáhnouti, na němž by posléz spočinula ve svém říčení, ať již tak či onak, ale spočinula. Spočinout aspoň, ustat v tom neko-nečném zřícování se vždy hloub.

Ah, zrovna jako tenkrát, ano jakoby vše to měl před sebou. Jako tenkrát dávno, když nemohl více snéstí krutého divadla tam ve světnici, chýlil se také sem do toho chléva v zoufalství a beznaději . . . Bože, když to tenkrát očekával věda co se stane, ale přec chtěje doufati za cenu svého života — jak že to dopadne s tou jeho předrahou, jedinou holčičkou Mařenkou. — Bože, když to očekával, kam to tu svou hlavu ukládal, kams v úkryt žlabu či proti zdi jí narážel — Bože, jak to jen dopadne . . . Zrovna tak mu bylo, v takové zmráčené tíze, v takovém pustém ubití a zničení . . . však mu to nikdy nevyjde z paměti — ach, ach, ta ubohá jeho holčička.

Už zase ale vytrácely se všechny jiné zřetele, události dávno uplynulé z jeho vědomí a v něm jen ta vidina dorážející skutečnosti zase cele ovládla. Zas jen to neustupující, vše naplňující zjevení zbývalo a k čemusi význačnému

a strašnému vše se v něm schylovalo. A bylo to na tomto místě schylování čím dále mučivější, pronikavější zabírání, strašné bolesti tu přibývalo, jakési maso rozervané se obnažovalo, na všech stranách prýštěla hrůzná, začernalá krev, jitrila a bubřela tam nekonečná rána, v níž hlodalo cosi nesnesitelně.

Pohleděl určieně v místa ona . . .

Co to, jakési dvě černé nestvůrné myši zakously se nyní tam do té rány a v zuřivém chvatu tady ohlodávají, až chřestí ty míhavé jako jehly ostré zuby, jimiž protéká kouřící se krev a útrhy cukajícího se ještě masa na nich lpí; a při tom počínání tak lstivě a příšerně bodají pohledy těch nestvůr, jako dýky vnořující se do duše, až náhle úzko mrazivé ho zalévá, chtěl by kamsi před zjevením prchati, závrtně vrhati se jakousi tmou příkře zející vůkol, leč nemůže se nijak zbývatí jakési ohromné, celou jeho bytost ztopoňující překážky a na ní těch černých dravých hlodavců . . .

Zazmítal sebou celým tělem — i probudil se z ošklivého vidění, celý jsa potem zmáčen a ustrašen nevýslovně neblahým tušením. V mráкотných svých nejistotách skočil zároveň se žlabu, dotknuv se koňovy nohy, jakoby chtěl se přesvědčiti, nebylo-li vše pravdou přece.

Kůň stoje dřímá — a oddechy jeho byly nepravidelné, smutné, stenavé, jako již u nemocného trpícího člověka . . .

Bože, vším byl tak postrašen, úžasem jakési ohromující stísněnosti ovláčen, jež nad ním se snášela jako zhoubný mrak. Venku tlumeně rozvyl se pes — snad to jen zimou kňučel, ale i to tak postrašovalo nějak toho člověka v děsivém malátnění, upadání. — I tenkrát tak vyl a pochmurně rádil ten pes zrovna tak. A zrovna taková noc to byla, taková chvíle, takové očekávání, v němž mělo se rozhodnouti o osudu dítěte. Když za toho vyčkávání tenkrát pojaly ho posléz mráкотy, nebo co nocí již před tím probděl,

zmitaje se v nejstrašnějších úzkostech za toho nahlédání s rozkrvavělým srdcem na zápas své holčičky — a když z nich posléz jakoby ho vyrvala děsivá noc, že vzchopil se divě, zraky vytrřestil; tu tehdáž jakási neoznačitelná příšera seděla nedaleko od něho na žlabu, a taková hrůzná černá, zatemnělá oblast jako v jediném neproniklém chomáči vyplývala od ní, zaujímajíc celý chlív, jenž tu připadal jako vzdutý hrob, tím chomáčem smrti hrůzně proložený. Jak se rozkřičel tenkrát ve zjivené hrůze své, svůj vlastní křik tu slyší ještě jako ohlas děsivého určení, až celý chlív i celý dům se vzbouřil, a ten pes řádil tím usilovněji, Bože, Bože, jaké to vzpomínky. A také to dopadlo, dopadlo . . . ach, ach, ach, zrovna mu ta holčička odcházela, zrovna pak přišel v čas —

Pes venku tlumeně výtí neustával a jakési vyniknutí neznámého vzruchu kdes v základech stavení probralo se tou hluší noci, jíž jakoby vše podléhalo.

A vše tak ve ztrnulý úžas přivádělo jeho srdce, vše tak záhadně postrašovalo toho člověka, jenž přece ničeho se nebál, těch nocí, těch nastražených vlivů, těch všech její zjevů, — jsa navyklý tolikerému usilovnému bdění nočnímu, za chvil nejponurejších, přeživ tolikerá záhadná označení vymykající se porozumění a snahám člověka, a zakusiv tolik přetěžkých svízelnů, z nichž nezdálo se druhdy vybrání, za toho svého úmorného života v hospodářství, jenž popřává tak málo bezstarostnosti a klidu, v němž nemusil by se člověk každé příští chvíle obávati, co zase přinese zlého a neblahého; — neb co je těch nehod a úzkostí a zklamání a rušivých zasáhavých vlivů takového života, jenž za nynějších časů ujařmen, utlapán, ničen a vysává, sloužiti přec má všemu, všechno obstarávati, každému vetřelci přispívati jeho nárokům a pohodlí, zahálčivé jeho ničemnosti, ze svých mozolů vše má zapraviti a obohacovati ty nesčetné stržníky lidstva, aniž čím by kdo snažil se přispěti jeho

trudům a trampotám, nic mu nevraceje, leda u vylhaných heslech prázdných slov!

A nebyl s to pokaždé se probrati, vše v něm pustlo, tíživě ho omračovalo. Báł se někdy i vydechnouti, báł se každého vzhledu před sebe, zdálo se mu, že cosi se tam hrozivě nastavělo, co proti němu se má vyříti. A ty dvě příšery hlodavé a jakás příšera jiná, neustupovaly z jeho vědomí, smýkajíce se jím a dál tam neohroženě řádíce v černém bésivém chumlu.

Zatím také vytrhl se z dřimot kůň, vzepjav se, jako ulekán — a jak to zpátky nezvykle dopadl, jaké to bylo poklesnutí, div se nezvrátil. Zle je, zle, v takových mimoděčných pohybech, v nichž ozve se přirozenost tak jak je, nejvíce se projeví; v celé bezprostřednosti okáže se pravý stav porušené rovnováhy neb nepřidává se tu nic z vlastního vynuceného ovládní. Jakoby to dopadlo kus skály, zle je v tomto těle, zle je, shroucení a schvácení — příšery ony marně nehlodaly.

Nikdy mu již ona noc nevymizí z paměti, vždy jako živé, jítřící se vidění samovolně bude v jeho duši zeti a ve všech její představách. Nevymizí, i kdyby sto let ještě žil, jako tehdaž mu to nevymizelo . . .

Ano, co to bylo za chvíle, jichž ani vrahovi nepřeje. Jen tak málo neděl tomu, ale jaká to již věčnost muk. Diví se sám u sebe, jak bylo lze vše přežiti, že ho to nezmožlo, neudolalo, nestrávil. Neb šla to pak v tom směru rána za ranou, bez oddechu, poshovění, jako centy dopadaly, a každá postačovala zabíjeti. Jako dravé pásmo vzbouřených vod všechno se mu to vrhá záhubně ponětím, a nevychází od těch chvil z úžasu, z vyjevení, ze sprahnutí. Vše v něm tak bouří a jítřivě zeje, je jako otráveno, nože jakoby mu vbodával, jež neustupně zůstávají tkvěti v živé hrudi. A nebylo lze od té chvíle na něco zapomenouti, něčím se uchlá-

cholití, snad že by byla naděje, ukazoval by se obrat aspoň zdánlivě, nic, nic, rána za ranou dopadala pak neustále — —

Ještě nehýbal se ten člověk od bílé homole vynášející se z šira zasněženého návrší.

To zatím jakoby neobsáhle zprůhlednělo, zalito modravou sférou, vznášející se nad zemí, vnořující se ve sních a jakoby jej vzhlubující v nekonečnou modrou ztemnělou tůň. A znění a chvění vzdušné zvyšovalo svůj hlas, jakoby mohutné struny se rozzvučely. Až přecházely smysly vši tou záłudností sněžných, projmutých prostor . . .

Jen vidění toho člověka neznačilo se pranic z nádhery zimního ovzduší. Nehýbal se pořád a zrovna kamenně na čemsi utkvívá, nevybředuje z osudného bahna, v něm jen neustále hlouběji zapadal. A jakoby to nemohl z místa, jako v malomocném ochromeném spjatí celé bytosti. Zdá se, že ještě dlouho bude mu tu tak vytrvati, na stejných místech, v tom ustrnulém zření, nemohoucím se probrati strašnou utkvělostí vidin svých a vzpomínek.

Mohlo se státi, že to právě za těchto chvil tak podivně zesinal a jakoby zprašivěl jeho obličej a celý ztvrdl jako kora. Patřil před sebe užasle a zase malátně jako mumie.

A dále spěla jeho mysl na křížové své cestě s tolika zastaveními . . .

Když bylo konečně zase po oné noci — motal se celý, v hlavě mu třestilo a hučelo, jakoby nemírně přebral šedé, což se sice také jednou za čas stávalo, ač druzí daleko hůře si počínali, a jaksi napořád, a on pak ji ani dobře nesnášel. Potácivě, bez cíle ploužil se to chlévem, z něhož ani nevyšel, klopytal i, a jako v nejistotách se někdy zastavuje, zdál se úporně přemítati, co vlastně chtěl.

Zalévání močůvkou k ránu nechal, zdálo se mu to najednou tak pošetilým počínáním, všechno vůbec mu tu připadalo marným a pošetilým, zbýval se každé naděje v tom svém uštívání a ochabení. A taková hnutí nezvyklá

se v něm vzbouzela, neblahé nebývalé popudy: vrhati se nastaveným temenem proti zdi, jak by se asi třístilo, vmysloval se podivně do takového stavu věcí — anebo se náhle rozběhnouti podle chlěva, kus po silnici, sejíti na louku, k potoku, ku splavu a zrovna do tůně (včera vysekali led a hloubka je tam dobré dva sáhy). I do takového stavu věcí se vmysloval a ku podivu bylo vše tak prosté a zjevné — jednalo se jen o to provedení. Ale to pracovaly samy ochabené myšlenky zoufalství, jimž nechával celou z vůli, neboť bolestivo bylo mu i každé samovolné jejich řízení — ať se máty jak se máty, ať se hnaly jak chtěly. V zracích měl při tom takovou jiskřivou ztmělost, chvílemi až násilně provaloval očima, chtěje se zbýti její mátoh. Něco se kolem něho dělo, žena chodila, spravovala, něco bylo obvyklého, to věděl, ale u něho vše splývalo v nerozeznatelnou chmuru, jež ho na všech smyslech ovláčela. Něco chtěl, zdálo se mu, že po něčem se snaží — ale hned se zas všechno samo před ním rozplynulo a nebyl s to se toho uchopiti. A jen se tak bezděky potácel a ploužil chlěvem.

»No, nebudeš zapráhat?« ozvala se posléz do toho potáčení ostře žena. »Taková sanice, už moh's být s hnojem na kopci . . .« Tím zase prořícen byl ku vlastní skutečnosti. Ano, o to se nyní jedná a o nic jiného.

Chtěl něco lhostejně odvětit, jakoby jen běželo o zcela všední náhodnou překážku a výmluvou aby zastřel pravý stav věcí, a pak také aby i se dovtípila, že jí po tom nic není, vozí-li či nevozí-li, a zbytečně se tedy neptala — ale nebyl pánem svého hlasu, ten v prázdné bezdechosti zanikl. Pokrčil jen rameny. Ó kdyby věděla, co se vlastně děje, netrýznila by ho snad takto, poshověla jeho mukám, jež ho udolávají; i ona musila by míti lítost nad ním. Avšak nechce žádné lítosti od ní ani od nikoho. Taková planá lítost jen by mu dodávala, a sám již si všechno s sebou spraví . . .

Mihly se mu náhle v představách zase ony dvě černé myši, jak zuřivě hlodají na nahém mase. A tím již byl zavlečen ve vlastní oblast svého neštěstí, z něhož nebylo lze ani na okamžik se vybaviti. Ale jaksi se tu násilně vzpružil, nějaké nové dojmy se mu vetřely, jakoby přišla posila. Hlásilo se denní světlo. Skutečnost se rozprostřela, i k němu zasáhla. Hleděti chtěl zase celé věci přímo v tvář, nevyhýbatí se pravému jejímu zření. Jednati tu třeba, přispěti jak se dá, zahnati černé myši. Uchopiti se toho, co je, a zachrániti, co se dá. Zase se ozval nepodajný pud sedláka. Trochu se mu také projasnilo vědomím, na něčem se mohl zatím i ustanoviti. Půjde nyní rádně ohledati koňovu nohu a podle toho ustanoví se na dalším. O to se tu nyní jedná nejdřív.

Bylo to jen pár kroků k tomu zvířeti, ale jakoby si několikrát zaotálel, zaokolkoval. Jaké nesnadné odhodlání.

Něco ještě urovnal stranou na žlabě, co dávno bylo tak neurovnáno a nadále tak zůstat mohlo. Jakýs škopek také, namanuvší se mu do ruky, po pití telatům, dřív odnášel, ač nikdy to nečinil. A zpátky, když ubíral se podle telat, namanulo se mu, aby prohlédl jim zátýlí, nemají-li vši. Nikdy jindy si toho nevšimal, poněvadž na to žena byla dosti obezřelá. Kdyby se mu tak podařilo aspoň hnidu naléztí — zavolal by ženu, kázal jí, třeba nějakou strčil . . . ah, jinam by se to aspoň na tu chvíli odvrátila jeho mysl a zase byla mu poskytnuta lhůta prodlení, než nadejde to obávané seznání. Ale ani hnidu nebylo. Tu nohu přec musí ohledat, o to se tu jedná.

›Hned již přijdu,« pravil nějak k mesiášovi.

Že ještě aby se podíval ven na ten čas, jak by se vozilo, není-li nějak zafoukáno, musilo by se v tom případě prohazovati, napadlo mu. Vyšel tedy z chléva za humna — čerstvý svěží vzduch silivě ho ovanul. Bože, takový čas, ta štraň od statku jak se zvedá, jak bělostně je zkyprěná, dech

ranních červánků ji celou omžil. A obloha tak čirá, ubledlá, lesy jako z mramoru.

Náhle nové pocity v něm vzplály, sklíčenost nitra povolila . . .

Odkudsi jasný cinkot zvonků směle a nadějně vynáší se do mrazivého čistého rána. To jsou zvonky Máslíkovy, již vyjel s hnojem, jaká radost voziti . . .

Cosí se v jeho nitru nenadále vzrušilo, vzpjalo, náhle jiným směrem. Však pojede také — eh, co by nejel a v zbytečných úzkostech se staral. Bude tak rozhodně líp na všechny strany. Je-li už něco na noze, rozchodí se to spíše. Stáním jen naběhnou nohy. Třebas to není všechno tak zlé ani a zbytečně se trdil. Nedbati toho, a tu nejlíp každá věc přijde si zas do své přirozenosti. Toť se rozumí, je člověk hned pln starostí při něčem takovém, a to je to nejhorší. Ale všeho moc škodí. A zrovna si propěvují ty zvonky — a taková krása rána, jedna radost. Jak ty červánky mile planou, a tak růžově, nadějně, jakoby chtěly člověka políbiti, vyzírají z té modré hluboké výšiny, jedna radost . . .

Čeho si nikdy nepovšiml, leda chtěl-li čas posouditi k svým účelům, k tomu v tu chvíli tak háravě vynesla se mysl jeho, a v jakémsi neznámém, náhle vystouplém pohnutí duše nemohl se vynadívati na zimní skvoucí jitra, jaké v horách dovede se vykouzlití. A jakoby hned nadějně dařilo se mu zbývati tu všeho jiného, co na tu chvíli nenáleželo k tomu zjasnění, k volné a růžové lahodě zimní scenerie, jež jakoby neznala žádných černých chmur a těžkých nesnází, spějíc v nedotčené své velebě. Nepoznané vroucí city vzbudily se v jeho srdci, jaksi celou duší zatíhl ve vzdušnou nekonečnost — a jakoby v záluďném rozechvění všechno ponětí v něm zaplesalo. K čemusi neznámému, nesmírnému, u mystickou tu velebu, jež oblévá nebeskou smířlivostí, zachtělo se mu celou bytostí vyplynouti.

Je-li člověk tak nízko, tu nejvýše zatuká. A Bože, jak celá jihne a vznáší se ta výšina nebeská, naplněná tajemným kouzlem — v ní tak rozpjati se moci a zaniknouti, ze zemského hoře se náhle odloučiti, z toho hoře, jež provází každý krok člověka, nikdy neodcházejíc . . .

A to již zase na něho dolehla celá černá tíha pozemská, od níž ani na okamžik nemohl býti odloučen. Prořítíl, s výšin těch spadl, všechna ta zálužnost drsně pomínila a on octl se zase ve strašném probuzení z vábných konejšivých snů.

Měl jeti na pole. Kůň kulhal . . . Celý význam tvrdého života kolem se nahromadil v neodstranitelných spoustách. A zvonky Máslíkovy chřestily mu zrovna zpupně a výsměšně do duše, nemohl být nějak prost toho jejich zdravého výsměchu.

Bouchl dveřmi chléva vraceje se. Těžce a tvrdě zchmuřil se mu obličej, celá drsnost naléhajícího života zrovna z něho zela. Tady všechno nic naplat, všechno láry fáry, tady se jedná o to, bude-li chodit čili ne. Bude-li chodit čili ne, bude také on chodit po světě tom ještě . . .

Schyl se jen, člověče — nikdy není dosti tvého utrpení . . . a co tento výrok jakýs v tvrdém neúprosném ustanovení vynořil se mu myslí v té způsobě jakýchsi mimoděčných hesel a projevů duše lidu za závažných chvil života, ubíral se již pádným neodchýlným krokem do stáje. Takové příkré zastření značilo se v jeho lících neobyčejně zhrublých a zasmušených, až jakési patrné svírání na nich pocítoval. Popocházel blíž a blíže k celému svému poznání, k jakémusi vlastnímu odkrytí osudu, a v tu chvíli nebylo již v lících těch žádného klamného zdání, žádné plané, háravé zálužnosti, žádného malicherného ukonejšení. Tím svým vzezřením hleděl nyní celé strašné pravdě vsťíc.

Sňal bez prodlévání obal s nohy koňovy, nohu opatrně ale jistě oťrel, osušil; pak teprv ohledávati jal se ji tak

*

zkoumavě a význačně, jakoby jednalo se o význam svrchované důležitosti. Ovšem jednalo se. V neobyčejném ovládnutí hmatu spěly jeho prsty po chorých místech, zrovna se vlnily, plynuly i vpojovaly se k nejsušším dotekům — hrály téměř. Na tom jednom místě pak znova a znova vytrvávaly velice dlouho, zdánlivě v téměř hnutí, jež nenabývalo přeměny, ale bylo to zrovna výmluvné vpojoování se vyšetřujících těch doteků. Tvrdší, zduřelejší, obsáhlejší a žhavější bylo to místo nepříznivé. Tuze pohoršilo proti včera. To bylo příliš zjevno, tady nedalo se nic klamati a nic měniti. Také čím dále hůře kůň stál na nohou . . .

Jen z obličejů toho člověka nebyl by v tu chvíli nikdo nic seznal, neobráželo se na něm žádné určité ponětí — jen ještě více zhrubl a jakoby zprašivěl, byla to již tvář v celé příkrosti tvrdého nějakého udolání, proti němuž není prostředků. Zkrivila se také a úkosmo, zavile hleděla. Zavile vzhledem k osudu . . .

Po dlouhé době svého pátrání a ohledávání sem a tam zas těmi hadry ledabylo nohu ovázal — nyní to ovázání zdálo se jaksi již bez účelu, jen tak prozatím, tady musí nyní nastoupiti něco zcela jiného.

Na dlouho se zamyslel, zůstav opřen o mesiaše, hlavu přikládaje k jeho šíji . . .

Vešel pak do světnice, nedělně se přistrojil. Zahoukal několikrát na ženu místo každé odpovědi. A zahoukal cosi odcházeje, že přijde nejspíš až večer, v poledne aby mesiašovi nasypala a víc o nic se nestarala, a stran jiných věcí běžných ještě se nevrle osopil, zrovna ani mluvit nechtěje. Jeho tvář byla odhodlána hned bít, kdyby se jí bylo cosi namítalo — žena to znala, mlčela a hleděla být od něho co nejdále.

Co to bylo za cestu? Do hor, do Němec, až kamsi nahoru za Lanov šel, v pravo levo nehledě, ničeho si nevšímaje, pro nic nemaje smyslu . . . šel jen, šel v příkré

zaujatosti jako u vidinném obluzení, z něhož nenamáhal se vybřednouti. Bylo to dobrých šest hodin cesty, sněhu čím dále do hor více neujezděnějšího, závějí, mrazu. Smýkal se někdy každým kročejem. Ale nevěděl nic o upachtění, umdlení, neměl hladu ani žízně — ač nikdy jindy neopomenul by stavěti se tu a tam na toho lantvera a panákem zapít. Ale tehdáž zrovna nesnesitelně bylo mu každé jiné pomnění, vybočující rušivě z jeho zaujatosti. Měl jen tu představu před sebou, co a jak bude s jeho koněm, co a jak pořídí u onoho pověstného znalce, jenž býval posledním útočištěm v případech takových, vyléčí-li či nevyléčí-li jeho mesiáše.

Rodí se v lidu takoví znalci, bez pochybování, výsměchu. Podivuhodně sami ze sebe se vyvíjejí a jakoby to bylo kus geniálnosti v lidech těch, svým určitým směrem se projevíví. Znají to, co neznají tak zvaní znalci odborní, vyškolení, kteří jen násilnými, umělými, povrchně naučenými, nezažitými prostředky hantýrujíce, zanedbávají úmyslně i s pohrdáním to, co příroda i odvěká zkušenost vložila do rukou člověka. K těmto odborným, z knih vyučeným a diplomem opatřeným znalcům nemá lid důvěry prazádné, i proto, že za svou špetku vědomostí nestydatě dávají si platiti. Svého koně nesvěří člověk z lidu takovému diplomovanému, který ještě jakživ koni nepomohl, ale sedlákovi z kapes. Musí se přivězti takový pán. Již napřed je netrpěliv a na hodinách úzkostlivě počítá strávený čas. Do chléva je mu nepříjemno vstoupit. Rukavičky sotva sejme, maje ohledat zvíře. Rány jakoby se bál. Těžších případů si vůbec ani nevšimne, ze zásady nepokoušeje se o ně, neb tu byla by příležitost k utržení blamáže. Při špatné poloze plodu ve zvířecí matce — ani se nepokusí, zpravidla tomu nerozumí, a pak kde pak s jeho rukavičkami do krávy sáhnouti — zabít, hned zabít, to je jeho kategorická rada, jako to dělají v panských stájích, kde tomu šafář nerozumí,

kde o dobytče není zle a kde pan správce dobře je s řezníkem srozuměn . . . Nejraději poslouchá na hrudi v tajemném tváření se — tu ještě nejspíše ujde pronikavé kontrole sedláka, jenž tu se tak nevyzná, a vymyká se to i jeho potřebě, neboť vnitřní nemoci u koně jsou celkem vzácný, a jsou-li, nepomůže jim již žádný diplom na světě, neuzná-li příroda sama se udržeti. Z případů běžných udělá se pak nejtěžší akutní problém, při němž ovšem zpomůže jedině jejich um, jejich znalecké rozpoznání. Napíšíou sáhodlouhé latinské recepty, do lékárny s nimi tam a tam, jinam ne, neboť z té béře provisi i novoroční bažanty — co koupilo by se za pár krejcarů u kupce pod zcela všedním běžným jménem, a co nabralo by se ze studny, zaplatí se tady jako koncesovanému loupežníku. S hodinkami v rukou skončí se zase výzkumy a dle toho se platí za minuty, za promeškání drahého času, jenž mohl býti doma v hospodě mile stráven při kartách či kužkách, a ne za zpomožení. Chrání se je sedlák vzítí podruhé, nehledě ani k tomu, že pranic nepomohli, a kde pomohli, byla by i pomoc bez nich. Všem pánům těm záleží na koních jen tolik, aby jim byli příležitostí prováděti své řemeslo lehce a výnosně. Sedlákovi ale více — aby pomocí jich uhájil své těžké, tvrdé živobytí a obživil všechno to ostatní, co jako vši tráví z jeho kůže. Pouze v tak zvaných případech úředních, které by si každý spravil sám co nejjednodušeji a nejrychleji, je nucen k nim se sedlák obracet, kde ještě pomocí úřadů a jejich nařízením těží se na víc z jejich neštěstí, ještě více se obírají a případ se zamodrchá ouředně, tak, aby to stálo co nejvíce papíru a co nejvíce diet, a vše aby se kamsi po té vložilo do nepotřebných akt, způsobivši dříve mnoho zmatků a spustošení. Všady jindy utíká se lid k oněm zkušeným lidovým znalcům, již zvláště v oboru dobytčářství, co podstatné podmínky životní, mají v pravdě rozsáhlé vědomosti, účelné, bytné, třebaš bez latiny a vě-

decké metody, a které nastrádaly často staleté tradice. Aspoň to, není-li pomoci, nestojí krvavý groš, k jehož uloupení v oněch případech spojilo se tolik živlů. — Jen jednou měl ten člověk zvěrolékaře, při tom drahém koni se na to odvážil, věře ještě tenkrát. Prý umělé dýchání třeba zavést, ale musí dříve domů pro nástroje. Byly to pak dvě cesty. Zavádělo se umělé dýchání, cosi vpravilo se koni do hrtanu za neobyčejných příprav a opatření. Po-dařilo se umělé dýchání, u vítězoslávě odjízďel diplomovaný. Jenže za dvě hodiny kůň pošel. Ukázalo se, že proražen byl koni hrtan — a ještě se na sedláka zle osopil vyhro-žuje úřadem, když se o to bral, vždyť to byl kůň za tři sta . . . eh, darmo mluvit. Ani scíplou kozu by takovým nespřádal, natož mesiáše. Ani vůbec na takového zvěrolékaře nepomyslí ve zlém nynějším svém případě, to by do-razilo — —

Jeho poslední útočiště bylo tam za ten Lanov. Najde-li tam pomoci či nenajde . . . Tím jedině se obíral, tam jakoby šel za hvězdou, na dalekém obzoru za pusté noci kmitající.

Ale ani v tom, ani v onom případě žádných dalších podrobností nespřádal, nevyvozoval nic odtud, vyléčí-li se mesiáš či nikoliv, nebyl tu schopen jiných úvah. Nebylo toho ani potřeba. Vše samo o sobě bylo příliš zjevno v tom i onom případě, jako na jediném velkém významném pohledu najednou se značí. Tak zjevno tu všechno bylo.

V tomto jakémsi ustrnutí, pronikajícím jeho smysly, nevěda ani jak, došel posléze nad Lanov.

Hory byly tu ještě bližší, stavěly se v celých spoustách v samé blízkosti. Ponure, nezvykle jímalo tu vše člověka. A mohnuté zasněžení všeho, ty celé stěny sněžné a mezi nimi hroby proházených závějí nějak bludně pohlcovaly člověka. Jeřáby z obou stran cesty po březích, schoulené v sněhu, z té běli černavými přísnými obrysy prorážejíce. Na nich rozpjaté temné skvrny, jako střežící své němé po-

chmurné utkvění. Vranami to byly obléhány, které jako ztuhlé nořily se nehybně v mrazivou běl. A zase jen sníh, sníh, záplava pusté, bílé, bezedné nekonečnosti, z níž vybíraly se černé, příkré svahy horských lesů. Někdy těžké, strašné, harašivé náklady, takových nevlídných lidí s kroužky ocelovými v uších, ho potkávaly, a jakoby ho chtěly zdrtiti na úzké té cestě, kde jakoby nebylo vyhnutí. Přibývalo v něm čím dále tísně a tesklivosti, zrovna pusto se v něm rozmáhalo a jako kleštěmi byl svírán, čím hlouběji nacházel se v těch horských rozpjatých spoustách a čím blíže přicházel ku svému cíli. Ponětí úžasné malomocenosti vlastní se v něm rozmáhalo . . .

Zůstával onen znalec stranou v samotě, uprostřed hotové pustiny, lesy ze všad obklopené. Měl na té stráni kus statku mezi třešněmi, jeřáby a osykami. Při tom zabýval se léčením koní, čemuž jaksi ze sebe se byl naučil. Léčil ale více proto, že to uměl, více z vášně a záliby než ze zisku. Byl to podivín, podivínsky žil. Jednou již u něho před lety byl a tenkrát dobře pochodil — Bože, byla to mast, co mu dal, zrovna zázračně působila. Pár krejcarů si za ni požádal dobrý ten člověk a více nechtěl, za víc že nestojí. Zase nyní nějakou takovou mast — a musí před ní ustoupiti všechno. Změkne, rozejde se zajisté pak ta ztvrdlina, zacelí se pěkně šlachy zas, a . . . a . . . mesiáš bude zdrav . . . a . . . a . . . a, člověk zavzlykal u sebe.

Potáceje se u samého cíle tak z malomocného pochybenství v možný úspěch, zase už do nadějných vyhlídek, jež pro něho znamenaly život, a zas děsivě se burcuje do vlastní skutečnosti, jež znamenala smrt, rozhlédal se nejednou jako v nesrozumitelnosti tou horskou spoustou, již bylo se mu do nekonečna ubíratí — a napřed v bouřlivé nedočkavosti zanášel se k tomu znalci, jenž zdál se mu chvílemi zázračně vzrůstati v znalosti své a všemohoucnosti, již nic neodolá — pak náhle celý upadal a zrovna klesal v umdlení

vnitřního rozeštvání duše i tělesného vysílení, nemoha se sebrati. Nacházel se to v onom stavu vědomí, kdy toto zcela zdá se pomíjeti, zbývající se jako vlastního určování, a člověk bezděčně jako tříška unášen jest jakýms proudem, jenž do libovůle jím si zmítá uvrhuje ho ve směr svůj. Byl tu bez každého samostatného uvažování, bez rady a pomoci, připadal si jako dítě ve zmatcích svých, vedené neznámým vůdcem, za nímž musí spěti. Sám posléz nedovedl již nic určovati, nezmohl se k žádnému ponětí, jež by vyhovovalo — a jedinou suggestí té představované moci a znalosti onoho člověka byl ovládán, k ní celým zřetelem, doufáním i zoufáním svým unášen. Nikdy ještě neoctl se v duševním stavu takového druhu a malomoci. Připadalo mu vše jako bludná pouť zakletými končinami nepovědomých obzorů, kterými vlečen byl neodolatelnou mocí nadpřirozenou.

A v to vše ony strašné spousty horské zely a jeho jakoby pohlcovaly . . .

Posléz tam došel.

Neměl jiného dojmu a určitého zapamatování než užaslé nezvyklosti. Vše tak podivné, zakleté. Nesmírná sněžná stráž, až k nejvyšším horským hřbetům se vznášející, jakoby stannula na tomto místě a k takovému podivnému utkvění života zde vzniku dala. Bylo všechno tak nápadné v tom osamoceném sídle onoho člověka. Zdálo se tu již jakési vyjmutí z ostatního zvyklého života, taková pochmurnost a ponurost zela vůkol, samota padala na duši a děsila ji. A jakoby odtud již mystické ohromení nastupovalo. Přicházejí sem sadem těžce vyčnělých staletých třešní, které jakoby se shlukly k významné úradě, chvěl se neznámými dojmy, jež ho omrazovaly. Osyky po stráních rozneslé strnule se otrásaly nahými pahýly. Oblé jejích kmeny bledě zazelenalé kůry značily se jako sinavá nahá těla mrtvol. Dále pak byla samá temnota lesů — prostupující se černé a bílé propasti, nekonečná horská změň. Rozloha té pouště

hučela tesklivě. Ale jakoby to byly steny a nepozemské zvuky vynášené z té obklopující říše záhad. Dunivě a pochmurně narážely hukoty ty v širo zmrzlé pláně, jež zdála se zkována z ocele a do všech svých hloubek sněhem a sněhem a třesutým mrazem zdála se proniknuta . . .

A tu čím dále nesnesitelněji a samo vychylovalo se mu u vědomí duše jeho neštěstí, neslo se před ním, všady bylo, všady zelo vůkol v mračné hrozivosti, uzpůsobující se nějak těmto nevlídným místům. Posléz nebylo již ničeho než jeho neštěstí, které nyní u samého cíle rozhodování jakoby neodolatelně se vlačovalo v popředí všeho. Chvěje se sám v sobě, bál se tak čehosi nad míru, úzko a nejisto mu bylo. Ztrácel nad sebou všechnu vládu a opanování. Zuby mu občas zajektaly, v jeho nitru rozhostovalo se strašné prázdno . . .

A tajemný duch a vznět hor jakoby se vznášel vůkol, naléhaje v celé ponurosti své.

Ze všeho dále utkvělo mu pak již jen neobyčejně význačně na mysl, jak zastihl toho člověka u něho doma. Na ohromné, divně omalované peci povaloval se v mohutném řasnatém kožichu. Opíraje se o levou ruku hleděl zá-dumčivě a upjatě do kouta. Vydržel prý tak, nebylo-li co dělat, celé dny. Když vcházel, zrovna ten jeho pohled působivě o něho zavadil a jakoby zalila ho hned vlna divně opojného nápoje, pojmula ho závrať a musil hned k tomu silnému zvláštnímu pohledu svým pohledem a jaksí celým nitrem spěti, ač pec byla za kamny stranou v koutě, jak se vcházelo ze dveří, a nemusil se onen člověk na ní ihned pozorovati. Ano bylo všechno zde tak zvláštní, jako bludné, očarované. Ostatně znal již poměry tohoto podivína a dovedl se k nim uzpůsobiti. V neodvratném směru svým hleděly ty oči s pece, on sám ale nepromluvil, jakoby nevěděl o příchozím, vyčkávaje jen. Bylo v té rozlehlé sednici až pronikavé teplo lázně, co venku skučel mráz a sníl se

bouřil. Vše tu bylo tak nad míru prosté, nezastavené, nerušené ve své rozlehlosti, jež působila jako ozvěnou, vše nějak drsné, horské, ale čisté a vždy jako nedělně, obřadně uklizené, ač u tohoto podivína ruka ženská neřídila, obstarával si celou svou domácnost a hospodářství s hluchoněmým podomkem, s nímž neznámo, jak se dostal dohromady. Význačná tu byla dubová černá police se starým porcelánem, naplněným kořením a s nesčetnými pytlíčky a kornouty, z nichž vycházela mdloná těžká vůně vzdor jejich uzavření. Udolávající a rozsáhlé ticho panovalo v celém domě, jež ono jako z dále vznášející se hýkání a bouření horského vichru činilo ještě hlubším a významnějším. A jakoby tu jen samota v duši zněla a nahlédala v okna . . .

Ty zádumčivé, zrovna vhrřížené a zatrpklé oči, ale výrazu neobyčejně mocného a vlivného, nespouštěly se jaksi nikdy svého navyklého utkvění, na příchozího nehledíce; nechtěly to snad získávati si u lidí nějakého pověřeného obávaného zdání, ale byl to jejich přirozený, ponurý způsob, jako vše u tohoto horala. Nemohl se jaksi nikdy vyprostiti ze svých dum, v nichž tonul, navyknuv jim celým svým životem a osamocením, a vše jakoby se mu zračilo spíše ve způsobu přeneseného zjevu, ve spjatí čímsi ovládaném, a bezprostřední skutečnosti jakoby pro něho ani nebylo. Ale byl to člověk poctivý, prostý, bez lsti a sobectví, jenž lidem oddaně pomáhal více z dobré vůle, z vnitřního popudu, jenž ve svém směru tak neobyčejně se dovedl vyvinouti. Z domu nikdy nevycházel, z okruhu země svého statku se snad nikdy nevzdálil; tam byl celý jeho svět, v němž si po svém kraloval, nerušen, nemusev vybíhati ze své přirozenosti. Nikam ku koni by nešel, kdyby mu byli nabízeli sebe více — musili mu koně buď přivésti anebo znaleckou zprávu mu podati. To mu postačilo. — Když takový příchozí, vždy zdánlivě nepovšimnutý, dostatek si pobyl a třebaš byl již

netrpěliv a ve zmatku, neznal-li podivínství jeho, při čemž na peci jakoby zatím citem a tajemným dotekem bádavě zkoumáno bylo o bytosti a úmyslech příchozího, pokynul posléz hlavou podivín, jakoby se byl teprv nyní vzpamatoval, vybízejí k přednesu záležitosti; stočil při tom oči ještě více kamsi do kouta, jakoby mu bylo cosi na nesnáz a čemusi se chtěl vyhnouti. Začal-li kdo dříve mluvit, bez jeho vybídnutí, zatřásl člověk na peci nevrle hlavou, jakoby byl nevhlas vyrušen, sám sebou ještě nehotov. Ale lidé ho již znali a zařídili se rádi podle něho.

On vešed, usadil se mimovolně na dubovou hrubou židli, jež tu byla vždy jako uchystána; ruce spustil do klína a hlavu sklonil na prsa, vyčkáváje v smrtelném jakémsi zemdlení. Zdálo se mu nekonečně dlouho, nežli si ho bylo přece povšimnuto, a byl zase tomu jaksi rád, jakoby to, co mělo přijíti, hrozilo čímsi osudným a jen tím je to odvráceno, že to stále ještě nenadchází . . . až jakoby ucítil hmotný pokyn na sobě. Jal se pak hned, vyrušeně jaksi procitnuv, vypovídati o své záležitosti. Začal tichým, rozechvěným, kolísavým hlasem, a tak truchlivým, jakoby svěřoval nejtěžší, nejdůvěrnější svou bolest, svou nejkrutější příhodu života. Pak trochu unyle, zpěvně vynášely se mu již z hrdla zvuky slov, z opravdového pohnutí oddávajícího se sobě se vynořující. Dálo se mu při tom nějak, jakoby to ani sám nemluvil, ale cosi mluvilo z něho, důtklivě, přesvědčivě, namáhajíc se vše vypodobniti a povznášejíc se čím dále více v těžké horoucí vášni. Slyšel to jaksi sám sebe, to unylé, zpěvné, trudné vypovídání táhlo mu kolem vlastních smyslů jako zpěv procesí v úpění a nářku za pomoc a smilování, i nořil se až posléz jaksi nábožně a vroucně v to sebenaslouchání.

Vypodobil celého mesiáše, jeho výšku, jeho vlastnosti, celou povahu, jaksi tělo i duši, ničeho neopomněv, vše vypověděv. Uvedl to svého koňe důkladně a znalecky vůči

člověku .onomu, jak si to tento vždy přával, stávav se jinak nedůtkliv při planém, marném povídání, jež netýkalo se věci. Nedával zatím při všem tom vyprávění pranic na jevo, zraku jaksi z toho svého utkvění čím dále napjatějšího nespouštěje . . .

Se vším byl již příchozí hotov. Náhle v rozpacích se zamlčel, nevěda, co říci. Zajíkl se, byl neobyčejně pohnut . . ! Jednal se o tu z nejtěžších záležitostí jeho života.

A . . . a . . . a . . . chtěl ještě cos dodávati, ale byla to asi lítost krutá, v níž další slova se rozplynula. V jakémsi úpěnlivém domáhání se pomoci u tohoto člověka, jenž tolik mohl, pověsil se nyní celým zřením svým na něho. »Taky jsem slyšel o vašem koni,« zazněl náhle s pece unylý tichý hlas. »Kůň dobrý . . .« A zase umlkl člověk na peci, jakoby odvanuly se náhle ty zvuky jeho neoznačitelného, jaksi usněného hlasu.

V něm zvedlo se na okamžik uvolněné blaho, zarděl se vnitřní hrdostí. Jak, cože, i k němu, jenž v takové spouště koní i nejvzácnějších se znal, zanesly se zvěsti o jeho mesiáši! Jak je to čest, sláva pro něho. Když ten člověk řekne dobrý, který byl tak sporý na slovo a natož na chválu, — ó pak to znamenalo něco! Až hřející blaho to naplnilo mu nitro, sám u sebe se povznášel. A nová naděje se ozvala, že zajisté takto učiní se tu, co se bude moci, jakoby znalci samému záleželo na koni takovém.

A znova, celým zřením svým, jakoby nyní vzníceným a prudce oživeným, pověsil se tu na pec.

Ty oči na ní zatím stejně nepohnutě zíraly. Ale jakoby již zanášely se ze své dosavadní utkvělosti k nějakému jinému vnitřnímu zaujatí. To trvá u něho mnohdy dlouhou chvíli. Tak je to u něho zvykem. Snad je tak povlovný, snad tak uvážlivý. Člověk ten ale vždy svědomitě pátral ve svých zkušenostech a znalostech. Namáhá se přispěti dle nejlepšího svého mínění. Neodbýval povrchně tolik těch

bolestí k němu se v důvěře uchylujících. Zatím on v úzkostech znova se vynořujících zaléval se jakousi hořkou mdlobou v očekávání svého ortelu. Neboť co ten člověk usoudí, z toho z pravidla nebývá odvolání v osudech koňských. Nemohl ve svém očekávání, jež napjalo až mučivě veškery jeho smysly, několikrát nevzdychnouti, těžkomyslně, v ústrachu, v mučivých nejistotách. Tenkrát to mlčení a bádání znalce trvalo neobvykle dlouho, to nezdálo se znamenati nic dobrého. Ostatně nerad naplano co řekne a nerad se opravuje.

»Skoda, přeškoda takovýho zvířete,« zahovořil posléz ještě tišeji než prvé a ještě unylejším hlasem, jenž jakoby byl odvykl mluvití a lámavě trochu zadrhoval. Zahovořil to až nějak v tesklivé sdílnosti a více jen pro sebe.

Onen dole se zachvěl . . .

Ale s pece hned dále bylo mluveno a nyní již příkřeji a drsněji, jakoby si tam ten člověk přál rychle se zbývatí nepřijemné povinnosti, při čemž trochu povznese hlas: »Člověče, taky nevím, ale radil bych, nedržet se s ním. Zač můžete, prodejte v čas, dokud aspoň má to maso, . . .« Tu náhle dutě jako v temném trudu snížil se mu hlas: »Taková věc se už nespraví.« Načež se ten člověk zamlčel, snad že už řekl vše, co říci měl. Pohled jeho již zas tkvěl v obvyklé své zádumčivosti.

A! . . . Jemu dole úžasně rozjektaly se zuby, zatmělo se mu hustě ve zracích. V dlouhém, trhaném, jakoby rdoušeném proudu vydechl a mráz rozlil se mu po celém těle. Strašlivé bylo to vzezření ubožáka dočkavšího se svého ortele.

Člověk na peci jakoby byl zpozoroval ty úzkosti, vyčítiv je, a jakoby se mu bylo zželelo jeho i toho koně, jež znal z pověsti. Za nějakou chvíli ještě jal se tiše mluvití, jakoby v náhlém rozpomnění. Hlas jeho jen nejistě ševalil: »Ono někdy sice taky jaks taks,« tu se odmlčel —

načež pokračoval jako ve snách: »Dám vám mast pro všechny případy. Koně nechte stát celé čtyři neděle. Vysoko nastelte, nenechte lehnout, co na plat. Krmte jen slabě. Mažte ho ve dne v noci. Pak vždy dejte studený náčin, utáhněte a nechte tak. Nic jiného nezkoušejte. Ono někdy sice taky — ale já nevím. Za ty čtyři neděle musí to přejítí, má-li to přejítí. Pak už nedělejte nic . . . « Tu se mu hlas jaksi svíravě zvrátil, pak jakoby bylo po něm a také jakoby se unavil tím dlouhým nezvyklým a patrně bezúspěšným mluvením. A přeložil tělo na peci.

Venku v tu chvíli provalilo se mohutné vzdušné zakvílení nalehnuvší na celé stavení, a veškery ony nesmírné spousty sněžné jakoby se těžce neobsáhle zachvěly.

Nebyl by mohl naznačiti, co se potom dalo, když mu tu mast dávali, a jak zase došel domů. V tupém již jen určení, v bezvolném zanašení jakoby se vše stalo. Vracel se s ortelem v duši, bez naděje. Vše kolem něho bylo zřícení, pustota. Měl tu mast pod kabátem. K té ještě chvílemi jaksi živěji zatíhlo cosi v tom jeho ustrnutí, ale hned zase upadalo.

Až pozdě v noci octl se u jejich domoviště. Vše bylo pohříženo v hluchých tmách, psi ve vsi nevlídně zaštěkali. V posupnosti strašné, nikdy, nikdy nezažité, jevil se mu domov. Obešel stavení, přešel vrata dvorku, aby se nemusel dotloukati. Totiž aby se s nikým nesetkal. Chlév ze dvora býval jen na petlici, otevře si sám. Nevšiml si ničeho kolem sebe, čeho nikdy jindy neopomněl by si ostražitě povšimnouti, zda všechno v pořádku a někde se něco nehýbe a něco není v nástraze. Na ničem mu jaksi více nezáleželo, pro nic neměl smyslu. Pusto a klucho bylo v jeho duši.

Zalila ho černá těžká čpavá atmosféra chléva.

Namáhavě nějak oddychovala dobytčata. A jen jako rozplizlé nestvůrné skvrny zdála se vhrážena ve ztemnělost prostoru. Zatajil se mu dech, vcházel do maštale.

Mesiáš tlumeně zarehtal — ó poznal on svého hospodáře. Ale nebyl to obvyklý jeho hlas, to bývalé zaržání bujného sebevědomí. Mdle, nějak vyčítavě, bez vzrušení, z pouhého jen matného popudu, v takové zadržující tíze ozval se, jak ozývá se kůň, je-li nemocen, schází-li mu cosi závažně. Jemu scházelo něco na život a smrt a jakoby to již sám vytušil.

Hospodář dovlekl se po tmě až k němu. Dnes tu nehořela čadilka, vše tonulo v tmách. Bylo mu jaksi vhodněji v té osamoceně tmě, kde všechno tak nezvěstné připadalo. Bylo mu takto volněji, to jest: mohl se nerušeně odevzdati strašnému svému zjitření bez mučivého úzkostlivého uzavření a spjatí i pouhým vlivem pohledu na známé. Dodělav se hřbetu koně, šinul ruku po něm až ku hlavě, jež se hned šjí k němu oddaně otočila. Tady náhle a prudce zavěsil se na tu šjí oběma spjatýma rukama a zavzlykal neočekávaně. A tak úpěnlivě, v prudkém, trhaném vzkypění bolesti, jakoby se hroutil sám v sobě a docházel mu dech. A cosi dutou, truchlivou ozvěnou zaúpělo celým chlévem. Dechy dobytčat ustaly jakoby naslouchaly . . . až zase znovu začal těžký jejich chod. Myš tu směle jala se ropotiti — není se jí co bát pronásledování a nástrah . . . Psi po vsi tu sborem zakvíleli nějak těžce se znepokojivše. — —

Ty čtyři neděle!

Po celou tu dobu nebyl věru ani člověkem. Skoro nejedl, nepil, šedou nevzal — ta zrovna stala se mu v té době nesnesitelnou. Nespal. A mazal tou horskou mastí dnem i nocí, násilně, vytrvale, dával náčiny, obvazoval, hlídal. Nevyšel po tu dobu z domu, neukázal se ve vsi, s nikým nepromluvil. Přišel-li kdo k nim, dal se zapřítí, — pak do-

konce bez obalu vzkázal, aby mu dali pokoj. A řekl to hůře, po sedlácku. S každým byl by nejráději vyrazil dvěře. Žena se ho bála, ale bála se více jeho vzezření a počínání, jemuž nerozuměla dobře, nemohouc se tu dodělati nějaké jistoty. Ptát se neosmělila. Jen se tak krutě sápal a houkal při pouhé takové zmínce, až se hrnce trásly na lavici. Hned vždy uváděl se do neobyčejného jakéhosi chorobného obávaného vzteku.

Dny i noci mýjely u něho jako v nezastaveném řízení jakýmsi směrem strašně vytknutým, jako mezi dvěma příkrými břehy spjatými. A nezdál se tu míti jiného ponětí o sobě a o všem, než právě v nezdolném směru toho řízení se kamsi v jakési strašné bezdno.

Nic pro něho na světě nebylo, než jen ta záležitost choré nohy. Tu vlastně to mazal, převíjel, opatroval. Ani koně vlastního jakoby již nebylo, a o něho se nejednalo, jen té nohy jeho. Nezkoušel ale pranic, nevyšetřoval na ní, nevšímal si zdánlivě žádných příznaků, ať po jeho miněné ulehčujících nebo přitěžujících, i kdyby se bylo s tou nohou dalo cokoli. Nechtěl tu sám o sobě jaksi nic věděti, ničeho se domýšleti, vyhýbaje se každé předpovědi, každému úsudku vlastnímu — až přijde to k oné chvíli rozhodné, jež sama pak vše projeví.

Jakousi temnou suggestcí byl veden při svém počínání za ty neděle — suggestcí tou byl onen člověk vysoko v horách a rada jeho a jeho určení doby a ty jeho bádavě utkvělé oči jež jakoby ho provázely při jeho konání, a vše odtamtud, co jako v jednom objatém zření s tím bylo spojeno. Žádná moc světa nebyla by ho přiměla k jinému počínání, k odchýlení se od daného návodu. Předpověď jeho odtamtud, v níž dána lhůta, jakoby byla prorockou. A ty bádavě spočinulé jeho oči jakoby ho pořád při celém počínání neodvratně kontrolovaly. A do duše zněla mu slova: Mažte ve dne v noci. Nic jiného nezkoušejte. Ono

někdy sice . . . Snad jedině silou této sugesce mohl podniknouti toto lidské síly zmáhající dílo, při čemž svého těla jakoby byl zcela mohl opomenouti ve strašném úsilí duše.

Až ten čas uplynul. Včera právě dopadly čtyři neděle. A také došla masť jako na vlas vypočítána. —

Za ty čtyři neděle musí to přejít, má-li to přejít.

Na dnešek měl mesiáše vyvésti. Měl tu zvědět, na čem ustanovil se jeho osud.

Rána dočkal v horečném roznícení. Všechny žily v těle mu prudce tepaly. Skráně nějak mocně se mu nadouvaly a zase jakoby se táhle, těžce propadaly do prázdna lebi. V takových neblahých nejistotách nikdy ještě jeho duše se neocitla. Ty nejistoty samy o sobě ve svém neohraničení, ve svých rozechvívajících úzkostech, v propadání svém jakémsi a neustálém rozbíhání byly nesnesitelně trapny, bez ohledu k vlastnímu předmětu a pohnutkám. Nacházel se celý v ovládnání cizí dravé moci, jež s ním prováděla své zlopestné dílo. Neměl sám sil na něco pomyslet, rozpomenouti se, něco začít. Slepě jim cosi jen zmítalo. Chýlilo se v něm vše u vlek té cizí zlověstné moci. A přece zrovna křečovitě vyhýbal se i každému určitému pomnění na ty vlastní věci, jež nyní byly před ním, — nechť již děje se vše dle svého určení. Jakoby pak více nejednalo se ani o konečné ustanovení osudu, o koně, o důsledky s tím spojené, jen o to osudné určení samo a nesnesitelný vlastní stav . . .

V bezmezném takovém rozruchu smysly jeho vířily po celou noc . . .

Měl ráno nasypati koňovi — nebyl by se k němu odvážil toho rána, jakoby již tím všechno mělo propuknouti k jeho zkáze, již on tak nějak snažil se pořád ještě zdržovati. Chtěl novou ohlavu navléknouti, ale nedostávalo se mu

ku všemu sil. Nemoha pronésti slova, němě jen ženě poukázal ke žlabu podávaje jí v sítě oves.

Sám ve spěchu, jakoby za ním cosi kvačilo, vyběhl z chléva. V tu chvíli udělalo se mu nesnesitelně.

Až na vymrazeném čerstvém vzduchu vydechl z hluboka, a ten vzdech jakoby narážel o samá úskalí muk. Otřel si zapocené, špinavé, zimničně spráhlé čelo.

V nerušeném utkvělém klidu mrazivého rána značila se před ním vesnice, rodná jeho země. Ale v tu chvíli připadlo mu všechno tak cizí. pusté, neznámé i nezvyklé a nesrozumitelné, vymytující jeho samého jaksi ze svého středu — ovšem, viděl ji zase po dlouhé době, ano za ty neděle nevyšel ani ven, neshlédl světa, nevěděl o počasí, o ničem, a tu pak vždy jistá nezvyklost přepadá mysl.

Sborem tak souhlasným kouřily všechny komíny. A vymrazeným vzduchem tanuly celou vsí olše podle potoka v oblasti fialově zamžené mrazivým oparem. Nějak nebývale ze sněžného podnosu vynášela se ta nepravidelně rozložená stavení, stranou proti slunci zářivě vzplanulá. Žlutým širým jasem zaklopené stráně jako v nesmírném rozlivu vplynuly z údolí, nesouce na svých obzorech krabatiny lesů, jež rýsoval týž ostrý žlutý zážeh linie nekonečně vržené. Na mnoha místech zračily se šedavé skvrny utuhlých pramenů z pod sněhu touto dobou již vyvěrajících.

Vše tak známé, rok co rok se opěťující, nepovšimnuté nikdy — ale jeho rozeštvaným, pustým, udolaným smyslům zdálo se to nyní v poměru a vztahu, k němuž nějak docela nepřináležel. Bloudil po všem zrakoma. A na cosi se tu musil neustále násilně rozpomínati. Vše tak vážlo, úporně stanulo v té nebohé zemdlené duši jeho. Ba jakoby to ani nebyl jejich statek, tato jejich stráně, ani jejich tamhle to mlázi na vrchu, a břehem ty rozneslé javory a břízy. A tu podle jakoby nebyli Žízkovi, tamhle Horákovi, Lumendovi...

Zavládalo vesnicí takové nezvyklé ticho, život ještě chýlil se ku svým krbům. Tak rozlehlo a bez protivenství se zdálo to nerušené spění čistého zimního rána. Mrazivé zažehlé a již jako jihnoucí vystupujícím sluncem ku sklonku února, plny bledých řídkých barev značily se toho rána výšiny nebes . . .

Bože, jak ho to všechno strašně udolávalo, místo aby mu napomáhalo. Ten svět, připomínající mu život jeho, byl mu nesnesitelný.

Popadl se za hlavu, jež klesala, za tu hlavu nepoddajnou, do níž bez úspěchu a udolání dovedlo dosud bušiti tolik nárazů světa, tolik jeho útisků a protivenství, chtějících těžiti ze života takového; a dlaněma násilně nořil se v zdouvající se spráhlé skráně, i spěšně zamhouřil oči. Byla to takto opravdová mrtvolná tvář, která právě zahynula v boji nejstrašnějších zápasů a útrap. Zrovna černaly se v této tváři duté obrysy kolem očí jako jámy. Vlasy lpěly jako ztuhlé na lebi. A oťřásal se na celém těle . . .

Náhle se zase vytrhl ze svého utrpení a nějak temně se rozhlédl. V obličejí celý divně zvrásčel. A hnul se pak jako v nejistotách, zakolísal. A začal se ploužiti kamsi dolů k silnici. Do toho krámku namířil, kde prodávali šedou. Tlustá, volatá kramářka, shlédnuvši ho, spěchala mu do dveří naproti celá upachtěná, plná sladké licoměrnosti. Byla celá udivená nad ním, co že u nich už tak dlouho nebyl, jakoby se naposled vyhýbal, a co že mu to dokonce schází. — Božičku, zachraptěla sdílně, vždyť opravdu nevypadá dobře, je to na něm vidět. Mezitím mu nalévala, neustávajíc ale po něm stále manipulovati těma svýma úživýma, vtíravýma očkama. — A jakpak že to mají s koněm, že už taky slyšela, slyšela nepěknou zvěšť, to by ho opravdu litovala . . .

Podíval se tu jaksi strašně na kramářku. Neodvčtiv, jedním douškem vypil zatím nalitou sklenici šedé a prudce,

pádně, hrubě odešel nepozdraviv a zanechav kramářku v rozhořčeném údivu nad takovou surovou nevzdělaností.

Jemu celý plamen jakoby se vznítíl útroby a zařavěl tam. Že už slyšela, že už slyšela . . ., bušilo mu smysly, — oh, že jen nedořekla drzou domněnku. Byl by se na ni zajisté vrhl a rdousil to žvavé, licoměrné, jedovaté vole její, jež tak úsměšně a jízlivě dovedlo pronášeti nejstrašnější ortely svých bližních. Věděl, co chtěla říci, o tom nebylo pochyby, nic jiného to značiti nemohlo. Ta banda zlotřilá lidská, všeho již se asi domakala tou zvědavostí neomalenou a chtivou, již cizí neštěstí je rozkoší. Nikomu nic neřekl, chránil se každé zmínky, nic určitého vědět nemůže nikdo — a již odsuzují, plná ves je toho. Již jako supi vrhají se na kořist, na oběť svou dřív než dokonala. Neb co ta prašivá baba ví a povídá, ví a povídá každý. To jistě ta žena jeho hanebná něco namluvala, pronesla jeho neštěstí, do rány jeho vitriolu nalila, zostudila mu a odsoudila mesiáše dřív než nutno — ale počkej . . . Zahrozil tvrdě pěstí. — Nebo jakby taky jinak — však počkej. Toť se rozumí, že všichni musili si povšimnouti, že se u nich s koněm děje něco neobvyklého, netáhá se, nevyjíždí, jeho vidět není — jak by také jinak, je v takovém hnízdě každý se svými záležitostmi jako na pranýři . . . Jo, kdyby se tak jednalo o nějaké štěstí, to by každý mlčel, to by nikdo nepřipomněl a po tichu leda žral se závistí, ale jedná-li se o neštěstí, přichází hned každý s plnou hubou jedovatých slin. Zlotřilá banda lidská! Tedy že už slyšela, slyšela . . . Ale co jen mohla slyšeti, jakou přec zvěst, vždyť nikdo nic určitého neví, kmitlo se v horečné, zvědavé nedůtklivosti myslí toho člověka a zastavil se náhle, úporně uvažuje. Kež by přec byla dořekla a on to zvěděl. Tak byl zvědav z cizích úst dověděti se o tom, co tak strašně věděl sám. Málem chtěl se vrátiti. Dáti si ještě panáka, řekla by mu pak vše. Zžíral se tu

zrovna touhou strašnou po tom ortelu. Ale byl by jaksi nesměl při tom být, jinak jistě byl by dal se do rdoušení toho volete, jež by mu proneslo tu smrtelnou zvěst. Ó ti lidé vyčuchají všechno, ani hnutí jim neujde, a on bláhovec myslil, že vše zastře, zatím umlčí a že tajemstvím je dotud to jeho neštěstí.

Jakousi těžkou zžírající hanbou byl jímán, styděl se sám před sebou. Cítil na sobě se všech stran chtivě směřující zraky, jež tak neomaladě, u vtíravém výsměchu k němu patřily, pasouce se na jeho nesnázích. A ty potměšilé šepoty při tom, jízlivé poznámky, taková nadhození, slyšel je nazpaměť znal, o znal ty lidi . . . až hnusno mu bylo před sebou samým. Jen před tím světem a sebou samým moci zaniknout — ale ty počkej, potvoro jedna . . .

Zrovna ubíhal zase se silnice podle chléva jejich statku a hanbě se a rozezlívaje se čím dále nesnesitelněji, vřtil se do sednice. Zastihl tam ženu, jež po něm se tak zvláště, patrně u překvapení otočila. A to připadlo mu také jako část oněch pohledů a jízlivosti. Začal do ní zuřivě mlátiti, padni rána kam padni, beze slova, bez sdělení, a byl by ji zajisté umlátit v bezmezném své raněné zuřivosti, kdyby se mu nebyla vydrala a neutekla. —

Načež se sebral a ze dvora v určeném spěchu hnul se kamsi po stráni vzhůru, bez cíle, naplněný nesnesitelným rozjítřením, a jakoby to unikal něčemu zlému, co ho mělo dostihnouti.

Bylo mu se brodit a propadat zmrzlým sněhem, jenž tvořil površek, ale neudržoval. Již cela záplava denního světla smýkala se po těch úbočinách, po matném, nesčetnými stopami zbrázděném površku jako nekonečným zrcadlem splývající. Zrovna opojovalo to stříbřité zápolení. Jako v mraku bílé výhně vše se jevilo. Prameny za vzneslých, slunečných úsvitů živěji se ronily a v jejich vejevištích rozpouštěl se sníh i tála země — byla tu a tam

již místa obnažená, zahnědlého trávníku, z něhož živě se kouřilo.

Na takové holé místo se dostal, kde značnější pramen se rozléval a země jakoby kvasila již životem. Z toho oslnění zářivým sněhem jakoby se náhle černě zatmělo ve zrácích upřených na toto prázdné obnažené místo země. Její silný zápach, její dech zde již se značil, zjevy života jaksi se to již zahajovaly. Pramen znatelně již zurčil, hlásaje se vesele světu a vůkolnímu zmrazení. Co nejdříve vynese se již nad tato místa skrívánek. —

Zůstal najednou státi v těchto začernalých místech nejprvnějšího jara, zmateně upíraje zraky k zemi, k černým rozevírajícím se její nadržům. Jakoby ho náhle jalo nezdolně pouto země, jež byla jeho živlem a svým hlasem pravdy povolala ho vždy k sobě a k životu. Země se ukazuje, otvírá, veliké to znamení a kynoucí věštba pro zemědělce.

Jím jakoby tu příkře otrásla věštba ta. Cosi známého prořítlo se mu smysly, nozdry jeho se lačně zachvěly i rozšířily. Jímal ho dech země, jenž prudce stoupal ve smysly. A prozřel zase ze svého zjítřeného náruživého zmámení, celá pravda života a skutečnosti se mu zase odestřela. Jako ranou ho udeřila, provalila se v něm — nezbytné důsledky jeho života zazely mu v celém nevyhnutelném rozsahu.

Země, práce, povinnosti, všechny ty nezbytné popudy jeho života, jimž nemohl se nikdy vymknouti. A o nic jiného se nemůže jednati nyní, než zase o ono nevykmutí. Země naléhá a s tím souvisí to dokonání poznání. Na ničem jiném nyní nezáleží. To je základem ostatnímu. Co a jak bude s koncem. Bude-li moci sloužit čili ne. A nebude-li, co z toho pojde . . . O to volala nyní, toho se domáhala jedině ta pravda jeho života.

A to ponětí ho nyní celého zaujalo. Pochmurně ho cosi uchvátilo, nemohlo více jeho prosté srdce unikati pravdě,

jež tvořila podklad všem ostatním neodčinitelným snahám života. Nesuzuje více mysl žádným zdáním a neobestíraje ji úmyslně záminkami, jimiž by se odvracoval od vlastní věci, která mu přece neodvratně tanula, rozhodl se tu oním prostým silným rozhodnutím lidí jeho osudu. Jsouť události, jež nutně nadejítí musí, odkládej jak odkládej, a čím dříve se s nimi spravití můžeš, sprav se jak sprav — aspoň pokoj je. Tak mu namanula jeho filosofie životní, silná, strašná, zoufalá . . .

Vracel se spěšně domů, svým uzavřením poněkud posílen.

Je také doba vyspělá, blíží se k jaru, slunce vysoko. Má se dovoziti hnůj, dokud sanice, neb sejde-li jednou sníh, marné pak všechno pachtění do těch vrchů po nápravě. A nebude-li hnoje, nebude sklizně. Nebude ničeho. Pak co nevidět uhodí jaro celé, musí se do pole jeti, zvířeti i člověku je tu napjati všechny síly. Dost každého okolkování. Tedy ať se již jednou věc rozhodne. Nebo jaké pak by to bylo potom — co za nesnáze a pohromy, kdyby se v čas a bezohledně nemělo vše napravití. Je nejvyšší čas přivéstí vše k nějakým koncům a jednatí dále.

Leč zase až jen sem mohl dojítí, pouze k tomuto neurčitému vymezení. Dále k pomnění vlastního, vyplývajícímu odtud, kdyby se totiž ta věc neměla napravití, a ku všem ostatním odtud důsledkům nutným a jistým, se neodvážil. Jejich záhubný, dravý proud chránil se jaksi připustiti k plnému vědomí. Neboť již pouhým dotčením začalo se mu hned strašně tměti smysly a hrnuly se zmatky, z nichž tušil, že tentokráte není východu. —

Zrovna jakoby vlečen byl po svém rozhodnutí s té stráně nějakou slepou, bezmezně ho jímající silou, již veden byl tam dolů k celému poznání, třeba nejstrašnějšímu a nejosudnějšímu, jakéž ale právě tak nutno stalo se mu nyní, jako životu smrt je nutna a v jejíž černou, hrůznou oblast

posléze bez vlastního chtění neúprosně život se zanáší. Tak on zanášen byl ku svému rozhodnutí. Čím blíže domovu, tím více nepochopitelněji a obávaněji mu bylo. Celý se malátně chvěl, tělem rozléval se mu horký pot. Zmužilost jeho klesala, pozbýval všech sil. Leč slepá síla jednou probojována hnala ho neúprosně.

V tuchách nejepochmurnějších zároveň všechno se v něm propadalo. Ty stále význačněji v duši jeho vyvstávaly. Byl by i již sám více věřil a spíše oddával se naději a blahodějnějšímu zdání, že ještě nemusí vše býti ztraceno, že v takových případech vždy zkušenost naprosto neodpírala, a že konečně až po tom nepochybném seznání je času dost na všechny ony vlastní důsledky — leč u něho zatím jakoby nejednalo se již jen pouze o ty vlastní události zběhlé a o významu jejich, jak se v pravdě značil, nýbrž značily se a přidávaly i ony vlivy jiné, jaksi samy o sobě, zasahující temně v pohnutí duše.

Záhadné nejmurnější tuchy provalovaly se jeho nitrem vůbec hned od samého počátku toho neštěstí a více ho neopouštěly. Ony mluvily k němu pravdu. A svým tuchám zvykl věřiti, dávati jim vždy za pravdu, ještě nikdy v životě ho nezklamaly v jistotách končícího zla. V dobru neměl tuch, dobra jakoby pro něho nebylo, ale zlo mu splnilo vždy. Ty černé myši nepřestávaly kdes v něm hlodati na obnaženém mase, představu o nich nedovedl setřásti s příšerností dojmů. Dnes připadalo mu, že měly jaksi dohlodati, dokonaným a neodvratným učiniti dílo zhouby. Tak malounká část naděje značila se mu jako míjivá hvězda v propastech nočních temnot — sotva jen se jevila, sotva prosvítala zděšeným zrakům, více zanikajíc než tonouc. A ještě cítil, že je to šalba pudu záchrany, jenž v něm ještě se ozýval. Strašné a nesmírné byly ale vůkolní temnoty ohrožení — jak by se jim dovedla ubrániti ta matná hvězda naděje . . .

Dovlekl se to za takových úvah posléze do chléva. Ano v pravém smyslu dovlekl, v uřícení a zemdlení sil, s útroby dechu prázdnými. Bože, jaký tu najednou zachytil pohled koně, jak upřely se na něho v smutné dovolávající se výčitce ty vypouklé, rozumné, jako pramen čiré oči. Tím jediným pohledem žalostně vzbouřilo se v něm ve chvíli celé to jeho strašné nakupené hoře, div se nerozúpěl, div rázem neklesl; nikdy víc nezapomene pohledu toho a navždy zůstane mu tanout do duše. Leč jakoby za této příležitosti ještě nechtěl a nemohl dbáti toho pohledu, nyní jednalo se výhradně o přesvědčení se, k němuž hnala ho nevyhnutelně slepá síla.

A zrovna tu jako ku přesně napřed vymezenému a objatému cíli ubíral se ku koni, připravuje jej k osudnému vyvedení. Jednat zdál se v takové účelné rozvaze. Vše tak jistě se dalo, zdálo se, že je vše v nejlepším pořádku, že celá věc jest nadmíru jista. A že jedná se tu o vyjízdku veselou, bezstarostnou, k níž je třeba všech příprav, a ne o vyjízdku na smrt, kteráž nepotřebovala žádných okázalostí. Hřívu koni probral a urovnal, žíně ocasu nějak přitáhl uhlazuje je, koně vyhřebelcoval, novou ohlavu navlekl, deku připjal. Snadno by se mohl nastudit nebyv tak dlouho venku. Nastudit před smrtí, mihlo se mu v zrádném ústraní černých tuch, ty myši zahlodaly; ale na to ještě času dost, jaksi strašně tomu odpověděl. A nic tedy neopomněl učiniti z toho, co tu běžná potřeba a opatrnost kázala. Jakoby již ani nejednalo se o významný, tak osudný úkol. Ale věděl, jak sám sebe klame. A ty ruce chvílemi se mu tak zachvívaly, někdy zrovna křeč jimi škubala, a nervosní čímsi unášený chvat bylo znáti v celém počínání toho člověka, byť mínil věc zdržovati jak chtěl. Nohy si zdánlivě nevěšmal, jakoby se o ni nikdy nejednalo, úmyslně, na to je času až potom, za chvíli, až co a jak . . . Konečně právě na ni zcela dobře stál. Bože, Bože, kdyby tak . . . není lze

nikdy naději vyrvati ze srdce člověka, byť i zkáza blížila se již neodvratně. — —

Koně jal se vyváděti. Sám hleděl daleko stranou, jako od popraviště, na něž bylo se mu ubíráti. Celý chlév se při tom pobouřil, zmítaly se řetězy, jakoby tomu bylo zde již dávno odvyknuto — ovšem takové neděle se kůň nevyváděl, zatanulo na mysli člověka. Ale jaksi ho to neblaze vzrušilo, v tuchách svých byl přesvědčen, že to značí něco jiného. Nikdy to dobytek nečinil, měl dobrý, pokojný dobytek.

A nastaly nyní u toho člověka nejhroznější chvíle, jaké kdy zažil.

Byl již s koněm na dvoře. Ó ani si nevyhodil, šeptal mu zlý hlas, připomněv zlověstně, co on zpozoroval sám. Nevyhodit, po tak dlouhé době stání, to není samo sebou, nevyhodit takový kůň? to že nemůže jistě. Ale dělal násilně, jakoby ničeho podobného nebylo, nemusilo to konečně nic znamenati, některý kůň, nebyv dlouho venku, je plachý, nejistý, jakoby neuměl ani chodit, až co se rozchodí jen... A jen co nejvíce na dlouho mu povolil uzdu, ať si dělá kůň co dělá, a on sám aby jen nic nepocítil, kdyby snad... až to začne...

— Bože, Bože, modlil se a úpěl zmíravě v nitru. Ah, jako tenkrát se to modlil. Při tom zvracoval oči kamsi násilně vzhůru, stranou, pryč od koně, za cenu celého světa v tomto okamžiku nebyl by se odvážil popatřiti na chod svého koně.

— Bože, Bože... modlil se pořád celým nitrem, a bylo to takové úpění za smilování všemohoucí moci, již odvrátila by se pohroma. A patřil nyní vzhůru, ne aby již neviděl toho koně, ale aby tam kdes vyhledal Toho, jenž může dáti a učiniti vše, ale jakoby se i v tomto úpění nitra svého přistihl, že ani odtamtud není pomoci, protože

tam nemění se osudová uzavření. To zase strašně zahlodaly černé myši v útrokách toho člověka.

Již tak do pola dvora přicházel, aniž odvážil se opatřiti, aniž byl již jist sám sebou. Cítil chvílemi jen na rameni vanutí horkého dechu koně, jenž jakoby namáhavěji supěl než měl. Pak v celém těle značil se mu onen rozléhavý dunivý rytmus chodu mohutného zvířete. Jiného nechtěl připouštět. Ale náhle se zatřásl. Tím rytmem náhle zaujaly se všechny jeho smysly, zabráno z nich bylo vše do pronikavého sledování každého pohybu. Již ho to mělo!

Ó . . . ó . . . ó . . . zrovna to nyní mučivě zalámalo útrokami člověka. Rytmus tak nějak těžce, znepokojivě, strašně jím prochvěl. Nic strašnějšího nemohlo být. Ano jakoby to něco v přestávkách tupě naráželo. Bože, kéž by raději zahynul. Co mu to nastává, co to na něho padá! Nevychodil si ani a kulhá, o kulhá, cítí ve svém těle ten spád choré nohy . . .

Docházel tak již na konec dvora. Jeho tvář zračila se rysy mučedníka, byla úžasně ztrhána a jakoby potažena mázdrou mrtvolnou.

Ven ze dvora nebyl by se jistě odvážil — obrací zas koně a snaží se jej to nepřirozeně tlačiti stranou, co nejdále od sebe, sám jenom bokem se při něm drže, s rukou napjatou, aby jen ještě na ten okamžik ploužiti se mohl v nejistotách svých, nemít vše v názoru bezprostředním, neomylném.

Nežtel tedy, co se děje, ale zdálo se mu, ba chtěl by na to přísahat, jak příliš nemotorně, nepřirozeně si ono tělo vede, tak se nezvykle otáčí, mate se a zaplétá jaksi v chodu, zašlapuje se, zrovna z místa to nemůže . . .

To že by byl mesiáš! Bože, Bože! Horký pot ho projímal, dusil se zrovna, mráčky vyvíjely se mu v mysli.

Náhle semknul zuby tak násilně, jako při nazvedání nejtěžšího břemene. A temně hýknul, jako by se mu bylo zoufale vrhati v záhubu, vyjeveným pohledem prozřel, jako v oblasti přišernosti. Tomu, co se naskytalo, popatřil v celou tvář. Zkřiva nějak a v oddalujícím se zděšení jakémsi to učinil, jakoby se při tom celé jeho bytosti úporně bylo někam uchylovati, ale zanesl se to jeho pohled zrovna k cíli, k němuž tak dlouho se připravoval.

Jak zatanul mu onen cíl!

Zrovna kůň strašně dopadal na chorou nohu. Snad byl by ani tak v přímém chodu nezakulhal, ale snad v nedobře řízeném obratu jaksi se mu zvrtila noha a mohl jen bolestně natlápnouti, zase prudce, nedůtklivě nohu od země vymaniv. Patrně, že rána se nezacelila, zhoubu tryá. Ani zázračná mast nedovedla tu šlachu spojiti.

Při tomto pohledu, pustiv náhle uzdu z ruky, zřítel se ten člověk k zemi jako podřatý stvol. Země zaduněla pod mrtvou tíhou toho těla. Již ta nepatrná hvězda naděje tak úzkostlivě strážena docela zanikla v nastražených temnotách . . .

Kůň zůstal hned stát při svém hospodáři, jenž pak ještě zvrátil se ve sněhu. Oddaně schýlil k němu hlavu, ale také jakoby ve vlastním pudu. V nevýslovném oduševnění zaleskly se mu vypouklé oči celým citem a vědomím ušlechtilého rozumného zvířete, jež trpí, a jakoby znalo se ku svému nedostatku, z něhož vyplývá útrpení jiných . . .

Mračivá bledá obloha s úsvitem sněhu bezmezně rozpjata byla nad zimní krajinou, bezmezně nade vším i nad tím trudem zde.

Mohl býti mrtev ten člověk — aspoň rána toho poznání a konečného rozhodnutí byla by tu dostačující.

Byl by také možná dlouho zůstával ve svých mrákotách, kdyby zatím nebyla nastoupila jeho žena. Pozorovala již od rána svého muže, co dělal, jak koně vyváděl,

viděla dobře z úkrytu ze dveří síně, jak kůň kulhal a co vše se dělo. V tu dobu lomcoval jí také vztek z bití, jehož se jí nedávno dle jejího domnění nezaslouženě dostalo. Dosud jen bezmocná byla ta zlost, ale tím zžíravější, posupnější a jakoby cíhající jen po vhodné zámince, aby se mohla vylítí. Taková záminka zdála se tu nastupovati. Soznala, že se stalo něco neblahého, že je zle s mesiášem, a okolnost ta posloužila jí k ukojení její zloby a pomsty na mužovi. Jiné ohledy stran této neblahé věci zcela v jejím rozezení ustoupily, o nic se jí tu nejednalo — teď mu do libovůle bude moci dát co proto. Ba téměř divá radost se jí zmocnila z okolnosti té — heč, tady to máš!

I vykročivši tu neohroženě ze síně, neb poznala, že nyní není se jí třeba již ničeho báti s jeho strany, začala zuřivě nadávati. Spustila to hned bez úvodu, tak, jak v ní to soptilo, a hned tu jaksi pokvilující, jednalo-li se o ni samu, a zase neurvale řádíc, jednalo-li se o to ostatní. Nejdřív na to, že na ni ruku vztáhl . . . A ve vzhledě tom mu zvláště činila. — Vše to jistě k vůli takové mrše, — vytušila celkem příčinu, — jakoby ona ubohá žena — zakvílela, mohla za to, že koupil si nepravého, falešného koně. To že je teda ten mesiáš do nebes vynášený, ta celá chloubka a furie, jakoby jiného již nebylo na světě. K vůli takovému potlačí svou vlastní ženu. Pomalu samého Pána-boha byl by potlačil k vůli mrše. Na světě nebyl mu již ani nikdo dost dobrý. Natož aby tu ubohou ženu neponižoval. Však mu neodpustí, co zkusila k vůli tomu voskrounovi. Byla jen od něho odstrkována, ponižována, jakoby ani nebyla ženou, kvílela zase. A zatím vyklube se z něho chromeč, mrcha kulhavá. Aby mu dal teď nakovati berli, stoličku dal pod nohy. Kurýruje mrchu takové neděle, vyhazuje peníze, co jen prokrmil, kde jaký hadr, sebral jí na fáč i košili na to by obětoval — a podívejme se, jakoby zrovna všemu na radost, vesele mrcha dál kulhá — teď

jakoby jedovatě chrlila se její zloba, ale hned zas přešla ve kvílení nad sebou samou. A pak ze vzteku, jakoby ona ubohá žena za to mohla, krobián se jde nachlastat kořaly a pustí se do ní, div jí neubije. Ale aby věděl, půjde k starostovi, ouředně to na něho oznámí, musí se jí zastati ouřady. Jsou ještě zákony na takové hříchy . . . A ve vzhledě hříchu na ní spáchaného neustále vzrůstala její zuřivost, jakoby utržené rány začaly ji znovu páliť. I počala nadávati jim oběma — prašivců, lumpů, bláznů, trhanů, zlodějů, raubířů, krivopřísežníků a paličů — nač zrovna připadla ve svém horlení. Zdála se jaksí růsti se svou zlostí, sama před sebou, jako nadšení samo v sobě vzrůstá — zvláště že její zlosti nekladly se zcela žádné překážky. Dokazovala, co rozezlená žena v lání z jazyku učiniti dovede.

Ten člověk ležel nehýbaje se. Jen někdy rameno se mu nakrčilo.

Byla tedy stále troufalejší, zase o pár kroků se přiblíživši. A vřeštěla přes celý dvůr, i přes stavení přenášel se její hlas, zuřila, neustávala. Ale to pořád ještě jaksí jen k vůli sobě, k vůli nedávnému uražení své osobnosti. Utrhala se při tom, své výroky příslušnými posuňky provázejíc, z nichž některé jsou již známy ve své necudnosti.

Hluboké, těžké, neoznačitelné bylo zatím to schýlení nitra u člověka sříceného na zemi, k němuž tak oddaně v sdružené útrpnosti chýlila se hlava zvířete, na niž také valila se hana. Ani jednou nepozvedla se ale při lání furie, ač v okně chléva zjevila se hlava krávy, vyhlédající na dvůr, co se tam děje, když poznala ten hlas hospodyně. Mohl byti tím více znepokojen kůň. Ale jen někdy lehce hnuly se u něho boltce, povážlivě zastříhavše, slyšely-li jaksí té sprostoty přespříliš. Svýma neobyčejnýma očima, v nichž věru tolik rozumu a citu plálo ve smutné nyní zatrpcklosti, neustal pak uslechtilý kůň vytrvale zíratí na tu těžce zhroucenou bytost svého hospodáře na zemi, jenž byl mu

vždy dobrým hospodářem. A zase jen v těch chvílích, když vřeštění a hanobení dostupovalo nějak zase neurvalejší míry, zamhouřaly ty oči v jakési pohrdavé výčitce po té zlo-lajnici.

Až tu pozorovala ona najednou takový pohled zvířete a jakoby dobře vystihla to jeho pohrdající utkvění. Přikročila na krok blíž: — „Ha, koukej po mně tak ty chcí-páku jeden, neřáde, poleno rasovo. Taky ty naposled si ještě začneš na člověka a patříš dávno již k rasu. Málo jsem za tebe toho nesnášela voškrounel! Jste to jedna pakáz; do jednoho pytle s vámil Celou zimu dá se žít obluda a když má začít táhat a člověku se odsloužit, k ničemu to není. Ty plemeno cikání, beztoho u cikána se's vyláhlo a k rasu hezky půjdeš na jitrnice, cerguláty, bude tě žrát starý Bulušek. Fuj, styďte se oba!“

Kůň odvrátil se nadobro zrakoma a otrásl naježenou srstí, schýliv hlavu ještě nížeji ku svému hospodáři a zahremzav mu lehce na těle. Jakoby se snažil zatahati ho za loden, aby se probudil, vstal, poslouchal, co se děje . . . Ano nezdálo se u toho člověka jaksi vychýlení z naléhajících mrákot. Byl by mohl býti taktó mrtev ten člověk, dobře mrtev, kdyby posléze byla ta ženská ustala. Ale ona pořád neustávala, vzrůstajíc v tom svém nadšení sama před sebou. Zas o krok se přiblížila a ještě zvýšila hlas. Zdálo se, že nemůže nabýti celého svého zadostučinění dotud, dokud oběť její neukáže zřejmých známek udolání i uvědomění si všeho, co se se strany její dalo, i míry jejího opovržení. Zajisté dokud tomu člověku vytrváváti bude v těžkém jeho schýlení, dotud bude štvát.

Jenže takticky posléz přešla jaksi z vlastních zájmů své uražené osobnosti k zájmům životním, proti nimž nedalo se nic namítati. Bylo to příliš neodolatelno, že jaro je tady, práce na krku. A kůň ukáže se k ničemu. Za čerta teď nebude stát. A peněz není, není na dluh, není na

procenta. A živobytí také dochází, musí se již kupovat. Zač? Čím má zaplatit? Proč neprodával, když o mrchu stál! Takové peníze už dostával (to doznávala nyní ráda). Nyní co se dostane za kulhavou mrchu? Nebo co jiného s ní. U rasa ji dodřít a kupuj koně jiného — zač? A v tuhle dobu, kdy koně není na prodej. Co jen to za neštěstí se hrne na její ubohou hlavu — jen tu svou ubohou hlavu měla na zřeteli, jakoby o něho již se nejednalo. — A takové peníze, zakvílela nyní zvýšeně, v rozpomenutém jakémisi zoufalství — to dal ještě za střecha. Že prý to bude jejich mesiáš jednou, furiantsky promluvil. A když takovou dobu se s tím naplplal, živil to a když to má něco vrátit, takto to provede. Pěkně mesiáš! Zloději, raubíři jejího jmění zatím jste — tak jakoby již bylo jen jí a jen o ni se jednalo . . .

Však to říkala hned tenkrát, že je to bláznovství, bohaprázdné, umíněné mrhačství takto zaplatiti koně. Ale dá si takový chrapoun ubedněný říci něco od své ženy, kdyby měla stokrát pravdu? Ta musela být vždycky potlačena. — Mesiáš, že mesiáš to teda jednou bude. Rouhaři, však se s mrchou narouhal. Však si lidé o tom napovídali, jemnostpána děkana se i to nemile dotklo, však to kostelník vyřizoval. A teď to má tady. Teď má kulhavého mesiáše. Jenže ten nespasí. Do jitrnic nyčko s ním . . . Přijdou to jistě na mizinu, rozkvílela se znova nyní začínajíc si rvát vlasy s hlavy, což vždy u ženské se v zuřivosti dostaví. — Nouze a bída se na ně pohne. Však to dávno říkala, že ještě sejdou pro tu jeho umíněnost a nepravost, a nyní se všechny její obavy naplnily. Panenko Marial zalamentila. Z furie náhle stala se trpící nevinná mučednice. Začala i úpěnlivě lomiti rukama, třískala si dlaněma do očí, slzy ku podivu vydatně se jí řinuly. Ale při tom tím vřestivějším a vyšším i pronikavějším stával se její hlas a její výčitky pištěly celou návsí. Také bylo zpozorovati, že na silnici zastavují se

i lidé u vyčkávání, co se tu děje. Několik kluků začalo vylézati i na brdlení podle silnice. A to má ženská ráda, na lézá-li v hojně účasti cizí zvědavosti.

Posléze musil vzpamatovati se ten člověk na zemi. I namáhavě začal se sbírat. Jakoby pokoušel se tu vznésti raněný pták s přeraženou perutí. A teprv jaksi po několika mozolných pokusích podařilo se mu vstáti. A hned vztáhl ruku po uzdě a zachytil se jí úporně, jakoby mu bylo nutně potřebí této bezděčné opory. A jakoby to byl již jeho jediný zbývající mu soutyk se světem.

K ženě se při tom obrátil, divně na ni pohlédnuv. A tu ona hned na dobro umkla — tím úžasně změkčelým, zlístostněným, jako zničeným jeho pohledem, jenž jako u bezmocného, na smrt ulekaného dítěte se značil, byla náhle podivně dotčena. Tolik v něm bylo krutého, poddávajícího se žalu, tolik rozechvívající tragiky. A tolik strašného pokoreňi a oddání se v osud. Tak bojácně ztichlý, zřícený, na smrt umdlený pohled to byl, jakým bylo by se lze jen chýliti v nastupující mrákoty smrti. Tím pohledem jakoby k ní němě zaplakal. Tak jediné odvětil na její lání a výčítky.

Jakoby hned u ní neznámá moc zadržela rázem proud slov, ničivě chrlených na svou oběť. Nesnesši již ani na okamžik toho pohledu, v podivném, až mrazivém hnutí citu spěšně se obrátila a zašla do domu. Nechá ho nyní zajisté být...

Třesoucí se táhlý vzdech vymkl se mu ze rtův, a jakoby všechno to dolehnuvší hoře se jím vyčerpávalo. A vtáhnuv pak rty kamsi do vnitř úst, smutně zakynul hlavou, při čemž jaksi zastíněně mhouřil v nevýslovném ustrašení očima. Zdálo se to tím jejich bojácným, malátným zastřením táhnouti to všechno úžasně naplněné, vyčerpané nyní hoře lidské.

Zaváděl pak mesiáše zase do stáje u váhavém, pochmurném chodu, jenž jakoby divně upomínal na průvod pohřební. Každým tím krokem ubohého zvířete vleklým a těžce dopadavým jakoby rvaly se útroby tomu člověku. Ještě to více kulhalo ubohé zvíře.

A zde začalo to nekonečné vyplývání hoře. Celý osud byl naplněn. Strašné jakési utajení celé bytosti v něm se událo. Němě a litostivě objal ještě koně, nechávaje hlavu dlouho přichýlenu k ušlechtilé jeho šíji. Bylo to jakési poslední zoufalé schýlení dvou bytostí družných, jimž kyne kruté rozejití navždy. Žalostnilo to a tráslou celou hrudí toho člověka.

— Až mně tě budou vyvádět... šeptal si pak v tom strašném utajení svého nitra. Už s ním na pole nepojede — oh, královsky víc s ním nevyjede, aby žasl celý svět, a srdce dotkla se bezmeznost volné nekonečnosti, jež kdes za životem se skrývá. Oh, oh... už s ním na pole nepojede, nepohládí brzo už tu hrdou jeho šíj...

Nechal tu klesnouti bezvládně rukám a hlava jako v závratné výši zvrátila se do zadu, majíc oči mrtvě zamhouřené a rty nehybně rozevřené. A vždy jedině v takovém udolání celé bytosti vyznění as mohly v nitru všechny ony žalmy nejkrutšího sevření a vši té odvěké trýzně, v jejichž ohlasu kdy člověk vznášel své úpění a vyhlaholil své prosby za smilování k neznámé moci...

Jakoby takové ohromivé utkvění žalmické vzněcovalo se nyní duší toho člověka...

V celém chlévě zdál se nyní pozůstávati i vytrvávati jediný nekonečný sten těžkého prochvění. Vše se tu zdálo schylovat v mračné usedavé jho litostivé trýzně. Dálo se to za jakéhosi zmiravého úpění, za jakýchsi nesrozumitelných vzlyků té na zad zvrácené hlavy, v níž samu sunouti se zdálo veškero nekonečné utrpení převracujíc ji tou strašnou tíhou svou.

*

Několikráté při tom sebou hlava ta zavrtěla, jakoby nevěřila — —

Za dlouhou dobu vyplížil se z chléva . . . Již tam nemohl vydržeti v přítomnosti toho zvířete. Jakousi bílou mdlobnou náručí byl venku pojat — sněhu i ubledlé oblohy . . .

A měkké, vzdálené, prochvělé zvuky začaly se linouti odkudsi z toho vzdušného objetí.

Jako v dřímotách vynášely to varhany tlumené své hlaholení s blízkého kostelního návrší. Mírné a tesklivě ševlily ty lítostivé, zaúpělé, odevzdávající se zvuky, jako pavučí vůkol jemně se kladoucí. V jejich žalostivém ohlasu a zase jakoby v konejšivém, podivně usmřfujícím ozývání tak usedavě zajihlo ve schváceném dotčeném nitru a jakoby vnitřními slzami neustávalo se zalévati . . . Byl veden jakousi halucinací toho svého nesmírného pokořeného rozlítostnění a hoře, jako v šerých náměsíčných vidinách. Spěl kamsi bez své vůle a svého vědomí. Ty zvuky za ním rozvávaly se čím dále neurčitěji.

Dostal se tak až na onu výšinu, rozsáblou, osamocenou pláň, kde byla samá pole mezi lesy a také ta jeho pole. — Sem tak rád vždycky se uchýloval — a nejen jako sedlák na svá pole, iichž nelze se mu nikdy dosti naobhlížeti. Neboť tady mu vždy nějak připadalo, jakoby byl člověk od celého světa a jeho zmatků najednou tak vzdálen, bez strhující jeho pusté účasti, u volné nenadále hrnoucí se jakési útěše — a i nerušeně ve svém zoufalství mohl si tu každý počínati beze svědků a zevlounů všelikých, pasoucích se chtivě na každém neštěstí a drásání srdce. Ano i nekonečná zvůle hoří se tu naskytovala, mohloť bezmezně z nitra si vyplývati a vyrovnávati se samo se sebou . . . A tak tolik již významných chvil za svého života tu prodlel, kdy tolik vroucích pohnutí popadalo duši, kdy se zdálo, že nelze více žít, tak úzko a černo bylo, a vždy zas posléz okřál

Ta velebná samota s dechem božím hojila zjítření lidské jako zázrakem.

Ale k významnosti dnešních chvil, v tom bezútěšném neohraničeném rozplouzení nejčernějších vidin, nemohl již porovnat nižádný úděl osudu. Tehdáž, když ta jeho děvenka malá... sice taky, ale jakoby přec ještě cosi zbývalo, kus života zbývalo... Dnes však není pro něho okrání, nějak ztrácí se sám před sebou... oh není tu zázraku, jímž zjítřené jeho srdce mohlo by se nějak skonejšiti....

V nesnesitelném rozhárání zachtělo se mu tak nyní té širé pusté volnosti s pochmurným dechem božím, zachtělo se mu jí bouřlivě i té jakési zde utkvělé zmíravé útěchy pro jeho neštěstí, jež bezmezně by zde si vyplývalo až do posledního svého vydechnutí...

Jaké zaúpělé třesoucí se steny odplývají napořád od jeho rtů, zanášejíce se dunivým vanutím výšiny v tu širou dál...

— Ochochoch!

Zatím co to nastalo místo všeho, co bylo, co mohlo a mělo být.

— Ochochoch! Už s ním na pole nepojede, nepohládí více drahou jeho hlavu.

Tu se otočil podivně, jako by obhlédal to své podivně bíle mihající se pole, jež jakoby mu před očima vyplývalo. Snad vůbec už na to pole nepojede, zalehlo mu smutně do duše, jakoby černý prapor zavlál...

A udělalo se mu najednou tak mdlo a malátno, jakoby zrovna umíral. A v tvářích svých, celém svém zření jistě umíral, neboť obličej potáhl se mu smrtelnou sinou bledostí. Síly ho opouštěly, jakoby se propadal. Celým tělem přichýlil se tu k hromadě, a vzpíraje se bořícíma se ve snůh nohama, zůstal tak na její úbočíně šikmo ztopořen, tak že polo ležel, polo stál. Zdálo se ale, že to spíše bezmocně klesl na hromadu tu. —

Celá výšina zatím zněla a u vzdáleném širém ohlasu vzdouval se hukot, jakoby nárazy cymbálu odkudsi se provalovaly. Bílé plochy přestaly se třpytiti v tom svém do nekonečných obzorů promýkavém zrcadlení. A jakoby přistupovaly stále blíže, mléčně, mlhavě se zakalující. Houstla nad nimi v bělavé oblačno vzdušná sféra. Také horstvo zanikalo v jakési šeré vystupující tůni. Mračně dálavy povolna se kladly jako pustá tajemná výspa. Sněhy a omražené páry těsně splynuly... Brzo začne vát a bouřit.

Zavřel oči ve svém umdlení. Bez pohnutí a celým tělem tihl. k úbočí té bílé hromady, jakoby se té země přidržoval. A jen jeho zaniklýma rtoma někdy cosi těžce proběhlo v ustrnulých ševelech.

— Ochochqch... vše má býti klamem, zřícením, ztroskotanou nadějí, tak vše strašně pomínulo... Žalmy duše neustaly v tom nitru vzněcovati krvavé, zoufalé své výbuchy.

— Mesiáši, mesiáši, rozúpělo se ve zmiravé, strhané vzlyky ono ševlení. A jak to vypouklé rozumné oko se smutnou výčitkou na něho odkudsi se pořád dívá — kéž by jen toho neskonaleho pohledu aspoň nebylo a té výčitky v něm, aby aspoň všechna paměť přestala, jakohy nikdy ničeho nebývalo z těchto věcí, a pak necht se již s ním samým děje co děje! Tenkrát ta malinká děvenka také tak na něho se dívala. Postihl to její umírající pohled naplněný záhadným strašným údivem za toho náhlého, širokého rozevření těch odebírajících se předrahých očinek, jež v tom posledním okamžiku v takové srdcervoucí němé výčitce ještě k němu zaúpěly. A on tu pomoci nemohl jedinému svému dítěti. Bože, tehďáž, ach, mysli, že ten pohled na vždy ho udolá, s tím pohledem v duši že musí zajíti, s tím pohledem že zvracuje se celý svět. Ano také v tato místa utíkal se tehďáž. A co mučivého žalu musil zde odevzdati, než zase s životem se mohl smířiti, než pohled ten v celé

jeho mystické strašné jítřivosti zahladil. Ale byl to mladší, silnější, jaksi celý život ještě měl před sebou a ještě v něco pořád jakoby doufal...

Nyní ale!

Mesiáši! Až mně tě teda povedou, kam se jen poděju, ochoch... A kam uniknout jen budu moci tomu tvému pohledu, jenž mě bude jistě vyhledávat a u mne tak nějak dovolávat se přispění... Ochochoch! Nebudeš jistě ode mne chtít jít, zvířecím celým zoufalstvím vzpírat se budeš těm strašným lidem, jací ani nemají být na světě — ah, jak se to jen budeš po mně ohlédat a jak nebudeš chtít jít z toho svého chléva od svého hospodáře a já tě musím vydat... Kam se jen poděju, kam se poděju, Bože můj!

Pěstě toho člověka křečovitě vhržovaly se kamsi do vnitřa útrob a ze semčených rtův ronila se zarůžovělá pěna, jakoby čemusi krvavými stopami bylo se tu násilně prodírat vnitřnímu úpění. A zraky tím těsněji se přivíraly propadavě kamsi se řítky, aby jaksi mohly lépe se tu ubraňovati strašným svým vidinám, s nimiž zápasily.

Ale jen toho pohledu kéž by nebylo v srdcervoucích jeho výčítkách; vždyť ho musí udolat, s tím pohledem v duši nelze více smířiti se s životem — ah, je již tak stár a život dávno za ním. Ale ony podivné, vypouklé oči jako úmyslně neustávají upjaté u takové významnosti na něho zírati. Zírá to již jima u bezmezně vzrůstajícím žasu celá ona živá trpící podstata drahé bytosti jeho koně, s tou výmluvnou, rozumnou duší, jež v tak mocné sdruženosti dovedla se vždy přichylovati.

A on nemůže pomoci — za spásu duše své. Nemůže, nemůže...

Mesiáši... A já tě musím vydat.

Držet se s tebou nemohu, s ničím se nebudu moci držet, když tebe ztrácím. Ani tebe, ani země, ani statku rod-

ného, vše s tebou ztrácím. I života s tebou ztrácím, ochochoch.. A na druhou stranu přeložil ten člověk svou hlavu, jakoby na dosavadní bylo nesnesitelné a na té druhé, že je líp nějak . . .

Až mně tě tedy vyrvou z chléva a dovedou k nim! a táhl jeho duší další chumel morových vidin. Na ten mlat, nabotnalý černou ssedlou krví, tě povlečou, ty nebudeš tolik chtít, ale oni tě zdolají. Zavážou ti pak oči špinavým hrubým kalmukem, jenž už tolik očí zastíral na poslední cestě. A budeš stát celý v třesotu, ještě mne budeš hledat. ale neuvidíš již ničeho, ani mne, ani ničeho. Až pak ten vrah necitelný, surový zasadí ti na čelo z nenadání ránu perlíkem, v hrdle tvém prorve se nůž . . . Tvá uslechtilá krev poteče, poteče — mesiáši, ochochoch, a já ti nebudu moci pomoci, nepřispěju tvému umírání . . .

Prudce nepřirozeně hýklo mu to hrdlem, v zajiknutí křečovitěm vydral se z něho vzlyk čímsi strašným zachvácený, jenž v dlouhém, chraptivém, přerušovaném vychvívání zmíral posléz jako v smrtelném ropotu. A mimoděčně ruce se vznesly jako automaticky zastřevše zavřené oči, aby jaksi tím jistěji se uchránily před příšernými přízraky . . .

Jenže uchránit se nedovedly.

Havrani tu vyplašení vznesli se v lomozu k výšíně a ulétali k lesům, k jihu, do dáli ve chvatu . . . Pocítili snad i blížící se nepohodu, již za nějaký čas zaváto jako hrobem bude vše v těchto končinách i v čas je jim třeba se opatřití . . .

Mesiáši . . . slyšíš, druhu můj, plynulo ještě tím nitrem jako u zmírání a toto zmírání nitra bylo jediným příznakem bytosti na té bílé, sněžné hromadě — má krev poteče s tvou, zabijou mě s tebou, oba se tak odebereme spolu, jako jsme bývali, slyšíš! jako by mdlobně slibovalo to nitro . . . Jen přestaň již tak hledět, já za to nemůžu, nemůžu, uvěř mně již a přestaň vyčítat. Má krev s tvou

teče, došeptal. A hlavu obrátil na stranu, ještě úporněji kamsi se jí snaže do toho sněhu vhržítí. Jakoby se už v něm nyní všechno pozastavilo, jakousi hrází spjato. Vše mu bylo již cizí, neznámé a mýjelo nezvěstně v duši . . . Pusté ustrnutí a prázdnota se v ní rozhostily. Znova sice ještě kamsi přimyká tu hlavu, aby snad dostalo se jí lepší pohovy, či aby těmi pohyby zdolal tu nesnesitelnou úpornost, kladoucí se mu v zatemnělé smysly, ale to již dalo se jako bezděčně.

Temný povyk zanášel se sem již ze všech obzorů, jež hluboce černaly. I z podzemí zdál se valiti hukot sněžné bouře. Z blízkých lesů, jako z černých prorv v té ostatní šeré změti sněžné, zmítalo to již a skřípalo v haluzích. Vynášely se jednotlivé sněžné víry. Brzo propukne bouře v celé své neobsáhlosti ničím neomezované na těchto širých výšinách, co třeba po údolích málo o ní budou vědětí . . .

V takovém pustém ustrnutí a úpornosti kladoucí se duši kéž možno tmřítí, bez každých již drásavých úžasů a upomínek, kterými tak neskonale srdce usedá. A možno za takového stavu blížiti se ke smrti . . . Jen ještě to mdlobné vychvívání neustalo zmřavě odnášeti se ode rtův té na stranu vhržené hlavy. A čím bylo v jeho mráкотách a tuchách blíže dokonání zhouby, tím i jakoby blíže bylo nějak vlastnímu dokonání. Již jen taková mizivá ponětí se mu ploužila smysly, již jen takové marné výkřiky. Chvílemi jen nepatrné kolísavé ostrůvky vědomí unášeny byly tou bezednou záplavou ustrnutí uštvané duše.

Když zase jináč přimyká tu hlavu neotvíraje zraků, značila se tvář jeho v jakémisi trvalém vpojatém úžasu zničení, jež naplnilo duši a spodobilo se u výrazu této bytosti.

„Mařenko,“ zaúpěl najednou polohlasně.

A jakési náhle vyplynutí strašně známých vidin se stalo. Ano, ano, to tenkráté také nemohl pomoci, marně úpěl ten pohled.

Bože, co se to s ním děje . . . Dnes dohlodaly, ustaňte s tou ranou perlíkem, počkejte . . .

Vykřikl tu v nezměrných úzkostech. A hned celá jeho zničená tvář vůči čemusi široce se rozevřela. Bylo to vyžření mystické příděsnosti. A pohled jako náhle vytržený ze svých temných mátoch vyplynul zatím již u rozbouřenou, šerou, provalující se výspu vůkol . . . Ale jeho pohledu nekonečný černý chumáč zatanul místo všeho. Vše pojato je v jeho rozpjetí, všechny obzory, celá propast rozevívá se do těchto příšerných zmítaných temnot, jež kvačily proti němu jako v divém mávání černých nakupených rouch. V jakýs nenadálý chumel příšer vše se zabralo. Snažil se prudce vzchopiti, ale zpátky se jen zapotácel a jen ruce divě se vznášely proti přízraku černé vyplývající spoušti, jakoby na zoufalou marnou obranu. Snad se to i snažily o rovnováhu klesajícím tělu.

A jako z nedostupných výšin zavátých neznámými temnotami matná hvězda, tak z té vyplývající spoušti odkudsi z nezměrné dálavy vyhleděly k němu nevýslovně smutné, vyčítavé oči, tiše mroucí již, které více nedovolávaly se jeho přispění, ale jaksi významně mu kynouce za sebou ho zvaly — —

Zpět na sněžnou homoli docela klesnuv zůstal na její úbočíně nehybně tkvěti. Přivíraly se mu zase oči v mdlém ustrnutí, jež nebylo lze přemoci. A již na jeho víčka, vypouklá a bílá jako vejce, snesly se první těžké studené vločky vánice a ukládaly se tam svorně netajíce. Za nedlouho pak celými spoustami halícimi jako rubášem každé zdání života zaburácela na těchto horských výšinách sněžná bouře.

NEŠTĚSTÍ.

Ve dvorci, na blízku něhož jsem tehdáž žil, se to událo! Vlastně neudálo se mnoho anebo skoro nic vzhledem k tomu, jenž všechny věci světa cení a pořádá dle výhrad života svého. Anebo vzhledem k tomu, jenž zabezpečen u výhodách hmotných svých privilegií nic neuznává mimo sebe a svá privilegia, vše ostatní odbýváje opovržlivě i nevšímavě a jenom před tím se plazí a povyšuje to za svou prozřetelnost, co určuje toto jeho výhodné zabezpečení. Leč vzhledem k těmto neuvádím tuto příhodu, jež v onom dvorci se naskytly, vlastně v oblasti vřkol, kteráž celá zdála se zachvácená vším tím, co bylo . . .

Nalézal jsem se tehdáž v takovém neoznačitelném stavu nazírání. Všechny věci života zdály se mít pro mě stejný dosah, stejný význam, ač i význam mnohdy zcela jiný, než obvykle se smyslům jevil. Ale všem věcem života jakoby mně bylo příkládati stejnou míru, neznačilo se mně nic svrchovaného ani podřízeného, neobjevovaly se mému přesvědčení žádné zásluhy, jimž by náležela povýšenost, aniž pro mě bylo takové bezpodstatnosti, jež mohla by se obvykle sešlapati v otroctví. Rozdílů mezi živým a mrtvým, mezi lidským a zvířecím, mezi suvereností ducha a mrtvým, mezi prosté hloupostí, jíž lze opovrhovati, rozdílů to, jaké ve svůj prospěch a pro své povznesení namlouvá si samolibě

zření, pro mě tehďáz jakoby vůbec nebylo. Nic nevyjímal jsem ze souvztahu stejného práva, jež všemu náleží u veskerenstvu. Vše v dosahu vyčerpávajícím jaksi celý život řadilo se u svrchovanou účast mého nitra, v níž za neskonale háravé trýzně byl bych chtěl vpojit říš tohoto světa, jakoby lidské nitro mohlo dostačovati takovému úkolu.

Zároveň tehďáz k této marné vše zahrnující účasti družila se ale i oblast nevystihlého smutku u mne. Všechny ty věci života volaly jaksi na mne a kývaly jakoby v mávání černých rouch, v nichž vlaje temná moc mystiky. Byl to smutek, nad nějž nic strašnějšího býti nemůže. Stanul v té době u mne, nalehl na duši — a zapěl v ní jako na smrt raněný pták. Mnou pak od té chvíle propukalo tolik hoře, tolik neštěstí, jakoby hoře a neštěstí všechno, v jehož bezdnu, z něhož nebylo vyjmutí, propadal jsem se u nezvědném nářku celou svou bytostí. Bylo to tehďáz u mne, že známé i neznámé valilo se na mne v jekotu mystických vod, z jejichž rozpoutaných vírů odkudsi z nedosáhlého dna zelo na mne oko hrůzy. Každým závanem vzduchu jakoby na mne tehďáz sahalo příšerné zdání. Již jako ve zlém vidění a zmateném, černém zapomenutí vlastního života jsem na vše hleděl. Děs bezmezného opuštěnosti schvacoval mě ve svůj jícen. A v každý dotek živého tepla, jež začalo na srdci hřáti, vluzovala se v sled příšerná studená mrtvolnost. Ta nikdy dostaviti se neopomněla, a jako bych tu masku smrti měl neustále před sebou. Bylo to tehďáz, kdy skutečnost se mně tak strašně zračila, v takovém bezmezném výděsu, jakoby znamenala hrob mé bytosti. Život zdál se stáovati stále nesnesitelnějším, ona černá roucha zatahovala každý jeho výhled. Zdálo se, že nemůže poskytovat více jakékoliv možnosti se přichýliti . . .

A tu ovšem musilo mně připadat, že k mému smutku, k tomuto druhu pocitů, postavilo se vše, co se vůkol dalo

i nedálo, právě tak přiměřeně, v takové družnosti, jakoby vše navzájem bylo souborem mystického temna. Z temna tohoto vystupovaly pak ony výhledy, jež podobaly se jistým západům, těm krvavým, tak bezútešným a tak strašně nevyšlovným západům, za nichž v obzory nebes jakoby vpojeno bylo zlověstné vidění, jímž přibližuje se neštěstí. Bylo neštěstí v mé bytosti, neštěstí ve všem, k čemukoli jsem se přichýlil a i tato přichylnost sama jakoby již značila neštěstí.

Snad v tomto ponětí všechny hodnoty nabývaly přikroty, jež jim nenáležela, jež v jiném zření značila by se snesitelněji. Nevím, ale takto vše u mne se dalo a v takových dojmech spěly ony události ve dvorci a ve vůkolí, o nichž tuto chci vypravovati. Bylo to tehdáž za oné neobvyčejné, neoznačitelné působivosti, v níž všechny neznámé věci pozvedaly se k netušenému významu. K významu to rozkladu, zhouby. Docházelo tak na jedno po druhém, na vše dojiti neopomnělo v tom díle temnosti. Značilo se mně tehdáž to, co nazývat se může uděšením mrtvých podstat. Nebo zajisté bývá doba, kdy nic nevyrovná se v uhrůznění svém hrůze věcí nevědomých a věcí, jež pro naše smysly zdají se mrtvými.

A jak tak docházelo na jedno po druhém a vše jistě zatahovala ta příšerná síť a neštěstí vše ohrozilo, tu bylo mně v mé strašné účasti, v níž tak o vše jsem se chvěl, jakoby jen zbývalo, aby v onom díle na mne došlo, aby příšerná síť i posléz mne zahrnula . . .

Leč svým pořadím třeba již vše vyprávěti — — —

Již začínal sebou tupě cloumati javor uprostřed louky, náležející také ke zmíněnému dvoru, také v tu jeho oblast, v níž i má duše byla zabírána. Bylo to nedaleko silnice. Dopadaly už asi poslední rány. Lidé, již ráno na něj vyšli se sekerami a pařezačkami, byli nyní co nejhrošivější za-

ujati. Nejen z povinnosti jim uložené, ale i z dostavující se záliby při samém překonání cíle. Chvátali to již s posledními přípravami poprav. Ba, popravou připadalo mi násilné to přervání života uprostřed síly. Byl to ztepilý strom, štíhlého vysokého kmene, s korunou mohutně rozneslou, ušlechtilou. Vévodil celému svému okolí. A se vším tady byl tak známě sdružen jeho zjev, přesáhaje pamět, omezuje zkušenosti. Již za mého mládí trval a tak se jevil, s mými pojmy a vzpomínkami srostl, představoval kus bytosti mé, připoutané k těmto místům. Představoval i ta místa sama.

Nebyloť pohledu, jemuž by nebyl tanul.

A každý západ slunce našeho zákoutí vždy vyhořoval za rozneslou clonou širé jeho koruny. Takové západy to často byly, že až duše žasla. A strom ten jakoby byl vždy pojmut býval s sebou v ohnivě tajemné mysterium, přidává se vlastním životem jaksi v to zápolení, záře a svítě, hraje duhou nebes, stápěje se v záplavách červánků, jakoby celá jeho bytost se vzněcovala. Nebylo lze oku přichýliti se za tím denním zanikáním zřídla života, aniž by se přichýlilo ke známé vyniklé silhouettě stromu, jež jakoby vyplňovala celý náš obzor.

A což to nastávání temnot v našem údolu! O bedra toho stromu schylující se temnoty nejdřív zavadily. Ta bedra, jakoby neodolávala, poklesala v tajemném plouzení, jakoby se cosi vinulo kolem nich. Duše stromu začala podřimovati, pohružovati se, v ponurých mrákotách zanikati — až se stromem tím jakoby spal napotom celý kraj ve vzájemném kynutí. Rozpoložily se to u nás někdy temnoty nesmírné, strašné a hluché, až propadavě vše v nich mýjelo i s sebou vždy ta duše má.

Ale v nich přece jakoby nikdy nedovedla cele zaniknouti bytost stromu, uhajující svého místa, vítězné své platnosti a vévodíc tak tmám jako světlu. Mně se tak

aspoň zdálo. A nikdy neopomenul jsem, hledaje v těch tmách duši svou, vznésti tam zraky. Byť jen na okamžik, jen na takové úpěnlivé slůvko vzájemné, na pouhé pochmurné pokynutí . . .

A mohly druhy zavládati v duši radost, nadšení bezmezné, opojný ples . . . nad nenadálým snad štěstím, nad úspěchem, u vznášející se naději — v kterýchž chvílech duše je tak sobecká, jen sebe znajíc a ostatních zjevů bezohledně pomíjejíc, jakoby jich vůbec nebylo, či jakoby jen jejím zájmům měly sloužiti, i za takových chvil, dávno ovšem minulých a nedostavujících se více, nikdy, nikdy jsem nezapomněl na svůj strom. K němu vzhlednuv, jakobych ještě větší radost to byl pocítil, tehďáž posílil se a utvrdil ve své naději sebe pošetilejší, o níž jsem ovšem netušil, že je jen tím úsvitem, v němž pak tím hrozněji obrážela se napotomní tma. Ale strom ten tehďáž radoval se jako vždy se mnou, ano zřejmě se radoval, jásal se mnou, plesal se mnou. A snad byl také takovým pošetilým snilkem se mnou tehďáž. A bývalo mně to dobrým znamením, zdálo-li se mně tak . . .

Se mnou i miloval, pamatují se, dokud ještě srdce věřilo omamným svým snům a vznícením. Jak jsem tu k němu pohlížel! Svým vzhledem, v němž ronila se bouřlivá horoucí vášeň až k zalknutí, a jakýmsi nervosním schýlením se k němu, jakobych mimoděk usiloval naléztí v něm zaujmutí pro překypující zdroj své bytosti tehďáž a nadál se vhodně rozptýliti nesmírné to napjetí a vzrušení, jež v těch dobách jediného štěstí až v šílené rozkoši hrozilo duši zvrátiti a schvátiti celou. Věru, vždy tak dovedla se skonejšiti posléze oním vzhledem svým ke stromu, jakoby to zašla v pole, les nebo k němé tváři se uchýlila, jejíž účast bývá na naše srdce někdy tak účinnou. Rozháraná bytost nabývala zase rovnováhy, jakés uklidňující opory se jí dostávalo. Vždyť i ten strom žil, měl své udá-

losti, svou dobu milostnou — totéž vykypující vznícení životního zdroje mu nadechávalo a tím jakoby lépe mohl rozuměti. Ovšem to jeho štěstí lásky nebylo mučivým rozháraním, v němž bytost by se zžírala a přecházela v ničivý rozklad — nýbrž stávalo se vždy velkou životní podstatou nabývající významu svrchované, neodčinitelné události, v jejíž sladkou vroucí nutnost oddané se třeba schýliti. Tak asi jevílo se mi to štěstí jeho lásky, jež hlásala za jara každá ratolest. Bylo to zase tehdáž, kdy ve všem jsem snil a hledal sebe a dnes vše je tak jiné . . . Ale já tehdáž vždy jakoby tím oddaněji a vroucněji a schýleněji, v slavném ovládnání i dokonání svého tajemství, vracel se k svým snům a vznětům, kdy jich tak srdce ještě bylo plno a nadálo se odtud štěstí a spásy!

Ale když všechny ty doby minuly, i lásky, i každé radosti, i každé naděje, zůstal mi napořád ten strom věrným přítelem. Neopouštěl jaksí v dobách nejhorších, kdy všechno opouští člověka. A když tak v hoři všechno v srdci usedalo, a nebylo kam se přichýliti, kdy vše jakoby se odvracelo a rozpadalo, kdy celý ten zmatek života i strašných jeho nejistot začal naléhati v ničivě tíže a propadání se kamsí v neznámé bezdno zoufalství, jakoby na kraji samé propasti zachytilo člověka silné rámě stromu. Když nebylo lze ani nikam pohlédnouti, aby vše mučivě nezasáhlo — jaké skonejšení jedině dovedlo mnohdy přinésti štvané duši takové sdružení se s tou pochmurnou, opravdovou velebou, kynoucí z celé bytosti toho stromu! Zase jakobys zašel v pole, les nebo ku němě tváří se přichýlil — nelhala, neodpuzovala, nepohrdala a nevyvyšovala se ta pravda jeho života. Přijmul oddaně každého, kdož byl přišel v jeho záštitu. Každému stejně kynul a stejnou pravdu hlásal. Neroztrpčoval, neštvál, nechvátil duše v marných illusích. Ale učil témuž životu, jemuž vše je podrobeno, a jemuž každé vymknutí se a všechny takové pokusy

jen hříchem jsou a neodvratnou záhoubou. V tom dechu jeho a šumění hned tak zázračně dovedla se duše skonejšiti, aspoň zadržela se ve svém zoufalství. Jeho haluze jaksi v nesmírném línutí útěchy přichylovaly se tu k mým skráním; ale jsouce silnějšími mne, dovedly na pravou míru uváděti každou nezřízenost trýzně i jen v sebe zaujatou posupnost žalu, pouze v sebe zřícího a neohlédajícího se vůkol na ono širé moře ostatního utrpení, jemuž také třeba přispění — bylo-li vůbec cos takového u mne, neboť trýzeň má věru nevymýšlela si své rozmary . . .

Takový zajisté byl to podivuhodný strom, mně aspoň byl takovým, když posléz úplně se s jeho duší spojila duše má.

A vždy táž známá hvězda nad jeho vrcholem stála za hvězdných nocí našich. Hvězda veliká, démantového zážehu, velebná i zářivá. Vzhlednutí a pokyn nebes i jejich výstraha. Jakoby byla hvězdou strážnou tomu stromu, provázejíc jej cestou života a korunujíc jeho křtici. A tak nevýslovně vždy vábila mou duši k sobě, jako za magickou suggestcí jsem musil za ní spěti. Vyhledávaje pak za těch nocí známý strom, hned i ji jsem vyhledal, tu velikou démantovou hvězdu, jež jakoby mou hvězdou strážnou se jevila a všechno mé pomnění lidské zaváděla k sobě do nebes, určujíc tam o mých osudech. Neb hledal jsem to ještě tehdáž svou strážnou dobrou hvězdu na nebi, svou hvězdu spásy a naděje a právě v tuto význačnou hvězdu vtělil jsem onu svou poštilost mystického snilka, jenž u Boha cosi chtěl. Ale dávno již vzdav se každého utkvění, v němž strojiti by se měly nějaké výhody osudu mého po přání mém, jak srdce si je vyneslo, hleděl jsem napotom zcela jinak k té hvězdě mé, jejímž okem věčnosti jakoby samo nebe ohromivě na mne vzhlíželo, a jeho pokyn a jeho výstraha — —

*

A nyní dopadaly poslední rány, již již začal ten můj strom sebou kymácti. A s ním jakoby se kymácely celé věky, a dosavadní život se kymácel, a ty rány jakoby v mou duši zasáhaly.

Všichni ti lidé celou tíhou a silou svých těl vzepřeli se na hrubou kládu, vahou takto vyvracejíce strom v pařezu. To dokonávaly se poslední přípravy, jež vlastně již značily dokonání samo. Již nachylovala se koruna, cosi zatřásalo vzednutou její útrobou. Znova a znova celou tíhou a silou svých těl zaléhali lidé na ty vampoly, rozmachujíce se vždy ku zhoubnějším rázům. Křeč smrtelná cloumala celým stromem, ale ještě nedovedl padnouti — jaksi tak těžko odumírá se uprostřed života. Zasadováno — nadálil se, že strom nyní neodolá a padne. Ustali pak, rokovali, radili se, znova vyšetřovali. Bylo třeba ještě přetnout nějaký svaz. Kdož by naň byl pomyslíl — pravá jen churota, a celý strom se za ni udržuje! Tedy ještě několik ran sekerou do té duše. Kterýs člověk naplíl si na dlaně, chopil se sekery. Každým okamžikem musí se již všechno skáceti. Nějací lidé na silnici stanuli na podívanou. Několik kluků, že nesmělo blíž, vylezlo si na zábradlí podél silnice, kde hraničila s potokem, a ztišilo se zvědavě. Teď, teď . . . každé chvíle . . . ó jak držel, jak se mu nechtělo z té země! I krávy, jež se pásly na vedlejší zahradě, zanechaly na tu chvíli pastvy a zahleděly se v žalné nevědomosti k místu, kam pozornost ostatních se zanášela. Kozy s nimi, a ty jaksi úzkostně a nepokojně mečely. Jejich malý pasáček vylezl si na plot, aby všechno lépe viděl, nemusil se obávat, že na sobě o plot něco roztrhá. A jakýs psík, jenž také vyběhl si z kteréśi chalupy na podívanou, čím dále zřejmější jevil rozpaký, posléz v jisté rozčilení přecházející, schýliv neúhlednou chundelatou hlavu mezi přední pracký, zadními zlostně pohrabovav a pokňučovav, maje ohon přitážený k tělu, jakoby měl býti bit.

Hejno ptactva, do nedávna shromažďovacího se na tomto javoru, rozletělo se na sousední střechy a se všech stran pískalo a čířkalo v pronikavém nepokojném zmatku. Několik smělců z nich přilétalo zpět ke stromu, jakoby z blízka chtělo se přesvědčit o katastrofě svého dosavadního přístřeší — ale hned zase vracelo se k ostatním, vyřítit, co vidělo, a zdálo se, že hned tím větší vzruch a nepokoj ovládl hejnem. Nepokoj a vzruch vůbec zdál se tehdyž neoznačitelně ovládati tato místa, jako v předzvěsti události — s tím stromem zde aspoň událost to jistě byla, kdyby i něčeho jiného býti nemělo . . .

Bylo to za říjnového odpůldne.

Již po delší dobu vytrvávala krásná měkká pohoda, ale zdálo se, že na nedlouho již. K západu kladly se od samého poledne stále význačněji žlutavě popelavé neklidné šmouhy, v nichž zdál se vanouti jakýs nepokoj. Po celé ostatní obloze udržovalo se sice ještě stále smírné bezoblačno jeseně, leč ona rozehvívajíc něha blankytu, již do nedávna vše jakoby tálo a rozkošně ševalilo v nevýslovné tklivosti a tiché vroucnosti jesenní pohody, patrně již ustupovala s oblohy, nahrazována nepřijemným tvrdým, omžným leskem ustrnulého utkvění. Vlášení babího léta jako z lílového hedvábí po polích a nivách všady rozneslé, tak vzdušně lehce vlající, jakoby kolébáno v nývě usnění, ve vroucím tom vlahém záření jeseně kamsi zanikalo, chouliti se jalo na hrad země. Čím dále pronikavěji křičeli ptáci, prudce v houfech vzlétající; pocítovaliť snad rovněž změnu povětří.

Každým okamžikem, každým již okamžikem . . .

Někdo ještě přišel na pomoc, zalehnuv s sebou na váhu. Ve všech haluzích otrásalo se tělo stromu. Každým okamžikem . . .

V ohradě dvora vychýlil se zatím od země nevelký, v tváři zažloutlý pihovitý člověk, s mdlýma, nerozntli-

výma, neúprosnýma očima, jež nehleděly, ale spíše ria vše, co viděti chtěly, netečně se kladly. Lhostejně vyrušil se ze svého počínání, zahleděv se zrovna tak lhostejně ke stromu, očekávaje, až se skácí. Musí to již věru být, každé chvíle . . . V jedné ruce držel zavěrák, v druhé, jsa poněkud nahnut, obemykal pevně zadní nohy králíkovy — takového pěkného strakáče. Králíkův předeek marně se zmítající, hlavou, jež až na vrch vyvalila ve zděšeném úžasu veliké černé, jako v tůň zhloubené oči, patříc jima kamsi stranou v úporné křeči —, byl ve svém zátylí v neúprosném zajetí ohromné boty toho člověka, tak pevně, jen co by se ta hlava nerozdrtila. Strojil se totiž ten člověk králíka podříznouti a již také začal zavěrákem na hrdle zvířete tu věc prováděti, jak o tom svědčila nevelká, teprv po kapkách krev ronící rána, jak prozatím začala vnikati špička zavěráku. Ale že právě v tom již měl padnouti onen strom, toho ten člověk nijak nechtěl zameškat. Proto pferušil svou práci, vyčkávaje jinak lhostejně, až strom se skácí. Musil jen při tom vyčkávání poněkud naléhavěji přislápnouti botou a rukou usilovněji obemknouti králíčí zadek, jelikož tělo králíčí nyní zrovna zuřivě sebou začalo zmítati, a zrovna zběsilé byly pohyby, provalující se od té hlavy pod botou po celé délce těla až k zadním nohám v té strašné, nepovolující hrsti. Při tom králík tak úzkostně a nějak lidsky pištěl, věru jako malé plačící dítě, pořád a v nepřerývaném nářku . . .

V tváři zažloutlý, pihovatý člověk spustil zároveň ohlenou lesklou širokou bradu svou poněkud ze zvědavosti nad tím, co se dělo s tím stromem, k černému květovanému šátku, jímž měl ovázáno hrdlo, a rozevřel trochu rty lhostejným údivem.

„No, no, no!“ vyrážel ze sebe tvrdě, jakoby tomu stromu, nechtějícímu se skáceti, napomáhal. Úžasný až byl zatím pláč toho králíka.

„No, no . . . jestli pak . . .“

Mdlé, také žluté oči toho člověka poněkud oživovaly — byloť to věru již až zábavné s tím stromem, nechtějícím na zem. A jako zoufalé pištění klarinetu v nejvyšších tónech vyjímal se ten nárek králíka s nabodnutým hrdlem, čehož si ale ten člověk docela nic nevšímal.

Prudké zašumění vzedmulo tu celé ovzduší. Bylo to jako náhlý hluboký závan vichru. Jakési mohutné peruti se to rozpjaly a zamávaly z těžka, zoufale. Strom se kácel. Věkovitý velikán, jenž vzdoroval bouřím nesčetných dnů, padal ve svou propast. Každou haluzí jakoby se ještě snažil v posled zachytiti se vzdušných prázdných opor té oblasti, v níž vetknul své mohutné čelo, bránil se a váhal, padaje zvolna a majestátně. Byl to jeho vzdech, jeho nesmírné zatruhlení z hloubi duše, to prudké širé zašumění, vzedmuvší se ovzduším. A jakoby to byly jeho hrany, jimiž těžce zaduněla vzdušná sféra. Za pádu nachýlil se poněkud bokem, jakoby ještě jeho pukajícím srdcem dmula se poslední síla a zpět snažila se zanášet ve známou tu drahou oblast života právě opuštěnou . . . naposled tam ještě tíhnouc u svém skomírání. A jaksi úzasně vyvstával ze země bok stromu, chvěje se celý. A hlavních pár větví jako údy v posledním křečovitém zápolení zarylo se hluboko do země, přerazivši se, strhnuvši povrchní drn . . .

Pasoucí se krávy na zahradě zanechaly v tu chvíli svého zvědavého troubení; ale sklonivše hlavy mezi přední spáry, jako jedním povelom do vysoka, rozlehle, jako určené zařvaly. Ozývá se tak hovězí dobytek za okamžiků nějakého ohrožení, jež člověku bývá ještě dávno nepostizitelné. Celou krajinou zaléhal jejich řev. A všechno ptactvo z vřkolí vzmitnutým náhle oblakem zakroužilo nad padlým velikánem v těch místech, v známé opuštěné oblasti věkovitého života, jež byla do nedávna též oblastí jejich, kroužilo v těch místech jako v úzasu, nemohouc pochopiti, shánějíc

se po tom, co do nedávna tanulo v prázdném vzdušném prostoru, shánějí a hledají tak v patrných vyjevených úzkostech, v jakémisi zřejmém zoufalém se dovolávání toho, co náhle bylo ztraceno a co bylo tak draho a nepostrádatelno. Až ovzduší se chvělo a pronikalo ptačím křikem a vzruchem jejich pudů. A neobávajíc se náhle nijak těch lidí, sneslo se ptactvo jako prudkým svisným pádem právě do jejich středu, kdy dleli v jisté ustrnulosti, dokonavše namáhavé dílo, jehož dokonání i je na tu chvíli dovedlo jaksí udiviti, právě v tu zřícenou změt obrovské koruny, jež pořád ještě celá se chvěla a otrásala. Sneslo se k vychládajícím již nadřům tohoto života jako v poslední účast, poslední pozdrav — a jako u vzájemném dorozumívání se záhuby a zoufalství, jež jakoby si tu ruce podávaly. Ano, zoufalé bylo to vědomé křičení osudu a události. A hodnou chvíli, až ku podivu nestarajíc se nijak o nepřátelství lidí vůkol, prodlelo ptactvo naposled ve zřícené koruně, a zrovna živý oblak rojil se to útroby jejími, rušný, vznícený, v neustávajícím hemžení a křiku. Až zase jako střemhlav vzhůru, dokonavši celé své poznání, vzlétlo ptactvo — všech druhů a v spolčení nikdy nebývalém — ještě jednou zakroužilo prázdnou oblastí a nezastavujíc se již, neprodávajíc, nenavracejíc se pro tu chvíli k obvyklému svému životnímu běhu na známých místech a stanovištích, ve sdruženém sboru a sdruženém lkání zanášelo se do neznámých míst, kamsi do těch hor, tanoucích na našem obzoru . . .

A tu nastávalo hned takové zaleklé ticho, nastala pochmurná zaujatost vůkol . . . Cosi zdálo se naléhati, cosi podivně, neoznačitelně táhlo se a pronikalo celým ovzduším v té chvíli.

Také zatím v ohradě dvoru zanikly pištivé zvuky, jakoby dítě plakalo. Neboť zavěrák, když již nebylo jiné zvědavosti, dokončil k úplnému zdaru svoje dílo v hrdle králíka, a již měl jej čeledín se zažloutlými pihami ve tváři

pověšena na skobě vrat a nevíšimaje si ničeho, praničeho z událostí jakýchkoliv vůkol, ke všemu zdaje se lhostejným, co právě jeho se netýkalo, jen horlivě si hleděl další práce své, při níž bylo třeba jisté obezřetosti. Stahoval králíka ještě teplého, takřka ještě živého, s neuniklou zcela životní silou, která v těch dolů trčících, strhaných, vyboulených zracích jaksi ještě vědomě mžela. Z nosu králíka ronily se pozvolna čerstvé nesražené kapky krve, kanouce tiše k zemi. A za nimi, za tím unikajícím svým zdrojem života, jakoby to tak smutně a beznadějně zřely dolů ony zraky králíci, čím dále modravější, strhanější, zakalenější. Již z pola svlečeno bylo zvíře ze své kůže, přechlipující ostatek, a zelo bílé, jako perleťové maso. Pečeně bude pěkná a za tuhle kůži taky dosti strží, přemítal čeledín, a tu jakýs oheň, jakás příkrota hrůzy pronikla na tom jeho cynickém pihovitém obličejí. A když byl zcela hotov, králíka maje zúplna vysvlečeného, vycpal kožešinu senem, takže nabývala jakéhosi netvorného vzhledu bývalého těla, a obrácenou nahotou zevně, celou zkrvavělou, zfiarovělou a modrými žilkami promíšenou, pověsil mezi vrata kůlny vedle stodoly. Každý, kdo půjde, otře se o ní anebo se shýbne anebo se vyhne. Zavěsiv ji tak, bouchl zálibně dlaní na zkrvavělý její bok. Zaklátíla se téměř hrůzně tato troska nedávného života, jamami očí jaksi příšerně zazřela kamsi v prázdno a neznámo, v nějakém strašném vyzývání . . .

Tím dnem bylo jisto, že ukončuje se dosavadní krásná pohoda. Nebe a ovzduší vyznačily se čím dále posupnější, vzbouřenější, a roznášela se již soumrakem náhle ponurá podzimní úzkost. Bylo jakési mysteriosní divé sesutí na západě, jakási hrozba tanula odtud. Vše pak jakoby vnořovalo se v kraj nevýslovně smutný a nehostinný . . . Noc přikvačila rychle.

A tou nocí již zřejmě jaly se zasáhati v život jiné livly, jiné síly, jakás mračná velká změna, jež na dlouhou

dobu, plnou neustálé vzrušené úzkosti, zhouby a neoznačitelných zmatků, vytrvala — —

Těžká tma se nakupila nocí tou jakoby v tvarech kosmické příšernosti. Váhavě, pochmurně plynula. A chvílemi široce se rozevírala, dávajíc vznik podivnému rozlehlému svítání. To svítání nezdálo se býti hvězdného původu. Neboť ty hvězdy, jež někdy vyznačily se v oblacích, nezářily, nesvítily, jevily se jen jako zděšený roztrfštěný pohled. A tento jejich pohled tím úzkostněji a ponureji v onom svítání se projevil, chtěje se uchýlit kamsi před jeho vlivy. A svítání to jakoby nebylo ani světlem vůbec, spíše jakýmsi vychýlením se a označením jiných neznámých podstat z ostatních temnot prostoru. Bylo také v jakýchsi mezích uzavřeno, omezeno spoustami oblačné tmy ve svých dálavách. Pak zase toto vychýlení z ostatní hluché oblasti zanikalo, těžká tma znova vše zakupila, a jen někde těch něco hvězd v prorvách svých zřelo v neznámých úzkostech.

Strašné temné vláčno kladlo se v některých chvílích ovzduším. Splývat se zdály elementy dosud rozdružené. A v jejich násilně se shrnujících podstatách jakoby pak vzmáhaly se samá úzkost a samé neštěstí . . .

Tou úzkostí a neznámým jakýmsi neštěstím plnila se má duše již této noci. Jakoby ji dusilo to vláčno vůkol, ubíralo jí dechu, zadržovalo srdce v jeho tepotu — a prázdno, ohromení začalo pronikatí útroby, jimiž zdálo se cosi nastroženo. Samá úzkost, samé neštěstí. Samá tucha, samé vyčkávání. A samé ohrožení vůkol. Živé i mrtvé podstaty jakoby se začaly v sobě chvěti vyčkávající, kdy co nastane. A děs tohoto jistého vyčkávání již na všem tanul. Provalovaly se to již chvíle někdy pravého uhrůznění za noci oné, ty chvíle, které napotom nepřestaly tak bezmíry dlouho naléhati na zdání pozemské. Mluva hrobu hlásila se to u vyznačení celé své mystické příšernosti. Ano začala to

řada nocí těch, jakoby vyvážených ze zdrojů záhuby a zlo-
věstnosti.

A vše dalo se jaksi beze zvuku, beze všeho ohlasu
tou nocí. Jakoby hluchá němota, násilné, mlčelivé sepjatí
ovládaly. Každý zvuk jaksi dřív zanikal, než mohl vyspěti.
A přec tak něco neustále znova nabádalo k naslouchání,
k hlubokému, ostražitému, vypjatému naslouchání, kdy ozve
se to, čeho duše tak se v skrytu obávala, jakýsi pokyn
a povel, jímž označiti se měly všechny věci další. Až
jakoby duše sobě samé naslouchala, slyšela své vlastní
útajné vzdechy, slyšela své temné tuchy a nejskrytější obavy.

Přestalo posléze vše, čím mohlo by se něco označo-
vati. Přestala jakákoliv zdání. Těžká tma kupila se bez
hrází, bez jakýchkoli vychylujících se tvarů, bez pozměn,
splývala jako bezezvěstný jediný strašný oblak, v jehož
černé neobsáhlé znoji jen se cos bezezvučně otfásati ne-
ustávalo, tak otfásati a v neklidu tanouti, jakoby vnitřní
hrůzou, jež se bojí sebe slyšeti, i sebe jen postřehnouti.

A z té tmy a vzruchu nezvěstného nezatanulo duší
nic známého, nijaká, třebas i nejmatnější, nejšeřejší
silhouetta se nejevila, jež by vyznačovala známé poměry,
něco, co s námi bylo spojeno, nač uvykli jsme, něco, co
by bylo oporou v bezdnu temnot. Tam na známém zvyklém
místě nebylo již mého stromu, mého druhu, nic nerýso-
valo tvář jeho v zření tmy, nevyplyvalo černé jeho rouchu
z ostatních spoust temna. Jen strašná plná tma zastoupila
tu oblast. Nebylo tu útočiště, směru, opory, jen to černé
zkované temno tam bylo. Temno na zemi i na nebi, vše
zaváto tou tmou. Jediný jen úsvit jakoby se chvěl na
jednom místě ztemnělých výšin, jakýs těkavý zážeh, jehož
stanoviště nebylo lze označiti, jenž vykmitoval z bludných
nejistot tam, jak v kosmickém šílení. Bylo to, jakoby zou-
fale hledal a sháněl v hluchých propastech noci, nemoha
dosíci svého cíle. Byla to hvězda — ach, jakého trudu

v noci této . . . Byla, nalezla ji ustrašená duše přec, ano, táž hvězda to byla, jež na známém místě se svých nebes snášela se do nedávna v družné loubí stromu svého, jehož byla strážkyní, korunující a provázejíc jej od celého věku cestou života. A bývala tam jako vzhlednutí a pokyn nebes. Dnes poprvé nenašla svého stromu. Bylo to, jako když navrátivše se ze hřbitova do prázdného pokoje, nenalézáme tu bytost, již jsme pochovali, a přec jakobychom ji naléztí měli. Sdružení odvěkému, jakoby samého věčna, dnes poprvé nastalo přervání. Nekynula už náruč stromu nebeskému úsvitu. Hvězda nenašla svého stromu. A jakoby nekonečně sirá, opuštěná, bez přichýlení byla ona jediná hvězda, sama posléz ještě se zavátých končin nebes tanoucí. Ještě nějakou chvíli tékal tak její zážeh, nejistě, bludně, jakoby hledal, sháněl, vyčkával. Byl to již pouhý matný světelný sten v tom strašném širém propadlišti nebes. Až zanikl docela — oko už nic nedovedlo postřehnouti. Jakoby ta hora věčnosti černé a neproniklé zasula již vše. A temný, vzdálený, podivně zdušený hluk začal se zároveň vynášeti z těch spoust, cosi se tam zatřásalo jako v utajených rytech, zalknutých dřívě, než mohly by se označiti u vyřícení z propastí jakýchsi útrob svých. Nastala příšerná opuštěnost jako ve světě šilenců, jako v nevystihlém zatemnění rozumu . . . Bez své hvězdy byla duše. Jakoby to všechno lidské pomnění zaniklo. A zaniklo vše. A zbývalo jedině to ohromení úzkostí a neštěstím, jež kvačilo se všech stran — — — Ráno přšelo. Rozsáhlým, rozlévavým deštěm. Nepohnutě vhrřížená obloha jakoby se slehala na samé zemi. Nebylo jiné perspektivy, než té nekonečné, bezedné, vyplývavé vhrříženosti. Šplícht vody, rozprostřený celým ovzduším, neodbytný, ponurého, divného ohlasu, spěl se všech stran, z blízka i z dále a zdálo se, že nebude mu nikdy konce. Beznadějné, ustrašující bylo to tihnutí vod k zemi. Nebe jakoby se chtělo vnořovati v útroby zemské

a být s nimi za jedno. A celým krajem, těmi návršími, tím údolem, nějak rozsahem všeho světa tanul ponurý mrak deště . . .

Ztlumené, jako schoulené řinčení vozů z dále po silnici. Blátem brodící se bosé nohy chudasů. Jakýs uřícený běh náhle mihnulší se postavy.

A vše tak nějak poplašené, uděšené, uřícené v tom ránu. Vše pojmuto v totéž vzkypaní bezmezné oblasti živelné, ve vzkypaní padající vody, ve vzkypaní soumraku rána, ve vzkypaní čehosi, co valilo se v hloubi oblačnosti.

Kalina třásla se uprostřed zahrady. Ani na okamžik utišení. Jako u víru zčernalé návěje zmítá sebou ten keř a to schlíplé, trudné její listoví jakoby ani nestačilo kvapu dorážejících nárazů živelných, vyrvávajíc se ze sebe. Jako zoufalstvím strašné zimnice to doléhá na její houš a odtryskuje vločka za vločkou jejího života. Ani na okamžik úlevy. A nekonečný déšť vše vůkol zasypává. Záhony vůkol jakoby zduřely. Tak jaksi černě vykypují stravující vodu a v nějakých těžkých mrákotách se ukládají. Všechno v takových těžkých mrákotách se ukládá ve schýlení a udo-lání . . . Z dále naléhá vyděšený nářek hus, ten nářek ustrnulý, jenž v tak děsivé jednotvárnosti rozrývá ovzduší. Od samého rána zní a pořád tak neustává, se stentem větru se míse . . .

A ani na okamžik nezasvitla obloha, aby kdes při obzoru aspoň na chvíli vlídněji se zabělela, prořídla. Neko-nečně rozestřenou perutí svých vod a svého vzbouření neustává mávati. A panuje vlastně soumrak dne. V úzkostný ustrnulý soumrak podzimní halí se vše a v nekonečný jakýs nářek . . .

Tak to trvalo do samého večera. Najednou smutný západ úzkou brunátnou mezerou jakoby zjitřených zřítelnic vzhlédl z děsivého obočí černé modrých, zažehujících se

mraků. Kamsi v tvrdě vyznačená místa utkvěly rozhárané pruhy jako strhané a rozšlehané nachu neobyčejně krvavého. Několik topolů podle silnice jakoby se protáhlo celou délkou svých pňů tím nachem. Byly jím krvavě ovívány. A rozlivy louží na silnici, zabírající celou šíř, zamokvaly jím též. Přestalo sice na tu chvíli pršet, ale nasyceno zůstávalo všechno vodou jakoby z bytnosti všeho se ronící. A ta vláha též zduřelou se zdála těžkým krvavým utkvěním.

Jakási bytost ploužila se silnicí, tím mokrem vše zabírajícím. Hlavu zakrývala rudou ohrnutou sukni, jakoby ohromnou kápí. Nohy měla bosa, bořící se v šplouchavé nekonečné bláto. Byla slepá. Byla žebračka. A jakýs klouček v předlouhém kabátě na něho nešitém ji vedl, a ona se belhala, divně skláněla a divně ruce nadnášela, jakoby v neustále větřícím a pozorujícím hmatu. Tady u stavení se významně zastavila, u samé zdi, pustivši se kloučka. A ten tak podivně lhotejný, jemuž zdálo se lhotejno vše, dají-li almužnu, nedají, celý ten nečas, celý ten život, celý ten jeho svět a vše v něm, i ta slepá bytost, jež mohla být jeho matkou, bábou nebo čím — usadil se na okamžik ten na stupeň záhrobně s pohledem neúčastným všeho. Slepá bytost zahleděla se jako instinktem či náhodou proti nachem trudně zbudřelému západu. Zahleděla se širokým, bílým, jako perleťovým bělmem, jež zdálo se přebíhati v jakousi příšernou nepohnutou tůň. Ta tůň hleděla, zdála se ve svém způsobu a míře býti vědoma toho světa vůkol. A zdála se ta tůň slepých očí vzdouvatí se jakoby podzemním přívalem tajemných proudů, podivně neklidně z ní mželo a zase jakoby zvracelo se do hlubin svých zpět — žila tůň ta záhadným strašlivým životem. A náhle rozepálala se tvrdým ohněm, rudým a žířivým, jakoby v ní krev vzplápolala. Žhavá brunátná tráseň z ní prudce vynikla. To nach západu udeřil o slepé oko a ono jakoby strašně prohledělo v odestřené jemu tajemství . . .

Prohledělo tak strašně neobvykle všechno. Neboť nebe klenulo se vůkol tak nepohnuté, těžké, hluboké a černo-modré, jako noční pláň, v níž vnořeno je vše. Jevilo se a bylo to nebe plno úžasu a neobvyklého významu. A hrozilo a stavělo se čím dále v neproniklejší olověnou strašně nakupenou modř, z níž jen z dola zasáhaly ještě intensivní nachy západu, plny ohně, těžké a brunátné, ale jakoby studené, v hrozivých mrákotách, mysticky tanoucí. Jimi ta modravá tmář nabývala hlubokého ponurého odlesku.

A v téměř hlubokém ponurém odlesku jakoby v mátohách snění a hrůz prohledálo všechno. Slepá bytost se tu vztyčila, vznášela rukama jakoby ve hmatu čím dále vzbuzenějším, ta rudá kápě na ní vzdouvati se zdála a ona celá vzrůstati a kamsi zasáhati, a ona žhavá tráseň oka divě tu šlehala té nekonečné tmáni nebes vstříc. Širo ohromivé, jež jakoby hrozilo se sřítiti, zelo odevšad tím ztměním atmosféry naplněné. A čím na tu chvíli značily se věci nebes a země, bylo jako nesmírný ústrach a mystické uhrůznění srdce, jež kácelo se celé . . .

Nebesa temněla, temněla. Do bezedných hlubin jímán zdál se být jakýs přívál jejich. A nach pozvolna v jejich temnu zanikal — — —

Ó tak hrozno je býti sám a sám, v celém světě, celé dny i noci — sám v takové úžasné noci, sám s sebou, nemít nikoho, komu lze odevzdati sebe, svou trýzeň, úzkost svou, své těžké tuchy a pochybnosti, své zoufalství a zděšení, celou tu svou marnou bytost!

Odkud přichází to temné rachocení neznámých vozů z půlnoci v šoumavých, příšerných mrákotách deště neustálého, černého jakéhosi vzbouřeného věčna? Co nám přináší? Kdy dojde k našemu osudu a na nás jme se řídit?

Jak se blíží a rachotí ony vozy neznámé! A jak ti psi jen štěkají, jako ještě nikdy neštěkali — to rve se jejich hlas a hrůzu větrí . . .

A co jen přináší mi to rdousivé zúžení nitra ve skrytu ledových jeho obav a hrůz, jež dech zatajuje a vydává očekávání nejstrašnějších trýzní všech trýzní, jaké kdy přepadly lidské srdce? Jaká to noc! A být v ní sám celou svou bytostí, jako v poušti, nemít nikoho, k ničemu nemoci prozřeti . . .

Padlo tou nocí několik ran, jejichž původu se nikdo nedomyslí. Jako v podstřeší půdy by vznikly, a odtud valily se celým domem, hluchem noci. Příšerně vítězný, všeovládý byl jejich chod prostorami noční pouště. Ale původu jejich by se nikdo nedomyslí. Slyšel jsem rovněž ty rány ve svých úzkostech a samotách. A rachocení neznámých vozů spělo čím dále blíže, a zase jako nezměrně vzdáleně s osudem se pojí . . .

Pohoda zas tak hned nenastane. Pršelo celou noc a ránem dále. A déšť tak kypěl, jakoby zrovna se zahajoval, z plných, neochablých ještě útroh. A zase to zmitání a nekonečná, rozplizlá, řinoucí se mlha vůkol, kam oko vzhlédlo.

Zase tak těžké, bezútěšné probuzení. Život ve dvoře zase začal. V chlévech, síněmi, dvorem. A samé šero, samá zlověstnost. A zase ta zřejmá nechuf ke všem povinnostem, jakoby obava před životem. Dobytek v chlévech tou dobou těžkomyslně mručel. Nebylo to obvyklé svěží hlášení se k probuzení, chuf dne, chuf života. Schýlen v netvorné silhouetě nořil se z neodcházejícího šera chlévů. Parami valil se odtud zápach mdlý, usedavý, neodbytně ulpívající. A tesovi nevysýchalo, vše bylo na něm mokré, kluzké a hnilobné, jakoby černé propadliště. Volům ani nechtělo se vstávati; jako temná bezmocná hromada leželi na tesech, hlav nepozvedajíce. Kopáním musil je volák přimět, aby vstali k žrádlu. Vstali, hltli v žlabu a pojmuvše leda bylo do tlam trochu řezanky, zase počli poklekat. Ležet, ležet, v tupém těžkopádném schýlení. Vše tak jakoby ve

schýlení neznámém mělo vytrvávati. Jako dusná tíha olova, zalévající a ulpívající na všem, značí se to nevlídné ráno. A svítat zase jakoby nechtělo. A práce tu vzrůstá zrovna v rukou — tak nevybavitelno je každému lidskému počínání, cíle není možno nějak dospěti. Tomu kydání není konce. Tomu dojení. Obrok jakoby změněn byl dobytku v nepoživatelné žvance. Na mnoze se jeho ani netkne. Děvečky vším nevrle třískaly broukající, usužovaná hospodyně rozezlívala se vnitřním, neodcházejícím vztekem. V takovém zaupělém utajeném proklínání značila se celá ta malátná nechuť k práci a životu. A krátké vády vznikaly a hned zase zmlkaly k ponuré, uvnitř se zžírající zlobě, jež zdála se nejvíce sobě zlořečiti. Volák kopal do těch volů. Mléky, vztekle. Jakoby pomocí sochorů pozvedala se posléz zase jejich těla. Řetězy zařinčely, volí vrazili hlavy do žlabů. Ale dost. Zůstali tak chvíli, nepijíce, nic nedělajíce, jako neteční, hostejni ke všemu; načež náhle od-táhnouše zase hlavy odtud, těžce je svěsili, až jaksí samé země jimi se dotýkajíce. Volák neumytý, neholený, strhané tváře a strhaných zraků, stál u nich v téměř mráкотném ztrnutí, jakoby měl rmutný neodbytný sen s můrou v smyslech, a ruce nořil v kapsy. Podzimní mouchy zkomíravě bzikaly jako vzdáleným sborem zalézající v kouty k zahynutí. Pak jakoby to volákem stréilo. Bezděky řekl: „Hý!“ a bezděky vykolísal se ven. Děvečky do všeho třískaly. Mléko špinavě bělilo se v krajáčích na kádi . . .

A dále vlekl se jakýmsi tápáním a svízelným přemáháním, jemuž nedostává se sil ani dechu, život statku, v jakémisi ztlumeném lomozu, v násilí a zřejmém zlořečení. V režných kytlicích a plandách, s sátky do čela, poháněny jsouce neustálým láním a zžíravým vztekem, ploužily se děvečky s místa na místo — a pořád jakoby s místa nemohly, třískajíce vším, co jim přišlo do naduřelých, hrubých, upracovaných rukou . . .

Vodní louž zabíhala až k chlěvu, vzpínajíc se v nesčetných výtrsech každým udeřením deštivé krápeže. A zahnědlá močůvka se stran se vpojovala v tuto po dvoře stavící se vodu, jež jakoby měla vnikati všady. —

Bývá sice vždy tak nějak bezútěšně a rmutně při tom ranním zápolení na statku se soumrakem podzimním. Tím bezútěšněji, že bez přichylnosti a v nejdrsnější nutnosti hnáno jest toto zápolení k cizím zájmům; není tu zájmův bezprostředních, útěchy a porozumění. Požehnání práce zdá se tu výmyslem, na posměch klejícího voláka, vším třískajících děveček, poháněných rozezlenou hospodyní, již se zdá — snad právem — stále málo práce a snahy i zdaru. Bez ulehčení, radostí, nadějí dře se to najmuté stádo, za žvanec, za hadr, za trochu kořalky, neustále jsouc poháněno, v lání a výčítkách. Tak bezútěšno je to zápolení. A probuzení dne v soumraku a nepohodě je tím bezútěšnější. Tu jakoby vyvstávaly veškeré zlobné instinkty a vzbouzela se pustá vydědění v ujařmených duších, jež obdělávají cizí lán, ošetřují cizí krávu, opatřují cizí chléb a k cizímu pohodlí přispívají. Ale snad je dluh na statku, snad nenáleží ani těm, již jsou jeho majetníky, na nichž spočívá ještě krutější jařmo, a jimž chléb jejich také nenáleží. A tím strašněji tu nutno poháněti vše, co ruce má — země aby zlato rodila, chlěvy aby množily se mnohonásob! Tu nechť krvavé mozoly se sdírají u práci bez oddechu! Spěch bičovaný i poháněný nechť neustává. Neúmornost do strhání sil a smyslů, aby vplynulo chudé sousto a člověk hladý neumřel. Otroctví tu slouží otroctví v bezohledných zájmech těch, kdož v lidském právu zmocnili se všech výhod pro sebe bez práce a zásluhy. Otrocké jařmo uhnětení a zoufalství jakoby ploužilo se dnes těmi statky, v zlořečení, v bezútěšných mrákotách, v zrádném podezřívání a úkladech nastražených těmi strašnými lidskými všeho se zmocňujícími zájmy!

Ale v toto dnešní ráno bylo to ještě něco zcela jiného, zcela jiného, nikoli pouhá bezútěšnost nuceného shonu. Ještě jiné jařmo než životní tíhy zdálo se tuto vloženo, zdálo se vnikati do všech zdrojů života a zabavovati je svými vlivy — — —

Soumrak pořád se neodestíral, spíše se vzdámaje neustále tím ránem. A zanášel se krajem, po polích, mezi stromovím, zšeřeným jejich stínem, vzbředlým blátovím, s nekonečné vhríženosti oblak vyplývaje . . .

Všechn život zdál se uzavřen, zastaven, jako v mrazivém ohromivém dotknutí. Včera ještě vše tak zářivé, milé, naplněné vroucností uklidněného, zadostučiněného života, vše ve výsluní, v míru, jasu a snaze. Dnes mělo to zcela jiný ráz. Vše ponuro, zalito, objato a zdušeno tím neodbytným šplíchotem. Zažloutlé, zřídle listoví otrásá se neustávajícími jeho údery, jakoby utkvělo ve vniterném křečovitém rozrývání. Jaké to ráno! — —

Život statku nějak v neodbytných překážkách se značil. Samá nesnáze, samé neukončení. Samé šero, samá tíha. Všude tolik mokra a bláta. Soumrak se neústupně ploužil stavením a dvorem, v podstřeší, ve chlévy, ve stodoly, kolny, a ledva se někde poněkud zjasnil, jinde tím svízelněji a neodbytněji se zasadil. Nechuť k celému životu a k obvyklým povinnostem vtírá se v mysl lidí za takových jiter. Jsou malátní, tupí a nevrli, bez nutné svěžesti ke vší činnosti. Jistá potácivost jímá jejich smysly. Zastavují se u své práce, k níž pouze příkrá nutnost je poutá. Necháávají náhle všeho a s rukama svislýma zasmušují se, oddají se ztemnělým, neurčitým pojmům. Těmi probouzejí se neznámé tuchy, sevření a úzkost srdce, byť i nejvzdálenějším v tu chvíli zdálo se každé zlo. Ovšem, zlo nikdy není dosti vzdáleno, aby nepřikvačilo každé chvíle, a srdce aby mohlo se oddati blahým jistotám. Jakoby tu nebylo vůbec blahé jistoty pro ně. A bylo by se tak chtělo smy-

*

slům raději znova uléhati, vnořovati se v omrácení spánku a zapomenutí, tam, kde by byly vyjmuty z takové mračné zlověstnosti. Chtělo by se jim kdes v útulku svého lože zapadati ve svůj svět, hřejivější, utěšenější, daleko od toho světa vlastního zde, jenž tak jako svěráky kruté v ně zasahá. Nemuseti ani vstávat za takových rán! Práce neměla také vzniku ani ukončení. Lidé jakoby se násilně vzdalovali ponětí přítomnosti, tak trudné, neblahé, skličující, vsouvající se v jakési vnitřní skryty. Neb tím šplíchotem vody hrnuly se jen v duši jakési neupokojitelné steny, jakási strašně výmluvná sugesce marnosti, beznadějnosti, rozplynulosti, zmaru, zkázy. Nemusiti mít ani vědomí života za takových rán!

Všechna okna byla dosud zamžena jako rosou, jako splývavou vodní plstí, již nelze odestřítí. Marno bylo jimi vyhlédati. Jen šedivou plynoucí mlhou šeril se svět v neurčité, neomezené silhouettě — stavení, stromoví, kus černavé perspektivy blízka a dále jako zatopené, vnořené v bezdno — vše tak bezútěšné, úděsné, nějak ze svých podstat vyjmuté. A v tuto silhouettu čehosi živelného, nepochopitelného, nořila se duše. Splývala s ní v totéž neurčité, bezútěšné neomezení, v totéž vyjmutí ze známých podstat. Nebylo lze nic usuzovati, nebylo jaksi vznětu v mysli, jen tak hluše prázdno, v dunivé zmítané závratí. A ta nechuť k životu, bez názoru, bez pomýšlení. V takových chvílích lze beze stesku, bez výčitky, bez trpkosti umíratí. Ba, lze umíratí dobře, rádo, bez úděsu a vzpírání se, neboť všechen děs jakoby již dříve byl prožit . . .

Zase to vyřícení se vozu na silnici! Zase to kvačení čísi bosých nohou! A nějaký vzrušený poplach! Bláto na silnici beze dna se propadá. A vstříc šplíchá ze svých zdrojů živelným proudům. Pak začalo zmítání topolů podle silnice, jejich valně zprázdněných obnažených chvostů. Zoufale rozmávaly se někdy v šerou výšinnou oblast. A jakoby

se to tu rozduněly děsivým zjitřením ty úzasně svislové bijící se rozsáhlé kyvy. Nějak třístiti o ně se zdá šplichavá rozkypělá hmota živelná.

Přibývá deště, přibývá neklidu, vzruchu, zmítání, úděsu, nepokoje. Celým krajem, údolím, lesnatými návršími vůkol. V bezedné jícny rozevirati se zdá veškerá zjitřená hmota živelná, v něž hltá se a jímá svět. V nitro prudčeji valí se bezejmenný úděs, v něm zas tak strašně cosi tihne ke skonu a věčnému zapomnění . . .

Na nevydlážděném dvoře mezi stavením a stodolami nakupilo se rovněž bláto beze dna, tuhá, černavá směs z rozjezděné škváry a z jílovitého spodku. V blátivou jichu zaměnilo se tu vše. Nikdy nebývá tak nevlídno a nehostinno v té neuspořádané různotvaré změti venkovských dvorů, jako za tohoto počasí. Kdyby nebylo třeba tu a tam vyjít na ten dvůr, bylo by lépe. Vše je tu tak schýleno, jako udoláno. Zmáčený vůz, namočené kusy dřeva a klády, v bláto země těžce slehlé, všeliké štáklví. Se všeho teče v temném jednotvárném šplichotu. Vše se tak ponure staví, v zoufalé resignaci hmoty vědomé, jako promáčený pes, jenž vzdal se naděje v přístřeší. Stranou zvrácené ruchtadlo. Leží na boku jako mrtvé tělo. A rozmoklou zemí, rudou ornicí zdejší, pozůstalou na jeho radlicích, jakoby zvolna krvácelo. Byl děs z té krve mokvající v tom šeru rána. Roští nakupené opodál cele zčernalo hnilobnou mokrotou. A několik stohů cihel, zurážených a drobicích se po stavbě dávno nedokončené anebo k stavbě se připravující, jež asi nenadejde, kupí se jako zříceniny v podstřeší dřevého šindelf, jež neuchránilo jich od vody. Uprostřed dvora černý smrdutý močál. Hladina jeho vrývá se do okolní země, vše v jejím soutyku temně mokuje. Rozvířena je v nekonečný tryskot, vzhůru, ze své tíhy. Spějí po ní mělké víry v sebe zaplývající. Pěna hnilobné mázdry stéká k okrajům. Bílí nabubřelí červi vystavují svá bílá, jako

umytá těla, tak hnusná, mající zdání mrtvolných vztahů. A někdy probere se jimi krysa v zákeřnické pátravosti, ve chvatu dravce. Dlouho zbývá po ní v mokvající louži příšerný jakýs nepokoj.

Všude plno vody, v kalužích stojící, potůčky prodírající se půdou, s okapu se řinoucí. Svisle, ochable chýlí se hnědnoucí lupení několika jabloní u plotu užíraných kurdějů, schradlých, smutně vystrnulých, jakoby již jen čekaly na sekeru. To loubí nechrání od deště, ale každý list stal se vlastním zdrojem vody, prudce a rychle s něho kypící. Ani pavouček se v něm neuchrání a ani ptáček se sem neukryl.

Kryt střechy vznesl se jako v těžkém zbudřeném chomáči. Namočen tak zčernal dokona. Tak podivně, ustrnule, nevlídně vyjmula se ta střecha. A šumí to v ní v zaupělých jakýchsi vzlycích, v pobíhavém chvatu těmi doteky neochabujících krůpějí.

Sedým takovým soumrakem zmitá se celé nádvoří. Vystanulo v nehostinné, odpuzující příkrotě. A vše, co na něm, i ty předměty nejvšednější k denním potřebám zemědělství, vše zdá se pozbývatí obvyklého svého určení, stávajíc se čímsi bizarrně záhadným, vyčkávajícím tu cosi. Značí se to ony chvíle, kdy věci stávají se příšernými, kdy v hrůzách svých podstat vyvstávají . . .

Vráteň kolny v podstřeší je pootevřena. Tolik jen, co by se tam mohlo vcházeti. Zúžený, černě zející úkryt hloubí se v tomto pootevření. V něm cosi se klátí, zavěšeno v ponebí vrátně. Příšerná hmota, podlouhlý zduřelý obal, zevně fialově rudý, skvrnitý, perleťově probělalý a temně do modra žilnatý. Na jednom konci jest obal zúžen, a strnule vyzírají odtud dvěma jamkama jakoby pozůstatky po očích, jež zůstaly strašně patřiti, a na tomto zúžení ulpělo nejvíce rudé jakési sraženiny; tudy jakoby se cosi vybíralo ze záhadného nitra. Klátí se tato hmota

pravidelně, jakoby v příšerném tempu celého zmitání vůkolí. Ze sevřeného úkrytu za ní, do mezery černa, do vnitř té kůlny, kde nelze nic rozeznati, zdá se cosi číhati v děsivém nastražení a toto jakoby bylo předstráží . . .

Ze dvora odtud je rozhled do údolu, do vsi — a v širou šedou jámu, utonulou v neobsáhlosti deště, a jakoby příkře promítanou ve vírný chaos odevšad jaksí kvačící a neodolatelně se řinoucí, zdá se zpodoben celý ten údol. V začernalém ustrašeném zšeření vynořují se jeho stavení. Každé jakoby skrývalo své neblahé tajemství.

Pak kus jakési rozlohy temně zmáčené, zhnědlé a truchlivé rozestírá se zrovna ode dvora.

A tady na jednom místě jako obrovská chiméra cosi se vzdouvá šedého, nesmírného, jako houšť ze země by náhle vyřinula. Anebo jakoby kus mraku sem spadlo. A účastno neobsáhlého neklidu nebes i země, zmitá se to a třepe na svém, nějak se odervávajícím povrchu. Chvěje se ta zapadlá, zkácená, pochmurná houšť stromu, bijíc haluzemi. Jakoby nekonečný úžas, nekonečné neštěstí drásaly útroby jejími. Je to smrtelná křeč hmoty, živly udolávané . . .

A všemu tomu šplíchtu vůkol v jakémisi pozadí vyznívá hukot čím dále zřejměji se označující, vyvstávají hrozivé nárazy, probouzí se temné úpění, i jakýsi hýkavý poplach, zvuky nepovědomé a cizí, jež náhle se rozduvají a zanikají opětně — a to vše zdá se chvillemi vynikati právě z tohoto zdroje, z pochmurné té chiméry, ze smrtelného jakéhosi dotknutí, jež zde nastalo.

Jaká zoufalost, bezútěšnost v každém zjevu! Něco se tu potácí a klesá na vždy v zmar a v beznadějných hrůzách marně úpí. Vůkol samé přervání života, samý zmar, samá úzkost a neštěstí. Rozklad proniká, záhubná živelná moc se provaluje . . . Jaká zoufalost, jaká bezútěšnost

v každém zjevu! Černý symbol úzkosti a zděšení ovládnul přírodou.

A tak strašně prázdná jáma značí se to oku v rozhledu z toho dvora, vždyť strženo, zvráceno jest ono velebné klenutí podivuhodného stromu, jež ještě včera jakoby tak útěšně na svém rozpjetí nesčetných haluzí vynášelo celá nebesa. Sesuto a skáceno jest a jako mrtvá chiméra značí se z neobsáhlosti vod, jež zdají se splývati s ponurostí země. Jaká to oblast úzkostí, zděšení, nepokoje, marného tíhnutí pozbylých nadějí v té ohromivé prázdnotě a opuštěnosti pozůstalé! Právě tak, jako když místo života, jenž navždy zdání a přání potvrvati měl, zazeje hrob . . .

Ani na okamžik nezasvitla obloha. Nerozeznatelný byl soumrak ranní od vychylujícího se dne. Dne jakoby ani nebylo, jen ten soumrak neustále řinoucí se vodní změti se jevil. V jakémisi závrtném ustrnutí zpodobilo se posléz to sedé nekonečné živelné kypění. A jako táhlá hrana v halucinaci smyslové značil se potlačeným smyslům hukot deště, jímž jakoby sama věčnost k zemi měla se vypjati, snášeje s sebou neznámou pochmurnou svou hrůzu. Na den pak stále přibývalo nepokoje, zmítavosti v ovzduší. Mohutně otrásalo se stromoví a každý podrost. A jako v těžkém zkamenění spadalo s něho vetché již listoví dobou tou, rváno jsouc bouřením a zimavou tíhou vláhy, v takových vždy náhlých otrasech a v celých sborech za jakéhosi stenavého vzednutí spadalo to lupení, vhríživce se jako u mrtvém poklesnutí pádem v rozmoklou zemi. Tak zvíře náhle poklesá na svém stanovišti, umírajíc beze zdání, když zkáza na ně padla a k zemi poklesnuvši jakoby těžce v její útroby vhrížití se chtělo, už sebou nepohne, nezachvěje, navždy sduženo s mrtvou hmotou. Zapadlé ty sbory lupení jako olovo zaléhaly v tmavé bahno země a tiše v bezvládé tíze kladly se na sebe.

Náhle rozečrval se býk. Co se děje — takto ještě nikdy se neozval! Celým chlévem otřásalo to zvířecí ržání jako v prorvách, jimž jest se vybavovati z jakéhosi těžkého prostředí. Dunivě, ve zděšení narážely ty zvuky o stěny chlévu a vznášely se táhle, strašně dvorem a návsí. A býk stočiv nepřírozeně, násilně hlavu, zdál se zároveň cosi věřiti, záhadně poblyskuje očima, jež pozbyvše své potměšilosti a divosti, jakoby stápěly se v podivném bludu. Vše upozornilo se na ten řev, a jakoby na vše bylo sáhnuto. Voli na kvap vstali s lomozem, jímž jakoby se bořil chlév, a všechna dobytčata ostatní se tak znepokojila, vypnula se v zad, řetězy od žlabu příkře natáhla. Býk pořád tak řval, schýliv nízko hlavu až k nohám, jimiž nedůtklivě hrozně pohrabával v tesech, až kroutily se ve svém ložišti. Šplíchtot deště splýval tu v jednotvárnou, nevýslovně tísnivou píseň, v jakýsi přízvuk zkomírání, k němuž se družil šelestivý rytmus soumraku a zmíravý bzikot muší družiny. Ale pronikavý, jako bezmezný řev onen jakoby vše rval a strhoval v tomto truchlení živelném, byly to jako úderý děl do tísnivého plachého nářku. Nikdo býka neokřikl, každý jaksi ztrnule poddával se tomu hlasu, jenž zdál se vyvolávat neznámou tuchu, neznámou výstrahu.

Hospodyně s bledou, vyžilou a zjitřenou tváří svou, uslyšeвши, nechala všeho a vzpjala dlaň k čelu, zastíňujíc jaksi své trudně vytřeštěné, nepřírozeně lesklé oči, jakoby se bála čemusi pohlédnouti v tvář. A nechala si tak do duše vplývat onen hlas. Volák hned obě ruce svěsil malátně a hlavu nepřírozeně sklonil — cizí tíha zdála se na ni doléhati — a děvečky, zanechavše třískání a všeho, zastřely si náhle obličej podolkem svých kytlí. Jakoby všichni chtěli toho neviděti, neslyšeti, zaplakati, ujařmiti se v neznámé ztrnutí.

Býk pořád ještě řval, zvyšuje hlas až do přerývaného ochraptění a jakési strašně řinčící fistulky chřtánové. A při

tom tak násilně do zadu celým obrovským svým tělem trhal, div že nepřerval oba řetězy, na něž byl uvázán, a nevytrhl svůj žlab. Čemusi násilně snažila se unikati ta býčí zděšená bytost, ač připadalo, že všechny překážky světa musila by hravě překonati, a rozdrtili vše, co v cestu by se jí nastavělo. Nyní jakoby náhle byla zdolána. Pak už jen vnitřní uřícení, jakýs prázdný svistot zněly z těch zvířecích útrob. A jakoby lapalo zvíře po vzduchu, jenž docházel, po zdroji života, jenž unikal. A jakoby se při tom úžasně v celém nitru vzepjalo a každým svalem, každou útrobou a každým čivem chtělo se brániti jakýmsi nezdolným, tajemným popudům záhuby, jež zdála se je ohrožovati. Řetěz posléz natažen byl jako ocelová vzpruha, hrdlo jím obejmuté div se neurdousilo, a zvířecí zraky čím dále hrozněji se bouřily, nabíhající modravým oslněním jakéhosi vnitřního temného žáru. Stenavý, zdušený chrapot vydávalo posléz zvíře až k pouhému dunivému zachrčení prázdného měchu.

A ještě stál volák tak malátně bez rady a pomoci, leda že hlava ještě níže mu klesla, kamsi k zemi tíhnouc jako závaží, hledajíc tam vysvětlení záhady. A ještě děvečky ve své kytle zastíraly obličej — o kéž by neviděly, neslyšely! A hospodyně vytřeštěně planouc ve zracích jako naběhlých, strávených, div tu dlaní nevhřížila ve své umučené, uštvané, jako propadlé skráně, jež neznaly poklidu ani míry. Nemítí ani zdání o tom životě celém!

Až pozvolna ten zvířecí chrapot mdlé se zajikal, v prázdnu zanikal; k čemusi křečovitě vzepnouti se snažil, čehosi se tam zachytiti v těch přerývaných lhůtách, jež jaksi tu zbývaly. Ale nepodařilo se to též. A také jakoby lhůt nezbývalo. Ještě jeden vzlyk, vzepnutí se v křeči. Pak náhle začalo se celé zvíře úžasně trásti na všech údech, celým tělem, jakoby v rozruchu celé tělo ze svých útrob mělo býti rozmetáno. A všechno zároveň již chablo i po-

klesalo na zvířeti — řetěz se uvolnil, ztopořené hnáty se v kloubech divně rozkomíhaly, ztrácejíce rovnováhu, zježená srst celá zplíhla jako bez pružnosti, uši, dosud jako v nastražení všech smyslů stranou vyniklé, se schlípily a jaksi padaly podle hlavy. Zároveň vyboulené zraky, ustavše žířiti tím fosforujícím zábleskem, přetahovaly se mázdrou — a zřícené, ztrhaně, zvrácené kamsi vzad se označily.

Najednou pak býk se sítíl k zemi.

Jakoby násilně se praštilo o zemi celou tou strašnou nakupenou tíhou obrovského těla. Chlévem to zadunělo, vším dobyt看em to zmitlo vzhůru, jako v prudkém odrazu. A pak hned se rázem nějak setmělo v prostorách těch, jakoby přihnala se a složila se tu těžká ponurá vlna zlověstného soumraku. Nastalo zároveň ticho, jímž jakoby vše u věčné strnutí mělo býti vyhlazeno. Ticho propadavé, násilně spjaté odevšad — ticho, jež tu tkvělo nehybné a slyšelo chvět se hrůzu. Strašidelně vyčkávalo ponuré obhlédajíc dílo a působení spousty. Zlekáno, v úžas a ohromení uvedeno bylo všechno zde a jako obejmuto černou náručí.

Nekonečný, jednotvárný pláč zevních dešťů neustal roniti se celou atmosférou. V tom ujařmeném šplíchtu, zaplavujícím nebesa i zemi a jako peruf rozpjatém nade vším, tím strašnější mystickou tíhou zel hrob toho ticha nastalého, příšerného, v němž ovládly soumrak a záhuba!

Nikdo nepohnul se nikde. Žádný hlas, žádný otřas neozval se na tu chvíli. Žádné dvěře nezavrzly. Ani krok nerozprostřel se kdes síni nebo dvorem. Nikdo nepříchvátal, nikdo netroufal si pomáhati, bylo-li by to co platno. — Muší družina snad právě také dozkomírala, neboť kdyby jen jediný bzikot se byl ozval, snad aspoň jedna ta muška z celé družiny opozdila se v umírání, ale neopozdila se snad ani jediná...

Obrovské tělo býka leželo klidně zříceno. Jaksi tak vyzývavě posupně klidno, na sebe poukazující, k těm otřešům a bouřím záhuby, jichž právě jako v pýše zažilo. Zřícená skála svými troskami vyzývavě a v ztrnulém klidu na vás tak zeje.

Taková ticha a ztrnutí zdají se vytrvávati celou věčností, byť i trvaly jen okamžiky, jenom zdání chvil. —

»Ježíš Maria!«

Až pak strhl se divý nářek chlévem, a ruce k propadlým skráním přitisklé nad hlavou křečovitě zalomily. Zraky ještě vytřeštěnější, vyprahlým svým zážehem vybírající se z propadlých svých dutin, upjaly se vzhůru kamsi zbytečným, zbludnělým, zcela bezesmyslným pohledem. Takové pohledy značí zoufalství. A skráně ještě úporněji se kamsi propadaly, vše se propadalo v tomto obličejí uštvaném a umořeném.

»Ježíš Maria . . .«

Selka jala se páditi bezdechým překotem přes celý chlév, zpět odtud zas, neb tam nebylo co dělat, ještě kamsi bezesmyslně se zmítla, a pak to již hned přiskočila ke zdechlému zvířeti, vrhnuvši se na ně s rozpjatýma rukama. Příběhly zatím i děvečky. I volák vybral se ze svého ztrnutí. Tady bylo všechno za jedno, všechna srdce stejný úder zasáhl. Jedna děvečka začala cosi pronikavě křičeti v ztemnělou síň. Byl to křik a zmatek. Pobíhalo se sem a tam, lidé vráželi do sebe a zůstávající na sebe někdy hleděti, jakoby se neznali. Byl to náhle přepadavý ohromující úžas, v němž rozum a rozvaha tak nicotnými a bezvýznamnými se objevují, a lidé jsou šilenci i jako děti bez rady a pomoci. Bylo to slepé zmítání a upadání smyslů. A jen to, o co šlo v celém tom lomozu lidských zájmů — zdechlý býk — zůstávalo až jaksi majestátně klidno, tak netečno a bez povšimnutí ke všemu tomu zbytečnému, bezesmyslnému a marnému počínání.

„Ježíš Maria . . .“

A bez ustání řinul se děšť v soumračné záplavě . . .

Po nějakou dobu bylo zaneprázdnění se zdechlinou, která nedala se více oživit — a kdo co radil, pomáhal, sháněl, a cokoliv děláno s tělem a za bezesmyslnosti na něm pácháno, jakoby doráženo bylo v ústrety smrti, připadalo takovou pošetilostí, takovým marným plichtěním, nad nímž jakoby smrt se ironicky smála. Toto zvíře bylo mrtvo — ó, jaké neštěstí!

Za tři sta býk. Strojili se jej prodati. Byla by to úhrada na procenta. Na nutné výdaje. Na vše, co s sebou užírá půdu a s sebou tyje, aniž přiložilo ruku k dílu. A hlavně na daně, na ty daně. Hrozeno již exekucí. Na ty daně, jež z krve musí býti vymačkány. Toto strašidlo nezná smilování. Co tedy jen toho býka, to již něco hradí. A na jednu vše je ztraceno!

Kudy selka chodila, tudy lomila rukama v ubědovaném zmatku. Sotva věděla o sobě a jen takto strašně matně uvažovala. Tanula ve vidění toho všeho, co se událo, co přikvačilo. A co se bude dít. Jakoby se propast před nimi rozevřela, před rodinou, před statkem. Odkud vzít úhradu? Nikde nic. Vše jako marně se rozplývalo, v mraku zhouby se jevilo. Měla oči do krvava zapáleny, a slzy zrovna vysychaly vnitřním žářem . . .

Neštěstí jakoby černalo se všady. Nebylo již zbylí od něho. Na všem utkvěl zhoubný jeho stín . . . Jako když z duše oderve se náhle všechna její útěcha a naděje úderem strašného udolávajícího momentu a ona sama se octne, nevědouc náhle kde je její místo pozemské, její sdružení a nevědouc, kam by se přichýlila, neb hned ode všeho v nářku těžkém sama se odpuzuje a nemůže se vzchopiti, vzpamatovati, majíc všude kolem sebe strach a jámu — tak značila se vůkol bezútěšnost neštěstí —

Nebyly to posléz již pláč, nárek, zoufalá úvaha, beznadějně pomnění — ale ztrnutí a sklíčení celého života. V bezejmenném jakémsi lkání značilo se všechno, a neštěstí hrozivými doteky na vše sáhalo, na vše živé i mrtvé. Před tváří jeho značilo se vše stejně, před černým jeho majestátem bylo jen schýlení a úpění. Zděšené srdce jakoby tlouklo v jeho přítomnosti stejně v útrobách tvorstva jako neživé hmoty. Neboť není ve všech věcech života ani vyšších ani nižších řádů, povýšení ani ponížení, ale vše značí se v témž dosahu . . .

Pršelo, pršelo na vše, i na to neštěstí.

Šedým tajemným pláštěm v nekonečné zvíření rozplynulým zahrnuto bylo vše. Leč zastřeny zdály se jím ještě jiné výhledy, než jen zemských obzorů, ale končiny neznámé a záhadné, z nichž každé chvíle hrozilo naplniti se, co naplněno dávno ještě se nezdálo. A výhledy ty jako příšerné veřeje měly se otevřítí, propuknouti náhle celým svým zjevením, jež se v nich připravovalo. Měl se onen plášť odestřít, aby zjevila se nahota příšerných útrob. Nastával, zdálo se, kdesi za veřejemi těmi vzduť lomoz, tak nepodobný pouhému lomozu ovzduší, vzruchu živelnímu. Stenavě odkudsi z těch šerých končin začalo duněti, a táhlo jako průvanem bezedných prostor. Průvanem tím pak zachváčeno je bezmezně všechno. Stromoví bije svými haluzemi. Rváno je divě odkudsi ze své podstaty, to jeho srdce jakoby děsem bylo kláno. Nekonečný úžas, nekonečné neštěstí zdají se zatřásati každou bytostí. A tím nádvořím jakoby hnaly se mraky, ze zbahnělé jeho země to vykpuje, chváčeno je s sebou, a všech těch předmětů na něm, všeho, co na něm je, srdce jakoby stanulo bez dechu, v ustrašení a malomoci. Zase ta vráta kolny pootevřena a zúženým jícnem zeje. A to strašidlo se tam kýve a zmítá, chtějíc jaksi strhati hráze svého sepnutí k věcem pozemským. Kýve tou zduřeninou krve černé, v níž nedávno byl

život, a bije šíleně čemusi v tvář jakoby v hrůzách tohoto zániku. Příšerné tempo všeho toho děsivého neklidu vůkol zdá se na se brát. A ze zúženého úkrytu za rozsoptěnou hmotou touto, kde vše je již nerozpoznatelné, zdá se neustále číhat nastražená příšera...

„Ježíš Maria...“

Kudy chodila, tudy tak volala. Byl to hlas, bylo to servání, jež jakoby patřilo ku neštěstí. A v neštěstí uvázlý byl celý život na statku. —

Ale věci, jež odjinud přicházely, braly se dále svou cestou. V majestátním ohromivém klidu stavěly se v řady příšerného svého významu, zanechavše své pozemské stopy, kudy kráčely...

Dopoledne padla ještě dvě dobytčata.

Zdánlivě bez ohlašování jakýchkoliv nesnází. Začala se vůkol divně ohlédati, jako v úžasu, jako v neporozumění tomu, co na ně doléhalo — ale sotva co porozuměla, sotva co shlédla v té své bezděčné zvědavosti. Pak náhle se ulekaně vzepjala. Bylo to již samo ulekání smrti, která kváčela. Jedno dobytče — pěkná štrýma, stelná, taková veselá, živá povaha, ke každému na podiv se lísající, miláčka hospodyně — zařvalo jediným zvukem. Pak prudce se otřáslo, zatočilo křečovité očima, jež jakoby v důlkách násilně kdos zvracel, pěna vyronila se mu z tlamy, a již padalo umírajíc. Dobytče druhé ani nehleslo. Padlo, jakoby je podrazil na všech údech, a jen několikrát hlavou uhořdilo o tesy.

Ale při tomto umírání bez protestu, jako bezděčném, jež snad nezasáhlo ani ke zvířecímu vědomí, servavši je dřívě, než vzpamatovalo by se ke své katastrofě, při tomto umírání, jež tak bezejmenně spělo, jako stín se vetře v oblast světla, vzbouřil se neobvykle celý chlív. Duše všech těch zvířat zde ostatních postihla rázem již neštěstí. Poznala smrt, jež přicházela a již nebylo uniknutí.

Povstal na všech stranách lomoz, jaký vydrati se jen dovede z útroh hrůzou zachvácených. Byl to tajemný ryk ohromení a marného se zmitání v poutech záhuby. Dobyččata některá vzeplala se na zadní nohy, pokud jen řetězy stačily. Jiná hrabala v tesovi s hlavou skloněnou s modravě zaplanulýma očima, v nichž svítil šílený ústrach; jakoby snažila se kamsi v úkryt země vehřízti se. Duněla půda, prolamovaly se a praštěly tesy. Až i zdmi jakoby otrásalo násilné lomcování. A zase kamsi v zad zvířata zoufale se vrhala. Jakoby to sborem byla strhována se svých stanovišť. Zněly těžké úhozy jako nezměrný dupot stáda v šileném kvapu. A veškery ty zvířecí zraky, jindy tak nevědomé, klidné, jaksi tiše a oddaně se probírající svým životem, divěly, čím dále více, ztopořivše se to násilně proti něčemu, co před ně strašidelně se nastavělo. Zděšeně se odtrhující chtěly od toho dál, dál, do úprku se dát, uniknout všem těm hrůzám v této své oblasti. A jakoby zároveň veškery ony pohledy měly též cíl, v stejná místa hleděly, a z tohoto patření svého odnášely svůj nekonečný úžas vzrůstající lavinou smrtelného ústrachu . . .

Telátka ohlédala se po svých matkách jako zlekané děti. Ale matky v tu chvíli nestaraly se o ně. Byl to okamžik, kdy každý, zapomínaje všeho, dbá jen svých hrůz. Byl to okamžik, v němž zvracuje se přirozenost rvouc všechny své zákony. A v tom svém opuštění zamečela telátka opravdovým zvířecím pláčem, malomocným a lftostivým, jenž tak smutně a význačně vynášel se ze všeho lomozu a zmatku. Bylo to jako dětský pláč v tmách těžké noci, v její spoustách a bezednosti. Bylo to jako hlas posledního upamatování v ztrácejícím se bezdnu propastí zkázy. Ten mekot telátek, jež nerozuměla ničemu, ale postřehla chumel hrůz valících se vůkol, byl ze všeho nejděsivější, nejlítostnější a nejkrutěji v srdce zasáhal, skličuje je k pravému zazoufání nad životem vezdejším. Ó, jaká to

malomoc popadá člověka, jenž naskytnul se věcem takovým! Co se to probouzí za vidiny v něm, které jakoby byly nesnesitelné vlastní duši. Jakoby to byly malomoc, nesnesitelnost a beznadějnost vlastního osudu . . .

Vůkol neustávající déšť, řinoucí se spousty s rytmem umírání — jaká to mluva, jaké provázení pozemskému osudu! Oblakem deště, jenž jakoby vpojil v sebe celou neznámou nekonečnost, neustává prorážeti vír živelného vání, toho vání, jímž jakoby duchový chumel putoval. Bylo to těžké lomození vzdušné jako děsivý průvan věčnosti.

Všechno listoví topolů je serváno. Stačily na to ty dva dny. Pouhé nahé chvosty, šlehající jako v trýzeň neznámého pokání, zbývají. Kalina servána celá. A to strašidlo v ponebí vrátně cloumá sebou i bije v šileném zápolení. V šedou kouřící se změt, jež zdá se zdrojem zkázy, zpodobuje se to vůkolí, a změt ta valí se a kypí a duje samým neštěstím . . . Na potoku začaly se zvedati vody. Byly jako černé, bez lesku. A proti svému proudu byly hnány. Proti své touze, proti své přirozenosti, jako u vychýlení z řádu svého života. Bylo to jakoby byly chváčeny silami nadpřirozenými. Nepomíjivý vznes a spád to byl těch těžkých vln, jako příšerné stádo nekonečně putující. A olše zčernalé jakoby smáčeny v těchto vodách, zde nachýlily se celou řadou svou v témže směru vod, jakoby provázely toto příšerné putování. A bylo to, jakoby v jediném chumlu vše se pochmurně ubíralo v pouť zlověstnosti!

Teprv samým večerem poustal déšť.

Takové divné rozptýlení náhle nastalo, taková seřidlá prázdnota jako v bezdechém schvácení. Zřidly oblaky tak podivně a smutnými perutěmi jaksí významně zaválaly. Nastavěly se to v utkvělosti zkomíravého oka, jež strnuje ve své poslední vidině. Nebylo to v nich uklidnění. Nepoukázvalo to zase na další pohodu. Bylo to jen jako posečkání zlověstnosti. Zrádně nakupené bílé vločky neustaly svíjet se

v jejich útrobach. A černě modraly při obzoru jakési rozsáhlé tůně, obsahující bezdna nových neukojených vodních spoust a živelného zmítání, jež se připravuje a spěje ze zdrojů netušených.

Parami zakouřila země. Bílé jejich vlášení, nevěstící nic dobrého, ulpělo na všem, na vše se chýlí, jakoby ohlodávalo to samy kosti v podstatách věcí, vydávaných neznámému neštěstí. A ohlodavše na jednom stanovišti táhnou dále ty bílé posupné páry, jež v sobě zdály se ztajovati výrony záhuby. A všechno se pořád zatřásalo v neklidu. Takové truchlivé smýkání ploužilo se ovzduším, jakoby vše u nezměrném nářku tkvělo. Jediný tón, jediný ohlas tudy spěl. Bylo to jakési miserere pohřbívání. A ony zvednuté temné vody neustaly se proti proudu hnát . . .

Vše napotom rychle se vytrácelo. Padaly shůry šero a oblačná houšť. Se stran přisouvaly se celé jakési stěny šeré temné nejistoty. Co tanulo v úvrší, zanikalo jako na vždy odvanulo. A jen při té zemi, těžké, naduřelé, ztopené v nekonečné bláto, zdeptané a ujařmené živly jako ohromné ubité zvířce, v bizarních hrozivých silhouettách vydouvaly se předměty soumraku, tak cosi v mrákotách a chumlech zdálo se tu potácivě míjeti v tu černou, bezednou, zhrůzněnou zem, bez ochrany vydanou v šancé záhubě, vanoucí nad její hrudí, jež nemohla se brániti. Stále pronikavěji zdály se šlehat oblaky, hlodaly již v samých zemských útrobach. Nezměrným ustrašeným stenotem v tom táhlém rozplývání začal harašiti podzemní soumrak.

Rada postav začala se mihati silnicí v tmách a nejistotách. Rada postav jako bludných stínů. Fabrický lid, puštěn jako nedočkavý pes z řetězu onoho žaláře, v nějž zaklet byl jeho osud, spěchal to do svých doupat. A že nikdo téměř nehlesl, a kdyby byl hlesl, že by odvanut byl býval každý hlas, splynuv s harašivým neklidem soumraku, připadalo vše tak neobvykle, jakoby v soumrak ten vsunuta

byla mračná pantomima, ubírající se v záhadnost určení. Zdála se obklíčena těžkým soumrakem jako lesem, v šerém tmání, za hukotu a ponurosti. Tím zněměl každý jiný ozev. A komu by bylo také do rozprávění, do smíchu? Do zahulákání snad, jímž mnohdy tak sveřepě a vyzývavě — v nepravém pochopení svého osudu a určení a ostatnímu světu jaksi ve výsměch — neustává svou cestou hlásiti se ta fabrická nace výrostků a holek? Spíše nyní jakoby vzdechy neštěstí a osudu vyplývaly z těch řad, z postav ovanutých fabrickým puchem a bédnou zchřadlostí. A jakoby ta celá zručnost života a schýlenost náhle zahofekovaly ze všech těch útroh, jež nesený tudy byly houfem tajemným.

Pak houfy zase začaly zacházeti. A nesmírná opuštěnost přidávala se k tomu zření soumraku. Nikde nic, čím by opřelo se ponětí duše — nezachycená prázdnota, rozlehlá spousta vůkol.

Z fabrické luzy již nešel nikdo. Žádný opilec se nezapotácel. Bylo to zdání ničivé odevzdanosti v cele naplněný osud neštěstí . . .

Pouze již umoklá, slehlá země černě vyjímá se těžkou, rozplynulou plochou z bezmeznosti šera. A udolanou tíhou kvapem zdá se cos na ní tlačit, upadat. Rozlivy louží místy ještě černěji vrývají se v ztmělou plochu země. Jakoby v ta místa skanuly nehybné slzy tmy. Těkává světla po barácích. Rozvátý jsou v plachém ustrnutí bludištěm tmy. A zdá se, že tu nestává nic jiného, života ani smrti, ani jeho neštěstí. Vše jakoby zapadlo v bezmeznosti . . .

Bylo to pak zase v noci . . .

Probouzí se někdy člověk jako v tajemné nevěstnosti. Připadá si náhle neznámým sobě i svému vůkolí. Jakoby vše tak záhadně bylo vymezeno, u vymezenosti neznámých poměrů. V sesmutnělém mystickém údivu vzhledá člověk vůkol. A vše tak v úžas jímá, a vše tak v ponuru zapadlo.

*

Tajemné sprádaní nevystihlých podstat děje se kolem něho — ah, v ty podstaty jest duše zabírána . . .

Měsíc veliký, nevýslovně ubledlý, jakoby rozevřený ohromný květ lilie, vynášel se z dálav nebes tam v soumraku strmícího topolí. Jakoby to ze ztmělé tůně vynikal, a všecek se zachvívá. Ale vše vůkol tak nepohnuto. Jako z ebenu tanoucí a nesmírné je nebe vůkol. A jakoby bezmezně vyplývalo ze sebe, v nové nevystihlé dálavy se ukládající. Měsíc v nesmírnosti své zelenavé sféry mysticky klade se v lůno noci. Jakés oko věčnosti se jím to rozevívá . . .

Zatím ten mystický nebeský květ vyšínul se nad zčernalé úvrší topolů . . .

I dech se ztajil, aby ani ochvěvem nevzrušilo se vyplývající tajemství. A jen tam v mystickém úpění vzhledá člověk, zasahuje v nevystihlé podstaty. Dvě tváří tu na se zří — kosmická a lidská tvář. Zmítá se a spěje měsíc, v světle svém zmítá se uprostřed nepohnutých hlubin noci ta sféra nesmírná, jakoby sama všech světů přejala nepokoj. A na všem pozemském zdá se ohromivě ztrnulost smrti spočívatí. Šerý závoj par snáší se jako v halucinačním sboru ztajenou zemskou oblastí. I dech tu zadržeti a srdce v jeho tluku zastaviti, aby ničím nebylo vzrušeno tajemství.

A mystickým šumem, jako výronem hlasů nebes a země, jako záhrobní touhou a steskem všeho lidského, zalilo se mlčení noci pod vzhledáním oné kosmické tváře . . .

Bylo to pak dále v noci. Vše ještě ztajenější, u výronu mlčení nesmírného. Měsíc vysoko zatím vyspěl, a jakoby pořád významněji vlálo v jeho oblasti. Spěla a zmítala se — ó tam u výšinách kosmických dlí těžký neklid, a jen pozemské žití na tu chvíli ustavilo se v toto ustrnutí.

V takovém badavém odlesku spočinula země, těžce napojená nedávným dštěním vod. Jako skelné blány spícím

odestřeným okem zřely odevšad nepohnuté matné rozlivy. A na vzednuté vodě trásly se skvrny světelné. Zdálo se, že na těchto místech rozevírají se veřeje černých hlubin, z nichž jakoby vyplynuly bílé stopy duchových bytostí. Vynášet se někdy zdály jako u výšinném postupu blíže k zdroji svému, pak spadaly zase náhle do hlubin. Pak rozvířily se neklidně, v jejich záhadných stopách jakoby nastal chvat a kolem vod to divně zaléhalo . . .

A čím dále také vzrůstal v duši nepokoj. Jakýs chvat udál se v nitru. Nejistota jím ovládla. Ona nejistota, tak děsivě vychylující se ze sebe, až samo ponětí vlastní bytosti jme se v niveč rozplývati. Náhlou úzkostí zastenala duše, k něčemu známému snažila se tu uchýlit jakoby tonula hledajíc břehu. Ale uchýlit nebylo se kam. Vše v nevystihlé, chaotické podstaty bez vztahu je zabíráno.

Kéž by se srdce ani nepohnulo za takových chvil. Aby ani tím úzkostným klopotem svým vyrážejícím z hrudi neupozornilo na se podstaty ty neznámé, jimiž všechno jest ohroženo a jež vnášejí v ně mystickou hrůzu . . . ! Ale srdce neodolalo, začalo se třásti, lomcovati hrudí, nebylo již s to, aby snášelo tajemství, mlčení, ohromení vůkol. A jakoby začalo pronikati v mohutných úderech až daleko kamsi mimo hrudí, jejíž spjatí nestačovalo. Kamsi až k těm podstatám zasáhlo a ony jako popudem jaly se vyvstávati, pozvedati k němu a jakoby s hrůzou jeho splynuly. Kam jen lze se uchýliti v chvíli takové — není přispění, není útočiště, není známé bytosti, není hvězdy, není ničeho. Jen svou hrůzu srdce zná!

Ah, ten ohromný květ lilie kosmické najednou se tak omžel a příšerně zarudá — toť jako krví podlité zlověstné oko nezbadaných nástrah, jež propukají! A pláň nebes vůkol stala se zatím nepronikle ebenovou. Někdy jen jakoby zaplynula u vržení příšerného, temně zeleného odlesku. Byla to úděsná nebesa. A náhle vymkla se z dosavadního

zlověstného nepohnutí. Celá jejich sféra jakoby vzkypěla kvačíc kamsi v propast věčna. Neklid kosmických výšin snesl se to již k zemi — a k bouřlivému tluku znepokojeného srdce jakoby se to významně připojil . . .

A již tou chvílí zmítá se vše a bouří v pochmurném bezdnu rozloh svých. Vše jakoby zachváčeno bylo děsivým prozřením. Jakés davy vysuly se z obzoru a jako zátopou rozlévají se noční bání. Siným přívitem prokladla se obloha jakoby pěnou na těch ebenových, strašných ústech nebes a stíhá se na ní cos v rozbouřeném zápolení. Měsíc pozvolna zaniká, jen ona nekonečnost přívitu se udržuje. Temnoty bouří, země zmítá se v úpění. Topoly řadou šlehají prázdnými chvosty vůkol, nedosahující nikdy cíle, a posupná vlna rozdmula křoviny. Záhony rozmoklé prsti hýbají se, vzrušeně vyvstávají černavé ohromné plochy polí.

Kdes cosi vytrvale se rozřinčelo. Hukot neustávající valí se jako v podzemí. A temný pád jeden po druhém zaniká . . . Temno neodolatelné vystřelo se zatím ze všech končin noci. Již jen z nejdálnějších pomezí vysvítají matné zážehy, vlajíce tam úzkostně širem vzbouřené noci . . .

V úžasu a pokoření účastnila se duše velkého hnutí. Ale to nebyly její cíle. Zdály se v ní prodlévati jiná tanutí a jiné zřetele. K něčemu, co v bezprostředí zasáhlo — ó, vše je tady pořád zdrojem neštěstí, jež neodchází! Čehosi se nadíti! Samá tucha, samé neštěstí. Pod příkrov se zahostilo, v srdce vmklo se, v podstatu věci zasáhlo, neodchází, vyčkává, hlodá do kostí. Vše je znamením jeho přítomnosti. Ta přítomnost zeje a dívá se. Jakési veřeje sunou se sem a tam, otevírajíce se a zavírajíce — a jimi se ploužilo to neštěstí . . . Zdálo se vůkol takové prázdno, v němž zanikalo všechno jiné zdání života. To prázdno jakoby sloužilo bezměrnosti neštěstí. Zajisté v nejčernější obavy choulilo se každé lidské srdce a srdce věcí všech, a bylo plno zmatku . . .

Pak vnitřem domu zabouřil tesklivý poplach. Byl to pravý povyk, zděšení. A jakoby kdes cosi těžce upadalo. Bekot zvířecí, jako pláč usedavý v úžasné malomoci, jenž v sled se domem ozval, netrval dlouho. Načež všechno zas se kdes tišilo, bylo to ticho smrtelné. Náruč zhoubné moci rozevírala se. Jakési veřeje neustále se zavíraly za někým, jenž vcházal a odcházel . . .

Harašilo tak ztěžka celou noc.

Noc se sevřela, zatemnila, sesula se v ní bezmezná oblačná záplava, již nekonečně ztemnělo a zastřelo se vše. Jakoby zanikati tu musilo všechno. Jenom to umučení, zděšení, to hlodání černé nezanikalo, snášejíc se na srdce lidské. Svými spáry do krvava zarylo se v ně a srdce rozúpělo se nářkem a zoufalstvím — —

Ráno celou přírodou nesla se těžká mlha. Syrověla, halila vše ve spousty mlžné. Tíhou její bylo vše schouleno v jakýs mráкотný úžas, vše jakoby zemdlelo bez ducha a síly. Nebylo lze se vybaviti z jakýchsi mráкот. Nebylo vůbec projmutí dennímu úsvitu. Snad nebude již ani dne, nebude nic mimo to, co se řítí na osud žití . . . Co přineslo, co jen přineslo toto ráno?

Báli se všichni do chléva, posílali se tam navzájem, a pořád nikdo nechtěl. Výdechy chléva jakoby omrazovaly a čišely morovou záhubou. Příšera jakás svými perutěmi rozpjala se po všech jeho prostorách, ohromující její doteky a vlání jejího smrtonosného dechu značily se zřejmě těm ulekaným lidem, nechtějícím do vnitř a obávajícím se všeho. Neboť všechno bylo děsivé a beznadějné, a záhuba jakoby lpěla na všem, na vše se přenášejíc. Ostatně první stupně neštěstí jakoby značily neštěstí již celé, které přec nemůže býti nikdy vyčerpáno, nikdy vyčerpáno!

Mlčelo vše v chlévě zlověstně, po ničem se nepachtílo žádné dobytče. A co jindy bývalo tu tou dobou životního překotu, jenž domáhal se svého, nchlásilo se dnes nic

o spravení, o pokrm, napojení — to vše jakoby vedle nynějšího skutečného stavu bylo tak malicherného významu. Bylo zde jakés utkvění života zvířecího, jenž bál se sám sebe. Jen jakési oči vyhlédaly odtud na několika těžně otáčejících se hlavách. Smutně a vyčítavě se dívaly, kývají se v trpkosti nevýslovné, ale ve svém úpěnlivém pohledu nesnažice se již o nijaké přispění. Oddechy zvířat byly jako vzdechy — ale takové, jež na sebe neupozorňují trpíce jen ve vlastní neodolatelné trýzni. Proč to, proč to? jakoby se všechno optávalo v temném skrytu toho chléva. Ale nedoptalo se, poněvadž nikdo nedovedl tu dáti odpovědi . . .

Každé chvíle přicházela k prahu chléva ona ženština. Vždy jaksi tajemně a nezávěsně vychvátala z šera síně vedoucí k chlévu, jakoby šla cosi vyčihovat. Nejdřív ohledla se bludně kolem, na strany, za sebe se ohledla, na věcech tak nějak důtklivě utkvívala, jakoby se vším teprv bylo se jí nějak seznamovati. A jakoby si to činila pravý odhad věci v oblasti vši té zlověstnosti. Byla by bývala v tvářích mrtvole podobna, kdyby vzezření mrtvolky neznáčilo již dávno strašný, vyrovnaný klid — ale tato živá mrtvolná tvář tajila pořád ještě posledně vyšlehlé plání zoufalého troudu života. Zakalené její zraky jako slepé v strhání svých životních záchvěvů mihotaly se v děsivých nejistotách, a jako u šílence náhle příkře se zahloubaly v utkvěném zdání. Jakoby vždy v těch zracích jen propukalo zdání. Je to všechno pravda, co se událo — včera v noci? Strašně mezery v chlévě, nedávno ještě vyplněné nadějným životem, jež zely nyní a zrovna se přisouvaly jako černé jámy k mučivě sem vzepřeným zornicím, značily tu pravdu. Nebylo to pouhým zdáním, anebo pouhým zdáním bylo všechno, ale tak strašlivým.

I přikvačila pak jako v posledním odhodlání ta ženština na samý práh chléva, ale ještě nerozhodně postála otálejíc, jakoby to sbírala síly k neodvratnému poznání —

načež již vrhala se dovnitř s křikem v úsmrtí raněného srdce. Kdes uprostřed chléva, lomíc rukama, vrhala se na kolena. Počínala si s bezuzdností šilence. Jakási hysterická křeč cloumala ochablým tělem, jež zúplna vydalo se na pospas dravé síle bezmezného zoufání.

A nic nepřekáželo zápolení jejího bolu. Míra neštěstí zdála se příliš ohromivou, aby vhodno bylo bývalo nějaké tíšení, plané nějaké přispění. S takovou měrou neštěstí musí se každé srdce vyrovnati samo.

Za toho bouřlivého rozruchu lidské bytosti, za jejího nářku, zajíkáni v hrdle, jež zdála se svíratí smrtelná křeč, za toho rvaní si vlasů s hlavy, za toho všeho, čím projevuje se tíha neštěstí, i ku podivu všechno ve chlévě trvalo v těžkém netečnu. Jindy za každého vzruchu jeví se hned jistá účast zvířecí duše, oživení, nepokoj zabečením, vzepnutí se — ani netuší lidská vznášející se samolibost, do jakých hlubin otrásat se může ta duše zvířecí! Ale teď byla ta zvířecí duše sama jako uhranuta, tanula v tuchách vlastní zhouby, v ustrnulosti, nevzbouzející se už nijakým popudem. Ledva jakési dobytče se pohnulo, a ještě jedna jalovice zdála se poznávati svou hospodyni, malátně k ní zamhouravši mléčnými vodnatými očima.

Ženština hned zase vyvstala a vztáhla pronikavě ruce v před; zdálo se, že to obemknouti chce ty zející mezery do nedávna slibně naplněné. A bludně při tom zatřásala hlavou, nemohouc, nemohouc něčeho pochopiti. Kadeře nevládně se jí rozptýlily kolem skrání. S tělem vzad úporně vtaženým, jakoby byla jen tuhým násilím prisouvána, popocházela posléz ke žlabu. Pak nějak zvolna s rukama svislýma, se skloněnou na stranu hlavou, v těžkém kajícím smutku jakémsi, v odhodlání posléz nevyhnutelného určení přiblížila se k cíli, jistě nejstrašnějšímu v jejím životě. Až ke žlabu se tak dostala — tam její zamilovaná štrýma ještě včera dlela. Není jí tu, není — pouhé prázdno u toho

žlabu, řetěz opuštěný, kleslý, jako vytřeštěný, volající po něčem, co k němu náleželo. Brala zvolna do rukou ten marně zavěšený řetěz — a brala jej jako relikvii, v jakési pozorné, pochmurné, strašné účasti. Ruka se jí při tom chvěla. Zdálo se, že ten pozůstatek zvažuje badavě, a při tom jaksi až unyle divně potakovala hlavou ku jakémusi svému zodpovědění. Nějaký šepot linul se jí se rtů, váhavý, bludný šepot, jako pouhé ševelení v noční houštině. To něco k tomu pozůstatku zdála se promlouvat . . . Pak rázem pustivši řetěz, všeho se jaksi zbyvši, zaštkala pronikavě a uvrhla se hlavou do vnitra žlabu, obličej v rukou ukrytý. Zaplalkala úpěnlivě, hlasně; zrovna výdcry pláče nezdržovaného, v nějž celá bytost jihla, to byly, a pláčem tím škrát a stenat zdál se celý chlív.

Ranní mlha stála před dveřmi jako stěna. Bez pohnutí hleděla do vnitř těžkými výdechy. Nic nezasáhlo v tuto nesmírnou oblast ztrnutí, v němž rozlévala se vlna beznadějného hoře. Vše tím pláčem úžasně štkalo, celá ranní temnota, mrtvé věci jakoby se vzbouzely ze sebe . . .

Bez zachřestění řetězu, bez zafrkání, bez otřesu srstí, bez zahrání těla, bez jakéhokoli projevu, jako v utajení všeho toho zvířecího života bylo vše.

Děvečky se byly odstranily, mužští kamsi zašli. Bezmezný vznik byl cele dán tomu pláči. A jen ty zvířecí duše, jimž život zbyl, hleděly na to ve své nevzbouzející se ustrnulosti. A mlha hleděla veřejemi v tajemném badání. Lidské hoře nerušeně lilo se veškerým tokem svým . . .

Hezky ztenčeny byly řady v chlívě. Kam se všechno podělo . . . ?

Po straně lkající ženštiny stála nevzhledná kravka. Proláklá, nemotorná, na nízkých nohou, vytyčených, přerostlých chůt. Nejpěknější kus rozhodně to nebyl. Kůži měla odřenu, chudu — cosi v pravdě žalostného zračilo se v celém

jejím vzezření. Zchable sebou otrásala, jakoby jí chvěla zimnice. Pohled její byl neurčitě vyjmut, jakoby v neznámém zvířecím trudu utonul. Nikdo valně o tu kravku nestál, a nechávali ji jen, že jí nikdo nekupoval, a za to žrádlo přec ještě jakž takž dojila. Ovšem, pýchou chléva nebyla. Vedle ní samotné teď hořekovala její hospodyně, odevzdávajíc se svému zoufalství, z něhož jí nikdo nevyrušoval, v němž jí nikdo nenamáhal se utěšovati. Kravka se stran na ni pomžíkovala smutně a oddaně, načež jakoby porozuměla, zastříhalá srstnatýma svýma ušima, jichž asi dávno nikdo nečistil. Zas otrásla se kravka na celém těle, odřená její srst rozešla se v řadu záhybů, jež zasmykly se několikrát přes vysedlá žebra. Pak jaksí opatrně natlapujíc na nemotorné své chůty, tichounce přitočila se ke lkající bytosti u žlabu. Bylo to nějak oddané, pokorné přichýlení se. Oslizlým čumákem přimknuvši se k ní, jala se jazykem vlizovati se v týl skloněné hospodyně. Patrně jen nesměle a opatrně, snad i zvířecky něžně dotýkalo se to zvíře tlamou těla jejího, neboť žena dlouho nic nezdála se pozorovati, vnořena jsouc v bezmeznou své hoře. Až důtklivěji teplou vlhokou svého dechu začala dotíratí bezděčná těšitelka a jala se slabounce v jakémisi tklivém vyzývání pomručovati . . . Hospodyně vymanila hlavu od žlabu z toho zvířecího přichýlení však se jaksí nesnažíc vybaviti. V slzách tonoucícma, sežehlýma zrakoma jaksí překvapeně vzhlédla na takto dotírající zvíře, neporozuměvši hned. Ale tu náhle zjihnuly ztrhané rysy v jejím obličejí, cosi jimi spělo z vnitra, jakési těžce konejšivé pohnutí je zatopilo. Horoucně objala krk bídné kravky tak dávno neciděný, jako prašivý, jehož tato neodtáhla, ponechávajíc svou zvířecí účast celé zvířeti lidského zoufalství, domáhajícího se zde jakési útěchy. Vše v pravý čas může tak nějak přispěti v hnutí lidském. Tady se zdálo, jakoby toto nevzhledné zvíře mělo na tu chvíli býti lidské duši tímto přispěním . . .

Dlouho oddaně vytrvával zvířecí krk v nezvyklém semknutí. I zdála se kravce lichotiti její úloha, neboť po celou tu dobu vytrvale ocasem se oháněla v patrné zálibě, ač to byl tak bídný, celý prorvaný ocas.

Neznámo čím dále pustější zatím chýlilo se celým chlévem. V dusné neústupné vláčení kladly se jeho výpary. Pozůstalý život tady vnořoval se čím dál tím více v jakousi zakletou oblast. Všechna dobytčata omrazena se zachvívala, ač tu bylo horko. A všem se příkře ježila srst. Připomínalo to ptáčata, ana v mrazu, marně sháněvše útulek a potravu, zoufale ve sboru usednou kams na snět a němě se chýlí ve své ubohé načechrané peři, čekajíce záhubu . . .

Dobytčata všechna v tomto chlévě zajisté očekávala svou smrt. Neštěstí života nad nimi rozpjalo svou černou peruť. Čím dále, zamženější, strhanější byly oči jejich, úkradmo sešinuující se stranou . . .

Za nedlouho, zanechavši náhle jaksi ulekaně svého ohánění se ocasem, kácela se k zemi nevzhledná ta kravka a byla by málem strhla svou hospodyní s sebou, jež sotva mohla uskočiti, a tupě vyjevena zírala na to, co se dále dělo. Kravka se kácela. A při tom ještě nějak opozdívaly se její zraky, jakoby nechtěly, vzhledajíce k ženě, již chtělo zvíře nejdřív jaksi samo pomáhati a od níž nyní pomoci marně se dožadovalo. Jen okamžik zdržely se ty zvířecí oči nevýslovným pohledem na své hospodyní a pak hned zapadly. Ale ten pohled v té své marné zoufalé utkvělosti a oddanosti poslední musil by na vždy, dnem i nocí, v bdění i snách tanouti lidské sdílné duši, jež jej zachytila!

Hospodyně přestávala již asi svými smysly vnímati dosah hrnoucí se spousty — vše zrovna padalo a kácelo se před ní . . .

Ale ani zbývající dobytčata neohlédla se už nyní, když jejich družka padla. V mrazivém zachvívání jejich těl značilo se jaksi již jen to poslední zdání, kdy budou tímto

vírem konečné zhouby zachváčena sama. A spíše jakási truchlivá zvědavost značila se to v jejich úporném vyčkávání.

Zbývalo již málo ze zdejšího chléva.

Pár jalovčat a nějaké dvě kravky s telátky ssajícími. Telátka ležela schoulena před žlaby u matek svých. Byla smutna. Nehnala se k výživným vemenům, nelaskala se ke svým matkám. Jen také tak se zachvívala každé chvíle, jako dřímavý pes, trpící zimnicí. Hlavy měla kamsi v sebe vzhříženy. Jindy tou dobou bujně skákala po chlévě, nesouce vázána, směla dotírat se k jiným kravám, pokoušely se o jejich vemená, a zase vrhala se k vemenům svých matek, nehorázně bijíce hlavami do nich, aby jim lépe ten pokrm stékal. Vyběhla si pak i na dvůr, jsouce blaze nasycena. A zvrátila si někdy některý koš, převrhla stoličku a jinou neplechu vesele prováděla v jarosti svého mládí.

O nic, o nic nyní nestála ta telátka — jen tak smutně ležet a zachvívat se a trnout v mráкотném očekávání. —

Jakým hlasem divně holub zahoukal kdes v podstřeší a za ním ostatní holubí družina! Ikavě, v zadušeném hýkání znělo to nějakou chvíli. Pak vše zas umlкло.

Bývá druhdy tolik povyku v ptačím národě dvora, v té zdejší drůbeži, shánějící se po živobytí. Co to, že nic nevylézá ze řádu, nepachtí se po krmení, nespěje k dennímu životu? Snad že neobvykle všechna drůbež prodlévá za takového syrého nevlídného počasí ani nescházejí dolů. Řád měla otevřený — vždy pacholek jej otvíral nasypávaje již koňům. Ale ze řádu nevybíral se nikdo, ač již bylo za dne. Ovšem za takového počasí ráda prodlévá si doma i takováto havěť, jevíc mrzutost a nespokojenost s počasím. Ani ten kohout se ještě neukazoval, aspoň obezřele na zápraží svého řádu, ač vždy první rozšafně a bděle nazíral po noci v svět denní, je-li již vhod vyvésti svěřený harem slípek. Nebylo dnes jaksí pořad vhod.

A tak zel dvůr, zvyklý jindy tolikerému životu a ruchu, jakousi úpěnlivou strašnou pouští. A na tu poušť naléhala nehybná šerá záplava mlh, jež jakoby v neznámém svém lůně sprádaly neznámá zdání života. Všady rozvlékala se ta poušť ustrašení a úžasu a všady zanášela nevýslovné bědy a stesk ohromené duše . . .

Ještě za toho rána, kdy, ač již den hodně pokročil, pořád nesvítilo a pořád, ač celý život měl již spěti plným chodem, jaksi mrtvělo vůkol, domem, dvorem, i celým krajem, padla jedna z krav, jež měly telátka. Prudce poskočily tesy. Několikráte sebou zakymácelo tělo, jaksi prodlévajíc, jakoby nechtělo. Jakoby tak nechtěla ta kráva — vždyť za sebou nechávala život jiný, pro nějž neodvratně měla žítí dál. Jakoby nechtěla — křečovitě ve svém umírání stočila vyboulené oči tam stranou, ke žlabu, kde nemajíc o ničem zdání choulilo se její telátko, plod jejího hynoucího života. Jakoby nechtěla, jakoby to nemohlo a nesmělo být. Kácejíc se vztahovala ještě hlavu k němu naposled, chtějíc je zasáhnouti v jakési bdělosti zvířecí mateřské své lásky, jež všady je stejně vznešena, i povyplázla při tom těžký tupý, modravě sinavý jazyk svůj, jakoby to byla poslední zoufalá snaha lízati svého miláčka. S nataženou hlavou a z tlamy vylezlým jazykem, jenž nesl chomáč pěny, očima upadajíc v mrtvé bezdno, dolehla kráva posléz na zemi. A v tom mrtvém těle všechno zdálo se marným úžasem a zhoubným zápolením směřovati k tomu mláděti, jež tam choulilo se zchřadle v sebe, nezdajíc se o ničem věděti. Příšerně v ztuhlé své úpornosti nesly se k němu mrtvé ty oči matky . . .

Zdály se býti okamžiky, v nichž prožívají se století. Všichni lidé na statku zdáli se prožívati století nepřecházejícího úžasu. Taková století strašných tuch a očekávání zdála se zasáhati i v mysli těch, jejichž hmotné prospěchy tu netrpěly přímo.

Hmotné prospěchy — ty už nyní byly věci vedlejší, nenáležící už ke stavu věci, jež nadešly. Hmotné úspěchy zmařeny byly dokona, bez úspěchu a bez pomoci byla již každá akce, marno každé přispění, bláhová každá pomoc a neodvratitelnou jevila se zkáza majetku. Ale jak maličerně značí se veškery hmotné úspěchy a majetku, zavládne li morová zhouba, jež ničivými, temnými, neproniknutelnými vlivy řadí kolem, neoznačivši se, bez pravidla a zdání, spějíc svou strašnou pustinnou cestou. Nešlo již o to, jaký majetek lidí šmahem se propadá — šlo o toto černé propadání samo, jež bezmezně vůkol spělo, o toto hnutí bez pomoci, jež zachvacovalo zvířata, o tuto strašnou pustinnou cestu, na níž tak strašilo . . .

Řádila smrt a řádilo neštěstí.

V dosahu těch temných činitelů neznal jsem nikdy a neuznával rozdílů obětí. Byla-li mi stejnou veškera cena života, měla pro mě i stejný význam podstata smrti, když začla své dílo. Stejně ohromivý je tu význam jejího dotčení, nechť zaklepe na rámě jakýchkoliv bytostí. Vždy pochmurně hrozná, černě, propadávě mystická je smrt pro život, jenž chce žít bez jiného uvažování a marného vymezování toho, co mu nenáleží a co nezdaří se mu nikdy. Naléhala sama smrt. Táž smrt všeho života, všeho zosobnění, rozvoje a zřídla, nechť již náleží kterýmkoliv řadám, jimž všem v nekonečnosti jejich zjevů stejný zákon tanul. A těm jedněm řadám velel zákon umírati. Měl jaksí zapotřebí pro záhadné své účely toho smetání v propasti své o překot. Bylo to umírání v celých sborech, odebírání se na neznámá místa děsivého určení. K témuž věčnému zření kvačilo vše jeho povel, k tomu cíli, jehož nic živého se ještě nezbylo. Umírání mušky mělo by tu stejný význam jako korunováním hlav . . .

A bylo to zvířecí umírání na všech stranách, vše zdálo se smrtí tak pochmurně zneobsáhleno, vše zdálo se býti

nesmírným zachvacujícím hrobem. Nekonečnost té zející šeré mlhy jakoby tajila samé umírání. Vše značilo tehdež umírání. V jeho jho chýlilo se všechno a propadalo zkáze, propadalo svému neštěstí. Neboť jediné je neštěstí života — smrt sama, jež životu svůj úklad nastrojuje . . . Hle čiši ovzduším samá smrt, ze všech těch zjevů, v jejichž pospolitosti a jednotejném určení neznal jsem rozdílu. Ze stromu skáceného, vzdouvajícího se v mrtvých troskách tamo ze země v jakémsi marném úžasu té černé změti svých haluzí, jimž násilně odejmuta byla živá šáva, z té pusté prázdnoty, jež po něm zbyla, i z toho příšerného hávu smrti tam mezi vrátněmi visícího, jenž nedávno kryl živé tělo, ze všeho, ze všeho čiší smrt. Z celé té země, jež jakoby byla rozbředlou samou krví uniknuvší nesčetným jakýmsi zřidlům života, ze všech těch věcí všady, ze svých podstat vyrvaných, ze všech těch věcí, jež nyní jakoby obvyklého svého života, svého určení, rovněž pozbyly, stavše se mrtvými, hroznými. Smrt všude a její bezejmenné stopy . . .

Na den jen něco málo se jasnilo. Jen tak právě z moci dne. Bylo to rozpjaté mlžno, jež plouživě roznášelo se nad zemí. Ztrácely se v té mlze země, obzory, nebe — bylo vše vpojeno v touž nevyznačenou, neurčitou oblast, jež unikajíc v blízkosti i v dáli, kupila se v husté, vše jímající chumle. Pochmurné jakési fantomy temně vychylovat se zdály z těch chumlů.

Tak zdálo se vše zvráceno na tom dvoře. Vše ve zmatku zůstaveno. A v úprku před čímsi děsivým ohromivě náhle zastaveno ve znamení smrti. Zvadlé jakés býlí troušilo se u zdi, neochvějíc stonkem a žloutlo umírajíc. I je zasáhla smrt.

Celý ten dvůr zel jako hrob se všemi těmi věcmi mrtvými. A v toto pohřebiště posud slípka ani holub nesnesli se. Ani vrabce tu nebylo — mrtvo, pusto . . .

Kdož by si vzpomínal na drůbež na řádě a na její úmysly v těch chvílích zhouby — nikdo se o ni nestaral. A přec i v její řady zasáhaly již vlivy mráкот a neštěstí. Neštěstí stejně velké, stejného dosahu a významu jako ono, jímž třebaš trůny by se zvracely, jímž by hynuli povýšení národové . . .

Až dosavad, zatím co nedaleko hynul chlív, bylo pořád mrtvo na řádu. Nic odtud obvykle nezaropotilo. Ani hřeben s těch do sebe vchýlených hlav se nepohnul. Na svých bidlech ve splynulé těsnosti, jakoby co nejuž vespol chtěly se družiti, choulily se slepice. Poklesle visely jejich hřebený, sešedlé, bez barvy života. Těly jaksi zbubřelými v tom svém načechrání přisedala drůbež na samá bidla, jakoby s nimi byla srostla. V jediný nezřetelný chomáč peří splynulo zde všechno, a celým tím chomáčem zdála se spěti táž mráкотa . . .

Žádné z těch těl nepoposedlo, neochrulo se, žádný z těch krků netrpělivě se nepovytáh', žádná peruf neprotáhla, žádná slípka si nepohrála, nepohašteřila se se sousedkou. Jen jakás snaha zdála se projímati tuto družinu, snaha schouliti se jaksi ještě úžeji v sebe, k úplnému jakémusi zániku.

Zdalo se také to již, že vlastně smrt ovládá ty řady; leč byla to dosud smrt v tělech živých. Ta těla žila: nebyla by se udržela jinak na svých místech — a pak, hle, občas přec smutně sevře se očko některé a ještě kamsi v bedlivější, nezvěstnější úkryt svého peří zachruje se hlava. Mnohé zobáky zůstávají pootevřeny. Trudnou beznadějí zeje to rozeklání kamsi v prázdno v před třeticích zobáků. Cosi příšerného jimi zírá. A některé z nich mokvají zažloutlou tekutinou morového jedu . . . V tento řád jakoby vměstnala se pantomima smrti. Byly to věru již živé mrtvolý, jež očekávaly ještě konečných otřasů k vlastnímu rozpadnutí.

Také sem v toto zákoutí bizarního trámoví, v němž upraven byl řád, vetřela se mha, sešeřivši ještě smutněji ten prostor mezi změtením trámových výběžků a jaksi nedohledných černých jeho koutů. Stála ponure nade vším, co zde bylo životem, obezírājíc ze záhadné své podstaty své oběti. Neboť mha ta zdála se přinášeti smrt, jež jakoby na jejích šerých perutích nezvěstně kvačila. Bylo jisto, že ničivé jako vichřice zasáhne to za nedlouho také v tyto řady. Vlastně již to zasáhlo, smrt již nastupovala. —

V tu dobu zase žalný bekot telátka přerývavě zazněl z chléva. Nejistý, bázlivý byl to bek — jako první pokus u děcka, když začíná se rozplakávat v neurčitém zúzkostnění, neznajíc ještě zúplna podstaty svého žalu. Také jen tak nevědomě, chvěje se a zadržuje v hrdle, ozýval se ten hlas telátka . . . Vstalo si v chlévě od žlabu, chtějíc náhle k matce. Ta mrtva, natažena ležela před ním — nehýbajíc se, nezačínajíc si ho horlivě a starostlivě olizovati, nepřitočujíc se hned k němu s výživným svým vemenem, aby co nejpohodlněji se mu ssálo, jak jindy činívala. Teď nebylo nic takového. Ale telátko chtělo k matce. Zachtělo se mu asi nejen u ní pokrmu, ale i jakési útěchy, ujištění, pomoci, ochrany vedle toho všeho děsivého a strašného, co vůkol se značilo, na tu nevědomou nezkušenou dětskou duši zvířecí začínajíc také naléhati. Také u svých matek zvířecí mláďata hledají útěchy ve svých zkormoucených, ne vždy jen výživy. Proč tedy nevstává matka jeho, na niž má své tak svrchované právo? Může si přece kdykoliv cokoliv dovoliti u matky své, hryzati ji, mamlati, tříti se o ni, vyhoditi kamkoliv proti ní anebo zas jakkoliv zuřivě si mlátiti do jejího vemená, uzdá-li se mu, že poskrovně mléka mu teče, vše si může dělati takové mládě u matky své v bujně zvůli a matka je ke všemu tak povolna a shovívava — vždyť je matka. A nyní ta matka k ničemu nepřistupuje a ani té útěchy při ní není.

Netrpělivě již v ustrašení zamečelo telátko. Bylo třeba jindy zamečeti jen z pouhé kratochvíle, a již kráva jako divá začala trhati řetězem, znepokojena se ohlédala, co že se to děje jejímu malému, aby hned se vrhla plna výbojnosti kamkoliv a proti čemukoliv na jeho obranu. A nic nyní — jakoby jeho ani nebylo, jež tu mečí a jí se dovolává! I přiblížilo se telátko k samé mrtvé, nehybně ležící na tesích, umlknuvši posléz v beznadějnosti jakés. Jalo se tu matku nedůvěřivě očmouchávati, v patrné úzkostlivé nejistotě — ale zanechavši toho hned po prvních pokusech jakoby nahlédlo marnost svého počínání, kamsi vzhůru začalo hleděti, upřeně, vyjeveně, v tupé nevědomé tázavosti, očekávajíc to jaksi, až se mu dostane pravé odpovědi. Nedostalo se mu jí. I zamečelo znovu — ale to již byl celý zvířecí upachtěný pláč a nářek, kterýž jakoby začal si již uvědomovati podstatu svého žalu. A jalo se již napotom za neustálého takového bekotu, jenž tak trudně, v dutém hlaholení vanul zprázdnělým chlévem, dotírati na matku, dotírati, vzbouzeti, přiměti ji jaksi chtějíc k plnění povinností. Leč nedbalo ničeho z toho všeho mrtvé zvíře, neb v smrti přestává i matka matkou být a to jakoby bylo nejstrašnější. Jeho úkol a jeho povinnosti zdály se tu vykonány. Třebas již v celém zoufalství bečelo telátko, v tom celém marném zoufalství, kdy nedbajíc již ničeho jiného, k ničemu nemajíc zřetelů, podává se živá bytost jedině mukám a háravosti duše své, v marném dovolávání se jim úlevy a pomoci — matka nevstávala.

Nesmírná tragika byla v tomto vzkypění nevědomého, bezpomocného úzasu opuštěné duše zvířecí, které vzaty byly výživa a ochrana. A tak kamsi do prázdna vybečujíc, v hlaholivých nárazech za sebou, v marném vyzývání, v marném dočekávání, zase to telátko křiku zanechávalo; a jaksi samo snažíc si nějak vypomoci zase němě sklánělo se ke své matce, dotíralo všelijak, i pod ní, pod tu ne-

*

hybnou mrtvou tíhu snažilo se vetřítí — až pak nalezlo mrtvé vemeno, od krávy stranou oběma struky strnule vyčuhující. Lačně jmulo se ho, jakoby na okamžik i pokrášlo — ale studený, příšerný, protivící se zvířecímu pudu byl nyní ten výživný zdroj. Zanechavši hned všeho, a nyní již nějak v plném uvědomění celé míry svého neštěstí, pokleslo na kolena předních nohou a vztyčivši hlavu úporně před sebe, znovu zanařkalo strašně a nařkalo tak bez míry a útěchy . . .

Těžce zvířecím tím pláčem naplnil se zase celý chlév. Celým dvorem v takovém žalném úžasu a temnotách svých zvuků zanašel se jako černá nekonečná lítost všeho toho neštěstí a zkázy vůkol. V tísnivé té poušti vůkol a v šeré propadlé nehybnosti, jež nakupila se na vše pozemské, slály ony zvuky bez míry a útěchy . . .

A náhle jiný poplach z jiných míst zalomozil dvorem. Co ještě zvířecí náfek onen v tak nevýslovně děsivých tuchách hostil se vůkol, i v ono zákoutí trámů plné neproniklých úkrytů a změtení vetřel se již rovněž celý děs, zasahuje zdejší řady života! Bylo jisto, neodvratno, co nadejde tam — co číhavě jen dosud prodlévalo v rozestření těch šerých mlžných perutí, na nichž kvačila smrt.

Projelo najednou rázem cosi schoulenými stěsnanými řadami drůbeže. A hned vztyčila se u vytřeštění všechna těla ze svých bidel a kamsi napjala se úporně. Hlavy se vychoulily ze svých úkrytů, peří naježilo se ještě více, jako v hrůzách. A divě rozevřely se všechny zraky čemusi v ústrety, i sborem rozezlály se dokořán zobáky, prudce zakřičevše.

Tak ještě nějak k většímu úžasu a ustrnutí smísl se ten ráhoh drůbeže s křikem telátka.

A již jejich řady zasahuje celý děs . . . Hned s bidel jako sraženo spadlo mrtvých několik kusů . . . Ještě za drápce uvízla jedna slepice, nechtějíc v propast zkázy,

v níž táhla ji neznámá moc — ale více pak ani se neza-
chvěvši padala též.

Bylo to právě ve chvíli tohoto prvního zahájení se
zhouby v tomto ústraní, kdy jako smrtelnou křečí úděsu
dotknuto vzepnulo se rázem ostatní hejno drůbeže se svých
bidel a v jednom chomáči jako mrak stejným povelom
stejným směrem a za toho strašného křiku, v němž jakoby
stejným dílem napomáhal každý člen z nitra svého zděšení,
vrhalo se za těžkopádného lámavého třeskotu do dvora.
Prudce do bláta zaklesla těla a všechna rozpjatá křídla
udeřila o zem. Ale hned zase vzchopila se drůbež na nohy,
nevyčkávajíc a divě rozprchávajíc se na všechny strany
rozmoklého dvora a jeho úkrytů. Jedním směrem jako nej-
divěji prchala černá kvočna s houfcem poodrostlých opo-
zděných kuřat, jež ještě se jí držela . . . Bylo jakési oživení,
jakési otrásání dvora, v němž spěly a řinčely chumly
hrůzy!

A jakoby všemu tomu úprku v zápětí tíhly příšery
od nichž vše chce se uchránit, zalézaly kamsi slepice, jako
slepé vedrávaly se nesmyslně v marném násilí do úkrytů,
v něž vedrati se vůbec nemohly. Byl to shon, zmatek,
křik, prorvání se smyslů, pravý bezejmenný chaos, zasá-
hnuvší zvířecí pud. A s tím vším zmatkem, s tím divým
třeskutým ruchem, rozvířivším na okamžik celé ovzduší
dvora, splýval a posupně se družil nářek telátka a neustá-
val, nejsa k utěšení — —

Spěl den, ale nebylo zjasnění. Nebylo úlevy nevýslovné
černé jakési tísní. Nebylo odložení obav. Nebylo konce zlo-
věstným očekáváním ani stran, kam by se nevztahovala.
Jako černavým závojem vlálo cosi ovzduším a u vleku
ploužilo se nad samou zemí. Jenom ta trudná nezměrnost
rozmoklých polních brázd, zapadajících a plynoucích bez-
nadějně v mlžnou sféru, stávala se patrnější dnem; ale
duše vnímala jen ještě nevýslovnější trud jejím pohledem.

Kouřilo se mlhou a propadavě tmělo z těch brázd. A na povrchu všeho, na nehybném, malátném, zšeřeném povrchu všech věcí, jenž jakoby se poddával nezměrnému ustrnutí, ronila se nescetná řada krůpějí vodních řinoucích se, slévajících se odkudsi vlastním popudem a tanoucích tíživě k zemi. Jako plst matná, šedá, zhubřelá, potáhla vše vláha; i dolem haluzí pronikavě se černajících a třecích vůkol navěsily se řady těch teskných, jako vyčkávavých krůpějí . . .

Nebylo dnem tím vůbec úlevy. Ani živelné spoušti, ani nevýslovné tísní, jež ze všech věcí hrnula se v lidskou duši, nebylo odložení obav, jimiž vše zdálo se ohroženo. Jakés mocné ustrnulé ticho shromáždilo se celým upadavým krajem, zachvácené v tuto nehybnost tuch a vyčkávání. Bez hranic a omezení, jako bezdno zelo toto ticho. A jakýkoliv projev života se udál — zvuk, křik, poplach, náhlý třesk, hřmění a harašení nějakých řícení — zapadalo vše v toto ticho pouhým prázdným, pochmurným, osamoceným shlukem, jako zašplounáním, jakoby cosi zatonulo v neko-nečné rozloze moře, zatonulo a hned zas navždy zapadlo a změlo. Bylo to příšerné ticho samých tuch a neštěstí . . .

Jakoby od těchto chvíl napotom plynul ovzduším truchlivý váhavý rytmus jakýs. Plynul, plynul, pohřbívaje a zatlačuje v bezdno, v nehostinném černém vleku s sebou vše zanášaje, ledovým dotknutím a vnitřním omrazením všeho se zmocňuje. A byl ten chod strašného rytmu bez-zvučný, neodolatelně vtiskující stopy své. A všady v těchto stopách zhouba naléhala. Bylo černě mámivé jeho objetí, mámivé v závratí své zhouby, a nebylo z něho již vy-inknutí.

V ponuru dne vše zrovna zapadalo. A ani zevně nezdálo se to míti nějakého popudu, někdy jakoby vlastně nic se nedálo, bylo vše jen jako ohromivé tanutí. A jako

nezvěstným vanutím unášen byl život odtud, u vleku pochmurného pohřbívání — —

Jakési steny ve vzduchu a mračnem toho živelného šera zdály se plynouti a usedati pořád v nevyličitelném nářku. A zdál se posléz nárek ten v ohromivém souboru vynikati ze zněmých úžasem tváří zvířecích, jež napořád umíraly.

Jaksi beze stesku, bez výčitky zdálo se vše umírat. Ale jaké hoře němě vždy vyplynulo z toho nevědomého oka, když položil se přes ně náhle stín smrti, když udeřila ta stopa, a ono zlekáno a v jakéms strašném udivení ohlédalo se vůkol, již již se strhujíc v mrákoty a již již zatahujíc se u vědomí rouškou smrti! Bezejmenné to bylo hoře a rovnalo se významem svým výkřikům žalu a muk i zoufalství celého světa . . .

A tak v každý úkryt, kam rozprchla se i ta drůbež v prvním návalu neštěstí, vnikala za ní vítězně smrt. Provázela ji téměř při každém kroku, jímž v zmatku kams bezděčně se chtěla zanášeti, kams, kde však již všady rozprostřena značila se táž zhouba. Z úkrytů, kde padaly družky některé, vyvrávoraly se slípky ostatní jako zpité děsem, zamířily kamsi, některá prudce vzlétla marným překotem. A umírala jedna zde, druhá onde. Při každém dechu zastihala některou vždy smrt. Vždy to bezprostředně před tím nemírně naježilo se zvíře vším svým peřím, jakoby tělo kvapem napuchalo. A vzdulo se volé, smykajíc sebou jaksi do stran, jako v křeči; namáhalo se to snad k výkřiku a odporu. Ale byla zatím ta křeč již smrt sama. Malátně snad ještě křídla se rozpjala v bezmocném odporu — a hned nataženou hlavou k zemi upadalo zvíře, a snad že ta hlava v rozmoklé zemi ještě několikrát sebou zacloumala pouhou mechanickou setrvačností pádu. A byl konec. Již ve zlekaném, na všechny strany rozevřeném pohledu stála vítězně morová zhouba . . . Bezejmenné

bylo hoře, v tyto okamžiky vyplynulé z takového pohledu. Ale jen krátce vytrvalo u hasnoucím zření. Na vše položily se hned černý zacházející stín a záhadná prázdnota.

Dále tak spěl den, nepřinášeje vyjasnění.

Rudé polní kaluže se slévají a mlha se nad nimi sráží. S břehu tam zapadajícího polního úvozu zašuměly osyky, ale v takovém svíravém stenu a smutném plání, až úžas jímal. Byl to odtud celý soubor nevýslovně beznadějného truchlení života. A nepravidelně, v podivných chmurách sráží se i vyplývá ta mlha — někdy celé příšerně zosobnělé tvary ustavují své řady tím nízkým rozpjatím nebes a země a za svým určením záhadně se sunou . . .

A pak již jen chraptělo telátko — a náhle umlká . . . docela umlká — —

Nerušena, sama zeje nyní těžká oblast ticha. A v oblasti této tak nerušeně umírá tolik života za oněch doprovodných svíravých stenů osyk, jež rozšuměvše se více neustaly a jakoby to pochmurně zašeptávaly v smysly zabrané stínem smrtících chladů.

Jindy touto dobou celý dvůr bujaře žil hemžením tolikerého života. Drůbež má pořád tolik na starosti, kohouti svolávají, slepice kdákají, hrabe to, shání, peleší se a ruší v uspokojení a zadostučinění života, vážně opodál posouvá se masivní bílé stádo hus v obezřelém jakéms uvažování a časem pronikavě zakejhá, a chomáč vrabčí každé chvíle snáší se — ba celý dvůr na své rozloze jakoby žil a dobře žil. A nyní celý ten dvůr jakoby umíral, těžce, chmurně umíral, skládaje se v mráкотné ustrnutí. Zněměla všechna hrdla ptačí, hus nezakejhá, nezaropotí slepice, kohout nezakokrhá, vrabec nezacvrká, vše jest tu ustrašení, mlčení, ohromivé vyčkávání. A vším spěje smrt.

Na vejcích našli mrtvou slepici. Ještě na teplých. Ještě snášela na hnízdo, ještě chtěla světu odchovati své potomstvo. A zastihla ji dříve záhuba, než vybrati se

mošla z hnízda, jež také mrtvo zůstane. Složena je nyní na svém hnízdě s pokleslou hlavou, s uvadlým, siným hřebenem, a zobák kamsi v pod sebe záhadně noří . . .

Neměla kvačící záhuba na nic ohledu, jímž by se snad měla spravovati ve svém díle, zvláštní okolnosti života neměly pro ni významu, aby jaksi jich dbala a jinak zařídila své temné určení, nebylo pro ni vztahu ani výjimečnosti. Zmíralo se v tomto životě na každém místě, za každého určení, za všech okolností. A bez přispění, jako o závod. Jakoby vše chýlilo se již bez odporu ve jho smrti. Jiné zřetele a jiná zdání nejevily se více v tomto mráкотném vzhledu řad, na něž mělo dojíti. Ve zmámení je tu vše a schouleno v nepravidelné shluky, jež jakoby vybraly si určitá schválná stanoviště co nejvhodnější ke svým účelům. A všady je zastihá smrt, všude je nalézá a nevynechá žádného stanoviště.

Někdy vzhledla některá ze slepic podivně na umírající družku, jako v zbáznělé zvědavosti přihlížela to k výkonu smrti. Nachýlila i blíže hlavu k ní a pak odsunuvši ji zase jakoby trudně o čemsi si zakývala. A poodstoupila po té o něco stranou, vedlejší smrti jaksi celou zvůli dávajíc, a ponořila se již sama ve své tuchy, zaujaté cele v pochmurnou oblast smrti. Sama to nyní vyčkávala, sama bez odporu schylujíc se v totéž temné jho . . .

Bezděčně rozešla se najednou, zdánlivě bez příčin některá skupina, jež v jakémisi bezradném zmámení ustrnula kdes na stanovišti. Bezezvukými plouhavými kroky se to stalo, jakoby stín se hnul, tíhnutím jaksi beze směru a zdání života, jen takovým matným posouváním jako z cizí moci — pak tak porůznu zůstala vhržena těla a vše hned jakoby mráкотně ulpělo.

V sebe schýlily se hřebený, sklápěny v jakés trudné tíže — nevymknou se ani jednou, rušně se neotřesou, hrdě se nevytyčí. A to rozcuchané, smutně načefené, jako

vzduté peří zdá se kamsi unášeno, pryč od těla, i zdá se, že již není ovládáno žádnou pružinou života. Vypadalo to, jakoby právě na okamžik ustanulo jakés vše rozptylující vanutí, které však zase přikvapí a pak ve svůj vír unese již vše jako v bouřlivém chumelném rozvratu . . .

Týmž vanutím jakoby zachvacováno bylo vše v povětří. Kams unášeno zdá se být to hejno ptactva, jež občas zděšeno se mihne nádvořím, zapadajíc kamsi. Vlastně spadlo se v plachém určení, unikajíc zlověstnosti. Kdes celé hejno neznárodně dlouho tkví vhrženo na svém stanovišti. Až zas odtud je náhle vyřícuje záhada vlivů . . .

Stále to ticho na dvoře.

Pár kachen, zbylých z celého zástupu, pozastavilo se na jednom místě. Zobany své jaksi stranou nakladly a v ustrašené vyzývavosti upjatě kamsi se zahleděly — jakoby to proniknouti chtěly záhadnou oblast, již se zhouba vůkol rozhostila, a vypozerovati v ní úděl svůj. Zdál se úděl ten trudným zvířectvu jejich pátrání; neboť znepokojivše se náhle, jakoby vlnou strženy sunuly se v nemotorném kvapu s těch míst za těžkého zanařikání. Ale zalekly se tu jaksi svého hlasu, neboť rázem zase zmlkly a zastavily se znovu ve svém bezděčném chodu, jakoby je prudce byla zarazila nepropustná moc. Tu jaksi nejzřejměji zdál se tanouti jejich bystrému puđu neblahý, neodvratný úděl. Neb dvě kachny pak, rozkolébavše se k další chůzi, zanechaly za sebou. Jako bílé chomáče položily se na černou zemi. A v jakési pronikavé neblahé vyzývavosti zůstala tkvěti tato mrtvá běl z pochmurného zemského lůžka — —

Jakoby v dravém zápasu kdes v neznárodných doupatech řádila smrt a z hlubin doupat těchto po ukončeném zápase občas na ven své oběti vyvrhovala. A bylo celým dvorem jako bojištěm. Mrtvolky ležely, nově přibylé k nim se ukládaly, a nebylo lze jaksi označiti chvíli, v které se to událo. Bylo to příšerné vystupování v zem mrtvých těl.

Nikdo mrtvých neodvlékal — jakoby zbytečno bylo takové počinání. Celý osud měl se tu dříve naplniti a hrůzy tohoto života dokonati. Vše na dvoře posléz zdálo se podléhati jedině velké vše zachvacující hrůze záhubných nástrah . . .

Co se děje, co se bude ještě dít! . . . Ale ovšem i záhuba posléz spěje v jednotvárnost. A nebylo již rozdílu v nesčetném umírání, nebylo rozmanitosti v pochmurném jeho chodu. Tytéž stopy za sebou zanechávala záhuba, a nebylo lze se těmto stopám nijak vyhnouti. A jakoby nebylo posléz pohnutí ani soustrasti v tomto dokonávání . . .

Sivý holub, nadutý, schoulený a přitisknutý k trámu, neodvažoval se se svého místa. Po celý den nevzlétl, nezabublal, neochrul se, nekasal se před svou milostnicí, zimomřivý, naježený jen se chvěl a jen někdy kamsi stranou zamžikal ve spoustu vůkolní. Očekával jaksi sám, až i na něj dojde. A dobře se nadál. Neboť s místa živ se již nedostal. I ve smrti utkvěl tak podle svého trámu, nadutý a schoulený, ve ztuhlosti smrtelné, neobdivován svojí milostnicí. Leda že nějak tíživěji doléhalo jeho tělo k podkladu trámu, s nímž jakoby splynulo. A na jeho milostnici, bílou holubičku také dojde . . .

Zase v ustrašeném zatěkáni mihlo se nádvořím hejno ptactva. A zaneslo se v kalinu a zalehlo rázem v úkryt černavých jejích haluzí. Jen se ochvěly tyto haluze a vše skryly, nevydavše zvuku ani zdání života. V jakéms fatálním vyčkávání noří se sem ptactvo — až novým ústrachem, novým popudem vznese se a zalétne jinam, kde je stejně neblaze, kam také zasahuje sudba záhubná. —

Tak v ustrašené jednotvárnosti míjel den, nevybavuje se ze zakletí záhuby. Život ustupoval, vše ostatní ustupovalo. Šlo jaksi o to, aby míra všeho byla naplněna. A v ohromivém vyčkávání tohoto naplnění míjel den. Bez zásvitu jediného paprsku míjel. Zataženo bylo vše a se-

vřeno. Zahleděla-li se duše chvílemi, chtěla-li na cosi veselějšího se rozpomenouti, setřásti se sebe tíseň, vybaviti chtěla-li se z těch obkličujících mrákot, rozevírala se jí v tom zahledění jen nová dálava, která měla obzory chmurnější a zlověstnější všeho dosavadního. A rozpomínky její musily tak spět k věcem nejsmutnějším. A nová, neodolatelná tíseň se kupila v srdce a nejčernější tuchy se přes ně valily. Jen těžkým bezděčným vzdechem mohl jsi odpověděti a zajíkal jsi se vnitřním usedavým, nezměrným hořem . . .

Samá tucha, samé neštěstí!

Tak den truchlivě míjel jako v pohrbívání . . .

Pak ještě začal z chléva vycházeti hlas. Právě zoufalství z něho se vydíralo, strašný, mučivě sevřený byl to hlas. Temnou hrůzou se provaloval, a jako noční strhaný povyk vzdulý náhle neštěstím bezmezně spěl v dunivých hlubokých rázech, strašně rozpoutává se jediné svým neobsáhlým vznícením.

Znám hlas takový v divém marném jeho zápolu, často jsem jej musil slyšet, a nepoznal jsem v životě nic, co by hlasu tomu bylo obdobno. Vždy chvěl jsem se ustrašeně, slyše jeho těžké zaznívání jako kdysi při hranách — a vždy hlas ten jakoby cele pronikl a naplnil duši, ovládnuv ji zcela hrůznými temnotami svého zoufalství. Až jakoby stejným strašným neukojeným zoufalstvím sebou byl jat, a mučen a trýzněn jeho ozvuky jakési nejvyšší, nejtěžší, nejnevýslovnější hrůzy. Jedině ten, kdo přestal vyšší a nižší měrou srovnávat cenu života, nedáváje ničemu přednosti před věčnou pravdou, mohl takto pochopovati význam těch ozevů. Já musil je takto pochopovati, vždy se při nich chvěje a sebou trpě zoufale, neboť v těch zvucích jakoby se mně vždy označovala perspektiva, v níž šíří se samé úpění a samý nářek života!

Takřka neviditelně vloudil se onen hlas, jako právě vluzuje se neštěstí. Bylo to z počátku pouhé jakési zabuření zvukové, trudné, temné se provalení, dunivě jen cos zachvívalo se stavením — a že vše bylo trudem, temnem, šerem, tuchou, záhadou, významem a pochmurností a samou výstrahou i samým děsivým naléháním a samým neštěstím, plynulo jaksi vše bez rozlišení s těmito záchvěvy, i zdálo se, že to, čemu přináležely, nemělo samo dosud jistoty ku svému projevu. Bylo, jakoby se tu teprv dohadovalo cosi a zkoumalo všechny příčiny. Až posléz zcela zvuky ty vynikly a vyniknuvše ve svém tak úporném rozlišení, nepomíjely více stavíce se ohromivě zvuk vedle zvuku a všechny vytrvávající v příšerné neunikající ozvěně, již dunivě a hrozně celé ovzduší zdálo se kymáčet.

Nekonečný, strašný, užaslý povyk jako z hlubin podzemí trudně se vynášející . . .

Ano, znal jsem ode dávna zvuky takové — tak zvířecí matka pro své mládě nařiká, když jí bylo odejmuto. A v této zpodobě zjevuje se její nářek za osamocené hluší noční, kdy vše jest jen sobě odevzdáno a kdy sama tu bdít se zdá neukojená míra zoufalství. Za pustých nocí bez jiného ohlasu v černých zhloubených mrákotách, v nichž bezmezně provalovala se temnota, slychával jsem ty zvuky, kterak zněly a hlučely bez ochabení, v rytmu jakoby spadajícím celou věčností, v šílení a děsivosti pravého zoufalství. Odtud ty zvuky znám a myslím, že obdobny jsou jedině všem těm hrůzám života, jež bylo mně poznati . . .

Tedy kráva matka řvala to pro tele, pro mládě svoje, jež byla zachvátila záhuba. Byla řada na něm před matkou svou. Zahynulo takřka pod ní, ve tlamě s prsem vemene, z něhož naposled ssálo. Celá ještě mléčně zkyprěná, jako v teplém, bělostně se rozlévajícím sněhu značila se tlama mláděte, neboť štědře právě vléval se v ni mateřský pokrm;

pro své mládě má zvíře vždy dostatek pokrmu . . . Ale již vymykají se rty vemeni, mládě klesá, leč při tom ještě tak nějak vynášivě vzmetla se jeho hlava, jakoby naposled snažilo se jí udeřiti v to měkké odevzdávající se jemu vemeno, jak v rozkoši právě do této chvíle činilo. Vzmetla se, ale marně, vemena života již nedosáhla. A vztáhla se zpět s očima v sloup. A v tuto chvíli to kráva poprvé oním ozevem se přihlásila, ohlédnuvši se tu divě po mláděti, co se tu s ním děje. Ve spěchu strašně vědomém přitočila se k němu, namáhajíc se tlamou svou jaksi zvrátiti mrtvé, nehybné tělo, pomoci mu, aby zas vstalo, bylo jako dřív, pomoci mu k životu. Jala se je lízat, což druhdy mělo mládě tak rádo, cele v radostné, splněné zálibě přimykajíc se vždy k mateřskému jazyku, tu hřbetem, tu zadkem, tu hlavou, a všelijak se stavíc, aby i pod břicho a na veškerá místa zasáhnouti se podařilo pečlivé mateřské snaze. Ale teď už zatím tělo vychládalo, nepřichylovalo se více k jejímú laskání. A celá pravda té smrti zjevila se zatím mateřskému pudu. A zanechavši hned všeho, rozeřvala se kráva tak strašně ve výbuších, jež jakoby měly vznik kdesi v dunivém zoufalství útrob zemských . . .

A nebylo schabení hlasu tomu, jako není schabení zoufalství hoře. Hoře to zdálo se rozpoutávati se do bezmezna a strhovati s sebou veškery hráze. Posléz toto jakési říčení ani neustávalo, jaksi již nepřetržitě jako valením se bouře temně se nesouc šírem vůkolí, až bylo potom k večeru . . .

Podivně se zachmuřilo od obzoru k obzoru. Ale z plachého, jako mračnou sférou spjatého pozadí západu vyjmula se nachově prošeřená, nevýslovně smutná prohlubeň, prozírající z jakési neblahé dálavy. Byla prohlubeň ta jako širé, ustrnulé oko, jež v sesmutnělém, trudném úžasu patřilo se svého nedozírna na pozemské bědy. Celé nebe ostatní zalito bylo tíživým, nekonečným šerem. Vše zdálo se doko-

náno. Všemmu zdála se učiněna přítrž. Šel se dvůr v temnou prohlubeň, jež zdála se hrozivě vystávati, a co objímal v mrtvou náruč svou, vše rovněž mrtvo bylo. Snad nezbylo již pranic, co by jeho rozlohu nadále mělo oživit. A jen to tanoucí oko dálavami obhlédalo spoustu země . . .

Zas ten těžký ponurý hlas se vydral z jakéhosi mračného zákoutí jako zjev, jenž všechno ohromuje. Zas tak vnořoval se v šíro vřkolí, zapadáje v soumrak. A proti onomu skelnému oku, z nezbadaných svých dálav nahlížejícmu, zdál se zanášeti rozlehlostí zvuku jako rozlehlostí svého zoufalství. Zanášeje se v badavý soumrak nebes jakoby žaloval a za své hoře hledal strašné jakés zadostučinění.

Nachově prošeřená prohlubeň západu žířivě, až příšerně na okamžik zaplanula. Jakoby tam zamával pochodní, rozběhl se pronikavý zásvit rozevřeným patřením západu. Na okamžik ten zároveň postavila se celou rozlehlostí horizontu těžká, temná stěna mraková. Tak v nevýslovné pochmurlosti zatanula, jakoby u významné badavosti všemu kynula. Nebeskému zakynutí vše se na zemi oddávalo, zachvívajíc se v tísní bezejmenné.

Ba, jakoby již pranic útěšného tady nezůstalo, zaniklo vše vlivem neštěstí. Vše dokonáno, všemu učiněna přítrž, bylo mrtvo na tom dvoře, a mrtvo to až děsivě rozpjalo ztuhlou náruč svou proti významnému zření západu, jež nemohlo ze svých dálav rovněž neobhlédati dokonání mrtvé podstaty — —

Však hle, něco zbylo přece, zbylo a k životu se ještě hlásilo. Na dvoře opuštěném znenadání slepice se objevila. Tak nějak význačně se postavila, aby v celém tom mračném vzhledu dvora jaksi sama ve svém zjevu byla vyjmuta. Zahrabala. Hrabe z prava v levo, v před a za sebe, jak kvočny kuřátkům svým činívají. Kvočna to také byla, ale

neměla kuřat. Jedno leží tamo, jinde ostatní. Zbyla již jen ona sama, ale jakoby omezený pud ubohého zvířete nezbyval se dosud představ o svých drahých a svých povinnostech. Zas tak úporně zahrabala v rozmočlé zemi, s prava na levo — ale kuře nepřiběhlo ani jedno. Nepřiběhlo, jako k matce mrtvé děti se nedostavují. Zakvokala trdně, do stran vzhlédla, zahrabala znova, ale zas nikdo z dětí její nepřišel, neslyšel jí, nespěl pro červíka, nespěl pod křídlo její marně zvoucí. A když to všechno bylo marno, ustrnula najednou a vzhlédla kamsi k výšinám, jež smutně kypěly svými silami obezírající vše pozemské, obezírající i ji samu ve ztroskotání jejího zvířecího štěstí.

A vše hlásalo neštěstí a každé štěstí jakoby musilo býti ztroskotáno. Tak pomíjivo, tak bezvýznamno připadalo všechno — každý tvor, každé přání jeho, všechno zápolení v štěstí, vše tak pomíjivé, tak marné. Jen neobsáhlost neštěstí ohromivě trvala a v tuto neobsáhlost významně tanouti se zdálo nebeské zření, jež krvavě plálo ze svých věčných sfér . . .

Vše zasáhlo svým pláním, jakoby v posledním vznícení na několik okamžiků zalévající zemskou rozbolavělou hrud' trudem vzrušení a neštěstí.

A proti západu a jeho zážehům vnořuje se kleslým bokem onen padlý strom, jako fantom toho, co do nedávna žilo, nyní pouhý vrak, všecek zalitý v oblačný svítivý jaksí nesmírně vzejmutý chomáč — ta síla a nezdolnost věkovitá jakoby rovněž zasažena byla neštěstím, údělem ze všeho toho, co kvačilo vůkol. Neuklizeno dosud leží tam ohromné mrtvé tělo, marně jaksí se snažíc ze svého lože zemního vynéstí se zpátky v tu oblast vzdušnou svého života, z níž navždy bylo vytrženo. I na jeho záhubu patří v podivně záluďném přichýlení oko nebeských dálav, jež na tyto chvíle za svými účely a záhadami se tak význačně odestřely . . . A prázdno té oblasti, životem do nedávna naplněné, podivně

zdá se kmitati, bezvěstný van jím se pronáší, jakás vidina jím tane; a soumrakem vůkol cosi žalně se zachvívá — steny a vzlyky všeho toho mrtvého hoře, jež vyplynulo ze záhuby.

Smutný, dohořívající zákmit ubledlého purpuru zavěsil se posléz úkosmo i v tu vrátení. Ještě rudější, zfiarovělá, zejivě přišerná se zjevila tu troska života, a jámy bývalých zraků najednou vyzřely z děsivého svého ustrnutí, jsouce rovněž naplněny neznámým živením života v smrti své. Jakési ochvěvy při tom cloumaly troskou. Pokyvovala se u váhavém rytmu, s sebou jímajíc ten matný prchavý purpur. A právě na tato místa zdálo se to nebeské zření se upínati v hasnoucích svých záchvěvech — výhradně sem jako ku jakémusi záhadnému označení . . . Z daleka a tak přišerně se vyjímal i tento strašidelný fantom záhuby . . .

Jakoby pak ve sferách zlověstného soumraku sbíraly se a k zemi skládaly nové vlny v naléhající výstraže. V pozadí všeho toho temného zažehnutí obzorů jakoby ustanovovaly se nové neblahé osudy pozemského žití. Jakoby nemělo býti konce pozemskému neštěstí a fantom země jakoby marně snažil se se svých beder setřásati záhubné jho, tu černou, bezejmennou tíseň . . .

Leč ještě nastalo oživení na tom dvoře, ono oživení, jež je smutnější smrti. Vybralo se v jistou chvíli cosi tak podivně z jednoho místa. V tomto místě jakoby to až dosud bylo vytrvávalo, ale náhle z jistého popudu měl tomuto prodlévání být učiněn konec. Domácí pes to byl, dávný pes tohoto domu. Avšak nyní tak neznámě, neobvykle ubíral se známými místy, v chůzi tak zmatené, kolísavé, neobyčejné, jakoby ničeho kolem sebe nerozeznával a jaksi více sobě nenáležel. Při tom celý zrovna se choulil v sebe a třásl se, maje ohon pod sebe stažený. Jen svým čumákem zdál se ještě žít, maje jej úporně před sebe vypjatý od země jej

ani neodkládal, jakoby k ní byl semčený. Takto spěl přes dvůr a zdálo se, že ta posupná, rozbahněná země vede si to zvíře za svým určením. A že bludně je vede, cestou nedobrou . . . Každého okamžiku zastavil se pes; a čumák ze země nevynášeje zatékal jen očima úzkostně kamsi před sebe. Bylo to, jako k tomu krvavému prolnutí západu, jako právě k oněm místům. Na chvíli tam zvíře zapátralo, ale nenalezši jaksi co hledalo, zavyló krátce, jako v pouhém hýknutí a prudčeji na celém těle se otrássi, dále zase spělo dvorem. A ničeho si pes te nepovšim na místech tak známých, podle všech těch věcí, s nimiž jakoby byl již přece od dávna združen zvířecí jeho pud. Ničím více nezaujal se tento pud, nic jím více neochvělo mimo to, co nyní mu tanulo. A zas zastavil se pes zapátrav kdesi v daleku a zase nenaleznuv co hledal, zavyl a zase dále dvorem spěl. Dvůr byl rozsáhlý, dlouhá to byla takto pouť pro psa, již jindy v poskoku provedl . . . Až posléz dostihl plot, to souřadí krajiny u krajiny, mezi nimiž zůstávaly mezery. Těmito mezerami pronášely se na dvůr poslední úsvity západu, tak prochvělé, nejisté a matné, kladouce se již v pouhém mrtvém výdechu na blátivou zemi, na níž nechaly jakési krvavě omžené stopy mřížení plotu. Jakoby to těmi lištami vstupovaly záhadné duchové podstaty. A nyní od této lišty ku liště, ani jediné nevynechávajíc, se zvíře ubíralo. Jak ubíralo! Do každé chvatně vrazilo svůj čumák a schýlivši se při tom ku samé zemi napjalo se křečovité, chtějíc se mezerou prodrati. Prodrati kamsi ven, v onen svět za plotem, v jiná daleká místa, kde nebylo všeho toho zakletí záhuby. A nohama si při tom napomáhalo, a jakoby zoufalá snaha naléhala tu na jeho pud. Anebo jen to zavětřiti chtělo v onom světě venku, pro své účely nabýti odtamtud všechno poznání. A zdálo se, že co tam pokaždé shledalo, v úžas je uvádělo. Neb zaskučelo vždy neobyčejně, temně, táhle ale strašlivě. Načež zase v další lištu vráží svůj čumák, a shle-

davši vše zase tak zavýjí. Bezpočtukráté tak činilo, v té tvrdošijné vytrvalosti, jak jen slepému pudu dáno jest. A nikdy nenalezlo východu z tohoto dvoru a nikdy nezvětrilo v onom světě mimo dvůr cosi útěšnějšího. U jedné lišty jakoby posléz stůj co stůj mělo dodělati se svého. Vlna křečovitě námahy vzpínala celým jeho tělem, ty nohy jakoby se úporně zlámati měly, jak zvíře se o ně vzpíralo a na čumáku odřeném ronily se krůpěje krve. Bylo pravé divé zoufalství v tomto úsilí. Zrak zvířete rozplál se v žívení přišerné modroty a poskučovalo u vnitřním jakémsi ryku, jímž praštět zdály se všechny útroby. Ale tu jakoby zároveň poznalo zvíře, že marno je, čeho se domáhalo a že to, co blíží se, je neodvratno již. Zanechalo tak najednou, tak až nápadně všeho, co až dosud jakoby bylo výhradním jeho úkolem. I vyjmulo se smutně od plotu, ochable otřáslo ušima a zašlo kus stranou. Bylo to vlastně již jen bezmocné od vlastních sil a své vůle neodvislé vedení těla, jež opanovala jiná moc. A hned tady pes padl, složil čumák mezi nohy, ještě jím hnul, aby jaksi ještě lépe jej položil a schýliv uši začal tu umírat. Zraky jeho hasnou z povlovna, čím dále mizí a rozptyluje se jejich zážeh a zůstávají při tom stále otevřeny. Takové nepovědomé, žalostivé, nevýslovné zření smrti posléz v nich pozůstává, noříc se v tu vůkolní nesmírnou oblast soumraku. Zavrtěv naposled lehýnce ocasem, jakoby pouhým vanem, umřel to pes, v černé rozsáhlé naruči toho dvora, jenž nabývat se zdál jakési strašlivé bezmeznosti . . .

Začal již potom rychle pohasínati západ, purpur nebes se nořil v černomodré tůně mrakové, zanášející svou temnou perutí zase celá nebesa. Země se propadala, její plochy vytrácely se rychle a jiné černé rozplzlé plochy začaly se klásti spěšně na sebe v halivý přikrov. Zhasl docela zážeh nachu, jen ještě pouhý neoznačitelný zákmit při obzoru vytrvává jako průlína v neznámé světy a končiny, za nimiž

*

vše se dokonává. Napotom vše se těžce zachmuřilo, čímsi nekonečným neohraničeným spjato.

Soumrak kvapí.

Ještě něco na dvoře se objevuje. Uprostřed vši té soumravné spousty stanula postava. Stanula v ustrnutí, mdlém poklesnutí a ochabení všech sil, jak lze to jen v bezútěšném vytrvávajícím zoufalství. Celé zoufalství zničeného života a jeho vztahu k hmotnému vůkolí, od něhož závisí, je zpodobněno v této bytosti. Snad proklány jsou její útroby, v nichž zeje strašná prázdnota místo horoucího sytého tluku. A snad údy se chvějí, jako bez opory. A as černě mdlo je v duši, jež zdá se nechápati a celá jen tane u mráкотné své vidině zhouby a neštěstí. Kams ustrnule zahleděl se nyní pohled té postavy. Všady hleděl a nezřel nic — jen v strašných, palčivých mžitkách hleděl mu černý úděs v ústrety. Vše zmařeno, co bylo tady podmínkou života! Vzlykavě otfáslo to celou touto bytostí, a rty chvěly se v ledovém jakémsi dotknutí. V křečovitém sepnutí zalomily pak ruce nad hlavou, zůstávajíce tak.

Náhle jakýs chřest probral se kolem této postavy, která jakoby byla zatím černě zkameněla. Zamihlo se kolem ní něco plachostí netopýra. V divém úprku hnala se dvorem kočka, nevšímajíc si své hospodyně. V přišerném jakémsi prolnutí se to stalo, bylo to pádění zvířecího sílení. A vydravši se na plot jako v černém mihu chomáče, zmizela na vždy z domu tohoto. Zle je — běda, kde kočka opouští dům, místa svého mládí, ze své vůle, v nesnesitelnosti ohroženého pudu.

Zároveň u výšinách soumraku, jenž vynášel se jako ohromným temným klínem zužujícím se svrchu a v podstavě své nekonečně rozprostraněným po celé zemi, neslo se jako u pochmurném splývání hejno velkých ptáků nad tímto krajem, ztrácejíc se takřka v temnu. Nad těmito místy jakoby povlovněji spělo pozastavujíc se a dolů zlověstně,

mračně vzhlížejíc. Načež vynesši se náhle výše, zmizelo v tom klínu soumraku, jenž jakoby se v jejich stopách nezvěstně sevřel . . .

Soumrakem již všechno zacházelo. Až cosi úžasně se ztajilo vůkol. Ze ztajení toho a z toho jakéhosi nekonečného prodlevavého úžasu nezdálo se již býti vybavení. Jakoby to nadcházelo samo zakletí bezútěšné věčnosti . . .

Tu pochmurně z nastupujících temnot vyhlaholily vzdálené zvony klekání. Jejich zněním jako vzdechy zatracení vynášelo se jakési nevýslovné mysterium.

Hle, v tu chvíli bylost tolikerým neštěstím ujařmená, jako tajemným dotekem k zemi poklesala. A lomící ruce nad hlavou zanašely se k jinému sepnutí. A zdálo se, že zavzlykání nesmírného hoře v stenech bezdechých a usedavých pojí se ke vzdechům pochmurného mysteria zvonů — — —

Zadíval jsem se v samotu tmy. Rozestavila se nehybně vůkol mne mezi čtyřmi stěnami. Tady se zdálo věčno ustrnutí, v němž jen vyzývavě zely temnoty. V stíny vychylovala se duše má. A bylo vše jen pojmutím jakýchs nekořečných stínů. V těch čtyřech stěnách jakoby se můj život odděloval od života ostatního, jenž rovněž tanul v samých nesmírných temnotách.

Tam venku přšelo zase a hlučelo, zase jedna z těch nocí v neobsáhlosti celého prostoru naplněných deštěm, černým, řinčivým, strašidelným, za kvilení vichru, neviditelného zmitání za vzbouření jakoby vlastní podstaty, jedna z nocí o samých výstrahách a samém neštěstí. Řinčelo sklo, šplíchoť a pád se ozývaly, stenaly okapy přejímajíce navzájem truchlivou píseň svou. Vody hučely v dáli, jejich val za valem hnal se v neproniknutelnost noci. Země trást a zmitat se zdála v příšernosti jakéhosi dotčení . . . A jako z jejího podsvětí vynikají někdy temné dunivé rytmy, hlahol jakéhosi drásavě neustálého zoufalství, jemuž v ohlasu života svým hořem nic se nevyrovná. Zdaliž to ještě nepřestalo šílet ono

mateřské srdce zvrřecí po svém mláděti . . . Dunělo to jako na poplach života, ale marně volaly to rytmy ony a jimi jen jakoby v onu rozpoutanou oblast snášelo se ohromivé a osudové vyvrcholení.

Ale to vše bylo u vzbuzení ostatního světa, mimo mé čtyry stěny — tady u mne, v mém temnu a mé duši bylo čím dále ustrnuleji. V jakousi poušť, v níž z celého zaobzorí života zasáhly jen zevně temná děsivá bouř a neklid tuch, zdál jsem se svou bytostí vyjmut se svým prostorem čtyř stěn, jenž jakoby stal se mým vlastním výlučným zosobněním. Vůkol mne vyvstávaly a šířily se temnoty, těžce naléhající, ale o jejich netvorné chumlovité tělo jakoby se odrážely všechny ony povyky noci, všechna zdání, v propastech vůkol se ztrácejíce. V poušti tohoto vyjmutí, za všeho toho vzdáleného úděsu, jenž jakoby ke mně nedosahoval, v té tišině temnot, jež u mne vládla a v níž hroužila se tak neukojeně duše má, panovala velká mystika hrůzy . . .

Byl jsem tak divně sám s sebou, v osamocení nekoječném.

A v něm jakoby přichylovati začala se duše ku strašnému, nepoznanému dosud zadostiučinění, ku nesmírnému jakémusi zadostiučinění všeho hoře a šílení, protivenství, zadostiučinění tomu jemuž posléz oddává se člověk bez výhrad a protestu, zbyv se každé naděje a útěchy. V něm posléz každá naděj i útěcha je tak neskonale trapnou a mučivou v jed zoufalství skanujíc.

A tak vše potlačuje, z marných illusí všech vychyloval jsem se ze sebe v tu neobsáhlou závrať tmy, obklopené bouřícími propastmi, jež šinuly se vůkol. A naslouchal jsem, naslouchal, jako ohromné suggesci oddávaje se moci těch záhad.

Čím více zuřila bouř deště a tmy a zatahující zlověstnosti v strašidelném kvačení, tím pustěji, prázdněji a osamoceněji zdálo se mi vůkol. Tím jakoby závrať tmy pro-

hlubovala svou bezmeznou poušť. Postihoval jsem pak každý ruch z oněch tajemných šelestů, jež zná jen noc v záhadných svých úkrytech. Postihoval jsem ony zlověstné rytmy kdes v dutinách trámů a stěn probouzené, jimiž jakoby hýbaly se neznámé mrtvé podstaty. Ke vzdálené nedostihlé a strašné věčnosti zdály se tíhnouti. Někdy povstával nekonečně utajený, povlovný chřest a zase nenáhlý bzikot, jakoby tam křídly zacloumal mystický hmyz a se změtí věčností zdály se tyto útajné šelesty se zpodobovati. A tu celá duše ztajující se zrovna, vpojovala se v ten nevystihlý zadušený rytmus nočních zdrojů, srdce jakoby tu potlačilo vlastní klepot, šum krve se zastavil, organismus jakoby zardhl dech i celý život svůj . . .

A v tuto nevěstnou věčnost moci se nyní vpojiti, tak aby bylo po všem, po všem ze všech přání, ze všech illusí, ze všech vznětů, po celé té marnosti života a nevlastního jeho údělu. V jediném tom pochmurném zadostiučinění cele vzdávajícího se hoře, rozprostraňujícího se na celý život a neskonale vítězícího, moci pozůstávati. Tak moci vše potlačiti z vetřelých nadějí a klamných útěch, z bolů, radostí, vzpomínek i všech zmatených popudů, jako v ustrnutí tělo strašné tišiny zdá se vše tak potlačeno a vzdálena je bouře noci a vzdáleno je vše, co bylo vůbec vztahem k životu.

V hluboké tmě tone duše a zdá se, že není břehu.

A zase ty rytmy tajemně cloumají nocí, jakoby stínem jen v prázdnu oblast se vlačovaly — a jakoby je tak zachycovala duše připojujíc se k nim jako v sunutí se k věčnosti, již byla blíž.

Za těmi čtyřmi stěnami neustále ale černý povyk vlál, šlehal déšť a řinčení bylo a okapy zpívaly šílenou píseň. Někdy něco zaznělo tmou, jakoby jí to zacloumal v nevěstném chumlu a jakoby vpadly údery bubnů, jimž zaveleno k náhlým ohlasům. Ale čím větší sil a širější rozlohy nabýval ten povyk, tím vítězněji nevěstnost noci u mne vy-

jímala se ze svých záhadných podstat, v něž já se celou bytostí svou nořil v tom svém strašném zadostiučinění . . .

A naslouchal jsem, naslouchal, nořil se v tuto záhadnost podstat. A zdálo se mi, že postihuji, jak všechny ty věci pozemské a všechny věci jiné mají věčný jakýs únik. A jakoby neodolatelně schvacoval i mne s sebou — — —

Náhle se cosi jinak vzružilo v děsivosti noční! Ba, jakýs jiný děs povstal tam venku, jakási jiná významnost tam nastoupila . . . Proniklo tmou jakés prudké zakřičení a cosi v překotu řtilo se tam tudy. Hnalo se to temnotami kolem samých oken, jakousi harašivou houštinou se prodíralo, z temnot do temnot zapadajíc. Příkrý byl to vzlet, jakýs chumel příšernosti. Bylo to ustrašení bezmezné v nevýslovném servání uděšeného nitra a prudčeji v tu chvíli zaléhalo do oken vzkypění žívlů jako zlověstné znamení.

Nemohl jsem v tu chvíli nevyrušiti se z pusté lethargie tmy duše své. K oknům temnotami zanesly se mé zraky, tam k tomu tažení zlověstnému. Jakobych postihoval tu zmítanou noc v těžce nakupených kypících tvarech. A v tom šumění širém a jakémsi černém hukotu neobsáhlého padání vod jakobych zároveň postihoval úpěnlivé němé strašné mávání topolů.

A zrovna přede mnou ve spousty jako bezmezně vtlačeno míhalo se světélko. Děsivě ustrnulé světlo v tom pomíjivém svém purpurově nachovém plápolu. Vetknuto k jakýmsi hrůzám se zdálo v účast jakési příšernosti. Zajisté k životním okolnostem se vztahovalo, jež nabývaly významu ohromivosti. V některý okamžik jakoby unášeno bylo v míjivé bezmeznosti kamsi v propadliště noci.

A zase to říčení se temnotami a ustrašení jakéhosi nezměrného úpění jako v servání všeho nitra.

Načež bylo jako všechno u konce tímto serváním se neznámého nitra. A jen nerušeně nyní kypělo to nocí dále za hukotu a zmítání a v černém mávání těch nakupených noč-

ních tvarů. Postihoval jsem zase to úpěnlivé kymácení se topolů, jejichž divé rytmy zdály se unášeny propadlístěm temnot.

Právě v tu jejich lomozivou změť vmykal se onen purpurový plápol. Zas tak nehybně utkvěl na svém místě poje se ku svému určení. Zdá se, že jen někdy nenadále se vzněcuje toto osamocené světlo, že tu přibývá tak divně jeho významu, tu že jaksi životní okolnosti sem se pojící nabývají jakéhosi svého vrcholení. Pak ale zase stín na okamžik položil se na tu rudou světelnou tvář, jakoby někdo chýlil se na chvat k oknu. A hle, zdá se, že okno se tam otevřelo nějakým zvnitřa spějícím popudem. Cosi se tam chvělo, přebíhalo, v jistém zmatku si vedlo — a co vše se může dít za nadcházejících životních okolností jakéhosi přišerného fatálního významu. Přišerný fatální význam rozhodně se pojil k tomu rudému pomíjivému plápolu děsivého purpuru.

Načež ozvalo se temné dopadnutí, jakýs chvat pak odtud se vynášel — někdo to chvatně otevíral dvře, vydávaje se na neodbytnou cestu.

Divé rytmy topolů sklonily se tu úžasné nízko, zvědavě přihlídat chtějíce, co se to děje, kdo to vyšel. A celá noc vykypěla právě v mohutném rozpoutání všech svých živlů tomu neznámému chodci v ústrety.

Zajisté když se tam otevřelo okno a podsunula se záclona, někdo odtamtud vyšel se zvěstmi. A také v malé chvíli úryvy slov zanášely se větrnou nocí, slova podivných tajemných zvuků, jako nepřírozeně sevřených . . .

›Právě ji přenášejí . . . ‹

›Bože, bože — bylo toho neštěstí málo najednou? ‹

A noc rozptýlila další slova, jakoby ve větrné hejno někdo udeřil. Někdo poodcházel. Jakoby chvat jím zmítal. A již nadále v nerušené kvačivosti bouřila noc, na vše se suly se její rozpoutané temnoty — — —

A já snažil se již cele navraceti se ku svému bývalému zadostiučinění . . . Právě vpadly zvuky hodin, jež přicházely ze vzdálené věže. Čím dále tím více nějak prodlévalo to bití hodin, zdajíc se neukončeno. V nekonečné řadě své pochmurné a příšerné prodlévající jako v chodu věčnosti utkvívало v přestávkách jakéhosi nesmírného úžasu zlekání a smrtelných mrákot a pak teprve zase dunil další ráz.

Zlekáno všechno zdálo se v ohlasu jeho.

Tak bije se jen půlnoc mystická, jsou to ony záhadné zvuky, zachvívajíc v úsmrt těmi, kdož bdí a těžkou mrákotou smrtelnou pronikající k spáčům.

A v tyto chvíle pocítil jsem, kterak slabo a marno ještě jest i ono temné zadostiučinění bez výhrad a nadějí ve mně — zadostiučinění, v něž duše po všech prožitých úzkostech a mukách života chtěla by se vpojiti úplně odevzdána bez-útěšnému, ustrnulému hoři. A nikdy nebylo mi tak zjevno jako v této chvíli, kolik neobsáhlých, netušených úzkostí a muk zbývá ještě prožiti, než nabýti by mohla duše dokonaného svého zadostiučinění . . .

Jako stenavý záhrobní vzlyk, propadlý a zburcovaný, dozníval poslední ráz půlnoci . . . Všechno-li tak vyčkává a zlekaně zněmelo před pochmurným jeho majestátem? Pak teprv zase zahučely temnoty. A v sevření mých čtyř stěn vítězně vynikal onen utajený šelest k nedostihlé věčnosti tanoucí, šelest záhadných úkrytů nočních a ten zavládal celou mystickou říší svou, která není z tohoto světa a jeho hrůz . . .

JEN SI ODPOČIŇ...

Již dávno nevěřím všelikým těm půvabným idylkám o luzném životě venkovském, tolika knížkami nám vyprávěným, o tom bodrém lidu, o všech těch radostech jeho a příjemnostech, o tom jeho idylickém naladění a nevím o čem všem . . . Ale kdykoliv tebe zřím, naše matko Doubravská, a znovu v myšlénkách přehlédám i tvůj život, jak jsi jej vedla, i ten život kolem, jak jej vedla naše ves — je nadobro konec každému takovému uvěření, kteréhož přece mysl tak nerada se vzdává, navyknuvši si posléz ze všech oněch knížek jakémusi snění takové idyly.

O čemsi zcela jiném přinesl mi výklady zjev a život tvůj, matko Doubravská; o čemsi zcela jiném, než by bylo přání naše, než jak rádi bysme si vše uzpůsobili, podle své záliby upravili a než čemu jsme se z knížek mazlících se s životem a pěkně vše si upravujících naučili. Nemám rád těch knížek, raděj kdyby jich ani nebylo. Ale na vlastní věci ničeho nemění; a jakoby jich nebylo a nepovšimne si jich život. A také tobě, matko Doubravská, tak málo záleží na takovém neb jiném názoru knížek takových a jejich čtenářů. Nečeš těch knížek, snad vůbec nečeš ničeho, máš životnějších starostí. Nepodřídí se žádnému jinému názoru život tvůj, proto že se podříditi ani nemůže; jaká jsi, taková

jsi, matko Doubravská, takovou zůstaneš asi na vždy a nelze pranic lepšího ani horšího přičiniti ku vyprávění o tobě — —

Matka Doubravská, v našich horách, byla ženština zvláštní, neobvyklého typu — bylo v ní něco neženského, více jako chlapského. Snědá, vysoká, hranatá, vyčnělých kostí, obličej dlouhého, se stran sraženého, a něco jakoby v něm bylo stráveného, vypráhlého. Pohled měla tvrdý, příkrý, náhle a badavě spočinulý; jakoby to těžké kladivo dopadlo, pohlédla-li tak náhle na člověka. V tom jejím pohledu a obličejí jakoby nepobývalo nikdy radosti ani úsměvu, ani jakéhokoliv uvolnění, byť sebe řídnějšího, jež přece se někdy dostavuje i u člověka nejujařmenějšího, nepobývalo v něm nikdy zadostiučinění ani vnitřní záře útěchy. Výraz ten hlásal, že matka Doubravská vše pojímá tvrdě, hořce, posupně, z nejtěžší, nejpříkřejší stránky života. A stále se v něm zračilo jakési říčení se za nepovolujícím úporným břemenem. Břemenem tím zdálo se být to celé její živobytí a význam, jaký mu přičítala. Podkládala životu zajisté něco zcela jiného, než bylo obvyklo.

Měla svou chalupu na konci vesnice, vlastně hezký kousek ještě za vesnicí. Bylo několik korců pole, chovala si těch několik krav, co jí pole vyživilo, ale chovala si také ještě o jednu, dvě víc, než by jí pole uživilo — totiž co tak mohla po těch mezích a příkopech a pasekách, o něž nikdo již nestál, sehnati a nashromážditi píce. I sem tam po mezích a pasekách, o něž spíše se i stálo — neodolala totiž leckdys matka Doubravská, šla-li tak s nůsí a klepancem zrovna podle místa zarostlého štavnatou trávou, že se tu pozastavila a odcházela těžší a místo zůstalo bez trávy, jakoby je opásl; a přiházelo se, že kolem míst takových chodívala mnohdy již záhy před východem slunce ať již úmyslně či náhodou. Ale obyčejně trávy této nikdo nepostrádal a její kravičce, co byla jaksi mimořádná, mimo pole, přišlo to jaksi vhod, ba tak vhod, že by se bez toho neobešla . . .

Mléko matka Doubravská dobře zpeněžila, donášejíc je den co den do blízkého, as dvě hodiny vzdáleného městečka, mezi pány; a i másla natloukla dost a i tvarohu bylo dost, čistého, chutného. Na to měla odbyt jistý, hledaný, a donášela mezi pány i to vajíčko, kuře, husu a co se z malého hospodářství dalo. A také co nedalo, co nevyplnulo právě z hospodářství — »zahandlovala« si totiž ráda matka Doubravská tím či oním. Roznášela po městě po svých místech škrob, jež připravovali ve vsi leckdes po statcích, roznášela hrách, čočku, kteréž plodiny skoupila. V zimě i něco suchých švestek a hořčák, jež měla od své již velké selky, připravující jej na bečky; s hořčákem tím přišla někdy po těch svých odběratelích velmi vhod, byl sytý, perný, a dobře se po něm pilo — pivo i kořalka. I zajíčka, koroptev, jednou za čas srnku i leckdys toho pstroužka, chyceného v noční hodině v zdejší bystrině, kterou nezohavily dosud výkaly nějaké továrny, dovedla zanésti na určitá svá místa. Něco takového se spíše sprostředkovalo již hezky za pozdního šera anebo příliš záhy z rána; srnku mívala obyčejně pod chvojím aneb jiným zbožím obloženu — nemusel v městě každý všechno mít na očích, a také aby někomu nenapadlo poptati se blíže na okolnosti stran této srnky. Ostatně vzhledem k podobným obchodům ležela její chalupa velmi vhodně nejen kus za vsí ale i za vodou od ostatní vsi v osamocení polí a začínajících lesů a pastvišť a mládí. Prasata vykrmila matka Doubravská zpravidla dvě — dávno dost na takovou chalupu; ani sedláci nekrmili více. A zvláště dost takových prasat, jaká zpravidla se jí vyvedla, nejméně metráková. I také králíčky chovala; a s vykrmeným králíčkem o bílém pěkném mase jako mandle přišla rovněž vhod některým labužníkům v městě, jimž přejedla se již všechna masa jiná. Co se dalo dělat, matka dělala, neušlo jí nic z toho, co poskytovaly životní poměry.

Honit to uměla.

Honit do úpadu vše, co kolem ní se nalézalo a od ní bylo odvislé. Honit vše na té své chalupě, na níž byla neobmezenou vládkyní, honit vše, co tady s ní se stýkalo, ať to byly živé či neživé věci, sebe v první řadě nevyjímajíc. K oněm živým věcem počítala i svého muže, a ten z honění toho vyjmut docela nebyl. Ostatně jen ta chalupa byla její, těch několik korečků, ty kravky, to zařízení — to bylo její pracně založené království. Bylo by příliš nevinně řečeno: pracně — ale nejtěžší to byla kariéra, jaké kdy kdo v životě se domohl vlastní silou a nejkрутějším sebezapřením; daleko se nerovнала ani nejnižší dietní třídě.

Přejala tu chalupu přetíženou dluhy. A teď to začalo, Totiž i to honění, to krvavé určení živobyťi, to urvání sousta, aby jí zůstávalo a aby zbylo mimo nejnútnejší najedení, aby tomu ssajícimu upíru dluhu bylo vyhověno a kapka krve přece v těle zbyla — i to, co jiného jí očekávalo. Jaké kdy na světě pohromy mohou potkat takového člověka, potkaly ji. Vlastně úkladně se na ni vyřítily a jakoby se zběsilou rozkoší chopily se své kořisti udavující ji. A v pravdě s pravou systematickou důsledností potměšilého osudu se to dalo, kdes zrovna v záloze vše na matku Doubravskou zdálo se krutě nastraženo.

Sotva poněkud začala se hýbati a vyškrabovati z nejnáléhavějších dluhů, vyhořela jí chalupa. Shořelo všechno se vším i dobytčata. Sama vyběhla v modračce a muž snad v ničem — podvleček mu nikdy nedopřála. Aby byla pojištěna — to nežádejte na poctivých životních lidech, ti nedají peněz nevědouce bezprostředně, jak se s nimi naloží, a nechápajíc dalekých jejich přenesených výhod, své peníze si nejraději bezprostředně spravují sami a se svou chalupou nešpekulují — k takovým účelům se pojišťují fabriky a obchody před bankroty. Matka Doubravská do dnes není pojištěna a již se nepojistí; vypočítala si, že pořád je na

tom takto lépe i kdyby snad zase, Bože chraň, vyhořela. A tak tedy shořelo všechno se vším a assekuraci neměla . . .

Noc a den, den a noc a snad ještě déle, nehybna, nemluvna, bez známek života, ale také jaksi bez známek jakéhokoliv pohnutí, seděla při dýmajícím spáleníšti. Zdálo se, že přemítá o tom a vypočítává, nejen za mnoho-li jí shořelo v tom líně se pozvedajícím smrdutém dýmu, ale i mnoho-li z jejího života a její krve tam plameny bylo ztráveno.

Nemluvna a nehybna a netečna a nepozorna, ať přišel kdo přišel; mávla vždy po nepovolaných účastnících jejího neštěstí jen ledabyly rukou — bylať příliš asi zabrána do toho svého vypočítávání. I po panu starostovi, jenž jí přišel poskytnout povinné úřední útěchy, ale ze svého velkého majetku ničím jiným nepřispěl, byť to bylo i nabídnutí té fůry nějaké s koňmi, jež nyní stáli, aneb toho nějakého kusu dřeva na hambalky anebo krovu na střechu z jeho několika tisícového lesa, v němž dost dříví zbůhdarma uhnívalo, stejně ledabyly mávla rukou, až byl uražen a v potměšilé nevrlosti si při tom šnupl, což nevěstilo u něho nikdy nic příznivého; ale nic jí na tom nesešlo, neboť ještě as dávno nebyla hotova s oním svým vypočítáváním. — Muž jí v tu dobu nesměl přijít na oči, ten jen brečel usedavě v obě dlaně, obcházeje v povzdálí. A při výpočtech těchto jen někdy matka Doubravská promnula si dlaněma obličej, jakoby na tom cosi záleželo. A jiného nic, zdánlivě nic, nedělala při těch nehybných dumách svých. Ale jakoby to bylo při tom ohni a za těch nápotomních chvil, co vpálili se jí do obličej ony nesmazatelné, nepomíjející rysy toho jejího příkrého ustrnutí.

Po noci a dnu a po dnu a noci a snad ještě po nějaké chvíli, vypočítavši as vše, čeho bylo zapotřebí, náhle se vzchopila, dost zhurta a nepřipadně k okolnostem, a jak byla, učmouzena, popálena, jen polooblečena v modračce, šla rovnou do kostela na ranní, zdánlivě již zcela klidna

a se vším urovnána. Horlivě s ostatními zpívala Tebe Božě chválíme — tvrdým, hrubým svým altem, v němž jakoby nebylo žádné změny a upomínky na nedávné chvíle . . . jen někdy zakolísal se prudce tento hrubý pevný alt, jakoby se kácel, střemhlav zvracel a ztrácel se v sobě — ale hned jej zase ovládla. Vydržela až do požehnání, ale odešla něco dřív než ostatní. Snad chtěla se vyhnouti zbytečným tlachům pobožných babiček a stařečeků nesházejících v kostele nikdy, kteří by se jinak neobešli bez soustrastného doptávání a zbytečného litování, které by jí neposloužilo k ničemu, leda ještě více ponouklo k neplodnému ztravujícímu hoři . . .

A netrvalo dlouho — ku podivu — měla matka Doubravská zase vystavěno, bez jakékoli pomoci a přispění, ač bylo jí všemožně raděno jinak jen se stavěti, aby byla spíše ráda, že čert vzal také s sebou dluh, nebo kdo si nyní na ní co vezme, a raděj pěknou světničku pronajala, muž je dobrý kadlec a ona umí s sebou se oháněti, že budou mít takto svaté živobyti bez pachtění a starostí. Ale matka měla své rozumy: »Jsem zvyklá ve svém,« odpovídala rádcům a pak již vůbec neodpovídala provádějíc svou. A tedy bez pomoci a přispění provedla svou.

Alespoň ze vsi nedal jí nikdo ničeho, nepřispěl ničím a ona se také na nikoho ani neobrátila najíc nejlépe ta lidská srdce na všech stranách kolem ní tlukoucí. Ale za to jistou účastí pomáhali jí sousedé přec, účastí sice opravdovou, ale ne povzbuzující. Hned první noci totiž ztratily se jí ze spáleniště kusy domácího náradí přece zachráněné — a nějaký polštář, jež někde vyšmejdila, aby měla na čem přespati pod boudou z prken opálených zrobenou. Při tom byl i poslední bochník chleba z mouky, již náhodou měla ve mlýně. A nejbližší její soused, takto zbožný člověk a o poutích privilegovaný fulbátor, bez růžence okolo ruky ani nevycházející, uslyšev, že se matka Doubravská odhodlala zase stavěti, vyzvedl si na ni komiss, dovolávaje se

jakéhosi domnělého svého práva, že jeden pilíř shořelé stodůlky nalézal se prý na jeho pozemku; a když slavná komisse nedala mu za právo podle jeho chuti, rozezlil se, krutě matce vynadav, sama beztoho že si zapálila a kdo ví co ještě, vynadal i komissi a odebral se k soudu vymoci své právo u pánů. Měla matka s tím dost běhání a útrat, třebaš při své chůzi k soudu přes tři hodiny vzdálenému nekoupila si ani za trojník křížal. Neví se již ani, jak se to pak ukončilo, ale matka Doubravská stavěla. A byla to švanda a jakási dráždivá novota pro celou ves, jevící opravdovou neomalenou a nemilosrdnou zvědavost vzhledem k takovému podnikání. Neb stavte lidé bez groše, bez zálohy a vyhlídky, bez pomoci, bez přispění, výhradně jen o své újmě . . . stavte si jen tak a při tom v čas vyplácejte zedníky a nádenníkům přidávejte v předu v zadu kořalky, a ještě jakoby dělali milost a tropili si blázný z takovéto žebroty, která jim však nejmíc a nejdřív musí zaplatit, a stavte, kdy nikdo nic nepočká, neposhoví a tuše vaši bídu, odře vás a vida vaši bezpomocnost, vháni vás v zoufalství. Stavte tak — ale neopomeňte při tom vyslechnouti pak vše, čím dobří sousedé a jak dobírají si smělé jednání takového blázna, jakým dle nich byla matka Doubravská, stavěvši takto. Nevyrovnatelným v řezavých vtipech a týravých posměšcích na cizí neštěstí je náš bodrý vesničan . . . A to asi bylo jediné, čím dodávali jí útěchy — nehledě k tomu, že za ty nutné potahy a za vše, co se jen naskytl, počítali jí nejméně dvakrát tolik, než by chtěli jindy, kdyby nebyla v neštěstí, neb jen právě v takových chvílích nouze a nutné potřeby dá se spíše něco utrhnout, a nehledě k tomu, že činili se jí vůbec všechny možné nesnáze a těžkosti, v nichž samosprávné úřady u vědomí své moci jsou tak nevyrovnatelně vynalézavy a nehledě k tomu, že jakoby i přímé pohoršení vzbuzovala životní tvrdošijnost matky Doubravské, v kterémž pohoršení nutno

*

co nejbezohledněji vystoupiti a potříti takovou nečasnost, spokojenou mysl vesničana nějak kalící, to dodávalo matce vzpružiny a nezdočnosti, že právě všemi těmi úskoky a překážkami ponoukána byla železná její povaha k reakci, aby vše to překonala a tím spíše na své nohy se postavila; jakoby se jí pak již nejednalo ani tak o nic jako o vítězství a o provedení svého, odkud by její tuhá životnost samostatně dále se mohla ubíratí . . .

Až matka Doubravská konečně dostavěla. Jak — to vědět, znamená věděti o tajemné oné síle života, v které také dovede rok co rok znova obrůsti opovržená vrba, když jí rok co rok odrou do naha, do posledního letorostu, ale ona neúporně znova vyspěje novými letorosty, znova k slunci, ve vzdušnou výš za svým určením, za svým životem, bez hoře zjevného a bez zoufalství a bez pomnění, že na příště odejmou jí zase vše. Takovou tajemnou sílu, zdálo se, že měla i matka Doubravská. Něco obdobného to aspoň bylo . . .

Konečně tedy vystavěla. Na poslední hřebík. Začala znova. Zase se jaks taks vyškrala. Trvalo to ovšem léta. Ale vpálené ony rysy příkrého ustrnutí z výrazu tváře její již nezmizely . . . Až zase jakoby cosi vyčkávalo v záloze matku Doubravskou, když začala by si pochvalovat, když měla to lépe. Vyčkávalo to v onom nezvěstném tajemném úkrytu, v němž snul se její osud.

Přišel mor na dobytek — chlév zůstal prázdný. Stalo se vše tak najednou a prostě — ale chlév zůstal prázdný.

A když jednoho dne časně z rána matka Doubravská obhlížela zdechlinu poslední kravky, již tak milovala, tu svou madlenku — jak si jí pojmenovala — tu dušku svou, jak jí někdy zalichotila, když tak nadojila od ní spoustu napěněného mléka, jež bylo samá smetana, tu svou dobrodějku a živitelku i nejmilejší přítelkyni i nejlepší kmotřinku svou, jak často se s ní něžnila, častěji než s lidmi

i mužem — přinášejí jí mimořádně nějaký pamlsek, tu bramboru uvařenou, tu jablko, a madlenkou při tom nechala se vděčně lízat po tváři — když tedy nad tou madlenkou, nyní zašlou, zcepenělou, s hrozně vyboulenýma očima, zírajícíma skelně v příšerné prázdno, co jindy hleděly jí vcházející do chléva vstříc s takovou neodolatelnou zvířecí něhou, neustávající jen po ní se otáčeti za milého spokojeného pobučování — nad tou madlenkou nataženou s nadulým břichem a s paznehty jaksi křečovitě vhríženými mezi vytržené a rozhrabané tesy následkem posledního hrozného as zápasu — nad tou madlenkou, jež se smrtí měla tak na spěch, že nevyčkala ani řezníka, aby přece něco se stržilo, matka Doubravská, vešedší toho osudného rána do chléva úporně se zamyslíla. A div že při tom téma horečně vzplanulýma a jako sežehnutýma očima neunikala z vlastní lebi, při čemž jakoby je v jejich pohledu chtěla zachycovati v obě hrsti rukou svých, před ně tak křečovitě, tak nějak bludně spjaté, a unikajíce tak jimi z vlastní lebi, div že nespěla v šílení za tím uprchlým, jí nade vše drahým zvířecím životem, jehož trosky tady zřela — dražším nad život vlastní.

Tak nějakou hodinu vytrvala. Žilnatý vytáhlý krk při tom se jí úporně vypjal a taková vlna drásavého pohybu se jím občas prohnala, jakoby to byla smrtelná snaha po posledním výdechu, po němž již nic nemělo z hrudi vyplynouti. Někdy při tom zazníval temný nepřírozený ryk, jehož původ nedal se ani dobře označiti, tak byl nepodobný všemu známému; ale nikdo se tu nenalézal mimo matku, a madlenka již se ozývat přestala . . .

Postála si takto hezky dlouho nad svou madlenkou, co madlenkou již přestala být.

V tom také vřítíl se do chléva její muž, s brekotem hlasným — a rovnou chtěl vrhnouti se za zdechlou madlenkou. Toť se rozumí, jedno mu to nebylo, třebať jakoby

byl při všem tady jako páté kolo u vozu, v radostech i žalostech, tak jako zbytečný, vynechaný, mimo stran toho honění. A že se tu tak zbytečně ocílil, to bylo jaksi pro matku Doubravskou znamením a připomínkou k dalšímu životu, jemuž ještě nebylo konce, pobídkou náhle, aby začala něco plodného než takto zbůhdarma stát nad něčím, nad čím nic nevystojí.

Tedy dále žít! Při tom objevení se muže svého, vlastně toho člověka, pocítila v sobě zase něco takového, jako z jara osekaná stará vrba, kdy ještě zbývá jakás míza ku vyhnání ratolestí. Tato míza neústupnosti životní hnula se po krátkém ustrnutí v bytosti matky Doubravské. Tedy žít, protože nemůže být jinak.

Muže nejdřív vystrčila z chléva, osopivši se naň zhurta, aby si raději hleděl díla za stavem, ať se může jít za včas odvádět — a sama vyšla kamsi za chalupu. Kdo pak ví, co tam dělala, nemůže se to vědět. Vrátila se za nějakou chvíli, za hodně dlouhou chvíli — jinak zcela tak, jak tam šla, leda že něco ještě palčivějšího a temnějšího dlelo na její tváři; a byla ta tvář jakoby křečí stažená a také tak již zůstala.

Právě zvonili na ranní.

Jaks taks přistrojena odebrala se do kostela, jinak zase zdánlivě klidna, jako jindy, zase taková obvyklá svá, tvrdá a nepřístupná. Leda že pro bystrého pozorovatele na její tváři jevil se nový, ostrý, příkrý zářez, jemuž také nebylo již dáno více z této tváře zmizeti, jakoby sem onou křečí trvale byl přivoděn, což výrazu jejímu dodávalo úpornosti zrovna posupné. Jinak ale tak klidna a v sobě urovnána se zdála až ku podivu, pomyslí-li se na ten pád s madlenkou, což bylo jaksi více než přijít jen o krávu — o těch druhých kusech ani nemluvě. Vydržela zase přes celou mši toho rozvleklého, ospalého rána a horlivě zpívala zase s ostatními, svým tvrdým, hrubým altem, v němž

jakoby spředeny byly koňské zíně. A žádné změny nebylo v něm dobře pozorovati — jakoby ani vzpomínky na nějakou madlenku nebylo. Jakoby vůbec madlenky ani nebývalo. Jen chvílemi, chvílemi přece, ač nebylo to často . . . takové těžké stony odervalý se to náhle kdes v rozpoutání nejmučivějšího hoře, jaké kdy lidským nitrem bouřilo. Ten alt totiž strašně zachraptěl, přerývaně se zatřásl, jako když pukne kovová struna a tak se v sobě pachtíl, nemoha se jaksi domoci dechu — ale pak jej zase ovládla matka. Zpívajíc zase v tempu i melodii se skřehotavými stařečky a kvilíci stářenkami dělala, jakoby jí to pouze selhal hlas, což bývalo jinak velmi časté v tomto shromáždění, tak že se nikdo při tom nepozastavil — a dělajíc, jakoby zase napravovala ten selhalý hlas, zpívala to pak tím horlivěji a usilovněji, vynesši se se svým altem nade všechny, a bylo to jakoby mávl hrubým těžkým koňským ocasem. Tu se i leckterá stařenka obrátila udivena, pomyslivi si — což ta to nabírá . . .

Tenkrát při tomto neštěstí méně se jí smáli dobří sousedé a méně v nepovoláné účasti. Anebo lépe řečeno ve zvědavém škodolibém mamlaství uvažovali, jak as zase matka Doubravská naplní si chlév, jak to zařídí a kdy zas bude dojit tolik toho mléka, odnášeného mezi pány, — »tolik toho mléka«, smáli se sousedé, neb v tom ohledu nikdo se jí nevyrovnal a tudíž si z toho dělali posměch, potají ovšem závidíce, a byli by jí vroucně přáli to neštěstí s chlévem, kdyby v té době nebyl více méně každý nějak postižen; mělť v té době každý dobrý souseď více méně cos vlastního k obstarávání si ve svém chlévě . . . A tak bez účasti i bez obvyklé jízlivé zvědavosti snesla matka Doubravská tuto ránu a bylo její starostí, jak zase »tolik toho mléka« vykouzlit si dovede. Postarala se skutečně o to a naplnila si během nějakého času — hodně, hodně dlouhého — jenž hojí všechny rány, zase pomalounku svůj

chlév. A měla zase madlenku takovou, dobrou, znamenitou dojnici, snad ještě lepší než tehdáž, a zase dojila »tolik toho mléka« až k závidění. A ta madlenka také bučela radostně při příchodu jejím do chléva a také oddané a vděčně lízala jí drsným jazykem nastavenou tvář za každou mimořádnou pochoutku, byť to i byla miska šlupek bramborových, neb zvíře každé je vděčno za všechno. A i více kravek jako druhdy se zase domohla, i těch, co její pole vyživilo i nadpočet, co již její pole nevyživilo — jak to provedla, to ví Bůh, který jediný zná onu nezměrnou tajemnou sílu života, obdaruje jí tvorstvo svoje. A zase nosila matka Doubravská napěněné džbánky mléka a smetany a liberky žlutého másla a hroudy tvarohu do města mezi pány, majíc tam vždycky svá místa jistá, kde odjinud ani nechtěli. — Vydržela to matka Doubravská, zase se vyhrabala — osekané vrbě narostlo opět nové mlází.

Zdálo se, že je konec nejhorším útrapám — a co že by také mohlo horšího ještě přijít? Nedalo se to skoro ani mysliti.

A přece přišlo.

Přišlo to, o čem po celé století nebylo paměti v zdejších místech. Povodeň přišla, přihnala se se všech těch návrší okolních, na nichž, jaksi že to měla nejbliže, sesula se strašná průtrž mračen — a sebrala z živnosti matky Doubravské právě dostatek, aby nejmenší stopy nezůstalo po tomto místě. Aby jaksi nezůstal kámen na kameni dle proroctví, jež i sem přišlo se naplnit. Bylo to právě o polednách, o velký svátek, když u Doubravských, zdá se, nějaké lepší sousto chystalo se na stůl. I s tím soustem, o něž konečně je také líto, když tak jen mimořádně svátečně mělo se uplatniti, i se vším všudy ostatním vše smetla povodeň. Jen co tak všichni postačili utéci nenadálému přívalu, pustošícímu údolí — a než se matka Doubravská dobfě vzpamatovala a poohlédla kolem, nezbyvalo z její pýchy a

hrdosti nic, pranic, po ničem nezbyvalo nic. Jen jednotvárný, kalný, hrůzný, posupný proud valil tudy své vlny, tak širo a u rozpoutanosti nerušené, jakoby jakživo nebylo bývalo té chalupy s tím vším u vnitř a kolem, co jakoukoliv by mohlo klásti překážku. Nic nekladlo tu překážek.

Bylo-li to možná? Snad se jí, matce Doubravské, v té první chvíli všeobecného zmatku a vřavy smysly zmátly. Snad zatočila se jí hlava a oči jí přešly — bývá to tak při pohledění na takové proudění vody, a pak to leknutí. Snad tedy přec to není možná! Chalupa někde musí být, jedná se o to jen, kde jak v těch smyslech vše se mate . . . Leč bylo to možná. Zbytečné a marné se matka naotáčela hlavy a namnula oči, předstírajíc si všemožný blud stran té záhady s chalupou — záhada to nebyla a po chalupě nebylo prostě památky. Když v nějaké době proudy opadly, nebyla by se matka Doubravská dokonce mohla ani sázeti, byť i o zaječí chlup, kde stávala vůbec její chalupa. Snad zde, snad onde — možná i trochu níže a možná i také výše; byly i ty stromy pryč i křoviny pryč, podle nichž dala by se určití situace, a břehy vřkolní byly strhány a pole vyrvána v jediné jezero a propadliště na místě bývalé chalupy a toho všeho s ní!

To matku — jak se zdálo — přec jen dojalo krutěji, než všechno ostatní, co ji kdy potkalo. Sáhlo jí to nějak krutěji do živého, tak jako by se všechno v těle třásl — zdálo se to u ní aspoň. Po kolena stála ve vodě blíže míst bývalého příbytku po celou tu dobu, po kterou opadal proud . . . ach, jakoby v posledních sledech ještě střežení chtěla, co by snad pustošil a odnášel. Nic neustřežila, neboť nebylo již nic k pustošení a odnášení. Vystála tak snad celou noc po tom dni . . .

Když druhého dne — právě svítalo — proud opadl docela, zanechal to za sebou prázdné prostranství zanesené bahnem a blátem, jaksi líně se ještě provalujícím a jakoby

ze sebe vyvírajícím po umdlené orgii, a zanechal za sebou vřechnu tu strašnou spoušť, již způsobil, a zanechal za sebou vykasanou matku Doubravskou, až po kolena rovněž blátem zatřísněnou, a celou mokrou a uplňhanou a celou ztrnulou a ztuhlou — ovšem takovou dobu státi ve vodě! V obličejí byla k nepoznání hrozně zkrivená, svrašťelá, a téměř zčernalá jako morová příšera, z přežitého toho strašného napjetí a z veškeré té hrůzy, zachvátivší ji do nejzazších končin duše. Či duše ještě vůbec se mohla nacházeti v tomto těle?

Zraky její zdály se ztráceti zúplna v tom celkovém temném sesinavění obličeje. Zdálo se to v nich vnitřním zážehem řeřavěti jakési popeliště, fialově zčernalé, jitřivé, hrozné. Poulila ty oči mrtvě a skelně v jediná místa, jako nedobitá žába. Ta místa mohla býti to, co bylo vidinou její chalupy — a mohla v tu chvíli také být pouhým děsivým fantomem, pouhým utkvěním nekonečné vnitřní hrůzy . . .

Ano krutěji, nežli vše ostatní, co ji kdy potkalo, zdálo se toto neštěstí dojímati matku Doubravskou.

Nic, pranic nezbylo po té vodě z toho, co bylo pýchou a chloubou a životem matky Doubravské, životem kruté nabytým, pýchou dobře zaslouženou.

Tehdáž, když vyhořela, měla aspoň spáleniště. Nyní ale by si netroufala ani pouhé místo označiti. A toho bývá člověku tak líto, když v niveč rozplynouti se musí i každá památka po tom, co bývalo mu draho, a když jeho snahy nezanechaly sledu. Zdálo se toho býti malce Doubravské hrozně líto, jako když nevíme ani o hrobu té bytosti, již jsme nade vše milovali.

Postávši tak ještě nějakou dobu — slunce z oblak začalo vyplývat v nachových jitřivých červácích — s tím vypouleným, bludným pohledem nedobité žáby v jedna stejná místa upřeným, otrásla se náhle, prudce, rukama neoznačitelně zamávala a zajektala zubama — ovšem třebaš také

následkem zimy, která ji pronikla — zahřekovavši neslýchaně: »Kde jsi, má chalupo — ó — ó!« Drsná ozvěna tohoto zakvílení, jakoby rozchřtění se kdes v útrobach nedalekých lesů, roznášela se úvalem a po vřkolních stránkách bludně komihala — pó . . . ó . . . ó, volajíc, jakoby i tam hledal a sháněl ještě onen hlas tu svou chalupu — tak volá i hlas v nitru matky po svém dítěti, jehož není nikde. A její chalupy, milé její chalupy, nebylo také nikde.

»Kde jsi, kde jsi — ó — ó!« jala se pak volati dále, truchlivým unylým hlasem, jako z těžkého oblužení, jež začíná již šáliti smysly, odvracejíc je od skutečnosti. A za tímto hlasem vnořujícím se již ve svůj žal zase plynula ozvěna také tak žalostnicí unyle a dále marně shánějící na některých místech jakoby ozvěna tato dále vytrvávala.

Ale nebylo nikde nic, jen to bahno, jen to bahno, jakoby vnitřním uspokojením pořád ještě líně se provalující po nedávném, zkázonosném rozhýření. Nyní na ně jaly se naléhati jitřní zásvity, v jejichž těžkém odlesku jakoby krvavě bubřilo a stávalo se děsivě průzračným. Nehledala však v něm matka jitřivou hru světla, jen po té své chalupě se to ještě pořád rozhlížela. Leč z útroh toho bahna nic nevyplynulo. A toho tedy zdálo se hořekující matce Doubravské být rovněž tak hrozně líto, jako všeho, co ztratila, že nenalézá ani památky, ani zmínky, ani sledu po svém přítvku — ani hrobu po zaniklém svém miláčku. — »Kde jsi, kde jsi — ó — ó!« A jakás táhlá ozvěna neustala kvileti po tom úvalu — a kdes v jeho skrytu náhle šikavec zalomozil, v takovém ustrašeném, náhlém sesutí se, jakoby událo se tam cos děsivě neblahého. Leč matka ničeho si nevšímalá, jen po té své chalupě bez ustání pátrajíc . . .

I kdyby se bylo v matce Doubravské soustředilo hoře celého světa a v nejzoufalejším úsilí se provalovalo, marno bylo úpěti, marno jí samé hledati a toužiti, aby seznala aspoň to místo — jen to místo aspoň drahé, svaté po ne-

nahraditelné její chalupě, kde taková léta si vládla a již uvykla jako svému životu. Marno, v té širé spoustě jednotvárné a neohraničené rudého tajivého bahna a kalně vířivé vody, shledávati se s takovou nepatrnou okolností, jako je bývalé stanoviště nějaké chalupy. Jako mizivá skořápka byla by v této záplavě připadala i sama chalupa. A po stanovišti jejím se docela sháněti — zdálo se tu zrovna směšno.

Rudě vzplála v nachu celá nebesa a země krvavě zaplála jim vsřífc. Jakoby nyní z celé té spousty rozbředlé země, zatopené, servané, poskvrněné nekonečným bahnem, vytryskala jediná jitřivá znoj krve. Východ vzejmul se v ohnivou náruč, jež sahala po zemi . . .

Až z ústraní, nedaleko matky Doubravské cosi úžasné mizivého v té rozloze zaplání nebes a země začalo se hýbati, provalovati a jakoby snažilo přiblížiti se k ní. Plaše, bojácně, nejistě se to dělo. A namáhavě, v těžkém prodirání, jakoby úhoří bylo se sunouti po suchu. Také na této pohybující se věci zajitřilo se kus krvavého úsvitu — ovšem bylo to také plno kalného, těžkého bláta, jež lpělo v celých chomáčích. Dovede se totiž zachytiti z míry bláta na takovou rousnou srst psa, delší málem než je sám. Blížil se to takto domácí pes — starý chundelatý Ořech — a v nánosu bahna jeho nohy nedosti již sloužící docela se propadly, až po břicho, ba ještě výše, až kam to šlo; výše to již věru nešlo. Cesta to zrovna křížová i pro takového psa, jenž žil u matky Doubravské a leccos zdál se již s sebou zkoušet — tím těžkým, nepoddajným, lepkavým bahnem, cesta téměř nemožná. Ale konečně se mu přec podařilo dojíti cíle, totiž tam, kam chtěl.

Kam to chtělo to zvíře?

Pozastavilo se najednou nedůvěřivě na jednom místě. Místo jako jiné, co na tom! Ale nějak nápadně se na něm pozastavil ten pes. A jak to psi činívají, když podařilo se jim dosíci jakéhosi cíle, pozvedl nejprve hlavu a tázavě

kolem sebe se rozhlédl. Ale matky Doubravské vedle jakoby si nevšimal, jakoby nebyla ani jeho hospodyní. Bylo při tom v jeho psím vzhledu cosi nadmíru uboho a žalostno, ač u jakéhosi toho cíle zdál se přec jen být, neboť s místa se nehýbal pořád k sobě snaže se jaksí upoutávati pozornost. Načež schýliv hlavu natáhl čumák, svůj mňouravý, podivný, krátký, chundelatý čumák — může-li se ovšem něco tak krátkého a chundelatě zarostlého a podivného vůbec čumákem nazývati a vůbec se to natáhnouti — napjal jej pak ještě víc jako v pokračujícím a čím dál více ujišťujícím se větření a zaryl zprudka do bahna.

Bylo to ani ne patnáct kroků od místa, kde stála matka Doubravská.

Zachňapal pak v tom místě, jako když si vyšel do polí a někde v díře pod břehem zvěřil by sysla. A vytáhnuv napotom čumák cele obdařený bahnem, takže již nyní docela nebyl ani psímu takovému čumáku podoben, měl nejdříve za povinnost, jak se i slušelo, bahno tlapkou setřítí, aspoň pokud to bylo možno, a rádně si odfrkati. Byla k tomu chvilka třeba. Načež dal se do vytí a štěkotu. Do vytí tak kvílivého a žalostného, že v každém bezděčném svědku bylo by srdce zasedalo nad zvířecím žalem neznámým, nebo co to ten pes měl. Takovou chvíli vedl počínaje si v tom svém psím nářku tak jaksí bezohledně, jako to činí ženské, zachvácené svým zoufalstvím. Mohlo se tu díť kolem, co chtělo, ten pes ze svého vytí nedal by se vyrušiti. A při tom se to bláto jaksí na něm pohybovalo. Až pak jal se zase usilovně hrabati u tohoto nalezeného jakéhosi cíle, ač to bylo místo zcela jako jiné v tom rudém zbudřelém bahnu, zcela nic se neodlišující. Ač tak těžko bylo se prohrabávati silným, vazkým nánosem slabým jeho tlapkám, přece hrabal vytrvale, jako o závod, někdy zrovna horečně a celkem čím dále chvatnější a posléze jakoby se mu dařilo čehosi skutečně se dohrabovati. Zanechav tu svého

počinání a vzhlednuv významně kamsi vzhůru, zavyl znovu, jinak než před tím, v jakési nenadálé zvířecí zjištěné radosti a upřel napotom ty zarostlé, a k tomu ještě nyní bahnem zalepené oči své v patrném nějakém vyzývání na ne-dalekou paní svou, již teprv nyní jakoby si povšiml. I ocasem chtěl při tom zřejmě zavrtěti, leč to se mu naprosto nezdařilo, byl příliš zatížen bahnem a tak jen něco řidšího bláta obloukem s něho odtrysklo. A bylo vše to tak nějak směšné a při tom tak žalostné — zvláště když téma očima jakoby neobvykle mžoural snaže se snad lépe prohlédnouti, dalo-li se to vůbec vzhledem k tomu bahnu a té zarostlosti. Matka Doubravská i ve svém ustrnutí nemohla posléze vše nepozorovati. Co má ta mrcha? prokmitlo jí zuboženou hlavou. A když pes nadále neustával ani hrabati, ani čumákem porývati, ani výtí, ani štěkati, ani tak mžourati — a čím dále zřejměji jevila se v jeho počinání i jakási radost a jakási úzkost, i jakési obávané napjetí a jakési nedočkavé očekávání: tu pokládala matka Doubravská za svou povinnost vše vyšetřiti. Zavolala nejdřív na psa, ale pes jíti nechtěl. Docela jít nechtěl, ač jináče poslouchal snesitelně.

Šla tedy sama, přebrodivši se až k němu. Vysokým jejím nohám, na nichž žádný háv nemusil se úzkostlivě obávatí zablácení, a jež ostatně matka nesnažila se zbytečně ukrývatí majíc sukni, třeba byla již docela zmáčena, pořádně vykasanou, nebylo to tak za těžko jako prve nohám psa a ani to tak dlouho netrvalo, mělať matka odjakživa rázný krok.

Zatím značný kus bahna, z něhož pomalu voda vysákala, podařilo se psu odstraniti. Na obě strany je prac-kama rozmetal. Ostatně nebyla v těch místech vrstva bahna příliš silná. A pod ní jakoby bylo tvrdo a hladko. Zdálo se také, že jest tu spodek jako zvýšen a jaksí pravidelně do čtverečů rýhován. Povšimla si toho matka, bylo jí to nápadno jako tomu psovi. Neobávajíc se zašpinění, sehnula se

nehorázně a sáhla spěšně na to místo, jež přejela několikrát rukou, jakoby snažila se je očistiti — ještě temněji a jaksí palčivěji zbrunátněla při tom její líc. Ale bylo třeba ještě pořádněji se přesvědčiti. Mokrou kytlí tedy otřela, co se otřítí dalo, čímž ještě větší prostranství jaks taks na čisto od bláta se očistilo. Pes jakoby jí pomáhal dorážeje jí nedočkavě čumákem do rukou a pokňučívaje při tom náruživě, jakoby se jednalo nejméně o nějakého vyslíděného zajíčka, na nějž se hned již musí přijíti. Pak nemotorně a k nezbytí se konečně plel své paní do jejího počínání, že ho musela nohou odhoditi kus stranou — jakoby se to chuchval bláta smýkl . . .

Můžeš se trochu upokojiti, matko Doubravská, zmírniti kruté hoře své. Něčeho se ti přece dostalo. Co's totiž odhalila, je kus tvé hrdosti a pýchy, tuze ovšem nepatrný zbytek — je aspoň jakoby hrob po nejdrazším miláčku.

Ano, byl to tu jakýsi hrob, sled zřícení. Vlastně prázdné nic, na němž do nedávna tak mnoho se nalézalo. Dobře nepochybně poznala matka Doubravská toto odhalené místo. Tady stávala totiž kamna. Vedle nich několik dlažiček, pozůstalých jedině ze všeho příbytku. Je nedovedla voda vyrvati. Anebo nechtěla se již s takovou malicherností obírat, že měla ještě větší cíle pustošení před sebou, za nimiž zanechavši již těch hloupých dlažiček, dále se hnala. Kamna tedy tady stávala, lesklá, hnědá kamna, při nichž po tolik let matka vévodila a při praskavém, rozmlouvavém jejich zážehu činila své životní výpočty. A hrávala se při nich, někdy sedíc na prohráté plotně, jindy žádama se o ně opírajíc, takže tu vždy jakoby v spjatí vespolném se nacházely dvě takové bytosti skoro stejně velké, stejně hřmotné, stejně hnědé a kostrbaté; a byla při nich matka vždy tak ráda, tak ráda, když nahodila se někdy taková chvílka a venku naléhal mráz a tady takové teplo, takové teplotko, jež mohl jsi do rukou brát a pohladiť si. A ten pes také tak rád

s předoucí kočkou se pod nimi vyhříval, tam jakoby měli svůj koutek pohádek, svůj zvířecí zamilovaný útulek — a proto snad to místo ten pes hned poznal. A kde kama stála, stála ovšem také jejich sednice. A kde sednice, také chalupa — stávalo vše ostatní . . . Ach, ach, ach!

Namáhala se matka Doubravská vytřítí celé to nevelké prostranství nemnoha dlaždiček co nejúplněji; bylo ještě třeba dosti bláta odstraniti, jež dlaněma vybírala a ostatek spořádala již sukní. Při tom pes zase se jí zbytečně vložil do díla, nemoha se dočkati — a konečně jakoby si myslil, že k čemu by to bylo dobré až do posledního flíčku vše tak vytírati, na tom že tak nesejde. Přibatoliv se tedy a jak byl ucouraný a spořádaný, položil se celým předkem na odhalené místo, těsně čumák přimknuv k zemi. Stalo se to v jakési zoufalé pohnutosti, v pose neobvyklé, vzrušené. Při tom zavřel oči, ač vlastně, jednalo-li se již o něco takového, nebylo to u něho ani potřeba zase vzhledem k tomu blátu i té zarostlosti — ale přece je zavřel. A na zadní nohy podivně vztyčil a vyhrbil ostatní část těla. Mělo to nějak takovou obdobu, jakoby kdos uvrhl se na hrob schýliv se naň půlí těla a rukama jej objav, oddávaje se bezmeznému žalu po komsi, kdo v tomto hrobě je. Tímto způsobem přidružilo se zvíře k pozůstalému známému drahému místu. Však vědělo, kde se to hrávalo vespol s tou družnou kočkou, s níž se tak dobře snášelo a za jejíž měkké mručivé hudby bylo zde do nedávna tak milo, tak oblaživě, v tomto koutku nenahraditelném, jenž jakoby hostil v sobě kus poesie jejich zvířecích duší, však vytušilo ta místa neomylným pudem svým — jenže nebylo tu nyní ani chalupy, ani kamen, ani ohně v nich, ani předoucí kočky, troucí se blaženě o něho, nebylo tu nyní ničeho, než té záhubné, cizorodné spousty místo všeho, a jak se to stalo a jak to může být, to nyní jaksi nemohla pochopiti duše jeho. A proto náhle taková strašná, krutá tesknota jí zavířila. Z toho čumáku, byl-li to

jaksi čumák, vydraly se nenadále zvuky neslýchané, lkající nad tímto hrobem zašlého blaha.

Ale jakoby to nedovedla pochopiti ani duše lidská, co se událo, jak se to stalo a jak to může být. Za žádnou cenu pochopiti ani s rozumem svým srovnati tu jinak prostou příčinnost dějů a událostí — ostatně, co lidské duši v utrpení jejím značí veškerá vykládající se příčinnost dějů a událostí! A proto taková krutá tesknota musela popadnouti i tu nepochopující duši lidskou a z lidských těch úst musely se vydrati náhle zvuky rovněž neslýchané . . . Ale hned zase zanikly, zadrženy, vlastně násilně zlomeny, jakoby nebyly případny — jen nerada povolovala si matka, velmi nerada s sebou se mazlila a snad také měla pro tu chvíli za vhodnější utajiti vše, co se v ní dělo, jak se říká, raději vše v sobě sežrala.

Chvíli pak mlčky, upjatě zírала sem dolů. Zase jakoby při tom nabyla obvyklé své úpornosti, jež značila u ní klid; aspoň nic zrovna při tom nedělala. Ale čím dále stávalo se to hledění takovým úžasným dorozumívavým pronikáním jakoby posléz do samé duše té mrtvé hmoty dlaždic chtěla se vpojiti svou vlastní podstatou a do toho všeho, co s nimi souviselo, co v duši její vytrvávalo v zoufalém nepomíjivém celku. A tady zatím z toho celku vše bylo serváno, vše, vše, do posledního prášku. A jen ty dlaždice samy pozůstaly jako zoufalé připomnění, jako příšerná nahost mrtvoly, jako strašnost zjevení, jež značí zhoubu. Kalný rozliv po nich splýval a jakoby to tato místa neblahá mokvala krví, samou krví rudnoucí, zbudřelou a sraženou. A nemohla matka pohled odervati z těchto míst, jakoby plných nářků a zoufalého vyzývání k ní — ano, k ní o pomoc volaly dlaždice ty, o bývalé sdružení, bez něhož jakoby byly ztraceny, a ona nemohla pomoci, nikdo nemohl pomoci. Zatřásalo to matkou při tom jako sosnou v osamocení závanem vichru. A již nemohla se udržeti, nemohla za sebe, nemohla nepo-

voliti více tomu, co se jí v nitru označovalo. Učinila nejdřív krok, když jí to tak kmitlo tělem, jako v úderu, jakoby se zdálo, že chtěla jen přestoupiti, ale pak se již nebránila, nečinila jinak než jak bylo a sápalo to s ní pak jako takovou sosnou bez ustání. Při tom jakoby návaly křeče pracovala ta její hranatá, neženská hrud' a až v hrdlo se jí cosi dralo jako škytot bezmocnosti a zoufalství. A přece jakoby se to matka ještě namáhala vše stěsnati v hrudi, ano byl to strašný zápas v sobě. Trvalo to tak chvíli. Pak ta vlna jakoby se z nitra přece dostala na ven, neb jaksi se matce rozchrápilo hrdlo s tím vyniklým, jako příkře nasazeným ohryzkiem, jenž sebou zacloumal. A podařilo se jí posléz pronésti tvrdým cizím hlasem, v němž cos namáhavě vázlo: »— Tak tady jsme zůstávali . . .« A rozhodila hned divně rukama. Načež utřela si rukávem suché zamoдрalé rty, ač na nich vše bylo tak sprahlé, jakoby závan víchru pouště přes ně přešel.

Pes nyní, u jejích nohou, schouliv se v jediné úzké klubko, zavyl znova ustrašeně, zmateně, jakoby ve sdružení s cítěním své hospodyně. A dá-li se vespolek družiti něco takového, bylo to úžasné sdružení.

To jakoby i postihla matka a probudilo ji to k vlastnímu pochopení chvíle . . . Zakvílivši zase tak neslychanými, strhanými, ale nepotlačovanými více zvuky, vrhla se z nenadání na těch několik zablácených dlaždic podle svého psa, vrhla se na ně, jako matka na prach a popel po zhybnulém dítěti, a vzepřevši se křečovitě spjatými pěstmi o zem, v bezmezném zoufalství udeřila čelem na tvrdý, mokrý, zblácený kámen. A vedle ní jakoby se pes snažil také tak nějak činiti, zmítal sebou a hlavu na kámen přikládal a neustával výtí . . .

Plynuly vody vůkol. Vyzývavě a hrozivě bouřil jejich proud. A každá kalná vlna a každý stáječející se do hlubin vír schvacoval s sebou onen rozjitřený krvavý zážeh ovzduší

nebeského. Příšerně značily se rozbourené vody v tom rozlévání krve po nich. I do všech záobzofí pronikaly světelné výlevy a tím intensivným nevýslovně smutným nachem svým napájely kupící se všady mračna, jež za nedlouho ztemnělá a znojná spouštěti budou nové proudy vody na zatopenou zem. Vše připravovalo se jako nekonečná, kypící spoušť vodní. V období katastrof atmosféry rádo takto slunce vychází a takto označuje zemskou oblast jemu podřízenou . . .

Zase udeřilo živé čelo o tvrdý mrtvý kámen a z útrob dvou živých bytostí zvuky divné, neslychané neustávaly vyplývati. A bylo to z oněch sdužení života, kteráž jakoby volala na pomoc nebe a zemi, aby přichýlily se k jejich zoufalství. A pak v dáli lesa jikavec zlověstně zas se ozval. — —

Leč když jako obyčejně musila se odbývati ranní v místním kostele po hrozně té noci, ta ranní, jež neodbytně zůstávala sloučena s pojmy každého rána a jakoby náležela k podstatě světa zdejšího — nescházela zase matka Doubravská. Přišla v tom, jak to na sobě měla, jak byla po povodni . . . Za ní jejich Ořech se ubíral, také tak jak byl a co měl na sobě, ale zjevna byla bázeň a nejistota v jeho počínání, jako u vědomí, že do kostela nepatří. Ale kam měl jít, když doma zůstat nemohl, protože žádného doma nebylo? Šel tedy za svou hospodyní, jakoby v důvěře, že kde ona bude, bude i jeho útulek. V kostele, kde patrně nebyl zvyklý, zalezl hned nemotorně a plaše pod široký trnož jedné z těch zčernalých, červotočivých lavic, jež hostily stejným způsobem i se stejnou poddávající se zasmušilou pokorou již několik zdejších generací v jejich zbožnosti, a do níž se usadila jeho hospodyně. A schouliv se zde v temném zášerí tak, jakoby ho ani nebylo, ani jednou nezakňučel, nezavyl a nepovylezl, ač zajisté bylo k tomu potřebí mnohého psího jeho sebezapření vzhledem

*

k souzvuku zdejších varhan, oproti čemu psí duše je jak známo tolik citlivá. Choval se zcela nezvěstně, zajisté z toho ohledu opatrného, aby neupozornil na sebe kostelníka, toho muže, jenž nemilosrdně zaháněl od služeb božích takovýto druh kajících oveček — jak si to na základě několika kdys utržených hrozných kopanců, zrovna hezky pod břich, za podobný pokus do kostela s matkou jít, náš Ořech dobře pamatoval. Dnes se toho ale musil odvážit, když jinam jít nebylo kam.

V kostele na této ranní byla matka Doubravská sama s psem. Živé jiné duše nepřišle mimo pana faráře a kostelníka, ani kluci ministranti tentokrát nepřišli a posluhoval jako tako kostelník. Ani ty známé nebeské kozy — pojmenované tak místním panem řídícím — nepřišly, s kostelem a jeho záležitostmi přec takřka srostlé, jež nevynechaly nikdy žádnou pobožnost. Byl každý ustrašen a příliš zaměstnán neštěstím — a i nebeské kozy dotčené považovaly as za důležitější snášeti a vyklízeti v barácích, než při pobožnosti pomlouvati jedovatě svět, na to že bude zas jindy dost času. — Unyle a jako ospale zněly varhany — pan řídící se také dostavil neb voda mu nic nevzala, poněvadž všeliké to neštěstí lidské nedotýká se nikdy lidí úřadu, již vyjmuti jsou privilegovaně ze všech hmotných pohrom — a ty varhany, v jejichž píšťalách sídleli netopýři a mnohá kostra vrabce vadila poněkud souzvuku, jakoby také stísněny byly neznámým těžkým pohnutím, kolísající a silně vrávorající ve svých úhozech — možná že i pan řídící byl trochu ospalý. Podobalo se dnes jejich znění chvillemi vzdálenému kvikotu flašinetu a někdy ještě hůře, když nějaký tón po celou tu dobu počínal si o své újmě spouštěje a konče, kdy chtěl — ostatně na místě byla by tu káravá výtka skouposti patronátu, kdyby to bylo co platno. Kněze pak od oltáře ledva bylo slyšeti, spíše jakoby vzdechy odsluhoval svou mši, ač mu voda také nepobrala

nic. Alt matky Doubravské k varhanám zpívající třásl se a jakoby chrastěl, jako suchý na sněti pozůstalý lupen z podzima. Při začátku písně »Minula noční hodina«, jen s těžší dovedl se sebrati ten alt. Dlouho kolísal, dlouho chraptěl, někdy zas přerývané zcela zanikal. Ale pak se mu podařilo přec trochu se sebrati a zůstatí již v připojení ještě dost případným s těmi varhanami. Jen chvílemi jakoby se ztrácel ze svého rytmu, uvázl kdes náhle prudce a tu jakoby zajikavě, ba křečovitě se nějaký okamžik třepetal, jako v síti pták. Kostelník od stupní oltáře povážlivě tu vzhlédl po matce, ač nepozastavil se již dávno nad lecjakým hlasovým nedopatřením všelikých těch nebeských koz. Ale pak zas to šlo, zas se matka sebrala, zas rozhlaholil se její alt jako drsné kuropění.

V chrámové síni bylo až temno od hustě zatažené oblohy. Plaše chvěla se sporá světla na oltáři, v jakémsi zániku před hrozivým temnem, několik svíček kdes u dveří, neznámo kým přilepených, schoulilo své plaménky v pouhé třaslavé body. Okny zřely modročerné hluboké průlomy oblohy. Bude ještě přšet mnoho, jakoby pokračováním povodně. — Pes pod trnožem, kde panovala skoro tma úplná, zimničně se zachvíval.

Matka Doubravská vyčkala přes celou mši a ještě nějakou chvíli vytrvala v hlubokém jakéms ustrnutí. Snad ještě si předsevzala mimořádnou porci pobožnosti, jak to i ony nebeské kozy měly ve zvyku v nebeské své horlivosti.

Až pan farář, odcházev ze sakristie chrámem, zastavil se u její zčernalé lavice. Patrně že úmyslně šel tudy, jindy zrovna vyklouzne zadem ze sakristie pěkně do fary, ničím se více nezdržuje a pospíchaje k snídání. Náhodou rovněž nezůstal stát u matky. Ne bez opravdové soustrasti, již jindy tak často vyluzoval na své tváři bez zájmu a vnitřní pravdy, pohlédl nyní na matku v patrném sevření nitra a

nemohl hned nic říci, on, jenž navykl ke všem okolnostem případně promluvití. »Potěš vás Bůh, malko,« pravil teprv po hodné chvíli dojatě a podával jí ruku. »Doufejte, v doufání záleží každý úspěch, ani tentokrát není ještě třeba zoufati,« tím tentokrát měl na zřeteli vše, co již ji potkalo. »Snad vám Pánbůh zase pomůže . . .« Chtěl ještě něco říci, ale nebyl více s to, dívaje se na ženu celou mokrou, zblácenou, v tom hrozném stavu a ustrnutí, jež neměla tak nenadále nikde doma. Nikde doma! Ona na něho pohlédla tupě, prázdně, jakoby dobře nerozuměla, nechápala, ale rozuměla příliš dobře a myšlenky jejich jakoby se vzájemně potkaly a v tom: nikde doma! ustaly — podávanou ruku chvatně přitiskla k suchým, sežehlym očím, a v jakési úžasné křeči sem ji spjala . . .

Tu z pod nohou jejich vylebedil se také Ořech. Jaksi divně připlazil se k botě pana faráře, jehož také trochu znal. A zakňučel žalostně, bylo to zrovna zvířecí záupění, jakoby se i za sebe dovolával pomoci, poukazuje jaksi na svůj stav, v němž i on nemá doma . . . A musel pan farář rychle odejít z kostela, cos nevýslovně kruté, v dojmu příliš mocném a opravdovém, nač nebyl zvyklý, sevřelo ho v nitru. Nemoha více promluvití jen ještě cestou po chrámové dlažbě vřele, smutně a při tom tak významně zakynul matce Doubravské.

Za hodnou chvíli vyšla také ona sama. Domů . . . ach domů! kam? Mohla to dnes jítí kamkoliv, zastavití na kterémkoliv místě té pusté zbahnělé prorvy horského toho údolí, jak jí za sebou zanechala povodeň, a byla by všude stejně doma, jako ta bludná vrána, jež také tak všude měla domov, poletujíc nad tou zpustošenou výspou. Ale přece aspoň vrátila se k těm místům, kde bylo doma. Nebylo tam docela nic na práci, s ničím se zatím nedalo nic dělat. Šla se tedy podívat do polí, jak tam je to pořízeno. Však bylo! Samý nános, kamene na sta for, a vedle prorvy, kde by

se náklad i s koňmi skryl — bude se moci zrovna ten kámen shazovati do těch propadlišť, zatanulo v myslí matčině, když tak divným okem pozorovala to jejich pole. — No, tkalcovina zrovna neběží, bude moci Frýdolín hned s tím začít, usoudila dále v myslí. Pak spočinula zrakem na tom božím žitíčku — jak vypadalo, do věerejška tak slibné, zelené a pružné jako routa. Plížilo se nyní tím nánosem tak mrtvě, uboze, jako plesnivé kadeře na temeni starcově. Někde celé trsy byly vymleté, tkvějíce bílými kořínky na povrchu země, vydány na pospas záhubě; jakoby tak vyčítavě a malomocně zřely z toho svého smrtelného zemního lůžka. A nad některými prorvami jakoby číře již ve vzduchu se udržovalo v jakési zoufalé snaze zelené vlášení ozimu. Oh, byla by šla matka pomoci — tu rozhrábnouti nános, jenž jako kůra dusil útlou bylinu, jinde přihrábnouti prsti na obnažený kořen — leč pro bahno nedalo se přistoupiti blížě, a jen v malomoci bylo lze být účastnu smutné podívané. Nad tím zuboženým ozimem, jakoby úpícím tolika vzhledy svých ran a muk povodní mu zasazených, zajiklo také tak neoznačitelně v srdci matčině. Zahrálo jí to v lících, rtoma zahýbala jakoby chystala se polykat a oči se jí nadmíru sevřely — leč pro slzy, kdyby to bylo to, byly již zcela vyprahlé. Jen co rozsvítí slunce, trochu země provětrá, sejdem na to s hráběma, proběhlo napotom myslí matčinou, jež v jakémkoliv neštěstí nemohla se zbýti zřetelů práce a povinností, jak je příležitost ukládala — o hoře její vlastní jakoby se tu ani nejednalo. A jakoby to i tomu žitíčku slibovalo brzkou pomoc, co se činit dá a jakoby tyto praktické úvahy byly zároveň u matky zase pomalu vyplývající nadějí a silou do života, jež vítězila nad veškery pohromy . . .

Zatím k ní takto na jejich poli uvažující přiběhl pes, jenž byl kamsi odběhl, zuřivě ale i ne neradostně štěkaje a významně se dotíraje k matce, div že ji nepopadl za ruku,

načež na několik kroků odběhl od ní a zastaviv se, takovým vybízivým způsobem upřel své zarostlé oči na matku, mhouraje jima radostně, div že nepromluvil. A když matka neporozuměvši jeho řeči nešla, znova se k ní vrátil s oním zuřivě radostným štěkotem, jímž jakoby připovídal cosi, bude-li ho následováno. Matka tedy s ním šla — bylo jí to konečně jedno být tu či jinde — a pes napřed směrem určitým, jež jakoby si vytknul, stále při tom ohlížeje se po matce, zda za ním jde. Šla, jata posléz zvědavostí. Z cesty polní, která ze silnice vedla k bývalému jejich stavení, dal se pes náhle rozbahnělou pěšinou k potoku, k olšinám z části vyrvaným a zpustošeným. Které kmeny se udržely, sloužily jako zápora nesčetnému štáklví u nich zachycenému: domácí nářadí v nejrůznější směsici, dříví, sláma, seno, utopená nějaká mrcha, roztočená stučka kanafasu a zmodrehaná příze, vše bahnem a šlemem zalito, nalézalo se zde v jednom děsivém chomáči. U tohoto chomáče, jenž jakoby značil výsměšně, co z věcí života i ze života sama lze najednou učiniti, se pes zastavil a přesvědčiv se, že matka za ním sem dochází a že více tedy jeho snaze neunikne, nyní jal se ostražitě a nad míru významně, jakoby kdo ví co na tom záleželo, k jednomu místu čuchati. A zase se radostně rozštěkal zavířiv ocasem, což bylo dost nesnadno, a priskočil k matce, aby ji jaksi k tomu místu dovedl — bylo to to, co měl na zřeteli. Ano, poznala matka v tom chumlu svou peřinu, tu kanafasovou starodávnou svou peřinu se širokými pruhy modrými a červenými jakoby brázdu táhl — ano je to jejich peřina, nikde jinde by takový nemodní povlak již dávno nesnesli. Matka poznavši ten zbytek ze všeho svého majetku, najednou krátce a křečovitě zaplakala si do rukou, a hle ty jakoby dávno již sprahlé zraky její dovedly v tuto chvíli slzy vyroniti, jež skrze úporně se třesoucí prsty prokanuly. Pak jako z vděčnosti pohladila psa, jenž tvářil se tu nadmíru významně, a

tu její příkrou, snědou tvář na okamžik jakás radost pro-
chvěla. Jala se pak peřinu vydobývati ze všeho toho ma-
rastu a pes jakoby jí byl nápomocen. Toť se rozumí, že je
to jejich peřina, i kdyby nic jiného, po tom zašněrování
jen sobě vlastním ji pozná. Zaplať pánbůh i za to, co na-
vrací — peři se propere v potoce, až se vyčistí voda, roz-
prostře se na slunci, cícha je ku podivu celá a bude přec
čím se přikryti, uvažovala hned matka nakládajíc si peřinu
těžkou jako cent na záda, nemusela se již věru bát o více
nebo méně zmáčení. A s touto tíhou jakoby se — domů —
kráčelo lehčeji a radostněji. Pes brzo za ní, brzo před ní,
co možná na svou důležitost poukazuje, utíkal otrásaje kaž-
dou chvílí těžkou, zblácenou srstí; někdy v nové své ná-
ladě s lecčíms na cestě zalaškoval a někdy jako zvázněv
přistoupil k matce a obezřele přičuchal si k peřině, jež
byla jejich . . .

Začalo pršeti, těžkým kosmickým deštěm, jenž jakoby
pocházel ze stejného zdroje jako nedávná povodeň. Za ři-
noucího se deště nepospíšila matka, neboť neměla zatím
kam. — —

S tou povodní byla to rána, pohroma, z níž nebylo
již lze tak snadno se vzpamatovati. Snad nebyl by se také
nikdo jiný vzpamatoval. Ale matka Doubravská vzpamato-
vala se přec. — Doufejte, v doufání záleží každý úspěch.
A matka jakoby to byla doufala, a musilo to být doufání
zoufalé! A činila vše ostatní, co mimo to bylo potřeba
v jejich okolnostech.

Jak vše to ve skutečnosti učinila, jak to bylo možno
i stran toho doufání i stran přikročení k dílu, jest její věcí.
Nenáleží to k naší historii, to byla by zase historie jiná,
chcete-li takového nadlidského heroismu, proti němuž všeli-
ké ty chvastavě oslavované heroismy v knížkách, a jak se
jimi život okázale honosí, jsou pouhé parády samolibosti . . .
Provedla si vše matka Doubravská. Jen to při tom jisto bylo,

že jí opět jako obyčejně nikdo nic nedal, ničím nepřispěl a matka Doubravská také na to nespolehala a ani se o to nepokusila. Nejsouť dnes doby, kdy lidé vespolek družně by si pomáhali, ale doby, kdy každý pod záštitou zákona, nedá-li se to již proti zákonu, chce jen těžiti a to nejraději z neštěstí a malomocnosti druhého. Matka Doubravská nebyla na štěstí v této věci nijak sentimentální. Ani na výpomoc státní, o níž se toho tolik napovídalo a najednalo úředně i neúředně v případě tomto a k vůli níž najezdilo se také sem v zpustošená místa skutečně tolik státních hodnostářů za veliké diěty, nespolehala nijak matka Doubravská. O stáť měla ostatně jen tolik zatemnělého, docela neuvědomělého ponětí, že je to něco, co neúprosně odejme jí každoročně tolik a tolik zlatých na daních a všech možných přirážkách a poplatcích, a nic že jí za to nedá. A že by najednou mělo dávat něco, co jakživo nemilosrdně jen bralo, tomu nevěřila matka Doubravská. A jednala vskutku prozíravě, neboť nedostalo se na ni ničeho aneb skoro jako ničeho. Kdyby byla šla po almužně, mohla si vyžebřati daleko víc a nebylo by při tom třeba ani tolik komisí ani tolik schůzek a psaní a stvrzování a Bůh ví čeho. Posléz ono sice na úhradu škody do obce něco přišlo — asi tolik, aby, komu to vzalo statek, moh' si koupit flašinet (snad koncessi by mu k tomu ještě přidali, kdyby byl jinak zachovalý občan) — jenže i to rozebrali ti, kteří o tom rozhodovali, byli to náhodou ponejvíce, kteří ani škody neměli — na pana starostu dostalo se lvího podílu a také volkostatek dostal slušnou část. Na matku Doubravskou přišlo nějakých sedmnáct zlatých a 27 kr., se vznešenou úřední tváří po srážce na kolek byly jí odevzdány a vše musela ouředně potvrditi. Kdyby byla měla právě co jíst a do čeho se obléknout, nebyla by matka tuto milostivou pomoc státní přijala. Ale je-li zrovna hlad a od dvou dní se pořádně nejedlo, tu zbývá v člověku pramálo hrdosti.

V ostatním spoléhala tedy matka jen sama na sebe a dobře činila, jinak nebyla by se dospoléhala.

Když se rozneslo, že matka Doubravská chystá se k stavbě, vzbudilo to ve vsi zrovna všeobecnou nevoli. — Co! taková že chce stavět, zač pak? Lidé jí to nepokrytě dávali na jevo i v dobrém úmyslu — že bude stavět nejen za dluhy, ale i na dluhy, při čemž naráženo na vtělení, jež na bývalé jejich chalupě vážlo a jehož takto pěkně se zbyla, že vystaví-li znova, zase hned přijde k platnosti; a do konce života že bude takto na dluhy jen dřít jako mezek, když zpozdlila takto by jich rázem byla prosta; a takhle že by bezstarostněji to živobytí sehnala, muž takový dobrý tkadlec a kalcovina přec tak trochu jde a ona že to živobytí jakkoliv umí honiti; jak že by v takové sednici na podruží pěkně mohli seděti, bezstarostně a opatření jako sysli a světe starej se; sami nemusit se ani o dluhy starati ani o oheň, ani o vodu, ani o daně, děj se se vším vůle Boží, já se starám jen o sebe — »vosobo, neměla byste ani rozum, chtít stavět,« mluvilo se do ní horlivě, ano někteří tu věc brali za svou a byli zrovna na matku jako posedlí — »a škoda, že jste toho tolik již zkusila!« dodával každý.

Dobrých, všech dobrých rad jí lidé dávali, což o ty nebylo nikdy zle — a i hlava obce pan starosta se posléz do toho vložil a došed si schválně k matce, domlouval jí přátelsky — prý jen pro její lepší a jako hlava obce to činí.

Leč matka nedala na nic. Vyslechla, vyslechla každého vážně a uctivě, jak se na její stav patřilo a jakoby jí na těch radách mnoho záleželo. Ale: — »Jsem zvyklá ve svém,« bylo konečnou její odpovědí, byť také tak uctivou a jakoby nesmělou, leč odpovědí toho rázu, v níž značí se to dávno již ustanovené neústupné rozhodnutí. Rozhlásilo se to hned po vsi a povstala pravá nevole proti matce. — Podívejme se,

že ve svém! Však ty tam dlouho nebudeš, paličatá kněžno! horlili lidé v starostlivosti své o blaho matky Doubravské.

Na nic nedala, na zlost ani nepřízeň ani dobrou vůli, a přikročila k stavbě.

›Jsem zvyklá ve svém a ze svýho nepřijdu,« to jakoby se stalo heslem této ženštiny, které ji sílilo v namáhání nadlidském a hrozném a v těch v pravdě nekonečných obtížích, které jí bylo překonati — —

Na témže místě, co druhdy, stála do roka zase chalupa.

Ani o píd v pravo nebo v levo, jakoby již povodně nebylo se nikdy báti — ani v tom vzhledě nedala nic na dobře míněnou radu lidí aby stavěla aspoň výše — však že přišla ta povodeň za sto let a dá Pánbůh, že na nějakých sto let bude zas pokoj, usoudila v té příčině matka Doubravská a na tom starém místě že se jí to nejlepší podobá . . . No když podobá, tak podobá, mohlo se jen odvěti. — A tak na těchže místech stál chlév, stála stodůlka. A na těchže místech stála kamna, právě na těch dlaždicích, které po povodni zbyly jediné z její chalupy. A u těch kamen stávala matka Doubravská zase tak ráda, vévodíc tu a v praskavém jejich zážehu činíc nadále své kruté životní výpočty. A pod těmi kamny zase hřál se starý jejich Ořech a k jeho teplé srsti lísala se tak blaženě předoucí kočka, jež tehdáž v povodni utekla, ale když se začalo stavět, zase se vrátila. Málo kdy se jen mezi sebou znesnadnili, leda měl-li Ořech moc blech, kdy pak družka jeho od něho utíkala na jiné místo, což ho zlobilo. A na témže místě stála police, stál stav, stálo všechno na svém místě jako druhdy. Měla matka zase svou chalupu, jako pouhé nové vydání chalupy bývalé, jež asi se matce zdála tou nejlepší a nejpohodlnější na světě a proto zas podle ní vystavěla.

Byla ›ve svém!«

A zase bylo vše během času jak bývalo . . .

— — Je pravda, stala se od poslední pohromy ještě tvrdší a daleko nevlídnější, takovou ponure zaujatou a zvláštní. Stala se jaksi ještě mužštější, s tváře její jakoby vůbec byly vymizely veškery stopy ženskosti. Oči její jakoby z nesčetných sbíhavých vrásek, soustředěných kamsi dovnitř pleti a zhnědlých, hrubých, brázditých, plály jako ze vzníceného temna a zůstávalo v nich něco stále vyjeveného. Nepříjemný, těžký byl to pohled. Trochu tak člověka uhranul. A vlasy jí ještě více zhrubly, byly jako žfně, narudlé, jako spleené, s nimiž matka zrovna mnoho práce si nedávala, přilepujíc je někdy slinou ke skrání, vtíraly-li se příliš do obličejce z podšátku. Tvrdý ráz tkvěl na celém obličejí a hrubé jakési jízvy na něm proskočily. Stal se to obličej hnědým, podobným dávno vydělané kůži. A z celého vzezření matky zělo něco jakoby příkře náhlého, dutého a těžce vanoucího, jakobyste se z nenadání octli před podzemním sklepením. — Jsouc s celým svým hospodářstvím o samotě, mimo sousedy, nestýkala se s nimi nyní docela, mimo styky nejnnutnější, nevyhnutelné, více obchodní.

Neodpustili jí to ovšem. Vůbec jsouc tak zvláštní, svou, nepřístupnou, pevnou, přfkrou, nedoprošující se nikoho, zvláště co zas byla na novo »ve svém«, byla jim proti myslí. Třebas všelijak byli by jí škodili — tu její kariéru zhoršiti jí nemohl nikdo. Leč i to, že tu kariéru podstupuje s takovou odhodlaností, co by byl nikdo jiný nedokázal z nich — čehož si byli dobře vědomi —, bylo jim tak na úkor. Leč ona nepotřebovala nikoho. Jen tou krutou prací dosahovala, co potřebovala a chtěla. Pohrdala posléz zjevně lidmi — však si dobře pamatovala a hořce v ní to bylo uloženo, jak se k ní chovali v jejich neštěstí a oni se jí spíše začali bát.

A protože se jí báli a jinak na ni nemohli, aspoň se jí po straně posmívali: »Královna z Chudějova« — a jak jinak mohli, jí přezdívali.

Třebas královnou z Chudějova . . . a ne vždy dělá královnu jen pompa a moc nad porobenými . . . Eh, aspoň nepotřebovala matka Doubravská ničeho, co jí nepatřilo, nepotřebovala lhaní ani lichocení, nestála o nic a jen své právo k živobytí hájila, tak jako dub vydaný vichřicím nezdolně vytrvává, obhajuje si své právo k životu.

Ano, byla jako dub na okraji lesa, vydaný vši bouři, nehodám, zlovůli, ale vždy nezdolně stojící a nepoddajný, obrozující se. Třebas zlomeného vrchu, zurážených snětí, rozorané kůry, roztrískaný, mechem ohlodaný — ale vždy dub . . . Takovým dubem vydaným všem vichřicím života, v nichž nepodléhá, připadala mi ta matka Doubravská.

Byla již tou dobou jakoby bez slabostí a křehkostí, bez ohledů a plané citlivosti, bez zhýčkané poddajnosti pro zbytečné choutky a pošetilá přání, jež v ní samé jakoby vůbec ani nevznikaly, byla bez jakýchkoliv marných zřetelů a naučených názorů, jež se jen rodí z dlouhé chvíle a jimiž se člověk ukájí ze samolibosti a z pohodlí, — a taková jaká byla, neskloněná, nepoddajná, bezohledná, věčná, případná, krutá a tvrdá jako křemen, měla ten jediný, velký, těžký zřetel, spočívající na tom nesejmutelném břemenu, jež slulo její živobytí, neúprosné a kruté jako zdejší horská příroda. — —

Rodí se ženy takové jako ona — ale nerodí se snad muži takoví. Aspoň Frýdolín Doubravský, její muž totiž, takovým se dávno nenarodil.

Měla totiž také muže, jak již zmínka učiněna — takového skoro nijakého člověka, jak někdy se o něm vyslovovala. Jakési tiché opovržení měla pro něho vůbec, pohrdlivé, tvrdé, s vysoka mínění, aspoň je tak dávala na jevo. Byla by mohla mít jen úctu před takovým člověkem, jenž by ji ovládal, dovedl čeliti životu tak jako ona a neskláněti šij před nikým a před ničím a který by dovedl tak tvrdě zírati na svět jako ona; a který by byl tak hranatý a kost-

natý a chlapovský jako ona a dovedl to živobyťi sháněti také tak jako ona, ne-li vydatněji. Ale takoví muži se snad nerodí, nebylo by snad ani možné, aby kdo v tom všem předstihl matku Doubravskou — její Frýdolin se aspoň daleko takovým nenarodil.

Byl to nevelký, vetchý, zažloutlý mužik, trochu jako zprůhlednělý a matný jako papír prosáklý olejem — jaké vzezření již u nás ti tkalci mají. Byl jak se říká trochu »pařala«, rád se totiž rozežvanil a hned byl tuze dojat a hned v očích oslzlavěl a brada se mu třásla — jakoby mu tanulo stále něco dojemného na srdci, s čím snažil se každému se svěřiti. Jinak nosil hrubé plátěné kalhoty, dole vždy ohrnuté, vždy porozpjaté, poněvadž se zdálo, že měly jen jediný knoflík, jenž pak tu sloužil ke všem účelům, dle potřeby brzo jsa přišit (anebo i přidrátován) tu a zase onde. Se spravováním na Frýdolína se matka neobmeškala. A většinou chodil bos. Matka mu bot nekoupila. V létě jich nebylo docela třeba a v zimě nebylo jich třeba také, neb proč by se byl musel hýbat z baráku? Bylo v baráku tepla dost, netáhlo odnikud a za stavem se boso sedí tak dobře; celou zimu totiž proseděl za stavem. A co bylo kde potřeba obstarat, obstarala ona. A co by se jen takhle jednou, dvakrát, i vícekrát denně přešlo přes záhrobení, třebas v sněhu a mrazu, to nic nedělalo, na to jsou takové nohy dobře uvyklé. Ostatně nějaký kus bačkory pro nejnějnější potřebu ven vždy se sehnalo a za přílišných mrazů, kdy i za stavem záblo, navlékal kus nějaké staré punčochy matčiny. Kdežto takový pár bot na jarmarce stojí již hezkých pár jedušek a kale se v takové židovské svrabovině ani neotočíš, zima uteče, a máš po botách; takto jsi to také nějak přestál — bylo zásadou matky. Měl jen parádní boty svatební a ty nesměl nositi, leda jen někdy o velkém svátku.

Jinak měl její Frýdolin trochu vzezření jako hodně uhoněný zajíc: cosi nadmíru plachého, bázlivého, postraše-

ného, vskutku uhoněného a malomocně, ztrnule oddávajícího se v nezvratnost jakéhos neblahého určení, značilo se v tom vzezření.

Když si ho matka Doubravská brala — jakoby hned tehdáž ani jinou nebyla — řekla mu, měkkému, poddajnému, nerozhodnému mladíkovi: »Ty Frýdolíne« — ve vsi panovalo toto jinak nezvyklé jméno — »potřebuješ mně jen slíbit, že mě necháš při mým. A budeš dělat, jak to bude potřeba. To víš, jsem od nás zvyklejší na to honění a na sehnání toho groše než od vás, jsem z chalupy. A u vás, nehledíc ani k té vaší škořápce« — ovšem ubohý to měli barák ti staří Doubravští a matka to dovedla odrhnouti pořádně, „spíše jste byli zvyklí leccos si položit za hřbetnici a časem i se pomět, když by to šlo — i toť se ví, že každý lepší sousto do huby vzalo šindel se střechy. Ale ty skoro za to ani nemůžeš. Jenže u nás to tak jít nesmí — a sousto od huby utržený dá ti za sto let na nový barák . . . To mně teda slib, no a může to mezi náma bejt. Moh bys bejt v chalupě. Byl bys přec kus nějakýho člověka jinšího než jen takovej podělniček. Jináč, to víš, by to mezi náma nešlo — jináč by . . .« — A to byly jakési námluvy matčiny, její námluvy, když si to s tím Frýdolínem byla všechno uvázila a předsevzala. Frýdolín, jenž nebyl daleko z chalupy, ale hoch z takového baráčku, vlastně ze škořápky dle matky, z takové servané boudy, přilepené k horské stráni, o niž vlastně již nikdo nestál, aby tam tedy bydlíště své mítí nemohli, jinak tuze dobrý tkadlec — to se o něm vědělo — porozuměl tomu podivnému »jináč by« anebo snad vlastně docela neporozuměl, co v tom bylo za široký obsah života, a slíbil. Chalupa se mu zamlouvala velmi, ač ji neměl dostat připsánu. Ale nechť, kdož pak to ví — a přece jen chalupa ponese jeho jméno. Ostatně byl by slíbil všechno každému, co by byl chtěl, bez rozmyslu a odpírání, ani to nemusela být ženská ani chalupa, jichž

obou se mu tenkrát trochu zachtělo — neb takový trochu patala již ten Doubravský byl od jakživa . . .

A tak si ho tedy vzala matka Doubravská, v pravém slova smyslu ona jeho a on v tom všem hrál jen tak jakousi trpnou podružnou úlohu, ze životní takové nutnosti, bez níž se nedalo obejít a již ani matka Doubravská neměla za vhodné se vyhnouti.

Vzpomínal-li ještě kdo na ty svatby — byly to svatby podivné; štola s kostelníkem a ministranty neměli aspoň příčinu vděčně jich vzpomínati, ostatně je ten kostelník ještě tu, mohl by se ho každě na to optat, a on by si jen opovržlivě odplivl. —

Nepodříditi se snad matce Doubravské — jaké zbytečné obavy! O tom dohodovati se vůbec nebylo nikdy třeba. Zjednávatí nějaký životní kompromis tam, kde matka přišla na řadu, rovněž nebylo třeba — kompromis, to byla vždy jen ona se svou vůlí. Slibovati muset něco v tom smyslu a myslet si případně slibu nedodržení anebo však že bude nějak jinak — také zbytečno. Potřeba-li nějak zvláště slibovati v tomto smyslu u něho, Frýdolína Doubravského, vůči matce! Jaké by to bylo plýtvání slovy, city, smyšlenkami. To se rozumělo samo sebou. Jak pak také jinaké, či měla snad matka poslouchati Frýdolína? Jenže zdálo se toho podřícení a poslouchání přece více, než se i sám Frýdolín nadál. Ve všem všudy musil se podříditi, bylo-li ovšem k tomu teprv násilnosti a neleželo-li to již v jeho trpné, nerozhodné, ubohé povaze samé.

Jenže někdy zdálo se toho moc i takové povaze . . .

Pouhým pohledem ho řídila, podle svého vedla. Pouhým pohledem ho dovedla přesvědčiti, opanovati, zdrtiti, nemusila ani spustiti. Kdyby byl i chtěl jinak a jinak byl přesvědčen a jiné měl zdání a zcela jiné přání, bylo-li to vůbec možno při povaze jeho — i kdyby se v něm všechno někdy vzepřelo a bránilo proti nějakému tomu mimořádnému podří-

zení se, kteréž značilo třebaš nejkrutější jařmo útisku, jež na něho bylo vloženo — což by to nebylo zbytečno? Pouhým zhoršením? Pouhým uvalením na sebe dlouhého, tvrdého pokání? Jařma ještě krutějšího?

Nebylo by ani takových slov a ani by se jí nezdarilo vypraviti jich ze sebe v úžasu a spravedlivém rozhořčení, v němž by za podobného případu matka Doubravská mohla dáti pravého výrazu svým pocitům oproti tomuto malomocnému, snad náhodou vzepřevšímu se tvorů. Jak bylo vše nepravděpodobné. A ani představit si to nedovedla. Nedovedla si ani představit, jak by musela proti tomu člověku vystoupiti. Nevěděla by ani vůbec, měla-li by se tu bouřit, zlořečiti, dupati anebo smát a veselit se a za boky se popadat, anebo plít, štěkat, zapomenout, že je člověkem — tak že vše připadalo jí nepřirozeno — nebo co by vůbec měla dělati v případu podobném, kdyby se stal. Slyšela, viděla-li by to snad dobře? A slyšeli, viděli a uvěřili byste lidé kdy cos podobného, i jenom zdání čehosi podobného? Kdo by znal matku a Frýdolína, nebyl by to nikdy uvěřil. Nestalo se to snad nikdy, aspoň ve smyslu zřejmého odporu. Frýdolín odporoval matce?! Kdys za dřívějších let, než Frýdolín tu svou matku jak se patří poznal, stal se jakýs podobný náběh prý někdy přec. Ale zřídka, velmi zřídka, dokud podruhé Frýdolínovi docela a snad beze sledu v slabé jeho paměti nevytratily se následky neslychané jeho odvahy. Jak se asi chvěl a třepal pod tím uhozením pravého kladiva, jakým vrhl se tu na něho její pohled. V pohledu tom bylo mu zajisté jako ptáčeti v urknutí broznýše. A leda jen tak rameny zacloumala při tom matka . . . a nevěděla, má-li se smát či plít. A Frýdolín tu prý koktaje a breptaje a ruce před sebe vztáhnuv, jako pokořený, postrašený školák jen ustupoval, až dostihl stavu a tu co nejspěšněji zaň vlezl — bylo to prý zrovna mihem — a pranic již více nedávaje si záležitosti na své mužské autoritě,

jež jako by to byla chtěla také jednou zkusiti, dal se raději hned do tkalcování, tak hlučného, tak horečného, do zuřivého věru mlácení těmi bidly, ztrácel se v té činnosti jaksi celý, zapadaje téměř v rozpjatou změť osnovy. A vzhlednutí v pravo ani v levo by se byl prý neodvážil — věřím to — tuše ji pořád stojící těsně vedle bouchajícího stavu a neustávající dívati se na něho tím tvrdým spádným pohledem, jako těžké kladivo spočinulým. Kdyby mu byla natloukla — což se také někdy stávalo —, nebylo by to na něho tak udolavě působilo, jako tento nekonečný uhrančivý pohled, jehož působnost na něho jako by ona znala, využitkovávajíc jí co nejvydatněji. Až jakoby ho jím začala udolávatí. Skrčil hlavn do samých ramenou a div že si proházovaným člunkem vlastní nos neurazil, jak nízko skláněl obličej do samé osnovy, aby neviděl, neslyšel a vylímul se nějak z tohoto působení. Ale nevyjmul se. Udolala ho posléz zcela. Břímě jejího pohledu a drtivého jejího opovržení déle snášeti mu nebylo lze. Nebylo možno více se přikřčiti, níže se nakloniti. Nemohl ani dále dělat — ruka mu uvízla, bidla stanula. Bylo to znamení, že poddává se úplna. Chvěje se, zbledl, jaksi zesinavěl, a jen breptaly bezsmyslně jeho rty. A když konečně v takové malomocnosti nevěděl již jaksi sám sebou kudy kam — a pokořen, zničen, zmlicherněn a nevím jak fysicky a mravně a jinak přemožen zdál se dokona, uznala matka za vhodné povoliti a obrátiti. Zmírnila pohled, vypjala jej jaksi z jeho bytosti, hnula se z místa, z toho místa, jež pro něho značilo jako ohnisko zničení. Frýdolin si pooddech. Učinil to jako v smrtelných mukách uřícený. Pak ještě obrátila se naň jako na věc, kterou jsme opovržlivě uklidili z cesty, kterou pak neuznali jsme za vhodné zcela zničiti, a shledávajíc tu úplné své zadostučinění, vyhýkla posléz z hrdla takovým suchým, řezavým i posměšně výhrůžným hlasem a tak divně, táhle, projímavě, u významnosti neoznačitelné: „Ty...“

*

Ale v tom jediném slůvku oslovení, napomenutí i výstrahy do budoucna značilo se pro tu chvíli pro Frýdolína více než ve výhrůžkách a výstrahách celého světa; ale značilo to zároveň již velkomyslnou shovívavost a odpuštění matky... V případě jiného muže by třeba tak matka nedopadla, ovšem neví se to; povstala by při tom prostě pranice, když by měl muž jakési zdání o mužské své autoritě: nebo kdo ví, co by se dělo mezi takovým mužem a matkou, nikdo to aspoň říci nemůže, ale kdo by podlehl a v čí prospěch by taková pranice dopadla, neví se.

S Frýdolínem to ale uměla již po svém matka. A on začal se zcela podrobovati a smiřovati, totiž vůbec se podrobil a smřil se s tou celou svou nicotností a bezvýznamností, v níž jemu samému jej ukazovala. A činila to posléz během doby jaksi beze zloby, beze msty, bez škodolibosti, pouze proto, že se to rozumělo u ní samo sebou, u její převládající, silné přirozenosti. Během času posléze v opravdové polřebě přirozenosti slabé, nesamostatné, poddával se jí, svému otroctví, své pokoře.

Honila ho jako dobytka. Do úmoru, do úpadu, jako sebe. Nepopřála mu chvíli oddechu, poshování, žádného přilepšení. Jako sobě ne. Neznala žádné slabosti, zbytečných přání, zbytečného zachtění. Nemělo u ní smyslu, že by se mohlo zachtěti čehosi jiného, než u nich bylo. Z domácnosti odneslo se vše mezi pány, o co vůbec u pánů stáli — každé vajíčko, kuřátko, každá lžice dobrého mléka, a doma ze všeho zůstávaly takoruka jen pomeje, poslední zbytky, jež nedaly se vůbec již zpeněžiti. Kdyby se byly daly i ty zbytky zpeněžiti, byla by je matka zpeněžila také, neohlížejíc se, čím by sami živi byli. Jejich vlastní životy a potřeby jako by byly věcí zcela zbytečnou, v řadě poslední, juž dávno po všem ostatním. Za krejcar se u nich nekoupilo — sváteční nějaká ta káva ne, bez níž lidstvo dnes nedovede živu být, a žádné podobné mlsy a paškr-

nosti, jak to pohrdlivě nazývala matka Doubravská. Zavařený nemastný kvas, suchý brambor, na nějž jen s nechtutí soli dopřála, podmáslí, sbírané kyselé mléko, protože z toho tvaroh by nikdo nechtěl — to bylo vše, co povolila k neumření hladem. Chleba jen jako vzácnost a jen sama ho krájela, aby skrze něj bylo vidět co nejdále. Maso nebylo po celý rok a ničeho jiného. Ne samým chlebem je člověk živ, jakoby rozumovala matka při této jejich životosprávě.

Když někdy Frýdolin smutným, toužebným pohledem z ústraní pokukoval po hroudách žlutého másla, po vykrmené mnohoslibné huse a po všech těch lahůdkách, o nichž slýchal jako z pohádky, a jež doma sice před jeho zrakoma se připravovaly, ale přece zůstávaly mu cílem nedostižným, neodolal a zavzdechl si smutně, malátně. Ale matka povšimnuvši si toho neopomenula nikdy potrestati nepatřičnosti takové a tatíkovi zavčas napravili jeho choutky, aby jim nezvykl, aby záhy se jich vystříhal, jakoby i pouhé pokušení bylo pro něho nemístné. Mohlo by se státi, že pokušení jednou vzňaté a rázem nepotlačené troufalo by si přejít v čin — a pak by se nedohlídala domácího zloděje v podobě toho muže svého. Tedy jen zavčas vymýtiti. Přinesla mu hned v takovém případě koš se všemi lahůdkami pod samý nos. Při tom nejdřív neoznačitelně zamrkala očima, jako by jima sháněla se o sobě po pravém výrazu, jež jim má udělit vzhledem k hříšné neprozřetelnosti toho člověka, načež nalezši jej snad, jak si přála, prudce a ze široka je rozevřela na člověka toho. On cítil, jakoby se na jeho srdce tíha kovové desky přiložila. A s tím pohledem matka spustila. Ve svá slova skládala někdy případnou něhu, a ta byla pro něho nejobávanější! Ona dovedla vše vyřknouti pouhým přízvukem, slovem takovým . . . — „Něco si's přál, holečku, že se's tak podíval? Prav to jen — zachtělo se ti snad něco? Hleleť, vyber si jen, popřej si, co by ti

hrdlo ráčilo — i přej si jen, přej“ pěla tu skoro matka. — „Byli jste tak od vás zvyklí, vid' že, z ty vaší hastrošiny“ — tu hastrošinu rodnou měl hned na míse — „nu tak jen vybírej, máš z čeho, všechno je to tvý, dobře zasloužený dávno,“ při čemž vrážela mu koš takřka do celého obličej. A když Frýdolín nevybíral odtahuje obličej co nejzáže a tak trdně zahanbeně pomžikávaje pryč od koše, změnila matka najednou hlas — jakoby vřezával skelné střepy do masa. — „Či co, ptám se tě pro boha, zas chceš, že tak utkáš ten boží dar! Dostává se ti něčeho málo? Dávej si a já ti budu snášet. Nenajed se's snad dnes, snad včera? Či nechal's docela snad něco na míse? Neviděla jsem, vím jen, že's do poslední kapky všechno vyblízal. Jako vždycky vyblízuje,“ dodala matka jiným hlasem, jako pro sebe a jako k trpké výčitce. Pak zase pokračovala u vřezávání těch střepů do masa toho člověka: „Či co teda jinýho pro boha máš. Sotva nýčko to prase u nás vedle tebe obstojí, nezbyvá na ně ani šlupičky, vše se chvála pánubohu (najizlivila hlas) u nás spořádá — a on chamtí po něčem jiným. Podívejme se na paškrtu. Snad není naposled ani boží dar to, co ti dávám? Je to snad kamení, nemůžeš to snad pozřít? A zatím shltá všechno do poslední kapky“ — zase jako pro sebe u trpké výčitce matka prosloвила — „nezabuka mizerná. Tedy hé, ptám se tě naposled, či by se ti toho snad přece ještě chtělo?“ A takto a podobně porokovavši s Frýdolínem zasápala před ním tím košem v tak zuřivém opovrzení, jakoby tím nakouknutím vše v něm bylo znesvěceno a nezasluhovalo více ohledu; a vrážela mu zase koš do celého obličej a nyní bezohledně a hodně zhurta. A on, třeba by se v té chvíli v koši nalézaly lahůdky celého světa, nebyl by se za žádnou cenu přiklonil blíže k vábnému obsahu. Odvrátiv obličej, bylo-li lze, dále od koše nehorázně naň dorážejícího, rukama oběma skromně, ale co nejzřejměji odmítal a oči odvracel

stranou co mohl nejvíce, vykrukuje je téměř ze sebe a hlavou třepal tak spěšně, tak uboze, jako klouček před poličky, a cosi snažil se při tom pronést — touto vši mimikou matce jaksi vše pokorně vymlouvaje a jakoby zároveň co nejzřetelněji dával na jevo svou rozhodnou nechut proti všemu, co bylo v koši, naznačuje to i v prosebné ustrašenosti, že něčeho podobného více se nedopustí . . .

„No teda“, hýkla konečně matka za neoznačitelného takového posunu, přízvuku i pohledu, přesvědčivši se v patrném zadostučinění o jeho náležitém pokání za spáchaný jeho hřích — a již odnášela koš co nejspěšněji, v odůvodněné snad obavě, aby jednak přec zas nějak pokušení na toho člověka nesešlo při déle trvajícím tom pohledu i vůni, jaká z koše vycházela, která byla zajisté nosu Frýdolinové čímsi nedostihlým, čím třeba by snadno zvěřil že své ubohé otupělosti pro ty kejdy, co mu matka předkládala, a pak jakoby se i obávala, aby z toho ohroženého, jinak nevábneho nosu cosi neukápló ve vášný obsah koše (bylat matka velmi čistotná), neboť se zdálo, že přišlo tomu člověku valně posmrkávati — bývá to někdy tak, když uvnitř řinou se dusivě slzy pláče a malomoci . . .

Byla by snad i ještě matka pokračovala u svém výkladu — matka někdy ráda široce a dlouze tomu člověku rozkládala —, kdyby ji zatím nebyl přerušil prvními nárazy bidel stavu, jež rozešla se v jakési unylé, jednotvárné hořející písni . . .

A tak ho naučila pomalu držeti se svého žlabu a neoblizovati jazyk po něčem, co na něm ještě neměl — jak se matka někdy vyjadřovala — a co asi navždy zůstane jeho jazyku tak nedostižně vzdáleno. — Ovšem, dlužno po pravdě na počtu matky říci, že pro sebe rovněž netrpěla slabostí takových, aby snad po straně si přála a hověla svým choutkám a chtěla to snad jen tak sobecky na muži utrhovati. Byla ze své vůle a dobrovolného svého přesvěd-

čení možno-li ještě zdrženlivější, střídmější — v pravdě asketickou — než on z nevlastního nedobrovolného přesvědčení. Jakživo jí ani nenapadlo mlsnout z něčeho, co připravovala do města pro pány, leda z potřeby nejnnutnějšího ochutnání, aby věc byla, jak býti měla. — Jedla ještě míň a ještě hůř než on a nejráději byla by nejedla nijak, neboť jí to připadalo hříšnou zbytečností, ale bohužel přece jen nutnou. Aby po straně si kupovala, přála, mlsala, měla stran sebe stále něco za lubem, jak to za zády mužovými zpravidla selky dělaly, aniž zpravidla muž mohl na to přijít, kterými děrami přec to v tom jejich statku utíká, toho byla daleka, neznala toho, a že byla ona to, která ukládala, nemohla toho ani dělati — a kdyby byla chtěla, mohla to činiti před ním, aniž by byl mohl jen pipnouti.

V zimě v létě tkalcoval Doubravský. Z jara a v létě jen při největším shonu práce vypomáhal jí na poli, jež ona jinak obdělala si s kravami sama zúplna, orala, vláčela, vyvážela hnůj, sila, sekala, zařídila si vše. Měla vypočítáno, že takto jí to lépe dopadne, když jeho nechá tkalcovat a sama si vše obstará ostatní. Pomoci musel jen nakládat hnůj a někdy pohonět, byla-li horší práce na poli.

A tu je záhada, kdo víc byl honěn, zda on či ten táhající dobytek, na koho více brýkala a komu spíše platilo různé její zaklení.

Dále vypomáhal o senách a žních.

Ó hřbet milý tu nesměl cítit — vždyť měla na brázdě vypočítáno, co od úsvitu do úsvitu posíci a podělati se musí, aby se při tom člověk ani neobrátíl, neoddych', ani minutu se nepozdržel při tom loku podmáslí se suchou bramborou, jež chvatně musela se pozřít i neoloupaná. A sekala-li s sebou, vzala si ho před sebe a pak to bylo do úpadu.

Tak to honila matka.

Ale jinak po celý rok nevyšel ven od úsvitu do úsvitu tkalcuje a mlátě bidly za letní pohody i nepohody a v zimě ještě časněji a ještě později, jaksi proto, že se již svítit muselo. Tak se to rozumělo u matky Doubravské. To nazývala živobytím.

A tak za tím stavem byl vlastně celý jeho svět, z něhož ani nevyšel, svět se všemi jeho radostmi i strastmi, s každou jeho vzpomínkou, nadějí i jeho budoucností, bylo-li vůbec lze v něm něco pojmenovati radostí, vzpomínkou, nadějí, budoucností — ale i ty jakoby byly v oné trudné relativnosti k nejhorším svízelnům, když někdy na okamžik přece ustanou.

Byl Doubravský věru dobrý tkadlec — to jediné, co matka na něm nemohla neuznávat, ač vše jinak zvykla si na něm zneuznávat, zmalicherňovati neb aspoň podceňovati jaksi z té zásady, aby nenabyl o sobě nějakého zbytečného ponětí, nebývá to nikdy dobře v takovém případě... Dělal tak zvané tažené zboží, po většině přezné hamany, pro zdejšího faktora. Přízi upravit, oškrobit, nasoukat, nasonovat, rozpočítat, tak aby co možná nějaký ten zbytek ostal, a jaké přípravy vůbec bylo třeba, aby on jen pouze si dav na stav a přísoukav, mohl napotom hned sednout a dělat, to bylo výhradně její věcí. — Byla-li právě práce jiná, v létě na poli, musela-li za dne po svých obchodech, dělala o přízi a přípravách v noci. Často se stávalo, že celé noci, aby muž ráno nemusil zahálet. — Těm nocem Doubravský se příliš netěšil. Značilo to, že bude znova ponocovat s sebou také, nedalať mu zpravidla matka spát,

„Co bys chrněl,“ osopila se na něho zhurta, začal-li pozdní dobou klímat a po peci se shánět. „Dřu se já, dří se taky. Však se dost jindy nachrniš —.“

Takové nehorázné osopení působilo na něho vydatněji než studená sprcha a tak ponocovali oba, on těmi bidly

mlátě bylo-li ještě dodělávat, a ona v neunavném chvatu dělajíc o přízi: škrobila, ždímalá, soukala, snovala. A venku když táhla ta noc — ó bylo by se mu chtělo tolik spát po celodenní práci, ta pec vyzývala tak výmluvně, sladce, takové luzné představy vzbouzela v té jako zamžené duši jeho. Jen již jako stroj se hýbal za stavem, jako stroj mdle natažený, jemuž dochází péro . . . i chtělo by se mu tolik spát a si odpočinout, vždyť ta chvilka spaní u té peci, jež byla výhradně pro něho určena, jakoby byla jediným jeho právem, vši jeho útěchou, v níž sám sobě po libosti své bude náležet. Ale matka nedala; sama dovedla shostiti se této lidské slabosti, jak to jmenovala, dovedla sobě ukládati jako nezmožená — proč by tedy i on nemohl dělati stejně? A byla-li i práce dodělána, naddělal si jaksi, že mohl k ránu přec na nějakou hodinku ulebediti se k one peci a ráno si i poležeti v náhradu i chvilku déle, sotva zdřiml, aspoň jak mu to připadalo, již ho burcovala: „Vstávej, ospalče! Či chtěl bys tam shnit? Hezky zčerstva dolů, nezabuko jedna, máš dávat na stav!“ — A nezbylo mu, než zase štrachati se dolů — v létě do sekání, do hnoje a co bylo, v zimě zas do prokletých těch hamanů. A leza, leza od pece, spal, spal . . . oh k té peci celá jeho duše, celá jeho touha tihla zpět v malomocném zoufalství, jež za těch zimních rán zdálo se ještě bezútěšnější a černější.

„Jen hybaj,“ jaksi pomáhal a burcoval z dola neúprosný příkrý hlas — ty jeho sny a luzné představy o peci rva nemilosrdně a bezohledně uváděje v tu mrazivou a černou poušť, již zela jejich sednice. Snad častokráte v tuto chvíli vytanula mu na té ubohé duši jeho ona doba dávno zašlá, kdy byl ještě v tom baráčku u nich doma, oh v tom baráčku jejich, třebaš to byla taková hastrošina proti té chalupě nynější — oh vytanulo mu cos o tom v marné záłudě, té době nenavracející se . . . Nějak dobré živobyťi to rozhodně s matkou neměl a nemusil si nijak zakládati

na tom, že je v chalupě a že ta chalupa nese jeho jméno. Ale jinak se to u matky nerozumělo. —

Odvádět chodila matka vždy sama, peníze, forotu přijímala, vše dala zapsati do tkalcovské své knížky a vše si přehlídlá, co tam napsali. Bylo to také třeba; hned tam bylo o outek více zapsáno, než se obdrželo — méně nikdy ne. A dokud byl kdo tam, moh' se hlásit; jak by překročil jednou práh, marné dovolávání se, outek musel by se zaplatit. A kde pak by on tak rozuměl písmu, byli by mu tam mohli zapsati celý kvelb foroty a jemu by to bylo stejné. Vůbec pak ho poslati mezi lidi, — jak v duchu často se smávala té představě, když jí to mimoděk napadlo. — Poslati ho mezi lidi! Docela mezi takové pány. A k tomu odvádět k jejich pánovi. Kdo pak ví, co by dělal. Snad by před faktorem v ustrašení a poníženosti lezl po kolenou anebo jistě by mu aspoň ruce líbal — což bylo jejich pánovi nejprotivnější a něco takového zlostně nepřipouštěl, tvrdě; že čím víc se k němu ten který tkadlec liše, tím že víc se musí mít před ním na pozoru a kus dobře si prohlídnout, protože ho chce jistě okrást; a pak již v pouhém tom domnění jistě byl by udělal srážku, kdyby byl i kus jako routa; a pane tu je potřeba se ňák chránit na všech stranách . . . A kdopak ví, jakou skopičinu by vůbec ten její člověk prováděl, takový pařala, takový dej to pámbů, pozdrav pámbů — jak by to vyvaloval hloupě oči, jak by si mnul to čelo, jak by se potil a jak by pomrkával. A když by měl ten kejhan svůj rozevřít a dát náležitou odpověď — sama z něho neslyšela ještě nic pořádného vypravit — slova by z něho nikdo nedostal, schýlil by jen tak hlavu a natáh' bázlivě krk a zůstal by jako ta hloupá koroptev, na niž šláplo se sedící na vajíčkách, kdy ona hnízdo neopustí. Leda že by se dal na konec do tichého brečení, jak to také někdy uměl. A to by bylo tak něco pro jejich pána: — Nebečte, mně tady, obrýk by a uhodil

kusem o táfli. A už by byla srážka. Za takového zlobení nejlépe se nadiktovala a jakoby tu byla zaslouženější. Podle chuti mohl by ji navalit tomu jejímu člověku. Chtěla by tak při tom vidět a slyšet toho jejich pána. Uměl si tak brýknout, jedním slovem do těla tak se zařezat, tak zkrusit duši takového tkalčika, jenž nevěděl si rady. A teď mít před sebou docela takového nějakého hlupáka. Kdež by se on dovedl ubránit, když někdy ona stěží dovedla se uhájit, a na ni hned tak nikdo si nepříjde! Jak by mu jen ten jeho haman dovedli nabrati, že by pak nestál ani za psí štěk: úzký, krátký, řídký, samý kaz, troušené nitě, žebříky, podpusťky — vy starej troubo — a co všechno umějí najít, chtějí-li již tu srážku zasloužit. A třebas by mu jej hodili na konec na hlavu, jen aby tím okatěji ospravedlnit se mohla notná srážka. Srážka pro takového faktora je učiněný med, pase po ní jako čert po hříšné duši. Má to hned dvojí vejdelek. A panečku, ten jejich to teprv umí, když tak přijde na člověka. A on by stál, stál by, stál. A pak až by mu zas dávali forotu, jak by ji balil do toho rance a nemohl s tím býti nijak hotov — hned se mu tak ruce nějak silně třásly, nemotoře, když byl v nesnázích. Zajisté že by mu ji na konec vyhodili z „kvelbu“, když by s tím balením nemoh' být pořád hotov. Pane, ten Brabínek, co u faktora vydává přízi, ten to už umí. A kde by se také mohl s každým párat! Při tom jistě by mu dal o nějaký balíček mřít, jak se často stávalo. — ‚Spočítejte si to tady, ale hned, máte-li to dobře. Nebo jak vyjdete jednou ven za dvěře, přestává pak každý omyl.‘ Počítat on, zvláště kdyby se tak na něho obrýkli a kvaltovali — jak povídá, vyhodili by mu to z kvelbu na ráz a celý by se to ještě rozházelo, to by bylo na lepší! A pak jen s těmi penězi, co by měl brát, jestli by vůbec nějaké bral, to by pak bylo . . . tu se musela matka smát nejvíce při takových svých úvahách . . . ten by je spočítal! A rádi se taky

o nějaký ten šesták předají, totiž na méně. — ‚Co spočítáte tady u stolu, tolik máte,‘ říkává se zase každému při vypláčení peněz; ‚nebo jak jste jednou od stolu, zas konec všemu. A chcete-li, jen hezky z čerstva počítat,‘ zhurta je se osopeno na třesoucí se pokorné ruce takového tkalce, se stolu namáhavě sbírající vysázené krejcárky. — Trvá-li to některým těm neohrabaným, třebaš starým, zmrzlým rukám příliš dlouho, pak se třebaš ty krejcarey rozkoulejí po kontoáru — buď tou vlastní nemotornou uplašenou rukou, snažící se co nejrychleji sebrati je se stolu při takové netrpělivosti pána, roztroušeny, nebo pánem samým smeteny pod stůl . . . ‚Jemu by to asi tak vždycky dopadlo,‘ uvažovala ve smíchu matka. Vůbec by se ani nedopočítal. A vůbec by jeho samého asi na konec vyhodili, i s rancem, i se vším. Jinak by se ho asi nezbyli, když by neměl pořád ani ty peníze, ani tu forotu v pořádku. Tak se to i mnohým stávalo, někdy vlastnoručně pán, někdy ten Brabínek . . . a trás' se při tom rozezlení celý kontoár. Inu ovšem — nejsou samy takové nemotory, aby se s nimi mohli dlouho obírat — to uznávala matka, bývající začasť svědkyní operac podobných se všelikými takovými a jinými „bloumami“ mezi tkalci. —

Proto ze zásady nepouštěla nikdy muže odvádět — nehledě ani k tomu — že by mu vůbec nesvěřila groše, jejímu srdci tak drahého, nejdražšího, na čem tak dovedla ulpěti.

Srážky také sama neměla nikdy. Na smrt by se přela s faktorem, a faktor ji dobře znal. Pro ostudu už by s ní nic takového nezačal, a tím spíše, že k srážce a výstupu nebylo u jejího díla příčiny. Byť Doubravský dobrý tkadlec, bedlivý a pozorný, měl nitě jako rozsázené, třebaš vždy jakoby soustavně přířidlejší o poznání — aby jen toho zbytečku matce více vypadlo — ale vzhled zboží to zase nahrazoval. — ‚Jen hustší, jen hustší,‘ bylo to jediné, co

při jejich díle neopomíjel nikdy faktor důtklivě a káravě nařizovati, celým tělem jaksi na tu houštku dávaje důraz, ač věděl, že je to u té šelmy marno — načež ale ona hned neopomenula se sebrati a zase uctivě odporovati: „Když ono to už není možná, opravdu nezbyde . . .“ neboť kdyby jaksi připustila dnes výtku faktorovu a neozvala se, značilo by to, že si je sama vědoma té řídkosti, a mohlo by se stát, že pro podruhé již kus byl opravdu uznán za řídký — a pak máš hned 2 šteníky a deset krejcarů pryč . . . Leč námitku od ní faktor zpravidla již neslyšel, ač při jiném byl by to příliš slyšel a byl by již pověděl takovému, může-li či nemůže-li být hustším ten kus tak, jak on uznává a poroučí. Při takovém „povědění“ třásly se obyčejně nejbližší i vzdálenější věšáky a lavice. A obyčejně chtěj nechtěj podařilo se jak se patří o tom přesvědčiti tvrdohlavého a spurného tkalce náležitou srážkou na platě i forotě . . .

Z odvodu zboží přinášela pokaždé matka Doubravská svému muži paklík tabáku. Paklík tabáku na týden. Nic více, nic méně. Na celý týden, — co on by tak aspoň na den chtěl. Můj Bože: to bylo jeho nebe, jeho vše na světě a také jeho dopuštění a hřích. Jen se vždy třásl na ten paklík, do obou rukou jej bera, tak bázlivě a něžně, s posvátnou úctou a přece blaženě, jako vytouženou relikvii. Ano, to bylo jeho vše. A bylo-li dávno vyhaslo v dýmce, a dávno nedostávalo se tabáku, a do příštího odvodu bylo ještě tak daleko, — aspoň na prázdno, na studeno chlemtal ten ohryzek jakési podivné černé hulky — o tom snad sně, jak za nedlouho bude jinak, až teplo a vločky dýmu pohrnou se mu zase do vnitř — ano do vnitř, do útroh, neb zdálo se věru, že vlastně produkty své hulky zažívá a tráví.

To byla jeho vášeň, jeho vše, jeho vše — ale i jeho hřích.

Kdykoliv mu totiž ten paklík matka podávala, neopomněla nikdy osopiti se na něho nevraživě i týravě: „Na — tady máš taky forotu . . . na to své fajčení.“ Pak bručela význačně: „Zas groš zbůhdarma vyhozen . . . že jen se mu to dám a povolím, jakoby to muselo být. Ale jsem už taková,“ zalitovala tu sama sebe, načež zřetelněji a rázněji dala vyniknout svému hlasu, jako na hrozivou označenou: „Však to bylo naposled beztak . . .“ A pohrozila směrem k stavu.

Ale ten za tím stavem seděl, jakoby neslyšel zdrcující hrozbu onu. Již měl tabáček rozdělaný, stejnoměrně pročechraný a smíchaný, již měl nacpáno, již ostatek byl pečlivě uložen. Pečlivě, obezřele uložen. Ne jinak, než ukládá lakomec zlato své. Na samém jeho těle kdes, v prostranné, vnitřní kapse kalmukové plandy uložený, v kapse tajemné, ne snadno dopátratelné, snad i matce neznámé, urobené snad vlastnoručně k tomu účelu. A bylo-li třeba nacpati znovu, vždy jen s podivuhodnou zručností sáhl kamsi do vnitř — zachrul tam — a již špetku, vyměřenou dávku svou, odtud v křečovitě sevřených prstech vynášel. Ani o pramének více ani méně — to byla jeho vypočítaná a dávno ustálená porce. Drtky neutrousil, jako se zlatem opatrně . . .

A již fajččil, hodoval, zažíval, trávil.

Jak tu pak třískal vesele stav, v nové, napojené energii. A jak hned vzpružila se ta matná, zažloutlá, bez výrazu seplynulá, jako pergamenová líc malátného tvora. Jak oživil jeho pohled — jakási vnitřní vláha se v tu chvíli rozlila po těch kalných, přimhouřených, téměř vyhaslých očkách; neznajíce druhdy jiného pohledu, než trudného, ustrnulého, upřeného dívání se v ty spousty nití, zaveselila se náhle, rozhlédla se v naději kolem sebe, i kamsi do oken, i do světa za nimi, i k matce vděčně zamhourala . . .

Matka zatím rozpočítavši a uloživši forotu a napotom peníze, jež měla zabalené v mnoha papírkách a navrch v šátku a pak v nejspodnější kapse, opatřivši — kam je to ukládala, milý Frýdolin za 30 let jejich spolužití nevěděl —, dělala, jakoby si nevšimala všeho toho blaženství za stavem, ač pozorovala vše dobře a také obezřeale. Zнала dávno to bláznovství — a ač to vše bylo zbytečnost, zbůhdarma utracený groš, hřích, marnost — marnotina, jak se vyjadřovala, vůbec něco proti všem jejím zásadám, proti její celé přirozenosti, ač jí bylo i hnusné to fajfčení, ta smradlavá ohryzka, jak opovržlivě jmenovala tátovu lulku, trpěla to přec.

Podivuhodno, neuvěřitelně skoro na matku Doubravskou!

Však nestalo se to hned od počátku jejich spolužití, teprv časem, s rozumem, se zkušeností praktickou. Z prvu vůbec mu odepřela tabák. To se hned rozumělo u ní samo sebou. Takové marnotratnictví zdálo se jí neslýchané. To byly boje, nářky, prosby, sliby. Ovšem, kdo bojoval, nařikal, prosil, sliboval, byl Doubravský. Několikrát v slabé chvíli i povolila — matka měla totiž několik slabých chviliek v životě. A hle, co povolila slabá chvílka, ukázalo se na druhé straně prospěšno, její praktický duch to shledal hned. Maje totiž to fajfčení pracoval starý za dva z radosti, z povzbuzení, jakého dodával mu tabák. — Vida, uvažovala matka v údivu, vidouc, jak přibývá na hamaně, když mohl při tom svou lulku ochlemtávat. Ale nedávala se hned uchvátit ani přesvědčit, chtěla zkusit s jakousi sobě vlastní methodou. Po druhé zase mu tabáku odepřela. Pak zase dala, zase dala — jestli totiž v tomto příznivém případě zpravidla se nyní naskytajícím vytrvá a neutuchne ta zvýšená činnost. Neutuchla, vytrvala. V případě opačném klesla však velice. Týrala jej při tom ovšem strašlivě, zrovna ho ničila po seznání takovém — zkoušel jako v očištění: „Vida, co doved' před párma dnímá, a zač stojí ta práce nýčko!

Ničemo ničemná, zapomínáš snad řemeslo, že ti to nejde, či's tak zvalašil? Pověz teda ničemo, ven s tím — jak je to možná, vždyť to vidíš sám!“ — Doubravský nic nepověděl, nic nevěděl, jak to vysvětlit, a jen pokorně trnul při ní, s rukama jako k modlitbě spjatýma a přikrčen, bázlivě, malátně obhlédaje to málo, co v této době postu a sebezapírání jen mohl vytvořit. Nebyla to u něho politika, té by se neodvážil proti matce. Nevěděl jistě, proč to bylo, tak daleko nesahaly kombinační mohutnosti jeho ducha — věděl jen, že neměl tabák, že mu bylo k zoufání, že nestál za nic, že nic mu nešlo od ruky, že stále se obmeškával sháněje se mimoděčně po tom, co jeho přirozenosti scházelo, že byl nesvůj, roztržit, bez radosti a naděje — ale aby to spojil v příčinnost s tam tím málem díla, na to nestačoval. Ale věděla to ona: Vida zač ta práce u něho stojí bez toho cumle! myslila si. Sakramentský tabák! a rozklela se u sebe nehorázně. Vždyť by moh' snad ten cumel i na prázdno chemtat anebo ať si tam dá natě nebo čeho chce, co nic nestojí a ať chementá si pak po chuti, ale kde pak: musí to být tabák. Zlořečený přec jen tabák — takový peníz zbůhdarma vyhazovat! horlila. — Věděla to, věděla dobře. Ale ovšem chránila se prozraditi své úvahy i pravou příčinu toho nedíla. Vždyť on by chlap jedna moh' na to špekulovat a za krátko by musel mít paklíky dva, tři . . . snad každý den, že jinak by nemoh' dělat, soudila a hrála tedy nevědoucí politiku. Myslila ještě jinak ta neblahá fakta pozměnití stran toho tabáku. Po delší periodě takového doprávání tabáku, za niž neochably úspěchy díla Doubravského, umínla si, že za žádnou cenu víc tabáku nedá; že snad zatím navykl takovému vydatnému dílu a že asi nebude moci hůře nějak dělati, a vědouce, co sama zmůže u něho, když se do toho dá, spoléhala, že ho již donutí, aby bez fajčení dělal, jak se patří, jako při tom cumlu. Přichystala se na to jaksí. Zarídila, aby v ty dny nemusela ani z domu.

A byla naň jako kat. I daleko přes svou povahu. V pravdě na něm seděla. Štvala zrovna ta bidla na něho. Nedopřála mu oddechu, poručila nastavit noci. Honila ho zrovna zběsile, brýkala, láteřila, div ho nebila . . . Ani vzteklého psa tak neštvou, objeví-li se na ulici. A div vztekem neplakala. Illuse její byla marnou. Díla bylo méně, dělej co dělej. Chtěla ho vyhnat. Odepírala mu spasení. A nevím, co slibovala s ním udělat. Zříkala se ho i proklínala ho. Ale vše zůstávalo marno: díla obvykle nepřibylo. — Tabák, řvala si v duši — tabákem ho třeba epát a to je to!

Uzavřela konečně, že mu tabák dá. Stále, pravidelně. Že je to tady případ jaksi nezbytný, jemuž nelze se opřítí. Uvažovala: Je to tak, jako s tím božím dobytčetem. Dopřeješ-li krávě otrubů, třebas stálo kilo šest krejcarů, přidá hned mléka a zaplatí se ti dobře i ty otruby. Vynalož to tedy. A takovémuhle lidskému dobytku musí zas člověk přidat tabáku. Taky ti to zaplatí a vynaložit to tedy nutno. Tak je to. Ještě že i ti ostatní mužští jsou také takovými dobytky, utěšila se posléze a toto pomnění a ony rozpočty smířily ji posléz se stavem věcí.

Tabák tedy dávala, paklík na týden ode dávna. Víc ne, za žádnou cenu. Ale jednala tak, aby nespozoroval, že je to jeho vymožeností, jeho ustáleným nárokem, jakýmsi jeho právem držebným — musil žít ve stálých obavách a nejistotách, že se mu napříště tabáku nedostane, a že vše je jen nahodilou milostí, slabostí z nedopatření. A proto, kdykoliv ten paklík z odvodu mu odevzdávala, neopomenula nikdy důrazně mu jej vyčísti, ztýrat ho a dát mu na srozměnou, jaké velké milosti se mu dopřává, a jakého hříchu a zblůhdarmosti se tu dopouští. A neopomenula posléz nikdy dáti průchod svému přesvědčení, jež jaksi sama v sobě upevňovala, sama jaksi se tu konejšíc: že to bylo beztak naposled, pohrozivši obvykle. A neopomenula to nikdy slovům těmto dáti rádně vyniknout, v důrazu náležitém,

aby si toho ten za tím stavem dobře povšiml, dobře to měl na zřeteli; a neopomenula při tom nikdy pohroziti pěsti směrem ke stavu. Bylo to i ze zvyku, i z přesvědčení, jež ale již dávno ztratilo své zžíravé ostří. Jenže ten za tím stavem dělal, jakoby neviděl a neslyšel . . . a krče se a téměř ztrácejce v osnově, jen fajčil, fajčil a jeho vetché, malé, pokořené, mdlé srdce rozehřívalo se, rozehřálo se a radostně bilo tou svou jedinou radostí na světě! To bylo jeho jediné, jeho všechno, a nic více jakoby si již nežádal na tomto životě a žádati nesměl.

Tedy ten svůj tabák si proboujel a uhájil — to jediné v životě. Že něco takového uvéstí v platnost bylo jako velká vymoženost, jako mimořádná událost, pravý převrat a hotová epocha v obzoru života Doubravských — vzhledem ke změnám a převratům, jaké dříve prodělati musila duše matky ve svém tvrdém přesvědčení a nepodajném názoru — kdy musila opustiti ustálené své tradice a smířiti se se směrem zcela jiným, jí tak nevlastním, protimyslným, netřeba doličovatí. Musilo se dříve mnoho státi s tou její duší tuhou, neoblomnou jako horský svaz, než dobrotivě se přiklonila a usmířila poskytovat svému muži týdně paklík tabáku! Neb byl to vždycky jen groš zbůhdarma vyhozený. A to matka nesnášela, jako oheň vodu . . .

S jakou však úzkostí musil milý Doubravský zírat vždy jednou týdně ke dveřím, jimiž vcházela matka od odvodu, s jakou přišla, jak se tvářila — udál-li se totiž příjem beze srážky, nese-li v tom případě jeho tabák.

Být srážka, běda! Tak dlouho bylo by se mu pak totiž postít od tabáku, dokud by srážku nenahradil. To věděl, to mu slibovala, to se také dělo a to zůstávalo její výhradou, v její milosti, proti tomu nebylo by odvolání. Na štěstí nebylo to často, v té věci byl si dosti jist.

Pamatoval se jednou na ten případ. Byla srážka poměrně notná, třebas ne zrovna jeho vinou, byl vetchý člu-

*

nek, jež matka nedovolila dát ještě spravít a ten nějak prudčeji vržen, vymknuv se ze svého běhu, prorazil dílo — zůstal šeredný, značný neodčinitelný kaz. On ovšem při chatrném člunku měl si počínat opatrněji — ale věc se stala. Nerad na to vzpomíná, tak mu ten případ mysl jittí svými následky. Nejdřív to lání, ty předhůzky. Byla by ho i prala matka. Ale o to všechno by nebylo. Leč tabák jeho to odnesl — přes dva měsíce nedostalo se mu tabáku. — „No vidíš, máš to jako půst,“ chlácholila ho matka jizlivě během té kruté zkoušky, když se již zdálo, že to starý nevydrží; „beztoho bys ani neměl jinou zásluhu na ten boží půst (bylo zrovna před Velikonocemi a vskutku nebyl by měl jiné zásluhy u významné to období, neboť půst obyčejný byl u něho pravidlem) — a vidíš i ten starý Lumenda, takový kořala, zrovna se v kořale topí a u Jiříčků za kořalku vážne s celou chalupou, o tom půstě zanechává kořalky, dávej mu nedávej mu; a dědeček Markoň ze starý školy, takový šňupák, že zrovna ten tabák nosem požírám, s popeleční půlnocí složí pěkně pikslu naplněnou tabákem na polici, aby ji měl stále na očích a tím ve svém stálým pokušení měl zásluhu tím trvalejší, a netkne se jí, neokusí, třeba při tom modral a zrovna mřel mu ten nos, až do Vstalt jest. Proč bys teda ty si něčeho neodepřel taky pro tu nákou zásluhu boží?“ Zrovna dojemně rozebírala duši. — Až na konec před ní klekl, brečel a rval si své zažloutlé řídké vlasy — jak chtělo se mu tabáku a nebylo mu možná bez něho déle obstáti. Zdálo se tu, že i ona jest dojata touto touhou. — „Ale vidíš, Frýdoline“ (tak ho oslovovala jen za zvláštních případů pohnutí, byla-li to ve své nejměkčí dojatosti, což bylo jí tak nepodobné, nevlastní, ale teď jakoby dojatou vskutku se zdála) — chlácholila tu soustrastně — zrovna vřele, „ještě jen osm krejcárků schází do našeho počtu. Jen osm krejcárků. Za ty dva mizerné paklíky. To už máš jen těch čtrnáct dní. Co je to v životě

čtrnáct dní? A to že bys už nevydržel?“ — tu již takřka mazlivě a mámivě nějak domlouvala — „i vydržíš, Frýdoline, v práci ti to uteče, že se ani nenaděješ. A pak dojde ti to zrovna s postem, je taky i o tu zásluhu. A na boží hod máš to už jistý. Zrovna ňa boží hod. To bude potom pokouření, to si zafajčíš, to ti to bude chutnat, to budou svátky.“ Zamlaskla si sama při tom zálibně i pokračovala: „A budete se moci se starým Lumendou a dědečkem Markoněm potom sejít a navzájem si polibovat — vždyť si můžeš taky jednou vyjít na ten boží hod . . . A co teda budeš dělat tak ošklivě! Abys to teda nemoh bez toho prašivýho tabáku ještě ten krátký čas podniknout, co?“ rozhodila matka najednou rukama, tvrdě, neslýchaně vybryknuvši, zanechavši rázem dosavadního přetvářlivého mazlivého a chlácholivého způsobu jednání, na důkaz, že to míní již opravdu, bez odvolání. A její rty posupně zakřivily a z očí vyhrkl jí nevraživý, zlobný pohled. To vše na srozuměnou, že je dost té komedie — za žádnou podmínkou že nesmí těch osm krejcarů chybět v rozpočtu a musí se nahradit . . . Zapotácel se Doubravský za stavem, hodil hlavou jako uhozený kůň. Nezbývalo než tkalcovat, dodržeti půst. — Neustala ho vůbec po ten čas po srážce honit zas jako toho dobytka, v pravdě nezkusil tolik ještě nikdy. Měl to všechno věru v dobré paměti a proto se srážky tak bál. Na štěstí bylo to u nich tak řídké, odbylo se to u faktora domluvami . . .

Ovšem hrozily kdys starému pohromy vzhledem k jeho fajčení a to pohromy krutější, neodvolatelnější než vůbec kdy jindy. Tehdáž po tom ohni, po tom moru, po té vodě . . . Matka tu zrovna řádila, slepě, zběsile, neznala žádných ohledů ani povolnosti. Nebyla by dala jíst, nejnnutnějšího odpočinku by nepopřála, div se nerval s tím živobytím — natož aby měla smyslu a ochoty vyhazovati peníze za tabák, na pouhopouhou zbytečnou neplechu, z které nepojde nic

užitečného. Neměla tu uvážení, jestli snad neprodělá se na jiné straně, co se na jedné ušetří, viděla jen bezprostřední výdej — a v řádění svém mínila, že již dokáže si na něm, aby vůbec své nejmožnější provedl, čeho kdy schopen byl. Zvláště po té vodě tehdejší, kdy honila ho jako toho dobytka — do úpadu, úmoru, ve dne v noci, nedala jíst, nedala pít, natož tabáku . . . a jen brýkala a v šílené, zoufalé lačnosti suché, sežehlé zraky jí plály. Neviděla kolem, neznala ničeho . . . jen to strašné živobytí jako vidina přišery zelo jí v propastech duše. — A teď přijď snad někdo k matce: dej na tabák, čtyři krejcary na paklík — a takhle zrovna ten její muž kdyby to byl, ten člověk, jehož jen měla za tažný dobytek!

Teprve po nějakém delším čase když to nejhroznější bylo odbyto, a z té divé běsnosti příznivějším uspořádáním životních záležitostí matka začala střízlivěti, zase míti smysl pro to, co jiného se děje vůkol mimo ty jediné její zřetele, jimiž bylo a slulo živobytí — povolila. Začala totiž viděti kolem, mimo sebe . . . a málem nebyla by starého svého poznala. Sešel a zhubeněl úžasně — to nebyl ani on, málem v prvním úžasu byla by mu to projevila. Nechala ho ale ještě být . . . ale scházal horem pádem, žloul, zeleněl a průhledněl. Měl podobu bramborové natě vzkličené ve sklepě, a byl tak divně chabý, matný, nemluvil již ani, jen jaksi přidušeně škytal jako v dusícím ho pláči a div se neustýskal. Honila ho, pravda, jako dobytka — ale to přece nebylo to, jí aspoň nebylo nic. Nechala ho tedy ještě, však uvidí . . . a jaké pak mazlení v tom jejich živobytí, napadlo jí. A honila ho, honila dále . . . bez ohledu a povolení, jako od koňského řezníka na čas vypůjčeného koně, na nějž pak tak jako tak čeká palice, a co se tedy s ním uhoní, to je. Leč zdálo se, že je u Doubravského se vším konce, že již se takto mnoho neuhoní, s tou palicí že už dlužno neodkládati. Prohlížela si ho tak jednou bystře,

pronikavě, z ústranní . . . začal se i jí nelibiti. Věru jako ta bramborová nať ve sklepě, to už jsou pouhé mázdry z toho člověka. A co si ho tak prohlížela: „Snad bys nechtěl tabáku,“ vyhrklo z ní mimoděk a v přízvuku jaksi měkčím a sotrpnějším, než sama chtěla. Starý kývl, cosi sesulo se mu ve vyhaslých zracích . . . a zatřásl se neoznačitelně jeho rty bílé jako křída, s modře černavými skvrnkami jakoby vnitřní náказы. „Chtěl,“ zabreptal v téměř nesrozumitelném vzlyku. A zakryv hned oči sešlým rukávem své hrubé režné plandy, dal se do takového lítostného, trhavého pláče, otrásajícího všemi jeho útroby a jakoby žalně odumírajícího v mečivých táhlých stenech, nejinak než jako u nedobře píchnuté ovce. — Chtěl, chtěl . . . značily ty vzlyky a to hoře. Stará nic neřekla, suše pomrkla, vzala salup a došla pro paklík. „Na,“ řekla vrátivši se, podávajíc mu tabák, jež třesoucí se ruce, vztáhnuvši se po něm, sotva udržely . . .

Ale dřel se to tenkrát Doubravský, jako nikdy jindy, jak snad to už ani možno nebylo. Cihly dělal — nádeníka — zedníka — tesaře — a na poli — a v noci tkalce, a ona také. Hnala to jako furie. Bylo přece dobře, že mu zas toho tabáku popřála. Stěží byl by to vydržel jinak — jen ona vydržela vše sama o sobě — — —

Děti neměli žádných.

Jaksi právem, přirozeně.

* Bylo by to něco, co by se nedalo dobře srovnat s povahou a přirozeností matky Doubravské. Na něco takového nebylo u nich jaksi času ani pomyšlení pro ten vezdejší shon. Něco sice bylo u nich z prvých let přece, ale to záhy umřelo, jakoby se to nehodilo do jejich poměrů. A také jakoby to již ani nebylo pravda.

Tím lépe, tím lépe. — „Kde pak u nás děti,“ říkávala matka odbývavě mávajíc rukou. Nezastesklo se jí ani nikdy po dětech — jakoby ženské přirozenosti vůbec v ní nebylo.

Aspoň nedala na sobě nic znát — to jejich živobytí bylo u ní jediným zřetelem — — — — —
 — — — Konečně bylo zase u Doubravských po poslední katastrofě jako bývalo; pozapomněly, přemohly se rány osudu, z nejhorsších pohrom se vzpamatovali. Byli ve svém — a ve svém asi zůstanou. Dokázala to matka. Ten osudný kousek kůže s dvěma paličkami, všemi neomylně prorokovaný, je minul, ač tak často nemíjel ani těch, kteří se toho nejméně nadáli.

Svou obvyklou vahou, přirozeným během ubíral se jejich život v před. Celé dny stav mlátil, až se otrásala chalupa, nebylo zastavení ani odpočinku v tom ruchu, leda výměnou k ruchu jinému — matka dřela, honila . . .

Stávala se mezi tím jaksi ještě neženštější, tvrdla, křemeněla duší i tělem. Z očí jejich zelo něco jako mrazivé příšerné jámy, z jejichž obzoru nejlépe hned uskočiti a kamsi se skrýti. On skrýval se za svým stavem. — Již skoro ani nemluvila — protivno, zbytečno jí bylo zaměstnávat se ledajakýms žvastem. Kdyby raději vůbec mluvití nebylo třeba. Houkala jen — hrubě, nevrle, na půl úst, bylo-li již třeba doma o něčem zpravit, stran toho živobytí jejich. Jen někdy nebylo lze se vyhnouti delší rozmluvě — bylo-li totiž nutno zase jednou starého spraviti v tom či onom vzhledě. Netřeba se tu domýšlet, že to bývaly rozmluvy přátelské — řezalať její slova jako nahá ocel a jakoby se jí z nitra příkře urývala. Ale odbylo se to vždy krátce — jen jako když zlý buldog vyjede a chňapne a pak nechá být. Starý se měl na pozoru před těmito rozhovory — ó tu třískal jeho stav a div za ním nezmizel!

Rozhovorů jiných dosud se starým vůbec nevedla, ani o těch či oněch přirozených vztazích lidskosti, nedajících se nikdy utlumiti, ani o potřebách a vznětech duše vždy a vsady vytryskujících v živé bytosti, ba ani o té naskytávající se běžné všednosti, jak jdou události, co se děje, třebas

to nejbezvýznamnější, čím vším lidé ve svých stycích vždy tak rádi se zaměstnávají, snad i jen proto, aby mohli mluvit, slyšet se, cítit se, vůbec se dorozumívat, vůbec vědět o sobě z té jediné pralidské potřeby, aby si tím vzájemně utvrzovali své ponětí prchavého života, jaksi takto lépe jej zadržující v jeho úžasném míjení — ó nikoliv, nerozhovořila se nikdy matka se starým o minulosti, o tom, co je potkalo, o těžkých složitých těch pohromách v jejich osudu, o všem tom, o čem přec lidé tak rádi rozhovořují se v družných vzpomínkách za chvil a dob, kdy je líp a to neblahé hrozné vše minulo a nyní spíše čímsi milým zdá se být, čím mysl ráda ve svůj čas se zaujme — nerozhovořila se s ním nikdy o přítomnosti, co je, jak časy běží a se podobají a jak by bylo třeba jinak, nikdy o budoucnosti, o té budoucnosti, k níž vše práhne a nedočkavě se uchyluje, a o vzájemných nadějích, k nimž by rádi spěli, o tom, co by je potkati mohlo a být i o tom snili ve tvarech nejzákladnějších — nerozhovořila se s ním nikdy o jejich radostech, byly-li jaké a které by takovouto družností tak mile se zmnožovaly, utvrzovaly, ale ani o bolestech a úzkostech, jichž tu najisto bylo tolik a jež vzájemnou účastí tolik se přece dovedou konejšiti. Nebylo žádného pozemského hoře, zoufalství ani drásání — nebylo nadzemského vzývání a doufání, k němuž v životě běře útočiště srdce každé, nebylo nebe, nebylo Boha, nebylo ničeho, ničeho, s čím by matka za potřebné byla pokládala se svěřit a v čem by toužebné sdílnosti jiného byla chtěla popojíti vstříc. Nebylo ani neděle, ani svátků u Doubravských. Nebylo úlevy, potěšení, změny, nebylo chvilky, oddání se, poshování tělu i duši. Nebylo u nich ničeho z pozemskosti ani nezemskosti. Nezazářil také u nich nikdy stromek vánoční, velikonoční beránek k nim nevešel, svatý duch nestupuje sem. Nesnesla se k nim nikdy sláva plesu a ohlas odvěkých velkých tradic lidstva . . . Nebylo ničeho u nich . . .

Duše matky Doubravské byla jako poušť, prázdná, strnulá, vyprahlá, nemilosrdná, hrozná — anebo aspoň se tak zdálo. A v této poušti strádal a hynul on s tou malou pokořenou, nemohoucí duší svou, již chtělo se tolik účasti a podpory a svěřeni a doufání lidského — — — — —

„No tak co je!“ ubrýkla se jednou z nenadání matka Doubravská na starého, když jedné chvíle bez zevní dostatečné příčiny zůstala najednou bidla stavu nehnutě viset, vymknuvše se mu jaksi zrovna z hrsti. Ta hrst sice jakoby se ještě namáhala zpět je zas uchopit, sevřít k další ráně, ale nezdařilo se jí to, jako vzlet raněnému ptáčeti. Jen mdle, tápavě dovedla sebou zacloumati nad těmi půvabnými květy hamanu, skvěle svou bělostí svítícího do nevlídného šera sednice jako jediná její ozdoba, která jí ale nenáležela. A na toto bělostné plátno se pak ta ruka nehybně uložila, nyní skoro také tak bílá, jenže bez oné svěží svítivosti života; plátno se pod ní značně prohnulo, zajisté že to těžce spočinula. Hlava starého při tom zároveň neobvykle poklesla na hrud, na rozhalenou plandu režnou, bez knoflíku a čamrdy, o mnohých již záplatách a přece znova silně prodřenou, z pod níž zřejmě prokukovalo kus hrubé domácí košile a hodně černé. Nerada se matka s prádlem obměškávala — to ať dělají si u pánů, u kterých nemají co pořádného na práci, říkávala.

Jak najednou ta hlava tak poklesla, jakoby úder vichrový sklonil těžký květ, bylo zřítí na temně šírou, jako průsvitnou lysinu a vůkol šediny seřídle, sporé, jako načechraná ptačí chmýř. Hlava ta klesla únavou; aspoň úžasnou únavu, na smrt mdlobu, zřítí bylo ze skloněných lící, docela sežloutlých, zhubenělých jaksi náhle a jako se šmahem propadávajících mezi pronikavě vyčnělými kostmi obličeje. Dostavila se ta únava a mdloba z vyhaslosti celého zdroje toho života zříceného, tak vetchého a bezvládeho,

jako za mrazu na sněti pozůstalý list topolu. Brada spadla, rty rozevřely se starci v odulou prázdnou dutinu. Byl to náhle úplný stařec. A oko zkalené, zíralo-li či nezíralo v tu chvíli, bylo jako posleplé, mázdrou zatažené, z té křídové, prázdné, záhadně zrozsáhlené bělosti čela a skrání ještě prázdněji, zamšeněji vynikajíc. Bylo jako příšerné mléčné sklo, jímž zírá neznámý pochmurný taj — proto tak příšerné, že mělo být průhledným, zářivým sklem života.

Cosi bylo v tomto zjevu života, jak se tady zpodobil, jako ve vidu dávno uražené haluze, malátně se stromu visící, udržované u něho jakýms posledním nepřervaným vláknem života, s povadlým klesavým zmrtvajícím listím. A něco se úžasně zachvívalo na této haluzi a tíhlo ve chvatu k odumření . . .

Nohy starcovy bosy, s velikými žlutými vyčnělými nehty jako roh, svezly se s podnůžek a zaklátivše se jako cep, zůstaly na prázdno viset, jako zatíženy olovem. Ty nohy, jež životem za tím stavem neustaly ani na okamžik ve své neúmorné chůzi, ač za celý život ani na krok nedostaly se blíž k nějakému cíli, u něhož tanul by odpočinek, zůstávající vždy na témž místě, v témž ustrnulém jako nekonečném chodu a chvatu, jenž jakoby byl účelem sám sobě, zarazily náhle v chůzi té. Bylo to zkamenění nějak příšerné a nic v tu chvíli jiného jakoby nebylo . . . A jen někdy těmi skrytými proudy žil k rozpjatým nataženým prstům nohou ztuhle a úporně se rozbíhajících chvátala jakási křeč, chtělo se těm prstům nějak násilně se vzepjati a dosíci opět podnůžek, kteréž se jim zrádně vymkly, k chůzi další, přervané — ale zůstávala právě prázdnou hluchou křečí, marně rozběhlou, a leda že jen palce sebou zacloumaly jako ponrava provalující se zemí. A zase zůstalo vše tak nehybno a utuhlo na těch nohou jako bídné kelky zastrčených do rezných, objemných, ohrnutých noha

vic, na nichž rovněž nechybělo záplat a přes to ještě hodně odřených.

A ta pytlovina, hrubě sešitá bez míry a tvaru, jakoby se tu zároveň na ustrnulém těle chabě, podivně otrásala, sdílejíc cosi z těch údů, které halila. Ze hrudi vpadlé, na níž rozepjala se košile anebo vůbec byla rozepjata, vyčnělo nevlídně něco chmýře stařecké nahoty. Dýmka ležela na zemi, pod stavem, v té bílé plsti všady vůkol stavu nakypřeně jako první snůh, vypadal starci z úst.

Rozprostřelo se náhle úplné ticho po sednici. Něco tady ulekaně zelo z nenadálého omračného ustrnutí, jakýs záhadný pohled odkudsi se to vypjav, zůstal uděšeně tkvět . . . I pes pod kamny ustal v pohovujícím si chrupu a úzkostně napjal kalné zraky do sednice. Za peci cosi zachrastilo . . . a obyčejné zachrastění to, které jindy by zůstalo vůbec nepovšimnuto, až vyzývavě proniklo. I zabzučení mouchy na mastném papíru oken náhle se vyneslo jako postrašný úder cymbálu . . .

Matka stála, stála se štukou přize v ruce, s níž nevěděla si jaksi rady. I její duše nemohla zůstat na okamžik nepojata v něco, co právě nastoupilo u nich. Zůstala na tu chvíli nějak zaražena, nevěděla si honem rady. Neb bylo tu něco, co přesahovalo její tvrdou vůli. Chtělo se jí brýkat sic dále, ještě měla rty posupně rozevřeny, ještě z očí plála zloba, chtělo se jí dál sápati se na starého, ba chtělo se jí tím více sápat, protože zazlobila se i na svou bezmocnost, již si uvědomila — ale nebylo tu možno pranic dělati. Jen tak dále stála se štukou v rukou a v udivené neblahosti hleděla. Nemohla zůstat ani její duše nepojata v ohromující úžas, jenž jakoby se k nim zrovna byl snesl, všim ovládnuv, vše tady naplniv.

A hleděla jen pořád tupě k tomu neobvykle stojícímu stavu. Nedovedla si pranic vysvětliti z toho všeho a pranic jiného nemohla počítí. Nezvyklá jakýmkoliv dojmem jiným,

než bezohledné tvrdosti a krutosti toho jejich živobytí, jak je uspořádala, přepadena byla náhle dojmy jinými, tak cizími jejím svědomí, tak neporozumitelnými jejím názorům, ty divně ve zmateku zanechaly duši. A ona vždy vědoucí si rady, rady si nevěděla. Jak ráda byla by si brýkla, starého častovala. Ale jen mimoděk zamnula si čelo a jen mimoděk pohodila rukou. A tak zvláště, jakoby provázela posunem tím svou bezmocnost a zmatek, a cizotu své duše. V tichu tom, v nehybnosti chvíle, působil ten posun příšerně, u zlověstnosti . . .

Ale že duše její nedovedla zůstat na dlouho opanována dojmy jinými, než těmi, jež výhradně dotýkaly se životních jejich zřetelů, vzpomatovala se matka zase brzo, jakoby nabrala dechu, a zamračila se krutě. Trvalo to již hodnou chvíli s tím starým, a něco takového se u nich strpěti nemůže. Pádně přistupovala tedy ke stavu, naježujíc zle obočí a tváře se jí posupně do vnitř proklály. To nebylo s matkou žertu. Popadla starého za rameno a zatřásla jím. Trásl se v té její hrabivé hrsti jako suchý list úderem podzimního vichru, jako u uzlíčku snůška kůstek se třepal. Modral při tom v obličej, ustydaje, jakoby umíral. On se matky do opravdy bál. Ale nedbajíc toho brýkla matka, nyní zrovna mu do uší, vlastně do ledové ustrnulosti duše.

„No tak, co je to s tebou . . . či snad tě omrzel stav?“
A pořád jím třásla, při čemž on stále více modral, jakoby umíral.

Žádná mdloba, žádná míra ustrnutí, ba ani sama smrt — jakákoli nemožnost vůbec nebyla by mohla odolati takovému povzbuzení, té tvrdé vůli matky Doubravské. Jakoby musela se tu vhržiti tou tvrdou příkrrou vůlí svou v každou vůli jinou a nejvítězněji, nejdrtivěji ve vetchou duši staříka. Nedovedlo tu být jaksi pro ni nemožnosti!

Stařec se skutečně nemotorně vzhopil, úsilím celého těla, hlavu vypjal jako uděšený kůň, jehož pudu vymkly

se okolnosti, a rukama tak nějak směšně zamával, jakoby se bránil utopení. Však ho matka vskutku topila. Vyjeveně pak na ni popatřil. Jaké to bylo popatření, jakým oběť vzhlíží na svého vraha . . .

„Bodejť, bodejť,“ brýkala osměleněji touto ztíčenou pokorou, ač bylo-li jinak vůbec třeba jí nějakého osmělení, „dělat a ne zevlovat. Či že by tě opravdu omrzela stav?“ zatočila najednou řeč neoznačitelným přízvukem, jenž stravoval zrovna srdce a očima se téměř vpalovala v ten nevýslovně ulekáný pohled starcův, chvějící se jakýmisi skrytými horečnými slzami.

Stařec konečně vyvzdechl, stenem tak rozúpělým, rozbolestnělým, jakoby pozvedala se v něm smrtelná úzkost; pak cosi zakoktal, ale zableptal to jeho jazyk na prázdno. A jeho tvář mrtvolná zastřela se matným ruměncem těžkého rozpaku. Načež přejel si obličej rukou, jež se celá chvěla, jakoby v ní jej chtěl skrýt či do ní zahorekovat, načež odchyluje jej v ustrašení od matky stranou, co nejdále od toho brýkání a od té zloby hrnoucí se na něho, jako od hrůzy, jež nahlíží nám ve tvář, již začal zas chámati nohama po podnůžkách. Těm nohám jakoby se také ukládala ta strašná vůle matčina. Ale ani se jich ještě nedodělal — po čemsi mezi tím začav se jako v zapomnění váhavě ohlédati vůkol sebe, na překlanku, dolů, pod stavem, jako když někdo ohlíží se z mrákot, v nichž jakoby zanechal život. Matka s něho nespouštěla očí, jako jestřáb s ptáčete. — „Aha, fajfku, vid!“ ohýkla se naň týravě v bezohlednosti, která se již ničím nezadržovala, neb toto jaksi hříšné počinání starcovo utvrdilo ji úplně; „to je ti teda přede vším a dílo . . . nevidáno . . . však se ňák udělá. Na, tu ji teda máš, tu svou celou fajfku . . . než by ses po ní sám ochomejt, bylo by kus věčnosti pryč . . . Na, na, na, abys zatím nezhebl, pro Krista Pána . . .“

Podávajíc mu ve vzteklém rozhořčení dýmku, kterou raději sama zvedla, div že mu ji nevrátila do krku, rozelzvajíc se čím dále více, všim co se dalo, všim co bylo zameskáno a nejvíce snad u vědomí, jakou slabostí dala se prve opanovati vůči všem těm hloupostem, které netýkaly se živobytí.

Stařík zachroptěv za této nehoráznosti a ulebediv posléz špičku ve rtech dle potřeby, jako z poslušnosti trochu zabafal, po dávném zvyku i vhrízuje se palcem do dýmky . . . a nohy jeho dodělaly se zatím i podnůžek, jakoby to bylo podmínkou. Pravá . . . levá sestoupila, hnula se zároveň bidla, člunek zarachotil. Pravá . . . levá . . . a nastoupena zase ona pouť, při níž je samý nezvěstný nářek, ona cesta těžká, jíž jakoby nemělo být konce, ona chůze úmorná, bez přestání, jež ale z místa ani o píd se nedostává, z místa hoře, aby si oddechla. Pravá . . . levá . . . hoře a nářek, cesta nekonečná, beznadějná — a duněl stav přehlušiv zase ono ticho nenádálého ustrnutí, jímž prve jakoby do sednice neznámá hrůza byla vstoupila.

A pod kamny pes, upokojen zas, zamhouřil opět kalné oči a zase hlavu uložil, pokračuje ve svém chrápání, kterého však nebylo již slyšet — a chrastilo-li cosi za pecí dále, a jistě chrastilo, ani toho nebylo již slyšet, a bzučela-li na okně dále moucha, nebylo jí také již slyšeti. Jen stav trudně hřmal svou jednodušnou píseň, ta jeho pouť v nářku spěla dále jako sbor odsouzencův, jímž není ani návratu ani naděje. A jakoby zase nebylo ničeho a ničeho nebylo bývalo a ničeho nemělo být, než té nekonečné písně a bytosti toho stavu — —

Matka Doubravská vrátila se konečně ku své práci, uvedši zase do pořádku vše, co tak neočekávaně z pořádku vyšlo. Příkře napjala se zase její tvář, k výrazu nehybnému, zaujatému, zdánlivě bez každého jiného zřetele, než jen k té přerušené horečné práci, v níž bylo cos třeba nadhoniti.

Ale cosi nemohlo se zároveň neprobíratí tím zkameněním její duše. Kradmo snášela se občas po očku k tomu staříkovi za stav. Tu velkou změnu nemohla nepoznávati, která se děla s ním a se vším u něho. Již to bylo neobyčejno, že vůbec si ho všímala i v jiných jeho projevech, než se týkalo toho živobyti. Nikdy druhdy nepovšimla si toho, co bylo u něho jako člověka, co náleželo vnitřněji k bytosti jeho, čím i jako člověk se označoval.

Co pak je s tím člověkem, přicházelo jí na mysl. Leč nedovedla a nechtěla si ničeho zodpověděti. Neustála však pátrati za stav, po staříkovi. Vše, vše se jí nelíbilo. Tak divně jaksí nelíbilo. Po jejím způsobu nelíbilo . . . Zavrtěla několikráte hlavou. Nic se jí to nějak nesrovnávalo. Byl rozpor v jejích úvahách a přepočtech praktických a v tom, co se jí nelíbilo. A čím více myšlenek a neklidu hrnulo se jí na duši, tím příkřejší a nehybnější stávala se její tvář. Bylo to zaujetí čím dále vnitřnější, čím dále násilnější, s ohledem stále na to, co se dalo mimo ni a v co tak zahrnut byl tam ten stařec za stavem. Nepocítoval-liž to strašné zasáhání k sobě z oblasti duše matčiny? Kdož to ví . . . Pes pod kamny tou dobou významně se znepokojoval stále povztyčuje hlavu a nahlédaje pátravě truchlivýma svýma očima.

„No uvidíme,“ řekla si konečně za dlouho pro sebe matka, významně sešinuvsí čelo, jakoby čehosi dopátrala se v těch svých zvláštních úvahách —

Tou dobou zaváděl faktor na některých stavech u těch lepších stavů nový druh zboží, o zvláštním nebývalém dosud vzorku. Pořád o tom vykládal s chvástavostí sobě vlastní, kde běželo o výdělek. A za to věc si liboval. — „Moc fajnový dílo dostávate,“ říkal každému, komu to dílo dal, „háklivý vzorek, ale za to taky tolik připlácím.“ Dával pak obšírné návody každému tomu tkalci zrovna do té jeho

duše se vedrávaje, která jakoby při tom ani za duši nebyla považována, ale za pouhý nástroj k vyrobění háklivého tkaniva. Nakazoval zároveň faktor důtklivě, aby si pospíšili co nejdříve s dílem. K příštímu odvodu aby najisto již bylo hotovo. Že je to průba, na ní že mnoho záleží, jak dopadne, a že by se pak toho díla mnoho mohlo potřebovati. „Ale ne abyste mně to někdo sprasečil, zaplatil byste kus,“ dodával u vyhrůžce, s níž nebylo věru co žertovati.

U Doubravských také dostali toto dílo. Konečně o to by nebylo — jaký vzorek dostane tkadlec na kartách, takový dělá. Je tkalci stejně, co se tvoří pod rukou. Ač ovšem rozdíl tu jsou, vzorek proti vzorku, nehledě ani k jiným okolnostem. Jaké tedy karty matka Doubravská přinesla, takové nasadil Doubravský na stav. Mlčky, v pokorném jakémsi ubědování vyslechl o tom, co faktor vzkazoval. Ostatně bylo to více méně pořád to samé — pořád ty vyhrůžky, pořád to připomínání, to vedrávání se do duše člověka, jenž mu byl za nástroj. Trochu více pozoru bude ovšem potřeba při tomto díle, tolik a tolik nití, taková příze — zkoumal ji jako u mučivém sevření a bojácně pozvedchl, ale ledva slyšitelně.

„Je pěkný plat,“ připomenula suše matka, jako více jen pro sebe, co jeho nijak nemělo se týkati. „A premie se bude dávat, dopadne-li dílo zvlášť čistě a bude-li v čas,“ hovořila již protáhleji a významněji, že to také již jeho se týkalo. „Dva šestáčky na kus, celé dva šestáky. Ale brzo bude muset bejt hotovo, je to na mustr, pamatuj,“ zadržala již na něho samého.

Doubravský vydal ze sebe podivný sten, skoro nezvěstný, jako když z mlh podzimních cosi zavane, a pokynul hlavou, ne však aby oddaně svědčil, ale aby vyslovil smrtelné jakési pochyby. Matka odpočítávajíc přízi, si již toho nepovšimla. Ostatně takové příznaky ona nebyla uvklá ve svém srdci měřiti. Pak odpočítala peníze, což jakoby

činila u význačné obřadnosti, a schovala je — Bůh ví, kam je ukládala. — A odevzdala v posupné nevrlosti, která úmyslně ani dlouhým zvykem nikdy se neutajovala, starému jeho paklík, jako dar, jehož milost je náležitě dáována k pocítění — jež on nerozevřev ani, schoval netečně kamsi do vnitřní kapsy. Jen mdle, zádumčivě hleděly při tom jeho zraky, jakoby to pro něho nic neznamenovalo — ten paklík tabáku — to druhdy jeho blaženství ráje, v jehož příští se nedočkavě chvěl, a sliny choutek stékaly mu vyprahlými rty. Nenacpal si ani dnes, dýmku měl také kdes zastrčenu a asi o ní nevěděl. A jakoby ani neznamenoval, že tentokrát stará mimo ten posun zloby, jenž jakoby se u ní již odbyl sám, neprovázela ten dar obvyklým dlouhým láním a zbytečnými výčitkami na tu jeho neplechu, na zbůhdarma vyhozený groš, že nekázala, nevyhrožovala ani pro příště — z čeho přece měl by se nějak těšiti, vždyť to bylo za jejich života takřka poprvé, i na jeho svátek, dávala-li ten paklík, neopomenula mu jej nikdy takto zostuditi. A dnes nic.

Ba stalo se ještě víc.

„No co nefajčíš, když máš tabák?“ utrhla se na něho za chvíli matka s jistou dělanou hrubostí, což nemohlo neznamenoati u ní jakousi něžnost.

„Eee . . .“ zabreptal jen starý a připadalo to jako žalostné zamečení. A zahleděl se raději kamsi stranou do okna, při čemž neoznačitelně mžely sebou jeho sivé zraky.

„Tos měl dávno nabejt takovýho rozumu,“ zabručela opravdově matka nedopadnuvši se svou něžnou sdílností a šla si po svých. Podivně svítalo jí ve zracích a vráskami tváře prokládalo se jí cosi jako stín podezřelého seznání. On zatím měl se k dílu. —

Na několik dnů před odvodem dal faktor svým zřízen-
cem přejíti po těch několika stavech, na něž dal to nové dílo. Chtěl se takto předem přesvědčit, jak vypadlo zboží, byt' již příliš nedočkav — a pak při tom případně popo-

hnati důrazně liknavějšího tkalce, který byl by snad nesdílel jeho horlivost, položiv si, jak již ti všelici tkalci namnoze jsou, jeho zájem trochu za hřbet, třebaš mu i pohrozit, jestli by nebylo v čas dílo hotovo. K příštímu odvodu musí a musí být vše v pořádku. Vždyť jedná se o mustr a svět nečeká. V žádném tedy případě neuškodí ty lidi uhnívající za svými stavy překvapiti a zburcovati. Ostatně bylo zásadou faktorovou: že i v nejlepším případě neuškodí nikdy tkalci řádně vynadati, hroziti mu, udržovati ho v neochabujícím úžasu jeho pokory a bédnosti. Jen neustálou výhrůzkou udržíš na uzdě ten lid . . .

Vyslaný od faktora člověk, pan Brabínek, jeho pravá ruka, u Doubravských zle přikazoval, nezdál se být uspokojen, ovšem jednal a mluvil jen s matkou. A také jen ona jednala a mluvila s panem Brabínkem. Doubravský jen se pokorně, neokázale krčil, ba krčil se a ukrýval více, než přikazovala sama ta úžasná ponížená úcta tkadlecká a než jeho osud vůbec dopouštěl. A potrásal hlavou tak úporně, divně — a nejen rozpaky a jako ve vědomých pochybách, jež zdály se mít jiné mínění než přály si výhrůžky pana Brabínka, že asi nedocílí se v čas, jak bylo veleno, ale i jaksi nevolky se komihala ta hlava stařecká v zachívající se tajené strašné umdlenosti, v níž se nemohla udržeti. A cosi nadmíru teskného, ustrašeného, ba zoufalého kmitalo se mu na zvadlé stařecké líci, která složila se ve ztuhlé, jako vhržené záhyby.

Člověk vyslaný od faktora opovrživě si počínal, stále odfukuje závaný smradu v těch tkalcovských děrách a zároveň pohledy všechno tu okázale mijeje, na znamení, že jen z nejnnutnější povinnosti zde mešká a že vše mu je nejvýše hnusné. Když pak odcházel, přehrnoval ještě více přes rty svůj vous a bylo to ještě sveřepejší.

„A tedy abyste byl taky hotov, člověče, slyšíte!“ cedil na polovic skrze svůj černý vous, pečlivě napomádaný,

*

jež přimkl přes rty, a snad jen tento nezvyklý průchod dodával jeho hlasu tolik sveřeposti. „Tady žerty stranou. Zdá se mi, že vám toho zbývá ještě sakramentsky mnoho na vále,“ při čemž bílou svou dlaní bouchl na vál, na němž skutečně zdálo se ještě mnoho nezdělané osnovy. „Kolik pak vlastně máte známek, he?“ optal se najednou pronikavě, svým dotekem válu ještě více utvrzen ve svých pochybách.

Nyní bylo na matce zakročiti, i aby předešla si jaksi pana Brabínka i zcela ho uspokojila.

„Dodělá, dodělá, bez starosti,“ vmísila se do řeči. „To by tak bylo pěkný — jsou jen bez starosti, jsou, však se vložíme do toho upřímně,“ dodávala s neoznačitelným přízvukem, v kterém pod uctivostí zde náležitou zalehala děsivá příkrost. Ten za stavem se zachvěl a hlava jeho ztratila se téměř v ramenou.

Po odchodu člověka vyslaného od faktora sama si důkladněji povšimla matka, jak opravdu málo ubylo z válu. Její tvář strašně zamračila se na starého:

„Po pozejtří máš odvod,“ brýkla tvrdým hlasem; „hleď, abys —“ a ostatní dodala posunem. Za nějakou chvíli pak ještě jako netečně dopověděla: „Jsou noce, nestačí-li den . . .“

A šla zase po svých, jakoby vše si zde vyřídila.

A nespustila napotom po ty dva dny starého se zřetele. A honila ho jako dobytka — ó daleko hůře, dobytek byl by klesl, zahynul. Poslední den nad ním zrovna stála a celá se trásla netrpělivostí a vztekem. Tak toho díla proklaté málo přibývalo — co to je, co to je! Div tím sežehlým sprahlým zrakem sama nepohání člunkem, netříská bidly, tím těžkým dopadavým dupotem sama ve vzteklé netrpělivosti nestlapuje podnúžky — křičí, laje, v krku rdousí se jí strhaný sykot zloby, a přece vše marno. Osnova hlemýždím jen chodem se vleče, vleče, na válu není téměř

ničeho znáti, že by ubýval — a zítra má být zděláno a víc ještě než půl druhé známky je k dodělání.

Včera nechala starého spát jen tak asi hodinu, ustrojený mohl si vylézt na palandu. Dnes vůbec spát nepůjde. Premie že by měla selhat, trest ještě že měl by být — matka zuřila a řádila. A také jaksi běželo jí o tu čest. Dnes tedy spát nepůjde, to by se podívala, aby nemohlo být dokázáno, co bylo možno jinde. A honila ho, honila, od stavu se již ani nehýbajíc a bodajíc ho pohledem, pod nímž on téměř upadal.

Posléz ve zmučené napjetí stáhl se obličej starého. Byl sobě docela nepodoben. Po zvadlé, propadající se jeho líci chvěla se křeč úžasné mdloby, někdy krátce a prudce zatrhala celým obličejem. Stařec oddechoval kvapně, jako uřícen, a brada visela dolů. Pohled jeho, jako vysáplý z nitra, vybouleně se nořil v míhavou nekonečnou spleť osnovy před ním a v tomto ustrašeném vyboulení strnul takřka. A čím dále, tím více, zrovna vůčihledě propadala se jeho hlava do ramenou. Ramena vyčněla v té jeho plandě ostře a špičatě. Jeho vzezření nabylo cosi z oné podstaty smrtelného úžasu, v němž zpodobňuje se sprežení koní v úpad zničeno nelidským vozkou, nemohší svého břímě zmoci. A vozka neustává v ryku a bičování — a matka stála nad ním tak strašná, sprahující pohledem poslední jeho síly.

Pravá, levá — — a zmatená těžká závrť popadala mysl starcovu. Jak v ní všechno mýjelo a jakoby se kalilo mračnem neznámým. A již pouštěla se ruka bidel, jež jí unikala, načež ta ruka zas se jich domáhala jako ve smrtelné křeči, jako tonoucí po čemsi sahá. Načež celý ten rytmus těla, v němž ono po čas svého života utkvělo a jenž vtělil se v tyto údy, jakoby začal kolísat, začalo se cosi úžasné másti v pohybech starce, začaly tak protichůdně spěti, bylo to takové vyloučení náhlé, jako vyšinutí se z odvěké dráhy.

Matka pozorujíc to v utkvělosti pravého úzasu, jenž nemůže vybaviti se hned ze sebe, nabyla vzezření téměř prašivého. Ten pohled, jímž vše obezřela, jakoby se jí vymkl ze zornic, jež svítily jako číhavé kryse. Mohla jen rozevřítí rty, proklané velikými a hranatými zuby, jakoby kobylími, a rozevřítí ruce tak úporně, jakoby jimi měla cosi zachycovati, při čemž běželo zrovna o život. Chtěla se to zmocniti těch rozkladných pohybů starce, kteréž znamenaly pokázu díla — ale nemohla již je zadržeti. Vše jakoby se najednou pak sřítilo, strhlo v díle toho stavu. Nohy starcovy jako v nehybné olověné tíže sešlápaly naposled tak, jakoby zakopl, zrovna se nemotorně probořil na těch vetších podnúžkách oběma nohama najednou, a touž olověnou zmatenou nehybností v rukou bidla nepravidelně udeřila; to již nezdržovanou slepou silou svou, nesváděnou citem, hmatem, dokonala ztroskotání. Byl kaz — hrozivý, zaujímající celou šíř, a jako prorvaný, naproslo nevypáratelný.

A ten starý bloud jakoby zblběl docela, motat, motat chtěl by dál, nemotorně a podivně celé to tělo na všechny strany vypínaje, jako v pohybech, jímž jedná se o život a smrt.

„Ty prašivý pse, nemešlo jedno,“ vybrýkla matka strašlivě a zasápala tímto tělem. Klátilo se jí v rukou, dokud sápala, jakoby bylo kusem vetšého dochu. Jen při tom stařík oběma rukama snažil se o jakousi rovnováhu, které však v té sápuvé hrstí nebylo jaksi lze dosíci . . . Když ustala, zůstal jen vyjeveně zírat před sebe, jakoby nemohl pochopit, co se stalo — a vůbec nemohl pochopit, co se děje s ním. Bylo-li to kdy u něho ono vzezření v sobě sřícených sil uhoněného koně, bylo to nyní. Cizá, určicná, vyděšená zpodoba v jakémsi upadání mrákot zcela na této lidské podstatě.

Matka v pravdě zuřila, tato hranatá, vystrmělá bytost jakoby zachváčena byla jediným rozkypěním zloby. Nebylo

tu co s matkou žertovati, pohled na ni mimovolně zúžil hrud' neurčitou tísní, i koho se to netýkalo. Ale ku podivu, on, jenž před hněvem jejím druhdy se tak třásl a neznal horší odplaty za domnělá svá provinění, a jako pes zalízal snaže se jaksi kamsi se světa sejítí, nyní jakoby si ani nevěšmal, jak si počínala matka, že nastávala tato strašná jakási odplata vzhledem k němu, k tomu všemu jakoby náhle vůbec ani nepatřil. Jakoby nemohl a nemohl pochopit pořád, co se to děje. Tak zdálo se, že náhle umdlel na těle i smyslech a jakoby již v této své upadající přirozenosti postřeboval jedině toto úžasné upadání.

Jindy za okolností ovšem daleko méně závažných, po nějakém jeho provinění, z nichž u něho ani jedno nebylo vzato na lehčí váhu, měla matka aspoň jakés zadostučinění v té jeho poddávající se ubohé zkroušenosti — jako pes před ní lezl, se světa raději přeje si sejít — a dnes při vině tak dalekosáhlé, neprominutelné, ani toho jakoby nemělo se jí dostat. I to zabíralo se v její hněv. Rozplynul se tedy líbezný sen o premii. Místo premie hrozila dvojnásobná srážka — za opozdění, za kaz. Ba nebylo tu jisto a spíše se všechno podobalo, že jí u faktora hodí kus na hlavu a že bude muset zaplatit ještě forotu. K celé ostudě pro ni nebývalé ani nemluvě. Vše jakoby se jí v celistvosti zobrazilo na myslí.

Udeřila starce prudce do ramene oběma pěstmi.

To jakoby ho jedině dovedlo vyrušiti z jeho ustrnulosti. Tím úderem div se totiž nezvrátil na překlance, prudce zakomíhav. A sotva oběma rukama zachytit se mohl lavičky, namáhaje se zadržeti jako padající kůň. Hlava se mu při tom z níзка zaklátíla jako stvol, na nějž z nenadání prudce zasedl těžký pták a hned zas uletěl — a brada mu spadla, a z ní několik zubů divně vyčnělo.

Bylo to již celé zřícení bytosti, jakoby náhle odumírala v starci vzpružina života.

A otočil zraky na matku takovým vše divně zabírajícím půlkolem. V tom zraku značilo se celé to zřícení. Těžký, zapadlý byl cit, namáhavě vystupuje ze sebe. A naplněný nevyslovitelným steskem, hořem bezmocným a jakous úpěnlivou bēdou — zrovna hrozivý bezmocný ústrach, valící se odkudsi z nitra, kmital se v jeho vyhaslých zřítelnicích, jako u nemocného, uděšeného dítěte. Jakoby tím pohledem, posléz utkvěle spočinulým na matce, jako v zorořování zoufalství, usiloval neobvykle zapátrati se do té neproniklé duše její a doprořoval se smilování u ní. Potkal se však s pohledem tvrdým a posupným, tak studeně nemilosrdným jako ocel, jež proniká živé maso. A již děle nemohl snéstí té zžíravosti vyžehlýých očí stařeny, číhajících ze své lebi jako vrah z doupěte, a jakoby v samu duši se dohlodávajících, odvrátiv se; semkl při tom těsně víčka a zamhoural jimi spěšně, stařecky. Jakoby se to třásly dva pouhé krvavé zářezy v té siné oblasti čela, jimiž jediné nyní se ty oči označovaly. Zároveň zvolna pak jaly se přimykati dlaně starcovy na zářezy ony nějak křečovitě sebou pošubávající, jako mimovolně dítě činí ručkama oči zakrývající u velikém nářku svém. A z ňader starcových vydral se při tom takový úžasný sten, jakého těžko nadíti se za obvyklé míry do lidské bytosti. Pes pod kamny mezi tím nějak dotčen zas v pudech svých vybral se ku dveřím, čumákem na ně narážel chtěje ven, ven jen chtěje, odtud, ale když mu nikdo nepřicházel otevřít, zakňučev temně zas pak se spěšně navrátil na své místo a zachrul se tam k nepoznání.

A bylot se zatím vemklo do jizby zase takové ohromivé ticho, co jen matka na chvíli přestala lát. Ticho to jakoby stálo uprostřed sednice. A vše s ním jakoby bylo zůstalo státi, tak ohromivé tanoue . . . Přestaly zrovna jít hodiny na stěně — asi že právě došly, anebo že snad nedovedl se těžkým tichem prodrati nadále zvuk jejich, jakoby

náhle nastavenou, nezdolnou mrtvou sférou, jež ze života nic nepropouští.

V tichu zde, nastalo-li, mohl se jindy vyznačiti nejmenší šustot, i červotoč v dutině dřeva hlodající mohl být jindy slyšán i každé znepokojení švába ve skulině stěny. Leč teď k tichu tomu nic se nepřidávalo. Hlodající červotoč byl němý. Nic ze zápečí nezachrastilo — a tolik tam bylo přece švábů, až matka jimi prakticky krmila slepice. I pod kamny zas ten starý pes, jenž jindy celý den chrupal, byl jaksi teď upozorněn na význačnost chvíle neblahé, vůbec znepokojen v tuto chvíli rázem utajil chrupot, byl-li jaký, a z toho nezvěstného zachruti jeho kdes hluboko pod kamny jen jakés bojácné, matně těkavé oči promžikávaly, jako na stráž, až by bylo čas ještě hlouběji se zachruti. Na oknech všechny hemžící se mouchy jakoby náhle byly zamřely, zajisté ani se nepohnuly, neboť na tom papíře mastném někde místo skla, na němž zvláště rády vybíraly své stanoviště, tak hned šustil každý dotek jejich. Nebylo ničeho jiného v tuto chvíli v jizbě u Doubravských kromě tohoto ticha . . .

Zelo ještě takto příšerně ohromivé do toho okamžiku, co náhle stařec zaplakal. Pak ale jeho stařecký, úžasný pláč pronikl mračnou ztrnulostí chvíle jako poplašný zvon pustou nocí. Zněl, zněl . . . lkal, lkal.

Naskytují se momenty, jež vespolek dovedou se záhadně k sobě přimknouti a dovedou zvyšovati svůj děsivý účinek na srdce lidské. Lze-li, jedině ony steny, prorvané hrudí starcovou, dovedly se ještě přimykati k té ohromivé hrůze nastalého ticha. To ticho pak jako v závratném míjení pozemskosti a ty steny jakoby dovolávající se nadpozemského přispění, byly takto za jedno. Vše sdružilo se v tomto okamžiku k burácivému dojmu jediné nekonečné hrůzy . . . A zase ten pes, vybrav se z pod kamen, chtěl tu ven, nyní jaksi zoufale ven, odlud, narážíje v divé jakési zmatenosti

čumákem na dvéře; ale ten šelest dunivý mjel ve chvíli této, a nikdo mu nešel otevřít a tu zpátky tedy jal se motat přivíraje oči, kam by měl jen zaniknouti . . . A ten pláč stařecký lkál, lkál, poplašný zvon lidského srdce vzýval na pomoc a přispění.

Snad jen srdce matky Doubravské, takové srdce, jež jakživo nepřijalo jiného popudu než jediného, vše ostatní pohlcujícího zájmu na tom jejím „živobytlí“, a jež neožilo nikdy jinak, než ve vyprahlé své spoušti nemilosrdné sobectví — dovedlo odolati. Dovedlo si zůstat v předsevzatých zájmech, nebylo jaksi proč vybočiti . . .

Nechala starce chvíli lkát, to je pravda, nevměšujíc se tu v tyto jeho věci, byť i jen pro to, že nelze něco takového rázem potlačit ani u něho, u něhož vše ještě dotud potlačila. Mimoděk ale neodolala při tom, aby se pátravě neohlédla kolem sebe, ač nebylo zevních příčin k ohlédnutí. I okamžitá podivná nejistota zatřásla se v tomto pohledu a na jednom místě, ač k tomu docela nevzbouzelo, zbytečně prodlela. A pak posmrknuvši přítřela si rozčuchanou hrubou kadeř, naslinivši trochu dlaň.

Mohl stařec zalkati takto na pouhý okamžik, u jediném záchvatném výbuchu bezútěšného hoře svého, anebo lkáti takto drahnou dobu v beznadějném svém zoufání, obojí bylo by jedno — jakoby celá věčnost své meze propůjčila k tomu volání umučeného nitra.

A pes pod kamny, nemoha již déle vydržeti a jakoby nesdíletí ve zvířecím svém soucitu tolik lidského neštěstí, jal se tesklivě, tiše výtí, v utajené jakési strašnosti . . .

Nu, tu bylo třeba posléz zakročiti, kam pak by až zašla taková komedie. Matka tedy zakročila. Nejdřív důtklivým prokletím osopila se na psa, kamsi tam do podkamen dupnuvši jadrně nohou. Uměla si dupnout matka — ale nezdálo se nyní, že by to bylo výhradně jen vzhledem k tomuto psu. A tímto jakýmsi pádným uvědoměním si sebe

jakoby zbavila se zase rázem všech ohledů, nenáležících k předsevzatým zájmům: i přistoupila pevně k věci, zase úplně svá a rozhodná.

K těm stenům starcovým, jež rozhodně znamenaly něco neobvyklého, uznala za nejvhodnější nevzítí žádného zřetele, jakoby si jich ani nebyla povšimla. Něco takového její praktická jsoucnost zcela vylučovala; ale bylo přece jen nejlepší, dělati k tomu zcela nevšímajíc v dobrém i zlém, tak jisté choulostivé životní věci nejlépe se obejdou. Tedy nic o tom — tady jedná se o prvé přerušené pásmo dějové, jež vyneslo kaz na hamanu, srážku, ztrátu prémie a k tomu tedy třeba se navrátiti v celé důraznosti, jež musí zůstatí neochvějná.

A jakoby tedy nebylo nastalo prvé přerušení, pokračovala v této neochvějně důraznosti.

„Prašivý pse,“ opětuje, jakoby schválně přejímala od prvejška, aby tím snáze zavázala zas svou věc; „nezabuko mizerná, jedna potvoro, zapomněl's kalcovat čí co? Jakoby pár šajdavejch volů do toho tláplo? A něco takovýho provedeš na starý léta, za co by každěj učedník se zastyděl, a k tomu ještě v takovýmhle pádě, u takovýhohle díla?“

Stařec k tomu všemu jen tak malátně komíhal hlavou zdržev posléz svůj výbuch, jehož sledem ještě jen zamo-dralé rty se mu třásly a prudce mhouraly zaslzené oči.

Všeho toho si matka nevšímalá vedouc jediné svou, v tom vzhledě, o nějž se jednalo. Mezi tím podstoupila od stavu a nachýlivši hlavu jako v napjatém uvažování, jala se chodit po sednici. Jaksi nehorázně, důležitě. Při tom mluvila dále, ale hlasem již nižším, jaksi zpěvavým, jaksi unylým, pokud se to u matky dalo říci, jako již pro sebe, u vytržení nepotlačitelné bolesti:

„Tedy mně se srážkama začíná . . . se srážkama,“ a v kornout sevřenou rukou naléhavě narážela si na čelo, jakoby nemohla pochopiti, co se to děje. „Kam se poděju u pána . . . a zavolá: dejte si teda kus, vosobo, zas vy.

Půjdu teda, ale jak půjdu . . . Boží rodička s takovou nešla za svým božím synem na tu Kalvarii. Kam bych se raděj s tím kusem nepoděla, já, která nemusela se za dílo hanbit. A pán bude čekat, celý čekat, jak to dílo na mustr u nás dopadlo. Kam se podít, ale už to tam položit musím, a budu stát jako hříšník a takle se třást a studem propadat. Až to pak začne . . . Pojdte sem, vřeže se najednou hlasem do člověka, tak divně, hrozivě, a ten hlas jeho při tom, už ho slyším. Co pak je to, Doubravská — a natáhne mně před oči plátno, před samé oči mně ho natáhne a div člověka nepohlí. Kam se honem poděju, co jen řeknu . . . A pán zatím spustí, jakobych ho slyšela: Ó vy prasata, to že je dílo, tahle čerťova vomáčka, to že je od vás dílo — hrom vás potluc . . . a jen co je pravda, v právu bude. Co mu řeknu teda, co mu odpovím, budu mu vyprávět báchory nějaký? A on začne zatím diktovat: tolik a tolik šteniků, tolik a tolik šestáků . . . a už to je . . . ani pána boha se nedovoláš, ale co je pravda, bude v právu náš pán.“ Náhle se obrátila ku starci a jaksí tak vytrženě: „No, ale to se, hochu, podivíš, to ti do krku nepřibude, a myslím, že docela ne. Taký konců se brzo spolu dopočítáme . . .“ Leč najednou zanechavši přetvářky, začala matka divě brykat: „Já tě naučím, hovado hovadský. Máš po fajčení, ochlemtol! Máš po všem, to si pamatuj pro vždycky . . . takový peníze pryč, premie pryč a ke všemu vostuda, a tolik na nás drželi! Prašivý pse, nezabuko jedna!“

Tu matka začala zuřivě obě pěstě a div se znova na starce neuvrhla. Její jako černě podběhlé oči div ho nesežehly — ó tu raděj vyhnout se takovému pohledu matčinu, ale stařec neměl kam a jen úžasně v sebe shroutil ramena.

„Co teda blekotáš,“ ubrýkla se ještě zuřivěji, vidouc, že on k ničemu se nemá a že jen tak jako skrček sedí a třepe tou hlavou pitomě nad plátnem. „Párej! Nazbyt času nemáš!“

Ale starý neposlechl, poslechnouti nemohl. Jaksi se sice vzpamatoval na velivé matčino obrýknutí, ale ne aby dle něho dal se do párání kazu, dá-li se vůbec aspoň poněkud spravit. Místo všeho jal se slézati se stavu. Bůh milý ví, co dělo se v těch údech za toho slézání, jemuž jakoby nemohlo být konce, a nemohlo zároveň být konce jakémus úžasnému utrpení v bytosti starcově, jež v ní vystupovalo čím dále zřejměji. — Matka přihlížela, začala býti jaksi pozornou a byla opravdu překvapena. Ale nechala ho, v dychtivém očekávání, nejen co to vlastně zamýšlí, ale co vůbec ze všeho toho pojde.

Konečně starý slezl a zůstal shrben, nemoha se narovnat, celý se chvějící. Hledal rukama kolem sebe, v čem by našel opory, a když se mu vskutku podařilo o cosi se oprít, což trvalo až namáhavě dlouho, vyhledal úpěnlivě očima matku číhající po něm jako jestřáb. Stařec hekl, zachraptěl:

„Dopřej pokoje, odpočinku . . . aspoň chvíli . . .“ doznělo mu z hrdla dutým, propadavým, namáhavým zvukem, jenž více strhanému vzdechu se podobal. A dále jako již pro sebe zvolna stenal: „Ah, už to se mnou nejde, jsem pryč . . .“ a vzlykl tu jaksi do výše. Načež svěsiv nízko hlavu jako do úpadu utahaný starý kůň, ještě vydechl: „Bude to snad se mnou konec.“ Hlava mu pak ještě o něco níže klesla a zůstala tak tkvěti ve svém ponuru jako k zemi tíhnoucí závaží. Matka s něho nespouštěla očí, záhadně mlčíc a nehýbajíc se, a on jakoby tonul zcela ve své neznámé zřícené tíze. Takové celé zřícení a zničení vynášelo se z tohoto vzhledu, a jakoby v tomto svém tkvění zrovna hynula duše starcova. Nejisté mhourání jen ještě oživovalo přimklé jeho zraky, kamsi v trudné neznámo se vížící. Načež z nenadání napolo se otevřely u nehybném vyjevení úžasu. Zamodralou mázdrou potahovaly se při tom jejich zřítelnice jako v umírání. Hasly to a úprkem je přepadala tma. Brada

zároveň spadla starci a ústa vyzela v příšernou hlubinu. Bylo to úplně vysilení a ochabnutí sil, potřebujících odpočinku anebo již dokonávajících.

Matka ho chvíli nechávala takto před sebou. A pátravý, vlastně zžíravý její pohled, jímž starce zrovna celého ohlodávala, přecházel posléze v jakési zdání úsměchu, v ironické sešklebení, tanoucí najednou ve všech rysech jejího obličje. To sešklebení pojalo v sebe chtivě a nemilosrdně celou tu shroucenou bytost starcovu.

„Ale,“ pověděla konečně, protáhnuvši toto slovo v neoznačitelný přízvuk takové jisté bodrosti, kterou rdousila, a zároveň podivení, v němž jakoby si libovala. „Ach . . . ch . . . ch . . .“ dodávala si pak pro sebe v téměř libování si údivném a ruce si dala dohromady v gestu tajemnosti, zůstávajíc tak chvíli v dojmu jakéhosi znamenitého odhalení. A patrně v ní toto odhalení dále pracovalo a bylo třeba se s ním trochu poobratit, což matka také učinila. Neb nechavši pak starce na chvíli bez povšimnutí, a jakoby se jí tu bylo najednou všechno vysvětlilo, rozešla se významně po sednici u vlastním silném uvažování. Mezitím si v přestávkách, majíc hlavu uvážlivě nachýlenou propovídala: „Že teda konec? No, když konec, tak konec, toť se rozumí . . . A teda konec, když by měl být vlastně začátek,“ při tom potutelně mrkla a k nosu přiložila šelmovsky prst, jakoby tu žertovnou nerosvonalost vyznačovala v celém jejím směšném významu. Ale pak jaksi zase věc tu uvedla u vážnější její stránku, že ji nelze pojímati pouze lehce, vtipem jakýmsi, že je tu zároveň mnoho na pováženou. Neboť zachmuřila se, spjala rty, obličej se jí úporně sevřel. „Vskutku bych se nebyla nadála ani,“ cedila pak jaksi hořce, nedůvěřivě téma svýma zprýskalýma, hrubýma, jaksi nadsazenýma rtoma, jež někdy trochu připomínaly u matky koňskou tlamu, a nechala pak rty ty provalovati se ještě na okamžik beze slov, jako u vnitřním jen pokračujícím propovídání . . . „Ach . . . ch . . . je-li přec

možná,“ za chvíli zas řekla opřevši prst o čelo, až se propjal, jakoby se lámaje. Pak pohodila hlavou jako v uzavření, rozluštění, resignaci: „No co, když konec, tak konec!“ řekla, ujistivši tím jaksi samu sebe a rozhodila rukama, rozpjavši do široka prsty. Tak chvíli zůstala jako v dokonaném nepochybném již uzavření, v němž měla jen sebe, svěřené sobě tajemství na zřeteli. Až pak náhle obrátila se na starce, jakoby si teprv vzpomněla, že vlastně při tom tajemství je také nějak zúčastněn, že ještě tu svou osobou vlastně také vázne.

„A jó,“ řekla nejdřív skoro přívětivě, očima ho při tom jaksi povzbuzujíc, že tu není nic tak zlého . . . „ale přece doděláš, viď že, Frýdolín?“ téměř naléhala. Ale ten zůstával jak byl, těžce opřen, neustáváje se chvěti jako z podzima suchá topolová sněž, neodpovídaje. I na žilnaté ruce, o něž tak namáhavě se opíral a které jen z těch suchých napjatých žil zdály se pozůstávati, přecházelo cloumavé zachvívání. Mohlo se očekávat, že každé chvíle vše se musí zřítit, jen co ta nejistá opora rukou ještě se podlomí. A to bylo výmluvnější za každou odpověď. A matka porozuměla této odpovědi a podle toho hned se zařídila. „Teda ty že opravdu nemíníš ani už dodělat,“ obrýkla se najednou tvrdě, v takovém zhurta zasápání, a v onom zachmuření posupném, jež značí zlověstnost, sevřela obočí, že zdálo se ještě příkrejší a nelidštější než bylo. Žluté rozházené zuby jakoby byly při tom mimovolně zaskřípěly. Však odpovědi nevyčkavši, že jí nebylo jaksi třeba, vyšla hned ze sednice a šla zhurta kamsi přes síň, ponechavši starce jeho zvůli, v níž jakoby si byl umínil více nedodělati . . .

A on ohlédal se nějak v úžasu kolem sebe, nejistě pohledem tápal, jakoby mu vše připadalo neznámým světem, a vybírala se z pohledu toho hrozná nejistota duše.

Zapadly jeho oči kamsi do oken. V němž ševelení sbíralo se tam šero vůkol, v mihavém, matném kolísání na

stupovalo jako v stálém se divném ukládání. Jen do těch oken zřela ještě bělavá nejistá dálava nebes, od ostatního šera trudně vyznačená, jež nížila se zvolna a úžila se všech stran, šerem víc a víc obvláčena. Jakás šerá hlava klonila se to tam v pochmurnosti tíhy dum k soumračnému obzoru. A vše temně hluboce průhlednělo, jak bývá v poslední chvíli před úplným ztměním. Pak již jen jakás nekonečná straň vynášela se v příkré bezednosti v zčernalé dáli proti oknům . . .

A klekání kdes tam nastoupilo . . . v hlubokém zasmušení, jako u ztajení smutkem soumraku, zanášel se do jizby sem ze vsi hlas zvonu. Některé úderý prorvaly se význačněji a zůstaly jako hledět do duše. Tak jakoby nastoupila chvíle upomnění na vše, co nenáleželo pozemskému žití a určení . . . Starcovy rty prázdně zaševlily, ruka jeho se pozvedala; ale nedonesla se kam as chtěla, klesla zpět, jakoby ji strhla neznámá tíha. A jen to prázdné ševelení jako bezzvuké otrásání holé haluze neustávalo dále tkvěti na bezbarvých rtech. Někdy zůstaly na okamžik matně pootevřeny, cosi v prázdné duti jejich stanulo, co strnulo úžasem jako onen některý prorvaný úder klekání . . . ach, pak znova na prázdno se rozešly jako vymřelé hodiny.

Zvýšeným, tak úporně sevřeným hlasem umfráčku ukončilo pak náhle klekání, jakoby ty zvuky cosi zadržlo . . . A jakoby na to znamení byla čekala, nastoupila tma hned úplná, aneb aspoň se tak zdálo po náhlém tom zněmění a zapadnutí ticha!

Starcova hlava v jakési šeré, významně prázdné silhuetě sklonila se na samý stůl a zůstala tak nehybně . . . Přilísalo se cosi úkradmo k němu a něžně vzepřelo se o vetché jeho tělo. Jejich starý pes to byl — —

Během noci pusté a hluboké, naplněné onou tmou, již tušíte v ústraní všeho života, jaká rozkládala se vůkol osamocené chalupy Doubravských, — a v jaké tak mizivě vše

lidské se pohlcuje, jakoby navždy zacházelo, aspoň v těch horách to tak připadá — za té noci, otrásané burácením vichru a zlověstným jakýms nepokojem, jenž tak naléhá na srdce lidské, několikrát matka Doubravská vstala, jaksi tak tajemně, v onom ploužení se záhadných úmyslů, když jednou opanovaly duši, jichž nelze se více zhostiti. Počínala si chvíli tak neoznačitelně, dokud nerozsvítla, sáhajíc kolem sebe jakoby činila styk s neznámými bytostmi, sunula tělem jako v mátohách, nad nimiž ještě nezvítězila a strašně očima pátrala kolem sebe. Pak rozsvítivši, jakoby samo se bylo rozsvítlo, starému posvítla si do obličeje. To světlo se nad ním vzneslo jako zlověstná příšerná bludička připutovavší náhle ze záhadného temna. Do samých pak vždy tváří vhržilo se to světlo. Viděla vždy, vlastně spíše postřehla, že dotud ty oči stařecké byly rozevřeny, široce, bludně rozevřeny jako v zděšení a úzkostném zmatku do té neobsáhlé strašné tmy, otrásané vichrem a zlověstností jakous, ale že zavřely se vždy a pevně uzamkly v chvatu a ulekání, jakmile se světlem se přiblížila. A zároveň dosavadní oddechy ve stařeckých prsou, jak jim dáno bylo, vlastně to měkké udušené sténání, jež po celou noc se z nich teskně a ustrašeně vybíralo, rázem se utajilo, jakoby to bylo tělo neživé, aspoň zdát se tak chtělo, nechtějíc se prozraditi. Jen pak jakýs neoznačitelný rys zůstával se chvěti v této tváři, rys hluboký a tíživý, jako z nitra se protrhávající, což nepocházelo snad od mžikání kalného nevlídného světla. Pátrala vždy dlouho matka v té tváři stařecké, odleskem světla divně sesinavělé, jež chtěla se zdáti mrtvou. Bylo to ono zapátrání příkré, bezohledné strašnosti, s níž zmocňujeme se těla pro své úmysly bez ohledu na duši. Také jakoby jen matce jednalo se o tuto tvář, již se zmocňovala, a duše jakoby tu nebylo, ta nechť úzkostí zhyne. Jakousi takovou úzkostí zdála se hynout ta duše stařecká, ucitivší na sobě to světlo vražedné . . .

Pak matka náhle zhasla, zase jako v tajemném propadnutí ve tmě..

A šla si zase ulehnout, aniž dalo se to postihnouti, majíc mnoho v duchu k rozebírání . . . A naslouchala při tom těm burácivým úderům tmy, pozastavujíc se jaksi při nich . . . a naslouchala tomu udušenému zvukovému vlášení ze stařeckých prsou, jež povolna se z nich začalo vybírat a jímž duše stařecká jaksi zase k sobě přicházela, rozkvilujíc se a odvažujíc zase po svém dýchati, v neutlučených svých úzkostech a nejistotách. Tomu stenání naslouchala nejpjatěji, při něm pořád vytrvávajíc, neboť usuzovala z něho, co mělo býti dále. Jako pásmo, jehož nelze se dovinouti, táhlo to v mysli její. A pořád nebylo jaksi konce. Konečně rozhodně přeložila hlavu na kanafasovém polštáři. — No uvidíme, zahouklo to v její duši jaksi zbývavě ze všech jiných dojmů: — když konec, tak konec — přisoudila posléz v duchu, s hrozivostí, jež již spěje k cíli. A umínila si pak spát.

A strašná, neobsáhlá tma venku, otfásaná záhadnými vzruchy, jako do nekonečna vzrůstala — — —

Ráno ke čtvrté hodině matka vstala. Vstala zcela jako obyčejně, po dávném pořádku, v němž nebylo příčin cosi pozměniti. Starý jen, jenž jindy býval vždy již za stavem, ještě nevstával. Hm! Musela ho ovšem někdy druhdy také buditi, ale nerad to Doubravský připouštěl, sám se raději vždy po možnosti vynasnažil, nebývaloť to buzení matkou zrovna nejněžnější. Také proč by mělo být. Činila to vždy zhurta, s rámušem, lála při tom, vyčítala, hulákala, nadávala nehorázně. — „Vstávej voskroune, hni sebou čertova palice jedna.“ Jakoby svět měl se zbořit, kdyby byl o chvilku déle pohověl si v sladké zemdlenosti spánku, o malý veršík si zadřiml, nerozvázal hned údy k té další pouti za stavem, o níž se mu zdálo, že vlastně ani neustala. Nerad a jen zřídka tedy připouštěl to Doubravský, raděj

vždy vše přemohl, třebaš vždy zrovna lámat musel to vzpírající se tělo, jemuž chtělo se ještě odpočinku. A vstávala-li tedy matka, vždy obyčejně nacházela ho již u práce, ač ještě i tu kručela a neopomenula nikdy říci, významně prohlížejíc hodiny, jak dnes je již pozdě a jak ten den utíká a že vlastně nic se neudělá a jen by se jedlo pořád — ač se ještě nejedlo a chvíli to ještě trvat bude, než matka něco k snědku podá. Oh, nepoznalt téměř za celý život sladkého toho poshovění údům v probouzejících se mráko-tách, z určení do určení byl hnán a vždy s výčitkami a láním . . .

Vstala tedy obvykle matka Doubravská, rozsvítila. Nikdy hned nezatápěla, aby se uvařilo trochu té „ochlem-taniny“, jak přezděla to protivné, zbytečné jídlo, jež mělo být pořád pohotově, hezky to bude ještě chvíli trvat. A zatím tak syrovo, pusto bývalo v nevytopené jizbě s němým upjatým krbem. Záhy by se totiž snídalo, kdyby již bylo uvařeno, a byl by pak zase brzo hlad, zase samé jen to protivné zbytečné jídlo. Vyčkávala vždy ze zásady, z politiky, s topením a se snídaní, a pak se to již dopo-ledně nějak vydrží, když hodně pozdě se snídá. A třeba v zimě mráz províval sednici a křehly ruce a dech se srážel, nikdy hned nezatapila. Také v šetření paliva měla systém —

Rozsvítivši dnes, pohlédla na hodiny. Starý tedy dosud neseděl za stavem. A jakoby se vůbec k tomu slézání neměl. „Pro Krista Pána,“ zalamentovala matka v úmyslném jakémsi zděšení — „už tolik hodin! Ineš teda sebou zatra-cená čertova palice,“ rozbrýkla se tedy do míst, kde stařec spal a jež sestávala v zápeci na jakési palandě z jakési suchaniny slámy a hadrů, v něž bylo vždy co nejúzkost-něji a nejvypočítavěji se haliti, aby se jich jaks taks po-dařilo využítkova'ti pro nejnnutnější pohodlí a zahřátí svého těla — peřin u nich skoro nebylo, zvláště ne pro něho,

*

neboť všechno peří matka prodávala a slámu přebytečnou také prodala a ostatek vystlala dobytku. — „Včera se's nepřetrh,“ pokračovala jaksi říčivě, v takovém dohánění provi- nitce, „a dnes zaspáváš místo abys všechno nadhonil, he!?“ A zrovna skrze stěny pronikalo to sveřepé ržání brýkáni matčina. Byloť patrnó, že počínala si tak, jakoby včera se starcem vůbec nic neobvyklého se nebylo, událo anebo bylo-li cosi, jakoby tomu vůbec nepřičítala žádné váhy a vůbec to nemělo nějaký opodstatněný smysl, aby se k vůli tomu měl snad u nich měnit pořádek. Snad i také všechno matka zaspala, jakoby si byla řekla, však se to zase rázem všechno samo okáže. Také se vše samo okázalo.

Z lože starcova ozvalo se jen slabé záupění . . . a jakýs zápas se tam dál, zachrula se sláma, prkno zapraštělo. Načež za chvíli, po jakémsi patrně úžasném namáhání začal se odtud pozvedati trup starcův, za bolestného hekání, jakoby se mu bylo vydobývati z nezměrných nakupených na něho překážek; ostatně z té cuchaniny hadrů bylo to i nesnadno, a tentokrát zdálo se, že se jimi byl stařec obložil co nejdůkladněji. — Podařilo se starci konečně, že se posadil. Vlastně sebou kolísal v této posici, těkal kolem sebe očima, čehosi se jima úzkostně zachycuje. Jeho tvář vypjala se neoznačitelnou bělostí a rty nějak zúžené, proniklé ostře do této tváře měl temně fialové. Nejdřív jima cosi začal blekotati, jakoby zvuky, jimiž vysloviti se chtěl, roztríšťovaly se a podvracely se dříve, než se jim podařilo dobytí se na venek. Tak nějak strnule a marně dobývá se pták z klece ven. Strašné zubožení zíralo z této bytosti. Leč konečně uspořádalo se jaksi ve starci vše to, co hrnulo se mu na zemlené rty. Smutnýmá očima utkvěl na matce, a jakoby se v nich tříštila dávno vyprahlá stopa slz. — „Pro — smilování — boží,“ vynášelo se mu ze rtů takovým stísněným prázdným přízvukem, plným zajikavého, bezna- dějného stesku, jakým pták ozývá se z podzimu v lesní

pustině, a tak nějak táhle a přerývavě, v jakési unylé zkomíravé zpěvnosti zchřadlých srdcí stařeckých, tak že to připadalo, jakoby žalm se pěl — „pro — boží — smilování — popřej — matko — aspoň chvílku . . . aspoň chvílku,“ zastenal úpivě a klesl náhle hlasem: „abych se sebral a odpočinul si,“ vydechl a také mu hlava klesla. A pak již jen jako pro sebe lomozil zchřadlý dech: „Nemůžu — je to snad konec se mnou . . .“

Matka naň popatřila v nevěřicím úžasu. A zrovna přikře se spjal ten její pohled v starcovu zřícenou bytost. Ta bojácně nějak v sebe se schoulila a jakoby již jen očekávala ránu, jež musí naň dopadnout. Začal takový ironický zlobný úsměch zahrávati na matčiných ztuhlých rtech. Pokývla i tvrdě hlavou se strany na stranu, která na svém vyčnělém neženském krku jako na stvolu se klátila. Ale nic nefekla, jakoby k tomu, co stařec mluvil, odpovědi nebylo třeba. A bylo-li třeba, že musí se to státi se zvláštním důrazem, k němuž třeba jistých nahodilostí a příprav. Šla kamsi na polici, tam cosi chvílku hledala. Bylo zatím ve sednici jisté strašné, napjaté ticho, strašné aspoň pro tu bytost na palandě, a záhadné steny rozbíhaly se po jizbě. A vynašla si tam matka bukový masivní válek ze starého dobrého dřeva, za němž jednou za čas kousek toho prádla převálila. V jejím konání bylo sice cosi váhavého, jako zdumčivě prodlévajícího, ale jinak pevného, ustanoveného, jako u toho, jenž ví, co chce a co chce, účelně, rozmyslně i provádí. Byla při tom i trochu jaksi starostliva . . . „Podívejme se,“ mumlala pro sebe, skoro více jen v duchu uvažujíc, co přecházela s válkem po světnici — „najednou u nás nějaké nemůžu . . . nějaké odpočívání . . . když najednou se nechce . . .“ a mezitím došla k starcově palandě. Tu rozbrýkla se až úporně: „Teda odpočívát najednou se ti zachtělo?!“ při čemž zkrivil se jí celý obličej a s křečovitě napjatých rtů jedním koutkem jaksi dolů vřezaným vy-

trysklo něco řídkých slin. A jen dořekla, a již nehorázně zmávnuvši celým tělem praštila tím bukovým válkem po starcovi, pořád po ní tak teskně strnule patřícím, jakoby u ní vyhledával, čeho se zachytiti; někam do boku ho to zasáhlo.

Stařec, temně zaúpěv, skácel se do hadrů palandy.

Po té matka vzala světlo — nač svítit, nedělá-li se — a majíc jím obličej v jakési příkré úpornosti ozářený, jakoby byla vykonala jistý strašný, ale nutný obřad, vycházela zdlouha a pádně ven, do chléva. Bylo pak odtamtud slyšet ohlas jakési nehorázné práce, když se koná více po paměti, v mechanické sice jistotě a v jakési vnitřní kypivosti nahromaděné energie, kteráž ale zatím cele je zaujata jinými cíli a úmysly, a práce ona je jaksi bezděčnou. To si byla matka jista: jestli by se ten člověk jen přetvářel anebo co by jen tak trochu něco s ním bylo, to, co mu provedla v neomylné volbě prostředků zkušeného experimentátora, to že by mu bylo již rázem pomohlo na nohy; i zrovna chromec div by nevyskočil, aby unikl takovéto ráně bukovým válkem — aspoň by dělal, co by vůbec mohl ku své záchraně. Ale nestalo se, co očekávala — vlastně i neočekávala, ale jista si tu musela být — nepřetvářel se dozajista. S rozváznou a svých cílů vědomou myslí téhož experimentátora postřehla matka celý stav a na tom základě životní její energie budovala ostatní své dílo.

Za nějakou dobu, zahalena celá v těžký dávný svůj salup, odebírala se pak z domu — do tmavého nevlídného rána. Studená těžká mlha vláčela se údolem. Z ní jen černé kosmatiny lesů matně se stran se prorývaly, a jakoby s touto ponurostí sdružený táhl křik vran. A zvonili právě ve vsi na ranní. V takovém tísnivém nesmělém prolamování se rozléhal se zvon pustou ustrnulou ranní temnotou. Odebírala se to zas do kostela — právě vhod a v čas. Činila to jen ostatně tehďáž, stála-li vstříc závažným událostem života. Jindy do kostela nechodila, nenapadlo jí takto mařiti

čas, třebaš přes celý rok v kostele nepobyla, přihlížejíc k této potřebě zbožnosti pouze jako k mimořádným případnostem nevyhnutelné životní nutnosti. Pak ale to bylo na místě. Nerada by se počítala mezi ony „nebeské kozy“ zdejší vsi, jimiž tolik opovrhovala. Jakoby u matky jen platilo: — Člověče milý, hleď si pomoci přede vším sám; musíš ostatně chtěj nechtěj. A teprv když nějak docela nemůžeš aneb jaksi jinaké je ti toho potřeba, hledej si již pak něco nad sebou, jak to je zvykem . . . a snad jak se to i patří — ale i tu jakoby neopomněla dodat: ač i to ti sotva co platno bude, mělať vše to dávno zkušené . . . leč přec jen jakoby to bylo nějak potřeba, byť i jen tomu zvyku mělo se vyhověti a nebylo si ostatně pranic co vyčítat. A právě dnes zdála se jí toho také nějak potřeba.

Šla vztýčeně svým rázným, nežensky přesahujícím se, ale jinak uvážlivým krokem, v jakémsi slavnostním vypjatém vzrušení myslí. Nalézala se zajisté před rozhodnou jakousi událostí jejich života — ale ve zmatku a nepohotovosti neměla ji překvapiti. O to jakoby se velmi jednalo matce, neboť pak jedině lze se vším bezpečně a výhodně zajistiti. Byla pevná a uzavřena, nekolísava, beze zmatku, v žádných pochybách stran toho, co se připravovalo. — Přetvařoval-li se jen, to by mu bylo jistě pomohlo na nohy, usoudila si v duchu několikrát ne bez jistého uspokojení nad svou promyšleností v takové nesnadné věci životního se přesvědčení, a zahrál vždy jistý krátký úsměch na tvrdé její tváři, při čemž žluté zuby se hranatě odhalily. — Ale nepřetvařuje se, usoudila rozhodně dále. A žluté zuby její zas se zastřely a vše u výrazu její tváře ustoupilo chmurné, zaujaté vážnosti, při čemž tato tvář nabyla jakéhosi vzezření vrány. — Pro všechny případy však bylo potřeba, co provedla — jak ho znala, usuzovala ještě mimoděčně, jako zbytečnou namátkou, co by věc tu načisto odbyla a odbyvši to takto, neměla pak již stran té věci žádných výčitek ani

jakéhokoliv znesnadnění svědomí. — A je-li to něco jiného (na tom v myslí spočinula s podivným důrazem, aniž uznávala ještě za vhodné zřejmě nechat vyniknouti celý význam tohoto jiného), jak se už podobá . . . no, pak se už uvidí. — „Uvidíme!“ vyřkla pak na hlas v neodolatelném hnutí toho svého nitra sprádajícího divnou osnovu svých záměrů a vyslovila to ve způsobě mohutného přesvědčení, v němž dávno již víme, co a jak bude. Věděla dávno, co a jak tu bude, hned jak věc ta nastávala, uzavřela vše na ráz v celém jaksi dosahu, vše to, co zbývalo k životu a smrti tam u nich, jakoby najednou v drtivou náruč své strašné neodchylující se energie obepjala. Ponure zazněl její hlas do ranního šera, jakoby osamoceného ve všech končinách. Načež přikývnuvši si jako na dotvrzenou přidala značně do kroku spěchajíc ke vsi ke kostelu, kam právě dozval hlas zvonu.

Z východního obzoru ozval se zatím nespělý šerivý úsvit dne. —

V kostele byla zase málem sama. Jen několik těch „nebeských koz“ v jedné lavici seskupených tutlavě předrbávalo vesnické poměry. Byl-li šepot jejich příliš horlivý, kdy do sebe baby téměř hlavy vetknuly, ohlédl se po nich káravě kostelník s dlaněmi zbožně a oddaně složenými v sebe, stoje blíže kazatelný a nemaje právě co na práci vzhledem k službám božím . . . Několik těch svíc na oltáři v ranní studené mlze až i sem vniknuvší červenavě plannoucích s matnou duhovou sférou kolem svých plamenů, a plačtivě zkomírávavý hlas kněze jako ze sna se vzbuzující, a unylé zvuky varhan, někdy pronikavě zapisující anebo zase nenadále přeskakující u falešný nežádaný tón, podle toho, jak kterým píšťalám, naplněným vrabčímí a netopýřímí mrtvolami a staletým snad prachem a vosími hnízdy, a rozpukaným a rozcloumaným se uráčilo, kladoucí se potácivě prostorou chrámovou, k nimž jenom několik tře-

slavých a jako bezdechých hlasů se připojovalo v takovém stenavě divném, monotonním, ale nerušivém nesouladu — to vše za toho mdlého vláčení se sporé jako vyšeptalé vůně kadidla, jež je zvětráno a s nímž se šetří, působilo ulehavou stísněností, v níž tak rádo by se spalo, dumalo a mdlelo v pohrobující se zapomětlivosti. Také jeden stařeček o samotě v lavici, ustav v skřehotavém svém zpěvu, patrně usnul. Na „nebeské kozy“ v šepotu svém zase horlivěji vyniklé bylo potřeba se opětně káravě ohlédnouti — však za to kostelníka také jak se patří proberou. Měl nedávno jakousi nesnáz stran nějakého zádušního dříví a nějaký ornát měl se neshledati, ale ono divně se povídá.

Matka Doubravská, usednuvši si až v nejposlednější lavici pod samou kruchtou, přes mši nezpívala, jakoby dnes měla více co rozpomínati a uvažovati o všem tom, co u nich nastávalo a stran čeho se již ustanovila; byloť ale ještě třeba o všech podrobnostech v sobě se dohodnouti. Ku konci pobožností zdála se již dohodnuta. Při obětování nápadně horlivě se poklanivši a takřka usedavě vyběvši se v prsa změnila náhle jaksi veseleji svůj obličej, sevřený dosud v napjaté strnulosti, vyhlédla jasně a pevně kolem sebe a pozvedla zároveň svůj silný tvrdý alt. Zalehl skoro rušivě do té spavé mátožné nálady chrámu, v níž jen jakoby pavouci spřádali své vlášení, až se po hlase tom „nebeské kozy“ ohledly; a také z krucht, jakoby tímže popudem, varhany spustily svěžeji „Svatý, svatý, svatý“. Všechno to tlení prachu a mrtvol a dávnověkosti v jejich píšťalách jakoby oživilo a chvíli nic nepřeskočilo — vše jaksi bureoval a k povinnosti uváděl onen tvrdý svrchovaný matčin alt. I onen uspaný stařeček se vypoťácel ze své dřimoty, zvednuv udiveně hlavu z černého šátku kol krku a bezzubé dásně dosud zjevně rozevřené sklapnuv, ostatně také možná vše pro to, že bylo už konec mše, na niž on chodíval se vyspati . . . Takový jaksi nehorázně vítězný byl

ten hrubý alt matky, jakoby sám v sobě se povznášel ve svém neodolatelně nabytém přesvědčení: „Budiž na věky chválený, ode všech velebený . . .“ dozpívala matka . . .

Načež začali se spoří věřící rozcházeti a mezi tetkami, sotva přišly ke kostelnímu prahu, horlivě a vydatně a opětovaně se pokropivše, se to rozhučelo jako v úle, a takřka očima, v naléhavé lačné druživosti svých duší do sebe se vpíjely, aby neušlo jim vespol slova a ani nejtajnější myšlenky o spolublížních, ač neznámo, koho měly v paradě . . . Matka vyčkávala na posled, až poslední svíce zhaslá kostelníkem dočadila. Omočivši spoře prsty v kropence u vchodu horlivě se pokřizovala, poklesla několikrát v kolenách, až sukně dotkly se dlažby chrámu, a vycházela ven. Pan farář právě také ubíral se ze sakristie, a setkav se s matkou, nemohl neosloviti tuto řídkou svou ovečku . . . „nebeské kozy“ mezi tím sbíhaly se jaksi mlaskavě a jaksi prodlévavě libat bílé tučné jeho ruce, což bývalo poslední pochoutkou jejich pobožnosti.

„Aj, aj, zase jednou vidíme matku Doubravskou u nás,“ oslovil ji kněz ve vlídné káravosti. „Co pak děláme, co?“

Matka poděkovala za optanou. Pak se vážně, důležitě zachmuřila. „Není u nás, jemnostpane, všechno v pořádku,“ vypovídala pak jaksi tajemně, zvýšeným, unylým hlasem. „Počítám, že k nim brzo přijdu se smutnou, s tuze smutnou, aby se k nám taky vydali . . .“

Na líci kněze pominul úsměv, jímž od let navykl obestíratí svou tvář, a dodav jí starostlivého skoro ulekaného výrazu, zeptal se udiveně:

„Co pak, co pak? Jenom ne s něčím nepěkným. Zlého bylo již dost u vás a dobré to by mělo teprv přijíti . . .“

Matka chmurně zakývnula hlavou, jako v trpké beznaději:

„Ba mělo by teprv, mělo. Ale nepodobá se. Náš nám začal dělat nepěknou,“ vypovídala pořád v té zpěvné uny-

losti, s níž lid sděluje své významné události. „Je tak mizerný, chuděra, najednou se to naň seslalo a ani mnoho naděje si zrovna nekladu.“

Přitřela si tu z pod salupu vyniklou kadeř a oči jakoby se jí smutně zakalily. A najednou přiložila i dlaň k nim, ale to jen jako na bezděčný okamžik. Pan farář ještě se vyptával, načež dav jí obvyklou potěchu, odebíral se přes hřbitov na faru, nyní tím spěšněji, oč byl zdržen, čekala ho již snídaně.

A matka se také odebrala.

Bylo potřeba zajít k faktorovi. Nerada tam zrovna šla. V síni u faktora tlačilo se již množství tkalců. Dusivý, spárený a jaksí hnilobný zápach se šířil síní, jako tam, kde shromáždí se množství chudých lidí. Každý z těch lidí jakoby s sebou přinášel část hrozného zápachu svých po celý rok nevětraných chudých sedniček, naplněných puchem sličty a zchřadlých, nedostatečně vyživovaných těl.

Faktor, znaje ten zápach, všechny nechával v síni, nechávaje jen dvěře pootevřeny a volal do vnitř jednoho po druhém. Dnes ještě vespával, bylo jim čekat. Nebylo mnoho hluku a živosti mezi těmi lidmi. Byli všichni ve starostech, jak odbudou své záležitosti, a těmi nemalými starostmi neustávali se zaměstnávat v mysli; byli pak zvyklí mlčení ze zákoutí svých stavů a pak bída vůbec je tak zamklá — a pak kdyby některá žvavá stařenka nakrásně uvolnila uzdu svému jazyku, nebylo by to na dlouho. Otevřely by se dvěře kontoáru a vydatné zakřiknutí postačilo by zase zjednatí ticho. „Nebečte mně tam!“ volalo se obvykle odtamtud při hlučnějším hnutí a nebylo pak již radno neposlechnouti.

Zatím došlo k odvádění . . .

Dnes byl faktor velmi nevrlý, byl velmi nevyspán, dlouho se večera sedělo u Pultarů, hrálo se, prohrál. Snad

i také nedařily se obchodní záležitosti, dostal snad špatné zprávy, a vše museli odnésti tkalci. Měli dnes zlý den.

Když došlo na Doubravskou, uvítal ji faktor v zlověstném tušení: „Kde máte dílo?“ když pozoroval, že nepřichází se zbožím.

„Jdu jim to zrovna pěkně omeldovat,“ pokorně a obezřele jala se hovořit matka. „Nebylo nám možná dodělat, dozajista nebylo možná, ač jsme se namáhali srdečně, abysme vyhověli v čas —“

Faktor ji přerušil, nemoha se již zlostí udržeti. „Hrom vás zas jednou potluc!“ rozkřikl se svým tvrdým posupným hlasem. „Člověk se spolehne,“ pokračoval pak v jakési zle vyčítavé, odpuzující lítosti, „počkej, myslí si, dáš to jen těm lepším do díla, slíbí jim, udělá co může — a banda nevděčná na konec takhle to člověku vymňoukne. Že vás přec jen hrom nechce jednou potlout, čertovi kukani . . !“

Tkalci v síni, kam vše příliš bylo slyšet, částečně i vidět, bázně se krčili, chvělo se úzké malé jejich srdce. Některá stařenka jako ve zbožné bázni učinila v kolenech dřep. Doubravská vyslechla v klidné pokoře, ba i v jisté odevzdanosti faktora, jista jinak svými důvody. Když přestal lát, odvrátiv se v jakési hněvné, uražené lítosti ponure k oknu, poshověla ještě matka chvílenku s řečí, neuráčí-li se totiž pánovi něco dodati. Když nic nedodával, vyčkáváje jaksi jejich důvodů, zahovořila se své strany, zase v oné své pokoře, neodbytné, prolínavé: „Líbější již jen odpustit, jakkoliv jsme se namáhali, ale . . .“

„Čert vem to vaše namáhání,“ usápl se on, až to mnohým neblaze trhlo — „ale co teda . . .?“

Tu matka jaksi celá se zkormoutila, vzdychla, ret sebou zatřásl: „Líbější jen odpustit, ale rozstonal se nám najednou zle náš,“ a matka tu tak divně zatřásala hlavou — „a nekladu si ani naděje, že víc kdy bude dělat,“ mluvila jako v pochmurné vyděšené utkvělosti. Načež rozhodila neozna-

čitelně rukama jako na dotvrzenou. Mezi tkalci opodál nastal šum jakéhosi pohnutí. Ale, ale, jakoby značil tento šum.

Faktor jen cosi zabručel, pozměniv výraz svůj vhodněji jaksi zvěděným důvodům matčiným stran toho nedodělaného díla. A odvrátil se mrzutě pohodiv na stůl loktem. Značilo to jaksi, že konečně ani on ve své všemohoucnosti faktora oproti tkalcům nemohl vůči takové okolnosti něco namítat, ač byl to jinak platný a něco znamenající důvod sice vzhledem k Doubravským, ale nikoliv vzhledem k němu a jeho dílu, které mělo být hotovo. Hučel ještě chvíli cosi, jakoby uvažoval o důvodnosti její omluvy, a zabývá se na stole tím loktem, jež zase jinak přeložil, načež škrabaje se význačně ve vousu, jenž hezky při tom chrastil, obrátil se znova k matce a jako v udivení svěsil ruce v klín, opřev se zády o stůl: „No dejme teda tomu, třebaš že se mezi váma lidma stůně, kdy se chce,“ mluvil pádně, hřmotně, ale přece již mírněji; „ale když se už rozstonal,“ nechal jaksi opovržlivě vyniknouti, „copak tady nejste ještě vy, vosobo? Jste jako celý Jerusalem a Kalvarie k tomu a tu nemohla byste teda sama dodělat, když už takový pád se vám stane?“ Lehký šum rozmarností vynikl ze síně, faktor sám zdál se uspokojen svým přirovnáním, jež z nenadání jaksi se mu podařilo.

Matka jako Jerusalem i s Kalvárií nehnuvši ani brvou, jakoby se jí ani netýkala lichotivá poznámka, odvětila v neomylné a neuchylující se své pokoře, jinak pevně stojící na svém: „Líbějí už se teda na nás nemrzet, ale nešlo to, nijak nešlo. Přišlo to na nás ani jsme se nenadáli, jako když mráz se spustí na erteple a jsme z toho celí pryč. A co bych já sama nakalcovala, s tím bych při takovýmhle díle u nich nepochodila, zvlášť, když je to na mustr. Nákou tu kalmučinu ještě upletu, tu ještě bych za to zašla a vydržela u toho, ale do díla takovýho nechci se pouštět, liběj vědět, to už jsem docela přenechala našemu . . . A tu on

zatím," škytla matka a na okamžik zas tak jaksi bezděčně přiložila na oči dlaň.

Což tu dělat? „A jak to tedy míníte nyní s tím dílem, když ten váš . . . tentononc?“ optal se posléze faktor, nemoha nalézt vhodného na konec výrazu vzhledem k tomu matkou naznačenému případu.

„Postaráme se, postaráme už sami,“ jistila matka jaksi již svěže a směle, poznavši, že překonala stran toho díla u pána to nejhorší; mohl dobře zachovat se hůře, mohl konečně přece umluvenou pokutu uložit, neb co mu vlastně bylo po stonání nějakém, on měl s matkou bezpodmínečně umluveno, že dílo bude hotovo a ona si žádnou nemoc nevymíňovala. „Můžou se docela spolehnout. Vemou si, už dvacet roků k nim lfrujem a nemuseli jsme bejt ani jednou pucovaný a neměli jsme mrzutost. Postaráme se, aby zas k tomu nedošlo a neutrpěli nákou škodu a nesnáz od nás. Dílo se dodělá. Pro tentokrát už líběj prominout.“

Faktor vida, že něčeho lepšího se tu nedodělá, že vlastně mohlo by to dopadnout i hůře, že by mu třeba mohli přinést rozdělané dílo a to předávat na jiný stav je tak nepřiležito, nikdo se k tomu rád neodhodlává, že vlastně taktó v stávajícím již případu je toto nejvýhodnější, a že zbytečným je zde každé další zdržování, přerušil posléz matku nevrlym mávnutím ruky, odbýváje ji tím a brýkl do síně: „Tak zas dál . . .“ A zatím co jakýs lysý stařeček, na němž byla řada, pokorně a ustrašeně cpal se horlivě s rozvázaným ohromným rancem do vnitř, zíral faktor leda-bylo do okna a hučel pro sebe: „Čert je také vždy bere a stonat musej, když mají zrovna dodělávat . . . No tak dělejte,“ osopil se nyní na stařečka, jenž nemohl dost rychle vyjmouti kus z toho uzlu a tak nějak nemotorně si počínal, ale stáří tu není omlouvou.

Doubravská uctivě podstoupila, dřepala v kolenou a dala pokorné přející s Pánembohem, na něž ovšem nedo-

stávalo se nikdy nikomu odpovědi, leda někdy pobídnutí: „No tak jen už táhněte, trvá to už tuze dlouho s váma . . .“

„Copak, copak?“ sešinula se k ní řada hlav v síni a upjala se na ni snůška takových šerých, mdlých a odevzdá-
ných pohledů.

„Nevím, nevím ani sama,“ sdělovala v pochmurné horlivosti. „Nic vám, lidičky, nemůže vzít do huby již kolikátý den a jen by ležel, na žádnou práci nemůže ani pomyslet. Nic po chuděrovi není.“ „Ještě že mu při tom nešmakuje, chudákoj, zaplat Pánbůh aspoň,“ vmísila se do toho jakási v hrubé plachtovině zatočená, neúhledná ženština — „náš leží už na druhý rok, hnout sebou nemůže a přec tolik mu pořád šmakuje, tolik by jen jed', můj ty Bože!“ — a povzdychla si v nevýslovném soužení svém, jež — aspoň kdyby nejed, když není co dát — vyslovovalo v kruté trpkosti.

Konečně nastoupila matka Doubravská zpáteční cestu.

Vítr po celonočním mocném burácení k ránu se poněkud utišiv, začal zase lomcovati ve vzduchu. Burácivá tou dobou v horách po delší čas téměř neustále, jen v malých přestávkách, a tak až do samého uhození mrazů. Pak dokud nepadne sníh a nezačnou vánice, nastává jakýs klid. — Zněl nyní v těch jako neobsáhlých dutých nárazech a odkudsi z dále se přiháněl zlověstný vítr . . .

Matka nespěchala, ani nešla volně. Její obličej pod tím staromodním obsáhlým salupem, jímž byla halena jako plachtou, jakoby ještě více byl ztemněl a zhloubil se . . . vyzíral odkudsi z propasti příkrot. Nepotkávala ani nikoho — tou dobou podzimní horská vesnice je již jakoby zapředena v tajemnou kuklu svých chatrčí, v nichž jakoby se vyvíjel neznámý život. Jen krátkozraký, vlastně skoro slepý Jirouš, kterého sedláci po celoletním dření k podzimu propouštěli, když nebylo již venku práce a ostatní si míni obstarati sami — co s ním pak? —, namanul se vedle silnice v pří-

kopě. Nezdál se mít valně na spěch, bylo lhostejno, dojde-li kam či nedojde. Ubírá se nyní kamsi po nemocnicích, a stane-li se, také po šatlavách, zavírán pro potulku a zebrotu, aby takto tu zimu přeloukl, polo mrzna, polo zacházeje hladem a užírán všima a přece při tom zůstává živ, a z jara najmul se zase sedláku — a tak že to jaksi míní ještě nějaký čas dělati (ač jisto nebylo, bude-li to již příliš dťouho), aby pak na jisto zmrzl a umřel hladý a sežrán byl od vší. — Zablíkal po matce nasleplými zřítelnicemi. Neviděv ji dobře, spíše jen tuše, dal pozdravení. A více si jí nevsímaje přebíral se dále ve sporém svém uzlíčku, v němž odnášel si od sedláka celé své vybytí, mezi kterým také krajíc chleba s hořčákem bylo lze postihnouti; zbytek byla neoznačitelná snůška věcí tuláka. Vítr načechrával jeho přerostlé, jako plesnivé šediny i sporé hadry, jež Bůh ví kdy a jak znova si opatroval . . . Strnadi trousili se ve vůkolí silnice, tu po strništi, tu po louce a oranině, zalétající někdy na mih k samému Jiroušovi a neustávající vydávati ten svůj jemně kvilivý, protáhlý sten, znějící jako: vytrpíš, jímž jakoby vypověděno bylo vše u pravé své výmluvnosti.

— Podívejme se, jen tenhle Jirouš, jala se uvažovati matka — taková slepá chrůna, člověk víc pod obraz boží, a co se nadělá, chce-li být trochu živ . . . oh, jak nadělá, holečku zaslouženě nadělá, než ho ti sedláci do toho podzimku doživí, aby moh být tady, stanula matka v myšlenkovém důrazu. „Vidte, Jirouši,“ propověděla pak v ohlasu svého uvažování — „zasloužené jste si pođál letos, což?“ Kamsi jinam staroch z příkopu zamžikal, než stála matka, jakoby se mýlil v jejím stanovišti. Utřev si palcem slinu s odulých rtů a posmrknuv, „bodejt, bodejt,“ zabreptal jaksi v horlivém přesvědčení, — „a chvála pánu bohu, japak by taky jináč mohli našince žívit, má zadarmo každej svého žaludku dost . . . a . . . nedělej, nebudeš jíst . . . a . a,“ rozbreptal se pak do nesrozumitelná, a zase utřev si rty,

omlaskl se a před samé oči vsunul si onen krajíc s hořčákem. Stala se matka náhle jistou jakousi neodolatelnou srdečností ke starci, že tak nějak propověděl jí ze srdce; a povšimnuvši si, že pod barchentovou sešlou kazajkou nemá košile, mínila se mu zavděčiti aspoň jistou účastí: — „Ale co pak, chudáku stará,“ zalitovala ho, „že nemáte ani kus té košile, tu vám přec mohli u těch Nosků dát, nadřel jste se jim taky dost —“ „A . . . a . a,“ vyhrklo ze starocha téměř urputně, jakoby se zazlobil na nepřípadnost takového požadavku, — „a proč by měli našinci dávat, a co pak o tu ňákou košili, zaplať pán bůh, jen když to mám tak, víte, víte . . .“ a zůstal na ni nyní správným směrem trčet svýma zabělenýma kalnýma zřítelnicema. Ne neudivené matec připadla mimoděčná myšlenka, že by si toho Jirouše na příští léto sama mohla zjednat do práce, mít někoho pak musí tak jako tak, a tomuhle ani té košile nebude musít dle všeho poskytnout. V jejích úvahách nejednalo se již o toho, o koho ještě jednat se mělo, jednalo se již bezpečně, jakoby ho dávno nebylo . . . — „To je pravda,“ nemohla pak matka nepodotknouti nahlas vzhledem k své dobré myšlence — a bude již na to pamatovat a za včas si s Jiroušem promluví, můžeť ho každý rád najat za ten kus žvance, a však mu u těch Nosků více nedali — a znamenalo to, že ona by také víc nedala. — „Tak na Hostinnej anebo na Paku?“ otázala se ho ještě jaksi v účasti, kterou získala by si ho. To ale Jirouš sám nezdál se ještě věděti, neboť již jen mrzutě zabručev, odvrátil od ní své posleplé oči a nechal je zaniknout kdes v krvavé schráně víček, jako na srozuměnou, že mu po všem nic není — ostatně nebyl Jirouš nikdy přítelem velkého se domlouvání. Nedbav pak docela již matky, vyňal cos ze svého uzlíku, předsunul si to zase před samé oči, prohlížeje si to co nejzevrubněji. — Uhnula tedy matka Doubravská se silnice k jejich samotě.

Z levé strany vypínala se příkrá mohutná strán, z části zorávaná, z části pastvina, spoře ve svých výmolech a stržích obrostlá břízami a makytami. Někdy tak připadalo, že se všim všudy se tato jako na obloze zavěšená rozloha stráně musí seřítiti na údolí a zasouti je. Vše již bylo pusté, prázdné, trávník žlutý, zchřadlý, sněti holé. Jen tu a tam nemohl od sněti se odervati zachoulený, vrásčitý, zčernalý list, nemohl odervati se od rodné haluze, a jen se svíjel a křečovitě tetelil jako v marné snaze být již také uloženu mezi ostatní zetlívající druhy, tak v pokoji dávno již dokonávající vůkol. Jeť tak nějak nevýslovně trudno, patřiti na každý odumřelý život, jemuž nemůže se dostat posledního odpočinku — a na toto marně odervávající se poslední listovní, zmítající se sebou bez ustání dnem i nocí, za toho pustého vání podzimního bylo jaksi úzko a děsivo pohlédnouti . . . či má jako v zakletí usouzeno vyčkávati příštího obrození, až teprv znova zbudnělé mladé pupení zaharašivši vůkol je navždy zatlačí? — Do té stráně naléhalo jako neodolatelné vání, a břízy a makyty draly se seřadivě kamsi z místa a některá vyvýšená stébla zchřadlých a uschlých travin bila o zemi.

Na sežloutlém trávníku, plném mechu, s těmi sporými, ještě vyniklými stébly, z daleka tak pronikavě se klátícími, popásal se jakýs kůň — bídná herka, pravá zvířecí troska. Popásala se volně, nestřežena, do libovůle, nikdo se o ni nebál. Vybíralo si to zvíře ony suché traviny a zahryzalo se do mechu, v němž kdes utajil se jakýs svěžejší chrást, někdy také jen do pouhé země se vehlodávalo, jakoby se s ní chtělo seznámiti, pudem zvěřiti její tanutí — ale té země nebude mu dopřáno. Zježenou měl ostatně srst ten kůň, jako prašivou, víchř jí divně pohyboval. Tou nataženou hlavou jakoby kotvil v samé zemi, vtahován do ní. Jakás poslední životní tíha zdála se v ní veplyvati tou napjatou, odřenou šíjí koně z ostatního jeho těla. Z ocasu zbyly jen

sporé žíně, a bylo takové smutné a jakoby i směšné podívání, jak těmi několika žíněmi uboze se oháněl, a jakoby i na tom tolik záleželo. A bylo vůbec smutné podívání na ubohé zvíře — s minulostí zajisté lepší, nyní plné pruhů a ran, krvavých odřenin a vysedlin a starých zalehlých jizev a strupů zaschlých i čerstvě krvavě nabubřelých a rozniččených. Zžíral, zžíral a rozžvykoval zvolna a namáhavě sporé ony traviny a s tou zemí se seznamoval . . . pak nechav na chvíli všeho, zádumčivě zažíval se kamsi proti větru, proti tomu naléhajícímu dutí, které komíhající jím násilně, jakoby chtělo je porazit dříve, než se ještě stane to, — v širo prostoru před sebou trudně pátral a jakoby snažil se vyvětriti odtud nastávající budoucnost . . . Slabě si najednou zafrkal, pravý jen stěnot to byl na takové zvíře.

— Aha, dělá už testament, — pomyslíla si matka, jdouc podle stráně a otočivši se po herce. Náležela ta herka zdejšímu sedlákovi Špetlovi a zároveň koňskému řezníkovi — a mimo jiné i zloději a falešnému karbanfku a rváči a násilníku —, jenž mimo všechno ostatní skupuje takové svůj životní úkol dokonavší tvory, aby je zabíjel, vyháněl je dříve na tu stráně, aby mu nežrali zbytečně doma. Všechny je tak zde popásal, než bylo čas je zabít, a to byly jejich jediné a poslední hody na této stráni. Někdy to do toho zabít trvalo s nimi i několik dnů, však se víc nezhubnou. — Tak koukněme, zas přived' koně, pomyslíla matka ne bez jakéhosi ostenu žehravosti; a vždy navyklá o všem prakticky hned uvažovati, dále hned v duchu pokračovala: Vydělává, slota, vydělává, což je o to, jsou teď ty koně takřka zadarmo. Dal za to tak k desítce — a co jen dostane za kůži, a maso u něho není nic laciného, jen za takovou hlavu řekne si čtyři šestáčky, a o hřivní sádlo se mu lidé zrovna perou — na chleba ostatek není to nic špatného i do kysela a někdy pod tu buchtu. A pro sekanou tam lidé choděj', jako do kostela. To na sobotu teda, zas

*

budou jitrnice a z krve taky krupáky — to je prej zvlášť dobrý, takový sám náš pan Jiříčka rád a vždycky si pošle pro horkýho z kotle . . . Na všem holt vydělává, na všem — a pak jen toho řeznickýho hnoje. Inu, umí to honit, slotá jedna, ten zbytečně se nenarodil. Jak se tak jen dnes vydělávají ty peníze, kdo by to řek' — dřív sedlák mrchu, když nechtěla už tahat, jednoduše utlouk' palicej, aby nechcipla a neměl ještě výdaje s rasem, leda tu kůži si ještě sedřel, a nýčko dostane přec ještě houf peněz, třeba co nemusí, on Špetla nedá — ale slušně přec jen dát musí, nedal by on, dal by Hostinskej nebo Vrchlabskej. Panc, umí to s těma mrehama . . . jen tuhle jich přived' celý hejno z Josefova, a tohle zas je na novo. Vydělává, vydělává . . . A jak při tom sami se pomějou, to je nákýho masa, ze škopku to u nich jedí, to se mu ty haranti nacpou. A toho salámu co jen spořádá, nepřijde do hospody bez něho a přinese si ho na krku jako volskou kliku pro sebe a svý kumpány. To je pak žraní nákýho, to pak teče pivo a kořalka, to věřím.

Doubravská při těchto úvahách, jež nemohly se lákavě i v trpké žehravosti nezmocnití její praktické duše, jakmile týkaly se peněz a vydělávání a takového užívání — zůstala posléz až stát, dívajíc se zvědavě na předmět své rozpočtové úvahy, aby takto tím lépe a nerušeněji dařilo se jejímu myšlenkovému průběhu — a ne hned se mohla matka dostat z této dráhy s jejím přesvědčením životním tak spřízněné. — „A jak všecko umí hned použít, co hodí se mu do kšeftu,“ táhla dále svou nit rozpočtů. — „Jen tuhle prašivec vyděl hned celou stojku na koňoj. Jak to uměl chytře navlíknout. Ale že se mu přec jen ten sedlák tak hloupě dal. Prorazí se mu kůň trochu vojí, a toť se rozumí, krev se hned leje . . . sedlák při tom celej na hromadě — inu, však ono to taky pěkný koniště bylo. A hned se k tomu naskytne Špetl a jeho nadháněči a taky kořalka; a teď to začlo:

to bylo mluvení do toho hlupáka, když tak celý zkoprnělý u toho zakrvácenýho koně stál. Nedržte se s ním, člověče, není žádná čáka, nic už z něho nebude; koukejte, co krve je pryč a jak se hrne, a škoda každý kapky (vzhledem k těm krupákům). A já bych vám ho ještě zaplatil, dokud kus toho masa má a neochlístne docela. Koukejte, jak to maso zrovna vůčihledě s něj padá, a jak se to třese, člověče, vždyť vám to za chvíli upadne, a ještě pojedete do Lánů pro rasa, a místo, abyste bral, budete vydávat. Berte, člověče, berte, co se vám poctivě dává, hučej' do něho náhončí Špetlovi — semlelo se jich čertových chlapů hned jako psů — vždyť za chvíli budete mít po něm, co pak to nevidíte, a nezůstane vám z něho ani podkovy... Při tom kde kdo uhodí si do zvířete a to se jen motá, motá, a vypadá to opravdu, jakoby každý chvíle mělo padnout — inu, znaj' svou věc a však jim taky Špetla slíbil. A ten brach milá kujonská dělá zatím, jakoby už o koně nestál a jen těma svejma jestřábíma očima se po něm pase znalecky si jej skrytě ohledáváje — však to zná. — Krev je pryč, povídá dýlkou jako v opovržení, maso spařený, co, teda už s tím, do hnoje, hm, a ani už na to nemá chuť povídá a ledabylo se odvrací. Ale abyste neřek', obekne se tu na milýho sedláčka, pro Boží požehnání, dvacítku vám dám — kujon kujonská, za dvě stě kůň stál. Berte, člověče, berte, dokud dává', spustili náhončí a do toho koně zrovna perou a strkaj' ze všech stran a mačkaj' mu trubici, aby jen se motal, jakoby už už měl zajít... a sedláček trulant se dal — pobřečel si, odešel na chvíli stranou... a když se vrátil jako Salvátor, vydal koníka — jak byl jen zalit krví, jako naschvál. Takový braun, za dvě stě stál. — Co mně jen řeknou doma, co mně jen doma řeknou... pak najednou tam spustil, ale už je pozdě. Ale vždyť je proražená tepna, krev se jen hází, co by si s tím počal jinýho, inu ale jo, proč naříkat bylo — takový braun. A prašivec Špetl koně

si odvádí, že ho hned musí zabit, aby mu do rána prej maso neochlístlo — milí náhončí s ním. A sedlák raděj s nářkem utíká, zajíká se celý, pitomec — jen aby dál byl od místa, kde dorazejí jeho koně milýho. Hoši se jen po sobě koukali, štouchají se, řehní se, co vedou milýho koně do maštale. Za chvíli to bude u Jiříčků všechno, to bude berdo . . . A mezi tím podařilo se juž krev zastavit, obvá- zali ránu, nechali koně odpočnout, kde pak o zabítí nyní řeč. A za týden kůň zas na place. Kůň bratru za dobrý dvě stě a za dvacítku ho dostal a co prochlastali. Inu, chlapík je kujonská, ten Špetla, jen co je pravda. — A co se pak jen ten sedlák nachodil prosit milýho Špetla, aby mu koně za náhradu vrátil. Přišel se ženou, s dětma, klekli před ním a padesátku mu strkali. Více že nemůžou, pro- dlžený na dranc že jsou, procenta nezaplacený, aby se smiloval pro boží štěstí. Jo ale, co by dával zpátky, nač, proč — kup je kup, než se tak čistej zlatej sežene . . . Holečku, Špetla není z těch, který něco pustěj', co držej'. Až když to nešlo s nářkem — začal i s hrozbam a na Špetla hloupej streje — že prodal koně na zabítí a takový láry fáry. Ale kde pak na Špetla s takovou: — Člověče, neří- kejte mně to už ani jednou, nebo půjdu a před vašima očima vám mrehu zabiju. — Chtěj nám zabit koníčka — á á, zavřískaly děti, žena brečí, a na to by se sedlák dívat ten byl nemoh — no s nepořízenou odtáhlo to a v tejdnu tak měl chlapík čistý půl druhý stojky, po všech útratách. A moh za něj dostat ještě víc, kdyby byl počkal — ale kde pak, není letos zrovna vobroka. „No . . .“ zamlaskla si matka — „nie na plat, umí to, chlapík je, jen co je pravda, prašivec, tak pro nie za nie půl druhý stojky. No, však taky pustil tenkrát chlup . . . to bylo kořavky, a barevný, to se hoši napili . . . i sama musela jsem oblíznout, když jsem se k tomu zrovna naskytila. přinutili mě zavdat . . . což o to, to rád člověk přijme.

Nebylo lze matce, uvažující tak o chlapíku Špetlovi a jeho výdělcích a životních schopnostech, nepřipomenouti si tuto nedávnou historku, a do všech podrobností živě se jí sunula myslí tou svou výhodnou výdělkovou stránkou . . . a i závidíc nemohla upřít a znova a znova vydávati obdivu chlapíku Špetlovi — však sám pan farář prý již chválí toho Špetla, no to je pravda, na svůj svátek vždy přijde k stolu Páně, každou neděli je pěkně v kostele, a to u pana faráře taky přijde na váhu . . . ah, jinak to umí, umí —

Až postála takto hodnou chvílí zabrána v myšlenky, zírājíc při tom na to ubohé zvíře na stráni dělājící svůj testament, jako na podnět všech těchto její tak životních úvah . . .

Vytrpííš . . . stenali vůkol strnádkové, neklidně, ustrašeně poletující.

Ze ztemnělého pozadí lesů nad strání, až sem bouřlivě pohučujících, sametově černých, přikrých a slitých jako stěna — z té hluboké zmítající se lesní změti, vyneslo se hejno vran. Zakroužilo nad strání . . . ale vidouc jaksí, že není ještě čas, dál v těžkém mozolném mávání proti větru a oblakům se zanášelo. A zapadlo kamsí do protějších lesů na svou čňanou.

Koník mezi tím zanechal hubené pastvy; a nachouliv se a zježiv ještě více srst, svěsil hluboce hlavu. A zůstával tak v nehybném ustrnutí. Tíha jakás zdála se jej kamsí dolů násilně vleci. Muselo býti tak nějak mdlo a úzko té zvířecí duši, v její bídě, v té pusté ohromnosti stráně, v té zmítané úkladné spoušti. Někdy ta tíha jaksí násilněji zmocnila se těla sápnuvši jím k zemi . . . Chvillemi se také zvíře pootráslo — a těžce vyzvedalo oční klapky; modravými potrhánými zřítelnicemi, jako z lebi se vydobývajícími, zamhouralo tu kamsí stranou . . . snad jestli si už ten Špetl nejde pro ně . . . Ale ještě Špetl nešel, nebylo ještě jaksí na čase, zas zvíře spustilo se nějak celé dolů u plynutí té

tíhy, která již neměla ustanouti, a zase tak ustrnule zůstávalo, a oči se mu mhouřily.

„Pěkný peníze vydělává, jen co je pravda,“ pronesla ještě Doubravská, jako u výsledním uzavření svých úvah. A šla zase svou cestou k domovu. Má jen ještě pár kroků. Nemyslíc dále na záležitosti Špetlovy, o nichž zdála se zcela dohodnuta, zvážněla najednou . . . a jaksi pochmurně vážná a přísná byla i její chůze, jako trudně slavnostní, nějak významně obřadní, jako venkovan má ve zvyku se ubírat, má-li cos důležitého před sebou, co cele ho zaujalo a čemu přikládá velkou životní závažnost. Vzdechla mezi tím několikráte, jakoby jí bylo nepadno v tomto stavu. Vítr nadouval jí prudce salup, takže zdála se ještě mohutnější, jaksi vyrůstající v sobě.

Na samé záhrobni chalupy obrátila se ještě ku stráni — koník tam pořád stál v té nehybné smutné strnulosti, s hlavou těžce svěšenou, jenže jako ještě níže u země. Bude tam třebaš tak státi do večera. „Jo, jo,“ zahýkla nějak trudně matka, ale jaksi ne vzhledem k tomu koniku; měla své jiné myšlenky a zvážněla ještě víc. Téměř posupnou pak se stala její tvář. — Při chalupě byl hlomoz větru ještě pronikavější. Otrásal lomenici, ve střeše pozvedal krajní doch, švestkou zrovna posapoval.

Ze sednice ji přivítala prázdňá mrtvá spoušť, a cosi jiného z ní ještě tanulo.

Starého na palandě nebylo . . . třebaš dělala matka, jakoby se tam ani neohlédla. Někam to zalez', pomyslíla si, jako v potajném ústraní, které ani sobě nechtěla zjevití, ale úmyslně dělala, jakoby si toho vůbec nebyla povšímla a kdyby i byla nakrásně povšímla, jakoby tomu nechtěla přikládati nejmenšího významu, anebo přikládala-li, jakoby chtěla všechny možné neobvyklé snad případy nechat v mysli nedotčeny. Psa také nebylo v sednici — ostatně kdo by se ještě staral o mrchu, kde se potlouká, však kontumace

není . . . Kam pak to asi zalez', ještě jí protrysko oním ústraním, ale pak se posupně zachmuřila, odmítavě zatrásla hlavou. Mrštila okem ke stavu — a zloba škubla její líci, zloba vždy znovu se navracující . . . nedoděláno, kaz, premie pryč, srážka, dílo stojí . . . byly to všechno nové nezvyklé poměry, s nimiž se měla přátelit. A v těchto poměrech posilovala k nezvratnosti všechno své uzavření, všechnu vyčkávající hrozebnost předsevzatého záměru.

Ještě posupnější stala se její tvář.

V té pusté samotě nevlídné prostory, za toho neznámého tanutí, které tak záhadně sem se přidružilo, za vzruchu z venčí doléhajícího — žena tato vyjímala se jako příšerná, démonická bytost, obírající se s nejzlověstnějšími osudovými zámysly . . .

Jámy oční měla téměř zčernalé, obočí hrozivě stažené, čelo jako násilně sevřené.

Bylo nyní třeba jít do chlěva pospravit dobytek. Takové věci nedají se odložit za žádných událostí — a máš-li jiné nápady, dřív posprav dobytek a pak se jimi již obírej do libovůle. Totéž měla matka na zřeteli. Topit nebude, obejde se již bez snídaně do toho oběda, nemusí to být pořád s tím topením a jídlem na krámě . . .

Vítr venku vznášal se neustále. Prolamoval se zrovna lomenicemi a bouřil celou chalupou. Okna a veřeje stenaly, kdes nějaký okap drnčivě žalostnil a nějaká dvířka třískala, však se po nich ohlédne hned.

A snít nám to přinese, pomyslí si při tom vznášajícím se burácení, máme čáku na brzkou zimu. — Co se toho zas spálí a snít, co jen musí být . . . nemohla si zároveň nepříjemně nepřipomenouti — A tkaleovina nepůjde jako loni, všechno na to ukazuje, s lenem to jde taky špatně, sklo přestalo docela, nikdo o koráli nezavádí, jaksi v sobě zalamentila — a pak má člověk ostát, když dělá,

dělat chce a může. A teď takhle nedělat a přec chtít žít, žít chtít! zrovna v duchu matka zabřýkla.

Hrozebnost předsevzatého záměru nějak stále se zvyšovala v těch lících posupných a dostupovala neodvratné vyvrcholující jistoty. A náhle jakoby se jí rozjasnilo v lících, nabraly na se široké, rozevřené zlopověstnosti: Tenhle Jirouš, to je přec člověk, tak se mně to líbí: nedělej a nebudeš jíst, a že zadarmo má každéj svýho žaludka dost . . . Tak to taky je a tak to musí taky být. Na chvíli v této zlopověstnosti jaksi nadšeně odevzdávající se svému zatanutí, které zdálo se jejím zámyslům tak vhodně sloužití, vytrvala, ten Jirouš jí nechtěl ani s myslí. A tak to taky musí být, opětovala napotom v temném důrazu, který již značil úplně nabyté přesvědčení. A zdálo se také najednou, že jakoby v chalupě Doubravských započala se jiná éra života, že žití dosavadní, které bylo, přepadlo náhle v jiný svod, že hnalo se jím nyní jako v temném osudovém určení v neznámé propasti. To, co nového, záhadného sem bylo prve zatanulo, zůstávalo již a uhostilo se zde trvale. V bytosti matky Doubravské jakoby zpodobilo se cosi z této nové neznámé záhadné zlověstnosti . . .

Jinak toho dne vedla obvykle život, tak jak bylo u nich potřeba. O starého se nemínila nyní docela starati, kam se poděl. Kam by se taky poděl — však se nepoděje. Co pak o to, mávla rukou. Snad se šel i někam vyvalašit, kde by na něho nemohla. A více zatím na to nechtěla myslet.

Stran nedodělaného díla uvidí zítra, co a jak. Bylat to sice mohla také již dnes zaříditi, hned jak šla z kostela, bylo by i to líp bývalo — ale to jaksi přece se nadála, že než přijde domů, starý zas bude za stavem . . . prašivec. Vzala by k tý dodělavce třebaš starýho Šimka — Lumenda z lánů by taky konečně moh' se ty věci ujat, a pak není takový neomalený žrout, třebaš že zas nedělá tak vzhledně,

no, ale až zítra uvidí se co a jak, dnes je už na to pozdě . . . přec doposledka myslila, že ten prašivec zas —

K obědu uvařila si jen trochu gramatiky z pečlivě nastřádaných suchých, třebes hodně oválených chlebových kurek, jež vždy někde v městě splašila, kde by tím již byli pohodili. Tu gramatiku jídal starý tak rád — byla to aspoň za čas láková obměna po té neustálé šlichtě, kterou matka vařila, po tom kyselu nemastném, neslaném, jako chlupatém, jež rostlo v ústech a polykal's je jako ježka. Matka nechtěla při tom ani pomysliť na to, jak by si starý pohovořoval na té gramatice, jakoby starého vůbec juž ani nebylo. Zajedla gramatiku několika studenými brambory od večerjška.

Jenom po obědě po psovi se sháněla volajíc do celé chalupy, aby šel vyblízat zbytky . . . volala i hodně vzhůru do půdy, kam někdy zalízal, nechala otevřenou síň, ale pes nepřišel. Smyla tedy zbytky krávé - ta vynahradí aspoň mlékem a taková psí mrcha jen darmo žere. Ten jeho psí štěk za to živení věru nestojí. Ostatně udála se mrcha teď dost tlustou — až na podivenou — to je to, že už je asi starý a nechal běhání za čubama; opravdu tlustou, pozastavila se matka, jakoby si toho teprv nyní u vzpomínce povšimla . . . Bude to z něho pěkného sádla, hned rozpočítávala, a to platí. Však v městě se jí po něm ptali kolikrát — pan berní užívá ho pro prsa a jemnostpán děkan taky, nic taky lepšího pro ty prsa — a jistě několik žejdlíků ho bude, raději tedy mrše přilepsit, a z kůže bude i pěkný kožíšek, zalibovala si jaksí na konec matka. Kde ta mrcha jen tejcíl! Ještě že není ta infámská kontumace. Ale to se dnes činí venku s tím větrem . . . starostlivě v mysli musela zároveň poznamenati, neb vzdouval se víchř až v hrozivé zaléhání, kterým jakoby schvacovalo se vše.

Po obědě dala se do soukání — chybělo jí ještě něco outku dosoukat. Aby až Šimek nebo Lumenda přijdou, měli

všechno připravené. — Truchlivě hrčel ten kolovrat — nedružil se dnes k němu jiný ode dávna známý hlas, s nímž po taková léta pospolu se ozývala známá píseň stavu. Stav mlčel, věrný druh se nepřipojil. Jen onen lomoz vichru čím dále silněji se vynášel . . . a jako stísněný, bojácný šepot zněl ten hlas kolovratu vedle vítězného řevu onoho. — To se tam venku děje, to se děje! připomínala si častěji matka. Šla také prohlédnout okna, jsou-li dobře zapjata — ostatně kterák by nebyla, ode dávna neotevřena, ucpána, jako srostlá se svým rámem. Chalupa se vichrem zrovna hýbala, praštělo to v kloubech její vazby. Seděla, seděla matka u kolovratu, tu horlivě pošlapující jako v neomylném rytmu, tu zastavující, když přetrhla se nit anebo vážla příze a bylo jí třeba poroztrásti; a moták u věrný sled poddával se lehce a hbitě každému pohybu, každému vedení vlákna, tu rozkviluje se v koloběh a náhle zarážeje v lehkém zacloumání. Byl to posléz jakýs pouhý, zbáznělý stenot kolovratu za vzdávajícího se neustále buráčení, jakoby hukotem lesa sýkorka sunula své úpění. A podle matky soukající, výrazu divně vystrmělého celou tou nutnou pozorností na dílo, u vzrůstající a příšerné hrozebnosti jakoby bdělo ono záhadné, sem vetřevší se tanutí . . .

Někdy přišlo matce mimoděk pohleděti ven. Na té stráni konik byl dosud. Div jej vichr neunesl kymáceje jeho bíd-
ným tělem. Kéz by Špetl raději přišel! Ale Špetl asi nyní nemá čas, karbaní třeba někde a obehřává hlupáky, kteří čím více jsou na mizině, tím náruživěji do karet se ženou a na žíní dají se voditi jeho nahoněmi . . .

Označilo se vždy něco s tím koněm v zaujaté pozornosti matčině, co nějak souhlasilo s jejími myšlenkami. Bez ohledu na výdělkové stanovisko, tak často pozornost svou obracela k tomu zvířeti a jeho osudu, čehož jindy nebyla by si všimla jinak, než zač asi stojí a co kujon Špetl může vydělat. Vše tu zajisté divně souhlasilo s jejím uvážováním.

„Jináč to ani nejde,“ usoudila jaksi u vzdechu a pokračovala v soukání i jaksi zase ve svých bezprostředních záležitostech . . . Vezme přec jen raději toho Šimka — bude si líp vědět rady — možná že podaří se mu i spravit ještě kaz a pak nebylo by to se srážkou už tak zlé — a dílo bude také vzhlednější. A třeba by to Lumenda mohl nějak pokazit . . . takhle kopku to ještě svede vzhledně. A potom nehorázně šňupá . . . pořád mu padají zatrolené kapičky od nosu a mohla by mu na to bílé dílo ukápnout — stává se to často těm, co bez piksly nemůžou jít ani spát. To by pak dílo vypadalo. To by se i vyplatilo! Na to je faktor strašně zlý. A jí se to ostatek také hatí . . . Toť se rozumí, na druhé straně on je velký rozdíl v jedlictví mezi nimi i co do výběravosti a pak i co do požadování — no, ale navaří-li Šimkovi mísu šklubánek, ty on rád, napere si břicho a bude uspokojen. Bude ovšem neomaleneck koukat hodně po másle, se sádlem vždyť on nechce — no, zbyla jí tuhle pěkná drtina, uškvaří mu to. Také i mák musí mít, inu má na půdě ještě trochu těch makovie. Ale co je pravda, za to si ví se vším rady, uspokojila se posléze matka. Vezme tedy toho Šimka. Na Lumendu již počítat nebude. A jakoby se již vůbec nemohlo jednat o to, zdali by snad ještě přec dodělati nemohl sám Doubravský, zdali by přece nemohlo býti ještě chvíli poshověno a mohly býti vzaty jakési ohledy na to, že je snad dosud živ. Ale jeho jakoby již v ponětí matěině nebylo a jakoby musela přestati s ním nadobro počítati . . .

Brzo se dnes setmělo, rázem, naléhavě, jak v podzimní čas temno se v horách snášívá. Konika zatím již na stráni nebylo, snad si na něj posléz ten Špetl od karbanu vzpomněl . . . Nebyl by také nyní dozajista vichru odolal.

A s přibývajcí tmou rozpoutávala se vichřice v pravou větrnou bouři. Propastmi tmy zahaleny zdály se hory a jakoby z propastí těch bezedných valil se orkán . . .

„To se děje, to se děje!“ neopomenula matka majíc rozsvíceno několikrát opakovat, starostlivě při tom vzhlížeje k finícím oknům, v něž jakoby divě naléhala rozkypěná tma. „Pánbůh taky rač chránit ohně . . .“ Několikráte také vyšla ven do síně, aby se přesvědčila o stavu všeho: zdálo se někdy, že vichrem zrovna vše se boří a ze základů vyvrací.

Někdy zase zůstávala chvílemi nehybna u své práce — nehybna matka u práce: zamyslí se to, zaposlouchala a jaksi jala se divně prohlédati celým životem. Ruce, jež nebyly nikdy zvykly ani na okamžik zůstávati nečinnny, netknuly se na tu chvíli ničeho.

Zvěsti, jež ve své ohromivosti lišily se tak ode všeho, čím kdy žili lidé v navyklém pustém koloběhu všech svých všedních zřetelů a snah a bídných rozporů a vznětů hříšných srdcí, zdály se hřímat ze strašného kypícího lůna rozbouřené noční oblasti; mluva a hlasy záhadné, jimž není odmlouvání a není při nich vytáček a pohodlnosti svědomí, řítily se tímto vichrem z bezedných oněch propastí tmy. Neobsáhlé byly ty hlasy vichru, bezmezny ony zvěsti, těm neobsáhlým prostorům bezmeznosti přiměřeny, z nichž se rodily . . . Žádné srdce pozemské nemohlo jim nenaslouchati v těžkém úžasu. V hrozebně přísném zasmušení naléhala na ně zlověstnost tuch. A zdálo se, že jen za takových vzruchů všehomíra připravují se ony jisté osudové záležitosti lidské. Takováto lůna rodí katastrofy osudu.

Po těch horách, po všech těch sídlech člověka nikde asi nebylo bezstarostného spánku, tuto noc všude bděl kde kdo. A nepřiložil asi nikdo ruky k obvyklé práci — stály stavy, snovadla, kolovraty, a snažil-li se kdos přec uchýliti se k práci, bylo to jako u vytržení, jako ve zmatku bez útočiště, a zanechával toho zas. Kde kdo, každý v němých dumách ustrnul, jsa svědkem hrůzy a spuštění temnot. Ze srdcí nesčetných, pokořených a zúžených, tvrdých i moc-

ných, dobrých i zlých zajisté volání se ozývalo k tomu, jenž pánem je všeho pozemského: „Pánbůh rač nás chránit . . .“ A zapomenuté modlitby přicházely na mysl. A vzněty mystického uchýlení, které dávno z duší zdály se vyhlazeny pustotou žití, hle vynášely se z nich náhle jako u pokání. Má ku svým modlitbám tak blízko každá lidská duše, nadejde-li čas . . .

V nepokoji zase vyšla matka Doubravská. Neměla v sednici stání, i jí práce se nedařila i zanechala již hodnou chvíli všeho kromě těch svých dum, v kterých jakoby prohlédala životem minulým a budoucím. Vycházela tak často ven, ač tak hrozno a bezútěšno bylo mimo osvětlený krb, ještě hrozněji než při krbu tomto. A cosi jakoby s ní vycházelo a ubíralo se za ní, v neustálém jejím zápětí.

V chlévě zabučela najednou kráva — bylo to jistě ze zvířecího ustrašení, — a rozbučel se celý chlév, celý chlév tak děsivě se rozbučel v tom záhadném poplašném volání znepokojeného puđu. Matka sebrala se do chléva . . . Všechno tam bylo vzhůru, s řetězy napjatými, s úporně nataženými krky, jakoby zvířata ve své úzkosti a svém znepokojení usilovala vyprostiti se ze zajetí, aby v bezuzdné volnosti mohla prehati — prehati z těchto míst hrůzy v zmatku divém, v šíleném rozpoutání zvířecího srdce, a kamsi uniknout v neznámé bezpečí, bylo-li by kde takového . . . Ó to záhadné poplašné volání chlévů v pobouření puđu za doby neštěstí a celé to strašné vznícení zvířecích podstat — kéž by mu nikdy lidské srdce nemuselo naslouchati!

Matka jala se konejšit dobytek: volala mezi něj, po jménech, hladila natažené krky —: „madlenko, stračko — a mlč jen, nácku, mlč,“ domlouvala býčkoví, jenž tak se divě plašil, předníma nohama vyskakuje vysoko nad žlab, a namáhala se strhovati jej zpět. Dodávajíc útěchy, potřebovala ji sama pro své znepokojení a těžké obavy stran majetku.

Vrátila se zase do sednice — Kdyby aspoň ten pes byl doma, napadlo jí — hned by bylo člověku veseleji. — „Na such such such — Vořech, such!“ jala se volati do temného prostoru síně hlasem chraptivým, zdržovaným v hrdle. Nejistě a malomocně ozývalo se to volání kypícím hukotem větru — ale nikdo nepřicházel, starý pes neodpověděl štěkotem, jak jindy činíval. — Matka sevřela rty, celý obličej se jí stáhl — snad ho naposled u těch Mako-
vičků chytli a snědli, nutila se pomysli . . . ale ne, těm se Vořech z daleka vyhne, jakoby věděl, co jsou zač, uzavřela hned zase jináč, ale to vše to nebylo, co zasahovalo jí do duše za toho neobsáhlého buráčení.

Náhle vysáply se s třeskotem domovní dvěře ze skob, z veřejí, ze zámků a ještě ze závořy. A rázem jako belou připjaly se divě ku stěně. Hlučivý černý závan naplnil celou síň, celé stavení. Jím jakoby se cizí hrozivá moc vedrala do vnitř za neznámým mystickým určením a tady čehosi se domáhala v příšerném ohledávání. Světlo zhaslo, jakoby zpouchlo. A změl neproniklé bezmezné tmy nastoupila. Jen kdes uprostřed v dáli té černé bezednosti valící se vůkol zmitalo se kus příšerného hvězdna, pronikavě zasvítajícího odestřeným prostorem dveří a jako z kosmického jícnu zá-
rajíc v síň . . .

Z chléva zároveň vynikl znova bukot, děsivě vyzna-
čený v hlomozu vichřice, — dunivý, strašný zvířecí řev, jako ve smrtelném zápasu . . . o kěz by nikdy již srdce slyšet nemuselo takovéto ozevy úzkosti a bezmocnosti zvířecí . . . A v sled jakoby se bořila, podvracela všechna pro-
stora chlévu i všechna prostora chalupy. Vzpjal se to tam veškerý dobytek sborem, cizí hrozivou mocí zasažen . . .

Kam dřív, co chránit nejprv, jak ukonejšit hrůzy srdce vlastního? Matka nevěděla, kam dřív. Nehybná zůstávala uprostřed síně, v té bouřící vrážející sem tmě, ve zkáze vichru řítící se jí otevřeným průlomem vstříc, za divého

zmaťku vedle; jímž jakoby se podvracelo všechno do základů, a z čehož vzejítí mohlo tolik neštěstí. Ze všeho vzejítí mohlo tolik neštěstí, kam jen dřív — ale ustrnule bezmocná zůstává zatím, jako ochromena v tu chvíli, se zrakoma vytřeštěnýma, se smysly neovládnutými. Pochmurné zření hvězdná, kamsi úprkem kvačícího v zámezi věčnosti, jakoby se v divém propadání úsvitů svých jaksi ještě obracelo ze strašného jícnu svého k matce, kynouc těm jejím v ně vytřeštěným zrakům v ohromivé významnosti. Kam jen dřív, kde pomáhati, jak ukonejšit zledovělý strach vlastního srdce! A pro Bůh, vždyť ten chlév se musí zborit a vítr odnésti chalupu! Kam jen dřív?

Tu cosi plaše přivinulo se se strany k nohám matky — a zakňučelo úzkostlivě, ale i s příměsí radosti — „Vořechu,“ zvolala matka . . . „Pánbůh s námi,“ ozval se zároveň tak úpěnlivě jiný hlas, — dutý, prázdný, vetchý, sklíčený nevýslovným strachem a hynoucí jakous ponurostí. Jakási neviditelná bytost šinula se při tom pracně síňkou, hmatajíc vůkol; ale zdálo se, že neděje se to za pouhou orientací, ale že snaží se to tím ona bytost zachycovati kde čeho a zjednávali nějak opory v úsmrt kleslým silám, jaksi na okamžik zoufale vzpruženým doléhavými hrůzami. Pes pak od nohou matky zas se oddálil, snad zpět přibíhaje k tápající postavě ve větrných hlučících temnotách síňky; snad byl to právě tuto postavu opustil a nyní zase k ní se vracel, jakoby ho měla tolik zapotřebí.

Zanechavši na okamžik všech jiných zřetelů možného neštěstí, všeho toho, co se dalo tak zlověstně za božeho dopuštění, nemohla matka neoddati se návalu nejzvláštnějšího cítění; ale potlačivši rázem všechno, co nenáleželo k věci předsevzatých jejích záměrů: „Tos ty tu,“ vyběřkla nepřirozeně, ze své strnulosti zároveň náhle vybavena. „A já zatím myslela, že se's oběsil — že je takový vítr —“ vyjelo z ní po té jako v posupné demonii . . . „Ano tak teda

nezevluj, když zas jsi tu, čertova palice . . . ke dveřím — do vnitř s nimi, nebo nám vítr chalupu odnese! Hej, slyšel's . . . co by dup . . . já musím do chléva.“

Nebezpečí hrozící majetku dodalo jí energie neobvyklé, všechny jiné úkoly mysli pominuly. Jednalo se v tuto chvíli jedině o majetek. Snažila se jako lítá nahraditi, co prve v ustrnutí svém zameškala. Vzbouřený zmatek v chlévě dostupoval záhubného vrcholu. Všechn dobytek vystával na žlaby, řval děsivě, kusy byly přeskočeny, řetězy spleteny, divě jimi cloumáno. Buď se to musí zaškrtniti anebo to vytrhá žlaby, zvětrí se snad vše. Pak Pánbůh pomoz. Zoufalá práce, a někdy jakoby udolávající rozběsnění zachvacovalo smysly matčiny, zoufala sama při tomto strašném, dlouho jako marném, pachtění. Konečně podařilo se jí přece po vysilující úžasné námaze jaks taks zjednati zase pořádek, řetězy rozplésti, upokojiti z nejhoršího dobytek. Byly to z oněch chvil, v něž dovede se vyvrcholiti úsilí živoťa ve chvílích zoufalých. — Leč tam síni vích bouřit neustával a jakoby již sama střecha se nadnášela a chvěla se chalupa do základů — nezavřel teda posud dveří . . . Matka vzkřikla vztekle, zaťavši zuby — tu již byla zase jaksí svá — a chvátala do síně proti málem již porážejícímu větrnému proudu, kterýž jakoby se byl zhustil na jakýs černý přival. Pes úzkostlivě jako v bezmocném zděšení pobíhal sínkou. Dalo se vytušiti toto černé obíhání, a vrážel pes ve zmatku do všeho, i jí do noh. Matka hrozivě zalála, koplá po tom, po čemsi strašně se ohnala a jakoby to nepatřilo jedině tomu zvířeti . . . avšak nezdržujíc se ničím, ani zbytečně se neobírajíc neustávajícím bezmocným úpěnlivým vzdycháním bytosti kdes zcela na blízku ve tmě se choulící, jejíž silám, jak bylo rozkázáno, nezdařilo se těch dveří se dotápati, vrátila se sama k domovním dveřím. Směr jí naznačovala ona strašně zejivá prohlubeň soptící hvězdné změti a onen hmatavý výtrysk neodolatelně vhnánějšího se

sem živlu. Oh, dobře, kmitk se jí v pozadí vědomí, že nešetřila při stavbě tehďáž a poručila si do vazby tuplované kozy. A vzpirajíc se mezi tím nadlidsky do větru, již sama svou hranatou postavou jakoby mu zbraňovala řízení se do vnitř a snažila se dále týmž úsilím, jež v člověku vyvolává krajní nebezpečí, dvěře uzavřítí docela. „Já nemoh', já nemoh',“ úpěl zatím ze tmy dutý vetčný hlas jako na omluvenou a v takovém bėdujícím užalostnění, které si je vědomo své bezmocnosti a zbytečnosti; pes při tom pokůčoval jako v doprovod. Matka ale jakoby neslyšela. — „Taaak,“ ulevila si po nějaké chvíli nadlidského úsilí dlouhým uríceným oddechem, jakým navracejí se jaksí zase v sebe do krajnosti vypjaté síly, když podařilo se jí to posléze dvěře vpraviti do zámku a zažehnati nejhorší hrozivost nebezpečí. Vracela se pak ještě do chléva — i tu nebezpečí zdálo se zcela odstraněno, zvláště když byl ustal bezprostřední hukot bouře, lomčující síní. Klidnilo se vše značně. Šla matka od kusu ke kusu a pohladila každý po krku. Kravky uspokojuvě zabručely, ucitovaly se jaksí v přítomnosti své hospodyně v ochraně a bezpečí. Vichr také jakoby i trochu poochábl. Matka obcházejíc chlévem trvala v přísném vypjatém zasmušení, jaké ovládá duši po velkém, vysilujícím, ale překonaném nebezpečí . . . ale u ní zdály se to být ještě jiné úvahy a stavy duševní, kteréž zase nyní mohly přijíti k svému uplatnění. Zírala to pevně před sebe; obočí stáhla, čelem proklínala se příkrá kolmá rýha. V čadivém miholu chlévní lampičky byl to pohled hrozivě uzavřenosti srdce. Po napjatých, jako utažených lících kladly se zmítavé stíny okolí, jak světlo plápolalo. Bylo to, jakoby se ty líce zlověstně pohybovaly. Ale daleko těžší, zlověstnější stíny zdály se ve výraz té pochmurné přísné tváře vystupovati z nitra samy duše.

Větrná bouře poochabovala zatím rozhodně, aspoň dunnivý řev její nezněl tak bezprostředně a jal se spěti v ja-

*

kési vyšší, zúžené tony, v ozvuky protáhle stenavé a nařikavé, jakoby z jakýchsi samovolně rozzvučených píšťal vycházející anebo ze souborného vzdáleného vytí divě ustrašených šelem. Jen chvílemi ještě bušily mezi to hrozivé podzemní hukoty, jako dunivé těžké nárazy tympánů. Bouře šfěr se zajisté pozvolna oddalovala. To bylo dobře pro chalupu.

Popravivši tedy ještě v chlévě vše, čeho bylo třeba, velmi již upokojena stran té bouře, odcházela konečně matka do sednice. Nepotřebovala ve tmě sně hledat dveří, znala je dávno po paměti a rázem je našla i kliku postihla na první hmátnutí. Bylo jí to tak vlastní, jakoby sáhla si na obličej. Známé záupění zaneslo se k ní zase od té strastně vyčkávající bytosti kdes v neproniklé tmě síňky. Prosebný třesoucí se hlas plný bídy a utrpení bojácného za ní volal.

Ale ona jakoby neslyšela ničeho a jakoby nic se jí netýkalo a jakoby ničím neměla se povinně obírat v příčině věci těch, nenáležejících nijak k zájmům jejího živobytí.

Vešla do sednice, uzavřela. Rozsvítila, usedla. Byla snad příliš zmořena a uštvána dojmů nedávných nebezpečí. A tytéž těžké stíny tkvěly ve výrazu té tváře tvrdé, nepodajné — jenže nehybně nyní utkvěly, drtivou jakous tíhou ulehnuvše a zkameněvše tam.

Nevlídné myšlenky a úmysly ronily se těmi stíny z duše matky Doubravské.

A zas nic. Jen seděla a hleděla. A občas ty hluboké nárazy vichru, jakoby do tympánů udeřil, přibíhaly a rozesly se zase v tenkém stenavém kvílení do dále. Hlomozil již vichr na prázdno, jako z prázdných plíc . . .

Táhlo as již k půlnoci a ona ještě seděla zabrána do svých úvah. Hodiny prudce rachotily, jaksi u vědomí neobmezené nadvlády svých zvuků v nehybném tichu sednice. Tma zvenčí ozývala se již v pouhém jednotvárně pustém harašení. Švábi v zápečí nabývali smělosti, hlasitě se chrulí;

a také myš kdesi nad stropem nerušená směle se prokoušávala s rozléhavým rupotem — jindy by toho matka nebyla trpěla a udeřením o něco či škytnutím zaplašila by myš.

Až náhle zvuky jiné se připojily. Na dveře ozvalo se škrábání, zprvu jemné, nesmělé, jako pouhé dotírání se, po té, když zůstalo bez účinku, hlasitější a vtíravější . . . myška nahoře zajisté to uslyševši hned přestala vyčkávajíc, co se bude dít — i hodiny se utlumily ve svém kvačivém tikotu. A kňučeti významně začal za dveřmi vořech, když mu neotvíráno. A teď vyskakoval až na samu kliku, a více takových pokusů učinil. Až podařilo se mu posléze dveře otevřít; činíval to ostatně i jindy, otevřít si uměl, jen zavřít ne. — Chlad zavál dveřmi a takový naléhavý průvan. — Přiskočil pes k matce nestaraje se o zavření a předními prackami opřel se jí o klín. Vzhlédl k ní pronikavě a téměř vyzývavá netrpělivost značila se v jeho chování. Jal se matce hledět nějak přímo do očí, zrovna jí v ně vrážel zvířecí svou duši, která tu čehosi se domáhala, a tak nějak divně kňučivě poštěkával, jakoby chtěl cos vzrušeně vypovídat zvířecí svou řečí. Pracnami mezi tím na jejím klíně rušivě zahrabával a tak bouřlivě, nedůtklivě vrtěl ocasem . . . — No což mi ještě nerozumíš — a se mnou ještě nepůjdeš, kam tě chci vést? značila jaksi ta zvířecí netrpělivá vyzývavost, mající něco významného na zřeteli se svého stanoviska.

Matka viděla, slyšela . . . vše pozorovala, ale jakoby se jí pranic ze všeho toho netýkalo. Jen se posléze vytrhla ze strnulého svého zaujatí a vrátila se ke skutečnosti kolem sebe.

„Dáš přec pokoj, voskroune,“ osopila se trochu na psa, stírajíc mu pracky dolů, jež se však jaksi setřítí nedaly. „A nechá otevřeno, jakoby tu bylo tolik tepla . . .“ Vstala vyjmutá se od neodbytného zvířete a šla zavřít. Pes to

pozoruje, kňučivě napřed vyběhl do síně, stranou do tmy, ale od prahu ještě na matku tak významně se obrátiv — a jakoby odtud zas o cosi snažně prosil, zvířecky nervosně prosil, v té své vyzývavé patrně netrpělivosti; myslil asi, že půjde to matka ven a jen aby to jistě šla.

Matka jala se ale dvéře zavíratí . . . avšak zajisté činila to váhavěji, nějaké okolnosti tu vyčkávajíc — než jindy by byla činila. A také maně zapátrala tam stranou do tmy, ač ničeho jaksi nechtěla se odtamtud nadátí. Jen tak to učinila.

Kdyby byla jen o okamžik pospíšila si se zavřením dveří, možná, že by již nebyla zaslechla ten třesoucí se prosebný hlas, vlastně pouhý stenot zase z kouta síňky vyniknuvší. Takto jej zaslechla i nedověla. Ostatně ani dovířiti by nemohla, neboť voskroun pes jako z politiky vsunul mezi dvéře své tělo odhodlán tu patrně zabrániti zavření. — No co pak by asi chtěl, pomyslíla si shovívavě, ovšem odhodlána na nic nepřistoupiti, co přičilo by se jejím předsevzatým záměrům — a proč by na ten okamžik nepochověla, uvidí jen co a jak. Jen jí bylo divno, že se ten člověk neoběsil, takový vítr . . . a byl by věru udělal nejlépe, moh' mít všechno na ráz odbyto. —

Zaúpěla tam prosba jakoby pavučím vlál: „Pro Pána boha prosím za smilování . . . smilování . . . ležím tu jako Lazar . . . hnout se nemůžu . . . zima mně je . . . mám takovou žízeň . . . snad bych taky něco sněd — pro Pána boha prosím, smiluj se nade mnou . . . a nenech mě takle bídně umřít —“ Poslední ty věci zanikaly téměř v stařeckém vzlykavém pláči; v tom prázdném kvílení dechu strhalo se vše.

A starý pes provázel tyto prosby kňučením hlasitějším, než byly ony samy. A mezi tím dvakrát přiběhl k nohám matky, olřev se o ně lichotně — jakoby se přidával přímluvně k prosbám oněm po zvířecím svém způsobu — a

zase zpátky do toho tmavého kouta odběhl, jakoby tam nepřestávalo nutné jeho řízení, a zase s sebou pokňučoval a tam tím kvílením stařeckým jakoby tu věc za svou bral . . .

No, vyslechla to matka, proč by také ne . . . to nic nestojí . . . a zví tu také co a jak je s ním, když se to už neoběsil — vyslechla tedy vše a jen to poslední stran toho slibovaného umření ze všeho jakoby ještě zatím byla úmyslně přeslechla (však že ještě na to přijde řeč); a vůbec jakoby byla ze všeho slyšela jen zatím, co chtěla a co vhod jí přicházelo.

Zapátrala potom intensivněji do té tmy a trochu také tělo tím směrem nachýlila.

„Hm . . . h,“ odvětila posléze velmi udivena a s přízvukem divně unylým, jako zpěvavým, takřka smutně vyčítavým pokračovala: „Jako Lazar teda ležíš . . . hnout se nemůžeš . . . zima ti je (a čím dál udivenější a zpěvavě unylejší byla její řeč, ale zároveň u jakési neodolatelné zmocnění ironie přecházející) . . . a taky bys jed, pil . . . Čeho se's všeho jen dočkat nemusel, chudáku stará.“ Tu matka jeho v přemáhajícím ji pohnutí trochu se zamlčela . . . A z koutu začaly se ozývati nepřetržitě těžké vzlyky v onom dotčení se hoře soustrastí, aby hned cele v nárek vypukalo. — Leč nedbavši toho matka a co jen si trochu odchraptila, pokračovala dále s přízvukem nyní zrovna shovívavého se dorozumívání, v němž ale ono ironické zmocnění nyní tak strašně převládalo: „Ale pověz jen, jak's mohl vylezt na tu půdu . . . a s půdy se zas dostat dolů — je tam a odtamtud hezkých pár šlupňů — když prej ani hnout se nemůžeš? . . . Ostatně jsem dozajista soudila, že se tam asi oběsíš, když to tak všechno je s tebou — a při takovém větru se pokaždý přec musí někdo oběsit . . . Snad byl bys se to nejlepší poradil, a lidi byli by soudili, že to tak muselo být, když byl takový vítr, nikdo by se nad tím

ani nepozastavil. Myslím, že's to teda měl udělat, když je to s tebou takový," spočívala stále matka na těchto věcech s neoznačitelným důrazem, patrně že jí přes příliš zaměstnávaly mysl. „Ale když se to už nestalo a když už se ti tolikeryho najednou zachtělo, pověz dřív teda — kdo za tebe dodělá kus? — toť se rozumí, premie už je dávno pryč! a k tomu je tu notná srážka. Ale kdo za tebe má dělat za stavem a nejen dělat za tím stavem, za kterým snad už dle všeho ani neumíš, ale dělat něco vůbec? A kdo za tebe má to tvý živobytí shánět, pověz mi to jen, Frýdoline, prosím tě?!" Tady řeč matčina nabývala přímo zvuku neodolatelné přátelské domlouvavé něhy některého milosrdného zpovědníka, vyluzujícího příznání ze zatvrzelého svědomí; jen ono strašné ironické zmocnění čišelo z této domlouvavé něhy jako z vůně květu záhubný jed. Načež vhodné pomlčela vyčkávajíc, ale neustávajíc vytrvale patřiti tam kamsi do tmy, a komu to zření náleželo zajisté jakoby ho muselo uhranouti.

Starý pes, chtěje zase na sebe obrátit pozornost, ale zajisté ne ze samolibosti to činící, použil té pomlčky a zakňučev význačně přitřel se zase, vyskočiv odkudsi, k nohám matky. Ale ta půlkolem nohou se ohnala a jala se mluvit dál:

„Tak vidíš, neodpovídáš mně. Jistě nevíš. A vidíš, chudáku stará, já taky nevím, nevím si tu rady . . . a vždycky jsem si jen já sama rady vědět musela . . .“ odpověděla matka jako v teskných, ale perných výčitkách vzhledem k minulosti.

„Oh . . . oh . . . oh,“ ozývalo se z kouta v návalu těžkých vzlyků místo vsí očekávané odpovědi, ale každá vlastně tu byla zbytečnou.

Tu se matka již patrně zasmušila, přešedši v jiný tón, jenž dával tu jaksi za pravdu, pokyvujíc hlavou:

„Jo jo, chudáku stará, věřím ti to. Byli jsme tolik let spolu — a chvála Pánubohu, dost nám bylo přáno dělat. Mohli jsme taky nedělat? Co by z nás bylo — nic! Podal by nám byl někdo kousek chleba? Nikdo! Nejedli bysme. Ať bysme nechtěli dělat nebo nemohli,“ divně zahýkla matka spočínuvši tu s protáhlym důrazem . . . „Tak vidíš, Frýdoline, sám, jak to je! Nedělej — nebudeš jíst . . . i kdybys třeba dělat nemoh'. Nikdo se tě na to neoptá! Nedělej — nebudeš jíst! Jo jo, tak je to a nic jináč.“

Matka byla jaksi čím dále smutnější a pohnutější jaksi, vážně, do opravdy naladěná vlivem neodolatelných těžkých těch poměrů, z nichž nebylo lze se nějak vybaviti. A tu již začalo něco zvučeti na dně jejích slov, co již z její řeči neustoupilo a co bylo jako mrazivé chvění ortele . . . Ale bylo se jí zase co nejrázněji ohnati nohou — jak ten pes neustále dnes dotíral.

„Oh . . . oh . . . oh!“

„Jo jo — věřím ti všechno. Ale hled', Frýdolin, jen to tak vezmi na příklad dnes v noci. Co se dělo jen s tím povětrím . . . až jsem opravdu myslela, že se's — někde oběsil — nebylo by také divu a možná že by se ti stalo to nejlepší . . . no ale kdo pak za to . . . Teda co se to dělo a ještě to není venku tuze kalý. Povětrí teda proláme se nám do stavení. A jen to vzít chalupu. A v chlívě běží o dobytek, jak se činilo zle. Jedna hrůza! Ale to je pryč, chvála Pánubohu. Ale teď se podívej, a co vlastně chceš říci: volám teda na tě, jak sem tě ucejtila: skoč a zavři, já že letím zatím do chlíva. Do chlíva přijdu v nejvyšší čas — nepřijít, je zle — mohlo být po dobytku, velké neštěstí. No nepřála bych si to znova . . . A sotva vyjdu z chlíva ještě celá divá, a takle se třesu — zavřel's? Ale kde! Jen to vzít chalupu z gruntu, jak to řádilo. Ještě jde po mně mráz, pomyslím-li na to. No zavřela jsem teda sama. Musela jsem. Div že při všem nepřišla jsem o ducha . . .

To je ale pryč. Že's prej nemoh', že seš jako Lazar, dejme tomu. Jenže se tu ptám: Kdybys byl tak sám a na nikoho spolehat nemoh' — a našinec spolehat nemůže, to víš — a měl tu chalupu a měl ten dobytek, a tu by se ti něco takovýho stálo: vítr vzal ti střechu, dobytek se ti poškrtil, jen proto, že's nemoh'. Ptám se: bylo by někomu něco do toho? bral by někdo ohled na tebe? No vidíš, že ne! A měl bys třeba ještě to k lepšímu, že kdybys nemoh' utýct, třeba by tě to zabilo . . . ono je to ovšem potom všechno jedno a jistě aspoň to nejlepší — ale to je jen tak řeč . . . jako jsem myslela, že se's najisto oběsil, a věř, už počítala jsem co a jak . . ." tu matka bádavě ustanula.

„Oh . . . oh . . . oh!“

„Ještě není po větru,“ pravila nyní matka starostlivě pohlednuvši stranou k oknům. „A zdá se, že uhoďej nám po něm mrazy — už profukuje zima. Neš — je to lepší než takovej shnilej čas. Pěkně nám ozim umrzne aspoň . . . no, stojí hezky, to se musí říct, chvála Pánubohu . . .“ To vše pravila jen vzhledem k sobě. Načež obrátivši se zase do tmy:

„A sám víš, když to takle přijde a uhoďej nám ty naše mrazy, bez čeho všeho se taky ani našinec neobejde: ani bez toho tepla v takovýmhle čase a jak se patří musí se zaprášiti v kamnech, nechce-li tu člověk zmrznout. Hu, to se najednou do mě dává zima — jistě nám už do rána uhoďej mráz. A ptám se tě, — přijde našinci něco samo, i jen to hloupý teplo? Checheche“ — zasmála se matka těžce, nuceně, ale tak pronikavě rozlehlo do té pusté síně jako v opuštěném lese sojka. — „Che, che, che,“ opakovala ten smích, — „hezky si nanosit z lesa, nadobývat pařezů, rozřezat, rozštípat, no vždyť víš, jak's to musel dělat — a někdy k tomu ten lehký centík přikoupit, je-li na to — to máš pak to hloupý teplo. Teď — ale jen řekni, Frýdolin, sám: Což když nemůžeš — ani do toho lesa, ani ty

šestáčky sehnat? To víš, že takovej kupec Jiříčka na tvůj nos ti na dluh nedá, byl by taky leda blázen . . . Co teda jen potom? řekni sám. Inu zmrzneš jako rampouch, to jináč na světě není. A zeptá se tě snad mráz, — a někdo, že's nemoh' ? Je vůbec komu co do toho?"

Matka se tu opětně na chvíli nabádavě zamlčela, aby jaksi bylo dostatek času oddati se všem dojmům z jejích výkladů a v celé omrazení ortele uvéstí srdce.

A zase jen z temna síně:

„Oh . . . oh . . . oh!“

Jenže to byly čím dále více pouhé splývavé nesrozumitelné vzlyky, spíše jako dušené kvílení, jako připravující se pláč zoufalství a beznaděje.

„Nikdo dnes nedá na nic,“ vzdychla matka v upřím-ném želení zatanuvší kamsi myslí:

„Ale počkej, Frýdolín, něco mně tak napadá. Válel se's dnes celej den někde na té půdě zbůhdarma — myslela jsem věru, že's vylezl se oběsit, ale to je jen tak řeč. Snad ti přišlo mezi tím kouknout okýnkem dolů ke stráni na Špetlovu stranu: neviděl's nic? Toho koně, co tam Špetl nechal pást, než ho zabije? Vidíš, tady máš všechno, co potřebuješ pro sebe. Takovej kůň třebaš před párma rokama to musel bejt. — I za tři stojky třebaš stál. Tahal, běhal — dělal parádu a všechnu službu, zasloužil si kale svý živo-bytí. Sedlák si ho vážil, jako oko v hlavě si ho choval a bylo pořád všechno dobrý. Ale přišly leta: přestal tahat, přestal běhat, stal se dejchavičnej, vykulil se mu i špáneček. A už je to mrcha, od který hospodář jen s nevolí se odvrací. Co s mrchou teda? Myslíš snad, že by ji nechal sedlák v maštali ležet, na takovým vejminku, jakoby si's ty přál,“ protahovala s důrazem matka — „a nosil jí tam žrát a taky ji snad ještě pucoval? Checheche . . . dokud dělá, dělá, ještě tak ji nechává, ale ani už tu žrádla nedostane, co by zasloužila, holt jako mrcha. A konečně začne

se počítat, jestli pak i to dílo stojí za to žrádlo a všechny vejlohy a to je začátek těch konců. Když pak ne — hajdy k takovému Špetloj. A ještě tu nějakéj peníz se strží ke všemu, aspoň po smrti je něco platno takový dobyště . . . Ale zdá se mně, že si's nevším nicého — kde pak ty! Ono se ovšem tak mílo celý den zbůhdarma válí a všimnout si nebyl's nikdy zvyklej,“ zapodrhla matka. „Však jsem si ale všimla já a proto ti to vypravuju, třebaš jenom tak . . . A ještě leccos bych ti mohla uvést, jako stran toho starýho Zábójníka, a třebaš ještě na to přijde řeč . . . ale kde pak ostatek tobě co povídat, je ti to jako vráně podmáslí . . .“

Neobvykle dlouhé vypravování zdálo se tu posléz matku, jež v poslední době téměř vůbec odvykla nějak mluvit v tom ponurém bezohledném svém živobytí, patrně unavovatí a z jejího hlasu nezněl najednou již onen domlouvavý pohnutý tón, ale stal se suchým, sípavým, sevřeným a ono zvučení ortele kdes ze dna její duše vyjevovalo se stále bezohledněji, v tom přesvědčení životním, které nemůže usuzovatí ani jinakě. Byla posléze v její řeči zjevna tvrdá nevrlost v celé své posupné bezohlednosti a chvat, aby se to již nějak ukončilo s tím celým neužitečným krámem. A odhodlala-li se vůbec matka Doubravská tak mimořádně k dlouhé rozmluvě, při své povaze, při zvyku svém téměř vůbec nemluvití, jen úsečně se osopovatí a houkatí k tomu nejnnutnějšímu vespolečnému dorozumění doma, nerozpovídati se vůbec nikdy v ledajaké žvásty, jimiž jen čas se mařil — značilo takové odhodlání zajisté mnoho. Mělo to zajisté svou neobvyklou závažnou praktickou příčinu dnes, jako vůbec bez závažné příčiny životní matka nicého nikdy nepodnikala. Dnes jaksí to nastupovala taková závažná příčina vzhledem k velkým připravujícím se životním událostem u nich . . . a pak, jak se zdálo, dalo se vše i vzhledem k jejímu vlastnímu svědomí, jež chtělo mít všechno dosvědčeno podle svého a cele vypořádáno.

A také jakoby se už ve své nevrlosti chystala zase dvéře zavřítí a jítí raději spat, ráno se zas vstávat musí, je plno práce, nač tedy maříti čas zbytečnostmi. Bylo ostatně již dávno po půlnoci — i jí ždálo se to již dlouho, ač třeba celé noci dovedla vyseděti u nezbytné práce. A zima opravdu citelně sem zasahovala — zajistě dostavují se to první mrazy. Jala se tedy hledati kliku a dalo se to jaksi otálivě . . . neboť, kdyby na tom záležeto, mohla jen po ní rázem sáhnouti.

Ti tam v temném koutě to nějak pozorovali.

Vynikl náhle odtamtud takový zvýšený, v zoufalství svém nějak dovršený nárek, jenž v posledním pokusu dřive ještě chtěl se dovolati přispění, než by se ty dvéře uzavřely; neb uzavřevše se jednou, jakoby se měly pro tamty na vždy uzavřítí . . .

„Oh . . . oh . . . oh — vždyť já . . .“

Matka tu rázně zaklela. Tak prudce totiž vltl do ní ten pes a tak na ni skočil předníma nohama a tak jal se jí neodbytně po těle hrbati, div že jí oděv nerozerval a tak náruživě při tom kňučel zrovna po ní pochňapávaje, a tak nějak dovolávavě pohlížely na ni zelené svítivé jeho oči, že to bylo věru protivno a na takového starého, lho- stejného psa se to ani nehodilo.

„Chceš na mně, šťvanče zatracená, šaty roztrhat!“ — i hodila se sebe psa mocí dolů a vši silou po něm koplá, až zavřeštěl . . . „Tu máš, mrcho!“ hubovala. To vše událo se jen jako mimochodem. Ale tam ten hlas neustal ve svém naříkání: „Vždyť já jen . . . už umřít . . . v pokoji bych chtěl . . . Popřej, matko . . . popřej . . . aspoň chvilku odpočinku . . . vždyť já . . . vždyť já —“ Bylo to jako malomocný vzlykot dítěte, jemuž jen zbývá pouhý srdceryvný nárek v jeho bezpomocném zoufalství.

Matka doposud nebyla uzavřela těch dveří, ač to mohla už dávno jedním rázem odbýti. Prodlévala pořád zúmynslé,

toho pravého se chtějíc jaksi dočkati. A při tom jakoby se ještě pozastavovala při tom stále neupokojeném hubování na psa . . . „ale je to mrcha . . .“ pomručující.

Při vznícení nářku starcova přejela si dlaní obličej a na rtech pak jako k utajení dechu dlaní významně ponechala; oči se jí při tom zavřely, jakoby kamsi hluboce padly a vzaly s sebou část té zlověstné tmy. A svésila tak hlavu jako ve hlubokém přemítání.

Za nějakou chvíli z pod té dlaně hlubokým zadušeným altem promluvila, volně a vážně, pochmurně:

„Teda myslíš, jen umřít že se ti to už chce . . . Chudáku stará,“ vzdychla temně. „A k tomu žádáš chvilku odpočinku . . . chm, chm, chm . . . No pojď teda, odpočinout si na to . . .“ zahýkla tragicky. „Přání umírajícího je svatý,“ dodala za chvíli jen pro sebe, polodechem, skoro nesrozumitelně, jakoby to bylo pouhé vlastní vnitřní utvrzování.

Rozevřela pak hned dvéře dokořán, sejmula se stěny světlo. A namířila do toho kouta v síni, kde se ozývalo ono úpění. Ležel tam na zemi, divně schoulen jako hynoucí zvíře, hlava opírala se o špalík na tlučení přize. Pes byl k němu úzce přikrčen a potřásal nedůtklivě srstí. Když blížila se sem matka se světlem, zavrčel, zasvítíl na ni očima, jakoby blížil se cizí člověk se zlými úmysly, načež k ležícímu tělu přimkl se ještě těsněji, jakoby je chtěl brániti.

Zima vála síni. A kam nedoniklo světlo, v černých přišerných tvarech choulila se tma. Nesčetné harampádí ehudých bylo síni nastavěno, opřeno, navěšeno — nesčetné děsné skrýše v jakémisi úmyslném zavilém nastražení naskytaly se oněm nevlídným tvarům noci a unikající tmě, jež před světlem hledala nových úkrytů

Mdlé čadivé světélko takové ubohé tkalcovské lampy nestačilo na rozsáhlou hustou prorývavou tmu síně. Bylo vidět jen pro nejbližší okolí, v němž zahrávalo to žlutavou

špinavou těkavou duhou. Bylo třeba přiblížit se až k starci samému, k němu se světlem se přikloniti. Vrčení psa stávalo se nevraživějším, cizejším, čím více blížila se matka, jakoby to zvíře už ani své paní nepoznávalo; a když byla u něho samého, stáhlo hlavu úkladně do těla, jakoby se chystalo k případnému výpadu i obraně, snad mělo na zřeteli i nedávné ono kopnutí.

Přímo na ni ze vzepřené hlavy stařecké zazřely ne-
vyslovným úděsem naplněné oči, neoznačitelně vzhlobených
očních dříků, jež jakoby zapadaly v jámy. Z nitra
jaksi dral se do nich cizí děsivý ústrach, který jakoby
v blížící se a klonící se k němu postavě nacházel vnějšího
svého zpředmětnění. Jakoby ani nepoznávala toho pohledu,
s nímž jinak po celý život se družila — tak byl nějak
cizí, ze známého dosavadního života oddálený. Rty měl
stařec rozevřeny, zhrouceny, jakoby zrovna nyní byl vyšel
z nich poslední sten. Vlasy jakoby v posledních dnech na
té bílé, zprůhlednělé lebi stařecké ještě více byly seřídly, —
byla to pouhá matná stařecká chmýř jako u nevypělého
ptáčete holátka. — A jak matka se přikláněla, vzepjaly
se ruce starcovy proti ní — ale v takovém bezmocném
úžasném zachvívání, že bylo až ku podivu, proč ty ruce se
vznášely majíce s tím tolik námahy.

„No, neboj se, chudáku stará,“ promluvila matka
v drsném chlácholení a zapátrala se nejdřív do té stařecké
tváře, — na tom zdálo se jí záležitě nejvíce. Zdála se být
uspokojena se svým pozorováním, jista v jakémsi předse-
vzetí. „No neboj se, neboj,“ chlácholila znova starce, za-
kdákavši při tom jaksi bodře a nyní již jen s ním, vzhle-
dem jedině k němu, si počnala bez vlastního nějakého
zaujati, majíc tu vše již dostatečně uspořádáno. Pes přestal
zatím vrčet, pobřeje pouze o zem ocasem a jal si v ná-
hlém zaneprázdnění, že jaksi k tomu nastala příhodná

chvilka, cos horlivě slizovati se srsti — nebylo nyní as příčiny k jinému znepokojení.

Zraky starcovy nespustily se s tváře matky, takměř na ni zavěšeny jako zraky oběti na tvář vrahovu. Rty mu zůstávaly pootevřeny, občas sebou zatřásajíce neuvolněnými vnitřními vzlyky. — Čelo jeho klenulo se jaksi do bezmeznej výše, jako u mrtvoly, do té výše, kam jaksi již pozemskost nezasáhá. Matka si toho všeho dobře všimla a zdála se tím být ještě více uspokojena.

„No pojd' jen, pojd' teda, chudáku náš, bodejť bys tady zůstal . . . kde pak tady!“ kdákala bodře, chlácholivě dále, nějak jako slepice za svého uspokojení. Ale ukázalo se, že tělo starcovo nemůže se ani hnouti, ač co nejúporněji se namáhalo povstati, aby jaksi dodalo si jiného zdání než té pravé své bezmocnosti. Ale nezdařilo se. Sotva o píd' dovedlo se nazvednouti — pak hned ale kleslo jako olovo. Stařec při tom temně zaúpěl. A bezvládná studená nehybnost zaujala nyní celý výraz jeho obličeje, podobného zdi, oči mučivě se zasmušily, násilně sevřely, rty se propadavě semkly jako zapečetěny. Bylo to zdání mrtvole co nejpodobnější. — Neustala matka bedlivě si všímati všelikých takových změn, jež zrovna lačně postřehala.

„Takhle to nepůjde,“ propověděla posléz u zvláštní hrubé soustrasti. „Jak's jen slez dolů, to je divná hádanka. Inu jo, bylo jako o soudným dnu — tu třeba mrtví vstávají z hrobu . . . A při tom se's asi hodně ukoruncoval, a teď to nejde dál. Takle by to teda nešlo. Ale počkej, chudáku stará . . .“

Postavila stranou lampu ohlédnuvši se ještě jednou, je-li na bezpečném stanovišti — se světlem vždy jen pozor — olízla obě dlaně. A sáhla po tom bezvládném těle. Vyzvedla je trupem rázem v náručí. Stařec při tom jen dušeně zahekal, podávaje se v bezmocné tíže těm zevním silám, jež zdály se neodolatelný, a té síle schvácení

v náruči matčině, jež zdála se rovněž neodolatelnou. Pes patrně překvapen nejdřív při rozmachu matčině ucouvl, ale pak jal se v úzkosti přiskakovati vzhůru k tělu v jejím semčení, až byl důrazně okřiknut zaklením matčíným i pokusem kopnutí její nohou, které se však při té tíze, jež na ní spočívala, nezdařilo. — Nebylo lze si nepovšimnouti, jak matka, tělo vyzvednuvši, zvláštním způsobem, jaksi nadhozením obou paží a vzmítutím trupu, si je nejprv jakoby potěžkala — a zdála se být opravdu překvapena, jak proti jejímu očekávání je to tělo lehko, bez váhy jako duté dřevo, byť tak bez nadlehčení a každého sebeovládání spočívalo jí na rukou jako špalek.

Přenášela je síní — totiž vlekla, majíc schvácený ten vetvý starcův trup, co nohy až do kolenou ploužily se mu po zemi v té způsobě, jako když dítě učí svou panenku běhati . . . pes za nimi, a byl to smutný průvod, velmi neblahý. Vítr temně kvlel, naléhal mráz. — Tu stařec musel náhle zaplakat. Jiného vůbec snad mu nezbyvalo. A bezmocný stařecký pláč to byl, plný nevýslovného stesku. Pochmurným, zlomeným ozvukem roznášel se hlas ten pustou síní. „No no,“ konejšila ho divně matka přikloňujíc k němu obličej, jakoby ho chtěla celovat. „Ale jdi, bloude . . . co bys . . .“ Poslední slovo ostře protáhle vysykla, jím jakoby z tohoto konejšení nenadále zlověstnost vynikla. A zanášela ho taktó přes sednici na tu palandu, při čemž nebylo to asi pro starocha nejpohodnější putování. Tady ho složila, dříve jednou rukou to lože zběžně upravivši, jako matka činí ukládajíc k spaní dítě své.

„No,“ oddychla si; „— a teď jen si už odpočiň. Odpočiň si do libosti,“ zapěla zvýšeně, hýkavě, „nikdo ti už nebude zazlívát . . .“

V témže neoznačitelném zpěvavém způsobu, zapadnuvši posléz v ohlas pochmurné vážnosti, k němu domluvila, v onom způsobu vyjadřování lidu, jedná-li se v jeho osudech

o věci závažné, od lidské vůle a lidského činění nezávislé. A šla pro světlo, navlékala lampu na hřebík. Ještě se po něm ohlédla. Ležel, jak ho tam dala. Jak by ležel jinak, nemoha sebou hnouti. A patřil na ni úzkostně, sleduje každé její počínání. Vzlykati nemohl nějak přestat v krutosti nepomíjivého stařeckého hoře a utrpení. Hubená vpadlá jeho hrud' křečovitě se otřásala. Ještě cosi lpělo na těch rtech, chabě sebou cukajících: — „A . . . a . . . a,“ začalo se posléz namáhavě dráti z nich za vzlykotu toho u bezejmenném nějakém, u tohoto starce vytrvávajícím ustrašení — „a . . . a, válkem . . . mně už teda . . . nedáš?“

Matka přeslechla významně tuto otázku; jalať se zrovna natahovat hodiny. Beze slova pak — však že již dost se namluvila — zhasila . . .

Jako hrnoucí se černá brázda země zastřela tma vše a dojmem neproniknutelného vzhlobení těžkého a nekončného padla na duši . . . Bez překážky se řítíc, opanovalo vůkol příšerné mystické utajení života projmuté jen jakýms nevýslovně trudným odlehlým hukotem, jimž mrazivý víchr se hlásal.

Cos kvačí, bezezvučně spěje vzruchem noci — — —

Sotva skoro ulehla, zase již vstávala matka Doubravská. Tak to u nich bývalo často. Však na táčky a poshovování nebylo u nich nikdy času.

Jaks taks uklidila, popravila vše pak v chlévě. — Bylo znáti i na mléce včerejší poprask v chlévě. Sotva polovinu toho, co obyčejně daly krávy. A mohla je mlátit v zlosti dojačkou jak chtěla, nedaly ani kapky víc, třebas si tu újmu uměla vysvětlit. A to byla matka velice mrzutá — přichází to všechno mimo rozpočet. To již sotva tento týden stluče; a počítala si tento týden tolik másla. „Ještě vy zlobte člověka,“ pohrozila kravám. „Však za to vám nepřidám dnes otrubů do pití,“ slibovala. Mělať v krmení matka jaksí obrácenou zásadu: nedávala, aby dobytek mohl poskytovat

zase užítku, jak snad se to všude děje na světě, nýbrž dávala pouze tehdaž, když napřed dal dobytek, — vůbec jako se podobnou zásadou řídila v celém životě, kde to ovšem bylo možno, ač se vše posléz přece jen vyrovnalo a uspořádalo zase v přirozený poměr příčiny a následku. Ale bylo u ní jisto a spravedливо: kdyby to ubohé dobytče nějakou náhodou přesta'lo dojit, že by mu pak vůbec snad ani žrát nedala. Rozhodně aspoň po dnešním utrnutí mléka nedostaly krávy ani hrstku otrubů. „Já vás naučím, čeládko nevděčná,“ libovala si matka v sladké pomstě, když dobytek dostav pití, jen k žlabům čichl a nechav jaksi v údivu být, začal se významně ohlížeti po matce. „Dej, že jo,“ horlila ona, — „daly jste vy? No tak vidíte, nedaly a proto taky nepotřebujete“. Konečně nezbylo kravám, než chutě nechutě pustit se do neomaštěného nápoje. I sena jim utrhla. Ovšem že se to na konec zase přece jen vyrovná. A přemítala matka v duchu dále, ne bez roztrpčení: Kde pak bych teda zejtra mohla stlouct. Právě o to dnešní utrnutí mě to omejlilo. A jsem objednaná najisto k paní berní . . .“ Matku to rozhodně velmi zlobilo. Ale nebyla zvyklá na marné zlosti, jimiž nic se nespraví, a přešla zase k jiným svým věcem. A vše se dalo, jakoby nebylo ničeho jiného v domě než jí a těchto její věcí . . .

Za nějakou chvíli odcházela z domu.

Uhodil skutečně čerstvý mráz. Ještě bylo za tmy. Ale nebe již se značilo širé, lesklé, z nekonečně ztemnělé ulehliny země ostře vypjaté. K východu jakoby se ještě význačněji nadnášelo; a jako průzračným, lehce pronachovělým skelným dechem se tu rozněcovalo. Na obzoru vzadu svítila jediná hvězda z daleké výsosti.

Šla zase do kostela, ač ještě nezvonili. Staví se dříve ve vsi u Šimka, zůstával v malém baráčku pod hospodou, skoro se ztrácejícím pod břehem; juž také svítili a stav tam vesele krápal. — Šimek byl kus takového samouka,

•

vesnického mistra tkalcovského. Věděl si se vším rady — lidem, kteří si s tím nevěděli rady, naváděl na stav vůbec, upravil a jak se říkalo „porychtoval“ dílo, načal někdy, nasnoval, bylo-li co složitějšího vzoru, aneb když některá taková tetka to neuměla. Sám faktor na něho držel a své tkalce naň odkazoval, přišli-li mu s lamentem, že jim to nejde. — Starý Lumenda na láně sice také té tkalcovině hověl, ale Šimkovi se daleko nemohl vyrovnat. Byl to pouhý fušer proti němu, leda tak z nouze někdy. —

Šimek, nesňav brýle, potutelný trochu mžoural ale beze zloby, vyšel v podvlékačkách barchetových, modré plátěné zástěře a bačkorách, tak jak byl za stavem, za matkou na práh. Brýle se mu převlékly až na špičku nosu. Ty jeho oči zrovna mžouravě se třely o matku.

„No přidem, přidem, toť se ví,“ trhal trochu sebevědomě a důležitě řeč. — „A nemusíte už doma snídani strojit. Jen v tom kostele se trochu vochomejtnu a hned jsem u vás . . .“ „Teda, matko, tak teda . . . Ale je to špás, že najednou starýmu je tak nekale!“ „Inu, ono už dlouho se to s ním strojí. A to víte, co na světě chudák užil, leda trochu toho dření, kalýho nikdy nic do huby — a to ono to pak přide všechno najednou,“ vzdychla matka a pokračovala jako na lepší dotvrzenou:

„Jo jo jo . . . fetříčku. A nic vám neveme do huby, nic nechce, jen tak leží a dívá se a divně se rozpomíná, jakoby už jen na tu smrt čekal. Jo jo jo . . . — Tak teda nezapomeňte, fetříčku Šimku, abych už byla jistá.“

„Ale nezapomenu, matko, nezapomenu, přidu, přidu, toť se ví,“ hrnul fetříček Šimek sebevědomě ze sebe.

„Tak teda zalím s Pánembohem — máme pěkný mráz, vozim hezky promrzne a vo tu snídani se nestarejte.“

„S pánembohem, s pánembohem teda zalím — pěkný, pěkný mráz, promrzne nám hezky vozim, zaplať Pánbůh,“

svědčil fetříček — „a se snídání byste si nemusila dělat starosti“ — jaksi celý roztál v dopověděni. Matka jen významně kynula hlavou. —

V daleké výsosti svítila pořád ta jediná hvězda.

Začali zvonit na ranní.

Matka Doubravská pospíšila.

Kmotřinky nebeské kozy, jako obyčejně v kostele shromážděné, nemohly si bez udivení všimnouti matky Doubravské, protože takového jinak vzácného kostelního hosta. — „Ta začíná ňák velebit toho Pánaboha najednou,“ šeptaly si v chtivé horlivosti, „co pak to asi zase má . . . hm . . . ta . . . — A taky by nemusela se dávat tak zrovna slyšet . . . jakoby to starý Nedvídek na pozoun foukal . . . kde pak . . . To aby si jí milostpán zas povšim, jako tuhle . . . Uvidíte, že se s ní dá zas do rozprávky. My jsme tu každěj den v tom božím kostele a nás si ani nevšimne, a tak způsobně mu ruce líbáme. A taková pohanka leda za onoho času se okáže před ním, a už je s ní samá rozprávka, samá důležitost, japakby taky né . . . Ani s naší Kalenskou tak slušně nepohovoří, a dala přec pro kostel ornát za dvě stě a musela si je chudák vypůjčit na barák, aby muž nevěděl . . . a tahle že by byla někdy něco udělala pro tu boží zásluhu. Ale to asi jejímu starýmu nemusí být kale — stůně prej a není to s ním pěkný . . . nemusí, nemusí asi — přišla by vám ona jináč do kostela, pohanka? Zná taky jen toho Pánaboha, když to už na ni jak se patří doléhá a sama ve svém rozumu neví si více rady . . . No však do nebe by chudák stará přišel zrovna; očistec odbyl si s ní na zemi už . . . Ba ba ba — ale lidi, ta má hrubej hlas, poslechněte jen, ta to bere a že se jen trochu nezamrzí takle se přese všechny ozývat! Ba, ba, ba . . . No, a to víte už jináč, kmotřičky,“ převedla jedna z nebeských koz, vetchá, ctihodná stařenka, s čilýma ještě očima, řeč jinam — „že Žofka bábina už je zas v tom!?

Ale neřekli byste, s jakým zas hodným pánem. Má přec jen ta běhna štěstí . . .“

Úžas všech byl tak slyšný a takový zmatený ruch vzbouřené zvědavosti vynikl z řady těch kmotřinek, že se musil kostelník Žížka ohlédnout co nejkáravěji, aby připomněl pobloudilým místo, kde se nacházejí. Ještě že zrovna nastalo pozdvihování: V hluboké zbožnosti sborem hned uvrhly se kmotřenky na kolena, klaněly se a bily v prsa a potřásaly vroucně hlavami.

Očekávání kmotřinek se vyplnilo — ne stran Žofky bábiný, byla-li v tom či nebyla a s jakým zas hodným pánem — ale stran jemnostpána, že se zastaví s matkou Doubravskou. Po ranní, jakoby o nic jiného se mu nebylo jednalo, než zrovna zajít až k ní. Jich přibíhajících a mla-skavě se všech stran závodících v libání mu rukou a kleriky si kale nepovšiml, jen ledabytle pokynuv hlavou — jako že se to jaksí samo sebou rozumí, ani Kalenské, co dala pro kostel ornát za dvě stě, vypůjčivši si je na svou půli na barák, aby muž nevěděl (však prý pak rádil, chtěv dokonce žalovat samého Pánaboha), si kale nepovšiml. A jen k ní pohance . . . Horlily dost, ač marně, o to kmo-tříčky opodál.

„Tak co dnes nám přináší matka?“ volal pan farář z daleka v blahovlnné významné bodrosti, chtěje tím jaksí předem utěšovati a na světlejší stránku uváděti možný zlý stav věci. „Jak pak je u vás tedy,“ zeptal se pak svým zvláštním dovídavým přízvukem, sníživ diskretně hlas a napjav starostlivě hoření pečlivě holený ret, když přišel k matce samé, obestřel ji tu jaksí celou sdílným pohledem.

Matka sklonivši se v kolenou uctivě poděkovala za pozornost i za optanou a tak nějak suše, vyprahle na něho hledíc, jakoby se jí nedostávalo slz, pověděla ve zpěvné, výrazné unylosti:

„Začal nám nepěknou, jak vědí jemnostpane, a nepěknou už nám asi dohraje. Včera jsem si ještě kladla naději, ale dnes už přestávám. Je čím dál mizernější, chuděra, zrovna se jim ztrácí před očima, nejí, nepije — hnout se nemůže a takle se jen dívá, dívá a rozpomíná, jakoby už jen na to boží zhasnutí čekal. A mé tady osiřelou asi zanechá . . .“

Pan farář smutně zakaboněně pokýval hlavou na ty zvěsti neutěšené. „Toť je novin neutěšených,“ zahovořil ve tklivé pochmurnosti a složil v sebe jaksi užasle ruce a Bůh ví kam to uměl zaniknouti ten bodrý, rozplývavý úsměv s jeho tváře. Ale pak hned jaksi zazněl hlas jeho zase nadějí: „A jak pak, s panem doktorem jste se už radila?“ otázal se jako v nenadálé dobré radě, jež mohla ještě něco přinést; „ono vždycky nemusí být hned tak zle, jak by se zdálo!“

„Pana doktora, jemnostpane?“ ozvala se matka s jakousi uctivou káravostí a výčitkou v hlase. „Řeknou sám, co v takovejchle pádech doktor zmůže! Samá jen velká útrata a pomoc žádná. Je to u nás asi tak. Jakživ chudák stará nic dobrého neužil, jen toho dření nad hlavu — vždyť vědí, co nás všechno z božího dopuštění potkalo už za našeho živobytí — a nyní holt to přišlo: je tu věk, je tu čas,“ rozložila matka rukama a hlas její při tom hýkavě se rozlehl v síle vnitřního přesvědčení. „A co teda u nás v takovém pádě pan doktor, řeknou sám, jen útrata a pomoc žádná.“

Pan farář nemoha nesouhlasiti s důvody těmi také asi z toho vlastního stanoviska, že i jemu ještě žádný doktor nepomohl od jeho revma a žlučových kaménků, které velmi znesnadňovaly mu pozemské zbožné putování, přisvědčivě kýval hlavou. Matka vytřela si pak cosi ze suchých očí a zahovořila v temné pochmurnosti: „Ale jich asi brzo už přijdu poprosit na smutnou cestu, aby po-

sloužili chudákoj. Dnes chci ještě vyčkat, abych chudáka třeba nepolekala a snad se zatím třeba i upamatuje a ozve sám o to.“

„Ty mají hovor,“ horlily nevráživě nebeské kozy opodál.

„Jen přijďte, přijďte — je to moje boží povinnost a nejsvětější, abych duši uvedl na cestu spásy a odvedl ji od poblouzení zemského,“ zakázal skoro mysticky pan farář. „A vás zatím potěš Pán bůh, matko a nezoufejte hned, ale doufejte . . .“

Matka sklonila se jako v pohnuté vděčnosti rtoma k ruce pana faráře. —

Chvilku jen potom ještě pomeškala na hřbitově, rozhlížejíc se vůkol a uvažujíc. Řady hrobů čerstvých i dávno ulehých svorně ve smutném sdružení spěly po tom svatém poli na všechny strany. Na jednom ústrannějším místě prodlela jaksi úvahami déle — —

Spěchala již, aby byla dříve doma, než Šimek přijde. Bylo potřeba mít snídani pohotově — neboť on nezačne dřív, dokud jak se patří břicha nenapere. A čím více se té snídaně prve vzdával, tím více ji očekával, bylo to vlastně jen důtklivé připomenutí od něho. Takový už byl Šimek, ale co dělat, takový byl.

Doma rychle zatopila, nahlédla do chléva, neděje-li se cos. Krávy významně se po ní ohlédly a zabučely. „Hehé,“ obešla se po nich vysměvavě, nosním paškvilným zvukem, „seno, votruby, že jo? Jako byste toho taky byly nadojily člověku!“ Odešla pak rychle do sednice navařit mísu kyselá a brambor a také hrnek kafe pro toho neomaleného vyběračného Šimka. „Jakživa sama toho kafe nepojím a cizímu hrdlu to takle musím dát,“ hučela zlostně, aby to bylo slyšet. „Jakáž ale pomoc, když to jinak nejde, nejde,“ ještě hlasitěji a káravěji dodala.

Vořech, jenž skoro dva dny nežral, potají, aby matka neviděla, užíral pod lavicí z mísy bramborových slupek, chystaných do paření. Je ku podivu, jak v takových potajných případech dovede takový pes obezřele si počínati. Ale měl dnes štěstí — matka s plnou hlavou jiných vážných starostí si ho nepovšimla a tak podařilo se mu celou tu mísu pěkně sešupat. Měl tušení, že bude výprask, až matka na to přijde; ale co na tom, byl aspoň syt. Načež zalezl si hezky z ticha, nevínoince pod palandu. — —

Fetr Šimek se dostavuje. V celé své významnosti a vědomé důležitosti. Kníže na své panství v celém držení svých řádů, titulů a moci nemůže honosivěji zavítati, aby udílel audience a milosti. Všemocný velkoředitel velkotovárního závodu, od jehož moci vše je odvislo a jehož pokynem proudí miliony, nemůže jednou za čas vstupovati do závodu význačněji, aby rozsával kolem sebe úzkost a strach. Věhlasný doktor veškeré medicíny nemůže vážněji a důležitěji blížiti se k lidskému příbytku, kam spěje odehnati smrt povolán v zoufalé nedočkavosti naň spoléhajících. Tak asi snad jen Napoleon ubíral se ve svých světodéjných dumách od bitvy u Slavkova jako dnes fetr Šimek po návsi k Doubravským.

„Trompétr“ Šimek se dostavuje.

Přezdívali mu totiž trompétr, poněvadž bylo ve vsi tolik Šimků skoro co numer domovních. Býval na vojně trubačem a slavným prý trubačem. „A já trompétr Šimek,“ říkával o sobě v důležitých případech, dáváje tak lépe vyniknouti svému Šimkovství, jež samo o sobě v této šimkové vesnici by mnoho neznamenal. A i tak nějak případně hodila se přezdívka tato na osobnost Šimkovu. Byl suchý, dlouhý, upjatý, tak nějak vytrčený ze sebe. A vždy trochu se kasající, fysicky i morálně, tělem totiž i duchem svým. Celý obřadný a pedantický, jaksi geometrický, neuchylující se jaksi nikdy ze svého držení. A rozumu mnoho, proni-

kavého, na vše dostačujícího, neuchylujícího se zase nijak od svých ponělí a zásad — ač bylo proto dosti pochybností, byly-li vždy dobré a pravé. S vyššího svého stanoviska se ani neoženil, sám obstarával si svou domácnost. Inu ve všem všudy trompétr Šimek. A fetr říkali mu po jakémsi německém rčení, jehož dostalo se mu od jeho jakýchsi přátel z blízkých Němec; a i to fetr jakoby ho náležitě označovalo. Jedl a pil jinak příslověčně, kdykoliv se dalo; byl pak hrůzou všelikých těch svateb, křtin, a podobných slavnostních lidských záležitostí, kam musel býti pozván a často i nepozván se uměl dostat. Tkadlec však výborný, známý, proslulý; sám faktor na něho držel a odkazoval naň, jak jsme zvěděli, kde bylo třeba pomoci dílu. Nemohlo být ani jinak u trompétra Šimka — aby byl snad jakýs takýs hudlař, jako druzí všelící ti Šimkové i Nešimkové! Co s jeho osobností souviselo, bylo vše neobyčejné, zvláštní, vyspělé, vynikající, hledané, nad ostatní úroveň, kterou trompétr Šimek jaksi pohrdal. A kdyby byl býval trompétr Šimek osudem určen k pletení košťat, byla by to zajisté košťata „par excellence“. Takový byl trompétr Šimek.

Trompétr Šimek se dostavuje.

Přes barchentky natáhl štruksky, ale zástěru ponechal i brýle. Brýle zvlášť dodávaly autority utazené nehybné jeho tváři, jež se vždy uměla nésti jako tělo Páně o Vzkříšení pod nebesy — vždy tak vznícena, obřadna, slavnostní. Vlastně napřed se nesl — musí se správněji označiti — jeho knír, velké to rezavě hnědé, mohutně vynikající chomáče, jako dvě větvena ode rtů vyplývající; anebo jako dva hodně huňaté a hodně dlouhé ocasy rezavých kocourů, které prý Šimek měl pozřítí — na pečínku kočičí měl vůbec spadeno — při čemž ale ony ocasy, nemohouce být již spolknuty, zůstaly z těchto rtů navždy trčeti, jak vynalezl ve vsi nějaký vtipkář, narážeje na Šimkovo la-

bužnictví. Snad pro tyto kníry jen stal se kdys i trompétrem a nabyl k vůli nim tolik vážnosti a významnosti. Kdož ví, vše jakoby se bylo u trompéttra Šimka navzájem zpodobnilo. A ještě svému kníru k větší význačnosti dopomáhal Šimek zvláštním nastavováním rtů, které pak v této námaze jakoby ustrnuly; a bylo to snad i od toho trompétrovství kdys.

Trompéttr Šimek se dostavuje.

Pomalu — nemá nikdy na kvap — ze široka, ale přece vztyčeně jako hodnostář, poněkud nachyluje trup, jakoby u vážném zaujatí, jež obírá se osudy světa. Aspoň rozhodně nebylo to ještě od shrbení, neboť trompéttru Šimkovi nemůže se nikdy cos tak ledajakého přihoditi. Knír jeho posunul se mimořádně v popředí, ano zcela dobře muselo se říci, že knír se napřed dostavuje. A naduly se jaksi opovržlivě napouchlé jeho tváře jak zpravidla se dělo u něho, při výkonu vědomé důležitosti, ač mohlo to i býti také z upomínky dávné zvyklosti, ovšem pokud takovým suchým tuhým tvářím, jako dva dobře vytlučené kusy kůže, jako byly jeho, vůbec lze se nadouti. Kroky své, napjav údy a nahýbaje je jaksi v kolenou, stavěl jako opravdový hodnostář, měře jich pečlivě a důstojně, z čehož žádné moci jiné nepodařilo by se jich strhnouti. Našlapoval v pantoflích svých s vysoka jako čáp, vytrvávaje v nepomíjivém vážném sebevědomí. A při tom ruce jeho činily střídavé pohyby jako do taktu — aha Šimek zas kalkuje, označovali vysměváváci tyto důležité pohyby. A poslěz ohryzek jeho suchého, vyniklého, žilnatého krku, bez volete, jak nebylo by nic neobyčejného u takového dlouholetého trubače, vypjal se v před jako archa Noemova, tak čtyřhranný ohromný, plující po tomto pouhém kréním stvolu; i ten ohryzek dodával neoznačitelné významnosti celku, jak ani u trompéttra Šimka nemohlo býti jinak.

Trompéttr Šimek se dostavuje.

Zajisté vždy celá ves je upozorněna, kdykoliv se něco takového přihází. . . .

Jinak byl to člověk nezlý, zkušený, rozpovídal-li se, bylo s ním mile a zábavno pohovořit. O vojně, jeho příhodách, proběhl velký kus světa, o jeho rozhledu i o době minulé, které již hodný kus měl za sebou. A byl velmi účinnivý, mrzutě nepřivítal nikoho, nikdy mu nikdo nevhod s ničím nepřišel. Vypomohl rád každému — jen řádně vydatně najíst dej, na to trpěl, bylo-li ovšem co. Ale takové nějaké nemotorné stařence nebo stařečkovi, kteří nevěděli si nikdy s ničím rady, ať dostali na stav to či ono, a kteří při tom sami neměli co jíst, „porichtoval“ ten stav za Zaplať Pánbůh. Huboval sice při tom na takové lidi, že si s ničím nikdy rady nevědí a takoví že se nemají raději ani narodit, ale hubování jeho bylo dobrácké, více na povrchu, vyhovující posléz ve všem všudy. A rozuměl dále fetr Šimek i včelám, a byl dobrý štěpař za starých časů a tu třeba všechno štěpoval na starou modu, na bláto, ujalo se mu vždy všechno. A to všechno jaksi vespolek dodávalo mu jeho neškodného, nezpupného sebevědomí, jímž okázale, třeba i nevědomky honosila se jeho bytost. Takový byl tedy fetr Šimek, trompétr. . . .

A trompétr Šimek se dostavuje.

Na záhrobní u Doubravských se zastavil, obrátil se, význačně rozkročil ze široka. Jaksi furiantsky okázale rozhlídl se vůkol, ke vsi, k silnici. V té pitomé samotě Doubravských nebylo účastníků triumfálního chodu jeho. Jen hejno vran na blízké olši bylo upozorněno a vyrušeno jeho příchodem: zlostně zakrákoravše vznesly se jinam, jaksi opovržlivě třepajíce těžkopádnými perutěmi. A i v letu neustávající krákači, jakoby se vysmívaly milému trompétrovi: „ty hloupý trompétře, trompétře, ty nám asi přijdeš. . .“ Ale na štěstí náš Šimek mluvě vran docela nerozuměl.

Zvláštní úsměv samolibosti, vlastní jeho bytosti, zahrál

na jeho tváři. Objevoval se úsměv takový u něho jen v osamocení, jím jakoby sám u sebe si nahrazoval nahodilou neúčast jiných. A zakroutil si důležitě své kocouří ocasy, co při pozření oněch kocourů nedopolkł. Rozhodně to Šimek nerozuměl mluvě vran.

Pak oklepav pozorně nohy, ač nebylo k tomu žádné příčiny — sněhu ani bláta nebylo, nahýbl se opatrně, ač dveře dávno tady stačily (měl ten zvyk ze všelikých těch baráků, kam mu bylo tak často vcházeti přenížkými dveřmi na újmu jeho výšky) a vcházal do síně. Ramena vyvýšil znatelně, lokte rozpjal. Nevšímal si tu ničeho — nebylo to jeho věci něco kritisovati a věděl, jak to je všady po těch chalpách.

„To jde pěkně hned z rána,“ uvažovala nevrle matka, celá mrzutá a netrpělivá; „teď nejdřív vydatně snídat, za chvíli chystej svačinu a zrovna pak oběd. Jen aby mu to dřív uteklo do toho oběda.“ Ale vnitřní tato nevrlost nepřekážela přivítati Šimka s tváří co nejpřívětivější.

Šimek pozdravil vážně, zarachotiv jaksi význačně svým ohryzkiem, nijak ale nezadáva je vlastní důstojnosti; spustil si pak brýle na špičku nosu, neboť se mu valně zapotily. Kníry při tom jakoby si pomáhal, vůbec tyto jeho kocouří ocasy měly značný úděl na všem jeho konání. Načež letmo ale tím bystřeji očima dotkl se povrchu stolu — bylo tam vše přichystáno k snídání. Ó dobrá, pomyslil si. Svezl se pak pohledem ke stavu, ale to jen tak zcela ledabylo, ač tu byl vlastní význam jeho poslání — mohl tam být nejtěžší vzorek plyše nebo sametu, bylo by to Šimkovi úplně stejné; nevědět si někdy s něčím rady, nebylo nijak jeho věci ani starostí, co pak o to.

Pak začal se obšírněji rozhlížet sednicí, při čemž i ty kocouří ocasy jakoby s sebou vyhlížely — neměl zrovna co prohlížeti, chalupa jináč se vším příslušenstvím, jenom „šranku“ a podobných zbytečností, na které si potrpěly ve

své luxusní touze všeliké ty lepší chalupy, tu nebylo, na to matka nedržela; ani holubička nevisela se stropu, ani hracího obrazu nebylo na stěně, ani pendlovek. I ku palandě posléz namířil a kníry s sebou.

Doubravský měl dotud oči zavřené, ale jaksi z pod těch násilně zamčených víček hleděl v trapném úžasu. Byla to již zpodobněná tvář mrtvoly, ve stařecké příšerné ponuřlosti. Jakmile přiblížil se Šimek k palandě, což měl za povinnost učiniti přede vším jiným, rozevřela mrtvola oči a otrásl se jako v omrazení vyjeveně prohlédla. Při spatření dobrého známého starcovy zapadlé, strhané, studeně rozeplálé zřítelnice se živě zachvěly a patrný radostný zákmil útěchy a jakéhosi nadání si v nich zahrál vstříc milému pohledu fetra Šimka, jenž v takové mimoděčné utěšující soustrasti k němu dolů vzhlížel. Jal se pak starci podávati ruku, ale musel se jí chopiti sám, nedovedlať se ta ruka na přikrývce pozvednouti. Seschle zduřené, jakoby odechlípené ode všeho ostatního, uvnitř fialově načernalé, sežehlé rty jako v odpověď matně cosi zaševelily — ale jen tenký, chraptivě zajiklý zvuk se z nich vydral. — „Jo jo jo,“ pravil po svém zvyku, měkce, dojatě fetr Šimek, jakoby označoval, že rozumí takovému slovu a že netřeba tu nějaké omluvy. Ale nevěda hned, co by v nesnázi své dále měl říci, zahýbal jen vydatně imponujícím svým knírem jako kocour ocasem. Mrtvola po té upjala se k němu těmi zřítelnicemi šmahem nějak se prohlubujícími zrovna zoufale, v nějakém zděšeném, úzkostně vzývavém hoří, jako k tomu, od něhož lze se ještě spásy nadíti. A jakoby úpěnlivě za něco prosila. „Jojojo . . .“ nemohl si Šimek jinak pomoci a jiného vypraviti ze rtů — snad také že všechno by tu bylo nemístno a zbytečno povídat. A rukou jen vřeleji jímal se té zvadlé uschlé ruky, na pokrývce malátně tanoucí, již jakýsi pohyb nyní zacloumal vstříc tomu známému kynutí. Tu jakoby fetrovi pohnutě napouchly rty,

suché jeho tváře stáhly se do vnitř, kníry mu poklesly a bylo zjevno, že nějak v sebe se vnořil; v jeho očích prudce při tom mželo.

Ale už tu byla matka, aby jaksi předešla všelikým nemístnostem. Jaksi před Šimka se rázně posunula. A mrtvole hned stočily se zřítelnice zase kamsi do vnitř a jen jakési širé příšerné bělmo, zelenavě žluté, nevidoucí, ale jen cosi strašně vytušující, vyplnilo obě oční jámy. Víčka se pozvolna uzavřela, jakoby přicházela dodatečně, prvé tomu hnutí nemohouce postačiti. A nastalo zase pouhé zpodobnění mrtvoly.

Když se to stalo a mrtvola jaksi hleděla si svého, nezasahujíc více ve vůkolní život, obrátila se matka k Šimkovi a významně naň se podívavši, pokrčila rameny a pravicí mávla jako v rozprávce: — Je to s ním zlý, vidíte to sám, značilo to; při tom se ponure zachmuřila, zamrkala nedůtklivě očima, ale spíše jen jejich klapky mrkaly. Šimek zakýval také hlavou vážně, i jemu oči mrkaly, ale jaksi celé upřímně se chvějí. „Ale nýčko abyste šel, fetře Šimku, k snídani. Drobek toho kávé jsem uvařila taky,“ dodala význačně matka.

„Jo jo jo,“ odvětil Šimek a nedal si více říkati než jednou a jaksi hned všechny zřetele jiné byly vypuštěny.

Pojedl kyselá hezky omaštěného, brambor, hrnek kávé hezky sladkého. To jest snědl vše, co bylo, co mu bylo představeno, pouze jen část bochníku nechal. Jedl pomalu, zálibně, užívavě, ničeho při tom nemluvě, nedávaje na nic, v pravo ani v levo. Celá jeho bytost zdála se soustředěna v ty živé, veselé, nyní při jídle napoulené oči, těkající po míse a hrnku — a v ty pohybující se význačně ztopořené kníry, které jakoby s sebou požívaly v neoznačitelných pohybech, jaké jen kocour na svém ocasu dovede vylouditi, je-li hlazen. Toto soustředění jakoby samo ty všechny zá-

soby jídla pohlcovalo a užívalo. Mlaskal si při tom Šimek a mlaskaly kníry s sebou, a každou lžící dvakrát olízl.

Několik soust podal i Vořechovi, jenž div naň nemluvil, sedě u jeho stolice na zadních nohách — a dlouho-li mu Šimek znova nepodával, chňapl si mu pes prostě po rukávu upozorňuje tak na sebe. Matka psa neodháněla, jak by byla činila jindy, když sama jedla — ať užije nyní něco s sebou, sněd by to jinak ten nenasyta sám tak jako tak.

A mezi jídlem Šimek přišel zase do obvyklé míry . . . nic nezdálo se pak již vadit jeho blahobytu. Neboť jedl a pil. A konečně vše ostatní nebylo jeho věcí, vše své si každý musí sám s sebou spravit. A mlaskal si, mlaskal a kníry s sebou. Při tom díval se tak stejnoměrně po světlici. Jakoby tím zanepřazdňováním očí přispíval vydatněji k svému zažívání. Po polici svázely se mu zvolna oči, dotknuvše se všelikého harampádí; po švarvaldkách, jež zrovna hekaly, jak se jim nějak těžko šlo; po zápečí hezky začmoudlém, kudy občas spěšně se přehnal šváb, domnívaje se snad, že je noc anebo co se mu dělo; po stěnách, na nichž skvrny a rysy omítky tvořily podivné, často nahodile nápadné útvary; po podlaze, na níž bylo hojně děr zejících černou zemí; po stropě, kde bylo dost šero a dost pavučin. Také o palandu nemohly při této své obchůzce několikrát nezavadit labužnický těkající oči Šimkovy a tam se nepozastaviti. Matka mezitím přilila Šimkovi kávy a to měl Šimek rád, jeho kníry vděčně se prohnuly.

Nezměněno zdálo se vše na té palandě pořád, mrtvola hleděla si jaksi svého . . . ale najednou setkaly se Šimkovy oči odtamtud s pohledem jiným, zrovna mámivě vytřeštěným ze zapadlých svých jam, ze široka, chtivě, v náruživě kynoucí nedočkavosti dívajícím se po něm, jak jedl a užíval — ale nedívajícím se takto vzhledem ku známé osobnosti, jež sem zavítala, nýbrž jen právě vzhledem k tomu jídlu sa-

mému. Ty rty vychlípené, vyprahlé. nervosně sebou cukající, jedly zrovna nenasytně s sebou, oči s sebou jedly, celá ta bytost ze života vyloučená jedla s sebou. Hlad mnohdy neustává, i když člověk umírá. A to zdálo se nyní tady.

Zastavily se Šimkovy oči, přestalo mlaskání, kníry zastavily se také zůstavše jako skoprnělé. Ale jakmile labužnická jeho těkavost, vybravši se ze své nahodilé obchůzky, ne bez úžasu takto stanula při tolikéře zjevné strašné lačnosti v příšerné němohře protestující o své životní potřeby, zanikl zase hned v rozpačitém zmatku, jakoby byl přistížen při něčem nevhodném pohled starcův. Ten pohled jakoby se plaše schoval. Bělma zvrátila se opět v jamách lbi, víčka je přetáhla. Zdálo se ono vše u té živoucí mrtvoly být pouhým vzrušením z mátoh sna. Ztopořené, vyzvednuté a pozastavené kníry Šimkovy dostaly se zase v odměřený svůj pohyb, leda nyní že pozvolnější, jaksi uvážlivější. Zdálo se mu cosi tanouti na mysli, jedl stále pomaleji, kníry se zase pozastavovaly; ale ne že by to jedl snad méně . . . Pro Krista Pána, spínala matka v duchu ruce, kdy pak už jednou bude hotov — to je doba! Přec jen jsem měla raděj vzít toho Lumendu . . . A ještě jednou zastavila se těkavost Šimkova u té palandy a byla nyní úmyslná, nikoliv nahodilá, z pouhého labužnického zaneprázdnění. Mrtvola totiž zase s sebou jedla, ale se zavřenýma očima, jak se mohlo zdáti při běžném vzhlednutí — však nikoliv, bylo pozorovati pod víčkami dvě úzké protáhlé mezery, jež celé naplňoval jakýsi studený, horečně rozeplálý svit a mezery ty nyní samy jako dva skelné vřezy třeštivé zíraly. A lačněly a jedly s sebou. A rty najednou ještě vyprahlejší a vychlípenější než prve, rovněž s sebou jedly, ve chtivosti náruživé, jako urícené a tak trudné a marné, jako ústa ryby z vody vyvržené marně chlemtající. Zvláštní sinavě naběhlý skvrnitý nach jevil se nyní na té tváři mrtvoly, vzbuzený tím smrtelným urícením lačné bytosti.

Šimek dopolkl s těží sousto, jež právě byl vložil do úst — musí se říci, že to bylo pořádné sousto, jen co je pravda — a snad také proto déle trvalo, než bylo posláno svou cestou; ale bylo mu, jakoby polykal ježka. A hned odstrčil hrnek s nedojedenou kávou — což bylo co říci — a mísu po dojedeném kysele a bramborách rovněž dojedenných daleko před sebe a otřev si rukávem rty, a přejev kocoří ocasy, což trvalo dost dlouho, řekl: „Zaplať Pánbůh, už mám dost.“ — Zaplať l'ánbůh! odvětila v duchu potupně matka. Ale to nebylo to, co chtěl Šimek pověděti; něco jiného mu tanulo na mysli vzhledem k té mrtvole:

„Japak matko, jo, jo, jo . . . kmotrovi by tady nepřišlo k chuti . . . trochu tady toho kafé zbylo. Tak se mně jako zdálo jo, jo, jo . . . že by mu snad něco přišlo k chuti.“ A obrátiv se k palandě: „Japak kmotře . . . tady trochu toho kafé,“ dotazoval se tady v jakýchsi nesnážích ukazuje na odstrčený hrnek s tou ku podivu nedojedenou kávou. Mrtvola jakoby sebou hnula, jakýs vzruch opanoval její obličej. Ale už svým vlivem matka zasáhla.

Zřejmě tuze nepříjemně dotčena ohledla se nejdřív tu na palandu a ostře, tvrdě tam zazírala, jakýms zlym pronikavým plápoem. Snad se chtěla přesvědčiti, jestli odtud nedostalo se Šimkovi nějakého popudu k nevčasné, divné jeho otázce, při níž docela neběželo o jeho věci, za kterými byl sem povolán. Na palandě nedělo se již zase nic, nic jaksi nebylo změněno, oči zas ztuhle přimknuty, tvář šedá a nehybná jako zeď, a onen sinavý nach vznícené lačnosti úplně byl zase setřen s tváře té. Mrtvola, mrtvola. Tady jista, obrátila se matka po té k Šimkovi a horlivě, dokládavě zahovořila:

„I Bože, Božínku, japak by mu přišlo k chuti? Co jsem se mu už všeho nanabízela a nasháněla . . . i vinný polívky byla bych mu uvařila, aby se zahřál a posilnil — a víte, že za šesták je toho drobek, ale co by člověk chu-

dákoví neudál, a pěkně vajíčko byla bych mu i do toho zakloktala. A já nevím, co všechno. Ale kde pak, chudák — co pak by vám vzal něco do huby! Za živý svět ne . . . jen tak leží a dívá se a povzdychuje, jakoby čekal už jen tu smrt . . . A pěkně i vajíčko byla bych mu do toho zakloktala,“ opětovala matka jako u vlastní háravé rozpomínce nad svou šlechetnou oddaností a obětavostí, s očima vzhůru vznícenýma. „Ale nechce . . . nechce,“ zpěvně, smutně dokládala. A začala nyní již jen téměř šepotati ve smutné, zajíkájící se unylosti: „Jakoby . . . už jen . . . na tu smrt . . . čekal . . . chudák stará,“ vzdychla z hluboka, trdně a vytřela oči salupem přes lenoch židle po ruce ležícím. Náhle obrátila se jaksi zhurta, pronikavě k palandě. „No vid, Frýdolíne,“ zakdákala nějak do té palandy, aby odtud vše bylo jaksi doloženo a nehylo žádné pochybnosti stran smyslu jejího tvrzení. Matce zdálo se na tom patrně záležeti. A třebaš jaksi plnou účasti zdála se její otázka, nedal se z ní vymýtití ostrý záhadný vnikavý přízvuk a nějaká jím běžně naznačená výhrůžka. Jenže takových subtilností neměl trompétr Šimek ve zvyku si všimati . . . Z palandy ozvalo se nesrozumitelné zahrčení. Zacukalo to víčky živé mrtvoly, rty jakoby se jí stočily velřevše se hlouběji v tváře a ruka na pokrývce prudce sebou hnula. Bylo-li to vše jen nahodilé či taková odpověď na matčinu otázku, těžko bylo uhodnouti, ale matka to věděla: „No tak vidíte, povdá sám, jak to s ním je,“ obrátila se od palandy zase k Šimkovi, v úplném zadostučinění. „Natož aby vám trochu toho kafé chtěl . . .“ mávla rukou odmítavě. „Vařila bych mu ho každý den, to se ví, i smetany bych přidala a Frankovy cigorky, hezky osladila“, hovořila s patrnou výčitkou, „ale víte sám, že kafé nemocnému se nejdřív přejí,“ dodala jaksi trpce.

„No já jen tak myslel,“ lhostejně na to ještě odpověděl Šimek, jaksi spražen matkou, na označenou nyní, že

*

už mu na těch věcech docela nic nesejde — a to také bylo zatím všechno, co týkalo se té ze života vyloučené bytosti. —

Matka nelenujíc jala se uklízetí se stolu; nejdříve zbytek kávy pěkně a obezřeale jala se ukládat do trouby. Nemohl Šimek po něm ještě nezamhourati jsa nyní docela jiné nálady než před chvílí a pocítil okamžitý stesk — i kus zatrpklé mrzutosti, že raději nedojedl a tak hloupě se připravil o nejmilejší pochoutku. Byl by to ještě dávno snesl, o tom nebylo pochyby: Také po čertech hned s tím musí odrukovat, zazlobil se v duchu, znaje matčiny slabosti. Ale co naplat: co je pryč, je pryč a bylo by proti jeho trompétrovskému karakteru říkati si zrovna o něco, co před tím odložil. I začal se konečně trompétr Šimek sbíratí od stolu připravuje se slavnostně k úkolu, za jakým byl povolán a na němž vlastně záleželo a na ničem jiném.

„No, že konečně,“ zahučela si matka, nepřestávajíc ho pozorovati.

Trompétr Šimek začal se uvazovati v úkol svůj. I v tom byl tak svůj, slavnostní, důležitý, v pravdě trompétrovsky šimkovský.

Obešel si nejdřív kolem stavu, jaksí celek obzíral. Pohladil nedbale osnovu, stavem jakoby chtěl začloumat. Sáhl si pak pod vól, na něž navíjelo se hotové dílo, nedívaje se tam ani, jen tam hmataje tak znalecky a jistě, jako si omakává řezník dobytče. Vše bylo dotud v úplném pořádku, to se musí přiznati. I on to v duchu přiznal, což o to, tkadlec Doubravský byl. Dost napjato, činky řádně rozloženy, stav pevně rovně stál — a na tom všem záleží. Posléze lezl za stav. Také tam, uvnitř, učinil obvyklou běžnou přehlídku. Sáhl na plátno utvořené pod rukou a promátl si je dlaní, aby se přesvědčil, jak zde je napjato. Bylo dost. Pak si bidly několikrát projel sem a tam ve

virtuosní jakési bravuře jako smyčcem koncertista struny... Nic naplat, rozumí své věci, hned jak na to sáhnout jen umí, podotkla si v duchu matka, začínajíc se uspokojovati ze své rozmrzelosti a usmířovati se zase už se Šimkem. Pak rovněž s takovou elegantní bravurou, již nebylo lze si nepovšimnouti, prošlápl Šimek několikrát rychle za sebou na prázdno podnúžky. Jako mýdlo se poddávaly. S takovou lehkostí, jistotou, sebevědomím a virtuosností počíná si jen jezdec před dostihy, projížděje svého oře, jist svým dokonalým úspěchem, jako Šimek činil u stavu.

Vše bylo jinak v pořádku, v přízi, v díle, ve stavu — jak to mělo být. Inu byl Doubravský dobrý tkadlec, to musí říci i on Šimek, trompét . . .

„Jo jo jo . . .“ poliboval si. Načež vytřev obezřele brýle, začal jaksi podrobnou analysu v metodě své. Náhle zůstal v úmyslném vyjevení, které ale mělo značiti vyjevení opravdové. „Sakulente, sakulente . . .“ pozastavil se to blíže při onom kazu stáhnuv nízko úporně celý obličej, při čemž kocouří ocasy rovněž stáhly se s sebou, visíce nějak zlověstně dolů. Že kaz je, něco zle v nepořádku, věděl, matka už mu to sdělila, a viděl také vše při prvním běžném pohledu. Ale docela nebyl pěkný ten kaz, nelibil se mu při podrobném zkoumání, nad ním tak ne bez úmyslu užasl. „Sakulente, sakulente,“ opětoval si jako v těžkých rozpacích, on, jenž nikdy do rozpaků nepřicházel. Matka sama tu pristoupila ke stavu. Ne bez úzkosti optala se přihlížejíc k vyšetřování předsevzatému: „Tak jak, fetr, spravíme to?“ a bylo znáti z jejího hlasu, trochu zachraptělého a zajikavého, jak jí na tom záleží, vždyť běželo tu o hezkých pár šestáčků. Nespustila očí s rukou a brýlí Šimkových, jež oboje byly takřka v jednotě. Šimek dal si na tu otázku s odpovědí hodně na čas. Marně tak laicky ptáte se v nečas učeného doktora, vyšetřujícího vašeho drahého v nebezpečném onemocnění, na povahu nemoci a

je-li či není tu pomoci — neodpoví ani, jako byste se nebyli zeptali, naznačuje tím jaksi své shovívavé opovržení pro laickou vaši zvědavost, jen když se aspoň ještě zle na vás při tom neutrhne! Marně tak tázali byste se věhlasného vojevůdce na jeho plány v předvečer bitvy — vše je záhadou těchto duchů, na jejíž zjevení trpělivě musíte čekat. Tak bylo i s trompétrem Šimkem.

Po hodně dlouhé době pátrání sem a tam, za vážně ponurého výrazu v celém obličejí, jenž mohutně zdál se soustřeďovati k jedné ideí, za podivně nahnutých kocourích ocasů, jež tak nemálo přispívaly k tomu všeobecnému zvážnění, jakoby samy staly se jakýmsi ideami — po hodně dlouhé době takového pátrání zjasnila se konečně a zlehčila zase tvář trompétra Šimka. A obrácenou rukou, hřbetem jejím vítězoslavně zabuchal na ošemetné místo kazu v plátně, dávaje tím tomu kazu jaksi na jevo, že byl právě umem trompétra Šimka překonán. Kníry jeho se mohutně zavlnily. — „Spravíme, spravíme, japak jinakč,“ pověděl posléze sebevědomě. Matka až zazářila, zajihlo v ní teple; v tu chvíli vděčně odpustila Šimkovi všechno, co snědl a co ještě sní. „A hned se taky do toho pustíme, jo jo jo.“ Tu pak Šimek neznal odkladu, když ho jednou práce schvátla. Z tkalcovské truhličky vyndal páradlo, dal si přinést kartáč . . . a již jen počít. Dříve ale vyndal dýmku, takovou mizernou fajčici, smradlavou, usmolenou, v jaké vůbec si libují ti mužští, — zlořečená banda, taky on, pomyslí si v tom vzhledě matka — a domyslila: Aha, teď nebude mít zas tabák! A splnilo se na vlas její očekávání. Dal se Šimek do obšírného hledání tabáku, po všech kapsách — míval ve vestě příruční zásobárničku, až kamsi k podvlékačkám také sáhl . . . ale marně bude hledat, byť do večera hledal. A tolik párání, tolik dodělávky. „Proklatě,“ ulevil si posléz rozmrzele Šimek, a jako v rozpacích, „japak matko, špetky tabáku by se u vás nena-

lezlo, že on taky ten váš jako — na smrt jsem totiž pozapomněl stavět se u Jiříčků?“

I kdyby si byl neřekl, byla by věděla matka, co má činiti. A nemusel ani takové rozpaky stavěti. „I co pak o trochu tabáku,“ prořekla trochu kysele, „zbylo nám ho trochu od tuhle . . . Hned, hned, fetře . . . vím sama, že bez toho vašeho sakramentskýho tabáku ani ta práce nejde tak od rukou!“ Nedala si tu ujíti příležitost, aby nenadhodila, že až duši Šimkově dostane se všeho, čeho je jí třeba, aby pak ta práce šla skutečně již náležitě od rukou. Za své řeči šla hned matka k palandě, zatím co Šimek na prázdno táhle a jaksi kormutlivě bafaje, zkoušel se již předem v nedalekém požitku. Matka hrábla kamsi do palandy; kamsi do úkrytu oné živoucí mrtvolky. Stojíc ale zády do sednice zabránila každému výhledu odtud. Z pakliku ještě nedotknutého vyňala patričný chumlík, vázic jej obezře v prstech, usoudila, co bylo třeba a ostatní zase uschovala. „Tak jen si teda nacepte, nacepte,“ podávala Šimkovi chumlík ještě celý teplý a zmátlý.

„Inu inu . . .“ liboval si Šimek, dav se do nacepávání — ale to je pravda, pak již bez vyrušení pustil se do díla po prvních vybavených kotoučcích dýmu.

Byla ostatně věru neobyčejná ta zručnost, s jakou si počínal při párání kazu a vůbec při svém díle. Zbytečně vadné nitě příze odvíjely se z pod jeho prstů v takové čerstvosti a lehkosti a v účelné spořádanosti, nejinak než jakoby pavouk spřádal svou osnovu. Všechno hrálo a bravurně se promykalo v těch prstech. Vše, vše mu matka odpustila, pozorujíc rychlý zdar choulostivého díla. Za celou hodinu byl kaz vypárán. Jen místo rozchlouplé povlněné osnovy jako po těžké ráně křísené a zemlené po něm zbylo a za chvíli, až se to zatká, ani nejbystřejší hledání faktorovo neshledalo by nic. Zvláště když ještě dříve na tom místě osnovu přimázne šlichtou z pšeničné mouky,

ale to se musí ovšem trefit! Něco takového může ovšem dokázat pouze trompétr Šimek. „Přicpěte si, kmotře, přicpěte jen,“ zvala matka, přinášejíc zase chuchval tabáčku. Šimek skutečně si přicpav dal se potom do vlastního díla, do toho, které je plodné, které přibývá, které je blahodárně viděti.

Stav zas jednou vesele se rozešel — hučel, krápal, tloukl u vítězné radosti. Hned vše bylo jinačí v té smutné, opuštěné sednici. Naplnila se známým životem a ruchem, jemuž byla zvykla od dáвна. Nebylo lze si pomyslití prostoru toho nenaplněného mluvou stavu . . . Jak stav začal, opanoval vše, celý vřkolní život neodolatelně připoutal v jednotné sdružení. Švarevaldky, bzučení posledních much po oknech, chrastění švábů v zápeci, chrupot psa pod kamny . . . vše, vše splynulo v týž ohlas čehosi známého, případného, v čem tak uvolňuje se člověku. A ty květy začaly se na hamanu vyvíjet jako samy ze sebe, jako zázrakem, jako bílé sasanky na jaře, též zkvetou najednou. Pane, uměl trompétr Šimek s tím stavem a celým dílem zatočit!

Při prvních rázech stavu pozvedly se namáhavě oči s palandy. Zatočily se po těch zvucích, jimiž jakoby naplněna byla jejich duše za celého života. Ze všeho byla vyjmuta — všemu umírá; ale že umřít musí těmto zvukům, jež byly veškerým zdrojem, jediným vznětem jejimu neveselému životu, zdálo se nejtíže doléhat v tuto mráкотnou záhubu. Oči stařecké postavily se tak plny bezmezného hoře; jako u vášnivě, nesmírně touze se zaposlouchaly, zornice jejich plála. A vzrušilo se nevýslovně srdce stařecké. Větším hořem, nekonečně mučivějším této bytosti, než smrt bezlitosná, již tak krutě v šanc byl vydán, zdálo se být, že těm zvukům a té družné duši stavu neměla nikdy víc náležet.

Zaškání srdceryvné zatřásalo kdes v úkrytu jeho hrudi; ale každý zvuk, prodral-li se i na ven, zanikal ve známých, radostně třeskatých těch zvucích. Snad že byly posledním jediným ještě pomněním do života. Až zvrátily se zpět ony zřítelnice, shlédnuvše svůj zvuk, svou hudbu duše, připomněvše život si, zvrátily se zpátky v beznadějně temno své, plny pláče a úděsu . . . a bezmezně lkalo v nitru tom.

Nebylo pak víc nic stran té ze života vyloučené bytosti.

„Ták ták, fetříčku, to vám to hezky jde,“ libovala si matka polohlasně — ať to slyší nebo neslyší. Kutila v domácnosti, připravujíc povědomou jadrnou mísu škubánek. Šimek to také během příprav těch poznal, vytušoval je již na dně duše a častěji přípravy ty dovedly vyvábíti jeho jinak zaměstnaný zrak od změti osnovy. No, rád škubánky, to se musí říci, zvláště nasype-li se máku, hodně máku — konečně, co on by nerad. A tak byl Šimek jedna radost: hulil a tkalcoval, tkalcoval a hulil, oči se mu smály, brýle blýskaly. A vykračovaly ty nohy jeho na podnůžkách, šly si jak na veselé pouti. A dílo bylo jako routa, svítilo se, bělilo se, hladilo . . . panečku, ten to zná —

Naproti na té Spetlově stráni pásl se tou dobou zase onen koník na zmrzlé, pohynulé, studené trávě. Ani se mu do ní nechťelo — jen tam tak smutně stál malátně sebou komíhaje a podřimoval mdle ve svých neveselých dumách zvířecích. Teprv zítra ho zabijou, na tu sobotu, totiž na jitřnice a na sekanou, k oslavení té boží neděle . . . Teprv zítra jej tedy zabijou . . . Chvěl se celý zimou, hladem a únavou a tuchami — a sešel od věřejška ještě víc. A jakoby zrovna vůčihledě scházal. — Kéž by raději už ten Špetl šel!

Matka několikrát od příprav ke škubánkům a obědu vykoukla oknem v tu stranu. Jakoby jí to jen tak přišlo, ale bylo to zúmyslné.

Byl mezi tím čas k svačině — pojedl si Šimek, co je pravda, mlaskal na celou sednici. Matka už shovívavě přimhouřila oči. Dal si také na čas, po labužnicku, jen co je pravda. Čas k jídlu, čas k dílu — bylo jeho příslovím. Dělat a nejíst — toho neznal. Anebo pokradmu, na spěch při stavu to sousto polykat — to by se mu chtělo!

Matka přistrkujíc mu tu chleba, tu pomazánku, tu soli, už zcela usmířena se svým osudem, ač takovému hříšnému plýtvání chvála Pánu Bohu, u nich zvyklá nebyla — skoro by bylo na místě připomenout, že u nich chvála Pánu Bohu odbylo se všechno skoro bez jídla — vyhlédla zase bezděčně k tomu oknu, setrvavši tam pohledem déle a význačněji, aby si toho Šimek také povšiml. A usmála se obzvláště: „Chm,“ vyrazila ze sebe. Šimek ustanuv v plýtvání na ni tázavě se podíval. Ukázala k němu zase již obrácena, palcem přes rameno, pohodíc hlavou. „Nevším ste si taky?“ prohodila pak, jako mimochodem. „Testament dělá, testament . . .“ a při tom tam palcem potrhávala, stále tam ukazujíc.

Šimek podívav se tam tedy také, zasmál se bodře. „Jo jo jo — i bodejt. Kalý to ale zrovna není — mastná ta sekanina tentokrát tuze nebude,“ povídá.

„Bezpochyby, bezpochyby — ale vidíte fetře, když na to zvíře tak koukám, a často tak koukám, myslím si, jak to je na tom světě všechno stejný s náma jako s tím zvířetem, krom ty drahý duše, toť se rozumí. Co máme na tom světě — trochu toho dření a žádný odplaty. Ale zaplať Pánbůh, jen když člověk aspoň může ještě dřít. Jak ale nemůže, co s ním? Už aby koukal nejraděj do ty země. Chce se jíst — není . . . Ničeho není. Nebo kdo ti to má dát!“ rozhodila matka rukama. „Dělej a bude jíst a bude všeho — nedělej, ať už můžeš anebo nemůžeš — a jíst nebude co. Tak je to jen s náma na tom světě, ne-

mluvíc ani o ty odplatě. Jaká pak odplata — dělej a dělej a to je všechno.“

„Jo jo jo, to já taky říkám,“ přisvědčil Šimek, ustanuv zase v polknutí. Pak zamhourav posměšně očima a zažvýkav prohodil: „To jen velcí páni jedí a všeho maj a nic nedělaj . . .“ Rád si totiž i zarozumoval náš fetr.

Ale matka nereagovala na tu věc, nedávajíc se vyrušovati ze své vážnosti, která zdála se nabývatí jakési pochmurnosti. „Jako to zvíře tam,“ a při tom nějak v sebe trdně se zhroutila složivší lokte a podepřevši hrstí bradu. „Podvejte se jen, když dělat mohlo, bylo ve svý síle, ke třem stojkám dobře stálo. A jako oko v hlavě choval si ho hospodář. Proto, že dělalo službu,“ zakázala matka. „A podívejme se nýčko — co je to — zač to stojí. Jaká bída, jaký nic. Ještě že trochu ty sekaniny z toho pojde, tak že to přec něco uplatí. Jináč nechali by ho za humny zkrátka pojít — co jinýho! Ještě teda, že ty sekaniny — ale kam pak to stačí . . .“

„Jojojo . . .“

„A to samý děje se s našincem. Jenže ještě hůř, v takovým pádě z našince už docela nic nepojde, k ničemu je pak našinec v pádu takovým, samá bída, samý nic.“ Zatrudnila jaksí matka. Ale pak se vzbopila v přízvuku: „Ale může být taky jináč? Jakby mělo být taky jináč? Chtělo-li by se tak najednou ty hloupý vráně křídla přestat mávat, ať už ze zvůle anebo že by nemohla, padne do brázdy . . . a mají všechny vrány druhý k vůli ní hned taky padat? Má živý trpět k vůli takřka říkajíc už mrtvýmu — takovému, co už není pro svět? To by tak bylo . . .“ osopila se tu jaksí příkře matka vzhledem k takové možnosti.

„Jojojo — to já taky říkám,“ neustával Šimek svědčítí horlivě mlaskaje a nebera zrovna nejživější účasti na tom, co kázala matka.

„Není ani možná jináč — to je už na světě takovej řád. Slítne-li vrána s přeraženým křídlem, letěj druhý dál — ty se tam na ty brázdě tluc, jak ti je dáno. A u nás u člověka — nedělej — nebudeš jíst, ať už můžeš nebo nemůžeš,“ opětovala zálibně své thema se spočinulým tady důrazem a celým pohledem široce vypjatým vzývala Šimka k odpovědi.

„Jo, jo, jo, jen velcí páni . . .“ vpadl Šimek měv to za povinnost, ale matka ho zas přerušujíc, že jaksi nebylo by k ničemu, co by se od něho dověděla: „Znal jste na příklad, kmotře, starýho Zábojníka, japak by ne . . . ještě v osmdesáti svých letech chodil dělat ty pařezy. Můj ty bože, pomysleme si to jen. Potkala jsem vám jednu v tuhle dobu, když už tak člověku bývá líp doma, milýho Zábojníka, shrbenýho až k zemi takřikajíc s jeho pařezáckým mundurem . . . a tak mně ho bylo najednou skoro líto, bylo tak sychravo, tak ňák nelidsky a taková starola vleče se do lesa. Co pak, že dědečku si nedáte ještě pokoj s takovou dřinou? oslovila jsem chudáka, bylo mně ho vopravdu tak líto ňák. Podívá se na mě jako udiveně. A takle při tom klepe tou hlavičkou jako na větru mako-vice. Inu matko, povídal pak těžce a celej hekal jako puklej fagot našeho Nedvídka, to jen proto, že kdybych na ty pařezy nechodil, že umřel bych pěkně hladem — chochocho . . . a doma bych ke všemu ještě zmrz'. To jen teda proto . . . to jen proto, chochochoch . . . A taky vám to juž dopovím matko, prál ke mně dál a hekal ještě hůř, že už to na sobě cejtím, že se to stane: umřu hladem a zimou, chochochoch . . . Nejde, nejde to už od ruky, jsou tu velký léta. A tak přec jen tím hladem a tou zimou sejdu, chochochochoch . . . nebo jak by taky bylo jináč, nebudu-li moci dělat. Kdo by mně měl co dát, sám už se musí našinec obejít k životu anebo k ty smrti, chochochoch . . . a táh se vám po svým, jakoby se to rozumělo

samo sebou, co s ním je. A povídal vám všechno nák tak do opravdy a bez lítosti, jakô že něco takovýho samo sebou musí bejt. A taky chudák dobře hádal: Tu zejmu vskutku našli ho v jeho sedniče zmrzlýho i uhladověnýho, krátce na to, když se vědělo, že přestal do háje chodit.“ Matka chvilku pomlčela, pak spustila znovu.

„Nemoh na ty pařezy — a holt umřel. Jak povídal. Kdo by mu byl měl co dát, když už nemoh'. Musí se k tomu životu anebo k smrti našinec už sám vobejít . . . Tak ať si to teď člověk veme. Dělej jen, chceš-li bejt živ . . . nemůžeš-li, je to sic smutný, ale je to tvá věc a se sebou si to musíš spravit, jako ta vrána s přeraženým křídlem.“ To už matka zrovna věštebně hlásala tvrdě vznícena sama v sobě, v neblahou jakousi pochmurnost uvedena; a vstávala zase od stolu, kam na okamžik za řeči byla přisedla.

Šimek právě dojídal — bylo zas čas jít po práci. „Však se podívejme . . . už si Špetl pro něj jde . . . no už dodál holt svůj testament,“ zařehonil tu bodře od posledního sousta, když mu přišlo jako v navedení matkou do duše mu vneslém zase pomžiknouti na stráň. Matka přichvátala hned k oknu, jakoby jí tak na tom záleželo. A oba upjatě hleděli oknem na stráň, jak si Špetl přišel pro koníka. Koník jakoby byl právě zkomíral v nejtěžším uzavření zvířecích svých dum. Nezpozoroval ani Špetla, a bylo přece takové přiblížení jakoby kat se dotknul. Zůstávala mu ta hlava jeho mrtvá dolů viset, tam v těch němotách země jaksi pátrajíc. Tu taková rána se strany, v ta vychřestělá žebra. Špetl se mu to ohlásil a koník v prudkém vzrávnutí vypjal vyděšeně šj. No bodejť, jakoby mu byl tím Špetl vysvětlil, přihlížeje jaksi u své sverepé potměšilosti, jak jeho pohled vůbec se značil k vyjevení koníkova. — „No tak co,“ zahulákal potom, až se to daleko rozléhalo. A přetáhl hned provazem koníkův hřbet. Nějak to nešlo ku předu, k té porážce . . . zase důrazným kopnutím

do slabin a několika řezy provazem se zvířeti muselo pomoci. A to již snášelo jaksi bez ohrazení klopýtajíc a motajíc se, s hlavou svěšenou táhlo za Špetlem, co ty rány občas dopadaly, byť i ne z potřeby, vždyť konečně šlo pak již jak mohlo, jako z pouhé záliby, jen tak. Konečně co horšího mohlo se mu dít vzhledem k tomu, co je za chvíli čekalo; a jaká sveřepost a trýzeň nebyla by tu na místě a snesitelná? Před tím mávnutím sekýrou, píchnutím nože do hrudi? Co horšího se mu přece mohlo již přihoditi? A proto jaksi se docela neohražovalo.

Oba pozorovali upjatě v tom okně, až ti dva na stráni posléz zašli. Matka při tom pozorování měla jistě zcela jiný zájem než pouhé zvědavosti; dělo se to u ní vzhledem k něčemu, aby jaksi dotvrdila v sobě vlastním názorem zjevů před ní neomylně nastupujících všechny ony náhledy, které před tím tak obšírně pronášela. A zdála se být posléz zcela utvrzena.

„Japak hlavu si někdy nekoupíte?“ optala se najednou matka Šimka, navracujíc se jaksi k prosté všední skutečnosti, jak běží.

„I jo, jo, jo, taky někdy; může to bejt. Uvařím si ji hezky najednou a mám pak polívky a obírání na hezkých pár dní, je to dobrotá“, a Šimkovi mocně vyvstanuly jeho kníry jako mlsným kocourům dvě ocasů — —

Stav začal zase krápatí, starou konejšivou svou písni vpadl do neveselého tísnivého ovzduší.

Ukazovala se už předposlední známka; takhle do odpolední svačiny najisto Šimek dodělá, jak mu to šlo. Zaplať Pánbůh — kdybyste byli viděli ten klín chleba! Bude proč zvolati zaplať Pánbůh, až zase takového poberty zhostí se chalupa. Toť se rozumí, ještě jeden takový klín bude se muset najisto již oželet. Ale zas nic naplat, byla to radost, byla to radost, taková práce! Pravá . . . levá, naskakoval na těch nohou jako tanečník — a člunek rachotivě kvapil . . .

zrovna se ty nitě za ním řítily, pohlcovány na ráz zase osnovou — a hrnuly se v nepomíjivém koloběhu karty vzorové bez váznutí přerušování . . . a květy hamanu jako čarodějným vzbuzením vykvítaly z pod rukou. Tvořilo se to dílečko, tvořilo. Byla to radost, jedna radost, ráda mu ještě něco podstrčí.

A byla také radost, jak na stole tvořily se šhubánky — pro trompétra Šmka, radost, radost převeliká a smysl celého jeho života . . .

Minulo dopoledne — sláva šhubánků pominula, spějíc pouze již jen v líbezných vzpomínkách Šimkovy duše, značících se v častých zařikáních, při čemž nijak neshledával potřeby nějak utlumovati tyto výlevy oblaženého nitra — mýjelo odpůldne (matka zanášela se přípravami ke stlučení másla — stluče přec, smetana jaks taks vystačí, byť i nebyla másnice ještě dobře plná) a poslední známka se konečně objevila. Ještě dřív než před svačinou bylo sděláno. Poslední vržení člunku a přitlučení bidly. A setlápnuv naposled podnúžku, zůstav na ní nohou majestátně vězeti jako při posledním kročeji v dokonaném výstupu na horu, „amen“ zvolal trompétr Šimek vítězoslavně. V neoznačitelné vítěznosti utkvěl pak na hodnou chvíli na matce pohledem. „Amen“ odvětila matka v žertovné radostnosti, bylo to věru zadostčínící amen.

Pomohla mu po té sejmout se stavu, složití — kus jako routa svítil bělostí. Zavinula jej do ubrusu — zítra s ním půjde.

Pak Šimek posvačil — zase kávy matka navařila. A dala pomazánky z čerstvé smetany. Neohlížeje se tentokrát po ničem, až do dna hrnku dojedl Šimek; nebylo nyní příčiny s jídlem se zdržovat anebo protahovati čas, teď by se to již dělo jaks na vlastní jeho vrub. Pospíchal tedy — i také proto, že chtěl zajít si k Špetlovi zas jednou za čas pro tu hlavu. Bude zatím již hotova. Bude mít pak

polívky a toho obírání na hezkých pár dní. Začal se sbírat tedy k odchodu. Matka mu děkovala — že to s ním srovná, až přijde od odvodu, že se staví. „Dobře, dobře . . .“

U samých dveří odcházejí zaotálel Šimek. Vzpomněl si na palandu; tou koňskou hlavou na ni málem zapomněl.

Dobře, že se vracel . . . tak nevýslovně trudně a lito-
stivě zvracely se za ním odcházejícím ty stařecké zapadlé
oči, v němém úpění volající za ním. Dobře, že se vracel,
že pro tu koňskou hlavu nezapomněl na jinou hlavu, jež
také bude již asi brzo hotova. Ty oči tak vděčně zatřásly
se mu vstříc oživše na okamžik z mráкотného ustrnutí
svého. Chtěly mnoho říci, aspoň označiti, co řečeno býti
nemohlo.

„No tak vás potěš Pánbůh, kmotře,“ promluvil k Dou-
bravskému dojatým hlasem Šimek, a lehce mu pohladil
ruku, jež se malounko nazvedla — „a kdybysme se už
tak neměli vidět . . . eh . . . ono . . . vždyť . . . taky ještě . . .“
Šimek dostal se do zřejmých rozpaků, neboť zdálo se mu,
že řekl něco nemístného a tím více rostly jeho rozpaky,
když na celo, náhle čímsi úžasně zlekány, otevřely se na
něho zraky zdola. V zracích těch lpěla omračná, náhle
vzbuzená hrůza odhaleného mu posledního nevyhnutelného
určení. Strašná otázka ohromení, je-li tomu tak, jak věc
se nevyhnutelně značí, v nich široce tkvěla. Šimek nemohl
snést toho pohledu . . . i z mrtvolné ruky starcovy čísel
taková pronikavá studená, lepkavá hrůza, že rychle rukou
couvl . . . „Teda s Pánem Bohem . . . ono . . . vždyť . . .
taky ještě . . .“ blekotal na `plano a již chvátal odtud, ale
ty oči s tou strašnou otázkou vyprovázely ho až do za-
vření dveří. To bylo pro ně jako uzavření smrti, zpečetění
osudu . . . Dále že již jen ona nevyhnutelnost jim nastane.
A v té své ohromivé hrůze zůstaly stát, nespouštějíce se
čehosi.

Matka vyšla za Šimkem, jenž na prahu zase zřejmě zatálel. „Teda se u vás stavím a srovnáme to.“ „Dobře . . . dobře!“ Ale ještě otálel Šimek strnuv najednou s vyvráštělým čelem jako u namáhavém přemítání. „Tak co tomu říkáte . . . vidíte to sám!“ úmyslně ještě matka navazovala řeč. „Ah ba . . . nevydrží, jestli tak do zítřka leda,“ odpovídal Šimek, ale nezdálo se to být to, co vlastně měl na zřeteli a při čem prodléval. Matka se zasmušila, povzdychla, přiložila i na okamžik zástěru na oči. A ještě nějak otálel Šimek. — Co pak asi najednou má, pomyslna si matka, ne bez jistého znepokojení. „— Chudák náš“, řekla, ale jen tak. „Chudák, ba,“ opětoval on lhostejně, ale najednou se jaksi rozhodl, čelo se mu měkce zavlnilo: „A jo, ještě něco chtěl jsem říci — (co pak to asi bude, pomyslna si matka pořád znepokojená) — eh, víte co, kmotra, myslím si jako — že jako co má ty sváteční boty, jak jsem je jednou na něm viděl, že jako byste mně je mohla — jako přenechat . . . nebo co vy s nima pak,“ spočinul tady s důrazem, vysvětluje pak dále věc: — „Musím jako něčko něco takového řídit a tak sem si myslel, že co jako vy s nima . . .“ Utkvěl tu najednou na matce důležitým pohledem, s kníry proti ní důležitě vyvstalými. Matka důstojně ten pohled snášela: — aha, rozmýšlejí se ostražitě, ale konečně nahlédla ne bezvýznamnost tohoto návrhu uchopivši se ho hned prakticky. — „Jsou to jeho svarební,“ připomněla nejdřív unyle, jaksi ještě ne vzhledem k věci, divně zatouživši kamsi pohledem. „A jsou dobrý ještě, choval si je jako voko v hlavě, senem měl je pěkně vycpaný, jednou za čas mazával. Z gruntovní ještě foroty, tuze dobrý boty a kolikrát pak chudas měl je vlastně na nohách — tuze dobrý, zachovalý ještě boty, ty svarební, ty svarební,“ rozpouštěla matka zase unyle. A najednou divně zahlaholila: „A do hrobu si je s sebou neveme, patričný moherový pantoflíčky dostane, jak si zasluhuje . . . I jo, proč pak teda

ne, ani sama sem hned nevzpomněla,“ přešla posléz prakticky k věci, „a teda si o tom ještě fetříčku promluvíme, neodsadím je bez vás, spolehněte na to, a taky to jeho svarební šactvo prodám, co bych s ním dala, teda promluvíme si o všem, budete-li chtít.“ Stran těch bot napočítala, že k půldruhé zlatce dobře za ně může být a čím dále více se jí zamlouvala nabídka Šimkova — i jo, proč pak teda ne, dozajista, uzavřela v duchu, a opětovala to nahlas.

Načež rozešli se s fetříčkem, kterýž zdál se být s výsledkem svého jednání také zcela spokojen — za jednušku je tak dostanu a za dvě stojí bratru, však jsem si jich tenkrát dobře všim, uvažoval v duchu v úplném zadostučinění, jsa zase cele svůj, odcházeje slavnostně, vypjatě, důležitě, jako hodnostář. Tak, jak se byl dostavoval, tak zase odcházel trompétr Šimek. Vracel se nyní od překonané velké povinnosti s triumfy vítězoslávy. Tak jen z bojiště vybírá se velký vojevůdce, jenž spojená vojska šmahem porazil. Kníry jeho vybíraly se s ním, trochu oupředem. Malounko jen více pospíchal — za příčinou té koňské hlavy, která ještě nedávno lpěla na tom koníkovi na té pochmurné stráni a která za nedlouho octne se v kalfasu Šimkově, a masná očka hřivního sádla jen z ní budou plynouti. Proto trochu více pospíchal, ba posléz již hezky pospíchal, jak toho důstojnost jeho jen dovolovala za příčinou té koňské hlavy . . .

V té hrůze své stály ony zraky v prázdnou sednice, jež tím pohledem jakoby cele se naplnila. Zrovna příšerně zlekané ticho uhostilo se tady po nedávném křápotu stavu a ruchu práce — ano jakoby uzavřením těch dveří za člověkem oním bylo nastalo samo uzavření smrti, opuštěním toho jediného člověka bylo nastalo opuštění celým světem. Ani myš nezachrastila v nadstropí, ani šváb v zápeci se neozval, kyvadlo hodin, kvačící v přibírajícím nějak po-

spěchu, zdálo se jen úpěti temně jako déšť za noci, zrosáhující jen bezmeznost ustrašení. Vše tak zlekáno a postrašeno bylo jakoby tou náhle nastouplou hrůzou oněch zraků. A co ty hlasy z venčí dutě zněly, dorozumívající se snad právě o botách a moherových střevočkách, jakoby zaléhaly z podsvětí. A i k tomu zaléhání upjalo se zlekané mystické ticho smrti, v jejichž předzvěstech tonula duše. „Oh . . . oh . . . oh,“ zaúpělo tu z hrobu stařecké hrudi, jež nebyla více s to odolati . . . a matka vcházela. Pohled a hrůza těch očí uzavřely se ihned v sebe a to ticho jakoby se rozešlo anebo aspoň ustanulo kdes na číhané.

Matka, mrštvíši tam pohledem, nalezla vše již v pořádku . . .

Stluče nyní, smetana jaks taks stačí . . . zběhne možná ještě s máslem. Dnes ku podivu rychle stloukla se smetana.

Jednotvárné hluché narázení táhla a šplouchání tekutiny v máselnici neslo se tím pustým ovzduším připravujících se ohromivých událostí života zrovna strašidelně. Nezdály se mlti ty zvuky žádné souvislosti se známým lidským činěním, nesly se tou prostorou jako zmatek příšerného vzbuzení. Jakási vzdouvání se jimi dála, jakási vynášení záhadných podstat. Do zavřených očí na palandě pronikaly hřímáním hran, za nichž určeno je umírat, neodvratně k záhubě být odsouzenu . . .

Z venčí zaléhalo sem chvílemi, když máselnice postala v dunivých šplounavých svých nárazech, švifění ptactva, úzkostlivě stenavá ona zakřičení, jimiž plačí pud ozývá se na prahu zimy. Stesk samé smrti, nekonečný kvil to byl. A pak zase na okamžik jaksí vše zanikalo, ůpadalo náhle ono ohromivé ticho, jakoby se pokoušelo o mráкотné udolání všeho života . . .

Ponurá, posupná, nedotčena vlivy jinými, příkrá v zaujatí práce své jevila se matka, odevzdána zase jen sobě,

*

líhnoucí jedině za svým určením, za vším tím, co v osud její se vnašelo.

Pes ostýchavě přišoural se k máselnici, chtěje olizat si tenký po povrchu přetékaající proud smetany; bez hlesu, pouze pohledem jej zaplašila, že s ohonem vtaženým zalezl kams hluboko s jejího pohledu a prstem pak setřela smetanu zpátky. Týmž pohledem byla by matka zaplašila každý život, každý jeho ozev. Její pohyby rázné, rozsáhlé, z nichž ani jediný neminul se cíle, měly v celé té posupné, němé sféře ráz jakési přišerné, fatální pantomimy, připravující jakési zlověstné své dílo, kterou děsivě ztlumeným, ale jaksí tím kvačivějším rytmem vyprovázel chod kyvadla.

Bylo stlučeno — vyjmuta hrouda másla, přecezeno podmásli. Pro to, co při vši obezřelosti přece ukanulo na zem, ani pes tentokrát si nepřišel — co přec bylo dávné jeho právo, jehož matka mu neupírala; bylť čímsi zlekán a zastrášen.

Tu ještě událo se něco mimořádného — to jest, čcho by se matka nebyla nadála.

Z palandy ozvalo se najednou praštění a chrunění, jakoby cosi v nesmírné, zoufalé námaze chtělo se vzepjat, z dosavadního ztrnutí probrat ještě k projevu života. To tělo na palandě patrně usilovalo pozvednouti se. Bylo to několikeré jako v pouhé křeči předsevzaté vzmítnutí trupu, který vždy zas klesl zpátky, až posléze podařilo se kolem sebe hrabajícím rukám přece tělo podchytiti. Nad palandu vychýleno zůstalo pak tanouti. Matka spěšně se tam obrátila — co ještě chce, značilo to patrné rozezlení v její tváři. — Stočily se na ni zraky výrazu cizího, nepozemskými vidy již obestřené, vytřeštující se z neproniklé, valící se na ně mráкотné záhuby. Krvavěly temně v zazenalém svém vypouleném bělmu. Rty se tak divně vymduly jako zející jáma, jejíž bezedné prázdno jen blekotající

hmota jazyka plnila. Stařec chtěl cosi říci, ta jáma začala se ozývat, ale pouze suché roztržštěné sípání z prervané jakési nádrže za blekotajícím jazykem vydíralo se mu z hrudi. A za úžasné té námahy fysické, v níž jakoby drtilo se celé nitro, ještě intensivněji v zčernalý purpur nabíhala bělma — i bylo to vzezření příšery.

Posléze po sípavém chropotu onom po několik chvil trvajícím, vypravilo se z utržněné hrudi několik srozumitelných zvuků ve smysl se skládajících . . . ah, s trochou toho podmáslí kdyby se jen tak chtěla smilovat nad umírajícím — „jen toho podmáslí trochu . . . trochu . . . chu . . . u“, znělo zase bez dechu, v prorrání se hrudi. Chu . . . ú, zaléhalo jizbou, jakoby odplýval nezvěstný chumel. A už zase oči zvracely se v sebe — a dobře že se zvracely — a poklesal trup u vysilující námaze posledního vznícení se živoucího pudu. Ale i s těma zvrácenýma očima a s tím složením se trupu v příšerné úpěnlivosti pořád ještě to vzezření mrtvolné volalo k matce. — jen trochu toho podmáslí, trochu . . . chu . . . u . . . tak pronikavě, jakoby volaly veškery věci života v nenabažené baživosti svých podstat.

I nemohla být matka tím vším nedotčena. Po svém způsobu nedotčena. Cośi úžasné se v ní náhle zjitřilo, celá drtivá tíha její povahy se provalila rázem přese všechny vlivy a ohledy jiné a jakýkoliv jejich význam. Zbrunátněla ve tváři, rozžehly se její zraky v nesmířitelné posupnosti pojatého úmyslu: o celý skok jakoby zrovna sápla svou bytostí blíže k palandě tak jako přisune se zjevení . . . A zabřýkla z tvrdých plic, jakoby železem na kovadlinu zařinčel:

„No, jaký pak podmáslí! Co bys ještě si vymejšlel! Chtělo se ti jen umřít a toho se ti dostává. A tak už jednou taky . . .“ dosoptila matka v nevyličitelné způsobě za takového bezmezného pohledu na tu mrtvolu, jež jí nebyla dost ještě mrtvou a již zachtělo se ještě čehosi. Ale

tady se náhle vzpamatovala sama před sebou a obrátivši smysl předsevzaté řeči: — „dej pokoj,“ dodala zcela jiným hlasem — místo umři . . .

A šla vypírat máslo.

Stalo se, že náhle zůstaly hodiny stát.

A těmi náhle zaniklými zvuky, srostlými s tím vším tady, jakoby v mystickém ohromení zůstalo všechno stát. Cizí těžký strach padal na všechno a všechno vyjmulo se náhle z přirozené známé své podstaty, nabývajíce hrůzného nezvěstného rozpoutání. Jakoby cizí smrtelný hřích bez odpuštění, zasahující v samu věčnost, rozpjal se tudy v nekonečném svém úděsu . . .

Matka vypírala máslo, do liberek pěkně rozdělila. Byla hotova se samým šerem — s máslem dnes už nepůjde, až ráno. Podmáslí rozdělila do dvou džbánů; má pro ně také svá místa jistá, nic nepřijde na zmar u matky . . .

Během práce své rozmyšlela tak o všem, co mělo nastati u nich a co již již se uskutečňovalo.

Je to již neodvratno, nic jiného u nich nezbývalo. V tom vzhledě byla si jista. Povzdychla, nemohla jaksi nepovzdychnouti nad tou neodvratností osudu u nich. V celém tomto rozsahu osudu jakoby jasně a vědomě pobývala její duše. A se všech stránek probírala se tímto osudem. Jako stran toho lepšího šatstva nedělního a těch bot, co měl ještě od svarby, že na památku si to nechat bylo by opravdu zbytečno, jen by to v truhle pukřelo a překázelo a že teda najisto to prodá, jak slíbila Šimkovi, nějaký ten zlatý strží se. — Jaký pak na památku, uzavřela. Stav si ovšem ponechá, rozebírala dále, na tu zimu tak; nějaký ten kalmuk přec uplete; s taženým se, toť se rozumí, už piplat nebude moci, škoda toho díla . . . Z jara bude muset přijednat nádenníka, ke žním sekáče: sama by nestačila, zvedaly se v ní napotomní úvahy — je přec škoda toho člověka, co všechno dovedl podělat, bude to

újma, velká újma pro ni, povzdychla těžce a pozastavila se v zasmušení — ta velká újma se jí představila v celé rozsáhlosti. Za ten žvanec chudák, co se nadál . . . roznášely se rozpomínky sdružené a jakživ kalého sousta se mu nezachtělo — šatstvo mu nemusela koupit — ani bot, no jen toho tabáku — a to bylo všechno. Jakživ nevypil půl litr piva, nevěděl co je město, co muzika. Chudák. — kdo jí ho nahradí. Zatesknila živě, opravdově. Bože — takhle v tom létě v čas žní, stávalo se, že celou noc sekal a na den se už mohlo brát domů. A to všechno při trochu podmáslí a pár bramborách, žádná kořalka, žádná vymýšlení. Dělník to byl, to je pravda. Velká, velká to újma bude pro ni . . . přiznala se nepokrytě, neboť byla matka opravdová. A taková opuštěná bude, sama docela. Zvykla přec na toho člověka — a najednou bude pryč, najednou bude bez něho. Jaká pomoc, jaká pomoc . . . tak to už na světě je. Žij — umři, netěš se. Ještě že toho trápení dlouhého nebude mít . . . Kdyby měl tak těžce stonat, jako Lazar ležet. Bude to mít aspoň za chvíli odbyto. Jaké už s ním by byly vyhlídky? Žádné. Síly mu došly, došlo vše. Byl by se jen delší čas trápil a překážel živobytí. Jako ta švestka na zahradě. Jak začne se ukazovat schnutí, kurdějovatět začne, pryč s ní raději hned. Pár roků by jen tak hynula a nic by z ní nebylo. Jenom hned s ní pryč, zakázala v duchu matka. Pak dále sunuly se ku stavu věci náležitě úvahy. Pohřeb že mu vystrojí jináč takový slušný . . . Truhlu dá udělat u Žižky, Jaroš je dražší a jen to odbývá — a ještě aby ho člověk i při takové věci upomínal, aby si s dílem neodkládal; chce mít truhlu jináč vzhlednou. Vezme pana faráře . . . řídící s dvěma zpěváčky bude . . . těch pár muzikantů, nad hrobem dá mu i vyhrávat. Zasloužil si takový kalý funus. Výloha sice velká . . . trudně pozastavila se matka, ale co na plat, vzdychla pak v usmíření s touto nezbytností. Je to jednu za toho živobytí jenom, zatěšila se, jiného nie

neměl chudás a toho kalého funusku mu tedy dopřeje, znova velkomyslně uzavřela, jaksi cele zvítězivši nad sebou v tomto tak choulostivém ohledu . . .

Pošelovalo se sednicí. V těžkých upadavých záchvěvech přibývalo večera.

Matka zatím byla hotova se svou prací — i se svými úvahami. Povšimla si, že hodiny zůstaly stát, spustila je zase.

Po špičkách přistoupila po té k palandě. Nezřetelně začalo tu vše splývat, ale přec bylo možno rozeznati tělo na ní v obrysu pokrývky. Matka přichýlila se a očima ostře se sem zahleděla.

To tělo jakoby se již pozvolna připravovalo k nastávajícímu svému úkolu. Jaksi znamenitě se natáhlo a ruce sepjalo na hrudi. Kdyby nebylo toho pochrčívání a lehkého občasného nazvedání sepjatých dlaní, byl by to neomylný odznak smrti dokonané.

Chvilí matka hleděla, pronikajíc šero očima. Pak zavolala. Nejdřív zticha, přítlumeně, aby jaksi náhle nevzrušilo se ohromení němého ztmění, jsouc připraveno: „Frydolíne, slyšíš!“ Slyšela-li ta živoucí mrtvola ještě, aspoň neodpovídala. — „Frydolíne!“ volala znovu matka, hlasitěji, že již ono ohromení bylo zcela připraveno, ale tak chlácholivě, měkce, jaksi vábivě volala, aby živoucí mrtvola nic se nezlekala. — „Frydolíne, Frydolíne!“ Pustě a prázdně rozléhal se hlas její sednicí, zvučelo v něm cosi neoznačitelného, a bylo to bádavé volání jako nocí, v nerozeznání, odkud by vznikal hlas a kam by spěl a čeho by se domáhal. Frydolin ale se neozval — jen v tom chropotu poustala nádra, jakoby se bytost jejich lehko přece byla zaposlouchala. Avšak neozvala se ta bytost jejich, nedala se jaksi vyvábiti ze svého pohroužení, které mělo se smrtí již tolik společného.

„Teď je čas,“ promluvila matka k sobě. Neboť voláním svým dověděla se asi toho, co bylo potřeba. Temně, pochmurně, jako ortel zaduněla ta slova její v soumrácném prostoru sednice, jenž jakoby ze svých hranic v záhadném rozptýlení vynikal. Načež v účelné obratnosti sobě vlastní rychle poklidila sednici, vše urovnala, uvedla v jakýs sváteční soulad, který tu nějak tak pochmurně vynikal. Po té vyňala bílý ubrus.

Na to sama spěšně oblékla se svátečně, umyví se, přičesavši se. Přehlédla znova jestli nějaké harampádí nestaví se v cestu — nebylo nic, vše bylo vhod, aspoň tak, jak to matka uznávala. Svěcené hromičky má v polici v nejhořejší přihradě.

A vyšla z domu, uzavřevši na klíč a na petlici. Celá její bytost a všechno její počínání obestřeny byly jakousi pochmurnou velebou, jež spěje za velkým cílem. — Venku bylo světleji — obloha vysoko vznesena, v širé průzračné rozsáhlosti. Promrzávalo již, na noc bude slušný mráz, ozimy aspoň umrznou nežli zapadnou a nebudou se pařiti.

Za nějakou dobu touže cestou, v přítmi večera, jímž v zamženém průsvitu šerilo nesměle podzimní hvězdno, při obzoru ztemnělé, jako plaše zanikající, ubíraly se dvě postavy. Jedna ženská velká, mohutná, u předu, cosi v tašce na řemeni nesouc po straně a zvonkem dávající občas znamení, a za ní jiná postava v říze splývající k zemi, přikloněná, na hlavě bez zástity, oběma rukama cosi před sebe vznášejíc. Kroky obou postav zřetelně se vynášely od zamrzající tvrdé silnice. Chodci mimo kráčející všichni poklékali na znamení zvonkem. Spěchaly obě postavy, nic nemluvily a v jedno spjaty se zdály ve své dvojici.

Ze silnice daly se stranou.

Zašly k samotě Doubravských.

Zadní postava ve splývavé říze posečkala okamžik na prahu tmavé síňky, co světlo bylo sem přineseno. Jinak bylo o klopýtnutí s tělem Páně. Pak vstoupila dovnitř.

Kněz přicházel na smutnou cestu, posloužit v poslední hodině — posvětit práh smrti zasahující do těchto míst . . .

Při jeho vstupu, jenž udál se jako zjevení, zapraštěla palanda. Natažené tělo jakoby se bylo zachvělo, prohnulo mrazivou vlnou po celé délce. Brada se otrásla, prázdně zajektaly dásně. Ale možno-li, natáhlo se po té tělo ještě úporněji — jaksi již co nejvhodněji k tomu, co je očekávalo.

Na stole bílým ubrusem pokrytém hořely svíce, mezi nimi černal se drobný krucifix. Takové mdlé světlo stékalo vnitřkem sednice, takové dusivé, vnořené, mrtvé světlo, a tak divně záhadné, jež tak případně dovede se družít ke chvílím neznámých ohromujících podstat . . .

Matka klečela na zemi v hluboké skroušenosti závažně se pochylující.

Kněz v rochetce přistoupil k palandě.

„Frydolíne, služebníku Páně,“ zvolal pokorným, zachvívajícím se hlasem. Ale nedostalo se mu odpovědi. — Nastávalo neznámé mysterium záhad života, k němuž přistupuje smrt.

Když cizí ruka, opatřena obřadnými oleji, ve význačné důtklivosti pořadmo se dotýkala částí těla, jak toho víra žádá, aby jaksi nic nebylo opomněno u vnášení hříšného těla v soutyk spásy a vykoupení, tu ono jakoby se napjalo možno-li nejvíce. Tak nějak ztuha se napjalo, ve vyčkávání násilném, v jakémsi úporném vzejmutí posledních energií života, jakoby se tím snažilo nějak co nejúčinněji vystaviti ohromivým dotekům oněm, jako se jindy bezmocně posléz tělo vydává ubíjejícím ranám, jimž není ubránění.

... „Pane přijmi služebníka svého Frydolína v příbytek blaženosti, kterouž od milosrdenství tvého doufá, amen . . .“ vyhlaholil u zmíravé pochmurnosti hlas kněze, tak nějak vhodně k událostem, jež naznačoval a které nastávaly.

... „Amen!“ ozvalo se souhlasně z několika úst klečících postav, jež ku podivu z domnělé své povinnosti dovedly se z nenadání dostaviti i za toho večera, ozvalo se u výzvuku, jímž mluva lidská tak vhodně dovede se opatřiti pro všechny věci života.

... Zároveň vstříc pohybům bílých, měkkých rukou, které jakoby nad tělem vynášely neznámou novou oblast, udělujícím poslední požehnání, rozevřelo se z palandy jedno oko. V tékavém obezření vůkol se zakoulelo. Až utkvělo na jediném místě neznámé té oblasti, v níž na okamžik nehybně stanuly ony ruce jako vyčkávající, aby vše v konečné jejich žehnání mělo čas u této bytosti se vpojiti, co ústa mumlala mysterium latinských slov, jimiž jaksí vše mělo být vysloveno o věcech života a smrti. V tom místě jediném, na němž utkvělo oko, v neznámé záhadné jeho podstatě, tanouti musila hrůza celého světa, neboť vznítil se náhle v této vytřeštěné, mysticky vypjaté zornici bezmezný úžas smrtelnosti. Pak ale začalo se kaliti, jako kymáceti v úděsném svém vzhledu, jakoby spadalo nesnášející více té strašné bezmeznosti v jeho vzhled se valící . . . Měkká ruka kněze spěšně zastřela raději ten pohled, přimáčkla naléhavě víčko — a oko zůstalo již uzavřeno.

Bylo to uzavření samé smrti.

A tělo, možno-li, natáhlo se ještě usilovněji, čemusi tak strašně vhod a naposled — tak docela, jak toho bylo již třeba.

Kterási z klečících postav vypukla v případné štkání, v hlasité obřadné štkání, dostavující se vždy za příležitosti pohnutých významných chvil života, aby se tím tato po-

hnutost vyznačila — a jiné štkání bylo by se zajisté ještě přidalo, neboť zřejmě několik obličejů se k tomu chystalo.

„Pst,“ pokynula však jemně matka v neoznačitelné bolestné unylosti neodvratně zírající na to tělo natažené... „nechte ho, jen ho nechte, v pokoji ho už nechte umřít — dělá mu to dobře,“ šepotavě vydechla, aby sama nerušila... Temně dozněly modlitby, zanikla opět ve dveřích bílá rochetka a s tím zaniknutím jakoby v jizbě nová perioda nastala. Přítomní nakupivše se kolem nataženého, vypjatého těla, na něž zírali již v oné zvědavosti, jež u nás smrt vzbuzuje. Načež matka snesla z komory peřin, vystlala jimi postel a přenesli na ni tělo, jež svou smrt zdálo se pochopovati, jak náleží. Neděje se to po smrti a lidem bylo divno toto opatření matčino. Ale ona vše jim vysvětlila: — „Ať si pohoví chudák aspoň po smrti,“ odvětila v oné bolestné, něžné unylosti, z které hlas její nyní nevycházel, ale přece tak hlasitě jakoby se jí jednalo ještě o to aby ono tělo slova její zachytilo. Zdálo se, že to učinilo, že postihlo ještě dobrý úmysl matčin, neboť jaksi vděčně uvelebilo se v měkké ty podušky, jichž nikdy druhdy nebylo se mu dostalo, a spočinulo tak na vždy. Ještě matka podvázala mrtvole bradu a zastřela ji, rubášem — —

Uprostřed noci matka vstala. Rozsvítila světlo. A tíše, tišěji než byla sama noc, přiblížila se k smrtelnému loži, odestřevši rubáš. Jakoby se chtěla přesvědčiti, zda li je vše, jak mělo být. Bylo tak vše. Uzavření smrti se na vždy dokonalo, nestávalo tu již pochyb. Vynikala tak neobyčejně hlava stařecká z lože svého. A divně vystřměla ve svém pozadí. Nos ostře prorážel, líce se propadaly, duť očí temně zřialověla, zdulé rty divně odchlípovaly v záhadné nezávěsné průpovědi, jež v nich navždy vytanula. Vnořena zůstávala ta leb záhadná v oblast prázdnoty, příšernou, jako zjevení jiného světa, které neodchází.

Veliký černý hmyz ubíral se právě po obnažené neživé hrudi, ztuhlé, zachmýřené, nemaje již na tom těle žádných příčin k obavě. Před světlem pak spěšně zanikl kamsi v zátylí, jež kladlo se jako u vypjatém posunu; v němž navždy setrvalo. Venku ustrašeně v kňučivém dovolávání se zavyl pes a jal se naráživě lomoziti na domovní dvěře. Snad ucítiv matku, chtěl do vnitř, k pozůstalé živé známé bytosti, ke sdružení se s ní před hrůzou smrti.

A zastřevši zase rubáš, pozastavila se náhle matka jako v potáčení uprostřed sednice. V dlaně ponořila bradu; a přimkla oči v jakýchsi těžkých nejistotách. Hlava se jí zatřásala. Načež vytrhnuvši zase ruce, prudce jimi nad hlavou zalomila a krátce křečovitě zaplakala, jako v hoří nemohoucím se s dostatek vybrati. Suché, sežehlé, v matnou dál se prorývající, zůstávaly její zraky, hledající tam cosi, co je navždy nedosažitelné.

„Ah . . . ah . . . jak jsem nyní sama, opuštěna,“ zahořekovala přerývavě v to pusto noci, v němž jakoby lidskému srdci nemělo vzejíti nikdy více útěchy ani naděje — — — — —

Druhého dne sněžilo, sychravá podzimní plískanice snášela se k zemi. Ve velkých těžkých vločkách, chvílemi zastírajících všecken kraj, v sněžnou kmitavou oblast padala. Šerou její clonou, tu hustší tu řidší, na blízkém návrší hřbitova, zevšad ze vsi viditelného, jakási postava tanula stranou v popředí, blíže hřbitovní ohrady. Zmítala namáhavě celým tělem, plískanicí zevšad oblévána, — střídavě jakýs těžký předmět nadnášejíc nad hlavu a zase k zemi přikře srážejíc. Věc prostá. Hrobník to kopal hrob . . . ah odpočine si navždy ten, pro něhož se chystá.

Z okna jsem se na to díval.

Ano, matko Doubravská, — pozoruje tak vše, co se děje vúkol v tom našem životě veském, — a zvláště kus tvého života seznáv, již dávno přestal jsem věřiti všem těm idylkám z knížek o jakémisi nevýslovně bodrém, utěšeném životě venkovském, jimž i já druhdý bláhově věřil. Nevěřím vůbec nijakým idylkám o životě.

OBSAH.

	Str.
Černohlávek. Vesnická idylka	1
Nehoda Mesiáše. Ze života nejnížších a neznámých	51
Neštěstí	155
Jen si odpočiň!	235

SALONNÍ
BIBLIOTÉKA

REDAKTOR

FERDINAND SCHULZ

ČÍSLO LXXVII

Plavecké povídky

V PRAZE
NAKLADATELSTVÍ J. OTTO KNIHTISKÁRNA
1892

AVD 4433

PLAVECKÉ POVÍDKY

OD

JOSEFA KONŘÁDA

(1886—1888)

V PRAZE
NAKLADATELSTVÍ J. OTTO KNIHTISKÁRNA
1892

Veškerá práva vyhrazena.

JĀROSLAVU VRCHLICKĚMU

PŘIPISUJI

V ÚČTĚ A V OBDIVU

TYTO POVÍDKY.

J. H.

Ú v o d.

Kastio Lastva jest rozkošná osada v jižním cípu dalmatském, tak krásná, že málo nalezli bychom jí podobných. Má všechny utěšené vlastnosti, kterých hromádka padesáti domů jenom může si přát. Omývá svoje bílé nohy v azurových vlnkách líbezné Adrie, zahřívá se lahodným sluncem jižním, právě tím sluncem, které ozařuje nedaleký Řím; ležít s tímto veleměstem křesťanským ve stejné šířce zeměpisné. Jest obklopena snivými sady olivovými a fíkovými, ostříhána bdělými kopci černohorskými, které svou mohutnou strmou plecí odrážejí vytrvale boru, když chce rozběhnouti se po tamějších polích a vinicích; a každého vlhkého rána umývá si vlasy vlažnou rosou a napouští je vůní z blízké stráně myrtové — — —.

Ba věru, Kastio Lastva jest sličným a příjemným hnízdem na jižní haluzi slovanského světa — ale není šťastna. Příroda dopřává jí sice štědře všech svých roztomilých darův a předností, avšak čeho se dotkne ruka lidská, vedená třeba nejslechetnějšími úmysly, to, bohužel, nikdy se nezdaří.

Před lety moudré hlavy vyhlásily, že Kastio Lastva se svým malým polokruhovitým zálivkem může býti nejlepšími lázněmi mořskými. Občané sehnali tedy kde mohli peníze, vystavěli úhledný a dosti nákladný dům lázeňský, nakřivili si hrdě čapky a čekali, jak se množstvím hostů přseti jim bude zlatý déšť do rozměrných kapes.

Prvý rok přišlo jenom dvacet cizincův, aby tam otužili svoje síly a upevnili rozviklané zdraví; ale druhý rok dostavilo se jich už toliko deset a třetí rok nic více nežli pět.

Lázeňští páni povážlivě vrtěli hlavami, ale hosté pokrčili rameny.

„V Kastio Lastvě žije se sice dobře a mile,“ každý říkal s lhostejným přízvukem, „avšak co platno, když nemá přístavu? Uhodí-li silná bora nebo bouře, jsme tu jako zamčeni. Bárka pak třeba několik dní nemůže se vydati na další plavbu, a slabým nohám po neschůdné cestě k nejbližšímu přístavu do Budvy nebo dokonce až do Kotora nikdy se nechce. Škoda, věčná škoda, že Kastio Lastva, jinak krásná a lákavá, nemá žádného přístavu.“

Čtvrtý rok prostranný lázeňský dům byl už prázden. Z nouze pronajali jej pak rádi vojákům a spokojili se krejcarem denního platu za jednoho muže, ačkoliv ještě před nedávnem hladili si drsné prsty k přijímání velikých bankovek.

„Ovšem, ovšem, Kastio Lastva nemá přístavu,“ občané přikyvovali a stahovali si rozpačitě do čela pyšné čapky. „Jaká nyní porada? Vystavěli jsme si za drahý peníz hezký zámek, ale na dvéře jsme zapomněli. Úzkým oknem do něho jako do klece nikomu nechce se lézti. Co počíti?“

„Eh co! Proražme tedy do zámku dvéře, hodně široké a pohodlné. Vystavme si také přístav!“ usoudil někdo odhodlaně, a návrh ten v minutě spřátelil se s rozladěnými myslmi.

Kastio Lastva stavěla si tedy přístav. Sbírala opět peníze, svázela pěkné tesané kameny i vápno, vrtáky a čerpadla.

Trvalo dosti dlouho, nežli se dostala k základům. Teprve po čtyřech, po pěti letech bílá tyrdá bašta znenáhla vyrůstala z modravé hladiny. Když asi třetina hráže byla hotova, občané mnuhli si s blahou nadějí ruce a spokojeně říkali:

„Již máme vyhráno! Nyní i malý parník u nás může bezpečně přistati. Jen co první loď do našeho útulného

koutu připluje, pak ostatní jako ovce kvapem poženou se za ní. Lázeňský dům opět se ožíví. V brzku bude plný, a bohdá, za několik let vystavíme si nový, ještě rozsáhlejší a lepší. Živio, bratři!“ A vypili si čišku vína na zdar svého podniku.

Nečekali dlouho na tu kýženou návštěvu. Jednoho bouřlivého říjnového večera malý parník obchodní, plující s nákladem ze Rjegy na jih, zatočil se odhodlaně ku Kastio Lastvě, hledaje v nedohotoveném přístavu bezpečného útočiště.

Všechno obyvatelstvo bylo na nohou, a každý pospíchal z domu, aby v temnu večerním přivítal hostě očekávaného, avšak přece nenadáleho. I stará slepá Mara vyběhla nebdajíc, že za každým krokem naráží do morušových stromův a že k radosti kluků stále klopýtá v sypkém písku, jen aby také něco zaslechla z toho neobyčejného divadla.

S otevřenou náručí přijali unavené plavce, každý snášel kde měl co nejlepšího, aby je uctil a pohostil, a nejbohatší obchodník, tlustý Lazar Sudić, poručil vyvaliti ze svého sklípku soudek ohnivého vína, aby přibylé hosty počastoval.

Té noci bylo veselo v Kastio Lastvě. Velitel parníčku, který okázale dával si říkati „kapitáne“, popíjel se svými hochy tak statečně dobrého Sudićova vína, že i králevic Marko měl by z nich upřímnou radost a všem bez odporu přisoudil by pijáckou palmu vítězství.

Bylo již hodně pozdě po půlnoci, a mezi protrhanými mraňny Veliký Medvěd na kusu jasného blankytu povážlivě se stavěl na zadní nohy, když občané odváděli si vzácné hosty do svých příbytkův, aby jejich těžkým hlavám ustlali měkká lůžka.

Ale z rána — bohužel! Jak traplivé divadlo! Jaká to ironie osudu zahrála si s rozjařenými hostiteli i s jejich hosty!

Usměvavé jitřní slunce posvítilo všem na překvapující podívanou. Pevná, hladká hráz přístavu rozmetána byla

přede dnem prudkými, nepodajnými vlnami, a z vroucího moře vykukovalo smutně jenom několik neladných hromad balvanův. Na těch pak parníček „Viola“ plakal a stenal pošramocen s několika přeraženými žebry — — —.

Obyvatelé Kastio Lastvy div si nezoufali, plavci pak se svým kapitánem zaklínali všechno všudy po svém zvyku až do devátého kolena. Zejména velitel zuřil a nadával, jako by ho byl bés posedl.

Hned několik bárek bylo sesmyknuto s písku na moře a podniknuta důkladná prohlídka nemocné „Violy“. Ani nejsvědomitější lékař nemohl by pozorněji ohledávati churavého svěřence, nežli jak plavci zpytovali tajemství útrob malomocného parníčku. Když náležitě ohledali všechny jeho rány, pan kapitán několikráte mocně zabušil na stožár a odplivl si přes palubu daleko do moře. Ale nevyplivl hořkosti, která mu zalévala ústa.

„Baby, lenoši!“ nadával. „Ucpu vámi díry v parníku a nevyndám vás dříve až ve Smyrně, abyste dosyta si napojili svoje nestřídma hrdla! Nejméně čtrnácte dní ne-li tři neděle bude trvati, nežli Violu spravíme. Hou, hou! Však nyní vám rozkývám tudé údy! V půlhodině nechť jste všickni v práci! Včera jste čistě s parníku utekli — dobrá! Dokud budeme v Kastio Lastvě, nikdo s něho ani se nehne! Spatřím-li někoho jenom na okamžik mimo pilnou potřebu na břehu, tomu rázem zmatu zpáteční cestu! A pak ať také se rozloučí se svým žoldem! To říkám vám dnes. Až bude parník spraven a až vyplujeme, dopovím vám ostatní! Doufám, že vás to nebude tuze těšit!“

Plavci pokradmu se podívali na sebe, ušklíbli se po vyhrůžce kapitánově, avšak mlčeli. Mlčení bylo nejlepší odpovědí. Věděli, že jest zle a že z přísného velitele nebylo by rozumnou nyní tropiti si žerty. Potom svorně a hbitě se pustili do práce.

Což práce! Té otužilé paže jejich byly zvyklé. Při té se jim nezasteskne, ani krev nezastydne, ale jak bude vždy večer!?

Sto kroků před nimi vysmíval se jim veselý břeh, a s toho stále lákavě mrkalo na ně několik krámů s neodolatelnou rakijí a vínem! Pomyšlení na to bylo pro ubohé plavčičky hroznou. Když pak se přibližoval večer, dobrá míra jejich pojednou se kabonila a hovor umlkal. Jenom zraky jejich se setkávaly, ovšem až na nedalekém břehu u zelených dveří domu pohostinného Lazara Sudiče.

Večer byla práce skončena pro týž den, a kapitán vstoupil do malé bárky, aby se přeplavil do osady, kdež si vyvolil pro své noclehy pohodlný byt. Než se vzdálil, ještě důrazně opakoval svůj dřívější rozkaz a přidal k němu několik doušek dalších hrozeb, nikterak lichotivých.

Plavci pohlíželi pak za svým velitelem, až zmizel v jednom úhledném domě. Pak druh na druhu utkvěl tázavým, leč němým pohledem.

„Nu, hoši, co teď?“ konečně ozval se kormidelník Stojan Stojanović. „Rozhodněte: buď budeme trpělivě snášeti svoje ponižující vězení, nebo utecme! Vyberte si, co vyberte! Já se podrobím většině, třebaš bych se měl státi i vůdcem vzpoury.“

Po té plavci měli krátkou poradu. Ustanoveno téměř všemi hlasy, že nepřestoupí rozkazu velitelova a že budou svědomitě plniti přísouzený trest. Uznali všickni, že si ho zasloužili náležitou měrou za svou věřejší nedbalost.

„Dobrá,“ hovořil kormidelník, „zůstaneme tedy stále na chorobné Viole. Bude nám dlouhá chvíle, přátelé, a ta jest po čertech mrzutý host! Jak si ji ukrátíme? Vína na našem parníčku jest velmi malá zásoba, a dáti se ve skladišti do vlny nebo lízati cukr zajisté nikdo nemá ani pomyšlení. Ostatně zřídka se nám přihodí, aby nám bylo možno vespolek až do omrzení si pobesedovati, jako tentokráte. Pat-

náct nebo dvacet dlouhých večerů, kterých nám dobrý pan kapitán velkodušně dopřává ke společné zábavě, nesmíme ledabylo zahoditi. Kdyby nám aspoň dovolil koupiti si v tomto hnízdě takový soudek, s jakým jsme se potýkali včera! Ale nedovolí! Již také obchodníkům zapověděi, aby nám vína neprodali. Nu, čas spraví všechno; vždyť mu také laskavost jeho jednou oplatíme. Uvázal nás na řetěz jako psy, a každému položil před čenich kus vonícího masa. Marně po něm klofáme svými zuby — řetěz jest příliš krátký! Pfuj! Jen jestli to vydržíme?“

Všickni plavci se zamyslili. Po chvilce pojednou ozval se opět kormidelník:

„Hoši, něco jsem si vymyslel! Posloucháte?“

„Posloucháme — mluv!“

„Aby nám dlouhá chvíle rychleji uběhla, vypravujeme si pohádky. Pohádky, ale pravdivé. Každý co ví nejlepšího. Na každého z nás připadne jeden večer. Jest nás dvanácte, aspoň tak nejlépe zažijeme většiny svého vězení. Chcete-li, začnu již dnes vypravovati. Zejtra jiný, pozejtří opět jiný, jak se umluvíme. Souhlasíte?“

„Souhlasíme! Co jiného, nežli poslouchati pohádky o vodních vílách a mořských potvorách? Vypravuj, Stojane Stojanoviči! Jest to sice nudná zábava, ale budeme poslouchat.“

„Eh, nechme vybájených vil i potvor a povídejme o nich nějaký hrozný žert, až se vrátíme ke svým dětem,“ mínil kormidelník. „Jak jsem řekl, každý bude vypravovati kus pravdy — smutné nebo veselé, jak náhoda dá. Myslím, že každý z vás zná dosti toho, co stojí za poslechnutí.“

Tak naši uvěznění námořníci ustanovili strávití aspoň dvanácte dlouhých večerů. Nežli si připraví krátké dýmky, upletou cigarety nebo ustrojí pro svá ústa jiný požitek tabákový, který v řeči české nemá půvabného jména, dovo-

líme si zatím rychle je představití. Že jich bylo kromě pana kapitána dvanáct, už víme.

Tří byli Srbové dalmatští. Prvý, Stojan Stojanović, byl po veliteli na parníčku „Viole“ nejdůležitější osobou jakožto obratný kormidelník; druhý byl Rade Milica a třetí Uroš Maximović, všichni prostí, ale obratní a otužilí plavčíci.

K Srbům družili se dva Charvati, rodáci ze severní Dalmacie, oba odněkud z blízka od hlavního města Zadra; jeden slul Martin Kacin a druhý Josip Popović. Mezi Charvaty dalmatskými činili vzácnou výjimku; snášeli se totiž se svými slovanskými přátely Srby úplně po bratrsku, neboť zvláštní náhodou nikdo z nich nebyl zatvrzelým politikem.

Šestým údem „Violiny“ pestré družiny byl tichý, dobromyslný Slovinec Andrej Dolžan, plný ochoty ke každému a se stálým úsměvem na tenkých, zažloutlých rtech.

Sedmým byl Čech Václav Berkovec, bývalý, ovšem dávno bývalý krajanek mlynářský, jemuž všickni přezdívali „Venceslao Vincitore“, t. j. „Vítěz“. Kdysi totiž plavčíci „Violy“ svedli na Kerkýře krvavou pračku s námořníky řeckými, a jediný Václav Berkovec shodil pět nepřátel s paluby do lesklých vln klassické slané vody. Tehdy dostalo se mu zmíněného skvělého jména.

Pak byli čtyři Vlaši. Dva z nich, Pitacco di Giorgio a Giuseppe Spongia byli skutečnými Vlasy italskými. Ostatní dva, Giuliano Borri a Pietro Turrin, byli z jiné vlasti. Prvý z Tersta a druhý ze Zadra.

Giuseppe Spongia vykonával důležitý úřad lodního kučaře a co do vážnosti i úcty pokládali ho všickni za prvou osobu hned po kormidelníkovi. Giuliano Borri nazýval se jinak také „Signore Rosignuolo“. Plavci dali mu slavičí to jméno proto, že vždycky, kdykoliv si chtěli zazpívati, vpadl jim do nejlepší písně svým roztomilým, uši týrajícím skřehotem, a snad také proto, že měl za ženu zpěvačku s touže přezdívkou.

A konečně dvanáctou číslici na orloji „Violy“ byl hodný Turčín Zahir Kedić, kteréžto jméno sotva znal kapitán, nýbrž všickni nazývali ho úplně jinak: „Neello di kare“. Bylo to vlastně jméno velikého tureckého parníku, s něhož Zahir Kedić kdysi utekl, což, jak sám často se přiznával, bylo jeho jedinou chybou v celém padesátiletém životě.

Ručička, která tento složitý lodní orloj stále obcházela, totiž pan kapitán, představil se nám dostatečně už dříve, a poněvadž neuvázal se k žádné povídce, necháme ho ve všech věcech klidně spáti pod nedalekou šedočervenou střešou ve stínu zralých oliv a opadávajících moruší.

I.

DUKÁT.

VYPRÁVUJE STOJAN STOJANOVIĆ.

(1886.)

Kdyby nás byl náš trest stihl přede dvěma měsíci, nezačínal by prvé povídky nikdo jiný nežli můj tichý předchůdce Ivan Carić, bývalý kormidelník „Violy“.

Chudák! Škoda, že se nedočkal našeho společného pokání! Škoda nebo dobře! Už měsíc dříme nekonečný sen pod černou prstí v nekřesťanské Smyrně. Avšak i ta jest mu zajisté lehka, uvolnila mnohé břemeno, které tísnilo a mořilo jeho zasmušilé srdce.

Vidte, bratři, byl to tichý a smutný pohřeb. Všickni jste upřímně litovali Cariće, ale kdybyste byli znali kus jeho mladého života, opravdu oči vaše byly by se zarosily při tom posledním rozloučení s věrným druhem hojnějšími slzami. Divili jste se tenkrát, proč po několik dní zrak můj nevycházel ze slzavé mlhy. Povím vám to dnes, kdy už jeho ruka, stáří se třesoucí, nepřilehne na moje ústa.

Domnívali jste se všickni, že Ivan Carić byl nejméně o deset let starší nežli já; ale nebylo tomu tak. Já už jako malé klouče jsem se proháněl po břehu mořském, když on teprve zaplakal v dětských plenkách. Byl o pět neb šest let mladší mne. Byli jsme rodáci z jedné vesnice nedaleko Šibenika. Učíval jsem ho hledati lesklých lasturek na písčitém pobřeží a za mého vedení hošík dopouštěl se prvých krádeží hroznů na sousedních vinicích.

Věčná škoda těch mladých, krásných, ba krásných dětských časův! Rozešli jsme se, když mi bylo třináct let a

když už jako malému plavčíku na obchodním korábě bylo mi dobývat si vlastního chleba.

Teprve asi po osmnácti nebo po dvaceti letech opět jsme se shledali. Osud svedl služby naše na jednu loď. Ivan Carić byl tehdy švarným, mladým mužem, jehož paže překypovaly silou i zdravím a oči štěstím. Jaro blaženého života objímalo ho celýma rukama, a on plesal.

Tehdy právě se oženil. Byl jsem mu na svatbě svědkem. Ach, jak sličná byla jeho žínka Francika, mladistvá dcerka rybáře Matije Pavlovčiče!

V jejích bílých loktech můj druh prosnil čtrnáctidenní ráj v Šibeniku, kdež tehdy jsme skládali zboží z Tersta připravené a nakládali k další plavbě nové zásoby. Pamatuji se, jakoby to bylo dnes, na chvíli, když před odplutím s ní se loučil. Usmíval se na ni něžně tklivýma, vlhkýma očima, a ona plakala usedavě. Litoval jsem jich upřímně věda, že nejméně dva měsíce bude trvat, nežli opět budou moci padnouti si do roztoužených náručí — —.

Francika zůstala v Šibeniku se svým starým, sešlým otcem. Nevím, co tenkrát se dělo v jejím mladém srdci, v té opuštěné duši. Nevím, byli jsme daleko od jejího domova, a v duších ženských těžko čísti i tehdy, pátráme-li tváří v tvář v očích — —.

Eh — dověděl jsem se později.

Asi měsíc po našem odplutí válečná loď přibyla na svém cvičení do Šibenika. Hejno mladých důstojníkův a námořníků ve svém hladkém kroji hlučně zaplavilo Šibenické přístaviště. Francika, která každodenně chodila po nábřeží, aby pohlížela na modrojasnou rovinu Jaderskou, jakoby hledala stopy, po níž koráb náš s námi se odplavil, padla jednomu lesklému poručíkovi do chtivých očí.

Víte dobře, jak svůdná tenata ti mladí páni umějí líčiti nezkušeným ženským hlavám. Také Francika, půvabná Francika Carićová šlápla na ně a — chytla se.

Ubohá, nešťastná žínka! Muž její Ivan zmíral po ní na našem korábu láskou, nedočkavostí i touhou, a ona znenáhla od něho uchylovala své myšlénky a zapomínala — — —.

Jednou po polednách, když starý otec Matija Pavlovčić hrál si se svými sítěmi u moře za městem, mladá žínka spatřila před domkem obcházení slídívého důstojníka a nezavřela před ním dveří — — —.

Když staroch se vracel domů, zahledl, jak důstojník spěšně kvapil od rodinného jeho prahu; překvapen vstoupil do vnitř a spatřil svoji dcerku všecku rozechvělou s planoucím zrakoma a s rozžhavenou tváří, držící v ruce lesklý dukát — — —.

Na smrt zbledlý a sklíčen pozvedl proti žínce slabou ruku a vztyčil sivou hlavu. Ale ruka hned opět mu klesla k boku, stařec vzdychl a vyběhl z domu hledat důstojníka. Nenalezl ho, jeho strhaný, mdlý zrak marně pátral po množství mladých obličejův a stejných čapek i kabátcův —.

Toho dne nevrátil se již pod svou střechu. Bůh ví, kde ponocoval.

K ránu, nedlouho před svěží jitřní zorou podivná, překvapující zvěst mocně zalomcovala spícím Šibenikem. Vše hrnulo se k moři. V přístavu před městem válečná loď stála v plamenech — — —.

Všemožně zkoumali a pátrali, jak asi požár vznikl, ale hledání jejich spokojiti se musilo toliko rozličnými vratkými domněnkami. Jenom starý Matija Pavlovčić jistě věděl — Francika, Ivan Carić a já později příčinu ohně jsme tušili, ale nikdo z nás neotevřel úst, aby vyslovil svoje tušení —.

Několik nás jest ženato a dobře víme, s jakými city mladý muž odvádí si od oltářních stupňův mladou ženu. Ale nikdo z nás zajisté žíznivěji neprahl po ženiných rtech a po jejím objetí, jako můj přítel Ivan Carić, když po několikanedělní plavbě jsme se vraceli opět do Šibenika.

*

Nedočkavýma očima už na mnoho mil pronikal z modralou mlhavou dálku, když koráb náš opustil slunný Split a brzo potom zahrnul podle ostrůvku Drvenika směrem k městu, kde mladá žínka ostřihatí měla Carićův rodný krb —.

Bylo právě poledne, když naše loď ve přístavě Šibenickém s rachotem spouštěla těžkou kotvu. Ach ano, krásné poledne podzimní asi právě v těch dnech, jako nyní. Moře bylo tiché a modré, čisté vody jeho hluboko průzračny. Ani sebe lehčí větérek lesklé hladiny nerozčeřil.

Vše vůkol hrálo a usmívalo se. Šibenik, ozářený jasným poledním sluncem, zdál se nám mnohem krásnější a útulnější nežli kdy jindy. Všechno okolí jeho bylo tak milo a příjemno jako milostná báchorka. Před městem nad žlutou skalou hromádka mladých lidí sbírala v sadech se šedých popelavých oliv dozrálé plody. Žertovali a smáli se při tom plným, bezstarostným hrdlem. Po nábřeží a v ulicích Šibenických rychle přebíhali malí oslí s plechovými zvonečky na krkách a namáhavě se prohýbali pod těžkými vaky z kozí kůže, naplněnými novým vínem. Celý hřbet i plesnivé plece těch vytrvalých zvířat byly smáčeny tmavočerveným mokem vinným, a také všechny cesty a chodníky byly pokropeny tou opojnou hroznovou šťavou —.

Ivan Carić stále střílel bystrýma, nedočkavýma zrakoma po oživeném nábřeží, zahledne-li tam svou čekající také roztouženou žínku.

Nezahledl. Spatřil toliko jejího otce Matiji Pavlovčiče, o několik pídí shrbenějšího a o několik let sestaralejšího, než když přede dvěma měsíci Šibenik s ním se loučil. Až se podívil a několikrát zavrtil hlavou vida, jak stařec za ten krátký čas velmi se proměnil.

Jakmile koráb náš byl bezpečně zakotven, a sotva že kapitán dal plavcům dovolení k odchodu na pevninu, Ivan Carić téměř jediným skokem ocitl se na nábřeží a ihned

pospíchal k čekajícímu starci. Objal ho vroucně a uchopiv ho pak za ruku, chtěl s ním kvapiti do města k domku, kdež v duchu představoval si svoji vyhlédající, už také netrpělivou žínku.

Avšak starý Matija Pavlovčič zadržel svého zetě. Několik minut upřeně mu pohlížel do obličejce zrakem chabým a chvějícím se, v němž patrně bylo znáti krutý boj, který háral v jeho sklíčené duši. Potom vzal Ivana Cariće za obě ruce a přitáhl ho úzce k sobě. Uplynula opět chvílka, nežli podařilo se mu promluviti.

Slovy šepotavými a zajíkvavými, která stísněna bez hlasitého zvuku vyrážela ze sevřeného hrdla, pověděl mladému muži neblahou novinu o provinění své dcery. —

Ivan Carić překvapením i bolestí div nez kameněl. Uchopil se oběma rukama za hlavu, jakoby ji chtěl stisknouti, aby se nerozletěla návaem hoře a bolu, který mu proudil s krví v tepajících žilách.

Teprve po chvíli poněkud se vzpamatoval. S tvářema jako stěna bledýma a přepadlýma obrátil se k zarmoucenému tchánovi a trpícím i útrpným pohledem se zadíval do jeho svraštelého obličejce. Pak promluvil hlasem plným neštěstí, trpkého sklamání a výčitek :

„A což, otče, kde jest Francika?“

„Doma jest, hochu, doma, na tebe čeká,“ staroch odpovídal.

„Na mne čeká! Bože můj! A snad s obličejem plným klamu a výsměchu?“

„Nevím, nevím! Nepohledl jsem ještě na ni, jsou-li tváře její šalebny nebo zachmuřeny rouškou lítosti. Nevím také, zdali se bojí nebo trpí. Neměl jsem dosti odvahy, abych se podíval —“

„A potrestal jsi ji?“

„Netrestal. Francika jest sice mojí dcerou, ale mně už ne náleží. Tobě se sluší, abys uvažoval o ní a soudil. Nyní pojď!“

Prošli chvatně několik úzkých Šibenických ulic, aniž měli vid a sluch pro to, co kolem nich se dělo. Zraky obou mužův byly obestřeny mráкотami, a sluch zaléhal vířící a bušící krví.

Když vešli do domku, mladistvá žínka stála u krbu a připravovala oběd. Také na její veškeré bytosti bylo zřejmě znáti, že se stala s ní veliká proměna, a že mnoho hořkých slz vyproudilo jí v bezsenných nocích z krásných velikých očí.

Obrátila se rázem a dychtivě vzhledla k svému mužovi. Četla mu úzkostlivě na zamračeném obličejí, co asi se děje v jeho nitru.

Jak asi ji přivítá? Usměje-li se a zdaž s veselou tváří poletí k ní a obejmě ji pevnými rukama? — — Anebo snad už ví? — —

Hned poznala, že Ivan ví — — —. Málem byla by se sklátila vedle krbu k zemi — — —.

Ivan Carić o ženu svou nezavádil ani jediným pohledem. Rty jeho ani se nezachvěly ku pozdravu. Bled a něm usedl ke stolu vedle starého Pavlovčiče a položil hlavu do tvrdých dlaní. •

Francika mezitím beze slova, ale všecka se třesouc a bojíc, ustrojila oběd a postavila tři talíře na stůl. Pak přinesla pokrm, který vždy býval Carićovou nejmilejší pochoutkou. Naplnila talíře a potom také ona mlčky usedla k jídlu.

V té chvíli mladý muž se vzchopil. Poodešel do kouta jizby a otevřel truhlici, naplněnou rozmanitými tretkami ženinými. Přeházel v ní spěšně několik okras i drobností a vyňal z jednoho rohu malou krabičku, v níž našel dukát. Ano, týž lesklý zlatý peníz, který Francika obdržela od záletného poručíka darem — — —.

Ivan Carić vzal dukát, přistoupil opět ke stolu a ani nehlesnuv položil peníz před ženin talíř. Pak stejně zamlkle i zasmušile usedl a požil chladně několik soust pokrmu.

Mladistvá žínka, spatřivši peníz, rázem se vztyčila se svého sedadla. S tváří jako led stydlou a s očima široce rozevřenýma pohlížela několik vteřin do prázdna. Potom pokorně sklonila k svému mužovi hlavu.

Byla na velikých rozpacích. Chvěla se po všem těle a kolena se jí třásla —. Čekala na jediné mužovo vzhlednutí, aby pak hned se vrhla na kolena k jeho nohám a úpěnlivě prosila za odpuštění, za smilování, za udobření — — —.

Ivan Carić však ani mrknutím si jí nevšímal, jakoby jí ve světnici nebylo. Hleděl kamennýma zrakoma na svůj nevyprázduňný talíř nebo na protější stěnu a zarytě mlčel.

Francicka bolestně zastenala a otrásla se. Ucouvla několik krokův a zase se zastavila. Byla na vahách, co má činiti.

„Ivane — muži můj!“ žebroula tónem kvílivým a bolestným.

Mladý muž neodpovídal, nepohnul se, jakoby hlasu jejího neslyšel.

„Ivane Carićí — pane můj!“ žínka po chvilce opětovala svoje volání.

Mladý plavec ani se nepodíval a opět mlčel — —.

Nešťastná krasavice ještě minutu stála jako k zemi přimražená. Ale pak rychle se obrátila, přitiskla k očím ruce a vyběhla ze stavení.

Bylo slyšeti, jak venku ulevuje svému hoři vzlykotem a nářkem, který nedovedla spoutati v nitru svých zoufalých prsou — — —.

Náš koráb kolébal se na vlnách přístavu Šibenického deset dní. Po všechnu tu dobu Ivan Carić přišel mezi nás na loď jenom tehdy, když nejpilnější potřeba vyžadovala jeho přítomnosti a práce. Ostatní čas strávil neúčelnými toulkami po městě a po okolí. Nejčastěji bylo ho vidati za městem na pobřeží, jak pohlížel ztrnulým zrakem do zpěněné vody, jejíž modravé vlny roztřepávaly se o tamější nízká skaliska.

Toliko o polednách a večer přicházel domů, ale stále byl týž, jaký do domu prvního dne vstoupil, bledý, studený a nemluvný. A pokaždé, když zasedl se starým Matijem Pavlovičem a se svou ženou k obědu nebo k večeři, položil na stůl před Francičin talíř osudný dukát — — — Než za všechen ten čas na nebohou ženu ani jedenkrát nepohlédl, ani jediného slovíčka k ní nepromluvil. Zdálo se, že hlas mu umřel v hrdle, a srdce jeho že se proměnilo v kus mrazivého, nerozpuštěného ledu —.

Francika stávala se den ke dnu nešťastnější a zoufalejší. Nesedala sice již s otcem svým a Ivanem Caričem ani k společnému obědu ani k večeři, ale přece vždy chvěla se úzkostlivě před každým polednem i soumrakem. Věděla, že pokaždé muž její přistoupí k truhlici, odemkne ji a počastuje ubohou svoji ženu tím hrozným zlatým penízem — —.

V posledních dnech plížila se po domě již jenom jako pouhý mrtvý stín. Zdála se býti krásnou bílou sochou utrpení a zoufalství, s těžkými okovy na rukou i na nohou, oživená toliko samohybným strojem. Bylo na ní zřetelně viděti, jak velice se trápí. Kámen byl by se snad před ní pohnul soucitem, ale srdce Ivana Cariče zůstávalo studeno a tvrdo jako ocel, ani o vlas neobměkčilo se —.

Desátého dne, posledního to dne před odplutím našeho korábu z přístavu Šibenického, Ivan Carić našel domácí krb vyhaslý a prázdný. Teprve později přišel starý Matija Pavlović a nespatriř nikde své dcerky, sám připravoval skrovný oběd.

Druh druhu ani slůvkem nezeptal se po zmizelé nešťastnici, a ona nevracela se — — —.

Nad přístav Šibenický sklánělo se teplé podzimní slunce, ozařujíc bělavé jeho domy a všechno pobřeží planoucím zářem růžovým a bledě fialovým. Slabá bora, v předešlých dnech vanoucí, den před tím přestala, a povrch moře uhladil se jako ohromná vyleštěná sůň taneční, zvouc koráby a bárky

k bujnému, veselému skotačení. Rub olivového listí blýskal se, jakoby byl posypán stříbrným práškem. Za městem na stráni voněla seschlá tráva a uvadlé chomáče šalvějové, tento význačný, příjemný dech jižních slovanských vlastí. Byl líbezný předvečer podzimní —.

Ivan Carić pojednou vzdychl, zvedl se s nízké lavičky, na níž vaseděl po celé odpoledne, a přistoupil ku sklíčenému Pavlovčičovi.

„Otče, kde jest Francika?“ náhle se zeptal starce a smutně k němu vznesl zapadlé oči.

Matija Pavlovčić zvedl hlavu, díval se chvíli roztržitě na mluvčího, ale potom pokrčil rameny, ani slova nepromluviv.

V té chvíli jakýsi cizí muž vkročil do dveří. Nepozdraviv hned hovořil:

„Matije Pavlovčiči, kde jsi, brachu starý? Vstávej, vstávej, smutnou novinu ti přináším! Dnes neblahý lov se nám vydařil. Na místě hejna ryb naše sítě zatknuly tvoji šumnou dcerku Franciku —. Pojď, starochu, pojď si pro ni! A vezmi veliký šátek s sebou, neboť mnoho se nautíráš svých kalných očí —.

Ivan Carić už neposlouchal. Jako šílený vyskočil a letem vyběhl ze stavení. Rovnou cestou pádil k moři, k povědomému místu, kde rybáři obyčejně mívali rozestřeny svoje sítě. Nechtěl, nemohl věřiti, že jest pravda, co rybář právě vypravoval.

A přece tomu bylo tak! — — —

Spatřil svoji luznou žínku bezduchou lečeti několik krokův od moře na sypkém písku a kolem ní hlouček zvědavých lidí —.

Několik minut díval se na mrtvolu strnulýma, skleněnýma zrakoma, a náhle se zachvěl. Chtěl se k ní vrhnouti na zem, aby aspoň tenkrát s láskou a naposled zulíbal její studené rty, její mokré čelo.

Avšak starý Matija Pavlovčić, jenž právě také přichvátal, vši svojí vetchou silou uchopil ho za ruku.

„Nech, hochu, nech, Ivane Carići!“ pravil bolestně hlasem plným vzlykotu a vzdechů. „Nyní jste srovnání. Neruš jí svými ústy a svým hlasem věčného pokoje. Jdi jen dále svou cestou! Zapomeň na mrtvou a zapomeň také na mne. I já jsem pro tebe již cizí, mrtev. Šťastnou cestu a buď zdrav!“

Mladý plavec se obrátil a kroky nejistými i vrávoravými ubíral se na náš koráb.

Za hodinu jsme odpluli z přístavu Šibenického na novou dalekou cestu.

Ach, jak před desíti dny plavba naše byla utěšená, a jak truchlivé bylo opět naše odplutí do dalekých, mlhavých vod — — —.

Za zatemnělými pahorky na jihu dalmatském pozvolna vylézal měsíc. Veliký kotouč jeho byl všecek zarudlý a zapaloval celičkou hladinu mořskou před námi svým řeřavým žářem. Před korábem šířila se po tmavé rovině Jaderské rozlehlá cesta, jakoby byla v ohni. Každá vlnka, vzbuzená naší lodí, zdála se býti obetkána krvavými jazýčky. Ze Šibenika doléhal k našemu sluchu tlumený šum městský, stále tišeji a tišeji. A na druhé straně nad klidným mořem vládlo už úplné, velebné ticho, dojemné zvláště v měsíčné noci.

Našel jsem Ivana Cariće na zádi korábu opřeného o lodní zábradlí a zapadlého do těžkých myšlének. Uhodl jsem, do jakých. Poznal jsem to ve večerním temnu na jeho skleněných očích, které byly zabodnuty do tmavé dálky, v níž kmitalo se toliko několik malých světélek Šibenických oken.

Přistoupil jsem blízko k němu a přátelsky objal jeho ramena.

„Upokoj se, bratře,“ těšil jsem ho. „Tvé mladé srdce ještě nedotlouklo. Čas je nejlepším lékařem a vše opět spraví. Vzmuž se!“

Mladý muž obrátil se ke mně a zimničně mi stiskl ruku. Pak tiše pravil:

„Příteli Stojane Stojanovići, druhu zlatý! Ani pomyslit si nemůžeš, jak jsem bídný a jak nešťastný! Děkuji ti za tvoji útěchu, ale marně ve svém životě budu již hledati klidu a zapomenutí. Ubohá Francika! Umínil jsem si trestati ji jenom těch deset dní. Před svým odchodem na novou cestu chtěl jsem jí odpustiti a smířiti se. Těšil jsem se na nové štěstí a na její lásku jako před svatbou. Přišel jsem pozdě —.“

Pak náhle se obrátil a dal se do hořkého, téměř hlasitého pláče. — — —

Nyní tedy víte, proč náš Ivan Carić vždy byl zamlklý a proč nikdy úsměvem nevyjasnil svého vrásčitého, zachmuřeného čela. —

Rade Milico, na zejtrék opět ty nám připrav povídku!

II.

ŽERT.

VYPRAVUJE RADE MILICA.

(1887.)

Láska, láska! Co to jest? —

Jest to prý nejkrásnější boží dar na světě, ačkoliv ani se nejí ani nepije. Jsou toho plné knihy, jak rozkošné, až k nebi povznášející jest, když muž a žena mají se rádi. Jest to prý jiná láska, než jakou otec cítí ku dceři, bratr k sestře, pobratim k posestrici — jaká, nevím, bohudík — nebo bohužel! Neměl jsem ve svém půlstoletém životě ani kdy zadívati se upřímně do svůdných ženských zrakův; na kterou ve svém mládí jsem pohledl, žádná mým nitrem příliš neotrásla, či vinou, mojí-li nebo její, dosud jsem nepřemýšlel.

My plavci nejsme k malichernostem zrozeni. Ani by pořádnému námořníkovi neslušelo, aby měl bolavé srdce. Chytne-li někdy někomu v prsech taková maličkost, však brzo plamen uhasne, a srdce zase se ochladí. Široké moře, daleká plavba, rozbouřené, hučící vlny, bora a pak drsný hovor plaveckých druhů jsou zarputilými nepřátely lásky, a tomuto něžnému citu jest těžko s tím vším potýkati se, aby nepodlehl.

Tam na klidné pevnině, kde člověk jest upoután skoro pořádě k jednomu místu, kde oči jeho stále se setkávají s týmiž střízlivými nebo nepohnutými předměty a kde jest ustavičně týž mdlý, ospalý vzduch, není snad divu, že srdce snadno bývá přepadáváno láskou a podléhá pak jejím rozmanitým rozmarům, žertům a nehodám.

Jak jsem už pravil, z vlastní zkušenosti až do této chvíle jsem nepoznal lásky, proto snad poněkud nešetrně

o ní soudím. Nemám ani ženy ani rodiny, jsem jako přelétavý pták, avšak, věřte mi, nelituji. Co vy máte starostí o svůj život, o svoji mzdu, o svoji drobnou havěť doma, co máte péči a myšlének podivných, kterých já neznám!

Ale že láska jest něco více než pouhá barevná bublina, a že mnozí lidé pro ni i životem pohrdají, poznal jsem také jednou před dávnými lety, tehdy, když většina z vás ještě úzkostlivě se držela matčiných sukní.

Když jsme předevírem večer zahledli z moře světélko Budvanského chudého přístavu v dálce mrkající, k němuž dostatí se marně jsme usilovali, vzpomněl jsem si na dávnou zajímavou příhodu, která se udála v oněch místech, asi před třicetipěti lety.

Jest to veselý kousek mého mládí. Nemám proč bych jej utajoval, zvláště když znamenitě mi se podařil. Shledáte z toho, že váš starý Rade Milica byl kdysi také čiperným hochem, a poznáte zároveň, jak jsem počal svůj námořnický život na velikém korábě, který sice nebyl hnán parou, ale za to byl třikrát větší než naše choulostivá, nyní uplakaná „Viola“, s kterou nejspíše nerozloučím se již dříve, leč až navždy budu dávatí světu s Bohem.

Ba právě, nedodělal jsem se ve své třicetipětileté službě námořní značných pokrokův, snad proto, že jsem sloužil příliš věrně, avšak — jaká pomoc! Ani k stáru proto si nezastesknu ani slzy neuměřím. — Neměl jsem pro koho pachtiti se do výše a sáhati po větších cílech; čeho jsem si dobyl, to úplně stačilo mé spokojené hlavě a mému nerozmazlenému hrdlu, a také již nikdy po lepším nezatoužím. Špatný voják, který nechce býti aspoň generálem, říká se. Ale věřte mi, já už si nepřeji ani býti kormidelníkem na naší „Viole“.

Bylo mi šestnácte nebo sedmnácte let, když můj dobrý otec zostra mne vymetl ze dveří rodného domku. Štěstí, že byly otevřeny, jinak byl bych snad vyletěl oknem. Podíval

se na mne zamračeně, zadupal, zahrozil pěstí a zhurta se rozkřikl:

„Lenochu! Jest už svrchovaný čas, abys šel sám si hledat svého sousta. Ležením a lelkováním rukám mým neulevíš ani matčina krbu chlebem nezasobíš. Hajdy do světa! Strýc v Budvě, kterému zeť utekl k Černohorcům, potřebuje k rybářskému řemeslu nového pomocníka. Není to sice nic zvláště kloudného, avšak pro tvoje líné údy bude toho dost. Bylo by hříchem, krmiti tě ještě déle zadarmo. Sebeř se tedy a běž! Vrátiš-li se mi, pak budu hovořiti s tvým tuhým hřbetem anebo tě bez okolků hodím do moře!“

Pak mi dal malý uzlík do ruky a dovedl mne na jakousi kupeckou loď, kdež mě svěřil drsné péči svého známého hranatého námořníka, který si mne dobíral a škádlil po všechnu cestu.

Byl jsem tudíž nadmíru rád, když mne můj vlídný ochránce vyhodil v Dubrovníce na pevninu. Zasmál se mé hbitosti, s jakou jsem se uklízel s paluby, a ukazuje prstem, volal:

„Nyní běž pěšky, klouče! Tamtudy jest cesta k Budvě. Pospíšíš-li si, můžeš tam býti za tři dny. Dej pozor, aby tě na cestě někdo neobral o učenosť a o uzlík tvých skvošťů! Strýcovi vyřídí, aby dbal více tvých paží nežli tvých zubův. Avšak on brzo dobře tě prohledne a pozná, co v tobě vězí. Tvůj otec nemohl pro tebe vyhledati lepší školy!“

Křičel ještě něco, ale již jsem ho neposlouchal. Když jsem byl asi dvě stě krokův od lodi, obrátil jsem se a změřil proti němu dlouhou píd od svého nosu. Hned potom jsem utíkal dále, aby mne nedohonil, kdyby se mu zachtělo za mnou se rozběhnouti.

Do Budvy nohy moje doklusaly šťastně. Jak otec libě se mnou se rozloučil, tak sladce strýc mne přivítal. Změřil mne od hlavy až k patě kosým pohledem, podíval se s úsmě-

škem na moje měkké dlaně a pak významně kývl sivou hlavou, na níž neměl už skorem žádných vlasův:

„Však stvrdnou, hochu, stvrdnou! Za čtrnácte dní budou o polovinu větší. U mne nebudeš nečinně váleť se v písku ani slídití po vinících jako doma; takové choutky brzo ti zajdou. Ruce jsou k celodenní práci a oči k častému nočnímu bdění. Budeš asi tvrdohlavým učněm, ale přičiním se, abych si nezasloužil pohany tvého otce — uvidíš!“

Potom mi dal něco jísti a hned mne hnal do práce. Nevoněla mi, toť se rozumí, ale nebylo jiné rady než podrobí se a poslouchati. Nejednou připadla mi lákavá myšlénka, abych opustil strýcovu bárku a jeho síť. Ale kam prchnouti? Domů jsem nesměl, a někam jinam — co se mnou, když jsem nic neuměl? Poradil jsem se vždy s rozumem a zůstal.

Tak pomalu jsem uvykal svému novému zaměstnání, jež se mi zdálo býti s počátku téměř nesnesitelným. Byl jsem rád, když jsem se aspoň dosyta najedl a obden pořádně vyspal. Měli jsme mnoho práce, zvláště v tichých nebouřlivých dnech. Ustavičně jsme lovili ryby, a když moře bylo příliš nepřístupno, pletli nebo spravovali jsme síťe a v takových chvílích strýc byl nejtvrdší a nejmrzutější, ustavičně mne zahrnoval žalobami a vyhrůžkami. Jenom málokdy ve svátek měl jsem chvilku pokoj.

Strýc nejraději lovil v mělčinách při ostrávkou San Nikolu, který se táhne asi čtvrt hodiny před Budvou směrem k San Stefanu. Ale z jara, v měsíci dubnu — byl jsem tehdy již asi půl léta ve službě — potkávali jsme se několik dní stále s nezdarem. Večer jsme vždy zatáhli při San Nikolu síťe, ale ráno našli jsme je z pravidla potrháné, a ryby z nich byly ty tam. Nějaká zlomyslná ruka kazila naše namáhavé lécky a ztrpčovala nám bídné živobyťi. Já pak nevině jako obyčejně snímal jsem její hříchy.

Tak se stalo, že strýc ustanovil noční hlídky. Jednou on, podruhé já bděli jsme s obuškem a s puškou na břehu ostrůvku přes noc. Od té chvíle sítě byly vždy v pořádku a lovy mnohem hojnější. —

Jednoho dne k večeru, když byla na mně řada hlídat, přeplavili jsme se jako obyčejně z Budvy na ostrůvek a upravili sítě. Pak strýc, napomenuv mne, abych dával bedlivý pozor, vrátil se na své bárce domů. Před odchodem trochu se obměkčil a dal mi ještě špetku tabáku a několik papírkův, abych si zakouřil.

Byl líbezný večer ku konci dubna. Měsíc byl té doby právě v úplňku, a jeho stříbrná záře jasně osvěcovala všecken ostrůvek, okolní moře i domy v Budvě, jejichž zdi zdály se býti ještě bělejší nežli ve slunečních paprscích. Den před tím slabá bora se utišila, a ani lístek, ani stonek trávy se nehýbal; jenom moře, ještě docela neustálené, šumělo, a povrch jeho třásl se nízkými vlnami.

Na té straně San Nikola, kterou bylo lze obhlednouti, každé políčko bylo znatelné a každá malá vinice jevila se zřetelně svými obrisy. V severním cípu ostrůvka, u něhož jsme měli nalíčeno, skorem u samého břehu stála malá bělavá crkva — jako až podnes, a za tou rozkládal se Budvanský hřbitov. Nyní, tuším, Budvané založili si již nový hřbitůvek na pevnině. Opodál snilo několik roztroušených stromův olivových v hustém květu. Podle nich a mezi neúhlednými rovy bujely tmavé keře granátového jablka nebo se vztyčovaly štíhlé pruty rozmarinové, jejichž uzounek lístky ve světle měsíčním byly jako nadechnuty jemným jíním.

Pamatuji se na všechnu lahodu a krásu tehdejšího jarního večera, jakoby to bylo teprve včera. Asi hodinu jsem chodil po břehu, díval se pozorně na všechny strany, pozoroval mihotavá, zhasínající světélka v Budvě, a občas jsem se zastavil, upínaje sluch svůj do dálky.

*

Kromě šumějícího moře nic neozývalo se; toliko někdy s postranních straní, až od hranic černohorských, tam, kde nyní stojí pevná tvrz Kosmačská, zavznělo táhlé, zasmušilé volání nejspíše pastevcův, ale i to brzo se rozplývalo jako stísněná ozvěna ve večerním zaroseném vzduchu. Ponenáhla i poslední světlo v městě uhaslo a všechno spalo. —

Popošel jsem ke břehu několik kroků, právě v těch místech, kde stojí církev; odtamtud bylo lze nejlépe pozorovati kus moře, v němž byly naše sítě, a uleh si do stínu hustého granátového keře.

Rád se zhrívám na záru slunečním, avšak na svit měsíčný nejraději se dívám z temna; nebývá dobře, když osamělý člověk může býti viděn v noci ze značné vzdálenosti. Utočil jsem si cigaretu, zapálil ji křesadlem a statečně pokuřoval. Pohlížeje na měnící se polohu mdlých hvězd počítal jsem v duchu, kolik hodin ještě mi zbývá do rána. Ale netoužil jsem po jitřní zoře jako jindy, tehdy bylo mi na ostrůvku velmi příjemno a volno.

Ležel jsem tak už hodně dlouho a dokuřoval zbytek svého tabáku. Bylo asi jedenáct hodin.

Pojednou jsem postřehl na moři, právě v polovině vzdálenosti mezi Budvou a San Nikolou, tmavý předmět, jak zvolna se blíží k ostrůvku. Ihned jsem poznal, že jest to malá loďka.

Vztyčil jsem hlavu a obezřele naslouchal; ale pro mořský šum ani hlásek, ani zvuk vesel ještě nedolehl k mému sluchu. Příkrčil jsem se tedy opatrně do stínu, otřel kamének na pušce a položil ji zticha k svému boku, čekaje, až loďka se přiblíží.

Směřovala přímo ke mně, ale loudala se pomalu, pomalounku. Skorem ani jsem nepochyboval, že se setkám s člověkem, který v nedávných nocích ničil zdar našich loví. Chvěl jsem se nedočkavostí, a srdce bušilo mi mocně v prsech divnou radostí.

Za chvíli potom rozeznal jsem v loďce dvě osoby, sedící proti sobě, z nichž jedna vládla vesly. Asi po čtvrt hodině zaslechl jsem už jejich tiché, odměřené šplouchání ve vodě; blížily se právě ku břehu a přistaly sotva dvacet krokův ode mne.

Měsíc svítil jako rybí oko s té strany, kde jsem byl pod keřem schován, a když záhadné postavy se obrátily ke mně, viděl jsem jim zcela určitě do osvětlených obličejův. Již prvý pohled na ně mne přesvědčil, že zajisté nepřicházejí rušit našeho lovu, a že je tam přivedla jiná příčina, než byly naše rybářské léčky.

A přece jsem byl nanejvýš udiven, když jsem je zřetelněji spatřil. Byli to ještě zcela mladí lidé — muž a žena —.

Znal jsem oba již dobře z Budvy; vídal jsem je tam téměř den co den, ale nikdy nebývali spolu. On byl úředníkem celním s velkými nadějemi, avšak s malým služným; ona byla dcerou kapitána, který té doby byl Budvanským místním velitelem. Nebyl jsem v lásce ještě ani dost málo zkušen, ale uhodl jsem přece ihned, že mám před sebou párek milencův — — —.

Čeho tito dva mladí, hezcí lidé přišli hledat na odlehlý ostrůvek? Jaká zvláštní pohnutka je přiměla k nočnímu výletu na smutný San Nikolo k opuštěné chrkve a k pustému hřbitovu? — —

Když vystoupili z lodice, mladý muž připevnil ji k malému kolíku na břehu a pak vzal dívku za ruku. Několik minut stáli nepohnutě a beze slova hleděli na pruh moře, který právě přepluli, anebo se dívali k bělající se Budvě.

Po chvílce dívka se pohnula a obrátila k svému průvodci hlavu. Upřela do jeho tváři oči a ozvala se pak tičným, měkkým, leč chvějícím se hlasem:

„Kam jsi se zadíval, Mijo můj? A proč jsi se zamlčel? Po všechnu plavbu z Budvy až sem ani jediného slovíčka jsi neuštědřil mému sluchu —“

„Ach, Heleno milá, těžko hovořiti, když srdce zoufalé a hrdlo sevřeno.“

„Bojíš se snad? Což noc a moře ubraly ti odvahy? Hleď na mne, jak jsem odhodlána!“

„Zdali se bojím!? Ano, strachuji se, nikoli však o život svůj, nýbrž o tebe.“

„Láska učinila život náš společným a nerozlučným; v něm vůle i city naše jsou stejny. Stokrát jsi mi to vykládal a nyní zapomínáš! Chci býti s tebou v každém tvém rozhodnutí, nechťsi jest jakékoliv, vždy připravena a všude. Nemám strachu!“

„Škoda tvé krásy a tvého mládí, dívko zlatá! Což já chudý, nepatrný člověk! Za mnou moře se zavře, a ani vlnka se nezačeří. Po mně nezbude ani vzpomínek, leč snad na krátko ve tvé drahé hlavě. Avšak před tebou svět jest otevřen a brzo zasměje se na tebe znovu šťastnými ústy. Srdce dívčí jest jiné nežli srdce mužské, snadněji zapomíná. Nedávej se omámiti poslední chvílí, která časem vybledne a z mysli se vytratí. Vzchop se, Heleno zlatá, vzchop — a vrať se!“

„Vrátím se, chceš-li — avšak pouze s tebou. Proč viníš srdce moje ze slabosti a z nestálosti? Již rok tě miluji, a ještě láska moje ani o vlas neochabla. Moje úmysly jsou stály a pevný. Kam ty se obrátíš, tam i mne spatříš při svém boku, k čemu ty se rozhodneš, to bude také mojím prvou myšlénkou. Neopustím tě!“

„Ano, kam se obrátím, k čemu se rozhodnu! Přede mnou jsou jenom kratičké okamžiky k rozmyšlení. Kratičké okamžiky a dvě cesty: tam Budva s tvým otcem, jemuž plane z očí nenávisť a na rtech hraje posměch ze mne — chudáka! A tam na druhé straně — moře, hluboké, studené, ale milosrdné — — — Vol si!“

„Ruka moje jest v ruce tvé. Rozhodla jsem se již dávno, že jenom tebou dám se slepě a oddaně vésti. Ty nevěříš! Veď mne, Mijo můj — kam chceš!“

„A což tvůj úsudek? Pověz přec! Která cesta zdá se ti býti méně osudnou?“

„Otaž se sebe a sám si odpověz. Rozhodnutí tvé bude i mou odpovědí.“

„Ach, tys tak nesmírně věrna, tak statečna a odhodlána — a já mám rozhodovati! Já mám rychle ustanovovati cíl dvěma mladým životům, mému bezcennému a tvému plnému skvělých nadějí i jítřních červánkův! Veliká zodpovědnost lpěla by na mně pro věčnost. Heleno moje, prosím tě ještě jednou pro Boha, opusť mne — anebo sama rozhoduj!“

„Neopustím, už jsem řekla. Moje žití bez tebe nemělo by nadějí ani světla ani tepla. Umínila jsem si tebe všude následovati a řídit se jedině tvými kroky, tvou vůlí. Proč ještě váháš?“

„Na mém místě každý by váhal. Těžké to břemeno padá na moje svědomí, jež chce býti čisto a lehko i v okamžiku posledním. Nebudu rozhodovati sám, nemohu, nechci!“

„Jen rozhoduj!“

„Ani ty nechceš! Nuže, nechť náhoda jest naším osudím! Hle, zde jest naše bárka; také ona čeká, aby nás doplavila tam, kam nutnost povelí. Nechť sama o našem osudu rozsoudí. Poskakuje a houpá se na vlnách sem a tam. Jak jest lehka a nepokojna! Každým okamžikem jinam se otáčí a nahýbá. Ano, ona rozhodne o nás, svěřme jí tu velikou, hroznou úlohu! Pojdme zatím k crkvi se pomodlit! Až se vrátíme, vstoupíme do loďky bez váhání, a její směr bude nám pevným rozhodnutím. Bude-li obrácena k Budvě, poplujeme klidně domů, abychom dále trpěli, dále si slibovali věrnou lásku a vytrvalost — a snad doufali do nových let. Ale bude-li zatočena na druhou stranu k otevřenému

moři, zaměříme tam odhodlaně a někde daleko odtud ponoříme svoje poslední myšlénky do tmavých vod — — —. Jsi srozuměna, Heleno moje, dívko drahá?“

„Jsem spokojena se vším. Ano, nechť lodička jest nám vůdcem. Prst našeho osudu jí naznačí směr, máme-li skončiti nebo začíti novou plavbu životem. Těším se na tu nebo na onu; jak blažena jsem, že mne už neodpuzuješ! Jak ráda budu s tebou vraceti se k opětným protiventstvím nebo ubíratí se v náruč blažené smrti! Nyní teprve cítím, jak všecka jsem tvoje a že životu mému nebráníš spoutati se s tvým životem. Děkuji ti, Mijo můj, děkuji ti tisíckrát! Ach, ano, pojď — pojďme se modlit!“

Vzchopili se a ruku v ruce kráčeli k blízké crkvě. Ubírali se sotva pět kroků podle mne, avšak netušili, že bezděčný svědek vyslechl jejich rozmluvu a pozoruje i další jejich počínání.

Poklekli na stupeň přede dveřmi kostelíka a modlili se. Šeptali jenom, avšak slyšel jsem úplně zřetelně jednotlivá slova nábožné modlitby, jak dojemně se jim chvěla na rtech.

Rozmýšlel jsem se, co činiti. Povstati, přerušiti svým objevením jejich pohnutlivý mír a hroziti jim snad svojí puškou zdálo se mi nanejvýš surovým; a kdož ví, podařilo-li by se mi tak je zachrániti? Naproti tomu pak zůstatí v úkrytu a mlčky hleděti na to, jak poplují snad vstříc své smrti, zdálo se mi ještě hroznějším a tklivějším — — —.

Cítil jsem, jak jsem byl všecek rozechvěn. Zahloubal jsem se do nepokojných, rozčilujících myšlének, nevěda si rady ani pomoci.

Vůkol mne kromě hladiny mořské všechno bylo nepohnuto a kromě šepotu modlicích se němo. Stkvoucí se terč měsíčný obešel už na své dráze většinu vykázaného velikého oblouku a znenáhla skláněl se k moři. Podobalo se, že hvězdy zasvitly tím jasněji a živěji; jejich matný lesk splýval v ethe-

rických kouzelných řasách chladnoucím vzduchem k zemi. Na každý list, na každou travinu a na kamení i na písek padala hustá rosa; každý předmět, který nebyl ve stínu, byl jako upředen a ukován z oceli a ze stříbra. Někdy několik drobných rosných krůpějek srazilo se na tenkém travném stéble a sjelo dolů v podobě třpytící se mihotavé perličky.

Moře šumělo vždy mírněji a mírněji, jakoby půlnočním chladem voda jeho tuhla a se uspávala. Příkré stráně dalmatského pobřeží, zvedající se od Budvy na jih, byly vždy viditelnější a světlejší. Paprsky snižujícího se měsíce dopadaly na ně nyní skorem kolmo, i zdálo se na mnohých místech, zvláště na bělavých skaliskách, jakoby byly poprášeny sněhem. Vzadu za hřbitůvkem zavzněl z malého pšeničného pole ospalý tlukot křepelky. Zavolala třikrát nebo čtyřikrát a hned přestala; nejspíše se jí zdálo, že vyvádí už svoji četnou rodinu, která zatím ještě se skrývala v hladkých vajíčkách pod jejími křídly —.

Ani jsem nepozoroval, že stín, do něhož dříve jsem se ukryl, poznenáhla se svezl se mne, a že ležím v nejkrásnějším světle. Zvedl jsem se potichu, abych opět o krok dále se schoval. Zrak můj při tom padl k moři na malou lodičku.

Až jsem se zalekl vida, že vlny ji smetly nikoliv směrem k Budvě, nýbrž na stranu skoro opačnou proti širokému moři, jehož obzor byl toliko vzduch a voda, a za nímž teprve v nedohledné dálce rozkládaly se neviditelné kraje italské — — —

Zvláštní myšlénka vylíhla se v mé hlavě. Vztyčil jsem se poněkud a shledav, že modlíci se milenci jsou ode mne odvráćeni, doplížil jsem se nepozorovaně k loďce a narovnal ji proti Budvě, načež jsem se vrátil zase do svého stínu.

Avšak za několik minut jsem viděl, jak osudná bárka opět mění směr a jak ji vlnky posunují na předešlé místo do širého moře.

Zvedl jsem se podruhé a znova ji urovnal do polohy, jak jsem se domníval, příznivější. Ale jakmile jsem se vrátil pod svůj keř granátový, nešťastná lodička byla již opět namířena k mlhavé dálce mořské, v ono neurčité, tmějící se místo, kde na nešťastné milence čekala smrt — — —.

Umínal jsem si, že již nepovolím a že dokončím dobrodružnou úlohu, kterou jsem na sebe přijal. Dvakráte již jsem změnil směr lodičky, který rozhodoval o osudě nedalekých dvou mladých lidí, nezbývalo mi tedy nic než učiniti tak i potřetí. Sebral jsem se a plížil se opět k bářece s žertovným úsměvem; nápad můj právě uzrál — — —.

Uchopil jsem potměšilou bárku a pomalu, s největší opatrností ji povytáhl na písčitý břeh, aby ji vlny nemohly zase spláchnouti do své hry; pak jsem ji narovnal přímo k městu proti Budvanskému kostelu a opět tiše se doplížil do svého úkrytu, čekaje věcí, které budou se dítí.

Lodička vězela pak klidně na sypkém písku a již ani nepohnula se — — —.

Milenci modlili se velmi dlouho. Ještě jednou bylo mi stěhovati se do nového stínu, nežli šepot jejich na prahu crkvy utichl.

Konečně se zvedli a beze slova kráčeli ku své bářece. Viděl jsem, jak mladý muž při tom objímal svoji lehou průvodkyni silnou pravicí, a jak obličeje obou nahnuté k sobě, byly skloněny k porosené zemi. Nechtěli k rozhodnutí svému pohlednouti dříve, až v poslední chvíli. Teprve když se postavili před lodičkou, zvedli k ní tázavě hlavy.

Ačkoliv jsem jim v té chvíli neviděl do tváří, přece hned jsem poznal jejich úžas a překvapení. Stanuli jako k zemi přikováni a pohlíželi upřenýma zrakoma na malý div, jakým byla bárka klidně vězící v písku.

Asi minutu byli nepohnuti. Potom rázem obrátili se k sobě a padli si do náručí — — —

Chvilku se drželi a líbali. Nevím, radovali-li se z mého žertu, jimi ovšem netušeného, anebo zdali se slíli před návratem do města k novým bojům a protivenstvím. Pak milenec odvázal od kolu bárku, sesmykl ji s písku na moře, načež oba usedli do ní a plavili se klidně zpáteční cestou k Budvě.

Vzdalovali se zrovna tak tiše a pomalu, jako dříve se blížili — —.

Od té doby vídal jsem oba zamilované zase dosti často. Měl jsem k nim neobyčejnou úctu, aniž dobře vím proč. Snad proto, že jsem byl přesvědčen, jak mnoho trpěli, a že jsem byl i svědkem, jak se nebáli smrti. Utrpení činí člověka vždy vznešenějším a důstojnějším. Měl jsem ze svého dobrodružství a účastenství v jejich odvážném podniku upřímnou radost. Měl jsem také opravdové potěšení ze svého citu, který jsem k nim choval ve svém nitře. Zdálo se mi při tom, že snad přece nejsem takovým darebou, jakým jsem byl neustále v ústech svého strýce rybáře, kterému výroku pomalu i já jsem věřil.

Jednou po dosti dlouhém čase, po dvou letech v krásném červnovém dnu byl jsem opět u strýcových sítí na ostrůvku San Nikolu a vyhříval se na parném dopoledním slunci ve vonící trávě.

Od Budvy přiblížila se malá bárka. Mladý muž a sličná žena seděli v ní, a muž sám vesloval. Moje bystré oči je poznaly velmi dobře již ze značné dálky; byl to známý gospodin Mijo se signorou Helenou.

Když vystoupili na břeh, oči se jim leskly, tváře planuly nadšením a blahem, ústa sladce se usmívala. Jakž by nebyli šťastni, vždyť dva dny před tím slavili svůj sňatek — —

Obešli severní cíp ostrůvku, prošli hřbitůvkem, prodleli chvilku ve stínu oliv a pak se pomodlili před crkvou.

Když potom se chystali ku zpáteční plavbě do Budvy, přistoupil jsem uctivě k nim a posunuje s veselou rozpači-

tostí čapku na stranu, prohodil jsem k mladému mužovi s úsměvem :

„Přejete si, gospodine můj, abych vám zase povytáhl bárku na břeh?“

„A proč, hochu, proč?“ mladý muž otázel se mne vlídně a zastavil se se svojí žínkou.

„Inu, jen tak myslím. Předě dvěma lety také jsem vám ji vytáhl na písek —“

„Předě dvěma lety — kdy, jak?“ otazoval se rychle muž všecek jsa roztržit. Mladá žínka jeho při mých slovech červenala se a bledla. Bylo patrnó, že již tušili, co jsem chtěl dopověděti. Ale mlčeli a upírali na mne tázavě, překvapené zraky.

„Bylo to v dubnové noci měsíčné. Připlul jste se signorou sem a u crkvy jste se modlili. Ležel jsem tuto za granátovým houštím. Mezi vaší modlitbou povytáhl jsem loďku vaší na břeh, neboť vlny stále a stále ji obracely do moře —“

Mladý muž hleděl na mne několik okamžiků překvapeně a zpytavě. Byl pohnut jako jeho sličná průvodkyně. Potom mi podal ruku, potřásl jí upřímně a pozval mne, abych nazejtří přišel k němu.

Když jsem ho navštívil, chtěl mi dávatí peníze, ale nepřijal jsem jich. Ptal se mne po mých přáních. Tehdy toužil jsem sprostíti se služby u strýce a státi se námořníkem. A tak přičiněním jeho za týden byl jsem plavcem na velikém kupeckém korábě, který plul do Malé Asie a na němž jsem počal chudý a prostý sice, než přece utěšenější život.

III.

NÁMĚSÍČNICE.

VYPRÁVJĚ UROŠ MAXIMOVIĆ.

(1887.)

Ba právě, divné náhody potkávají člověka v tomto slzavém údolí, divné a přepodivné, smutné i veselé, oněch více, těchto méně. Po čase, kdy prchlé příhody v paměti nám blednou a, se rozplývají, sami skorem už ani nevěříme, čeho jsme kdysi zažili a co všechno zkusili. Snad bych byl ani neuvěřil tomu, co nám včera druh náš Rade Milica vypravoval, kdyby cosi podobného před lety také mně nebylo se přihodilo.

Jest tomu sice již dávno, ale přece vždycky mimovolně se zachvěji, kdykoliv na to si vzpomenu. Pokaždé pak si pomyslím, že člověk jest přece jenom bezvládnou hříčkou osudu, který chladně metá kostky o jeho život, o jeho štěstí a neštěstí — a také o jeho svědomí.

Nejednou se domníváme, že pášeme hřích a hlouposti, a zatím rozmary naše jsou korunovány chvályhodným účinkem. A jindy zase hodláme vykonati nejšlechetnější kousek, ale dočkáme se zcela opačného výsledku, za který se stydíme a rdíme rozpakem — —.

Ba právě, divné náhody potkávají se v životě s kroky našimi. Tak i já rozhodoval jsem jednou nevědomky o nevinném životě lidském, a jenom pouhá náhoda — snad to bylo výstražné vnuknutí prozřetelnosti — zabránila, že svědomí moje nebylo obtíženo stálou těžkou myšlenkou zločinu.

Jest tomu asi třinácte, čtrnácte let, co na jihu dalmatském zahlaholily prvé výstřely tehdejšího urputného povstání. Nemnoho mužů zůstalo tenkrát pokojně seděti u svých do-

mácích krbův. Téměř každý, kdo měl nohy jen trochu pružné a ruce pevné, ihned odhodil hořící spaňoletu a uchopiv pušku, pospíchal do hor, většinou do nepřístupných skal krivošijských.

Jak roztomilá Boka Kotorská tehdy byla ponura a zasmušena! Obživila sice, ale živost ta byla téměř bezhlasná; jenom občas zavznělo se strmých výšin táhlé houknutí, a každý člověk, který tam se objevil, zdál se býti opředen tajnostmi.

Jak jsem pravil, jenom málo mužských hlav zůstalo u svých doutnajících ohňův, ostatní všickni se rozprchli dělat povstání. Někteří ovšem také utíkali před blížící se bouří buď do Černé Hory, buď do blízké Hercegoviny k slovan-ským přátelům, avšak těch nebylo mnoho; skorem vesměs byli to starci k boji neschopní a děti.

Také já, ačkoliv mladík už devatenáctiletý, vypůjčil jsem si zaječí nohy — nu což, přiznávám se k tomu nejunáckému činu. K útěku pobádala mne i ta choulostivá pohnutka, že brzo již měl jsem se podrobiti odvodu, což bylo, jak víte, největším protivenstvím nás všech jižních Slovanův, ačkoliv puškou vládneme nadmíru rádi. Měl jsem svoji příčinu, proč nebylo mi lze přidati se k povstalcům — byla to vděčnost k rakouským vojákům, kteří právě před tím zachránili moji matku před velikou pohromou.

Uprchl jsem tedy z Dalmacie, leč do Černé Hory nebo do Hercegoviny jsem nesměl. Věděl jsem dobře, že by mi odtamtud, shlednuvše moje zdravé údy, ihned ukázali zpáteční cestu —.

Zabrousil jsem tedy do lákavé Italie. Jednoho tichého večera, když nikdo se nedíval, vypůjčil jsem si bez dovolení jakousi bárku, upevněnou na břehu mořském, zatočil jsem vesele čapkou nad hlavou a plul pak nejpřímějším směrem ku kraji, kde zrají citrony a kde lazaroni se povalují.

Do rána byl jsem v Itálii. Vyskočil jsem z bárky, ponechal ji kolébavým vlnkám a jejímu osudu, načež jsem se pustil na potulky od města k městu, od vesnice k vesnici.

Ale nepokojné bloudění utěšenými končinami italskými brzo se mi znechutilo. Nezkušený poběhlík nikdy dobře se nemá, zvláště když mu schází prohnaná smělost a drzé čelo. Tak se mi stalo, že asi po čtrnáctidenní pouti žádal jsem na několika italských lodích o zaměstnání. Avšak nikde nechtěli přijati jedlíka, o kterém snad právem se domnívali, že ničeho neumí.

Arci, až do té doby ve svém domově velikým umělostem jsem se nepřiučil. Člověk, který vždy jenom poháněl před sebou osla s nákladem, lisoval na podzim víno, pašoval albánský tabák a největší svůj um zkoušel na malých lodicích, nehodí se snadno hned za námořníka na veliký koráb. Tak potkal jsem se asi desetkrát s nepořízenou, až někdo, vida, jak jsem nepovolný k jeho odbytí, pravil mi skoro posměšně:

„Neobratných lenochů máme v Itálii dosti, netřeba, abychom je k sobě zvali z cizí země. Ale kdo opravdově stojí o práci, příliš si nevybírá. Jdi, hochu, dej se odvést k válečnému námořnictvu, tam tvoje silné klouby nejspíše najdou vhodné zaměstnání. Vojenští pánové nehledí tak na učenou hlavu jako na zdravé plece a na silné ruce, myslím tedy, že tě nezapudí. Jest to sice trochu tvrdý chléb, avšak dobrý pro lačné hrdlo a pro odpočínuté dásně — haha! Hladový pochutná si i na polévce, která pálí — jdi jen tam, mladíku, a zkus svoje štěstí!“

Byla to sice rada zpola žertovná, ale neměl jsem proč jí neposlechnouti. Býti námořníkem na válečném korábě zdálo se mi štěstím více než obstojným. Ovšem nevěděl jsem ještě ani dosti málo, že není všechno zlato, co se blýská, a že za úhlednou slupkou obyčejně skrývá se perný oříšek.

Z domova utíkal jsem před odvodem, ale v Itálii jsem ho hledal. Můj rádce měl pravdu, když pravil, že pánové vojenští nehledí na učenost. Nezeptali se mne ani, co umím, změřili jen moji výšku a obvod mé tělesné schránky, načež mne hned učinili nejmladším plavčíkem v italském námořnictvu válečném. Za několik dní pak už jsem se ocitl na palubě nepříteli úhledného parníku „Centaura“, kdež hned v první chvíli bylo mi citelně poznati slasti i strasti vojenského života.

Když jsem byl týden námořníkem, litoval jsem opravdově svého kroku a zaklínal stále svého rádce i sebe za to, že jsem ho uposlechl; nedávné chvíle nečinných toulek, ačkoliv neskýtaly mým zubům mnoha práce, přece byly učiněným rájem naproti očistci, jakým byla paluba „Centaura“ se svým drsným, urputným kapitánem Brunem.

Byl bych už první nebo druhý den s parníku hrdinsky uprchl, kdyby jen bylo bývalo lze. Ale vstoupil jsem na loď právě chvíli před jejím odplutím, a tak bylo mi trpělivě snášeti všechny strážně námořnického života, jakým neúprosně podoben jest každý nezkušený nováček.

Věřte mi, tak, jak uměli dobírat si mne moji druhové plavci, a tak, jak nadávati dovedl náš statečný kapitán Bruno, neviděl a neslyšel jsem v Dalmácii ani od nejúhlavnějšího nepříteli, ačkoliv jsme v zaklínání mistry. Náš velitel, kterému neříkali jinak než kapitán „Barbaro“, byl učiněným barbarem; stále se mračil jako medvěd, vztekal se jako ďábel, a kolikráte promluvil, tolik trestů vyletělo z jeho úst. Já, nejnevinnější ze všech námořníků „Centaura“, měl jsem za deset dní své služby již deset trestův, i umínil jsem si nezvratně, že upláchnu, jakmile příležitost se naskytne, a kdyby to nebylo možno, že raději se utopím, a bych jen zbavil se necitelného velitelství svého patrona.

Původně vypluli jsme tuším z přístavu Salernského, který jsem opouštěl ještě s lehoučkým srdcem a všecek jsa

spokojen. Za hodinu později ovšem dostal jsem už prvý trest, a příjemná míra moje najednou se ochladila. I nejvкусnější kabátec námořního důstojníka zprotivil se mi až do duše.

Potloukali jsme se několik dní mořem Tyrhenským, obepuli pak zvolna Sicilii a zabočili podle východního břehu italského na sever, kdež „Centaur“ měl zakotviti buď v Anconě nebo v Benátkách.

Za těch několik dní všecek můj cit ochabl i otupěl, a toliko stálá rostoucí myšlénka na brzký útěk udržovala naději moje při životě. Jenom co budeme zase v nějakém přístavě! — myslii jsem si každého okamžiku, a v duchu viděl jsem se jako ptáka bez křídel, jak vesele ulétá. —

Tu přihodilo se něco, na co do smrti nejdleší nezapomenou, byť bych žil třeba i sto let. Brr! Ještě dnes mi, chlapu nebázlivému, při vzpomínce na to mráz přebíhá po zádech —

„Centaur“ pomalu a tiše plul mořem Jaderským právě podle zálivu manfredonského. Byla čirá noc podzimní, dosti vlažná a bezvětrná. Taková klidná nehlasná noc, která i nejzatvrzelejšího plavce nutí, aby také někdy se obměkčil jejím tklivým dechem a rozjímal o svých skutcích i o svém kolotavém životě.

Nebylo viděti nic, než daleko na levo — nevím už jména — blýskalo se zelenavé světlo jakéhosi majáku. Zdálo se, že vždy shaslo, ale po každé půlminutě zatřpytilo se na okamžik znovu. Obloha byla jasná, ač bezměsíčná; všechna byla pokropena množstvím hvězd a nad námi bělala se široká mléčná dráha.

Kapitán Bruno byl až do půlnoci na svém velitelském místě, načež po obvyklém hromobití odešel se prospat do své kajuty. Velení ujal se tichý důstojník, který byl shovívavý zvláště k nám nezkušeným a neobratným nováčkům.

*

Proto všichni námořníci, kteří právě měli službu, a mezi nimiž byla také moje nepatrná osůbka, vesele si oddechli.

Moje služba spočívala v tom, že jsem mlčky sbíral zlořečení nebo štulce obstárlého plavce, jemuž jsem byl dán k ruce. Co jiného měl jsem dělati, skutečně ani dosti málo nebylo mi známo. Tehdy myslil jsem o sobě, že jsem pořáde ještě malý kluk, ačkoliv mi bylo již skorem dvacet let; patnáctiletí kadeti naproti mně zdáli se mi býti za to dospělými muži a rozumnými pány —.

Na lodi hořelo několik nevelikých světel; jejich mdlé, žluté, třesoucí se plameny jenom málo ozařovaly palubu, tak že všechna byla ponořena v mlhavé přítmí. Odchodem kapitánovým vše se utišilo, pronikavé hlasy jakoby rázem umlkly a celodenní lomoz valně se oslabil a utuchal.

A přece loď naše plynula tak krásně a bezpečně jako bystrá, čiperná rybka, a šplíchající vlnky za námi prozpěvovaly si ukolébavku.

Usedl jsem si na kotouč velikých lan a zamyslíl se do svých utíkajících plánův. Vedle mne, opřen o páku obrovského jeřábu, stál můj nevlídný společník a tiše si pohvizdoval nějakou italskou pouliční písničku, kterou ulovil za svého posledního pobytu na pevnině. Moje prchavé myšlenky byly tak okouzlující, že jsem zapomněl na vše vůkol sebe a znenáhla, nevědomky svěřoval svoji paměť svůdné dřímotě.

Pojednou druh můj uchopil mne prudce za ruku a pevně ji stísl.

Vyskočil jsem vyjeven, protřel si ospalé oči a tázavě vzhledl k němu.

Obličej jeho jevil překvapení a zřetelnou bázeň. Nepouštěje mé ruky, beze slova, jenom významným posuňkem ukázal k lodnímu zábradlí.

Zachvěl jsem se až do duše údivem —

Na úzkém zábradlí paluby právě proti nám ve kmitu mihotavé svítlny štíhlá postava ženská vznášela se jako duch —

Ach, ano, ženská — na válečném parniku! Byla ještě velmi mladá, nebylo jí zajisté mnoho přes dvacet let, a sličný obličej její byl bledý jako mramor. Dlouhý noční šat, okrášlený krajkami i hedvábnými stužkami a bílý jako sníh splýval jí od hrdla až k bosým mohám. Ruce měla přitisknuty ku skráním, oči pozdvíženy ke hvězdnatým nebesům, a přece na své úzké strmé stezce pohybovala se krok za krokem tak bezpečně a nebojácně, jakoby ji někdo vedl —

Kdo to byl? Kde ta ženská bytosť jako podivné zjevení vzala se pojednou na válečném korábě? — — — Jak a co s ní se dělo? — — —

Kromě nás dvou ještě asi tři plavci zpozorovali noční povětrnou výletnici. Na palubě ozval se živější ruch a utajený šumot, značíce obdiv.

Avšak v té chvíli kmitla se před námi hrozná postava kapitána Bruna, jehož obličej byl ulekaný a zároveň i zamračený jako noc. Rychle přiskočil k zábradlí, strhl ženštinu oběma rukama k sobě a sevřev ji do náručí ubíhal s ní po schůdkách do nitra lodi.

Když se jí dotekl, vykřikla pronikavě, ale pak padla do jeho rukou jako kus mrtvého bezvládného dřeva a už ani sebou nepohnula — — —

Překvapením nebyli jsme s počátku ani slova schopni. Pohlíželi jsme upjatýma, vyjevenýma zrakoma jenom před sebe na prázdné zábradlí, jsouce plni údivu i zvláštního nevysvětlitelného strachu. Také šum na lodi zase rychle se utišil, utlumen jsa podivnou právě zmizelou hádankou.

Konečně můj společník obrátil se obezřele ke mně. Pohled jeho byl té chvíle mírnější než kdy před tím a všechno vzezření mnohem sdílnější, přátelštější. Nakloniv se ke mně celým tělem, přiblížil se ústy až k mému uchu a zašeptal hlasem třaslavým, jenom málo slyšitelným :

„Náměsíčnice!“

Nejdříve jsem tomu zvláštnímu slovu ani dobře nerozuměl. Teprve po chvilce, vzpomínajíc se trochu ze svého očarovaného překvapení, nabyl jsem zase částečně myslí i odvahy a mohl na oslovení svého druhá odpovědět:

„Náměsíčnice — vždyť měsíc nesvítí!“

Plavec udiveně se rozhledl, podíval se i nahoru po obloze a zavrtěl hlavou:

„Archi, ano, měsíc nesvítí — ale kdož jiný by to mohl být? Svítí hvězdy, a ty mají také takovou moc a přitažlivost jako měsíc — viděl jsi, jak do nich se dívala?“

„Viděl, ovšem, ale myslím, že ani neměla otevřené oči. A kdo jest ta žena? Nespatřil jsem jí dosud na našem parníku —“

Plavec jenom rozpačitě pokrčil ramenoma. Nejspíše se zabýval týmiž hádankami a domněnkami jako já. Podivuhodná ženská bytosť patrně také jeho hlavě byla neznámou.

„Smějí ženy zdržovati se na válečných lodích?“ otázal jsem se po krátkém mlčení námořníka a upřel oči nedočkavě na jeho ústech, vždy velmi hovorných a oplývajících moudrostmi.

„Blázne!“ zněla ochotná odpověď. „Zeptej se jen našeho kapitána, a ten ti na tvoji hloupou otázku krátce odpoví, až tě mozek zabrní. Ženy na válečných lodích — to by byl pěkný pořádek! Tys pěkný námořník! Ženy mohou přijít jenom tehdy, stojíme-li zakotveni v přístavě, a to pouze na krátkou návštěvu. Ale plouti s námi — chraň Bůh! Milý brachu, ty se tážeš, jakobys válečné lodi jakživ ještě nespatřil —“

„A přece jest zde žena — jak sem se dostala? Snad jest ženou kapitánovou?“

„Kapitán není ženat — a kdyby byl, toť lhotejno. Ani žena admirálova nesměla by na válečné lodi prodlévati při takovýchto plavbách. Ale žena tu jest, toť se rozumí, a já nevěřím, že to byl přízrak, duch nebo strašidlo. Tak pěkná

strašidla neukazují se smrtelníkům, a také, myslím, dotknouti se jich nelze, ani nekřičí. Milý hochu, na našem ‚Centauru‘ proklubává se na světlo nějaké tajemství, v němž, jak tušiti možno, kapitán Bruno jest roztomile zapředen. Nu, co nám po tom! Naše oči se nehodí pro takové věci, lépe, když jich nevidíme ani neslyšíme. Bude lépe, když překvapení a zvědavost naše zůstane neukojena, neboť dostane-li se něco o tom do lidských úst a do uší představených, pak věru kapitán nedobře pochodí — a nejenom kapitán, nýbrž také my s ním. Nestarejme se raději o to a ponechejme jeho péči všechnu starost. Neškodilo by sice, kdyby bič, kterým nás šlehá, také jednou se obrátil na jeho záda, ale pak byli bychom bití všickni —. Nu, jakáž rada, buďme tiši i opatrní, a co jsme viděli, pustme z hlavy. A mlčme jako pěna, rozumíš?‘

Námořník řekl to sice lehce, ale mně bylo těžko zapomenouti na noční událost. Měl jsem ji v mysli po celý následující den, a před očima viděl jsem neustále bílou postavu mladé cizí ženy a hrozivě zachmuřený obličej velitele našeho parníku. Hádal jsem všelijak, snažil jsem se hádanku tu rozřešiti veškerým svým důvtipem, ale nepodařilo se mi, noční strašidelný zjev byl mi stále větší a větší záhadou.

Kapitán Bruno přišel brzo z rána na svoje velitelské místo, a žádnou změnu nebo vnitřní vzrušení nebylo lze na prvý pohled pozorovati na něm. Křičel opět jako obyčejně, klel, huboval a hlučně rozdával na všechny strany tresty.

Nespouštěl jsem ho téměř ani s očí a dával bedlivě pozor na každý jeho pohled a každé hnutí. Neušla mi jeho zvláštní chvilková starostlivost. Pokud mi bylo lze v minulých dnech ho pozorovati, nevzdaloval se nikdy, jakmile se ujal velení, svého můstku. Avšak tentokráte každé chvíle na minutu odcházal do nitra lodi po schůdkách v tu stranu, kde byla jeho kajuta, a vracel se pokaždé nikoliv sice zamklejší, ale starostlivější a zamračenější.

Nepochyboval jsem, že dochází se podívat na onu zvláštní ženštinu, která jako vybájený vzdušný klam zjevila se v minulé noci mému udivenému zraku. Nejspíše ji ostříhal, aby snad neprechla zase na palubu nebo vůbec neprozradila své přítomnosti. Nikomu pak ani slovíčkem se o tom nezmínil, jakoby v noci neobyčejná ta příhoda vůbec nebyla se udála nebo jakoby jí nebyl nikdo ani zpozoroval. Bylo viděti, že není důvěřivým ani sdílným ve svých tajemstvích.

Týž den zdál se mi býti nadmíru dlouhým. Čas vlekl se jako loudavý hlemýžď, já pak jsem toužil po odpočinku. Byl jsem velice rád, když se přiblížil večer, neboť té chvíle skončila se také moje služba, i těšil jsem se již na pokojnou noc.

Jakmile zaměstnání moje bylo skončeno, odešel jsem ihned dolů na svoje těsné lůžko a za malou chvíli tvrdě usnul.

Avšak nespal jsem dlouho. Plavci, nejsoucí právě ve službě, vraceli se asi za hodinu nebo za dvě s paluby a usmyslili si stropiti ze mne nějaký žert, jakých sto zakusiti musí na vojně každý nováček. Co vlastně zamýšleli, ani již nevím. Když mne vypudili s lůžka, oblekl jsem se rychle a utekl se na palubu, abych si tam hledal nového útulku. Chtěl jsem se uvelebiti na blízku komína, který dýchal příjemnou teplotou, ale někdo mne odtamtud zahnal, poněvadž jsem se mu pletl do cesty. Nerozmýšleje se tedy dlouho, vlezl jsem si do jedné ochranné lodice, jakýchž asi osm viselo na jeřábech nad samým mořem po obou stranách lodi při okraji paluby. Měl jsem v úmyslu přespati tam pokojně a nikým nevyrušován tehdejší noc.

Podivil jsem se nemálo, jak teplé a útulné hnízdo jsem našel.

Lodice nebyla prázdná, ani nebylo v ní obvyklé spousty tvrdých vybrouzdaných lan, nýbrž zdála se býti uchystána za měkké lůžko. Na její jedné polovici byly dva veliké a několik malých tlumokův, druhá polovice pak byla celá

tlustě vystlána houněmi a pokrývkami, mnohem lepšími, než v jakých si hoví prostí námořníci.

Nenapadlo mne ani přemýšlet o tom, k čemu neobvyklý ten můj nález byl připraven, nýbrž vyhlédl jsem si zabráněný kout v lodici za tlumoky a tam tiše srovnal svoje otlučené údy s pevnou nadějí, že při rozbřesku jitra z úkrytu svého zase nepozorovaně se vytratím. Choval jsem se všemožně obezřele, aby si mne nikdo nepovšiml.

Noc byla opět klidná a vzduch nepohnutý. Díval jsem se jím chvíli do temné klenby nebes, plničké stajeného uspávajícího míru a vlahých hvězdnatých paprskův. Pozoroval jsem ta maličká jiskřící se těliska, o kterých jsem slýchal, že jsou velikými světy, tak velikými a podivuhodnými, že můj malý rozum ani za mák nedostačil pojeti jejich obsáhlou. Pode mnou čeřilo se šplíchající moře, rozbíhající se na stranu při každém nárazu našeho parníku. Vzduch byl suchý a čistý, leč poněkud chladný, jako vůbec vždy v oněch končinách bývá v nocech podzimních.

Konečně mi bylo zima. Schoulil jsem se tedy ve svém koutku a svěřoval se sladké dřimotě.

Avšak brzy jsem byl ze svého snění vytržen. Vztyčil jsem trochu hlavu a naslouchal.

Na palubě při okraji lodice postřehl jsem tlumený hovor, jemuž jsem nerozuměl, avšak přece poznal jsem v něm tajený, chvějící se hlas kapitánův. Pak jsem zahlédl několik rukou, opatrně zdvihajících jakési veliké tmavé břemeno, jež uložily do ložky na uchystané pokrývky.

Tušil jsem, že se děje něco tajemného, ale nebyl jsem s to, abych o tom klidně přemýšlel. Přítomnost kapitánova činila v mé hlavě každou kloudnou myšlenku nemožnou. Báł jsem se jenom o sebe, aby mne nezahledl v bárce, sice zajisté nebyl by skoupým při vyměřování trestu a mně nepochybně bylo by rozloučiti se pro tu noc se spánkem.

Přikrčil jsem se tedy ještě újeji a čekal, že ihned nepozorovaně se odstraní, jakmile jen kapitán a jeho společník opět se vzdálí.

Ale velice jsem se zmýlil. Hranatý námořník, s nímž velitel náš byl hovořil, vstoupil hned také do lodice, usedl na nízkou lávku a zatkl po stranách dvě vesla. Byl jsem v pasti. A než jsem se vzpamatoval ze svého překvapení, jeřáb nade mnou zadrnčel, a lodice zvolna spouštěla se na moře — — —.

Loď naše v té chvíli vlekla se zcela pomalu, jakoby se zastavovala. Kapitán patrně dal rozkaz k zmírněné plavbě, aby lodice bezpečně splynouti mohla na vodu. V půlminutě houpali jsme se již na vlnkách, aniž jsem věděl, kam poplujeme nebo jaké zámysly probíhají hlavou kapitánova důvěrníka, jenž odpínal zatím řetězy, kterými lodice byla připnuta k jeřábu. Potom opřel vesla do vody a několika dlouhými rázy odbočil od parníku. Ten pak zase rychlejším chodem pustil se do běhu.

Lodička naše dala se na levo přímým směrem ku břehům italským. Námořník vesloval neunavně stále stejně vytrvale a rychle. Jenom občas z hluboka vzdychl, setřel si jednou rukou pot s čela, avšak ani na minutu v plavbě neochabl.

Bylo viděti, že spěchá. Ale proč a kam? — — — Co bylo příčinou toho tajemného běhu, který ve všem všudy podobal se útěku? — — —

Tak pluli jsme hodně dlouho, snad několik hodin, které se mi zdály věčnostmi. Potom zahledl jsem na levo v šeru nočním kus neurčité, zatemnělé pevniny, o níž jsem se domníval, že jest cílem nevysvětlitelného pospěchu naší lodice. Později jsem se dověděl, že to byly tři italské ostrůvky Tremiti.

Leč ještě jsem se nedotoužil zastávky, které jsem si přál z plna srdce, neboť ponurá naše plavba stávala se mi nesnesitelnou.

Spěchali jsme dále. Měl jsem tisíc chutí skočiti do moře a plovati k ostrůvkům, avšak obava přece mne zdržela. Průvodce můj, u něhož tušil jsem zbraň, jistě nebyl by mne zhola pustil a dal mi uniknouti. A pak pevnina naproti mému plaveckému umění byla příliš vzdálena, a kdybych jí byl i dostihl — co bych si počal na některém z těch ostrůvků? —

Čekal jsem úzkostlivě se vši možnou trpělivostí a netroufal jsem si ani volně vydechnouti nebo natáhnouti svoje údy, které mi v těsném úkrytu skorem až zdřevěněly. Přemýšlel jsem. volal na pomoc rozvahu a klidný rozum, avšak moje roztržitá hlava, až do úzkosti rozechvělá, ani jediné rady mi neposkytla.

Zatím pluli jsme zase asi dvě nebo tři hodiny, ne-li déle, nevím, neboť v podobných okolnostech, v jakých já tenkrát jsem se nalézal, těžko jest měřiti čas vyděšeným rozumem.

Konečně před námi objevily se zase tmavé nerovné vyvýšeniny, které jsem uvítal s nesmírnou radostí. Byl to břeh italský, opravdový břeh té dlouhé pevniny. Hleděl nám vstříc už mnohem jasnějším vzezřením než dříve ostrůvky Tremiti, a za námi nad mořem čára obzorová byla znatelná úzkou světlou páskou, která hlásala brzký příchod ranních červánkův.

Můžete si představit, kolik pohnutlivých dojmů vystřídalo se za onu noc v mé duši, a kolik bolesti zakusilo moje stísněné tělo!

Když jsme byli asi pět set kroků před tichou pevninou, tichý plavec pojednou ustal veslovati. Pak se protáhl, až klouby v něm zachrupaly, načež vstal se své lávky a naklonil se nad podivný náklad, který nepohnutě ležel před ním na tlusté vrstvě pokryvek. Minutu trval tak schýlen ani se nehýbaje a ani skorem nedýchaje. Potom vyňal zá-palky a jednu opatrně rozžehl.

Vztyčil jsem se poněkud, neboť zvědavost moje byla větší nežli všechna ostražitost. Viděl jsem, jak levou rukou svítí si na břemeno, které prve s kapitánem do lodice položil. a jak pravicí odhrnuje s něho veliký tmavý šátek, kterým bylo zakryto.

Dech zatajil se mi ve zúžených prsech — — —

Plavec odkryl mladý obličej ženský, jenž byl bílý jako sníh. Bez velikého důvtipu ihned poznal jsem onu zvláštní ženu, kterou jsem minulé noci spatřil vznášeti se jako náměsíčníci na neschůdné ohradě paluby našeho parníku. Prohlížel minutu její krásné tváře, které se zdály býti uměle vytvořeny z průsvitného vosku.

Něco jako strach, vztek a zuřivost, plná úžasu, zmocnila se veškerého mého nitra. Neměl jsem kdy rozvažovati a dlouho přemítati. Dnes sám se dívím, kde tehdy jsem nabral tolik odvahy a síly, které jsem rázem v sobě pocítil.

Vztyčil jsem se ze svého úkrytu, rychle překročil tlumoky a uchopil námořníka prudce za rameno, abych ho strhl zpět.

Plavec v tom vyskočil jako hadem uštknut. V nejasném šeru jitřním dobře jsem pozoroval v jeho tvářích nevyřlovné zděšení.

Věřím rád, takového překvapení ani člověk nejzmužilejší by v sobě neutlumil, byť by svědomí jeho bylo sebe zatvrzelejší nebo sebe čistší. Poznal jsem v něm hned plavce, který byl zároveň kapitánovým sluhou. Sotva na mne pohledl, hned se vzpamatoval ze svého uleknutí, a ústa jeho zasupěla zlostí.

Chtěl jsem promluvit, ale námořník už se vztyčil, chopil jedno veslo a pokoušel se velikým rozmachem sraziti mne s ložky. Zaslechl jsem, jak dlouhý ten kyj zašvihl vzduchem.

Avšak než veslo na mne dopadlo, byl jsem již skokem na protivníkových prsou. Hněv i nebezpečí dávalo mi sílu.

Uchopil jsem ho jako kleštěmi za krk a pustil se s ním do urputné rvačky. Byla tak prudká, že lodice div s námi se nepěvřhla do moře; ale pátka netrvala dlouho.

Zápasili jsme spolu několik vteřin, ani slova nepromluvivše. Nevím, co vše jsem tropil. Najednou valně se mi ulehčilo, voda vedle lodice hlučně zašplíchla a vysoko vystříkla — — —

Byl jsem vítězem, plavec byl v moři — — —.

Uchopiv bez prodlení veslo, odrazil jsem lodici od svrženého námořníka, který již vztahoval ruku a pokoušel se zachytiti jejího okraje; potom odhodlaně hbitými rázy vesloval jsem zpět do moře. —

„Padouchu — zloději, lupiči — vrahu!“ křičel na mne přemožený plavec, obraceje za mnou hlavu, vynořenou z rozvlněné vody, a ani v tom děsném okamžiku nezapomněl vztyčiti z moře pravici a zahroziti mi vztekle zařatou pěstí —

„Tys vrah a lupič!“ opakoval jsem jeho klnutí. „Ty i tvůj bídný kapitán! Slyšel jsem vás, jak jste se umlouvali! Počkej, však za nedlouho oba již nebudete chodit na svobodných nohou!“

„Babo — zrádce!“ nadával plavec. „Neuprcheš mi se svým lupem! Brzo tě uchvátím a pak nepřekně posvítím tvé hanebné lebce!“

Po těch slovech, nevšímaje si již mých odvet neméně slibných a výmluvných, obrátil se a ploval velmi rychle, aby co možno nejdříve dostihl blízkého břehu.

Uhodl jsem ihned, co zamýšlí, byl to chytrý chlap. Domníval se, že také brzo přistanu k pevnině, a pak ovšem bylo by mu velmi snadno mne přemoci, jakmile bych se přiblížil. Chtěl na břehu pohodlně pěšky stopovati moji lodici.

Umínil jsem si, že se mu nepoddám, stůj co stůj. Zamířil jsem tedy od otevřeného moře právě v opačnou stranu a spěšně vesloval, ovšem zatím bez určitého cíle.

Teprve asi po hodině moje rozbouřená mysl zase trochu se ochladila. Při tom cítil jsem v údech neobyčejnou zemdlenost a zmalátněnost. Otázal jsem se sám sebe, kam tak kvapně pospíchám a co nyní si počnu? Až do té chvíle noc ukrývala moje podivné počínání, ale nyní každou minutou přibývalo denního světla, tak zrádného všemu prcháň a tajnostem.

Zastavil jsem se. Proč vlastně utíkám? Co učiním s neobyčejným nákladem, který spočíval na lodici? Teprve nyní padlo mi na mysl, abych lup svůj blíže si prohlédl.

Lup? — Ovšem, nemohl jsem to ženské tělo, nemluvné a nehybné, pokládati za nic jiného než za kořist, ulovenou v zápase.

Poklekl jsem tiše nad měkké lůžko a s tlukoucím srdcem zadíval se do bílých ženských tváří.

Ani jediný rys, ani brva nepohnula se. Schýlil jsem k ní sluch, ale ani nejnepatrnější šelest dechu nevycházel z jejích úst — — —

Položil jsem po malém zdráhání chvějící se ruku na její obličej. Byl tuhý i mrtvý, a jeho hebká plet byla pokryta studenou jitřní rosou — — —

Všecek jsem se otrásl a odtrhl ruku svoji rychle zpět. Dech zatajil se mi v hrdle, tlukot srdce se zastavil. Na čelo vstoupily mi veliké krůpěje chladného potu, jaký vytryskuje toliko při mocných bojích duševních nebo za smrtelných úzkostí.

Přede mnou ležela mrtvola — krásná, mladá a přece jenom hrozná a studená jako led — — —

Kdy ta sličná žena zemřela? Na parníku nebo snad již na bárce? Anebo — kdo ji usmrtil? — — —

Bylo to děsné pomýšlení, které náhle otrásló mým mozkem. A byla to těžká, černá domněnka, která rázem rozechvěla veškeru moji duši. Před můj duševní zrak v té chvíli vystoupila zakaboněná postava kapitána Bruna. Na

jeho staženém, nevlídném čele viděl jsem zřejmě napsané slovo „vrah“. Ani dosti málo jsem nepochyboval, že on snad za pomoci plavce, kterého jsem před hodinou shodil do moře, připravil tu mladou ženskou bytost o život — — —

A nyní velikou tíhu toho domnělého zločinu, nesmírnou zodpovědnost před světem, kdyby mne tak někdo plujícího s mrtvolou postihl, přijal jsem lehkomyšlně na svoje vlastní bedra! Zdali by bylo uvěřeno mým výmluvám, zdali by mi dáno bylo za pravdu, kdybych obvinil kapitána Bruna a jeho sluhu?

Ti dva hrozní, zlí lidé zajisté ve svých nepoctivých myšlech sprádali už podezření na moji nevinnou osobu. Bezpochyby dobře se umluvili, kde zase mají se sejítí a pověděti si o ukončení svého strašlivého díla.

V té chvíli ulekl jsem se nesmírně sám před sebou; pocítil jsem zpola zoufalství, zpola strach. Nejraději byl bych skočil do moře a rychle ploval od malé lodice, jež byla obtížena nákladem pro mne nejenom děsným, ale bez odporu také nadmíru nebezpečným.

Avšak byl jsem příliš daleko v moři a břehu byl bych, jsa sláb, sotva šťastně dosáhl, zvláště když údy moje se chvěly oslabujícím rozčilením. Jak jenom vyváznouti z té léčky mstivého, nepříznivého osudu?

Sliboval jsem si v duchu, že bych ani o svém dobrodružství nikomu se nezmínil a tolikéž ani na kapitána neuvrhl jediným slovíčkem podezření, jen kdyby nějaká dobrá náhoda mne vysvobodila z mého politování hodného postavení.

Tu zvláštní myšlénka zableskla se mi v rozčilené hlavě. Zachvěl jsem se sice při tom, avšak přece hned něco jako radostná naděje ubírala mi tíhy ze sklíčených prsou.

„Pochovej ji v moři!“ šeptal mi vnitřní hlas. „Jest to lhotejno. Má býti pohřbena dnes nebo zejtra. Čím dříve, tím lépe pro tebe; ona, tato nehybná, necitelná bytost, tato lepá mrtvola pro to ani nezavzdychne ani si nezasteskne.“

Utop s ní těžké břímě, které právě lpí na tvé hlavě, a odvrz tak od sebe veliké podezření, jaké by v tobě hned shledaly cizí oči. Pak budeš mít pokoj a svědomí tvému ani o vlas zodpovědnosti nepřibude.“

A po takových úvahách, nerozmýšleje se dlouho, jal jsem se prováděti svůj úmysl. Rostoucí den mne nutil, abych jej vykonal bez odkladu rychle a odhodlaně. Takové zaměstnání, jaké nyní leželo před mýma rukama, nehodilo se pro sluneční světlo. Sebral jsem všechnu smělost a zmužilost.

Abych učinil všem možným pochybnostem zadost, pozoroval jsem ještě několik minut zpytavě obličej ženštiny, pátral, nezaslechnu-li přece stopy dýchání, zahýbal několi-krát její rukou s počátku jemně, pak prudce, ale při těchto všech mých pokusech nedala na jevo ani sebe menší známky života.

Byla mrtva, opravdu mrtva, nemohlo býti pochybností o tom.

Mrtvola byla oblečena ve svém bílém nočním rouše, jak jsem ji byl poprvé uviděl. Zabalil jsem ji ještě do veli-kého šátku, kterým byla přikryta, a zavázal jeho konce na uzel, aby ve vodě s ní se nesemysl.

Pak jsem hledal mezi zavazadly nějakého těžkého předmětu, který by ji mohl bezpečně provázeti na poslední pouti do vodní hlubiny. Nalezl jsem nevelikou bedničku, jež byla těžka, jakoby byla naplněna kovem nebo kamením. Chystal jsem se přivázati ji mrtvole k nohám, a pamatuji se ještě dnes úplně určitě, jak zase srdce mi tlouklo a ruce se mi třásly.

Ale v tom, pozvednuv hlavu, zahledl jsem blížící se bárku s té strany, odkud jsem připlul. Byla sice ještě dosti daleko, ale přece již tak blízko, aby s ní bylo lze spatřiti, že spouštím něco do moře.

Zarazil jsem se novým leknutím. Což jestli bednička není dosti těžka a jestli mrtvola se nepotopí?

Vidět jsem, že na bárce není toliko jediný člověk; byli dva nebo tři. Snad mezi nimi byl také sluha kapitánův, a nyní patrně mne pronásleduje — —

Nechal jsem hned svých plánuv, uchopil se vesel a pustil se vší silou do nové plavby. Abych nevzbudil jejich podezření, že prchám před nimi, obrátil jsem svoji loďku skorem proti nim a pustil se šikmým směrem ke břehům italským.

Za chvíli jsme se minuli, jsouce sotva na dostřel od sebe vzdáleni. Bárka na několik minut se zastavila a plavci hleděli za mnou, jakoby už chtěli vydati se za mou loďkou; potom ubírali se klidně dále — —

Ulehčilo se mi nemálo. Ale nepomýšlel jsem už na to, abych ukončil dřívější svůj úmysl. Plul jsem statně, ač velmi seslaben, ku předu, a brzo opět vystoupila mi před očima nedaleká pevnina. Na levo bělaly se zdi nějakého městečka.

Byla to Ortona. Zamířil jsem k ní nejpřímějším směrem. Když jsem přirazil ku břehu a vystoupil, zavolal jsem nejbližšího člověka a přinutil jazyk svůj k chladné lži.

„Poslechni, příteli, pomoz mi radou. Asi hodinu odtud nalezl jsem při břehu tuto lodici opuštěnu. Leží v ní jakási ženská mrtvola. Znáš jistě zdejší úřady, jdi a oznam jim můj nález.“

Za malou chvíli seběhl se k lodici hlouček lidí, jejichž ústa byla plna nejpodivnějších domněnek. Avšak neposlouchal jsem jejich hovoru. Proklouzl jsem nepozorovaně městem a druhou stranou vyběhl z něho postranní cestou.

Prchal jsem, co mi nohy stačily. V nejbližší vesnici, které jsem dostihl, vyměnil jsem si za dobré slovo svůj podezřelý námořnický oděv s jedním venkovánem za několik ošumělých cárův. Pak jsem běžel až do poledne dále, načež se schoval v jedné odlehlé vinici, která ovšem neměla již hroznův, ale měla ještě dosti hustého listí, jež úplně dostačilo k mému úkrytu.

V noci jsem vylezl ze svého útulku a pospíchal k mořskému břehu. U jedné nepatrné osady opanoval jsem, jako před nedávnem v Dalmacii, jakousi opuštěnou bárku rybářskou a vzpruživ v sobě všechny zbývající síly, vzdaloval jsem se bez meškání z Itálie.

Dobrá pohoda mi přála, vše se dařilo. Příznivý větrík dal mi s prospěchem napjati záplatovanou plachtu, a odcizená bárka ujížděla se mnou jako šipka v před. Nejbližšího jitra pak už vyskočil jsem na domácí břeh dalmatský, pranic se nelekaje, že vůkol pušky hřměly a bouřilo povstání. —

Vidíte, jak zvláštního dobrodružství jsem zakusil. Zachovával jsem je jako tajemství na dně své duše a jenom s hrůzou na ně vzpomínal jako na trestuhodný čin.

Teprve po několika letech dověděl jsem se k němu podivuhodného konce.

Popíjel jsem kdysi v noci v jedné Terstské krčmě. Proti mně přisedl po chvíli osmahlý námořník jakéhosi řeckého korábu, který tou dobou byl zakotven v tamějším přístavě. Podívali jsme se na sebe a hned uhodli, že jsme starí známí. Ovšem, hory se nescházejí, avšak za to lidé.

Plavec vstal, drsně se zasmál a plácl mi těžkou pravicí na rameno.

„Chlape!“ zvolal, hledě mi do očí. „Nemysli si, že tě neznám! Pamatuješ-li se, jakou hloupost jsi nám vyvedl na italském parníku ‚Centauru‘? Máš štěstí, že teprve dnes tě potkávám. Jinak po čertech byli bychom se dostali do tuhého křížku. Nu — nezapírej! Nevím, jsi-li dosud takovým darebákem, jakým jsi se ukázal tehdy, ačkoliv jsi byl ještě holobradým klukem. Jsi snad už větším. Co mi po tom? Připijme si na šťastné shledání!“

Připili jsme si, a pak námořník mi vypravoval: Mladá žena, která tenkrátě nám se zjevila na „Centauru“, byla kapitánovou milenkou. Unesl a skryl ji v Salerně na své

lodi, maje v úmyslu dovéztí ji do Benátek k svým přátelům a tam s ní se oddati. Avšak na cestě roznemohla se mu horečkou. Proto odhodlal se dopravití ji na pevninu, kdež by se jí mohlo dostati lepšího léčení a ošetření. Provedení toho úkolu svěřil svému sluhovi.

Buď žena po všechem čas plavby na bárce byla v bezvědomí, anebo kapitán jí nějakým způsobem uspal, aby sluha s ní mohl klidně ku břehu doplouti — kdož to ví! Jisto bylo, že nebyla mrtva, a že nyní už dávno jest zdravou ženou kapitánovou. Nalezl ji pak opět brzo. Sluhu svého vyhnal, ale jinak ho netrestal; věděl proč — — —

Námořník ani netušil, jaké pohnutí způsobil svým vypravováním v mé duši. Vinil jsem směle kapitána z vraždy — a sám, chtěje tehdy krásnou, studenou a nehybnou ženu shoditi do moře, málem byl bych se stal vrahem! —

Ach, ovšem, divné, předivné věci věšejí se na naše paty. Jsme hříčkou svého osudu a mimovolně poslušni jeho rozkazův. Modlím se každodenně, aby už nikdy si nezahrál se mnou tak, jako před lety — ne vždy člověk mívá dobrou vnuknutí a příznivé náhody — — —

IV.

SOUBOJ.

VYPRAVUJE MARTIN KACIM.

(1887.)

Podívejte se, braši, na mne a na mého rodáka Josipa Popoviće. Podívejte se dobře a pak zajisté řeknete, že v našem vzezření jest něco, co bývá společno bratrům. Často kráte již se stalo, že někdo, neznaje nás, pokládal nás za děti jedněch rodičův.

Ovšem jsme nejupřímnějšími druhy. Mám Josipa Popoviće rád jako nikoho z vás, ačkoliv ještě nikdy neodepřel jsem vám své ochoty a svých služeb. Myslím také, že Josip soudí totéž o mém přátelství. Jsme již skoro sedm let spolu na „Viole“, avšak dosud nikdy jsme se nezměřili křivým pohledem, nikdy ani slůvka nevlídného si nepověděli. Zvláštnost taková opravdu jenom zřídka se vyskytuje v životě plavcův, kterým, jak dobře víte, nadávky a klení jsou chutným omastkem ku každodennímu chlebu. Skutečně ani vlastní bratři nemohli by se snášeti lépe nežli my.

A přece, myslím, nejsme druh druhu ničím zavázán kromě vděčnosti za upřímné přátelství. Nejsme ani příbuznými, spíše naopak; máme za ženy dcery dvou rodin, on italské a já charvatské, které spolu sice sousedily, avšak po všechen život svůj hašteřily se a praly. Jest to věc velmi povážení hodná, ale přátelství naše přece ani o vlas nedovedla zviklati. To věru také jest podivná zvláštnost.

Vidíte, a přece před lety byli jsme zarputilými nepřátely a soky. Není tomu ještě dávno, tak asi deset let — ano, nyní na jaře jest tomu deset let, co jsme se nenáviděli na smrt. —

Proč se usmíváš, bratře Josipe Popovići? — Tušíš, že chci vyprávěti naši společnou povídku — arci. Nechal bych jí pro tebe, ale vím, že bys zejtra tím se nepochlubil, povím to tedy raději sám. Poslouchej také a dávej pilný pozor na moje slova; budeš aspoň svědkem, že mluvím pravdu.

Tedy: já a Josip Popović byli jsme úhlavními soky. Byli jsme jimi hned od té chvíle, když poprvé jsme se zhledli, ještě dříve, než jsme na sebe promluvili první slovíčko. Prvá myšlénka naše zajisté byla přání, bychom byli od sebe na sta mil vzdáleni; měli jsme se asi tak rádi, že bychom navzájem bez dlouhého uvažování utopili se na lžíci vody, nebo při nejmenším pošramotili si údy.

Nyní, když se těším z Josipova věrného přátelství, velebím osud, že tenkrát nedal bujněji vzplanouti našemu záští a hněvu.

Příčina našeho někdejšího nepřátelství jest dosti obyčejná a všední, zvláště pováží-li se, že jsme tehdy byli horkokrevnými mladíky, majíce oba dohromady sotva padesát let.

Ba ovšem, jest to stará i známá báchorka. Avšak v oné době báchorka ta byla pro nás ještě úplně novou — a mladou. Bylo jí teprve dvacet let, a měla růžové tváře a hnědé, blyskavé oči — — —.

Teď už víte, z čeho vyklíčilo nepřátelské semínko a co hned při prvním setkání vzbudilo v myslech našich skutečnou nenávisť. Nic prý není tak vášnivo a protivensství plno jako cit, kterému hladká ústa říkají žárlivost. My prostí lidé nemenujeme to nijak, ale cítíme to zrovna tak nemile jako páni s plačtivými obličejí, s hedvábnými rouchy a se srdci snadno vznětlivými.

Také nebylo to daleko odtud, trochu dále za Budvou — v Kotoru. Přišel jsem tam jako mladý plavčík, abych den co den až do omrzení provážel tamější pány na vkusné bárice po lahodné zátoce Kotorské. To bylo mým stálým za-

městnáním. Z rána spěchal jsem už na nábreží, kde byla uvázná bárka řízení mému svěřená, usedl si do ní a čekal, až zlíbí se některému zámožnému Kotořanovi, který neměl vlastní ložky, a který přece toužil zabiti příjemným způsobem několik hodin drahého času, přijíti a poručiti, bych s ním proplul několikráte křížem křížem po tiché hladině zálivu.

V hodinách jitřních, dokud slunce ještě skrývalo dlouhou kštici svých palčivých paprsků za plecí strmého kopce Lovčenu, plavba bývala příjemna a jmenovitě mým veslujícím údům jako hračka lehka. Později, když slunce zaplavilo všechnu zátoku svým ostrým žářem, byla sice namáhavější, neboť vyžadovala nemálo mého potu, ale opravdu byla za to mnohem poutavější pro moji veselou mladou mysl. Tehdy pokaždé napjal jsem nad bárkou bílou besídku z tenkého plátna, již jenom nepatrně horké střely sluneční pronikaly a která kromě toho očím lidským, ostražitým i zvědavým, byla docela neprůhlednou záslonou všeho toho, co tajilo se pod ní.

V krátkém čase poznal jsem návštěvníky své bárky jako hodiny: dokud nad mořem byl ještě stín, pravidelně přicházeli se projet páni a paní již starých let, kteří při parnější zázehu slunce rychle se vraceli domů do chládku za svoje zavřené okenice, kdež bylo příjemněji než pod mojí plátěnou besídkou. Za to přicházeli jiní hosté, obyčejně mladé párky, jimž bělostná besídka na mé bárce i při vzduchu sebe dusnější byla vítaným útlukem —

Co tichého, sladkého šepotu, co milostných slibův a přísah v takových chvílích jsem se napslouchal! Kolik výmluvných zvukův úst. pasoucích se na slastných pamlscích, moje uši mimovolně zaslechly! A kolik očí moje pokradmu uviděly planoucích zrakův a zanícených tváří! Kdybych řekl sto, bylo by to málo, věřte, přátelé —

Bylo to stále stejno, co včera, to dnes, ačkoliv zamilované párky se střídaly dosti často, přicházely známé i neznámé. Byly to pořádé tytéž skryté polibky, tytéž šepotavé přísahy o věrnosti a lásce, stejné, stejné, jakoby je všickni odříkávali z jedné knížky — ale mne přece vše to zajímalo a ustavičně poutalo jako libá novinka. Nepamatuji se již zcela dobře, co tehdy se dělo v mé duši, ale myslím, že jsem milostné ty styky a hovory pozoroval a poslouchal čím dále raději — — —

A tak i já pojednou dostal jsem chuť na něco, čeho bohatá úroda červená se na nevyčerpateľných dívčích rtech, byl jsem zachvácen představami o svůdnosti dívčích polibkův — nu, nesmějte se, byl jsem tenkrát ještě blouznivým mladíkem; a pak — všechno má svoje právo: noc, den, stáří a tedy také mladost —

Slýchal jsem před tím, že každý člověk má svoje bláznivá léta, kterým volky nevolky poddati se musí zrovna tak, jako naše moře své boře nebo jako žába kuňkání, a že, čím dříve přijdou, tím lépe prý pro něho. Nevzpouzel jsem se tedy tomu, po čem srdce moje prahlo a co jsem pokládal za neodvratno.

Jednou jsem zahledl sličnou dívku Mimici, dceru plešatého Jovana, který měl maličký domek a jednoho ošklivého osla, tak ošklivého, že byl na pověst veškeré Boce Kotorské. Práce Jovanova spočívala v tom, že býval průvodčím cizincům, kteří se ubírali na Cetyň, a že jim zároveň vozil na svém oslu jejich zavazadla. Někdy třeba čtrnácte dní, jmenovitě na jaře, ani doma se nezastavil; naproti tomu jindy v deštivých dnech zimních i několik neděl ležel doma a ani stébla nepřeložil.

Byl vdovcem a měl toliko jedinou dcerku Mimici; měli se celkem dosti dobře, a proto dívka byla nemálo vyběračna a hrda, jak zhusta bývá u rozmarných dcerek, zvláště jsou-li hýčkanými jedináčky svých rodičův.

Mimica byla tak spanilá, jak hrozně šeredný byl osel jejího otce. Můžete si tedy pomysliť, jaká asi lepost obrázela se z jejích nachových tváří, z jejích hustých tmavých vlasův a z jejích okouzlujících očí. Byla ztepilá jako cypřiš a ohebná jako prut vinný. Když hlasitě se zasmála, jistě málokteré mladé srdce mužské by se zdrželo, aby si nepřálo její lásky. Pohledla-li zasmušile nebo tesklivě, vypadala jako horská víla, a v té chvíli byl bys s ní bez rozpaků rozdělil srdce svoje.

Vůbec, krátce řečeno, Mimica zdála se mi býti nejlibeznější dívčinou na celičkém světě; byla to ovšem pošetilost v mé hlavě, ale netřeba toho zatajovati, jelikož tak zdával se všem mladým mužům, poprvé milujícím. Snad toho zkusil ne jeden z vás a přisvědčí mi. Nepřisvědčíte-li všichni, přisvědčí zajisté Josip Popović.

Byl jsem asi měsíc v Kotoru, když Mimica se mihla před mýma zrakoma svým luzným zjevem. Byl jsem ihned rozhodnut i nalíčil svoje milostné sítě na její srdce. Chytil jsem je brzo — tak aspoň se mi zdálo, ale vskutku také sám jsem uvázl ve své léčce. Inu zamiloval jsem si ji veškerým srdcem, veškerou duší, veškerou silou svých dvaceti pěti let —

Byla to dívčina trochu podivná. Neodpírala mé lásce ani na okamžik, vyslechla úplně pokojně všechna moje ujišťování o věčné věrnosti, ale nikdy jich neopětovala, ani na otázky moje, lásky její se týkající, nepřisvědčila. Všemu dala se vždy do veselého smíchu, při němž zapomínal jsem na všechno vůkol a byl jsem dokonale blažen. Věřil jsem pevně, že mne miluje stejně vroucně, jako já ji, a že polibek, kterým mne někdy na moje snažné prosby obmyslila, jest známkou její opravdové milostné náklonnosti, že jest nezrušitelným závdkem na její ruku, po kteréž stále víc a více jsem prahl.

Tak jsem se popelil na sluníčku svého štěstí pouze asi čtrnácte dní. Potom jsem shledal, že svými vzdechy a svými tužbami sám nedobývám srdce Mimičina, ale že ještě někdo jiný vytrvale se uchází o její lákavou přízeň.

Byl to Josip Popović. Střetli jsme se spolu jako sokové před domkem jejího otce, kamž každodenně v prázdných chvilkách jsem docházel k dostaveníčkům. S počátku střehtli jsme se opatrně, abychom se neutkali ani nejmenším slovíčkem. Někdy jsme o sebe zavádili kosým pohledem, z něhož bylo patrné, že druh druhem nanejvýš opovrhuje a že ho neuznává za hodna zjevného boje nebo odporu.

„Kam se kasáš, bláhový mladíku?“ hovořily moje oči významně k Josipovi.

„Nebojím se tě ani za mák, slabochu!“ odpovídaly na to jeho pohrdavé pohledy.

Závodili jsme spolu dále toliko tím, že jsme si dávali na jevo největší nevšímavost i pohrdání a předstihovali se zároveň v milostném koření se veselé velitelce svých srdcí.

Když později jsem zastihl Mimici samotnu, ulevoval jsem si ovšem dojemně ostrými výčitkami a vinil ji z nevěry. Ale ona po svém zvyku dala se mi do hlasitého smíchu, nic nedbala, jak pokořuje moje srdce.

„Kde se vzalo v tobě tolik rozumu, člověče mladý?“ pravila mi směle. „Což slibovala jsem ti svoji věrnost a lásku? Nebo zvala jsem tě, abys byl mým milencem? Jsi snad lcpším junákem než Josip Popović, a zasloužilš sobě více než on mého srdce? On jest barkářem zrovna tak jako ty, jest stejně mlád jako ty a má s tebou stejná brka pod nosem. Až posud oba ukázali jste mi svoji lásku pouze tím, že jste žebroňili za moje polibky. Hledáš-li v tom přednosti, pak věř, on si jich vyškemral ode mne už více než ty. Co pak chceš ještě? Dokaž, že mne více miluješ než on, a já mile-ráda nakloním ti vřejeji svoje srdce. Takových milencův.

jakými jsi ty i Josip Popović, najdu každodenně tisíc, a ještě lepšíh!“

Zahryzl jsem se do rtův a sbíral mysl k obratné odpovědi. Ale než mi bylo lze osvědčiti svoji výmluvnost, přišel Josip a aniž na mne pohledl, cukroval o Mimičiných vnuadách.

Dívka uvítala ho také veselým smíchem, poněkud už vyčítavým, a pohodivši vzdorovitě hlavou, brzo ochladila jeho něžné vrkání:

„Jsi, hochu, právě takový jako tuto Martin Kacin. Stále jen povídáš o své lásce a o mém srdci. Znáš dobře tvoji lásku a svoje srdce. Co mi po tom? Od planých slov tě ani jazyk nezabolí. Kdyby zabolet, dávno byl bys už přestal a dal mi pokoj. Však znám vás oba dobře!“

„Křivdíš mi, Mimice, nerozumíš mé milostné touze,“ hlásil jsem se ke slovu. „Ukaž jen, jak mám se ti zavděčiti, a hned uvidíš, že na plano nemluví a že nespravedlivě o mně soudíš —“

„Skočím pro tebe do moře, chceš-li! A vyběhnu ještě dnes až na temeno Lovčenu, rozkážeš-li! Nebo zabiju kteréhokoliv soka svého, pokyneš-li jenom prstem; vše pro tebe učiním!“ sliboval horoucně můj sok a vyzývavě podíval se na mne.

Mimica zahleděla se před sebe a na chvíli zamlčela se přemýšlejíc.

Čekali jsme oba s dechem zúženým, až opět promluví.

Na ty okamžiky rozpomínám se docela určitě. Bylo po polednách a velmi parno. V těch hodinách bývali jsme vždy bez práce, neboť tou dobou všickni bohatí Kotořané jsou po obědě a odpočívají ve svých příbytcích v chládku.

Seděli jsme před rodným domkem Mimičíným na malém dvorečku ve stínu košaté moruše. Hned pod námi byla skrovná zahrádka, náležející sousednímu domu jakéhosi pekaře, ale byla hluboko, asi deset stop pod dvorečkem, a my jsme se dívali do ní jako s vysoké terrasy. V zahrádce byly dva

záhony s fazolemi, se salátem a s cibulí. V jednom koutě stál čistounký stromek limonový se svými vonnými listy a s drobnými, ještě zelenými plody; ve druhém koutě byl veliký hrnec, napolo do země zahrabaný, a v tom rostl nízký keř růžový.

Byla to zajisté nějaká vzácnost. Růžový keř měl jenom jeden květ, avšak velmi krásný; byl veliký, podlouhlý a zpola rozvit, a co nejzvláštnějšího, byl bledě žlutý pouze s nepatrným růžovým nádechem. Myslím, že před tím ještě nikdy jsem nespátřil podobné růže.

Snad také ani Mimica. Když jsem k ní po chvíli obrátil nepokojnou hlavu, viděl jsem, jak utkvěla na růžovém květu žádostivým pohledem. Potom zvedla oči, usmála se na nás a ukazujíc rukou do zahrádky řekla krátce:

„Přineste mi tu růži!“

Pravila to tak mírně, tak žertovně, ale při tom i tak rozhodně velitelsky, že až srdce se mi otrásló v prsech. Nejdříve jsem se zarazil, avšak hned opět se vzmužil.

„Přinesu, Mimice!“ pravil jsem hlasem hrdě přesvědčivým. „Ještě dnes dojdu k pekařovi a požádám ho, by mi růži dal nebo prodal. Nestarej se, co nevidět bude tvoje!“

„Hm, což tuto růži!“ usmál se pohrdavě Josip Popovič. „Zejtra přinesu ti desetkráté lepší. Vím o ní již dávno a čekal jsem, až rozkveté. Chystal jsem ji v duchu jen pro tebe, uvidíš! Jsem rád, že jsem předem uhodl tvoje přání.“

„Uvidím!“ pravila Mimica suše a zase pohodila hlavou.

Po té jsme se rozešli; dívka domů, já a Josip každý jiným směrem k moři.

Podíval jsem se ku své bárce, a když ještě nikdo se neukazoval, odběhl jsem zpět do města promluvit s pekařem, jenž byl majetníkem žluté růže, která nyní měla mi zabezpečiti dívčinu lásku. Před jeho domem potkal jsem Josipa Popoviče; ani jsme na sebe zhruba nepohledli, jako

bychom se neznali. Ale přece dobře jsem zahledl, že se mračil.

Pekař, jakmile jsem ho oslovil, div se nerozskočil zlostí.

„Co pořáde chcete, blázni!?“ hlučně huboval. „Pojednou moje růže vám vlezla do nepokojných lebek. Sotva jeden s nepořízenou vytáhl paty, už jest tu pro ni druhý! Umluvili jste se spolu proti mně, vidíte? Já vám dám růži! Hajdy!“

„Nechci tvé růže zadarmo, také jsem se s nikým neumlouval. Koupím ji třeba dosti draze, i přicházím, abys mi ji prodal —“

„Neprodám za nic, ani za živý svět! Jest už zamluvena i dobře zaplacená, a to lepšimi ústy. Co ty, brachu, mohl bys dáti za takovou vzácnou květinu? Jest jedinou v celičkém Kotoru. Jdi, natrhej si šalvěže a pelyňku, jejich vůně pro tvůj chtivý nos bude až příliš dobrá!“

„Kdo od tebe růži koupil? Pověz, poprosím ho, aby mi ji přenechal. Snad páni?“

„Páni nepáni, netřeba ti zvědět. Růže nedobudeš — jdi svou cestou!“

Šel jsem tedy, ale všecek jsa sklíčen. Co si počítí, abych růži ulovil pro svéhlavou dívku? Byla to věc na pohled úplně nepatrná, leč mým malomocným silám přece nadmíru těžká.

Nutil jsem se do úvah, jak nejlépe bych mohl dospěti k svému zdaru. K rychlému přemítání pobádala mě také obava, by Josip Popović mne nepředěšel. Ačkoliv sliboval přinésti Mimici jinou růži, měl patrně za lubem jenom tu, která kvetla v pekařově zahrádce. Jenom to poněkud mne upokojovalo, že snad ani on už růže nepřinese.

Konečně jsem se rozhodl. Když nebylo jinak lze, umnil jsem si, že dosáhnu květiny malým zločinem, a to hned nejbližšího večera.

„Uloupím ji!“ pomyslíl jsem si a usmál se spokojeně svému nápadu.

Sotva že se přiblížil soumrak, byl jsem jako na trní. Nemohl jsem se ani dočkat, až se úplně setmí. Pak jsem šel k pekařovu stavení s pevným úmyslem, že nepozorovaně se vloudím domem do zahrádky a růže, pro mne tak významné, se zmocním. Nepochyboval jsem, že úmysl můj dobře se vydaří.

Avšak vchod do pekařova domu byl už zamčen. Co činiti? Byl jsem na cestě i nechtěl jsem se vrátiti s nepořízenou, zvláště když jsem uvážil, že v nešťastné nevině květině uzavřen jest osud mé lásky: buď vítězství, buď porážka. Styděl bych se do smrti před dívkou, kdybych jí růže nedonesl. Šel jsem tedy známou cestou na dvoreček, kdež po polednách Mimica dala mně a Josipovi svoji nesebnou úlohu. Byl jsem rozhodnut ku všemu.

V domku bylo ticho a tma. Jovan i dcerka jeho nejspíše již tvrdě spali. Když jsem se ocitl pod moruší, moje zmužilost rázem vzrostla, a úmysl, v poslední chvíli vzniklý, také pojednou uzrál. Umínil jsem si, že skočím do zahrádky, utrhnou tam růži a hodím ji nahoru k Mimičiným dveřím, načež vyčkám rána, a pak, jakmile pekař otevře dům, tajně se vytratím.

Sotva jsem vše to domyslíl, už jsem byl hbitým skokem dole v zahrádce. Pod mýma nohama zachrupalo několik křehkých salátových hlávek, rozdupnutých na padrt.

Vztyčil jsem se a chvíli naslouchal.

Všude vškol bylo ticho. Pekař buď pekl v odlehlé dílně nebo také spal. —

Kráčel jsem nanejvýš ostražitě do povědomého rohu zahrádky k růžovému keři a s dechem zatajeným schýlil se nad ním ve tmě. Pamatuji se, jak při tom ruka má se chvěla, svědomí už mne vinilo ze zločinu. Ohmatal jsem

keřík od vršku až k zemi, ohledal každý jeho list oběma rukama — ale rozvitá růže byla pryč! — —

Kam se poděla? Kdo ji utrhl? Prodal ji už snad pekař za tu krátkou dobu odpolední, nebo se jí zmocnil dokonce nenáviděný Josip Popović? —

Tak ocitl jsem se v pasti jako šelma v jámě, aniž jsem co pořídil, a v zarmouceném, oklamaném srdci rozlévala se mi veliká trpkost a hořkost. Tenkráté můj sok zdál se mi nejprotivnějším člověkem na světě, a v té chvíli byl bych se spřátelil spíše s ďáblem nežli s ním. On dovedl dosíci neblahé růže, potěšil jí snad už na svůj prospěch dívku, a oba zajisté při tom s veselým úsměškem vzpomněli si na moje bezvýsledné pokusy.

Avšak brzo potom byl jsem přesvědčen o opaku svých domněnek.

Zaslechl jsem na dvorečku Jovanova domku tiché kročeje. Hned po té temná postava kmitla se před mým zrakem, skočila pružně do zahrádky a — opatrně se kradla k růžovému keři.

V temnu nočním jsem poznal svého soka — Josipa Popoviće — —

Ani nemůžete si pomyslet, jakou radostí moje stísněná prsa rázem obživla a okrála. Nyní jsem byl aspoň jist, že Josip, můj nejúhlavnější nepřítel, není vítězem. Růže tedy neměl a tudíž také naproti mně u dívky žádných předností.

Když růže nenašel, Josip něco zabručel a pak obcházel zahrádku pátraje, kudy by unikl. Nenalezl žádného východu, avšak za to našel mne. Ačkoliv byla veliká tma, poznal mne přec. Zarazil se na okamžik, ale potom řekl opovrhlivým šeptem:

„Zloději!“

„Lupiči!“ odvětil jsem na jeho oslovení, neboť měl jsem úplné právo spláceti mu stejnou měrou jeho zdořivosti, nechť si byly zrna jakéhokoliv.

Dále jsme již ani nehlesli. Každý jsme si vyvolil útulek v jednom koutě zahrádky, Josip pod limonem, já za tyčkami fazolovými, a když za jitřního šera byly zotvírány dvěře pekařova domu, vyplížili jsme se ze svého zajetí s nejsvornější tichostí a opatrností. — Myslím, že dobrodružství naše bylo nanejvýš směšno.

O polednách jsme se sešli zase u Mimice. Přijala nás s pohledem lhostejným a téměř až pohrdavým. Při tom výmluvně mrkla na krásnou žlutou růži, kterou držela v ruce. Byla to ona osudná květina z pekařovy zahrádky — — —

Až do té chvíle Josip Popović se bezpečně domníval, že růže se stala mojí kořistí. Avšak Mimica poučila ho o jiném, při čemž bylo i mně polknouti hořkou pilulku.

Ach té ženské nestálosti, nevěry a lstivosti! Věřte mi, od té chvíle nevěřil jsem nikdy ženským slovům ani ženským očím, byť i to byly oči mé vlastní ženy, u níž jsem ještě nepostřehl šalby. Nevěřil jsem a nevěřím! To víte, ženský pláč, ženský smích a ženský slib jsou nejchatrnější bubliny.

Mimica dostala růži od Nikoly Jovanoviće, mladého sice, avšak už valně zvětralého sklepníka, zaměstnaného ve velkém hostinci naproti přístavu. Ano, ten stolomet, ten prkenný poběhlík, ta tenká osoba v ošumělém fraku zápolila s námi o dívčinu lásku! Kdyby Nikola Jovanović byl řádným junákem, nu, snad bych byl ustoupil a možná, že by byl totéž učinil také Josip Popović.

A jakým hrdinstvím hostinský rarach, ten sluha sluhů dobyt si růžového květu?

Dal za ni pekařovi, který nesmírně dychtil po panských pamlscích, třeba i jeho hrubému jazyku se vzpíraly — talíř nedojedených artičokův a okousané krůtí stehno — —

Umínil jsem si, že neustoupím ve svých výpravách proti dívčinu srdci. Tolikéž i Josip Popović ukázal se býti právě tak nepovolným. Byli jsme sice protivníky, ale od té doby

myšlénky naše byly upoutány stejným cílem: vypuditi nenáviděného sklepníka z Mimičiny přízně. Pak teprve hodlali jsme zápasiti zase spolu.

Nikola Jovanović byl špatný chlap. Chlubil se svým zdarem, kde mohl, a za několik dní všickni naši plavečtí druhové dobírali si nás jako slabochy a přemožené chlapce. To ovšem velice nás dohřálo. Snažili jsme se učiniti tomu konec.

A konec ten byl — souboj.

Ba souboj, avšak poněkud podivný, nehrozil krví a smrtí. Nestříleli jsme se ani nebodali, a co bylo při tom nejveselejšího — byli jsme tři protivníci. Naši i sklepníkovi přátelé to tak spískali. Ustanovili, abychom prý zápasili na lodkách.

Rozumí se, že já i Josip přijali jsme návrh ten s největší ochotou. Také Nikola Jovanović byl spokojen a vyjádřil se, že si troufá předstihnouti i lepší plavce, než jsme byli my, a že zajisté bude vítězem.

Jak později jsme se dověděli, Mimica byla hlavní sosnovatelkou souboje.

Jednoho dne po polednách podnikli jsme tedy svůj zápas.

Tři stejné, lehoučké loďky byly již připraveny podle sebe na moři při nábřeží, jež všecko hemžilo se zvědavými diváky. Zpráva o našich předstíhách rozletla se v minutě po celičkém městě, a každý spěchal, aby byl svědkem zvláštního zápasu. Mezi nimi byla též Mimica — ještěrka!

Každý jsme ušedl do jedné z přichystaných loďek, já a Josip do krajních, sklepník, podivuhodně vyšňořený, do prostřední. Ustanoveno, že vyplujeme jedním rázem, a kdo z nás nejdříve dostihne protějšího břehu zátoky Kotorské, ten že bude vítězem.

Někdo dal znamení, a my tři sokové zašvihli jsme vesly do tiché vody.

Avšak v tom něco již prasklo, a Josip Popović zaklel. Jedno jeho veslo se zlomilo.

*

Neměl jsem ani kdy všimati si toho, hleděl jsem jenom, abych co možná brzo dospěl k cíli. Leč opět prasknutí a — v pravé ruce měl jsem také polovinu vesla.

Bylo patrnó, že někdo návodem sklepníkovým nebo Mimičiným mně i Josipovi veslo nalomil nebo nařízil.

Nikola Jovanović jen se ašklíbl i zasmál a pospíchal se zdravými vesly dále. Zevlující diváci dali se do hlučného chechtotu, měli pekelnou radost. Chtěl jsem vztekem skočiti do moře a uchvátiti sklepníkovu loďku, abych ji převrhl.

V tom Josip Popović vztyčil se ve své lodici a hodil mi svoje celé veslo přes hlavu lstivého Jovanoviće, div mu jí neurazil.

„Tu máš, Martine Kacine!“ volal zvučně. „Předstihni toho chlapa! Necht jsem přemožen raději poctivým junákem než zrádnou babou!“

Chopil jsem se vesla a v několika vteřinách moje lodice předskočila již sklepníka. Protějšiho břehu dostihl jsem hračkou, byl jsem o mnoho před svým neobratným sokem. Tam vyskočiv dotekl jsem se pevniny, načež rychle jsem vskočil zase do loďky, obrátil a jako šipka letěl zpět.

Zamířil jsem zrovna proti Nikolovi, jehož tváře byly zsilané zlostí. Než se nadál, vrazil jsem do jeho loďky, až její zobec se uštípl. Frakový hrdina vykřikl a spadl do vody — —

Nahnul jsem se, popadl sklepníka jako kočku za krk a vyzdvihl jej do své bárky; neočekávaná koupel učinila z něho nejtiššího beránka, rukou ani pohledem se nebránil. Pak jsem si hrdě nakřivil čapku a volně plul k nábreží.

Diváci křičeli, jásali, skákali, točili čapkami a klobouky. Vychvalovali mne i ti, kteří prve přáli mému soku.

Také Mimica se smála, jakoby byla nanejvýš spokojena a jakoby se bylo vyplnilo její nejtajnější přání.

Když jsem vystoupil se sklepníkem na nábreží, vzal jsem ho za ruku a tak, jak byl plný vody, dovedl jsem ho k zarůstlé dívce. Všickni lidé skupili se kolem nás. Řekl jsem jen toto:

„Zvítězil jsem, Mimice — ale již tě nechci! Přivádím ti junáka, ve kterém se zalíbilo tvému srdci. Hle ho, zmoklou slípku, hle sokola! Ukryj svoji hanbu pod jeho mokkými křídly!“

Po těch slovech jsem se obrátil a hbitě odcházel s nábřeží.

V první ulici jsem zpozoroval, že podle mne kráčí Josip Popović.

Usmáli jsme se na sebe.

„Kam jdeš, brate?“ otázal se mne hlasem něžným jako hedbáví.

„Kam? To víš! Do krčmy — zapit zlost! Chceš-li, pojď se mnou!“

Neřekl už ani slova, kývl pouze na souhlas hlavou, a šli jsme.

Od té chvíle byli jsme nejpřímnějšími přátely. Když brzo potom jsem uznal za moudré upláchnouti z Kotora, abych se vyhnul hrozbám majetníka pochroumané lodice, který žádal ode mne náhrady, Josip ihned byl rozhodnut, že půjde se mnou.

Ach, jak veselé a blažené tehdy byly naše společné toulky, plné přátelské srdečnosti a nejlepší shody! A jak pořáde máme se rádi! —

Když jsme loni kotvili v Kotoru, poptal jsem se na svoji bývalou lásku.

Byla ještě svobodna, a možná, že ještě podnes jest dívčicí. Jezdí prý místo svého starého, churavého otce na Cetyň. Mají nového osla, pěkného, hladkého. Jak ten osel jest hezký, tak ona nyní jest škareda. —

Láska jest pěkná věc, ovšem. Ale mužské přátelství jest lepší.

Buď zdráv, Josipe Popović!

V.

TREST.

VYPRAVUJE JOSIP POPOVIĆ.

(1887.)

Počnu vypravovati tam, kde přítel můj Martin Kacin přestal. Měl jsem sice v úmyslu pobaviti vás jinou povídkou, v níž láska byla by hlavou i patou, ale pro dnešek nechám toho. Vyprávěli jste už všickni o smíchu dívčích očí a o pláči ženských srdcí — nu, a při všem jest potřebí změny. Stejná hudba brzo nám zevšední a jedno jídlo brzo se přejí, pravím jídlo, neboť nápoj, jakým jest na příklad víno, chutná nám vždycky, čím dále, tím lépe. Láska sice podobá se také prý vínu, avšak tomu nevěřím. Láska jest pouze tehdy dobra, je-li mlada, kdežto víno čím starší, tím lepší, a v tom jest veliký rozdíl, pro který tyto dvě věci, srdce rozpoutávající, ani do nejdělnější smrti nesrovnám.

Tedy tenkrátě dám ženám a lásce pokoj.

Když jsme s Martinem Kacinem odešli z nehostinného Kotora, měli jsme s počátku v úmyslu navštívití svoje domácí prahy, kterých jsme oba neviděli už drahný čas. Táhla nás tam arci spíše nutnost než touha spatřiti rodný krb, ale zatím nevyzpytatelný osud naložil s námi jinak.

Dorazili jsme teprve do Dubrovníka, a naše váčky byly už tak velice prázdný, jak lačna byla naše hrdla. Ovšem ani za mák nás to nezarmoutilo, neboť byli jsme ještě velmi mladí lidé, a prvou i poslední starostí naší pro ten čas bylo, ukojiti vyhladovělý žaludek. Podívali jsme se na sebe a zasmáli jsme se svému bohatství, které nestálo ani za haléf.

„Co, brate milý, teď?“ otázal jsem se s veškerou důvěrou Martina Kacina.

„Co teď? Rada trochu nesnadná, nikoli však příliš těžká. Krásti? To poctivým prstům se nesluší. Jenom tam se krade, kde lidé bojí se zlodějů; leč zde každému důvěrují. A žebřati? Nikdo nám, lidem zdravým i mladým, ničeho by nedal. Kromě toho jest to hanba; v Dalmacii žebří toliko mrzáci a blázni. Nezbyvá, než poraditi se s bedry, aby nezchoulostivěla, a s pěstmi, aby nezměkly. Kdo stojí o práci, každý najde zaměstnání. Pojďme se podívat do přístavu, tam nejsnáze zakotvíme svoji vratkou lodičku.“

Šli jsme tedy do přístavu, a šťastná náhoda nám přála.

Nevelká bárka řecká chystala se právě k odplutí do Drače v Albanii. Několik jejích plavčků právě před tím sepralo se ve městě v jakési krčmě, a dva z nich té chvíle zvyšovali už lesk Dubrovníckého vězení. Shodli jsme se bez dlouhých okolků s vůdcem bárky a zaujali místa obou nepřítomných.

Tak dostali jsme se do Drače, kdež nám zase řekli nepříliš zdvořile: „S Bohem!“

Ale dlouho neplýtvali jsme zlatou svobodou. Pouze asi deset nebo čtrnácte dní plašili jsme albanské krásky a dali strojiti pušky i brousiti handžáry Dračským jinochům. Pak, aniž opravdu vím jak, stali jsme se námořníky na tureckém korábě.

Byl to škuner a měl aspoň poctivé jméno, říkali mu „Angelika“. Jeho řemeslem bylo rozvážeti ze Smyrny zásoby fikův, a ze všech i do všech koutův, kamkoli zabloudil, nakládal nebo skládal sušené maso skopové. Konal tudíž to, co koná sto lodí jiných.

Jaktěživ neviděl jsem pohromadě tak rozmanité sebranky, jakou „Angelika“ hostila na svých bedrách. Jenom asi třetina plavců byli opravdoví Turci, ostatek byl složen ze všech možných i nemožných národností světa.

Majetník lodi byl přísný Turčín, jenž každý úmysl svůj i každé slovo své vážil podle koranu, který mu ležel

v hlavě pevněji než všechno jeho bohatství i život ostatní. Jmenoval se Osmanem a ještě nějak, nevím jak. Avšak lodníci neříkali mu jinak než „Patron Akšam“, a to proto, že po všecek den, necht' bylo ráno, o polednách nebo večer, nepozdravoval jinak než „akšam hajrosun“, t. j. dobrý večer.

Byl to dokonale dobrý a spravedlivý člověk. Lhal bych, kdybych tvrdil, že jsem kdy viděl u našinců muže šlechetnějšího. Až do oné chvíle měl jsem o Turcích pojem, že jsou nanejvýš zlí a darební lidé; avšak brzo jsem se přesvědčil, že mezi nimi jest zrovna tolik dobrých, jako u nás, a z nich na prvním místě ctil a vážil jsem si patrona našeho škunera „Angeliky“, jemuž zajisté neleželo na svědomí, ačkoliv byl Turčínem, pranic takového, co my křesťané nazýváme hříchem. A měl-li nějakou vadu, pak to bylo jistě jenom to, že skorem pořáde se zdržoval doma a málokdy přišel nás potěšit na loď svou přítomností.

Kapitán „Angeliky“ byl Vlach, zástupce jeho Srb, kormidelník pocházel z Řecka, a tak to šlo dále: vždy dva cizozemci a sotva jeden Turek. Také jsme měli dva Araby a jednoho černocho, kterého udělali kuchařem, protože ani za živý svět nebyl by pojedl masa, nýbrž sytil se výhradně jenom holými makarony a rýží. Tím ovšem netloustl tak, jako pravidelně všickni kuchaři na lodích, kdežto my jsme byli jisti, že nejsme skracováni ve svých obědech. A to byla zajisté věc velice chvály hodná.

Náš milý černocho byl už starý chlap, bylot mu více než šedesáte let. Říkali, že ve svém mládí býval člověkem nadmíru šeredným a že strašil svým vzezřením i děti vlastních rodákův. Ale tehdy, když jsem ho poznal, byl tvorem skutečně roztomilým. S lety přibývalo mu příjemnosti, a nepřibývalo-li krásy, tož zajisté ubývalo mu ošklivosti. Zbělely mu totiž vlasy, podobné krátké, husté vlně, a to mu nemálo slušelo. Žil pryj již padesáte let na rozličných lodích a proplul na nich veškery končiny vodního světa, ale vždycky

jenom jako kuchař. Nikdo se nepamatoval, že by byl vykonal ve svém životě něco neobyčejného a velikého nebo něco špatného ani oběda nikdy nepřesolil, ačkoliv ho obyčejně neochutnával.

Tento náš černý kuchař byl přepodivný člověk. Ačkoli znal dosti dobře několik jazykův, přece skorem pranic nemluvil. S některými plavci žil už několik let na stejném korábě, a přece za tu celíčkou dlouhou dobu nezahovořil k nim ještě ani nejmenšího slovíčka. Vůbec nikdy se netázal na nic, ani nemluvil jinak, než když odpovídal na rozkazy nebo na otázky kapitána a těch dvou, tří osob, s kterými jako kuchař byl ve styku nebo kterým byl podřízen.

Někde, když byla řeč o jeho nemluvnosti, tvrdil, že kuchař koná jakési pokání za podivný, tajemný hřích z mládí, ale já nevím, byla-li to pravda čili nic. Nejspíše to byl plavecký klep nebo holá domněnka, které velmi snadno se lhnou zvláště v námořnických lebkách.

Jak jsem děl, byl to zvláštní muž. Ač skorem všechen život svůj prožil na moři, nebyl ani dost málo plavcem. Hoch, který byl teprve čtrnácte dní na lodi, jistě byl zkušenější a obratnější nežli on. Černocho neznal na lodi nic než svého velitele a svoji kuchyň, ze které nevycházel ani na krok, leda k blízkým spížím pro maso, složené tam pod ledem. Kdybyste mu byli řekli, aby napjal plachtu, upevnil to nebo ono lano, vztyčil vlajku nebo cosi podobného, zavrtěl by hlavou a pokrčil rozpačitě ramenoma, že neví, jak do toho.

Avšak, jakkoliv byl takovým podivínem, přece všickni námořníci, zejména staří, opravdově si ho vážili. Také já pocítil jsem k němu brzo zvláštní úctu, třebaš nikdy ani pohledem si mne nevšímal a na mne nepromluvil.

A přece při tom všem, při té nevysvětlitelné uzavřenosti a nesdílnosti černocho byl vtělenou dobrotou. Za všechna dlouhá léta prý nikomu ničím neublížil, nikomu ani stébła

do cesty nepoložil. Naopak nejednou podal námořníkům neklamný důkaz o svém měkkém, šlechetném srdci.

Před několika lety, když „Angelika“, vracejíc se ze dlouhé plavby, nemohla pro prudkou bouři přistati k pevnině, nedostávalo se již plavcům potravin. Kapitán doufal v brzku zakotviti a proto nepostaral se o hojnější zásoby. Tehdy na loď zabloudil nedostatek a hlad, neboť pro každého muže zbývalo už pouze nepatrné sousto. Černoch utrl si díl svůj od úst a rozdělil jej skorem pokaždé k dílům ostatním. Neklamal nikoho, bylo to na něm viděti. Za deset dní postu vychrtl téměř na kost a na kůži. —

Od té doby všickni vážili si ho a dvojnásob ctili jeho šedivou hlavu.

Byl jsem s přítelem Martinem Kacinem asi čtvrt roku ve službách „Angeliky“, když jsme dostali nového kapitána. Dosavadní kapitán, který byl velitelem našeho škunera od jeho počátku, byl už příliš stár a proto odešel na zasloužený odpočinek. Přišel vůdce nový, avšak před ním ulétla od nás dobrá míra a spokojenost; odstěhovala se s lodí nejspíše za starým — — —

Ach těch hořkých chvil, kterých jsme pak na „Angelice“ zažili!

Nejeden ze starých námořníkův a tím více my mladí prahli jsme po prvé vhodné příležitosti, abychom vypověděli novému kapitánovi svoje služby. Čtyři plavci byli hned s počátku propuštěni, neboť nový velitel přivedl si s sebou jiné — svoje lidi, neméně drsné a surové jako on. A věru blaze bylo těm, kteří dostali výpověď — jak jsme jim v brzku záviděli!

Nový kapitán nazýval se Luka Strapajević. Byl patrně tedy Srb, ale, věřte mi, byl spíše vším jiným než Slovanem. Každý by zajisté soudil, že utekl k nám odněkud z afrických divošských hord. Neznal žádné národnosti, ku každému měl jenom stejné klení a stejné nadávky, a srbský

původ ukazoval leda tím, že krajané jeho byli mu trnem v oku, což dával citelně na jevo při každé příležitosti.

Myslím, že si učiníte o něm dostatečný pojem, zmíním-li se krátce v tom, jak námořníky svoje trestal. Míval po ruce téměř výhradně jediný prostředek. A víte, bratři, jaký?

Hål! — — —

Může-li býti co hanebnějšího a potupnějšího? Není-li největší surovostí trestati dorostlé lidi kyjem, ano, dospělé muže, z nichž mnozí byli již dávno otci rodin a skorem dvakráte starší než on? — — —

Nevím, co přimělo spravedlivého a mírného majetníka lodi, že přijal do služby za velitele svým lidem tvora tak necitelného a, mírně řečeno, bídného. Nejspíše ho neznal a nevěděl, jakou metlu mimovolně položil na hlavy svých plavců, o něž vždy se staral s největší laskavostí a péčí. Neboť jinak bezpochyby byl by s ním se rozloučil hned při uvítání.

Leč buď si to jak buď, měli jsme již dábla na krku a byli jsme nanejvýš nešťastni, jelikož pro ten čas byli jsme úplně podrobeni jeho vůli.

Mohl bych vypravovati skoro o každém plavci, jak byl trestán, ale k tomu nestačilo by mi ani deset večerův, a kromě toho pro vás i pro mne bude až dost, povím-li pouze jeden příklad, týkající se našeho kuchaře černocho.

Ubohý černoch, ubohý člověk! — —

Kapitán Luka Strapajevič dověděl se brzo o kuchařových zvláštностech. Vyprávěl mu o nich některý z mužův, jež si byl s sebou přivedl a kteří byli jeho důvěrníky a zároveň vyzvědači mezi ostatními plavci. Černá duše kapitánova hned usmyslila si stropiti z nevinného černocho krutý žert.

Při nejbližším obědě kapitán poručil přivésti černocho k sobě. Uvítal ho zlověstným, nanejvýš opovržlivým pohledem a rozvzteklil se:

„Aj, šelmo, vlku černý, proč jsi neosolil mé polévky!?“

„Osolil jsem ji zrovna tak, jako jindy předešlému panu kapitánovi,“ pravil kuchař hlasem docela mírným a podíval se veliteli přímo do očí.

„Lžeš, obludo!“ křičel kapitán. „Ani dosti málo jsi jí neosolil! Vždyť to dobře víš, ale chceš mne zlobiti! Proč jsi jí neochutnal?“

„Neochutnávám nikdy jídla z masa, pane kapitáne. Ale vím, že jsem připravil oběd tak, jak nejlépe jsem uměl a jak nejlépe jsem chtěl vám se zavděčiti. A je-li polévka málo slaná, přisolte si ji, máte sůl před sebou —“

Kapitán odpověděl nejprve tím, že hodil černochovi talíř se zbytkem polévky na hlavu. Pak teprv jal se křičeti:

„A nyní se mi už klid. ohavo černá! Nezachováš-li se mi zejtra, nebudu s tebou dělati dlouhé okolky. Ale pak připrav si svůj tuhý hřbet, který ti notně osolím. Uvidíš, že já budu bedlivějším kuchařem, abys sobě nestýskal!“

Nazejtří zrána dělo se podobně, když kapitánovi neochutnala černá káva, a o polednách vše nanovo se opakovalo.

Kuchař už věděl, že přijde bouře. Jenom útrpně se usmál, když sluha kapitánův přišel pro něho, i předstoupil před velitele s tváří jasnou a úplně klidnou.

Kapitán div ho neprobodl pronikavýma očima a vypukl v hlučnou zuřivost:

„Ty, ďáble, odvažuješ se drze mne škádliti? Proč jsi dnes přesolil polévku?“

„Nepřesolil jsem jí —“

„Zticha! Nashedl jsi ji přesolil, aby zbyla tvému hladovému hrdlu —“

„Nikoli, pane kapitáne! Polévka nebyla přesolena — vždyť jste jí ani neochutnal! Neosolil jsem jí docela nic, neboť dobře jsem tušil, jakou vadu dnes v ní proti mně nalznete. Ani prášku soli jsem do ní nepřidal, chtěl jsem vás požádati, byste si ji osolil sám. Ochutnejte ji! A proč, pane můj, mne týráte? Povězte mi, co se vám na mně

nelíbí, nebo čím opravdově jsem se provinil, a já se toho pilně vystříhám. Anebo, je-li vám můj obličej nepříjemný, pokyňte, a já bez prodlení v nejbližším přístavě opustím loď —“

Kapitán Strapajevič už na černocho ani nepromluvil. Vzkřikl pouze pronikavě na svoje oddané plavce, a když přikvapili, rozkázal jim chopiti se kuchaře a vyvésti ho na palubu. Zároveň jednomu poručil, aby přinesl hůl — — —

Když jsme ten divný průvod spatřili, ihned jsme uhodli, co bude se díti. Za ty tři nebo čtyři neděle, co nový kapitán dlel na našem škuneru, zvykali jsme rychle takovým výjevům.

Ale tenkrát, když jsme uviděli starce černocho, strkaného dvěma surovými plavci, bylo nám tak úzko a mdlo, že srdce div se nám neutrhlo lítostí.

A skutečně byl to pohled nesmírně bolestný, hrozný a strašný.

Kapitán vystoupil na svůj můstek a obhlednuv palubu, zhurta zvolal k svým pochopům, kteří držíce černocho, očekávali velitelových rozkazův:

„Dvacet pět!“

Jeden z těch plavců, nejhranatější a nejsilnější ze všech, po slovech kapitánových, na nic se neohlížeje, jal se bít ubohou oběť. Dvacetkrát a pětkrát osudná hůl dopadla prudce na kuchařovo tělo — — —

Po prvé ráně nebožák pronikavě, bolestně vykřikl, ale pak už jen stiskl zsinale rty a trpěl. Po dvacátém pátém udeření, když ho mučitelé pustili, náhle upadl na prkennou podlahu paluby, až zaduněla, avšak po té hned opět se vzb chopil a na nikoho ani mžiknutím nepohlednuv, beze slova potácivým krokem odkvapil do své kuchyně.

Všickni námořníci hleděli na černochovo týrání jako u vytržení.

S počátku dávali na jevo svoji nevoli hlasitými výkřiky, a tu a tam ozvalo se i klnutí a výhrůžky kapitánovi nebo jeho necitelným plavcům.

Ale kapitán Strapajevič, jakoby byl na to připraven, pozdvihl pravici proti smělym nespokojencům revolver a zvolal rozezleným hlasem :

„Ticho! Kdo se opováží jen ceknouti, toho bez milosti zastřelím!“

A bylo již ticho. Nikdo neodvážil se téměř ani dýchat, tím méně pak ulehčiti si hlasem. Každý byl spoután a skorem až zdrcen tím hrozným obrazem, který spatřoval před sebou v utrápené, trýzněné postavě černocho kuchaře i hrozbou kapitánovou, o které nikdo nepochyboval, že při sebe menším odporu stala by se skutkem.

Později, když už bylo po všem a když jsme se ze svého úzasu poněkud vzpamatovali, pocítili jsme všickni jakousi nevyslovitelnou zmalátnělost i ochablost vidouce, jak jsme slabi a malomocni proti křivdám toho jediného zlého člověka. Kleli a zlořečili sice všickni, ale většina již jenom do zubův, aby jich nikdo neslyšel.

Jediný můj přítel Martin Kacin — budiž mu za to česť a chvála — byl srdnatý a ze všech nejméně bojácný. Vidím ho v duchu docela dobře ještě nyní, jak tenkrát se postavil pod kapitánův můstek a zvolal hodně hlasitě, ano tak hlasitě, že to bylo slyšeti po veškeré palubě :

„Nermuťte se, braši! Ani jedna rána nepadla zadarmo. Jakmile přistaneme ve Drači, požalujeme si svému pánovi. On zajisté týrati nás nenechá, neboť jest moudrý a spravedliv. Nepůjdete-li k němu vy, půjdu třeba sám. Živio náš dobrý gospodin Akšam!“

Čekal jsem, že kapitán Strapajevič dozajista zase zavolá svoje ochotné plavce, aby uchvátili a potrestali smělého řečníka, ale stalo se jinak. Tvářil se, jakoby slov Kacino-vých ani nebyl zaslechl, avšak já jsem dobře zpozoroval,

jak tváře jeho trochu zbledly vztekem a jak se zahryzl do rtův. A také bystře, ač jen pokradmu, změřil mého přítele, když tento hrdým krokem vzdaloval se můstku velitelského.

Co jen zdrželo surového kapitána, že tentokráte ve své luěvivé přisnosti učinil výjimku? Byla to snad skutečně obava před majetníkem lodi, kterou mu Martin Kacin vyhrožoval? Anebo utlumilo výbuch jeho zlosti poslední zvolání mého přítele, které bylo pochvalou našeho patrona?

Buďsi tomu jak buď, jisto jest, že od toho dne kapitán Strapajevič oháněl se více nadávkami a hrozebnými slovy než holí. Dával sice ještě někdy někoho citelně potrestati, ale to byl zajisté ještě mladík nebo zbabělý člověk, o němž byl přesvědčen, že by mu ještě políbil s vděčným úsměvem po každé ráně ruku, kdyby si toho přál.

Černocho od té chvíle, kdy byl trestán, spatřili jsme málokdy. Nebyl-li nucen vyjít ze své kuchyňské skryše na palubu, po celý den ani na minutu se nám neukázal. Avšak přece, když jsme ho jenom vteřinu viděli, postřehli jsme velikou změnu, která se s ním udála. Zdálo se, že vstal po veliké nemoci a že nanejvýše sestarál. Jest to věru pomýšlení přespříliš smutné, uvážíme-li, jak bolestná zajisté jest příčina, pro níž rázem sestará člověk, který jest už starcem.

Náš ubohý černocho v několika dnech byl už stínem svého dřívějšího těla, a kdo pozorněji si ho povšiml, každému padla do hlavy trudná myšlénka, že již dlouho nebude kuchařiti ani na naší „Angelice“, ani na kterékoliv lodi jiné.

Toulali jsme se se svým škunerem od místa k místu ještě několik neděl. Viděli jsme rozmanité kraje a rozmanité lidi, z nichž každý zdál se nám býti stokráte lepším nežli byl náš kapitán a stokráte šťastnějším, než jsme byli my. Počasí a všechna povětrnost byla k plavbě dokonale přízniva, avšak loď naše byla jako zakleta, a my dychtivě toužili jsme po chvíli, kdy vrátí se do svého domácího pří-

stavu, abychom z ní pak jako uvolnění ptáci mohli hbitě se rozletěti za lepšími hnízdy.

Nás neupoutávaly krásné krajiny a malebná města, podle nichž občas jsme pluli nebo kde na krátko jsme se zastavovali; nás netěšily klidné dny, ozářené slunečnými paprsky a zahřáté příjemným teplem; nám nelahodily půvabné chvíle večerní, obetkané chladivou mlhou soumrakův. v níž vše se utiňuje a mysl k míru ukolébává; naše pohledy neuchvacoval veliký měsíc, plovoucí při svém východě na dalekém mořském obzoru, ani jsme nebyli očarováni miliony hvězduatých jisker nad námi. ani laškujícími vlnkami pod námi. ani nachem jitřních červánkův, ničím, ničím: na palubě „Angeliky“ vše nás dusilo. myslí naše zachmuřovalo a činilo každou hodinu, ano každou vteřinu pod vůdčí rukou nelidského kapitána nesnesitelnou.

Toužili jsme dychtivě po konečném přístavu jako po osvobození z nejhrošího vězení. Zaplesali jsme téměř hlasitě. když posléze vystoupilo před námi zašedlé pobřeží albanské a když „Angelika“ jednoho tichého, slunného odpoledne zabočila do přístavu Dračského. Ten byl naší spásou.

Majetník „Angeliky“, náš dobrý patron Akšam, čekal nás už na nábřeží.

Sotva že loď přistala, a sotva že s ní schůdky byly spuštěny na pevninu, ihned vystoupil na palubu a vše s přívětivým, laskavým úsměvem obhlédal. Podal kapitánovi ruku a když s ním několik slov pohovořil, obrátil se vlídně k nám: „Šťastně došli, děti — akšam hajrosun! Vítám vás srdečně s dlouhé cesty! Užijte nyní dosyta odpočinku a pohovte zemleným údům, dopřeji vám pokoje milerád. Setrváme tři neděle nebo měsíc v klidu. Jak jste se měli?“

Po těchto vlídných, upřímných slovech několik námořníků odhodlaně předstoupilo před patrona Akšama. Martin Kacin byl první a já s ostatními hned za ním. Můj přítel uctivě pozdravil, a než kdo mohl ujati se slova, hbitě hovořil:

*

„Buď zdrav, gospodine náš! Děkujeme ti ze srdce za tvoje přivítání i za všechnu laskavost. Přejeme ti mnoho štěstí a mnoho zdraví! Avšak my všickni, kteří stojíme před tebou, snažně prosíme, bys nás propustil ze služby.“

Pán náš byl nemálo překvapen. Pohledl na nás udiveně a otázal se:

„Proč odcházíte? Což nelíbí se vám moje loď nebo nejste spokojeni se mzdou?“

„Loď tvoje se nám líbí, a mzdu sotva jinde dostaneme větší. Ale kapitán nás týrá! Nehanobí nás pouze ústy, ale bije nás i holí! Nešetří ani otců rodin ani šedovlasých starcův. Slituj se, pane dobrý, a pusť nás!“

Kapitán Strapajevič, který stál vedle našeho pána, chtěl promluvit, ale ten přerušil jeho řeč nespokojeným posuňkem a pravil:

„Netáži se vás ještě na nic, pane kapitáne, ušetřte si tudíž prozatím svých slov na chvíli pozdější! Brzo i na vás dojde řada.“

Potom obrátil se opět k nám a pravil mírným, pohnutým hlasem:

„Mluvte jenom pravdu, děti. Nebojte se! Jsem u vás pro vaše dobro a pro spravedlnost. Ochoťně vyslechnu vaše stížnosti a vaše přání. Kdo byl trestán holí, přístup ke mně!“

Asi polovina plavců svorně a bez otálení vykročila ku předu. Patron pak tázal se každého zvláště, proč byl trestán. Byl nemálo pohnut. Když vyslechl posledního, chtěl promluvit ku kapitánovi. Ale Martin Kacin se ozval:

„Ještě kuchař schází, pane! On byl potupen nejvíce z nás všech!“

Patron Akšam náhle vztyčil hlavu a zbledl po všem obličeji.

„Kuchař — černoch?“ rychle udiveně se otázal. „Zavolejte ho sem!“

Za minutu černoch přišel. Byl všecek jako omámen, trásl se a kráčel vrávoravě, div neupadl. Sotva pohledl pánovi svému do dobrých očí, hned jeho černé tváře smáčely se slzami. Skláněl se tiše a chtěl polibiti pánovi ruku.

„I ty, můj starý brachu?“ pán s povzdechem otázel se tónem měkkým a smutným. „Ach, vidím, že zle se ti vedlo v poslední době, jak jsi sešel! Požaluj si, a co máš na srdci, povídej!“

Černoch toliko zavrtěl hlavou; pozvedl mokré oči a pravil pokorně:

„Nemám žádných žalob ani steskův, pane můj! Ale také já prosím, pusť mne —“

Pán chvílku na něho hleděl bez pohnutí; také jemu zraky se zamžily. Po té zavolał nejbližšího plavce a vyptal se ho na trest černochův i na příčinu jeho. Poslouchal mlčky pozorně a jenom přikyvoval zasmušilou hlavou.

„Jest to pravda?“ zeptal se pak černocha a upřel na něho soustrastné oči.

Kuchař chvílku váhal, ale potom kývnutím hlavy přisvědčil.

Patron Akšam všecek se vztyčil a vypjal prsa. Pak oslovil kapitána:

„Přiznáváte se k tomu všemu, pane kapitáne?“ ptal se zvučně.

„Všickni lhou!“ pravil tázaný a usmál se nanejvýš opovržlivě.

„Nelhou! Znáám je všechny déle než vy, i jsem neklamně přesvědčen o jejich poctivosti a pravdomluvnosti. Nenamáhejte se vy lhaním! Proč jste bil tyto lidi holí?“

„Byl jsem jediným pánem na lodi a činil jsem to, k čemu jsem měl právo a co jsem uznal za dobré.“

„Dobrá! Nyní já jsem jediným pánem na této lodi, a jako že mi moje víra svata, po právu svém na tomto místě a po příkladu vašem s vámi naložím! Nebudu se ohlí-

eti, jak jinde si to zodpovím. Byl bych vám snad prominul vaše surovosti, které jsou přestupkem proti mé vůli, jen kdybyste byl ušetřil tohoto starého muže. Netrýznil a nehanobil jste pouze plavce, ale dotekl jste se tvrdě mého svědomí, které se naplňuje trapnými výčitkami za to, že bez rozvahy jsem vás učinil velitelem své lodi; a kromě toho poskrvnil jste dobré a bezúhonné jméno lodi té. —

Hledtc. tento stařec slouží mému rodu už padesáte let, nejdříve mému otci a nyní mně. On nám a své věrné službě obětoval svoje mládí, svoji volnost i všechna svoje lidská práva. Za ta všechna dlouhá léta ani jednou se neprovinil skutkem nejmenším, za ta všechna léta nikomu neublížil a choval se tak, že nebylo lze posouditi služby jeho jinak než s vděčností a chválou. A za to vše, za tu věrnost a dlouhou práci, v níž sešedivěl a sestaral až k hrobu, vy měl jste dosti odvahy jako za odměnu, ač bez příčiny, ano, bez příčiny zbíti ho holí!

Dopustil bych se hříchu, kdybych zavíral oči i sluch před touto křivdou, která křičí a žádá zadostiučinění. Byl jsem vždy povolný a shovívavý, ale dnes si přeji, aby ve vůli lidské soustřediti se mohlo velmi mnoho přísnosti. Ale nejen přísnosti, neboť všechna přísnost naproti činu vašemu jest nadměru slába, nýbrž přál bych si býti pro tuto chvíli aspoň tak nelidským, necitelným a surovým, jako jste vy, abych vám mohl opláceti vaše skutky stejnou měrou. Nepřijmu od vás žádné omluvy, neboť vidím, že by byla lživá. Nebudu vás také nutiti, byste žádal těchto zneuctěných lidí za odpuštění, neboť pozoruji na vašich urputných, zatvrzelých ústech, že by toho neucinila. Nemáte, čím byste se obhájil — a pak, vždyť ani oběti vaše hájiti se nesměly! Ano, jak jsem pravil, příliš zřejmě jste mi ukázal, jaký lék nejlépe se hodí na vaše rány. Zub za zub, oko za oko! Půjčka za oplátku!“

Po těch slovech patron Akšam se obrátil k námořníkům a zvolal velitelsky :

„Odejměte mu zbraň!“

Dva z plavcův, kteří byli až do té chvíle kapitánovými důvěrníky, ihned přiskočili a odňali mu revolver, který velitel jejich nosíval neustále u sebe zavěšený na řemínku kolem pasu. Bylo viděti, že s nemalou ochotou a zálibou vykonávají ten rozkaz.

Kapitán ani nehlesl. Zasmál se jen tupě a vyňal lhostejně tabák, aby si udělal cigaretu.

„Přineste hůl!“ pán náš rozkazoval a hlas jeho byl pádný a hlučný jako hrom.

Když námořníci přinesli hůl, vzhledl k nim, ukázal významným posuňkem na kapitána a poroučel krátce dále :

„Dvacet pět!“

A hned rána na ránu vši silou svalnaté ruky doléhala na kapitánovo tělo —

Když trestali černocho, byl to výjev hrozný. Ale nyní pohled na kapitána byl rozhodně děsnější a strašlivější.

Všickni jsme se buď odvraceli, buď si zakrývali tváře rukama, jediný patron Akšam stál nepohnutě jako kamenná socha a se založenýma rukama klidně a mlčky hleděl na to, jak plavci vykonávají na kapitánovi usouzenou pokutu. Ani sval na obličej se mu nepohnul. Teprve po poslední ráně opět promluvil nezměněným, mírným a tichým hlasem :

„Dobře, hoši! A nyní odveďte kapitána do jeho kajuty. Můj trest není ještě dokonán, zatím zapovídám kapitánovi vzdáliti se s lodi. Ostříhejte ho obezřele!“

Pak, jakoby se nic nebylo stalo, procházel se po palubě a rozdával na všechny strany obvyklé rozkazy svým vlídným, laskavým hlasem.

Asi za hodinu chystal se odejiti s lodi. Pozdravil nás s úsměvem, potěšil ještě starého černocho a potom sestupoval po schůdkách na nábřeží.

Avšak pojednou se obrátil. Vkročil opět na palubu a pravil k jednomu plavci:

„Chci býti již ku kapitánovi milosrdným. Příteli, do-
neste mu jeho revolver!“

Hleděli jsme na tento podivný rozkaz plni úžasu i pře-
kvapení, a všechněch zmocnilo se zvláštní strašné tušení.
Co tím myslel náš dobrý pán? Ztichli jsme jako pěny a tá-
zavě pohlíželi na svého pána.

Ten stál na palubě, jakoby čekal.

Za malou chvílku zaduněla z nitra lodi rána.

Kapitán Strapajevič se zastřelil.

Uhodli jsme to všickni i patron Akšam, neboť jsme
to tušili.

Pán náš kývl jen hlavou, ale jinak ani brvou nepohnul.
Nařídil krátce, co se má dále díti.

„Dobrý den, děti!“ řekl pak vlídně a odcházel volnými,
vážnými kroky do města.

VI.

SIROTEK.

VYPRAVUJE ANDREJ DOLŽAN.

(1887.)

Znal někdo z vás plavce Savu Milinkoviće ze Starého Dubrovníka? Onoho plešatého Černohorce, který loni se dvěma druhy utonul u ostrova Mlětu? —

Ovšem že ho znal ne jeden z vás. Znali jste ho snad všichni, kteří pocházíte ještě ze staré plavecké školy. Vzpomeňte si poněkud na něho a pak zajisté mi přisvědčíte, že byl dokonalým junákem.

Věřím, věřím, takových námořníků ve všem všudy řádných neplaví se hojně po vodách Jaderských, plavci takového zrna již ani se nerodí. Býval v posledních letech kormidelníkem, ale pamatují se dobře, že ne jednou ve krušných chvílích i zkušený kapitán utíkal se k němu o radu. Byl sice dosti stár, když náhlá smrt rázem mu zavřela oči, avšak byla ho opravdová škoda, neboť mohl ještě nejméně deset let zdárně vlásti kormidlem.

Josip Popović ve včerejší své povídce o ženu ani slovíčkem nezavadil. Řídil bych se rád jeho příkladem, ale nevím zajímavější vzpomínky, než která se týká Savy Milinkoviće a jeho schovanky, mladistvé dívky Katice, o jejíž veliké lásce chci vám vypravovati. Než připomínám předem, že to nebyla láska, jakou plápolají srdce milencův, nikoli, byl to onen ušlechtilý, něžný cit, jaký poutá děti k rodičům, dceru k otci.

Vy, kteří jste ženati, máte děti a znáte jejich lásku, víte, co to jest.

Sava Milinković, jak už často jste slyšali, byl Černohorcem. Až do svého dvacátého pátého roku ani se nehnul

ze své hornaté vlasti a v pokoji žil jenom svému stádu ovec a v častých pútkách s tureckými sousedy svému handžáru i pušce. Byl by snad zůstal věren Černé Hoře až do smrti, kdyby ho tehdy nebyla potkala citelná nehoda, která navždy přelomila jeho statečné sokolí křídlo.

V jakési potyčce s nepřítelem praskla mu při výstřelu puška a poranila mu pravé oko tak značně, že skorem docela mu osleplo. Ani nejopatrnější mastičkář černohorský, který léčil rány svých bratrů lépe a jistěji než kterýkoli učený medik, mu již oka nespravil. Byla to veliká rána pro mladého junáka. Mířil sice od té doby okem levým, leč nic naplat, nešlo to; jeho pověstné umění střelecké uhaslo mu s raněným okem.

Sava Milinković byl všecek nešťasten. Černohorec bez pušky jest jako loď bez vesel a jako kůň bez nohou. Proto opustil svou rodnou kuču i svoje malé stádo a šel jinam hledat výživy. Pokládal život svůj téměř už za zničený. Proto se uchopil toho, co mu přišlo nejdříve do rány.

Usadil se v Captatu, v tomto Starém Dubrovníce, který jest sotva skok od Černé Hory vzdálen, a stal se plavcem.

Tam také se oženil. Dostal za ženu dceru tamějšího svého souseda, Marici, která nebyla sice příliš pěkná, ale honosila se v okolí svými ústy, ostrými jako meč, jenž počal nejvíce sekati teprve po svatbě. Jest již osudem dobrých mužův, že obyčejně dostávají zlé ženy. A když se pyká, jest už pozdě.

Neměl dětí, nadarmo se těšil na otcovské radosti. Proto domov spíše ho odpuzoval než aby ho vábil. Nebylo divu. Lidé vyhýbali se Marici na sto krokův, a Milinković, ačkoliv nikdy ani hlesnutím k tomu se nepřiznal, byl rád, když byl od ní na sto mil.

Byl už asi patnácte let ženat, když nás stejný účel svedl ve Rjece na jednu loď, která podnikala daleké plavby

po velikých mořích k cizím zemím, odkudž vracela se někdy teprve až po roce a po několika měsících.

Nyní jest tomu již nejméně dvacet let. Ach arci, dvacet let! Čas, který zdá se nám nekonečným v útrapách a v zármutku, ubíhá přece čím dále rychlejším úprkem přes naše stárnoucí hlavy. Než se nadějeme, dojedeme, doplujeme! Člověk myslí, že sotva vyskočil z mladických let, a zatím už rychle dospívá k svému poslednímu břehu. Přijde smrt, kývne, a na vždy spustíme kotvu —

Sava Milinković byl už tenkrát znamenitým plavcem. Byl pravidelný jako hodiny a přesný jako běh sluneční. Pravidelně ulehal, přesně vstával, chápal se své práce, vykonával ji bez úhony a řádně jako stroj, odměřeně jídal, a kdykoliv jsme se zastavili v nějakém přístavě, pokaždé také přesně se opil.

Nedivte se, každý pořádný plavec jest pijákem a pak — Milinkoviće naučila tomu jeho žena. Kdyby byla bývala hodnější, nebyl by utápěl ve víně a v rumu vzpomínky na ni.

Avšak brzy potom přihodila se jakási věc, která odnaučila mého druha píti. Jest to věru div a vy se podívíte ještě více, řeknu-li, že pohnutkou k tomu bylo dítě, úplně cizí a malé dítě, a řeknu-li, že právě na těchto místech vlastně začíná se moje povídka.

Když jsme se vrátili ze své první dlouhé plavby, náš pán dopřál nám asi tříměsíčního odpočinku. Námořníci rozprchli se do svých domovů, já pak jsem šel se Savou Milinkovićem, neboť moje rodinné hnízdo již dávno před tím bylo docela prázdno: staří zemřeli a mladí se rozletli do všech úhlů světa.

Bydlil jsem u něho v Captatu a nejednou s ním na místě večere pochutnával si na Maričiných křiklavých vrtoších, kterými nás častovala plnou měrou oba. Nikde nepřičil jsem se tak vzácné trpělivosti a mlčelivosti jako pod její vládou. To ovšem bylo příčinou, že jsme se oddávali

rozičným toulkám, účelným i bezúčelným, které nás někdy na několik dní zbavily trampot pod domácí střechou.

Jednou dostali jsme se až do Kastio Lastvy, pouhou náhodou. Někdo si nás v Dubrovnice najal, abychom sem doplavili bárku s vápnem. Zdrželi jsme se zde dva nebo tři dny, neboť neměli jsme na spěch, a kromě toho ani dosti málo jsme netoužili po Maričině obsluze a péči.

Tehdy zdejší malá obec měla velkou potíž s mladičkým dítětem. Matka jeho, kterou muž, vině ji z nevěry, ztýral a pak opustil, utopila se ze zoufalství v moři a zanechala po sobě maličkou, asi tříletou dcerušku, jež byla dvojnásobným sirotkem, neboť otec její, také plavec, odešel Bůh ví kam do světa, i nebylo ani nejmenší naděje, že někdy se vrátí.

Dítě bylo nalezeno po smrti matčině na tomto nepatrném skalnatém ostrůvku Katici, který, hle, zasmušile vyčnívá z moře sotva tisíc kroků před námi. Holčička jmenovala se Stána, ale od té chvíle, kdy ji osiřelou našli, neřikali jí jinak než také Katica, neboť vždy najde se dosti takových lidí, kteří rádi si ztropí žert z nešťastných a nevinných, již nedovedou se hájiti.

Tenkráté, když jsme sem přišli, bylo jméno Katica s dítětem už tak sloučeno, že jsme je pokládali za jméno o křtu darované, a teprve po dlouhém čase dověděli jsme se, jak dívka skutečně byla pokřtěna. Leč bylo již těžko odvyknouti, a tak bylo nám zapomenouti na Stánu a nazývati děcko jinak než Katicí.

Tuším, že z toho, co jsem právě pověděl, jste již poznali, co se stalo s malým nalezencem.

Můj přítel Sava Milinković dlouho se nerozmýšlel a rozhodl se, že dítě si vezme. Ti, kterým bylo za onoho času svěreno, kývli radostně hlavami, a brzo potom vraceli jsme se do Starého Dubrovníka s malým jedlíkem, který byl tak roztomilý jako nejlíbeznější obrázek.

Vzpomenu-li si ještě dnes na jeho malý usměvavý obličej, na hnědá očka, již tehdy zakrytá hustými brvami, na tmavé jemné vlásky a na švitořivý dětský hlásek, hned jest mi v srdci tepleji.

To dítě bylo též příčinou, že jsem pak za nedlouhý čas se oženil. Víte, proč? Chtěl jsem býti brzo také otcem. Štěstí mi přálo, i dostal jsem pět klukův, ale všickni jsou hranatí a drsní jako plavec, který strávil aspoň padesáte let na moři. Člověk míní a Pán Bůh mění. Ale mám je rád.

Můj dobrý druh se těšil, že svoji ženu děvčátkem radostně překvapí; i já myslil jsem totéž, poněvadž nejednou zlobivost a hašteřivost svoji omlouvala tím, že nemá dětí.

Zmýlili jsme se oba. Marica zlořečila i klnula nám všem, i tomu malému nevinnému dítěti, které nemohlo ani za to, že se líbilo Savovi, ani za to, že mělo hlad. Teprve když Sava Milinković vzbudil k odporu všechnu svoji neobvyklou přísmost, a když ženě pohrozil, že dítěte již neopustí, nýbrž že je dá na výchovu cizím lidem, smířila se trochu a slíbila, že bude o děvčátko pečovatí, leč jen pod tou výminkou. bude-li muž přinášeti se svých cest více peněz, než činil do té doby.

Ten ovšem ochotně přisvědčil a měl radost, že žena se utišila.

Od toho dne milý Sava Milinković přestal býti pijákem. Tak ho to žvatlavé děcko přeměnilo. Strádal groš ke groši, sponil jak jen mohl, a byl naplněn nejupřímnější radostí, když se vracel z dlouhé plavby a měl hodně peněz. Jistě přinesl Marici vždy více, než co stačilo na výživu a výchování jednoho dítěte, a byl by přinesl ještě více, jen kdyby byl dostával větší mzdu. Ostatně nespokojené ženě nebyl by se nikdy zavděčil, ani kdyby ji byl zasypával zlatem.

Žádný otec zajisté nikdy nemiloval svého vlastního dítěte vroucněji, než jak Sava Milinković miloval malou Katici,

jejichž rodičův ani neznal. Všechnu lásku otcovskou, kterou nemohl přilnouti k vlastním dětem, snesl na drobnou hlavičku cizího děvčátka, a v tom spatřoval jedinou radost a naději pro svoje stará léta.

S jakou touhou, s jakou blaženou nedočkavostí hledával od toho času vstříc svému domovu, když jsme se vracivali s dlouhých výprav! Kolik tichých, radostných hovorů rozprávádal se mnou v dlouhých večerech, když nám bylo popráno chvíle oddechu, o tom štěbetavém sirotku, kterého si představoval, jak probíhá každý kout Maričiny jizby nebo jak se popelí na sluníčku před domkem!

Nikdy se nevracel jak k ženě tak i ku Katici s prázdnem. Kolik rozmanitých hraček a malicherností spatřil ve světě, všude se tázal na jejich cenu, mohl-li by je schovance své koupiti. A skutečně malá dívčina byla brzo velitelkou tolika hraček a tak krásných, že zajisté by jí záviděly i nejbohatší děti Dubrovnické, a že zajisté ani jedné tak pěkné nebyla by dostala nikdy od vlastních rodičův.

Avšak při tom všem přece něco těžkého jako kámen leželo Katici na mladistvé dětské duši, něco tak tesklivého, tak pochmurného a zádumčivého, v čem spatřujeme hluboký vnitřní bol, od něhož není pomoci.

Sava Milinković svým jedním okem toho dlouho nepostřehl, neboť v příčině té pranic nebyl zkušen. Za to já, který té doby jsem se díval už do dvou bezstarostných dětských obličejův a do jejich skotačivých očí, jakmile jsem se zahleděl bystřeji na Katici, ihned jsem poznal, co jí trápí. Scházela jí ta duše vlídná, mírná a něžná, jaká sídlí jen v matčiných nádrech nebo v nitru šlechetné ženy, která pocítila soucitu a lítosti s opuštěným sirotkem.

Avšak Marica Milinkovićová nebyla ženou takovou. Nepoznala lásky mateřské a nevěděla, co jest soustrast s dítětem, které nemá rodičův. Ach ano, Marica byla nepřívětivá, drsná, tvrdá, necitelná, nemilosrdná, zlá. Všechněch

ostrých stránek své nedobré povahy dávala krutě pocíťovati té malé dívce, která byla tehdy ještě nerozumným dítětem. Sava Milinković byl skorem ustavičně pryč, mnoho a mnoho mil vzdálen, i nemohl se ujati nebohé bytosti, kterou měl tak rád, že by jí byl snesl i modro s nebe. Snad by byl Katici svěřil soucitnějším rukám, kdyby byl tušil, jak žena jeho s ní nakládá. Ale on, bohužel, neměl ani zdání o všech trestech a strastech, kterých bylo zakoušeti jeho svěřenci. Kdykoliv připlul domů a tázal se pokradmu důvěrně Katice, nebije-li jí Marica a nedává-li jí snad dosti jíst, dívka vždy zavřela hlavou.

Musila vrtěti. Věděla, že Sava zase brzo odjede a pak bylo by jí snášeti mstu a nenávisť jeho ženy desateronásobnou měrou. Proto raději mlčela, trpěla a zasmušovala se.

A přece rostla jako z vody. Než stárnoucí pěstoun její se nadál, byla už veliká i svěží jako jarní révový prut, a každý úd její plýtvav upoutávající vřadou. Sava pohleděl se zalíbením na lehou dívku, usmál se a říkával jí žertovně:

„Kam, dítě moje, dorosteš, až dospěješ? Teprve ti jest čtrnácte let, a již přerůstáš Marici skorem o hlavu. Věru, než se vrátím s nové cesty, bude z tebe učiněná nevěsta. Bude již pomalu čas, abych se ohlížel po nějakém junákovi pro tebe. Škoda by bylo tvé leposti a tvého mládí, kdyby se ztrácelo jinak než pod manželovými polibky. Mám z tebe upřímnou radost!“

Dívka pohledla na mluvčího velikýma očima, ale ani se neusmála ani nezapřýřila. Nerozuměla tomu, co Sava Milinković právě povídal. Byla tak prostá a nezkušená, ačkoliv již velmi zkusila jako malé ptáče, jemuž ještě nenarostla křídla. Co platno vyprávěti jemu o jiných krajinách a o bujném lítání, když ještě ani nevědělo, co jest touha po tom? —

Také Katica nezatooužila do té chvíle po ničem. Uvykla již až příliš svému jednotvárnému trpkému životu, v němž občasný příchod pěstounův byl toliko jako teplý, lahodný,

ale krátký sen, a nevěděla ani, že může býti ve světě také jinak, lépe, utěšeněji, veseleji. Nepoznala úplně dobra, a proto také nemohla se zroditi v jejích nadrech touha po něčem lepším a vznešenějším. A bažila-li přece po něčem, pak zajisté to bylo pouze jedině přání, aby nebyla ženě Savově neustále na očích.

Osud měl s ní aspoň trochu útrpnost, a někdy skorem na celý den vyváděl ji z těsného Maričina přibytku do volného vzduchu, pod strmou klenbu nebes na směřící se paprsky sluneční nebo do chladivého stínu cypřiší a oliv, z nichž nepřicházelo ani bití ani výčitky nezasloužené — —

Když dívka poněkud vyrostla a nabyla rozumu, Marica hned dovedla jí využítkovati ku svému prospěchu. Posílala ji pak téměř den co den na silnici asi půl hodiny vzdálenou, vedoucí z Dubrovníka k Trebini, aby tam prodávala mimojducím víno, chléb a fiky. Katica po návratu svém za odměnu nestržila od Marice nic než bití, jestliže málo prodala. Než přece ráda pospíchávala se svým košem ku skalnaté silnici, točící se v křivolakých oklikách po kopcích, ke tvrdé silnici, jejíž lem voněl šalvějí a páchl pelyňkem, jejíž bělavá půda, rozžhavená poledním sluncem, chvěla se horkým znojem jako pec, přes níž přebíhali brouci se zaprášenými krovkami, a která tu a tam zacloněna byla skupinou oliv, osamělou cypřiší nebo malou mandloní.

Tam měla pokoj. Usedla do stínu na kámen, postavila si košík k nohám a pozorovala malá ptáčata, jak jí s hvízdem přeletují nad hlavou, nebo mušky s hedbávnými křídélky, které pospíšily se napást na jejích zásobách, nebo listí, jak se chvěje a padá se stromův, anebo se zamyslíla do daleka přes širé moře, do neznámých končin, kam odplul Sava Milinković. Nepřála si při tom ničeho, než aby den byl nekonečně dlouhý, aby pořáde mohla seděti u cesty, vzdálena Maričina hluku a Maričiny tvrdé pěsti — —

Tak Katica prožila svoje dětská léta a ani nepozorovala, že rychle děje se s ní veliká změna, při níž dívka s povzdechem odkládá svoje hračky a nabývá jakéhosi zvláštního vzrušujícího vědomí, že jest pannou. Nerozuměla upřeným pohledům, kterými pocestní mladí muži po ní stříleli, ani jejich slovům, když ji nazývali půvabnou dívčinou. Byla stále týmž prostomyslným dítětem a nikdy jí nenapadlo, že jest již ženou a že svět zcela jinak před ní se otevřel —

Za to Sava Milinković vzpomínal. Tenkráté plavba příliš se protáhla, a trvalo skorem dvě léta, než se dotoužil kýženého návratu k domovu. Nikdy se netěšil tak jako tehdy. Představoval si v duchu Katici jako velikou dívčinu, plnou života, zářící zdravím a krásou. Snil o tom, jak tmavé oči její se lesknou, jak ústa její se usmívají a kolik as přání sousedních mladíkův obletuje její mladou hlavu — —

Když loď naše doplula ke konečnému přístavu, staroch pospíchal do Starého Dubrovníka jako na křídlech. Oko mu planulo nedočkavostí a zjevným nadšením. V ruku nesl pro ženu i pro Katici spoustu dárkův, které nebyly už hračkami. Přemýšlel, jak schovanku svoji asi překvapí.

Ubožák, jak sám byl překvapen! — — —

Když vstoupil do domu, byl uvítán křikem své ženy a dětským pláčem — — —

Sluch mu zalehl, a kalné oko zastřelo se mrákotami. A když prohledl, cítil, jak staré srdce buší mu v stísněných prsou a jak mu kolena klesají — — —

Viděl Katici strnulou a bledou a v jejím náručí postřehl děcko, maličké plačící děcko, ovinuté chudobnými plenkami — — —

Zdrcenému junákovi srdce div se neutrhlo hořem a lítostí. Chvilí stál jako k zemi přikován, nechtěje věřiti tomu malému plačícímu divu, který viděl před sebou. Teprve po chvíli se poněkud vzpamatoval. Nevšímaje si palčivých žalob, kterými žena jeho zahrnovala Katici, vzal dívku za ruku,

*

vyvedl ji beze slova z dusné jizby a jediným zakřiknutím zapudil Marici, když se jim věšela na paty.

Venku si oddechl, poodešel s Katicí až skorem k samému břehu mořskému, kde právě nebylo lidí, pokynul jí, aby usedla vedle něho, a hlasem měkkým i třesoucím se počal svůj výslech.

Dívka pověděla vše, co věděla. Nebylo toho mnoho. Pamatovala se, jak kdysi, více než před rokem pojednou každého večera docházelo k Marici několik neznámých plavcův, jak tam pili víno, zpívali a odcházeli pak v noci s žerty a se smíchem, obyčejně opilí.

A pak s hlasem zajímavým vzpomínala na jednu bouřlivou noc, plnou hluku a smíchu, plničkou úzkosti, strachu a mrákot, z níž probudila se až pozdě z rána křikem Maričiným, všecka jsouc zemdlena a zlomena. Vše, co v minulé noci se dělo, pokládala za hrozný sen, až potom téměř po roce narodilo se jí děcko, o němž ani určitě nevěděla, kdo jest jeho otcem — — —

Sava Milinković mlčky poslouchal a jenom někdy přikývl zarmoucenou hlavou. Když Katica domluvila, pohladil ji po tvářích a po vlasech, pohladil i děcko a něžně pravil:

„Vím, Katice, žes nevinna. Uhodl jsem to hned, jakmile jsem vstoupil do domu. Vše to způsobila moje žena. Marica, Marica! Čím jsem se jen provinil, že mne Bůh tresce tou zlou ženou a že ničí i tu poslední radost, které jsem doufal dotoužiti se v tobě a ve tvém štěstí? Ubohá, nešťastná Katice! Nehněvám se na tebe, neboť nebyla bys tolik trpěla a byla bys snad prosta toho neštěstí, kdybych tě nebyl přivedl do svého domu. Vina lpí na mně, že jsem tě svěřil své ženě. Odpusť mi! Myslil jsem učiniti toliko dobro, a Bůh zajisté také mi promine —“

Potom se vrátil do domu, ale po chvíli vycházel už opět z něho s Katicí a s dítětem, i nesl veliký uzel na ruce.

Stěhoval se od Marice. Na ženu svoji ani nepohledl a ani slovíčka k ní nepromluvil, jakoby jí ve světnici nebylo —

Vyhledali si byt ve skrovné jizbě v posledním nízkém stavení při moři, a starochovi nastalo tisíc nových neznámých starostí. Prázdniny jeho trvaly dva měsíce, i rozmýšlel se již, má-li se pak zase vydati na opětnou plavbu nebo má-li zůstat doma u těch dvou dětí, které kromě něho neměly jiné záštity ve světě.

Avšak v posledních dnech osud rázem rozhodl jeho rozpaky. Děcko Katičino zemřelo, a s tím pochováno do tvrdé země jedno pouto, které by Savu vázalo k domovu. Ustanovil se, že zase popluje. Dal Katici vše, co měl, i slíbil, že tentokráte vrátí se dříve než obyčejně s novou zásobou, a pak že již nikdy od ní se nevzdálí. —

Loď naše, připravena k odplutí, stála už s těžkým nákladem před Dubrovníkem v Gružském přístavě. Měla se vydati na cestu nejbližšího časného rána.

Posledního večera seděl jsem se Savou Milinkovićem na palubě. Už za úplné tmy přišla Katica. Přinesla svému pěstounovi některé věci na cestu a zároveň přišla s ním se rozloučit. Když zaslechla, že se nám nechce do spaní, žádala ho, by jí nechal u sebe až do rána, dokud loď bude státí v přístavu.

Starý plavec svolil. i bylo patrné, že jest mu milo, když dívka co možná nejdéle zůstane pod jeho ochranou.

Byli jsme všickni velmi zamlklí. Sava Milinković i Katica byli smutni, a když se pokusili o hovor, hlas jejich se trásl a selhával. Ve všem byla patrna tesklivá tíha loučení. I mně bylo jaksi trudno a mdlo, proto jsem se ani skorem neozval.

Asi k půlnoci starý námořník vstal, prohodil něco a pak se vzdálil. Vrátil se po čtvrt hodině a usedl zase beze slova vedle nás.

Hned po té přišel za ním kapitán. Posvítíl mu malou svítilnou zblízka do obličeje a otázel se:

„Kde jste právě byl, Savo Milinkovičí?“

„Nikde, pane kapitáne. Šel jsem jen nahlednout, je-li ještě některý krám otevřen.“

Kapitán pohleděl mu bystřeji do obličeje a minutu mlčky ho pozoroval.

„Dobře!“ řekl pak s nedůvěřivým posuňkem a hned zase odcházel.

Seděli jsme vedle sebe až do rána, téměř jenom mlčíce. Noc byla tichá a vlažná jako vždy na podzim, než bora přikvapí. Bylo dosti jasno. V přístavě Gružském stálo několik lodí, většinou Lloydových parníků. Asi dvacet kroků podle nás nepohnutě stál jakýsi italský parník obchodní, také přichystaný k odplutí. Můstek, spojující palubu jeho s nábřežím, byl už zdvižen, tak že nebylo lze dostatí se na ni jinak než po loďce. Loď naše do té chvíle můstku svého nezvedla.

Rozednívalo se právě, a Katica se slzami v očích strojila se k odchodu.

V tom na palubě italské lodi strhl se pokřik. Teprve po značné chvíli jsme se dověděli, co se stalo.

Našli tam na palubě v postranním koutě mrtvolu plavce, jakéhosi Gaja, v kaluži krve. Měl bodnou ránu v týle a byl už ztuhlý. Bylo nepochybně, že skonala už asi o půlnoci —

Než jsme se vzpamatovali ze svého překvapení, přiběhl k nám kapitán s několika plavci, změřil mého druha ostrým pohledem a zvolal přísně:

„Savo Milinkovičí, vy jste zabil na sousední lodi Itala Gaja! Pojdte s námi!“

Katica vzkřikla zděšením. Ale Sava klidně vztyčil hlavu a pravil pevným hlasem:

„Mýlíte se, pane kapitáne! Hanobíte svoji loď, chcete-li na ní mítí vraha! Viděti, že dobře neznáte Savy Milinko-

více, jinak nebyl byste se odvážil těch těžkých slov. Jste příliš mlád na svůj soud, a já příliš stár na vaše nařknutí. Hleďte jinde i bedlivěji a přesvědčíte se, že ruce moje jsou čisty jako snh.“

„Nezapírejte ani mne nepoučujte! Mám dosti bystré oči, a těm věřím. Vedou mne přímo k vám. Co jste chtěl před půlnocí na italském parníku, kdy tam už všechno spalo? Byl jste tam, pozoroval jsem vás bedlivě, hned tuše něco nekalého, a viděli vás i jiní plavci, jak jste odvázal bárku a plul k sousední lodi. Vy jste mi to již v noci zapřel.“

„Ano, k tomu se přiznávám. Povím to upřímně. Byl jsem v noci na italském parníku, avšak nikoli vraždit. Plul jsem si tajně pro pašovaný tabák, který mi Gajo slíbil. Když jsem plavce nenalezl, odplul jsem zase tiše zpět. To jest vše!“

Kapitán zasmál se nuceně s drsným, děsným přízvukem a pravil:

„Hleďte, Savo Milinkovići, zdali vám někdo uvěřil. Nikdo! Buďte ubezpečen, že já nejspíše bych dal slovům vašim víru, neboť až do této chvíle jsem vás ctil jako otce a vážil si vás jako nejlepšího přítele. Než nyní ani já vám nevěřím! Všechno svědčí proti vám, všechno, i vaše neobratná výmluva. Špatnou ozdobu přistrojil jste svým starým letům i mé lodi. Ani se nestydíte, starče! Proč jste ho zabil?“

Druh můj už ani nehlesl. Podíval se jen vůkol opovrhlivým pohledem a pak sklonil obličej, bledý žalem i lítostí, k prsům.

Kapitán pokynul námořníkům. Ti předstoupili a chtěli se chopiti Savy Milinkoviće, leč v tom Katica přiskočila a jako štít postavila se před starce.

„Nechte ho! Nedotýkejte se ho!“ volala pronikavým hlasem a odpuzovala plavce. „Sava Milinković jest nevinnen, není vrahem, neví o ničem!“

„Co ty vš, dívko! — Odstrčte ji!“ poroučel kapitán.
„A rychle!“

„Jdi, Katice moje, domů! Čím mne tu častují, nehodí se pro dívčí srdce. Jdi, však brzo přijdu za tebou!“ ozval se stařec mírně a trpce.

„Nepůjdu, otče, nemohu! Ano, poslyšte! Pusťte Savu Milinkoviče na svobodu! — Já jsem zabila plavce Gaja!“ —

Do všech přítomných jako kdyby byl blesk udeřil, tak byli překvapeni.

„Ty že, Katice!?“ starý plavec vykřikl. „Ty, dívko — dítě!“

„Já!“ Katica odpovídala zvučně a stála jako tyč vzpřímena.

„Lžeš! Tvé dívčí srdce není schopno takové mrzkosti — nevěřím!“

„A přec! Zabila jsem Gaja! Věřte, věřte! Spatřila jsem ho včera večer na nábřeží a domnívala se, že se setkávám s otcem svého děčka. Vešla jsem za ním na loď a odešla odtamtud ještě než zdvihli můstek. Přiznávám se ku všemu —“

„Otec tvého dítěte — a byl to on?“ otázal se stařec a téměř až zaúpěl.

„Nebyl — zmýlila jsem se!“ odvětila Katica a pojednou dala se do useďavého pláče.

Co se dále dělo, věru již ani dobře nevím. Pozbyl jsem skorem smyslů. V hlavě mi zahučelo návaem dojmův, které ve mně poslední chvíle způsobila. Nepozoroval jsem už, jak Katici za pokřiku plavců a jiných shromážděných lidí odváděli s lodí do města, a jak Sava Milinkovič ji vyprovázal srdcelomným, zoufalým nářkem — — —

Loď naše poněkud se zdržela tou truchlivou příhodou v přístavě. Teprve po polednách vydala se na cestu. Sava Milinkovič s námi neplul, nepustili ho, neboť bylo jim třeba jeho přítomnosti k výsledku.

Ostatně on zajisté nebyl by se vzdálil od Katicy, upadlé do tak hrozného neštěstí — — —

Vrátil jsem se z plavby asi po patnácti měsících. Sotva jsem doma trochu se ohřál, ihned jsem pospíchal do Starého Dubrovníka navštívit svého starého druha, o němž jsem neslyšel pranic po všechem čas, co jsem byl vzdálen.

Byl doma, ale nežil se ženou. Za tu dobu, co jsme se neviděli, tuze se přepadl. Přivítal mne s trpkým úsměvem a ohlížel se, jak by mne uctil jako hosta. Pak, nečekaje na mou otázku, vypravoval mi o Katici.

Byla v žaláři daleko domova — —

„Hleď, brate, jak teď čas pomalu ubíhá. Sotva rok trestu Katica má nyní za sebou —“

„A kolik ještě?“ optal jsem se nesměle, netroufaje si pohleděti Savovi do mdlého oka.

„Ještě devatenáct!“ stařec odpovídal docela tiše, skoro šeptem. „Jest to již zrovna tak, jakoby byla na vždy pochována. Nešťastná Katica, už jí neuvidím! Kdoby se byl nadál, že její tichá, nevinná duše odváží se takového zločinu!“

Sava Milinković, ačkoliv byl posledním rokem všecek sklácen, byl přece ještě při svém stáří statný muž. Pomyslíl jsem si, že snad nové zaměstnání, které by ho vytrhlo z jeho nečinnosti, ustavičně rozrušující, opět by ho vzpružilo a přivedlo k spokojnějšímu životu. Pohnul jsem ho, že opět přijal službu na lodi, a po několika nedělích pluli jsme zase spolu do světa.

Ovšem nebyl už týmž hovorným, veselým junákem, jako v dobách předešlých. Léta tížila ho v týle a osud Katičin těžce ho tlačil na bedrách. Leč přece v brzkém čase nabyl znovu utěšenější mysli i zdálo se někdy, že zapomíná.

Arci, zdálo se, jenom zdálo. Avšak ve skutečnosti bylo jinak. Nejednou přistihl jsem ho, toho starého plavce, na

pohled drsného a každému něžnějšímu citu nepřístupného, iak si utíral zaslzené oči — — — Plakával potají, i nebylo potřebí hádati, proč — —

Byli jsme už asi rok na cestě. Na zpáteční plavbě zastavili jsme se na několik dní v Alexandrii. Právě tam také zakotvil jakýsi Lloydový parník, příšlý z dalmatských vod. Sešli jsme se s jeho námořníky, neboť bylo mezi nimi několik našich známých, od nichž rádi byli bychom se dověděli nějakých novin o své domovině a zvláště o rodných krajích.

„Hoj, Savo Milinkovići, jak se máš?“ vítal jeden starý námořník mého přítele. „V posledních dnech často jsem na tebe vzpomínal. Těš se, brachu, dobrou zprávu ti přináším.“

„Buď zdrav, Štěpáne Gavrilovići!“ odpovídal oslovený srdečně. „Děkuji ti, že jsi si vzpomněl. Ale pro mne, chudáka, dobré zvěsti na zemi už se nerodí. Co pro mne víš?“

„Ba dosti vím, jen poslouvej. Katica vrátila se ti z vězení —“

„Katica, moje Katica! Pravda-li? Prominuli jí ostatek trestu? A proč?“

„Prominuli — musili prominouti! Div se, starochu: Katica nezabila plavce Gaja! Teprve nyní, když skutečný vrah se prozradil a přiznal, pověděla, co ji přimělo k tomu, že se hlásila k onomu zločinu. Obětovala se za tebe — slyš! Snímala s tvé hlavy trest, kterým ti už hrozili, ač nevěděla, že i ty jsi nevinen. Divíš se, vid? Viděl jsem ji v Dubrovniče. Sešla za poslední dvě léta a spadla se velmi ta hezká dívčice — ovšem, vězením člověk neokřívá. Ale Bůh dá, že brzo na slunci osvěží. Na slunci a na tvých věrných prsou —“

Sava Milinković od té chvíle už neměl stání. A sotva že loď naše před Dubrovnikem v Gružském zálivu spustila kotvu, ihned seskočil na břeh a bez meškání běžel domů.

Šel jsem s ním, abych byl účasten jeho nové radosti a štěstí.

Setkali jsme se s Katicí — ale jak! Jak smutné to shledání!

Už týden odpočívala na blízkém hřbitově pod bělavou těžkou prstí ve společném hrobě se svým děckem, v nízkém rově, bez květin, bez jakékoliv okrasy, obloženém kameny, ale nad ním prostírala se modravá pláň lahodného dalmatského nebe, svítilo žhoucí slunce a vzduch voněl šalvějí — — A blízké moře šumělo k tomu svoje uspávající pohádky — —

Starý druh sklonil se nade hrobem a rozplakal se hlasitě nad tou mrtvou bytostí, která byla nevinna i čista a dobra jako jarní květinka sotva rozvitá, ale kterou zlý osud utrhł, setřel drzou rukou její pel a pak ji zahodil a zašlapal do prachu a bláta — —

Jak šlechetna, obětovna, nesmírně velika byla duše té mladé, krásné, nešťastné dívky!

VII.

VODNÍK.

VYPRÁVUJE VÁCLAV BERKOVEC.

(1887.)

Nebudu vám vypravovati žádné povídky o moři a o námořnících. Na mou věru, vím jich dost, neboť za dvacet let plaveckého života rozmanité události spletou člověku nohy i rozum. Avšak v posledních dnech ustavičně rozpomínám se na svoje mládí i na ty vzdálené končiny, kde jsem je strávil. Dnes zdá se mi, že tehdy bylo vše krásné, světlé a příjemné, plné pelu a vůně, a dívím se, jak toho všeho nedovedl jsem ani si vážit.

Jak často, trudě se vzpomínkami, přemýšlím: Kéž vrátí se jaro života, kéž znovu přijde minulosť, jak bych si jí vážil! —

Arci, vzdycháním a steskem ničeho se nedotoužíme, ani jediné uprchlé minuty nepřivoláme zpět. Věčnost jest horší než moře, co pohltí, toho již nikdy nevrátí, byť bychom činili co činili. Moře naproti tomu aspoň někdy bývá milosrdné a vrací nám, co jsme v něm ztratili —

Avšak už zase mimovolně vypravuji o moři, ačkoli jsem na začátku slíbil, že se ho nedotknu.

Povím vám tedy něco ze svých mladých let a ze své české vlasti, kde jsem se narodil a na kterou přechasto vzpomínám. Nebyl tam z vás dosud nikdo, neboť nestýká se s velikými vodami, na kterých plují těžké koráby.

Nepředstavujte si krajiny, jejíž svahy pokryty jsou olivami, smokvoni, révovím a morušemi; nepředstavujte si hájů cypřišových ani křovin, v nichž jablka granátová zrají, ani močálů, v nichž želvy běhají, ani modrých vod, na nichž

se lesknou plachty a stožáry: představte si rovinu s rozsáhlými poli, na kterých se vlní zralé obilí, a návrší i svahy, vonící travou, černající se houštím lesův nebo zelenající se živými doubravami. A mezi tím všude každou píď cesty dřímají tiché osady s nízkými statky, s ovocnými sady a se zvonici nebo s malým obfíleným kostelem a s malým čtvercovým hřbitovem.

Tak to vyhlíží na českém venkově, o kterém vám chci vypravovati malou povídku.

Vzpomínám rád na ty doby, když jsem jako mladý, veselý chasník mlynářský putoval po řekách a potocích, ovroubených olšemi a vrbovím. Byly to blažené časy bezstarostnosti a mládí, dýšící vlahým teplem a zvučící sterými písněmi.

Vyučil jsem se mlynářství v Praze — v Zlatnom Pragu, o němž zajisté již všickni nejednou jste slyšali. Viděl jsem už na sta, na tisíce měst, avšak žádné po mém soudu nevyrovná se co do krásy matičce Praze, tomu šedému vltavskému městu, obklopenému kopci a pyšnicímu se sterými věžemi. Pak jsem se vydal na cesty na zkušenou.

Jak vesele se kráčelo po úzkých ušlapaných pěšinách podle čistých řek a potokův od mlýna k mlýnu, z nichž každý kýval vstříc útulností a přívětivým „vítám vás“! Nikde na mne nepohledli s nevlídnou tváří, ani neukázali dveří, požádal-li jsem o oběd nebo za odpočinek. Ještě dnes zní mi v uších přivítání dobromyslných pánův otců mlynářů, když jsem žádal za pohostění. Každý ochotně kývl hlavou, jenom mžíkem pohledl na mne a řekl: „Zůstaňte si!“

Zůstal jsem přes poledne nebo přes noc a jídal u společného stolu. Mísa byla vždy plna, a ústa mlynářek stále pobízející. Posedl jsem, pohovořil jsem si, jak mi bylo líbo, a nikoho nenapadlo, aby mi řekl: „Jest už čas, abys šel!“

Tenkráté nohy nikdy mne nerozbolely chůzí. Sotva jsem ušel půl hodiny nebo hodinu, už zase jiný mlýn, s květi-

novou zahrádkou a se šindelovou střechou, objevil se ve svěžím stromoví. Bylo-li ještě hodně času do poledne nebo do večera, v teplých letních dnech nikdy jsem nespíchal do mlýnské šalandy.

Ulehl jsem si vedle náhonu pod olši do vysoké trávy, v níž kvetl kakost a laštovičník, dal si uzel po hlavu, díval se do hustých haluzí, ve kterých vrabci se prali a pěnkavy zpívaly, a poslouchal šumot vodních kol, veselý klapot mlýna, smích mlečův, žertujících na dvoře —

Když byla v některém mlýně práce, zůstal jsem, pokud bylo potřeba. Zvláště v zimních měsících, kdy stezky zapadly sněhem a zalily se náledím, nikdy jsem ze mlýnů nechvátal. Nebylo-li nic jiného, pomáhal jsem stárkovi oháněti se na žernovu oškrdem, spravoval jsem moučné pytlíky nebo sekal palce do zásoby. Večer jsem žertoval s mladými mlečkami nebo jim a mlynářovým dětem vypravoval pohádky.

Kde jsou ty zlaté časy! Kde jsou ty klapající mlýny, olšová houští, splavy a mělké potoky se svými oblázky a se stříbrnými rybkami! Ty tam, ty tam! Navždy zapadly s mladými lety!

A přece jednou jsem z nich utíkal, daleko, daleko až k moři, neboť jejich klapot mě děsil a jejich šumějící kola mne strašila. Ustavičně toužím po nich, vzpomínám na ně vroucně jako na uplynulé mládí, a přece ještě ani dnes neměl bych snad dosti odvahy, abych se do nich vrátil — —

Povím vám, co jest toho příčinou.

Snad se mi zasmějete, budu-li vyprávěti o vodníkovi a o jeho kouscích, poněvadž zde na moři věříte úplně jiným pověrám. Ale každé místo má svoje taje a podivuhodné vlastnosti, kterým mimoděk podléháme a ve kteréž v duchu věříme, byť bychom se tomu třeba i vzpouzeli. Tak jest i o vodníkovi, který se skrývá jen v sladkých vodách, v řekách a v rybnících a o němž zajisté i vy jste již slychali

množství báhorek; víte tedy, kdo vodník jest, jak vyhlíží, co tropí a jakou má moc. —

Potloukal jsem se po českých mlýnech už několik let, i byl jsem spokojen a volný jako pták. Do té chvíle nescházelo mi pranic, ani údům, ani ústům, ani hlavě. Neměl jsem na starosti než nějaký šprým, jaký byl vítán v každé mlýnici, nebo nějakou novou pohádku, když děti mlynářovy o ni hartusily.

Jednou z jara, když se hnul led a mlýny ruče se rozběhly, zůstal jsem v jednom mlýně na práci. Bylo to v samém středu Čech na řece Sázavě, jejíž břehy jsem obruboval nejraději; procházka rozkošnou krajinou vábí i prostého krajánka.

Přišel jsem tedy tenkrát do Kocerad. Byla to moje oblíbená stanice, již jsem navštěvoval čtyřikrát do roka: z jara, v létě, když tam byla pouť, na podzim a k vánocům.

Potřebovali tam mládka, i nabídl jsem sebe a svoje ruce; mlynář mrkl do mé knížky, schoval ji do stolu a řekl krátce:

„Vás už znám, Berkovče. Jste také dobrým sekerníkem — zůstaňte!“ —

Kocerady jsou malým městečkem jako padesát, jako sto jiných v Čechách. Tehdy měly asi sto malých přizemních domkův, pokrytých skorem vesměs došky, které se zelenaly kyprým mechem, a na jejichž hřebenech bujel netřesk. Pak měly svůj kostel s našedlou, oprýskanou zdí a s báňovitou věží, kdež bylo vše staré i tiché, i sešlý ciferník hodin pod římsou.

Vedle kostela byla fara a na zadní straně nevelký hřbitov, který však Koceradům a okolí úplně stačil, neboť tam zřídka kdo umíral. Městečko bylo rozloženo na mírném svahu při řece téměř vesměs na jednom břehu; na protější straně bylo pouze asi deset baráků schovaných mezi ovocnými stromy v hlubokém úvoze, kterým běžel potok kolmě

k Sázavě. Nahoře nad městečkem na východní straně byl přívoz; dole na protějším konci stál rozsáhlý mlýn s umešteným dvorem, na němž chodník byl vydlážděn umletými žernovy, hezký mlýn s bílými stěnami a s novou šindelovou střechou.

Naproti mlýnu po levé straně Sázavy zvedalo se příkré návrší, listnatým mlázím hustě porostlé, z jehož temene vykukoval panský zámek Komornohrádecký. Směrem od Prahy vbíhala višňovým stromořadím do Kocerad silnice, ale v městečku jakoby se byla do země propadla; ocitl jsi se před kostelem, a odtamtud sotva bylo lze naléztí úzkou postranní cestičku k přívozu.

Za onoho času Kocerady měly nehodu. Před několika lety povodeň odnesla jim most, a tak byly jako odtrženy od světa; proud cestujících, pěších i povozův od té chvíle ubíral se většinou jiným směrem. A ti, kterým se slušelo nový most postaviti, založili lhostejně ruce, zasmáli se po pansku a řekli důmyslně: „Co nám po tom?“ V duchu pak dodali: „Žádný most — stál by mnoho peněz!“

Osada při řece, nemá-li mostu, jest jako město při moři bez přístavu. Něčeho pořáde se jí nedostává, něco jí dusí. Tak bylo také v Koceradech —

A přece tam bylo krásně a útulno, že nelze ani vypovědět! Mně nescházelo pranic, i byl jsem docela spokojen. Ti, kteří přicházeli od Prahy, říkali, že jsme již napolo v horách, ale mně se zdálo, že jsme v tichém ráji, zvláště z jara. Tehdy protějšjí stráň zelenala se jako brčál, višně kvetly, šípek voněl, včely bzučely, cvrčkové cvrčeli, ptáci zpívali. Mlýn náš hučel a vesele klapal až do parného léta, dokud neopadla voda. Přicházeli mleči daleko z kraje se svými trakaři a vozy a krajánci se svými novinami, které každý rád poslouchal a o kterých nikdy jsme se netázali, jsou-li pravdivé čili nic.

*

Dokud jsme měli dosti meliva a vody, byl jsem ve mlýnici; když ochablo, chytával jsem úhoře nebo v noci při měsíčku střílel panské zajíce, kteří přicházivali až k samému mlýnu na náš jetel a na sousedovu řepku. Mlynář sice vždy říkal: „Nechte toho!“ ale podivno, rány přece nikdy nezaslechl; káral mne obyčejně až ráno, když jsem se pochlubil zajícem. —

Tak ubíhalo vše klidně a utěšeně. Myslil jsem, že nemůže býti na světě nic než mlynářův rozkaz, co by mne vypudilo z onoho přívětivého zákoutí. A dobrý pan otec zajisté ani nepomyslil, abych vzal svůj dlouhý ranec na záda a bych šel o mlýn dále. Práce jsem se neštítal, a ve mlýně bylo stále všelijaké dost.

Žil jsem v Koceradech spokojeně a téměř bezstarostně už déle než rok. Zůstal jsem tam i přes zimu, poněvadž tehdy mlýn skorem ani se nezastavil, a obilí byla stále plná zanáška.

Teprve ku konci nového jara, vlastně již na začátku druhého léta před samými žněmi, žernovům se poněkud ulevilo. Kdo měl ještě trochu starého obilí, semlel si je raději dřívě, dokud bylo dosti vody a aby měl ve žních pokoj; kdo už neměl, čekal na nové, které právě tuhlo ve klasech. —

V těch dnech, jednoho teplého tichého večera, kdy vše odpočívalo po parném dni, i země, i rostliny, i voda a vzduch, sestoupil jsem ze mlýnice po úzkých schůdkách k řece a číhal na ryby. Voda byla nepatrně zakalena předešlými dešti, proto dobrý lov kynul mým léčkám. Jako každý mlynářský chasník byl jsem náruživým rybářem, tudíž onoho večera hlava má byla v nejspokojenější míře. A vždyť také byl překrásný večer.

Vlastně byla již noc, neboť tenkrát den byl nejdelší, a teprve k desáté hodině úplně se setmělo. Všude vůkol bylo ticho, jenom někdy nějaká bublina žblunkla ve vodě nebo nějaký noční pták se ozval na protějším břehu za

vodou v cípu ztemnělé doubravy. Před sebou viděl jsem řeku, dále kus protějšího příkrého lesa a dále obrysy dvou, tří holých návrší. Měsíc, ještě neúplný a zarudlý, plovál nad hřebenem lesa a svítil na zemi mdlým, zasmušilým leskem. Nade vším klenula se vysoká, tmavá obloha, plná drobných třepetavých hvězdiček. Nepohnutým vzduchem tlačila se ke mně vůně zrajícího žita, nahořklý zápach zvlhlého olšového listí a vodního bahna, jaký lze cítit vždy při opadlých vodách.

Nebylo ani zcela tma ani tak zcela jasno, jak někdy bývá ve světlých měsíčních nocech. Byla to teplá letní noc, kdy všechno voní, všechno usíná a všechno zdá se býti obeštěno jakousi tajemnou kouzelnou mocí.

Pozoroval jsem bedlivě svoje léčky. Hladina vody přede mnou byla rovná a lesklá jako zrcadlo; byla tichá po veškeré řece a stála i nad jezem. Jednou nebo dvakrát malá vodní slípka úprkem přeběhla po vodě k protějšímu rákosí; každou minutu nevelká rybka vymrskla se z vody, zableskla se ve měsíčné záři a zase padla do řeky. Právě přede mnou neustále vyskakovaly na povrch vody velké tečky, podobné bublinkám; jakmile se dotkly vzduchu, pukly, a z nich hued čile vyletěla útlá jepice, třepajíc vesele ve vlhém vzduchu bělostnými křídélky, jako z prášku utkanými.

Bylo nedaleko do půlnoci, a mně dosud nechtělo se pranic spáti. Lov dobře se mi dařil, i hodlal jsem vytrvati až do jitrního chladu.

V tom otevřely se za mnou zamoučnené dvěře mlýnice, a v nich objevil se náš stárek, obstárlý to muž s dobrosrdečnou tváří a s týlem stále ohnutým. Kývl na mne a volal tiše:

„Mládku, nechte toho již! Dnes nedobře jest žertovati s vodou. Pojďte!“

Pohlédl jsem na něho překvapeně. V šeru nočním jsem shledal, že jest polekán.

„A proč?“ otázal jsem se s podivem, a nechtělo se mi nechatí lovu. „Ryby dnes překrásně berou, a za jedinou noc ulovím jich více než jindy za týden. Pojdte, stárku, se podívat!“

Avšak stárek ode dveří ani se nepohnul. Zavrtěl hlavou a řekl důrazně:

„Viděl jsem vodníka!“

Až do té doby jsem řečem o vodnicích příliš nevěřil, ale tehdy přece po té zvláštní zprávě bez prodlení jsem se zvedl a vešel do stárkem do mlýnice.

Ten ihed rozžehl světlo, usmál se jaksi nuceně a řekl jako mimochodem:

„Jsem sice starý chlap, ale dnes tmy se bojím. Pojďte spat!“

Když jsme už byli na lůžkách, osmělil jsem se ho otázati:

„Vodníka-li jste viděl? Nejspíše jste se mýlil; vždyť pověsti o vodnicích jsou jen planými báchorkami. Zbůhdarma jste mne vyplašil a polekal!“

„Můj milý, jste ještě příliš mlád a z těch, kteří nevěří. Věřte nevěřte, co mi po tom? Já věřím, že jsem viděl vodníka a že jsem se nemýlil. Zním ho, brachu, lépe nežli vás. Poznám ho z daleka, když šplíchne ve vodě, neřku-li když se ukáže sotva pět kroků přede mnou. Eh, neradno o tom široce mluvit, raději kdyby již bylo ráno!“

„A kde jste ho viděl?“ odhodlal jsem se po krátkém mlčení k nové otázce. A stárek, který přece jen čekal na moji další zvědavost, vypravoval:

„Nad jezem. Vyšel jsem se podívat, přibývá-li vody. Co nám předevcírem sprchlo, jest už pryč, a my jsme skorem na suchu. Stál jsem ve stínu a obhlížel jez. Dívám se před sebe i vůkol na všechny strany. Kromě rybek neukázalo se nikde nic živého. V tom uzším ho před sebou, kde se vzal, tu se vzal, patrně se vynořil z vody. Vodník!“

Seděl už pohodlně na jezu na dřevěném trámci a rozčesával si dlouhými prsty mokré vousy. Ucouvl jsem od vody, aby mne neuchvátil. Takový host příliš si nevybírá. Spokojí se mužem, ženou, starým, mladým. Zatáhne pod vodu vše, co mu nejdříve přijde do rány. Avšak sotva jsem sebou pohnul, už byl v tůni, a nad ním rozbíhalo se po hladině toliko množství vodních koleček. Chvilí stál jsem na břehu jako ztuhlý úžasem. Báł jsem se obrátiti domnívaje se, že znovu vystoupí z vody a strhne mne zpět. Konečně jsem se vzbopil a vrátil se do mlýna. Vy sice tomu snad nevěříte, avšak přece dejte si říci a nezahrávejte si příliš s vodou, zvláště večer. Dejte si pozor!“

Na ta slova neřikal jsem nic. Nevěděl jsem, mám-li vypravování stárkovu věřiti nebo se mu smáti. Také mne znenáhla se zmocňovala pověra o podivném obyvateli sladkých vod, který bývá postrachem mnohých duší. Proto jsem mlčel. Mlčením přisvědčoval jsem stárkovi, ale mnoho strachu jsem neměl.

Stárek nejspíše nemohl usnouti. Po chvílce obrátil se opět ke mně a nanovo začínal hovor.

„Viděl jste už někdy vodníka?“ zeptal se mne pojednou a vztyčil hlavu.

„Neviděl. Když jsem pracoval v Praze, nikdy za ten čas se nám neukázal, a také nikde jinde, kdekoliv jsem chodil po mlýnech. Slychal jsem pouze o něm. Nyní prý už ani se neukazuje.“

„Arci — ovšem, v Praze není vodníků, poněvadž jsou tam mosty. Těm vodník se vyhlýbá, jakoby se jich báł. Nemůže viděti, když někdo suchou nohou pevně a bezpečně vykračuje si nad jeho královstvím. To ho oslabuje a konečně vypuzuje. Za to loděk se neštítí; nejednou již převrhl člunek a stáhl k sobě vše živé, co bylo na něm. Ba věru, nejsme tu již jisti životem, a nebude lépe dříve, pokud páni nevystaví nový most. Dokavad stál starý, vodník ani jednou

v těchto končinách se neukázal, a v okolí skoro nikdy nebylo slyšeti o utopených. Ale sotva že povodeň odnesla most, vodník už se přistěhoval. Jindy lidé ani ho nezhledli; nyní viděl ho již ne jeden člověk, a znají ho i malé děti. Každé chvíle v Sázavě se někdo utopí, a není brzké naděje, že bude lépe. „Most, most!“ voláme vždycky po takovém neštěstí, ale páni mají zalitý sluch nebo se obrátí. Ovšem, co na tom, utopí-li se sto nebo dvě stě lidí nevinných, jen když to nezabolí panskou kapsu? A pak, pánům prý působí nemalé potěšení vědomí, že jsou příčinou smrti chudákův. Nevím, je-li tomu tak čili nic, neboť nebyl jsem ještě nikdy boháčem a pokud vím, mou vinou také ještě nikdo se ne-utopil. Avšak nejspíše jest to pravda, neboť jinak nebyli bychom tak dlouho bez mostu —“

Myslil jsem si také, že hovorný stárek má pravdu aspoň v tom, co vypravoval o pánech a o mostech. Chtěl jsem mu něco odpověděti, ale on hned opět se ozval.

„A víte-li co?“ promluvil náhle, jakoby si byl na něco vzpomněl.

„Copak?“

„Uvidíte, že co nevidět někdo v Sázavě tady na blízku se utopí. Stalo se tak pokaždé, kdykoliv vodník se ukázal. Vždycky to jest zlé znamení. Dej jen Bůh, aby to nebyl nikdo z nás! A dobrou noc!“

„Dobrou noc!“ řekl jsem, ale usnul jsem teprve až když se rozednívalo, poněvadž poslední prorokování stárkovo nemálo mne rozčililo.

Nespal jsem sice dlouho, nanejvýš hodinu nebo dvě, ale když jsem se probudil, stárek už byl na mlýnské hranici a pilně křesal. Tepal zručně oškrdem do kamene a bručel si jakýsi veselý popěvek.

Když jsem mu popřál jitra, odpověděl zvučně a choval se tak, jakoby se nebylo pranic přihodilo. Uznal jsem také za dobré mlčeti, ačkoliv jeho noční vypravování o vodníkovi

nechtělo mi nikterak z hlavy a už také jsem je nepokládal za žert.

Za několik dní potom šel jsem na den svatého Prokopa do městečka Sázavy, asi půldruhé hodiny od Kocerad vzdálené, na pouť. Ve mlýně jsme stáli, měl jsem tudíž dosti kdy k takovým vycházkám.

Tehdy sjíždělo se do Sázavy na tisíce lidí ze všeho okolí: bližší přicházeli s procesím; vzdálenější přijížděli na vozech. V městečku bylo hlučno a šumno jako ve velikém městě o slavnostech. Plno tam bylo kužlů, plno družiček, plno hudby a zpěvu, plno poutníků z blízka i z daleka, plno dívek lepých jako květ.

Milí braši, viděli jste již roztomilé obličejy dívčí, ale českých dcerek dosud neznáte; na těch oči vaše by se popásaly, vše na nich kypí a hoří! Kam se ohlednete, samý žert a samý smích úst i očí. A což v kole při tanci, když srdce tlučé a tváře planou! —

Chystal jsem se navečer k návratu s pouti, ale přikvapivší bouře zdržela mne až do pozdní noci. Bylo mi lhostejno vraceti se domů ve dne nebo v noci; na vodníka jsem hlučným vírem zapomněl a cestu jsem znal velmi dobře, nejednou již za černé tmy tamtudy jsem se ubíral.

Zahrnul jsem si sváteční kalhoty, abych si jich neouroual ve zmoklé trávě, dal si raneček s poutí na hůl přes rameno a chutě krácel k domovu, chvílemi polí, chvílemi lesem.

Všechna příroda byla osvěžena bouří. Měsíc, teprv asi tři dny po úplňku, vystupoval nad okolní lesnaté kopce, a noc znenáhla se osvěcovala. Bylo viděti dosti do dálky, a zvlhlým vzduchem doléhal k mému sluchu každý i sebe menší šelest a zvuk, nechť to byl skok žáby v mokré trávě nebo zaštěkání psa v některé vesnici.

Z údolí, kterým řeka Sázava s hukotem se vinula, vystupovala bílá těžká pára a táhla se po úpatí porostlých strání; řeka pod ní jakoby těžce oddychovala pod tísníci

přikrývkou. Pára někdy se roztrhla a schoulila, i bylo viděti, jak vodní proud, zkalený deštěm a pokrytý kusy žlutavé pěny, bystře ubíhá řečištěm. Avšak naproti tomu na břehu vše bylo tiché a klidné. Vysoká tráva, bodláčí a štihlá divizna, obrůstající lem cesty, po které jsem krácel, okřály večerním deštěm, a vodní krůpěje na nich leskly se jako drahokamy. Někdy postřehl jsem malý dutý zvuk, podobný mlasknutí; znělo to v postranních polích, kde voda se vpíjela do zkyplené půdy. Bylo velmi jasno, a vše zdálo se býti obestřeno bílým třpytným nádechem. Rozeznával jsem každý klas na poli, a tu a tam při pěšině mezi obilím větvečky chrpy a koukole. Poznával jsem i malé žlutavé třapečky ranného ovesného květu, který se ukazuje jenom v noci. —

Krácel jsem vesele i s lehkou myslí a brzo dorazil ke Koceradům.

Když jsem se blížil ku přívozu, zaslechl jsem už s druhé strany městečka klapot a hukot našeho mlýna, kterému bouře dopřála dostatku vody. V těch místech mlhavá pára nad vodou se roztrhala, i bylo viděti přes řeku na protější stranu, jak bělavá silnice se zatáčí do kopce mezi stromy ku Komornímu Hrádku.

Naproti přívozu trochu stranou stál při břehu dlouhý vor, který tam připlul asi přede třemi dny a nemohl mělkou vodou dále; nyní vody přibýlo i pustí se zajisté budoucího jitra na další cestu.

Zbystřil jsem kroky, abych brzo dospěl do mlýna, kdež nepochybně pohřešovali již mé hlídky.

V tom rázem jsem se zastavil — — —

Naproti sobě na voru spatřil jsem divný úkaz. Na krajní jeho kládě totiž seděl malý mužík a držel něco bělavého v ruku. Vždy tím hlučně zamáchal ve vodě a pak to pozvedl k očím — —

Mráz projel mi úšasem a leknutím veškerým tělem. V hlavě se mi zatmělo tak, že jsem ani nevěděl, kde jsem a co se se mnou děje.

„Vodník!“ zabušilo mi náhle v uších, a veliký strach mnou zalomcoval. Moje zmužilost byla pojednou ta tam. Jsem ještě dnes silným mužem, avšak tehdy byl jsem mlád a urostlý jako jedle, a pověst o mé síle byla již známa po všech mlýnech. Vidíte, a přece v té noční tiché chvíli bál jsem se malého sehnutého mužika jako děcko —

Po chvíli trochu jsem se vzpamatoval a sebral odvalu podívat se před sebe.

Ale kde nic, tu nic, vodník zatím zmizel; vor byl prázden a na břehu, měsícem osvětleném, také ani památky nebylo po něm — — —

A zase vše kromě řeky bylo nehybno i němo, a vše vyhlíželo tak nevinně a prostě, jakoby v sobě nemohlo skrývatí žádné tajnosti. Voda šuměla, žitné pole vonělo, změkklá hlína na cestě páchla dešťovou vlhkostí, a po chvílce na blízké louce ozval se drsný hlas chřástalův —

Vzchopil jsem se a tiše kráčet domů; každým okamžikem jsem se ohlížel, nespátřím-li zase vodníka. Nespátřil jsem už nic živého, až teprv na kraji městečka u rohu hospody zahledl jsem dvě postavy, muže a veliké ženy, jak se drží za ruce, jak si šeptají a se miliskují.

Poznal jsem je na prvý pohled, neboť jejich milostné schůzky byly známy celému městečku: muž byl hospodářský úředník z nedalekého zámku, a žena byla mladou šenkýřkou z té vedlejší hospody; a ani jeden ani druhý nebyl svoboden.

V prvé chvíli měl jsem v úmyslu varovati úředníka, aby na zpáteční cestě byl při převozu přes řeku bdělým a opatrným; než hned mne napadlo, že zajisté té noci po svém obyčeji domů ani již nepůjde, a pak nikdo s ním, mimo hospodskou, rád se nestýkal, nebyl ani dosti málo

oblíben. Vyhnul jsem se tedy spíše ještě více a utlumil všemožně svoje kročeje.

„Hle,“ pomyslně jsem si, když jsem je minul, „zde tito dva lidé oddávají se bezstarostně své hříšné lásce, a tam sto kroků dále vodník splétá léčky na některou nevinnou duši —“

Za několik minut byl jsem ve mlýně.

Ve dveřích potkal jsem mysliveckého mládence z hájovny za vodou, který k nám často docházel si postesknout nebo se povyrazit. Když mne shledl, zastavil mne vesele a dívaje se na můj uzlíček, pravil s žertovným úsměvem :

„Dobře, že již jdete, mládku ! Od milého večera čekám na vás, že mi přinesete pouti. Stárek vám už do dálky vyhuboval tuláků, že dlouho se nevracíte. Nesete-li mi také něco ?“

Dal jsem mu perníkové srdce a k tomu nějakou maličkost v cukrové peřince.

Zasmál se tomu srdečně, prohodil ještě nějaký vtíp a pak šel.

Když už vycházel ze dvoru, rychle rozběhl jsem se za ním. Náhlá obava pronikla mým srdcem. Měl jsem na mysli lstivého vodníka. i bál jsem se o mladého dobrého muže, aby mu nepadl do spárův ; myslivecký mládenec musil totiž na zpáteční cestě k domovu přes řeku zrovna v těch místech, kde jsem před chvílí spatřil to vodní strašidlo.

„Mladý pane,“ pravil jsem k němu upřímně, „zůstaňte přes noc u nás. Už jenom dvě nebo tři hodiny zbývají do rána, do té doby zajisté ničeho nezmeškáte. Přívozník spí, a možná, že ani není doma ; šel jsem mimo jeho domek, a nic se tam nehýbalo. Hodina uběhne, než se ho dovoláte —“

„Což přívozník,“ usmál se mládenec, „nebude-li se mu chtít z budky, přepluji na jeho pramici sám, nechť si ji pak s druhého břehu dostane jak dostane. Nemohu, hochu milý, zůstatí, mám ještě přede dnem obchůzku lesem.“

Ale nepřestával jsem prosit:

„Nechte toho dnes, jenom nechoďte k řece. Kdopak teď by chodil do namoklého lesa! Voda jest veliká a pak — smějte se, chcete-li — před chvilkou viděl jsem tam na vlastní oči vodníka.“

„A co více, brachu?“ mládenec otázel se hlasem docela klidným.

„Co více? Není toho dosti? Inu, nevěříte! Číhá na vás! Viděl jsem ho u voru, jak si máchal prádlo. Bojím se o vás, mladý pane. Prosím vás pro všechno na světě, nechoďte!“

Ale myslivecký mládenec bezstarostně se zasmál a zavrtěl hlavou.

„Vodník sem, vodník tam! Převážel jsem se přes Sá-zavu při větších vodách a za tmavších nocí, a nikdy se mu nezachtělo mého života. Věřtě v ně, mládku, chcete-li, avšak já se jich nebojím, na myslivce vodníci neberou. Obávám se spíše jiných vodníkův, kteří chodí v noci po našich lesích s obuškem nebo s puškou, víte, pytláků!“

„Nechoďte tedy aspoň sám — zbudte přívozníka, ať vás přeplaví —“

„I třebaš, zbudím, nebude-li spánek jeho příliš tvrdý. S Bohem!“

Pak přívětivě pohodil hlavou a vesele kráčel městečkem k přívozu.

Hleděl jsem několik minut za ním, načež jsem odešel do mlýna, kdež už práce na mne čekala.

Ani jsem neulehl. Jen jsem se převlekl a hned jsem šel do mlýnice. Zůstal jsem tam až do bílého rána, kdy jsme na chvíli zarazili, abychom přiostrili kameny k dalšímu mletí. Mezitím vypravoval jsem stárkovi svoje noční dobrodružství, když v té chvíli náš učeník udýchán přiběhl z venku, a jakmile nás zočil, hned křičel:

„Pojďte honem! Někdo se utopil — pan otec ho zahlédl u kol!“

„Pan Karel!“ zvolal jsem, vzpomínaje hned na mysliveckého mládence.

Rovněma nohama byli jsme s hranice dole a běželi za práškem — — —

Uhodl jsem. Pan otec, všecek jsa smáčen, vytahoval už z řeky mladíkovu mrtvolu. Tvář ubohého mládence byla bílá jak stěna. Ani poskvrný nebylo na ní, a otevřené oči hleděly jako živé. Jen klobouk mu scházel a pout, kterou jsem mu dal před odchodem.

Nešťastný hoch, byl tak hodný a tak mladý! — — —

Po chvíli našli také přívozníkovu pramici, vězřelci trochu níže při břehu v hustých vrbinách. Co v noci se událo, přívozník ani netušil. Tvrdil, že nikdo ho nebudil a že mládenec patrně sám o své ujmě vydal se na řeku.

Ani já, ani stárek, ani sto jiných lidí nepochybovalo o tom, že ubohý mladý muž stal se obětí vodníkovou. A zase tenkrát mluvílo se velmi mnoho o mostě a žalováno na pány, proč ho nebudují. Pouze pan otec, slyše pořáde jenom o vodníkovi, poněkud se pohněval a vždy nás zakřikoval, kdykoliv jsme se zabrali do své obvyklé rozprávky:

„Nechte hloupostí! Proč ustavičně jenom voláte ku každé nehodě vodníka? Žádný není, a kdyby nějaký byl, dávno byl by odtud už utekl nad vaším zlořečením. Neštěstí jest neštěstí a potkává člověka všude, kdy se mu namane, a nemá potřebí ku pomoci volati vodníkův. Pusťte z hlavy tu bláhovou pověru a mějte se na pozoru jen před vodou.“

Avšak my všickni, ačkoliv jsme mlčeli, přece jsme byli v duchu přesvědčeni, že vodník jest a že vlákal mysliveckého mládence do svých osidel. Uvažovali jsme, jaké asi rejdy s nebožákem pod vodou prováděl, než ho ponechal vlnám, a kde ve které myslí tkvěla ještě nějaká dávná pověst

o vodnicích, každá byla obnovena a čile poletovala od sluchu k sluchu.

Spokojenost moje touto nešťastnou příhodou zmizela. V Koceradech stále mne něco pálilo, i rozmýšlel jsem se již, mám-li se rozloučiti s tichou krajinou i s přívětivým mlýnem a hledati si jinde práce a štěstí. Byl jsem na vahách, mám-li jíti čili nic. Snad bych tam byl konečně ještě zůstal, ale za nedlouho opět stalo se něco, co mne pak ihned vypudilo nejen z Kocerad, ale i ze všech českých krajův. —

Asi měsíc později, právě v nejlepších žních, rozstonalo se mlynářovi dítko. Jednou večer, už hodně za tmy, pan otec přišel za mnou do mlýnice, smutně kývl na mne a pravil:

„Jakáz pomoc, mládku, musíte jít na Komorní Hrádek pro lékaře. Nevím sice, pomůže-li, ale budeme aspoň spokojenější. Jděte hned a vezměte si naši loďku. Pospěšte si, než lékař ulehne. Za malou hodinku můžete s ním býtí tady.“

Prisvědčil jsem ochotně a obrátil se hned vyplnit jeho rozkaz.

V tom okamžiku, sotva dechu popadaje, prášek vpadl do mlýnice; byl bled a všecek vyděšen.

„Na jezu jest vodník!“ vypravil ze sebe namáhavě a zapotácel se strachem.

„Mlč, kluku!“ pan otec zlostně vykřikl. „Chceš zase poblázniti mlýn?“

Potom hned se obrátil ke stárkovi a zavolal na něho zhurta:

„Přineste mi pušku — brzo! A vy jděte!“ dodal ke muř. Nezbyvalo mi než abych šel.

Nevím ani, jak jsem se dostal ze dvora k řece k onomu místu, kde byla mlynářova loďka. Ale tam jsem se zastavil. Jakási tajemná moc, snad veliká bázeň spoutala moje nohy, že jsem se nemohl ani hnouti. Myslil jsem nejinak, než že v prvé minutě, jakmile vsednu na loďku, vodník hned sáhne

po mně svou mokrou, studenou, nepřemožitelnou rukou. Vzpomínal jsem si na rozmanité modlitby a na rozličná zaklínání, kterých jsem před tím věděl množství, ale v té chvíli nemohl jsem si vzpomenouti na nic.

Stál jsem tak několik minut i chvíl jsem se po všem těle. Nevěděl jsem si rady, co mám počítí. Před sebou viděl jsem neodvratnou smrt, a přece rozkaz mlynářův, povinnost jíti chorému dítěti pro lékařskou pomoc, na kteréž službě snad také závisel život lidský, zdržovala mne mocně, že jsem se neobrátil a neutekl.

Utéci — věru takovou babou přece jsem nechtěl býti, ačkoliv se přiznávám, že tehdy jsem nebyl mužem. Avšak uvidíte, že přece o minutu později jsem byl největší babou, jaká kdy žila pod sluncem — — —

Měsíc nesvítil, ale noc nebyla příliš tmava; osvěcovaly ji tisícové bílé hvězdy, jimiž temná obloha byla všecka jako pokropena. Od východu dul malý větřík a chladil můj rozpálený obličej, který byl zalit úzkostlivým potem. Nízké keře na břehu šuměly. Voda mírně šplounala. Mlýn hučel a rychle klapal.

V městečku bylo již ticho a pusto, jen v některých nízkých oknech světélko ještě mrkalo — —

Pojednou ozvaly se blízko za mnou tiché, spěšné kročeje — — —

Otrásl jsem se a zaražen uskočil stranou. Lekal jsem se již každého zvuku i vysoké trávy, když se kývla přede mnou. Ani dítě nemělo by tolik úzkosti jako tehdy já, dorostlý muž — — —

Obestíraly mne až mrákoty. Před očima viděl jsem ustavičně toliko malého sehnutého mužíka v dlouhém, cípatém kabátě, s jízlivýma očima a se zelenou bradou, jak po mně vztahuje ruce — — —

Dva kroky vedle mne kvapilo malé, asi desítileté děvčátko a neslo malou koněvku v ruce. Toho jsem se tak

zděsil. Pospíchalo přímým směrem k řece, patrně aby nabralo vody.

Poznal jsem je; bylo z nejbližšího domku, v němž ještě hořelo světlo.

Zachvěl jsem se až do hloubi duše a přece pocítil jsem při tom něco jako sobecké uspokojení a radost. Nehýbal jsem se ani, jen jsem nachýlil polekanou hlavu a hleděl za děckem.

„Vodník ji strhne do vody!“ pomyslal jsem si a nehýbal jsem se ani v té děsné chvíli — — —

A než jsem domyslil, holčička tlumeně, krátce vykřikla a už byla ve vodě — — —

Byl to hrozný, srdcelomný pohled! Několikrátě mávla jednou ručkou nad vodou, a v tom krátkém, křečovitém pohybu bylo znáti všecken její strach a dětské zoufalství.

Potom zmizela pod vodou bez památky i s koněvkou —

A já baba, já podlý tvor v mužské kůži a v mladém silném těle na to vše bez pohnutí jsem se díval! Viděli jste někdy většího bídníka? — — —

Mohl jsem učiniti pouze krok, vztáhnouti ruku a snadno vysvoboditi ubohé, nevinné dítě od předčasné smrti, avšak bláhová, nesmyslná pověra ve vodníka držela mne jako v kleštích. Báł jsem se přistoupiti k vodě, poněvadž jsem neomylně věřil, že by mne vodník stáhl i s děvčátkem k sobě — — —

Najednou jsem sebou trhl. Na druhé straně za mlýnem bouchla střelná rána; pan otec nejspíše vystřelil, ale nač a proč, netušil jsem. To mne poněkud vzbudilo z mého vyděšení.

Vzchopil jsem se, vskočil do loďky a odrazil k protějším břehu. Vesloval jsem vši silou, abych tam co nejdříve dospěl. V té chvíli skorem všecken strach o život už se mne spádl.

„Vodník má již svou kořist,“ pomyslal jsem si, „cesta jest volna — — —“

Když jsem byl asi v polou řeky, uslyšel jsem za sebou hlasité volání.

„Kačko! Kačko!“ ozývalo se se břehu tónem mírně káravým. A hned zase zvučněji a hněvivěji:

„Kačko! Kačko!“

Byla to dívčina matka, která nejspíše nemohla se dočkat dceřina návratu.

Dech zatajil se mi ve zúžených prsou. Shýbl jsem jen hlavu, opřel usilovně vesla do vody a za několik vteřin byl jsem na protějším břehu.

Když asi po půlhodině jsem se vracel s lékařem, byl na břehu již hlouček lidí, všickni ze mlýna a několik z městečka. Utopená dívčina ležela na břehu ve trávě a v útlé ruce držela pevně stisknutou svoji koněvku.

Nepromluvil jsem ani slova, nemohl jsem se dívat na mladičkou vodníkovu oběť. Obrátil jsem se a šel do mlýna. Teprve za dlouhou chvíli ostatní přišli za mnou, a každý zamkle se chápal svého díla.

„Mládku,“ pravil ke mně potom stárek, „to již nebyl vodník, který strhl to nešťastné dítě do vody. Pan otec vodníka zastřelil —“

Upřel jsem na mluvčího překvapeně a tázavě oči. Nerozuměl jsem, co řekl.

Stárek se usmál.

„Byla to vydra. Hledte, jsme sice již staří na léta, ale přece ještě nedospěli na rozum. Ba právě, byli jsme blázni!“

Nemohl jsem ani odpovědět. Odvrátil jsem se od stárka, aby nespozoroval mého mocného pohnutí, které svou zprávou ve mně způsobil.

Po půlnoci bylo mi dopřáno odpočinku, i odešel jsem ihned na lůžko a plakal jsem tam usedavě až do rána. Ano, plakal jsem pro to malé děvčátko, které zahynulo před máma očima, aniž jsem se pokusil mu přispěti — —

Nazejtří svázal jsem do uzlu svoje věci a odešel ze mlýna. Nic mne tam nezdrželo. Svědomí mne pánilo a tlačilo. Nikde nemohl jsem najít pokoj. Kdekoliv šuměla řeka nebo potok, kdekoliv klapal mlýn, kde jsem zahlédl olšové a vrbové houšty, podrostlé bílým velkokvětým svlačcem, všude zmocnila se mne úzkostlivá vzpomínka na Koceřady a na poslední noc, kterou jsem tam strávil.

Ani již nevím, kde všude jsem bloudil. Nespokojenost poháněla mne stále dál a dále, s místa na místo, pryč ze známých domácích krajův. Prošel jsem Rakousy, pak Štýrsko a konečně ocitl jsem se až v Pulji. Přijal jsem tam práci v loděnici, a v městském víru poněkud se mi ulevilo.

O dvě léta později stal jsem se plavcem. Ostatek už znáte. Jenom tohoto jediného tajemství až dosud jste neznali. Skrýval jsem je obezřele na dně svých vzpomínek a teprve dnes po dlouhých letech odhodlal jsem se svěřiti je ústům.

Nu, jak se vám líbí povídka z mé vzdálené české vlasti? — —

VIII.

MOŘSKÁ PĀNNA.

VYPRÁVJE PITACCO DI GIORGIO.

(1887.)

Nyní snad už nikdo nevěříte v mořské panny, v ty kouzelné bytosti s tělem zpola dívčím a zpola rybím. Jejich podivný zjev neplaší již mladých námořnických hlav, v nichž rok od roku narůstá nový rozum; teď plaveckou mysl zaujme leda panna, běžající o dvou nohách po suché zemi, panna bez rybího ohonu a s hovornými ústy, která sice někdy také se koupává v moři, domnívá-li se, že jí nikdo nevidí, avšak přespává přece jen vždy pod málo čarovnou, lidskou střechou a živí se obyčejnými pokrmy, již docela nic čarovnými.

Avšak za mého mládí, před třiceti, před dvaceti pěti lety bylo jinak. Tehdy i nejstarší plavci nezvratně věřili v mořské panny, a všickni, i nejmladší byli by přísahali na smrt, že tu vodní bytost spatřili již nejméně stokrát sotva několik kroků před sebou.

Také já jsem ji mnohokráté vídal, a byl bych se do krve potýkal s tím, kdo by mi byl řekl, že lhu nebo že jsem si spletl rozum.

Povím vám příběh, jak jsem mořskou pannu naposledy spatřil. Vodník, o kterém nám přítel náš Venceslao Vincitore včera vypravoval, zasluhuje, abychom si také vzpomněli na jeho mořskou družku dříve, než na oba úplně zapomeneme. Nyní, když už nemáme před jejich mocí žádného strachu, můžeme si o nich povídati a jejich kouskům do syta se nasmáti, aniž se nám odmění za to svojí pomstou.

Bylo mi již bezmála třicet let, když mne Itálie pojednou omrzela. Nemilá příhoda přinutila mne, že jsem dal

domácímu kraji s Bohem. Žil jsem od té doby stále v Livorně a měl jsem v pevném úmyslu zůstat tam až do smrti, poněvadž mne tam připoutávala různolící Orsola, dcerka prodavačky ryb na velikém tržišti. Ale v poslední chvíli, právě když jsem chtěl s Orsolou se oženiti, vlezl mi do lásky kozel s břitvou a s mýdlem.

Úlisný holič Secadanari, kterému všechno město neříkalo jinak než „Lucertola“, t. j. ještěrka, zalichotil se mé nevěstě, a já jsem ostrouhal kolečka.

Chlap lstivá a špatná! Byl sice o patnácte let starší než já, ale měl za to krámek na hlavní ulici a dva mosazné talíře nad ním. Orsola dala u výběru přednost vyleštěným plechovým talířům a zamilované srdce moje osiřelo — — —

Avšak stalo se dobře tak pro mne i dobře tak na holiče; za rok po svatbě Orsola mu utekla s jakýmsi krejčím, a když jsem o tom později doslechl, modlil jsem se upřímně za to, že prozřetelnost mne neučinila jejím mužem.

Nicméně zůstal jsem už věren zlaté svobodě, a pranic mne netíží myšlénka, že teď jsem starým mládencem, který nemá rodiny a jehož srdce pro vždy vyprahlo. Jsem jako stará liška: spálím-li se v něčem, spálím se zajisté jenom jednou. Jest to chvalitebná vlastnost, které nemálo si vážím, třeba by se nelíbila mladíkům a ženám.

Když tedy jsem byl holičem přemožen a Orsolou oklamán, opustil jsem bez dlouhého prodlévání Livorno se smutným předsevzetím, že zajdu utlumit své bolesti někam až do nejvzdálenějšího kouta světa. Kráčel jsem bez valného rozmyslu tam, kam mne nohy nesly.

Netrvalo dlouho, a donesly mne již na rakouskou půdu, leč tam odhodlanost do dalekých cest znenáhla mne opouštěla. Slunce cestou zostra pražilo do mé nešťastné hlavy, a tak pomalu skorem všechna zoufalost a tesklivost z ní se vykouřila.

Obcházel jsem teprve zátoku Terstskou, a již nechtělo se mi valně dále. Uvázl jsem tedy tam, kde nyní jest Miramare. —

Bylo to roku 1856 v měsíci březnu, kdy slunce již pálí jako oheň a kdy přece venku v sadech a ve vinicích není nic, čím toulavý dobrodruh by si zapudil hlad a žízeň. Tenkráté právě počínali stavěti nádherný zámek Miramare pro arcivévodu Maxmiliána, jenž v tom čase byl velitelem rakouského válečného loďstva. Najímali hojně dělníkův, i dostal jsem tam ihned práci.

Chopil jsem se jí oběma rukama; nebyl jsem jako mnozí pobudové, kteří se pořádnému zaměstnání vyhýbají a kteří ustavičně se omlouvají jedinou myšlénkou, že by překáželi pilnějším.

V onom čase arci Miramare nebylo ještě ničím, ba nemělo ani nynějšího jména. Kdo míst oněch neviděl po několik let, potom jich téměř ani nepoznal. Dříve tam byl nevládný, odlehlý mořský břeh, a na něm jednak nízký suchoparný porost, jednak tvrdá, holá skála. A nyní, jak víte, jest tam stkvělý zámek o třech patrech s mohutnou čtyrhannou věží, celičkový z bílých istrianských vápencových kvádrův, které na slunci se lesknou, až zrak přechází.

Před zámkem jest přístav a nad ním rozsáhlé zahrady, plné klikatých pěšinek, plné stromův i květin a plné vůně. Pomyslím-li na to vše, mimoděk vzpomínám si na báchorky z dětských let.

Byl jsem zaměstnán na lodici, která dopravovala k budově stavivo, a měl jsem se při tom dobře. Plat měl jsem lepší než před tím v Itálii, a představení moji nakládali se mnou vlídně, jako s každým jiným svědomitým pracovníkem. Líbilo se mi tam nemálo, a přál jsem si, aby stavba se protáhla hodně dlouho, aspoň tak, až bych si dobyl slušné úspory, o níž jsem již v prvých dnech počínal sprádati plány ve své hlavě a na kterou jsem si pořídil pevný sáček.

Pracoval jsem s chutí a těšil se vždy na večer, kdy několik druhů scházelo se se mnou na příkré, skalnaté výspě u moře, odkudž jsme pohlíželi na bělavý, zamlžený Terst na levo nebo na rozsáhlou, modravou pláň vodní před sebou, a vypravovali si o rozmanitých krajích, které kdo viděl, a o událostech, kterých kdo zažil, právě tak, jako nyní si vypravujeme na své „Viole“.

Bylo nám volno a blaze v oněch chvílích odpočinku za příjemného soumraku, kdy západ stápl se v červánkách, kdy moře lehounce šplounalo, kdy tichý vánek chladil naše skráně a kdy tráva, zvlhlá večerní rosou, voněla pod námi. Ano, tehdy zdálo se nám, že vše vůkol nás, vzduch, země i voda dýše spokojeností a mírem, a často teprve až o půlnoci jsme odcházeli na svoje lůžka.

Jednoho krásného měsíčního večera, tuším, že v červnu, seděli jsme jako obyčejně na vysokém břehu a poslouchali starého plavce, který nám vypravoval o bitvách námořních. Vzduch ani se nepohnul, rovina mořská ztišena a jako zrcadlo uhlazena se leskla, a s hůry pohlíželo na nás temnomodré nebe svýma nesčíslnýma hvězdnatýma očima.

Většina dělníků spala již v nedalekém prkenném domku. Z jeho zadního rohu zaznívala vesele česká píseň jakéhosi zahradníka, který k nám přišel nedávno před tím z tvé vlasti, Venceslao Vincitore. Pamatuji si zcela dobře, jak ustavičně si opakoval:

„Šla Nanyňka do zelí, do zelí — — —“

Tu z nenadání ozvaly se za námi spěšné kroky a hned přistoupil k nám plavec Fabio Delbianco. Byl všecek vzrušen a udýchán. Kývl na nás s tajemným posuňkem rukou a rychle řekl:

„Hoši, nechte řeči a honem pojdte se podívat. Na druhé straně za stavenišťem mořská panna koupe se v moři. Jest ji viděti téměř jako ve dne. Pojdte už, pojdte!“

„Bláhovče!“ odpovídal mu někdo s nedůvěrou. „Nejspíše nepokojná plískavice provádí po dobré večeri kratochvíli.“

„Plískavice nemá ani vlasův ani rukou, můj milý Tomáši,“ Delbianco hájil svoji novinu. „A mořská panna, kterou jsem právě viděl, má vlasy černé jako uhel a ruce bílé jako sníh. Podíval jsem se dobře, nežli jsem k vám přišel, a nejsem bláznem.“

„Nu — což, a má-li také rybí ocas?“ otázal se jiný trochu zvědavě a trochu žertem. Ostatní jsme hleděli na plavce a byli jsme na rozpacích.

„Ovšem že má, dlouhý a štíhlý, a pořád jím mává ve vodě. A proč se vyptáváte? Vstaňte a pojdte se přesvědčit vlastníma očima, jest to sotva pět set krokův odtud. Jediným pohledem více se dovíte, než ode mne mnohými otázkami.“

Vstali jsme tudíž a žertující o mořských pannách, šli jsme za plavcem.

Když jsme minuli staveniště, pokynul nám, abychom byli tiši. Potom nás dovedl kousek dále na místo, kde břeh byl rozryt ostrými a strmými skalisky.

Chovali jsme se přesně dle Fabiova rozkazu a sotva jsme se odvážili dýchat. Nejenom zvědavost, ale také jakýsi zvláštní cit pověřivého rozechvění zmocňoval se nás všech. Mlčeli jsme a dychtivě čekali věci, které v té chvíli se měly udáti před naším zrakem.

Fabio Delbianco vyvedl nás konečně na jednu příkrou skálu a potom beze slova ukázal dolů do moře a změřil nás sebevědomým pohledem.

Právě před námi asi sto krokův ode břehu nějaké bílé tělo nepohnutě leželo na hladkém povrchu mořském. Jasná záře měsíčná padala na ně plným světlým proudem. Postřehli jsme v ní vše a zachvěli se úžasem.

Mořská panna! — — —

Ano, byla to ona! Viděli jsme ji ležící naznak na vodě, jakoby odpočívala nebo spala. Její obličej byl bílý, a všickni tušili jsme v něm mladistvou dívčí krásu; s hlavy splývaly jí roztáhle do vody dlouhé, temné vlasy. Ruce oblé a dlouhé ležely bez pohnutí podle těla. Viděli jsme také její hrdlo a svůdný oval ňader, která se zdála býti utvořena ze stříbra nebo utkána z měsíčního jasu. Od vlasův až po pás vše na ní oslňovalo poněkud stlumenou bělostí. Avšak dále tělo vybíhalo ve tmavý, zúžený rybí ocas teprve na konci zase rozšířený —

Pohlíželi jsme několik minut na ten podivný plovoucí předmět před sebou beze slova a ani se nehýbajíce. Bylať všecka pozornost naše uchváčena nevidaným úkazem, jenž byl každému zcela novým, i tomu, který před tím tvrdil, že viděl mořskou pannu již nejméně tisíckrát ve svém životě.

Teprve po chvíli někdo odvážil se vysloviti pochybnost a pravil:

„Žena to jest, toť jisto. Avšak ani se nehýbe. Možná, že to nějaká žena z okolí, která utonula koupajíc se v moři. Já v mořské panny nevěřím! Pojďme pro loďku a podívejme se na ni z blízka.“

Někdo se přidával k jeho náhledu, ale přece nikdo se nehýbal, a každý jenom upjatě hleděl před sebe na zvláštní divadlo.

Pojednou mořská panna se pohnula. Pozorovali jsme, jakoby se otřásla. Pak štíhlý ocas zvolna se kýval na pravo a na levo, jen jako ve hře.

Tak uběhlo zase několik minut, a my jsme provázeli každý ten pohyb překvapenýma očima a s myslí stále napjatější.

Náhle ocas mořské panny zvedl se nad vodní povrch, pak mrskl prudce do moře, až voda daleko a s hukotem se rozstříkla, a než jsme se nadáli, panna již stála ve vodě.

V té chvíli viděli jsme jen hlavu, pokrytou hustými, černými vlasy, pak ramena i ruce až po lokty a polovinu ňader. Ostatek těla ukryt byl pod vodou, jejíž povrch se šefil a rozbíhal v lesklých kotoučích na všechny strany.

Byli jsme u vytržení nad tím kouzelným mořským zjevem. Zvláštní cit, částečně příšerný a částečně lahodný, uchvacoval při tom naše mysli. Leč nebáli jsme se, neboť nás bylo asi deset mužův, a v podobných případech jenom samota člověka nejvíce léká.

Mořská panna počala svůj rej. Plovala chvilkami do kola, zastavovala se opět bez pohnutí, lehala celou svou délkou na vodu, nebo zvedala ruce nad hlavu, spínala je a řítla se veškerým tělem do vlnek mořských. Několik vteřin byla pod vodou, načež opět vynikla nad povrch, vždy asi deset kroků dále od místa, kde se potopila.

Hra její trvala dosti dlouho; kdy se začala nevím, ale my jsme ji pozorovali již skorem hodinu a dosud nezachtělo se jí přestati.

Konečně Fabio Delbianco učinil našemu divadlu konec. Když mořská panna se přiblížila skorem až k samé skále, na jejímž vrcholu jsme stáli, zvedl kámen, a než jsme mohli zabrániti, hodil jej do vody.

Kámen dopadl s hlučným žblunknutím asi tři kroky vedle záhadné vodní bytosti.

Mořská panna mávla oběma rukama do výše, a z úst ozval se jí tlumený výkřik, v němž nebylo sice žádného slova, ale bylo přece z něho patrné něco jako pláč, úzkost a zděšení. A než jsme se nadáli, byla pod vodou a už se neukázala. Slyšeli jsme sice po několika okamžicích zrovna pod skalou, kam nebylo lze dohlednouti, tiché šplíchnutí, jakoby někdo zase z vody se vynořoval, avšak nemohli jsme se dopátrati, co bylo toho příčinou.

Čekali jsme ještě asi čtvrt hodiny, a když už všude bylo úplné ticho, vrátili jsme se domů a s nemalým vzrušením ulehli ku spánku.

Nazejtří arci nemluvílo se mezi námi o ničem jiném než o mořské panně a o jejích šprýmech, které prováděla v noci před našima zrakoma. Po práci pak, sotva soumrak padl na zemi a na moře, byli jsem už zase na skále a čekali, zjeví-li se nám opět mořská panna čili nic.

Tehdy neukázala se, podobně nadarmo jsme jí očekávali i druhého večera.

Teprve třetí noci, když už jsme se domnívali, že jí zase neuvidíme, přiběhl Fabio Delbianco se zprávou, že mořská panna opět se koupe.

Kvapili jsme ovšem bez meškání ku břehu a s námi všichni dělníci, kteří ještě nespali a kteří minule mořské panny neviděli.

Byl pozdní večer a zase jasný, vlažný a tichý. Světlo měsíčné linulo se s hůry ve stkvělých, bílých paprscích. Hvězdy v tom jasu jakoby shasínaly, a nejmenší z nich, zdálo se, docela přestaly svítiti. Moře bylo hladké a naproti měsíci ostře se třpytilo. Všechn břeh, kamkoli bylo lze dohlédnouti, stápl se v měsíčné záři, a podobalo se, že jest jemně posypán jinovatkou nebo bělavým popelem. Ale bylo teplo a vonný vzduch, nasycený zápachem rozmariny a vadnoucích trav, zdál se býti protkán jedním směrem lesknoucími se vlákny, která byla průhledna a tenounká jako pavučiny. Vše bylo klidné a úplně světlé, jenom stín, kde byl jaký, byl tím temnější a podobal se tmavému otvoru.

Mořská panna byla v nejlepším skotačení, a ačkoliv jsme jí byli velmi na blízku a mnozí dosti hlasitě vyslovovali svůj obdiv, přece nás nepostřehla. Proháněla se jako předešle na vodě, potápěla se, odpočívala a občas zvedla nad vodní povrch dlouhý ocas a pokaždé jím hlučně švihla do moře.

Dívali jsme se zase asi hodinu, až pojednou v moři ne-daleko mořské panny něco žblunklo, a ona, tiše zakvílic, pro tu noc zmizela.

Něco ji zaplašilo, mnili někteří, avšak já, stoje po straně Fabia Delbianca, zpozoroval jsem, jak mávl rukou k moři. A zdálo se mi, že mu z té ruky opět vyletěl kámen.

„Proč jsi ji zahnal?“ otázal jsem se Fabia a obrátil se k němu.

„Koho?“

„Mořskou pannu.“

„Jak bych ji zahnal, vždyť jsem byl tich jako ryba,“ řekl nevrle.

„Ano, avšak viděl jsem, jak jsi na ni něco hodil do moře jako předešle, nejspíše kámen. Proč nám kazíš tak pěknou podívanou?“

„Co tě napadá, ani rukou jsem nehnul! Nevím, proč bych ji plašil, když i já rád se dívám.“ odpověděl úsečně a šel za ostatními, kteří se již rozcházeli hovoříce o tom, co právě viděli.

Od té doby vídali jsme mořskou pannu pravidelně vždy každý třetí den. vlastně každý třetí večer. Čekali jsme na ni na skále i tehdy, když už měsíc ani nesvítil, i spokojovali jsme se tím, postřehli-li jsme v temnu večerním její obrysy a naslouchali jejímu čilému šplíchání.

Od onoho večera, když jsme ji podruhé pozorovali, hlídal jsem obezřele Fabia Delbianca, hodí-li zase do moře kámen čili nic. Avšak také on bedlivě mne pozoroval a po všechn čas, co jsme byli diváky, ani rukou nepohnul, teprve ku konci vždy si utočil a zapálil cigaretu.

Ale ani ta okolnost na pohled nepatrná mi neušla. Poznal jsem, že pokaždé, jakmile se objevil plamének jeho zápalky, mořská panna ukončila rejdní a zmizela jako obyčejně pod příkrým skaliskem. Byl jsem přesvědčen, že Fabio ji světélkem svým opět zúmyslně plaší a odhání.

Vytykal jsem mu to, ale on mne krátce odbyl řka, že by bylo velmi nesmyslné, kdyby si pro tu mořskou potvoru nemohl ani po libosti zakouřiti. Ostatně prý mu můžeme býti povděční za to, že nás na mořskou pannu upozornil, a komu kouření jeho není po chuti, nechť ani na ni se nedívá a zůstane ležet ve svém pelechu.

Tak chodili jsme se dívat na vodní ten zjev už asi čtyři neděle. Tmavé noci zatím minuly, a měsíc opět svítil celou svou tvář.

V posledních dnech býval s námi divákem také mladý stavitel Kristian Lončar, který řídil jednu část stavby. Když o mořské panně poprvé zaslechl, dal se do smíchu a řekl nám, že všickni, staří a mladí, jsme dokonale blázni. Slíbil, že nás o tom přesvědčí, jakmile se mu nahodí k tomu první příležitost, a že také zažene mořské panně choutky plésti nám chlapům pošetilý rozum.

Když tedy mořská panna opět jako obyčejně se ukázala, vzal si dva muže, odešel ke staveništi zpět, sedl tam na malou lodičku a opatrně plul podle břehu až ku skaliskům.

Čekali jsme se zatajeným dechem, jak asi výprava jeho se vydaří.

Avšak mořská panna, když se jí přiblížil asi na sto krokův, rychle ponořila se do vody a byla ta tam.

Kristian Lončar poručil veslovati spěšně k onomu místu, kde zmizela. Ohledal tam dlouhou tyčí hlubinu mořskou, a když ničeho nenalezl, zaměřil rovným směrem ku skaliskům. Avšak sotva že loďka se přiblížila k prvnímu kolmému výběžku, kámen jako hlava veliký sřítíl se prudce vedle samé loďky do vody. Zastříkal stavitele i oba průvodce jeho hlučnou slanou sprchou, až všickni vykřikli leknutím a překvapením.

Mladý stavitel za nedlouho se vzpamatoval a zlostně zahuboval.

„Chyťte ji! Chyťte ji!“ volal pak na nás nahoru na skálu. „Někdo zde jistě jest a hodil na nás veliký kámen. Avšak počkej, dostaneme tě!“

My všickni jsme se rozběhli po skaliskách, a Kristian Lončar se svýma dvěma muži vyskočil z ložky a prohledával proti nám.

Leč všechno pátrání bylo marno. Nenašli jsme pranic než chomáč mořské trávy a několik bílých kostic sepiových, ležících na břehu. Byli jsme přesvědčeni, že jsme dobře prohledávali a že jsme ve skalách neminuli ani jediné skuliny; proto nezdar náš byl tím podivnější a záhadnější. Konečně uhonění a upachtění i rozehvělejší než kdy jindy vrátili jsme se domů.

Stavitel ještě asi dvakráte nebo třikráte později díval se s námi, ale připlouti k mořské panně na ložce již se nepokoušel. Za to dával si bedlivý pozor na místo, kde pravidelně zmizela, a nejdnou za dne pečlivě si je obhlédal.

Mořská panna totiž zjevovala se nám jako obyčejně dále. Domněnka naše, že pokus stavitelův na dobro ji zapudil, byla mylná. Patrně dbala jeho nástrah velmi málo a spoléhala úplně na svoji obratnost a chytrost, kterou osvědčila dostatečně již poprvé.

Kristian Lončar spřádal nejspíše proti ní nějaký nový plán. Nemluvil o ní s námi skorem nic, ačkoliv vždy byl mezi námi, toliko jednou, když mořská panna zvláště byla bujna i směla, a když každý úd její bylo zřetelně viděti v měsíčním světle, pravil podrážděn:

„Myslil jsem s počátku, že jest to snad nějaká ryba. Ale jest to opravdu žena, obyčejná pozemská žena a žádná panna mořská! Kdybych nebyl rozhodně přesvědčen, že zabiju člověka, střílil bych po ní! Avšak doufám, že nás nebude dlouho klamati. Jsem jist, že ji už co nevidět uchvátím!“

Mluvil to pevně i opravdově, avšak my jsme mu nevěřili. Naopak, od toho večera, co ji nadarmo honil, byli

jsme tím více utvrzeni ve víře, že to mořská panna jest, a že by bylo pro něho a snad i pro nás všechny lépe, kdyby ji raději nechal na pokoji a nedráždil jí proti nám, aby pak za to nám nějak se nevymstila.

Jednoho pozdního večera byli jsme jako obyčejně všickni shromážděni na skále a pohlíželi dolů k moři, kde mořská panna zase poskytovala našim očím zajímavé podívané. Také stavitel Kristian Lončar byl mezi námi, avšak toho dne neměl téměř ani stání. Ohlížel se chvílemi na všechny strany, a kdykoliv pohlédl na mořskou pannu, vždy se pohrdavě usmál.

Asi po půlhodinném dívání nepozorovaně se vytratil z naší společnosti. Zahlédl jsem, jak jen nedůvěřivě se ohlédl po nás a pak rychle chvátal ke staveništi; leč domníval jsem se, že se nasytil po vůli nočního divadla a že jde spat.

Avšak za malou chvílku odcházel zase jiný divák, poté hned opět jiný, a za čtvrt hodiny odstranilo se jich nepozorovaně asi deset, ačkoliv jindy všickni vytrvali vždy až do konce.

Poznal jsem hned, že jsou srozuměni se stavitelem a že se zabývají nějakým úmyslem, který patrně se týkal mořské panny. Byl jsem proto nemálo roztržit i zvědav a ostražitě se rozhlížel na všechny strany.

Ale nepostřehl jsem pranic nápadného. Kromě našeho hloučku nespatriil jsem nikde ani človíčka a vůbec nic živého, než mořskou pannu, laškující na vodě.

Bylo všude úplně ticho. Mořská pláň byla rovna i klidna, vzduch nepohnut, a na ospalou zemi padala mdlá záře měsíce. Jehož pravá polovina v několika posledních nocích poznenáhla zmizela.

Někdo tiše prohodil, že za čtyři nebo za pět dní noci již budou tmavé, a že nebude mořskou pannu viděti tak jasně jako za svitu měsíčního.

„Stavitel slíbil, že ji uchvátí,“ ozval se někdo na tu poznámku, „neučiní-li tak nyní, dokud večery jsou světlé, pak věru bude mu počkati do nového měsíce. Avšak on počká! A myslím, že měsíc několikrát se mu vysměje, nežli se pánovi podaří mořskou pannu dostatí. Tací mladí lidé ničemu nevěří a mnoho mluví. Arci, řeč se mluví, ale skutek utek’!“

„I jen ho nech!“ promluvil opět jiný. „Co nám po tom? Co si upeče, to si sní! Má-li dosti odvahy, nechť si ji honí. Já aspoň nechtěl bych ji pronásledovati, ba ani hoditi po ní kamenem, jak učinil tuto Fabio Delbianco. Proč bych něčemu ubližoval, co mi nepřekáží a co mi neškodí?“

Fabio Delbianco lhotejně pohodil hlavou, usmál se a zapálil si cigaretu.

Uhodl jsem že mořská panna, jakmile spatří zažehnutou zápalku, bez prodlení zmizí, a také tomu bylo tak. Ponořila se rychle do tmavého moře a již ani na okamžik neukázala se. Bylo nepochybné, že té noci už jí nevidíme.

Dívali jsme se ještě asi minutu na moře, kde se popotíla, načež zvolna jsme se obraceli k odchodu do svého prkenného stavení.

Ale v té chvíli nesrozumitelné hlasy několika mužův ozvaly se pod skalou, a mezi nimi zavznělo pronikavé volání a pokorné prosby.

„Ach, gospodinové dobří,“ bylo odtamtud slyšeti mladý, svěží hlas ženský, „pusťte mne, prosím! Ničeho jsem vám neučinila zlého, koupala jsem se jen v moři, nechte mne jíti domů! Proč mne chytáte?“

„Aj, holubičko mořská!“ ozýval se zvučný hlas Kristiana Lončara. „Ty žes nám neučinila ničeho zlého? Arci, na štěstí dosud neučinila, ale chtěla jsi učiniti a byla bys bezpochyby učinila! Nepamatuješ se již, jak jsi nás chtěla před nedávnem zabiti na těchto místech balvanem?“

*

„Nechtěla jsem vám ublížiti. Bála jsem se vás, i chtěla jsem vás jen odstrašiti, byste mne nepronásledovali. Věřte! Ach, pusťte mne, pusťte mne, prosím vás!“

„Však nepustíme! Nejsme dětmi, abychom ti hned věřili. Bez příčiny jsi se nekoupávala a nás neklamala už přes měsíc na těchto místech! Až se dovíme, co tě sem lákalo nebo nutilo, pak buď pustíme, buď nepustíme, podle toho, co jsi měla při tom v úmyslu. A odkud jsi, panno mořská — haha!“

„Z nedaleka odtud, z vesničky tam za svaahem. Nechte mne jít, gospodine!“

„Hle, a proč jsi se nekoupala tam u vás? Mysím, že tam máte vodu stejně teplou jako zde i stejně slanou, a že také ani tam nebylo ti potřebí obávati se žralokův. A bez důležitého úmyslu zajisté nebyla bys zjevovala tolikerým mužským očím svoje mladé, ženské vnady. A či jsi?“

„Můj otec jest rybářem. Jmenuje se Teodoro Smoquina, a mnozí z vašich lidí ho znají — optejte se! Zhyne strachem, nepřijdu-li mu dnes domů.“

„Neboj se, nezhyne! Tací staří rybáři hned neumírají strachem. Dáme mu třeba věděti, že jsi u nás, ale dnes už z návratu tvého nebude nic. Musíš se vyspati za naším zámkem. A teď pojď!“

Dívka ještě chvíli bědovala i úpěnlivě prosila, avšak stavitel odpovídal jí jen žertem nebo smíchem a pobízel jí k spěchu. Při tom napomínal svoje druhy, by dávali na ni bedlivý pozor, aby jim neupláchla jako poprvé.

Za malou chvílku vystoupil se svými společníky ze skalisek k nám. Teprve nyní bylo nám možno mořskou pannu doibre si obhlédnouti a ukojiti svoji zvědavost.

Byla to mladá, statná dívka jiskrných zrakův a smělého vzezření. Ačkoliv prosila, bylo přece v jejím vzezření patrnó něco jako zášť a vzdor. Bylo jí asi dvacet let, a její

paže i vůbec všechny údy byly skorem tak mohutny, jakoby byla mužem. Ale byla přece jen hezkou ženou.

Byla oděna tenkým přiléhajícím živůtkem z bílé vlněné látky a starou tmavou suknicí. Hlavu měla nepokrytu a nohy bosé. Z vlasův i ze suknice tekla jí ještě voda v malých potůčkách, a úzký živůtek lepil se jí na bujně, pružné tělo.

Jeden muž, který šel podle ní, s posměšnými posuňky nesl staré veslo, obalené kusem jakési šcedé plachty; to byl její rybí ocas, když byla ještě mořskou pannou — — —

„Znáte někdo tuto dívku?“ otázal se Kristian Lončar, když jsme průvod jeho obstoupili. „Dovolává se mnohých známostí mezi vámi —“

„Fabio Delbianco mne zná! Mne i mého otce!“ hlásila se hned dívka.

Stavitel volal Fabia, ale toho mezi námi nebylo. Teprve nyní jsem si vzpomněl, jak v onom okamžiku, když jsme zaslechli, že dívka jest chycena, Fabio vyskočil a úprkem utíkal zpět ku staveništi. Leč hrubě jsem si toho nevšiml.

V té chvíli s oné strany zavzněl pokřik a hovor. Někdo odtamtud volal na nás:

„Pojďte sem! Chytili jsme podloudníky! Starého Teodora Smoquinu a jeho bratra Pavla! Dostali jsme ptáčky i s jejich lodkou a se zbožím!“

Dívka sotva že zaslechla ta slova, vykřikla pronikavě a chtěla utíkat. Avšak mužové vrhli se za ní a pevně ji zadrželi.

Byla to zvláštní náhoda: tam postihli a chytili podloudníka Teodora Smoquinu, a zde, v téže chvíli uchvátili jeho záhadnou dceru! —

Můžete si pomyslit, jaký byl tehdy poprask v Miramare. Teprve pozdě v noci dostali jsme se na lůžka, a i na těch ještě dlouho ozýval se hovor. Všechna událost a jmenovitě zjevy mořské panny v posledních nocích rázem se nám objasnily.

Starý Teodoro Smoquina byl podloudníkem a ve spolku se svým bratrem tajně dovážel na barce rozmanité zboží z Itálie do Rakouska a naopak. Mohl sice přistati již někde na blízku Benátek, které tehdy právě náležely ještě Rakousku, ale on vážil cestu raději až do zátoky Terstské, kde byl domovem a kde zboží jeho dostávalo se většího odbytu. Kromě toho blíže Benátek břeh všecek se hemžil celními strážníky, kdežto v zátocě Terstské byl už mnohem bezpečnější.

Jmenovitě okolí Miramare bylo v příčině té dosti bezpečno, neboť celníky ani nenapadlo, že by podloudníci se mohli odvážiti tam, kde bylo plno lidí zaměstnaných při stavbě zámku. A přece se odvážili a dosti dlouho se jim dařilo. Dcerka podloudníková Marietta byla jim vydatnou pomocnicí. Mezitím co na jedné straně upoutávala svým zjevem pozornost všech bdících mužův, otec její a strýc přistali pokojně na druhé straně za staveništěm a odnesli propašované předměty směrem ku Tržiči nebo ku Gradišce.

Tehdy ne jeden z nás byl vyléčen z pověry v mořské panny, i smáli jsme se ještě na lůžkách bláhovosti, s jakou jsme v ně věřili.

Naše mořská panna Marietta byla s oběma podloudníky zavřena přes noc v nevelké prkenné boudě, kam se ukládalo rozmanité stavební nářadí. Z rána všickni tři měli býti vydáni úřadům. Zatím ustanoveno několik mužův, aby bděli přes noc u dveří jejich dřevěného vězení.

K službě té hlásil se také dobrovolně Fabio Delbianco. Všiml jsem si ho dobře toho večera: prve byl velmi rozechvěn a polekán; za to později, když byl ustanoven za strážce, se rozvesclil a neustále pokřikoval do boudy na vězně a častoval je posměšnými vtipy.

Nazejtří ráno čekalo na nás jiné a věru nemalé překvapení. Naši milí zajatci, naše milá mořská panna s oběma muži zmizela z dřevěné boudy.

Pátráno hned, kdy asi se to stalo a kdo byl v té době hlídačem. Strážcové tvrdili, že Fabio Delbianco. Ohlíželi se tedy všude po něm, avšak i on, ptáček, byl ten tam. Nejspíše, ano, docela jistě ulétl s podloudníky a s mladou podloudnicí, která mu patrně někdy před tím již odloudila srdce. —

Potom také jsme si vysvětlili podivné Fabiovo počínání. Uhodli jsme, proč vždy za dívčina vodního rejdní házel do vody kamení nebo proč rozsvěcoval zápalky; dával tak Mariettě znamení, kdy může již ukončiti svoji plaveckou hru. Byl zajisté s podloudníky spolčen a pomáhal jim tak všemožně ku zdaru.

Pátrali jsme sice po uprchlých, jak jsme mohli, ale bez výsledku. Jakoby je bylo moře pohltilo. Byli z oné krajiny, znali tak každý kout, každý úkryt. Upláchli nám šťastně a z dálky jistě se nám vysmáli. —

Také mladý stavitel, když vše to rozvázil, zasmál se srdečně a řekl:

„I necht' si jdou! Marietta jest hezká dívka, i bylo by škoda, kdyby své mládí poskvnila vězením. Také Fabio Delbianco kromě té zrady jest dobrý chlap. Snad případ tento bude jim pro budoucnost stálou výstrahou i pokynem, aby byli živi poctivě, jak se sluší. Necht' tedy jdou s pokojem a — necht' jsou šťastni!“

IX.

ŘUŘÁTKA.

VYPRÁVUJE GIUSEPPE SPONGIA.

(1887.)

Kdybych byl pánem, slavil bych letos na zimu svoje padesáté narozeniny a přijímal bych také od pánův okázalá blahopřání. Ale poněvadž jsem toliko prostým plavcem, není ovšem ani pomyslení na slávu, a svůj půlstoletý život uzavru leda tím, že si dopřeji dosyta vína, bude-li jaké. Vám pak zajisté nikomu ani na mysl nepadne, byste mi odříkávali dojemná přání a přinesli mi dárky a kytice.

Ba! Jest to tak velmi dobře nalíčeno, že jsem chud a prost jako chaluha mořská, neboť mám velmi měkké srdce. Nedovedl bych po pansku přijímati poklony a naslouchati srdcervoucím řečem a rozplakal bych se při takových příležitostech bezpochyby jako malý kluk. Aspoň tak myslím; nezkusil jsem toho, neboť až dosud po celý můj život nikdo mi ještě nepřál. —

Avšak co na tom! Svými padesáti lety věru bych se nechlubil jako spíše tím, co jsem za tu dobu viděl a čeho všeho zažil. Tím mohl bych se pyšniti i před zkušeným sluchem. Věřte mi, že jest málo starých plavců, kteří užili tolik plavby a uviděli tolik rozmanitých končin světa jako já, Giuseppe Spongia, kuchař na parníčku „Viole“.

Od svého desátého roku neustále jsem na moři, což jest příčinou, že jsem se naučil lépe vlásti vařečkou než pérem. Jsem, hoši, ze staré školy, kde ještě neučilo se čísti. Kniha a péro za mého mládí zdály se býti pro chudé dítě malicherností a přepychem. Ostatně takových učeností jsem do té chvíle zhruba ani nepotřeboval. Na čtení nemám kdy,

a každou loď, kde kdy jakou spatřím, hned z daleka poznám, aniž mi jest nutno zpytovatí nápis na jejích bocích. Nelituji tedy, že jsem se neučil mudrcem.

Jsem sice na „Viole“, co doby služební se týče, nejmladším členem vaší družiny a doufám, že také co nejdříve budu první, který z vás kapitánovi uteče, ale řeknu směle, že nikdo jste nezažil tolika rozličných dobrodružství, tolika kratochvil, i tolika psot jako já. Mám tedy aspoň nějakou příčinu, abych nebyl všude spokojen a abych si vybíral.

Za svých čtyřicet plaveckých let byl jsem už nejméně na padesáti všelikých lodích ve službě a z těch nejméně na dvaceti kuchařem. Jest to arci zaměstnání nepřilíš plavecké a bohužel podceňované, avšak dobrý kuchař na lodi jest zrovna tak důležit jako dobrá plachta, dobré veslo nebo příznivé povětrí.

„Čistota půl zdraví,“ říká se, a věru mohlo by „Dobrý kuchař půl plaveckého zdaru“ býti také vhodným příslovím. A vždyť všichni sloužíte jen pro to sousto, kterým živíte buď sebe nebo také svoje ženy a děti.

Už ani dobře nevím, kde všude jsem byl námořníkem a kde kuchařem. Mnohé lodi již dávno vytratily se mi z paměti, čehož opravdu neželím. Zapamatoval jsem si pouze některé, kde jsem byl jakž tak spokojen a které mne přivábily na delší dobu než na rok na svoji palubu.

Ovšem někdy jsem byl nucen i proti své vůli zachovati některé dosti dlouhou věrnost, když jsme totiž byli na dalekých cestách, odkudž nebylo jiného návratu; vykonal jsem, přátelé, již několikráte cestu kolem světa a přece chodím pořádě po svých nohou a také mluvím jenom svým jazykem.

Abyste mohli posouditi, kde a jaké lodi kdysi se honosily mými neocenitelnými službami, povím vám jenom několik jmen, která zajisté všickni dobře znáte. Byl jsem na italské „Amelii“, „Romě“ a „Orsu“, na anglickém „Eardsonu“, „Calypse“ a „Siamu“, na francouzském „Imperialu“

a „Auroře“, na ruské „Nadeždě“, na řeckém „Constantinu“, na norské „Nanně“, na rakouském „Progressu“, „Verbanu“, „Titanii“, „Achilu“, „Ettoru“ a Bůh sám ví ještě na jakých jiných, jejichž jména mi lámou jazyk.

Přečasto si vzpomínám na svoji dobrou nebožku matku, která mne jako malé klouče ve zlosti vždycky posílávala tam, kde pepř roste; jistě chuděrka netušila, že se tam dostanu ve svém potulném životě několikráte a že přece pokaždé se vrátím odtamtud živ a se zdravými údy, ačkoli nejednou mi hrozila opravdová pohroma způsobem všelijakým.

Avšak na žádné lodi nesloužil jsem tak dlouho jako na italském obchodním parníku „Lucanu“, který jsem opustil jediné proto, že kapitán mi předpisoval jinou úpravu jídel, než jaká už po dvacet pět let byla uznána za nejlepší v mé kuchařské hlavě. To mne dohřálo, i pomyslil jsem si: Když já se nepletu do tvého kapitánského umění, proč ty chceš mítí o kuchařství lepší rozum než já? Neboť na lodích jsou chvilé, kdy i přísný kapitán musí mlčky poslouchati kuchaře, poněvadž nemá jeho rozumu. A rozumíš-li, kapitáne, lépe polévce a makaronům, vař si sám! —

Ale nechci vám déle vypravovati, jak jsem s „Lucana“ odcházel, poněvadž bych se při tom nejspíše znovu dopálil a stropil bych vám nadarmo trochu křiku. Ačkoliv mám srdce měkké jako máslo, přece ve zlosti vždy musím křičet. Povím vám raději o jednom podivném plavčíkovi, se kterým jsem na „Lucanu“ sloužil, o plavčíkovi, který byl veliký jako hora, silný jako dub, zarostlý jako medvěd a při tom citlivý jako matka k svému prvnímu dítěti.

Stanovisko našeho parníku „Lucana“ bylo v Livorně. Odtamtud jsme podnikali dlouhé obchodní cesty veškerým Středozezemním mořem: do Tunisu, do Alexandrie, do Cařihradu, ano i Černým mořem do Oděsy a do Simferopolu, a vozili jsme vše, co jenom páchlo dobrým obchodem.

Do služeb „Lucana“ jsem se dostal divnou náhodou. Parník se zastavil v Neapoli, kdež jsem právě před tím ztratil práci, i hledal jsem nového zaměstnání. Jest tomu deset nebo jedenácte let. Abych řekl pravdu, vybíral jsem si, ačkoliv jsem už neměl ani penízku v kapse. Nechtěl jsem totiž státi se ničím jiným než zase kuchařem, a rozumí se, že takových služeb není v žádném přístavě nazbyt.

V tom čase zakotvil tam „Lucano“ a měl hned v prvé noci nepřítjemnou nehodu, že ztratil dva muže. Kuchař upil se mu do smrti, a jeden plavec byl zabit v pračce.

Sháněli tedy za oba mrtvé náhradu; parník vydával se na dalekou cestu, i nebylo jim možno obejít se bez jiných dvou mužův, zvláště bez kuchaře. Tak tedy jsem opět dostal práci v lodní kuchyni, na palubu pak byl přijat jakýsi Filippo Caligaris, o kterém vám chci vypravovati malou povídku, totiž příběh, jak jsem jej viděl na vlastní oči.

Jak už jsem se zmínil, Filippo Caligaris byl podivný člověk. Byl starým vdovcem, kterému před patnácti lety zemřela žena i dítě, a on zůstal ve světě bez rodiny. Po jednou po dlouhém čase, po celičkých patnácti letech nevyšlovně se mu zastesklo, i toužil a vzdychal po nějakém předmětu, ku kterému by mohl přilnouti oživujícím srdcem.

Radili jsme mu, aby se oženil, a někteří žertem i do opravdy mu vypravovali o nevěstách s krásou nebo s věnem.

Avšak milý náš Filippo Caligaris vrtěl hlavou a říkal rozpačitě:

„Ženu — to nikoli! Nedostal bych takové, jaké bych si přál. Ošklivé nechci, a mladá i pěkná mne, chlapa pomalu již padesátníka, věru si nevezme. A pak, co s mladou ženou, nemohu-li ji plaviti s sebou? Darmo bych si ji vzal pro choutky jiným mužům. Lásky ženské a blaženosti manželské nasytit jsem se již až po krk, po tom nikdy nezatoužím. Chtěl bych raději dítě. Ach, kéž bych měl dítě, kéž by mi byl zůstal můj malý, zlatý Luigi!“

A kdykoliv svoje úvahy a vzpomínky takto skončil, pokaždé slzel a odcházel stranou, kde by nebylo viděti jeho pohnutí.

Někteří námořníci se mu smáli; někteří s ním cítili a litovali ho, že jest tak úplně opuštěn a že nemá ničeho, o co by se mohlo s důvěrou opřítí jeho stárnoucí srdce.

V takových chvílích mnozí námořníci chovali se k němu velmi šetrně a nepronásledovali ho svými žerty a vtipy, k nimž dostali choutky hned prvního dne, když přišel na loď. Musím podotknouti, že, jak bývá mezi plavci obecným zvykem, překřtili také brzo našeho Filippa Caligara. Říkali mu „tatík Dattero“, neboť on, kdykoliv si mohl opatřiti zásobu datlí, výhradně se živil tímto sladkým ovocem.

Představte si, jak asi vypadalo, když tento muž slzel; tento muž, který byl šest stop vysoký, s obličejem zarostlým hustými vousy a s plecemi tak mohutnými, že moje ruce nedostačily by jej objati — a plakal! A přece viděli jsme ho dosti zhusta, jak se díval zamženými očima někam do dálky, nebo jak potají si stíral slzu, kanoucí mu po opálené tváři.

Tušili jsme při tom vždy, že zajisté se mu zzelelo jeho opuštěnosti a že by nesmírně rád něco uchopil do svalnatých rukou a něžně i vroucně přitiskl ku své roztoužené hrudi. — —

Tehdy přávali jsme mu ústraní a nevyrušovali ho z dumavých myšlének. Avšak sotva že poněkud okrál, hned nalezlo se dosti lehkomyšlníkův, kteří tatíkovi Datterovi zpívali pohnutlivé písničky, aby ho dojali, nebo připomínali mu, jak smutné as jest na světě živoření, nemá-li člověk žádného tvora, k němuž by mohl přilnouti s upřímnou láskou.

S počátku Filippo Caligaris byl mně zvláště nakloněn, jelikož jsem s ním byl nejmladším členem mužstva na parníku. To již v první chvíli nás sblížilo. Proto zhusta vyhledával mé společnosti, sedával vedle mne třebaš hodinu nebo

dvě a spokojil se vždy tím, řekl-li „dobrý den“ nebo „dnes máme příznivé povětrí“. Po všechnu ostatní chvíli mlčel, a já také, poněvadž jsem obyčejně nevěděl, co mluvit.

Jednou však, když tak dosti dlouhou dobu zase po mém boku mlčky seděl, zvedl ke mně mírné oči, díval se mi minutu do obličeje a pak se zeptal tichým hlasem:

„Jsi-li pak, příteli Giuseppe Spongio, také ženat?“

„Mám ženu,“ řekl jsem mu, a myslím, že jsem se ani nezačervenal při té lži.

Filippo Caligaris chvílku přemýšlel, načež dotazoval se mne dále.

„Ženu — ano! Avšak to není ještě vše. A máš-li také děti?“

„Mám pět dětí, bratře, pět! Velká to starost pro moje bedra —“

„Což starost! Péče o děti jest vždycky sladká. Však bys se staral rád i o deset — nenaříkej, človče šťastný!“ řekl zajímkavě a odešel utřít si někam pokradmu své slzy.

Od té chvíle byl ke mně již mnohem sdílnější a prokazoval mi všemožně svoji úctu a ochotnou přízeň. Avšak jakmile se dověděl, že jsem ho obelhal, uzavřel přede mnou svůj jazyk jako na zámek a vyhledal si nového důvěrníka. Tomu pak svěřoval svoje tužby a svoje vzdechy tak dlouho, dokud se mu nevysmál, nebo dokud si neztropil z něho nový notný žert. Obrátil se od něho smutně a pátral po jiném, koho by mohl obmyslit svou důvěrou.

Tak poznenáhla vystřídal všechny námořníky na „Lucanu“, až konečně začal zase znovu u mne. Tentokráte neutíkal jsem se ke lžím a snažil se zavděčiti se mu opravdovou nepokrytou důvěrou. Shodli jsme se dobře a brzo z nás byli nerozluční přátelé. Ovšem, hodili jsme se k sobě výborně: Filippo Caligaris byl starý vdovec a já starý mládenec, což, domnívám se, v podstatě jest stejně protivno ženským myslím.

Konečně veliká změna udála se s tatíkem Datterem. Jeho strádání pojednou šťastně se skončilo, nalezl předmět svých dlouhých tužeb a přání.

Arci, trochu divný předmět, až mužstvo parníku div si nevysmálo plíc z jeho nápadu. Avšak přítel můj byl blažen, byl vesel a usmíval se. Nový, utěšenější život rázem otevřel se před ním.

Poslechněte, jak se to stalo.

Vypravovali jsme se z Livorna na novou plavbu. Večer před odplutím většina plavců byla v městě, aby co možná nejvíce se nasýtla hlučných radovánek; věděli dobře, že od toho dne všickni musí holdovati několikaměsíčnímu postu.

Já jsem se vrátil na loď se soumrakem, ale nechtělo se mi spáti. Usedl jsem si tedy na předě parníku a přemýšlel o rozličných věcech, nejvíce o cestě, kterou jsme měli před sebou.

Byl líbezný večer ku konci března. V té době již lépe se přemýšlí a odpočívá na ztichlé palubě pod širým nebem než v dusných útrokách parníku, kde duní vytápěný stroj a kde páchne dehet. Bylo dosti temno, neboť měsíc v oněch dnech nesvítil. Předě mnou na jedné straně zvučelo hlučné město, mrkající mnohými drobnými světly; na straně druhé rovina mořská prostírala se do daleka a ztrácela se ve tmách. Dole v moři, při samé stěně parníku, honilo se nesčíslné množství malinkých rybiček, jejichž štihlé boky se blýskaly jako zelenavé jiskry. Kdykoliv některá se vymrškla nad vodu, světélko hned shaslo, ale sotva že opět se dotkla mořského živlu, znovu zaplálo zvýšeným jasem. Někde v městě hodiny byly desátou, odjinud z dálky bylo slyšeti písknutí vlaku.

V tu chvíli zalomozily schůdky, spuštěné s parníku na nábreží, a někdo vstoupil na palubu. Podivil jsem se, že některý plavec tak brzo se vrací.

Obrátil jsem se, abych viděl, kdo přišel, i poznal jsem svého velikého přítele Filippa Caligara, jak stál pod svítlnou a pozorně prohlížel nějaký předmět, zaobalený v šátku. Po chvílce opět zvedl hlavu a rozhlížel se po palubě.

„Koho hledáš, starý brachu?“ zvolal jsem na něho ze svého koutu.

„Ty to, Giuseppe Spongio? Dobře, že tě nalézám, ohlížel jsem se právě po tobě.“

„Máš nějakou novinu? Proč jsi nezůstal ještě v městě s ostatními plavci?“

„Nebyl jsem ani s nimi. Pro starou hlavu noční toulky již nejsou. Jsem dnes šťasten.“

„A proč?“

„Něco si nesu —“

„Ano, vidím, také už jsem se chtěl otázati, co tak něžně jsi prohlížel prve pod svítlnou. Nalezl jsi něco vzácného, nebo tě někdo panský podaroval? Co to máš v šátku?“

„Slepici, bratře, slepici, strakatou, s pěknýma očkama a s červeným hřebínkem —“

„Slepici — probůh, a prosím tě, kdes ji vzal? Snad jsi jí nechytal s cikány?“

„Nikoli, koupil jsem si ji za peníz poctivý. A čemu při tom se divíš?“

„Co se slepicí na lodi? Anebo chceš, abych ti ji uvařil? Uvařím, hochu, je-li mlada, bude s makarony dobra —“

„Co myslíš, Giuseppe Spongio, příteli, uvařit! Spíše mlsný jazyk bych si upálil! Věz, že nekoupil jsem si slepice k snědku, nýbrž pro potěchu a pro radost, které jsem dosud marně hledal. Ach, pořádě něco scházelo mému starému srdci a mé starostlivé péči! Slepice chce sedět.“

„Tedy kvočna? Prosím tě, Filippe Caligare, což opravdu jsi nenalezl jiného předmětu lásky své? Proč jsi nekoupil si psa, nebo kočky, nebo ptáka, který zpívá?“

„Nesu si také osm vajec a zejtra slepici nasadím. Budu zajisté z ní mítí větší radost než ze psa, nebo z kočky, nebo ze ptáka, který zpívá. Proto jsem tě právě hledal. příteli Giuseppe Spongio, abych se sdílel s tebou o svoji radost a abych tě zároveň požádal o malou pomoc. Snad neodepřeš?“

„Mluv, brachu starý! Pro tvoji strakatou slepici s pěknýma očkama a s červeným hřebínkem, pro tvoji potěchu a radost, která chce sedět, učiním všechno! Toť víš, že ničeho neodepru!“

„Vím, že někde ve skladišti máš nějakou starou posadu na drůbež. Předešle viděl jsem dvě, v nichž jsi měl kachny a kuřata pro kapitánův stůl. Máš-li některou z nich prázdnou, půjč mi ji pro moji slepici. Udělám jí tam hnízdo a zejtra požádám kapitána, aby mi dovolil umístiti ji na palubě.“

„Inu, jak chceš! Mám posad několik, a ráno si vyber, která se ti bude líbit.“

„Děkuji ti, bratře! Hned ráno slepici nasadím. Ach, ani nedovedeš si pomyslit, jak se těším na kuřátka! Nikoli jako na pamlsek pro svoje hrdlo — Bůh chraň! Ale těším se, až se vylíhnou, jak budou vesele tíkati, jak klovti, jak čile běhati a jak útulně se schovávati pod kvočnu. Vidiš, příteli zlatý, nyní pojednou se mi zdá, že už nejsem ve světě tak sám a tak opuštěn jako dříve a že mám aspoň něco, oč jsem povinen se starati a nad čím bdíti —“

Zasmál jsem se potichu těm podivným slovům svého přítele.

„A máš-li pro slepici také zrní?“ otázal jsem se po malé přestávce.

„Zrní nemám. Chtěl jsem sice koupiti zásobu, ale nedostal jsem ho již, koupil jsem slepici až večer, a v té chvíli skoro všechny obchody byly zavřeny. Nu což, slepice příliš si nevybírám! Pochutná si také dobře na mých datlích, na mém chlebě, na mé rýži a na mých makaronech. Naleznu-li někde ve přístavě pro ni něco lepšího, koupím jí

*

milerád. Zatím budu s ní se dělit o svůj oběd. Ale masa jí nedám, slyšel jsem, že slepicím nesvědčí.“

Mluvili jsme ještě dlouho do noci o slepici, o vejcích a o budoucích kuřátkách. Přítel můj Filippo Caligaris byl všecek vzrušen, a zdálo se, že omladl. Snil o té malé pernaté havěti jako mladík o krásné dívce, k níž přilnulo jeho srdce. Stále se usmíval a hovořil nejrozmanitější něžné nemyšly, z nichž každý, kdo by ho dobře neznal, právem by se domníval, že v jeho vlasaté a vousaté hlavě všechno není v pořádku.

Krátce řečeno, náš námořník zamiloval si svoji kvočnu a již v první chvíli se radoval, že tužby jeho budou vyplněny v kuřátkách.

Té noci ani jsme si nešli lehnout do svých lodních brlohův. Zůstali jsme na přídě na čerstvém vzduchu, který páchl mořskou vodou, a nad námi prostírala se vysoká klenba nebes, temnomodrá a bez mráčku, plná mihotavých jisker a jiskřiček.

Lehl jsem si na podlahu, a Filippo Caligaris seděl vedle mne, drže slepici v šátku na klíně. Když v hovoru našem nastala přestávka, oči se mi klížily, i počal jsem dřímati.

Avšak můj druh té noci nedopřál mi odpočinku. Hnedle mne tahal za ruku, jakoby si byl vzpomněl na nějakou důležitou událost.

„Poslechni, příteli,“ rychle pravil ke mně, „sedíme spolu již několik hodin, držím slepici v rukou, a ještě jsi jí ani neviděl. Podívej se!“

Rozhrnul na polo šátek, rozžehl zápalku a opatrně svítil na svůj poklad.

Zvedl jsem s nevelkou chutí hlavu, jen abych mu učinil po vůli.

Slepice nejspíše také již spala, ale při ostrém světle otevřela rychle oči a hned sebou na všechny strany škubala a křičela. Patrně ani jí nebylo vytržení ze sna příjemno.

Byla to docela obyčejná strakatá slepice, ani zvláště krásna, ani zvláště oškliva, taková, jakých tisíce běhají po selských dvorech. Avšak láska jest slepa, proto zamilovanému příteli se líbila jako nic jiného na světě. Pozoroval jsem, jak něžně a vroucně utkvival očima na její černošedé chocholce a na nepatrném, trochu odřeném hřebínku. Tehdy i já jsem si pomyslil, že Caligaris jest blázen.

Teprve když jsem ho upozornil, že není dobře slepici bouřiti a že by jí tak snadno mohla zajíti chuť seděti na vejcích, uposlechl a dal jí pokoj. Zakryl ji zase pečlivě šátkem, ale přece ani na minutu jí nedal z rukou. Mně pak ještě až do jitřního šera bylo poslouchati stkvělé plány, kterými si kreslil budoucnost.

A nyní mi řekněte, viděli jste již někdy chlapa podivnějšího ?

Hned časně ráno, jakmile kapitán se probudil, tatík Dattero si vyprosil od něho dovolení, aby směl kvočnu ubytovati v posadě na palubě, kde by nikomu nepřekážela.

Přinesl jsem mu tedy příhodnou klec, on v ní urobil pohodlné hnízdo a postavil ji do kouta vedle mé špižírny, kde by byla chráněna před větrem, před deštěm a před jakýmkoliv úrazem. Potom vložil do posady osm vajec a pustil na ně slavnostně kvočnu.

Ta chvilku se točila kolem nich a kvokala, načež si sedla na ně.

Obličej Caligarův, jako bronz rudý sluncem a povětrností, zazářil radostí. Oči se mu leskly, brvy se chvěly, tváře sálaly ohněm. Seděl na bobku u posady a nevímal si ničeho vůkol než své kvočny, která se trásla strachem nevědouc, co dále zamýšlí s ní podniknouti. Nejspíše ani dosti málo nerozuměla jeho sladkým slovům, kterými ji

obsypával, ani úsměvům jeho širokých tváří a lahodným pohledům, které mu zářily z očí.

Ubohá kvočna! Šťastný Filippo Caligaris! —

Co bylo pak smíchu a žertů po veškerém parníku! Od kapitána až do posledního plavce každý věděl nějaký vtip a otíral se jím, kde mohl, o Caligara. Někteří kokrhali, někteří krákorali a někteří zpívali z brusu nové písničky o jeho kvočně, neboť, jak známo, příležitost činí zloděje, a podobně příležitost i z lidí jinak docela obyčejných činí básníky.

Avšak můj přítel toho všeho pranic nedbal, leda že se nevinně usmál. Všecky myšlenky jeho byly v těch dnech daleky pozemských věcí a tonuly v nebi, které spatřoval v proutěné posadě. I když měl službu a kdy tedy byl upoután na jiné místo, neustále ohlížel se k mé špižárně, za níž se skrývalo jeho bohatství, stydlivě zacloněné starou houní. A sotva že služba jeho se skončila, už tam byl a obezřele nazdvíhoval cíp pokryvky a díval se do vnitř třeba celou hodinu, zapomínaje při tom na vše ostatní, co se dělo vůkol, ano i na jídlo, na pití a na kouření.

Na to, aby kvočna netrpěla hladu a ničeho nestrádala, arci nezapomněl. Několikrát za den donášel jí čerstvé vody a ze svých obědů vybíral jí nejlepší sousta. Často také bylo ho viděti, jak jí krájí na tenké proužky svoje nejchutnější datle. Zvláště makarony byly jí pochoutkou, i spolykala jich tolik, že obyčejně na Caligara nezbylo pranic.

Jednou, vida, jak opět všecken svůj díl rovnou cestou odnáší z kuchyně k posadě, chtěl jsem ho trochu poškádliti. Za chvilku jsem ho zavolal a zeptal jsem se ho na pohled lhostejně:

„Nu což, brate, jak ti dues chutnaly makarony? Připravil jsem je jiným způsobem.“

Můj přítel jen kývl hlavou a mlaskl si, jakoby měl ústa ještě plná laskomin.

„Dobře, Giuseppe, dobře mi chutnaly. Jsi výtečný kuchař, příteli. Už dávno jsem nejedl makaronů tak znamenitých. Těším se již na podruhé. Brzo-li nám je zase ustrojíš?“

„A jak chutnaly tvé kvočně?“ otázal jsem se pak se smíchem.

„Také výborně, nenechala ani jediného sousta. Eh, bratře, ty se mi, jak vidím, vysmíváš! Ale rád si utrhnu ten trošek pokrmu od úst, a utrhnu si ještě více, jen co budou kuřátka. Víš-li pak, že již zejtra budu prohlížeti vejce, jsou-li dobrá? Bude to již týden, co jsem slepici nasadil.“

Nazejtří tedy náš starostlivý námořník pozorně prohlížel obsah kvočnina hnízda, avšak týž den byl pro něho skutečně malým neštěstím. Zkoumaje obsah vajec proti slunci, našel, že jenom pět bylo dobrých, kdežto tři byla čista.

Filippo Caligaris byl všecek zamlklý a zarmoucen, jako by byl ztratil veliké bohatství. Část nadějí jeho už se nevyplnila. Teprve naše domluvy, že pět kuřátek mu také způsobí tolik potěšení jako osm, a bude-li to přece málo, že při příležitosti bude moci vychovati si jiná, poněkud ho upokojily a přivedly zase do obyčejné míry. Ale úplně spokojen přece nebyl.

Byli jsme zvědaví, co učiní s čistými vejci. Plavec, jakoby to četl na našich obličejích, nepromluvil ani slova a jedním rázem hodil je s paluby do moře. Avšak neušlo nám, že si hluboce vzdychl a jak se tvářil smutně jako o nějakém pohřbu.

Konečně po dalších čtrnácti dnech touhy a nedočkavosti pět malých hezkých kuřátek se vylihlo. Nejenom tatík Dattero byl nevášně šťasten, nýbrž i mnozí z nás měli z těch čilých, živých klubíček opravdovou radost a zanášeli je pokrmem. Tehdy ovšem cudná plena byla s klece odstraněna, a kuřátkům dopřáváno božího sluněčka, světla a tepla.

Jenom na noc Caligaris posadu vždy pečlivě zakrýval, aby spánek jeho miláčků nebyl ničím nepříjemným vyrušován.

V tom čase právě pluli jsme Černým mořem k Oděse. Všechna plavba mořem Středozezemním byla pokojna, až teprve Černé moře uvítalo naši loď nevládnou tváří a vichřicemi.

Sotva jsme minuli Bospor, už nás zajala bouře a zmítala námi jako malou kocábkou. Měli jsme mnoho práce a mnoho obav, ale na štěstí netrvalo to dlouho. Za dva dny vítr se utišil, mračna se rozprášila, déšť ustal, a slunce zase vysvitlo. Toliko rozpoutané moře zmítalo sebou neustále, jako by ani utišiti se nechtělo.

Arci, taková spousta vody, jestliže se rozproudí a rozzuří, nesnadno se udobří; trvá obyčejně čtyři, pět dní, než zase nabude klidu a než povrch svůj srovná a uhladí.

Za tehdejší bouře Filippo Caligaris zakusil největších úzkostí. Klec s kvočnou a s kuřátky musil odnésti do kajuty, kdež byla tma a dusno. Snažil se svým chovancům připravit co možná největší pohodlí, ale což bylo platno! Zabalil-li je do šátku, hrozilo jim nebezpečí, že se zadusí; pustil-li je po kleci, kutálela se ubožátka při prudkém komíhání parníku sem tam jako kuličky. A při tom pořáde se plašila a tíkala, div si nestrhala slabých hrdělek.

Proto náš starý druh s nesmírným potěšením pozdravil prvý záblesk slunce. A jak jenom povětrnost dovolila, hned vynesl z tmavého nitra lodi posadu a upevnil ji na zábradlí paluby, aby kuřátka po chuti mohla se nasytiti pohodou a baviti se pohledem na moře, které se pěnílo a vlnilo pod nimi.

Byl skorem ustavičně u nich. Zásoboval je potravou, hovořil k nim nejsladšími slovy, pozoroval jejich švitoření a bystré pobíhání a smál se, až mu oči slzely, jak kuřátka se snažila udržeti na tenounkých nožkách, když některá mohutná vlna opřela se do lodi a pokoušela se zvrátiti jejich rovnováhu.

Téhož dne po polednách Filippo Caligaris musil se rozloučiti na hodinu se svými mazlíčky, poněvadž byl zavolán k čerpadlu. Já v té chvíli jsem už chystal večeri, když jednou několik plavců na palubě dalo se do hlučného smíchu, a někdo odtamtud, kde byla posada s kvočnou a kuřátky, hlasitě zavolal:

„Tatíku Dattero — Caligare, kde jsi!? Honem sem pospěš! Někdo ti otevřel posadu a kuřátka ti uletěla do moře!“

Vyběhl jsem také z kuchyně, abych se přesvědčil, je-li tomu tak.

Bylo to pravda. Až jsem se ulekl té trapné skutečnosti. Zahlédl jsem kvočnu, pohazovanou vlnami, a jedno kuřátko, které právě se snášelo na slabých křídélkách za svou matkou do studeného, hltavého živlu. Ostatní kuřátka v tom víru již zmizela.

V té chvíli projela mi hlavou tesklivá otázka: Co tomu řekne Caligaris? —

Avšak můj přítel náhle přilétl jako střela a vytřeštěným zrakoma div nepohltil prázdné, smutné posady. Pak pohledl do hučícího, zpěněného moře a leknutím se zapotácel —

„Zastavte!“ vykřikl prosebně na kapitána a sepal ruce nad hlavou.

Kapitán jenom se usmál té bláhové žádosti. Ovšem, kdo by byl tak lehkomyšlný, aby zarážel velikou loď pro nepatrnou kvočnu a pro několik malých, téměř bezcenných kuřátek? —

Tatík Dattero již neprosil, neboť poznal, že by to bylo marno. Ale v nejbližší vteřině vyšvihl se na zábradlí a jediným odvážným skokem k našemu největšímu úzasu byl v moři —

Byla to hrozná podívaná na toho starého muže, jak se snažil dostihnouti místa, kde kuřátka jeho zmizela, a jak

při tom zápasil s burácejícími vlnami. Obličej jeho byl bledý na smrt, a v každém ryse zračilo se největší zoufalství. Vidím ho v duchu ještě dnes, jak vztyčoval zarostlou hlavu a pátral po vlnách, postřehne-li někde svoje miláčky.

Kapitán dal rozkaz, aby loď byla zastavena a poručil hoditi za Caligarem několik ochranných kotoučův.

Avšak on ani si jich nevšiml a nestaral se o vlastní zachránění. Spěl jenom tam, kde jeho blaho a útěcha se potopila.

Parník náš, ačkoliv se zastavoval, přece zatím poskočil o kus cesty v před, a náš nešťastný druh zůstal asi dvě stě kroků za námi. Viděli jsme, jak už dostihl místa, kam prve kvočna s kuřátky slétla, a jak ještě chvílku se udržoval na vlnách.

Najednou vztyčil pravici nad hlavu. Něco v ní držel. Ale při tom vykřikl tak pronikavě, tak zoufale a bolestně, až se nám zúžil dech v prsou.

A hned po té stáhl ruku zase zpět — a zmizel pod vodou.

V okamžiku následujícím měli jsme již bárku spuštěnu na moři a pluli chvatně za ním.

Nenalezli jsme ho již, ač jsme dlouho pátrali. Vylovili jsme jenom utopenou kvočnu a jedno kuřátko, také mrtvé.

Když jsme je přinesli na palubu, kapitán zasmušile podíval se na ně a na krátko se zamyslíl. Potom se rozhlédl po rozvlněném moři a pravil hlasem nad obyčej měkkým a srdečným :

„Marné hledání! Vlny nám ho již nevydají zpět. Vraťte mu kvočnu i kuřátko, nechť těší se po smrti tím, čeho zlý osud mu nedopřál v životě.“

X.

DÍTĚ.

VYPRÁVUJE GIULIANO BORRI.

(1888.)

Narodil jsem se v Terstu. Bylo to právě ve chvíli, když pohřeb se smutnou hudbou ubíral se podle oken našeho malého domku v ulici nedaleko přístavu. Slýchal jsem o tom častokrát za svého mládí, a pokaždé bylo mi do pláče, když byla řeč o mé matce.

Ach té truchlivé doby bolesti a želu! V té hodině rodička má umírala, a otec bled a něm skláněl se nad naším lůžkem nevěda, má-li slzeti nad dokonávající matkou, nad sebou, nade mnou nebo vůbec nad neštěstím naší malé rodiny.

Tehdy nikdo mi neprorokoval šťastného ani spokojeného žití, a nad mojí malou, křiklavou hlavou sprádaný byly sousedy a sousedkami nejrozmanitější osudy, jen žádný dobrý. Okolnosti, za jakých jsem se stal občanem Terstským, byly pověrečným myslím všech našich známých příliš významny, aby z toho neosnovaly věštby o mé budoucnosti, v níž mi byl nejčastěji určován krátký život.

Ale jako na posměch všem pověrečným domněnkám rostl jsem jako z vody a byl brzo nejčipernějším Terstským kloučetem, které od rána do večera naplňovalo křikem a dováděním všechny ulice starého města, ony úzké, nerovné ulice s těsnými domy, vrzajícími dřevěnými schody a visutými okenicemi, kdež dnes jest vše dosud takové, jako bývalo před padesáti lety, kdy Terst byl ještě malým a neúhledným městem. A než kdo se nadál, přerostl jsem svého otce o hlavu.

Teprve potom, jak se zdálo, list se obrátil, a proroctví bab o mém neštěstí pojednou se vyplňovalo. Z čista jasna padlo na mne a již se nespustilo mých kroků.

Řeknu vám krátce, co to bylo.

Zamiloval jsem si malou zpěvačku Bianku Impasturovou, která každého večera obcházela se svým strýcem, starým houslistou, hostince Terstské zpívajíc. Znal ji všecek Terst, a každý nazýval ji nejinak než „Rosignuolo“, ačkoliv zpěv její ani z daleka nebylo lze přirovnati k pěni slavičímu. Bylo to spíše tedy jméno posměšné, ale nic naplat, mne lákalo, a vše, co souviselo s Biankou Impasturovou, mne okouzlovalo. Ač mi bylo již skorem dvacet pět let, byla to přece teprve moje prvá láska, i nedivte se tedy, že jsem se dokonale zbláznil.

Moji známí brzo uhodli, co jest příčinou mých náhlých tužeb a zádumčivých vzdechův, i vysmívali se mi proto při každé příležitosti. Také brzo mne pokřtili zpěvaččinou přezývkou „Rosignuolo“ a pokřikovali na mne tak zejména na nejživějších ulicích pro moji zlost a pro kratochvíli mimojdoucích.

Avšak nic naplat. Láska moje k hostinské pěvkyni rostla při každém spatření jejích lákavých tváří a učinila mne otrokem jejích vrtochův. Asi rok plouhal jsem se den co den za ní do noci po hostincích, žárle při tom na každého hostě, který o Bianku jenom okem zavadil, a obáváje se, aby mi snad někdo zpěvného klenotu mého neodloudil.

Až do svého dvacátého čtvrtého roku jsem byl plavcem a přicházel jsem do svého rodiště jenom třikrát nebo čtyřikrát za rok, a to vždy toliko na kratičký čas. Než od té doby, co jsem Bianku spatřil, nechtělo se mi už z Tersta. Nechal jsem plavectví plavectvím a stal se dělníkem ve přístavním skladišti jednoho kupce. Avšak několikrát hrozil mi výhostem, když jsem mu od nejpilnější práce utekl do města hledat svého bezkřídlého slavička.

Konečně už se mi zdálo, že se zadusím láskou, i umínil jsem si připoutati k životu svému život Biančin stůj co stůj.

Když jsem řekl dívce, že se chci brzo s ní oženit, padla mi kolem krku a div mne neusmrtila nekonečnými polibky. Byl jsem zpit její láskou a při tom pohnut jako baba.

Od Bianky šel jsem rovnou cestou domů ke svému otci a chvějícím se hlasem oznámil mu svůj úmysl oženiti se co nejdříve, a žádal jsem ho, by mi odevzdal můj dědičný podíl.

Otec podíval se na mne, jakoby pranic nebyl překvapen.

„A koho si vezmeš?“ otázal se pak svým drsným, lhostejným způsobem.

„Bianku Impasturovou —“

„Bianku Impasturovou — kdo to jest? Či? Neznám —“

„Jest zpěvačkou, otče.“

„Ach ovšem, Rosignuolo, už vím! Slyšel jsem také nejednou o tom, ale moje stará lebka nechtěla věřiti takovým tlachům. Každému jsem říkal, že můj Giuliano s tou poběhlíci se nezasnoubí nikdy — a přece! Zastával jsem se vinníka, ať! A jaký chceš ode mne, člověče, podíl?“

„Podíl po své matce. Co zbylo po ní, vím, že náleží také mně —“

„Tvoje matka byla bohata poctivostí, šlechetností a bolestmi. Kromě toho měla také tebe. Její poctivost, šlechetnost i utrpení ulétly s ní na věčnost, toliko tys po ní zůstal. Jsi svým pánem, dělej si tedy, co dělej. Jiného nezbylo.“

„A což podíl od tebe, otče? Ten mi nenáleží? Máš domek —“

„Ano, domek, ale ten jest můj. Jeho pánem jsem já sám a ani jediného kamene neodevzdám z něho tvým nerozumným choutkám, buď ujištěn. Bolí mne, že jsem nucen tak učiniti. Ostříhal jsem jej čistý pro tebe a pro tvoji ženu, kterou už v duchu jsem viděl tichou, srdečnou a počestnou

po tvém boku, nikoli pak pro rozpustilou zpěvačku v hospodách, která jest na posměch lidem. Ano, postarám se také hned, aby toto moje malé bohatství v případě, že bych brzo zavřel na vždy sestarané oči, přišlo do hodnějších a vděčnějších rukou.“

Nevím, byla-li to lítost nebo hněv, co mne pudilo od otcova domku. Byla to nejspíše směsice obou těch citův. Šel jsem zrovna zase ke své nevěstě, která mne uvítala hned otázkou, jak jsem pořídil.

Styděl jsem se za svůj neúspěch, proto jsem jí vše zapřel a vymyslel si lež. Řekl jsem, že otec souhlasí se sňatkem a že domek v brzku prodá a pak mi díl můj bez odporu odevzdá.

Bianka byla spokojena, objala mne zase s veselým úsměvem, a za několik neděl po tom slavili jsme svatbu. Snad skutečně ani nepostřehla, že mého otce na svatbě mezi hosty nebylo, nevím. Víím pouze, že se mi nezminila o něm, až teprve po svatbě, když chtěla. abychom navštívili otce, kterého téměř ani neznala.

Avšak našel jsem nějakou výmluvu, že jsme nešli nikam. Byla srozuměna a zase po některou dobu na otce mého ani nevzpomněla.

Po svatbě bydlil jsem s Biankou a jejím strýcem v jejich starém bytě. Ale za čtrnácte dní měl jsem už libánek až po krk. Z malého slavička vyklubal se rychle malý drak s jednou sice hlavou, ale s neunavným jazykem.

Bianka byla vzorem rozmařilosti, hašteřivosti, nepořádku a vůbec všech oněch vlastností, kterými ženy se zprotivují mužům až na smrt. Vše to až do svatby přede mnou opatrně skrývala, ale potom rázem odhalila mým ustrnulým očím všechny svoje ctnosti. Dříve čilá a veselá, potom lenivá i mrzutá, dříve tichá a spokojená, potom stále hubující i vzdorovitá, huňvivá mladá saň, která se mi za krátko stala nevyšlovným břemenem.

Netrvalo dlouho, a Bianka už pánovitě mne posílala k otci mému pro slíbený podíl. Odcházel jsem při tom vždy z domu a vracel jsem se hodně pozdě, arci s prázdnem.

K otci svému ovšem nikdy jsem nešel. Možná, že by mi byl tehdy přece něčím přispěl, ale neodvážil jsem se vstoupiti na práh jeho domku. Byl jsem příliš hrd, abych po jeho odmítnutí ještě se snad doprošoval, nebo dokonce dožebraval jeho pomoci, a pak styděl jsem se před ním nadmíru.

Konečně musil jsem s barvou ven. Bylo to asi v měsíci máji, a byl jsem už čtvrt roku Biančiným manželem. Žena opět vyčítavě a jízlivě mne posílala pro můj podíl dodávajíc velitelsky, abych jí bez něho nepřicházel na oči. Tehdy právě byla neděle, ale u nás sváteční ten den začal se nádvávkami a zlořečením.

Dopálil jsem se také a již bez obalu řekl Biance pravdu o svém domnělém podílu. Pak jsem vzal čapku a odkvapil z nesnesitelného domu.

Vrátil jsem se až večer nepřliiž stišen a upokojen. Hněv a lítost vřela stále v mém rozrušeném nitře. Byl bych nejraději skočil do moře, které šumělo přede mnou a lákalo mne vlašnými vlnkami ve svoji věčnou, uspávající náruč. — —

Obydlí naše bylo zamčeno. Strýc mé ženy byl pryč, což ovšem bylo jeho obyčejem, ale také Bianka nebyla doma.

Čekal jsem hodinu, ale nikdo nepřicházel. Ptal jsem se pak sousedův, a ti mi řekli, že před večerem strýc jako vždy jindy odcházel s houslemi, a Bianka co nejlépe vystrojená ho následovala.

Šli tedy zase oba po svém bývalém zvyku po hospodách — — —

Sedl jsem si na práh obydlí jako malomocný žebrák. Nevím už, co tehdy mne zdrželo, že jsem nešel se utopit. Bylo mi do pláče, ale skřípal jsem při tom zuby. Chvillemi

chtěl jsem vniknouti do bytu mocí a rozbití i zpřevrhati tam vše, čím pohnouti by se mohlo, ale vždy ještě jsem se zdržel a opanoval.

Byl to špatný večer. Hlava div mi nepraskla návalem krve a nejpodivnějších myšlének. Nevím, kolik smělých plánů za těch několik hodin se vystřídalo v mém rozehvělém mozku, v rozpálené hlavě. Pamatuji se jen, že smrt v nich byla nejčastěji mocným pokušitelem, ale vždy něco neznámého pudilo ji zase novou myšlénkou ode mne. Tenkráté také jsem poznal, že to nebyla opravdová láska, nýbrž prchavá vášeň, která mne před tím ustavičně pobádala státi se Biančíným mužem.

V domě už všechno spalo, ale v uličkách starého města, na jehož rozhraní mezi městem novým jsme bydlili, bylo ještě dosti živo a chvílemi dosti hlučno. Jednou také zaslechl jsem asi ze druhé nebo třetí ulice, když dveře jakéhosi hostince se otevřely, strýcovy housle a Biančín hlas vesele zpívající.

Otřásl jsem se odpornou ošklivostí, a hrdlo sevřelo se mi pojednou jako kleštěmi. Ale přece jsem nevstal ani na krok s prahu. Ti dva lidé, ten stařec a ta mladá žena, vydělávající si po krejcarech odměnu po Terstských krémách, zdáli se mi už jinými, neznámými bytostmi, vzdalujícími se mého srdce i mé mysli.

Pak jsem netečně počítal hodiny, které odbíjely čtvrt za čtvrtí na nedaleké věži.

Vše vůkol zdálo se mi smutné, zasmušilé a protivné, i pokřik veselých opilců, klopýtajících kostrbatými uličkami. Ale přece vše zdálo se mi býti šťastnější a spokojenější mne, jemuž bylo stále teskněji a smutněji v roztrpčených prsech.

Pak přece poněkud jsem ochladl a se vzpamatoval. Plány v mé hlavě přestaly se roditi, za to jeden v ní se utvrzoval. Čekal jsem jen návratu ženina, ale ona dlouho

nepřicházela, jako mně naschvál. Ba ovšem, nemohl jsem se už s ní spráteliti, bylo by to marno. Jedna veliká úloha života mého již se dohrála smutným koncem, i záleželo na mně, abych začal novou moudřeji a spokojeněji.

Jak myšlénky, názory a vůbec rozum lidský ve kratičké době se mění! Ve kratičké době čtvrti roku! Před třemi měsíci pokládal jsem se za nejšťastnějšího tvora na zemi a od Bianky čekal blažené budoucnosti, před třemi měsíci Bianka byla před mýma zrakoma vzorem ženské šlechetnosti a krásy, před třemi měsíci nemohl jsem vydržeti půl dne bez její společnosti a jejího hlasu: nyní byl jsem nešťastníkem bez nadějí v radosti a blaho, a žena moje byla přede mnou souhrnem všech těch věcí, které chtějí nechtějí musíme nezáviděti a jim se vyhýbati. — — —

Bylo již pozdě po půlnoci, když konečně strýc se ženou mojí přišli.

Když mne Bianka spatřila sedícího na prahu, zasmála se posupně a řekla:

„Tys tu, Giuliano? Co tě sem zase přivedlo? Haha, a já jsem se těšila, že už nadobro jsi odešel, a že budu mítí od tebe pokoj. Proč jsi tam nezůstal? Anebo snad neseš svůj podíl?“

Neposlouchal jsem jejich uštěpačných urážek.

„Kde jsi byla, ženo?“ zeptal jsem se přísně, když domluvila.

„Co ti po tom? Anebo chceš přece věděti? Byla jsem zpívat, abych nestrádala při tobě nouzí. Tys mne oklamal! Nebrala jsem si žebráka, který pracuje den ode dne za bídný groš, jenž sotva stačí na suchý chléb, kterému jsem za svobodna neuvykla. Jez si jej sám! Brala jsem si mužc, který mi sliboval jmění a bezstarostnou, příjemnou budoucnost za oběť, kterou jsem lásce jeho přinesla —“

„Ty, ničemná ženo, a přinášeti oběti! Kéž ti, ženo, hrdlo oněmí!“

*

„Za tvůj klam a za tvou lež? Tys měl už dávno přestat mluvit!“

„Otevři!“ rozkřikl jsem se zuřivým hlasem a udeřil vší silou do dveří.

Strýc, který měl klíč, otevřel dvéře, a Bianka bez ustání zlořečila.

Nepromluvil jsem už ani slova. Vstoupil jsem rychle do světnice, sebral tam trochu šatstva, které jsem si byl pořídil ještě před svatbou, a pak mlčky jsem vycházel ze dveří.

Byl jsem už na ulici, když Bianka hodila za mnou ještě několik kousků prádla, volajíc, abych si jen odnesl všechno svoje bohatství a bych už k ní se nevracel nikdy, nikdy — — —

Tak jsem se rozcházel se svojí ženou s pevným úmyslem, že se zachovám po jejím přání a že od ní odcházím navždy. — —

Kráčel jsem tichou nocí májovou s uzlem šatstva a prádla ulicemi Terstskými, kam mne nohy vedly, jen abych se dočkal jitra. Ráno už jsem nešel do skladiště do práce. Šel jsem přímo k přístavu a hledal loď od lodi plavecké služby.

Po několik dní pokusy moje byly marny, že až jsem zmalomyslněl. Ale přece asi za týden nebo za deset dní uchytil jsem se na obchodním korábu dalmatském, který se strojíl co nejdříve vyplout do Turecka.

Do té doby byl jsem živ jako bludný pes. Ve dne jsem buď sháněl službu, nebo spal za městem někde ve stínu, v noci jsem proseděl většinou v krémách. dávaje pozor, abych se nikde nesetkal s Biankou. Na útratu prodal jsem skorem všechny své šaty, které jsem si odnášel z domova. — —

Za několik dní jsme vypluli ze přístavu Terstského. Těšil jsem se na tu chvíli nevýslovně jako na vykoupení,

a přece jsem byl velice pohnut a sklíčen u srdce, když náš „Centaur“ s lomozem zvedal kotvu.

Bylo mi smutno téměř až k slzám. Zdálo se mi jako proti mé vůli, že v Terstu zanechávám vše, co poutalo mne ještě k životu, i své vzpomínky na mládí utěšené, a že od té chvíle budu jenom živořiti světem. Vnitřní cit přece táhl zrak můj k oněm skupinám neúhledných střech, mezi nimiž byl též domek, v něm bydlela Bianka se svým strýcem.

Což Bianka, myslil jsem. Ale pod tou jednou střechou už za několik měsícův zapláče maličký obyvatel, jehož jsem otcem — — —

A přece nebylo mi možno vrátiti se a smířiti s rozmařilou ženou. Kdybych i nejlépe chtěl, každý pokus můj potkal by se u ní s novým odporem. Tak loučil jsem se už předem se svým dítětem, které dosud se nenarodilo, a kterého snad ani nespátřím nikdy. — — —

Bylo svěží jitro, když „Centaur“ se hnul a vyplul z Terstské zátoky. Rovina mořská leskla se a místy planula nACHEM v prvých paprscích vycházejícího slunce. V městě bylo ještě klidno, a také lodi ve přístavu stály bez pohnutí. Stožáry jejich s lanovím podobaly se v jitřním vlhkém oparu vzdušném okleštěnému lesu, opředenému obrovskou pavučinou. Toliko na naší lodi bylo veselo a hlučno.

Námořníci, většinou Dalmatinci, radostně chápali se práce a prozpěvovali si při tom veselé písně. Jejich zářící obličejové plesaly a lesknoucí se oči pohlížely k jihu toužebně vstříc své dalmatské domovině.

Jak jsem záviděl těm šťastným, spokojeným hochům! Jak také já bych byl rád jásal v jitřním májovém vzduchu pod modrou klenbou nebes a ukazoval ve tvářích i v oživených očích lásku k otčině! —

Odcházel jsem z Tersta bez jakéhokoliv rozloučení. Bianky jsem od jmenované noci, kdy jsem se odstěhoval

od ní, už nespatriil, a také ani otci svému nedal jsem s Bohem.

Styděl jsem se pořáde ještě před ním, ba tím více, čím více jsem poznával svoje pochybení. Tolikéž ani se žádným přítelem jsem se nerozloučil. Míval jsem jindy vždycky dosti přátel, ale v manželství svém jsem velmi zanedbal všecek styk přátelský. Byl jsem rozmrzelý na vše, a mimo to jsem nepochyboval, že by každý druh můj na mně hned poznal, že mi nekvetou růže v manželství, do něhož jsem před nedávnem dychtivě vstoupil.

Vzdaloval jsem se tudíž svého rodiště snad na dlouhou dobu, aniž mne kdo vyprovodil, aniž kdo uronil ke mně slovíčko potěšitelné, aniž kdo na mne vzpomínal. Kdo by vzpomínal? Otec o odchodě mém neměl ani zdání, a věrnější přátelé, kteří mi ještě zbyli, nevěděli také pranic o změně, která v životě mém se udála. Toliko žena moje se strýcem věděli, ale ti mne nevyprovázeli, nerozloučili se se mnou a zajisté také nevzpomínali — — —

Teprve za několik dní probral jsem se přece trochu ze svého truchlivého zadumání a nabyl zase poněkud lepší míry. Ve společnosti veselých a dobrosrdečných druhů zapomínal jsem na palubě „Centaura“ na mnohé neblahé chvíle a obrázky z krátkého manželského ráje, ale hlavní, mocný dojem a ustavičná vzpomínka na Terst provázela mne všude.

Loď naše ubírala se za svým cílem k Cařihradu, u každého důležitějšího přístavního města se zastavujíc. Někde jsme se zdrželi jeden nebo i dva dny, podle toho, kolik se příkládalo nebo skládalo zboží. Tak trvala nám cesta do Cařihradu skorem čtyři neděle, a tolikéž i zpět. Jen že tentokráte nezakotvili jsme až v Terstu, nýbrž v Pulji, kdež bylo „Centaurovo“ vlastní stanovisko a kdež jeho majetník bydlii.

Byl jsem na „Centauru“ již půl léta, aniž jsem za všechnu tu dobu zavadil o Terst nohou nebo jenom pohledem. Co se tam dělo, nevěděl jsem a nepátral jsem po tom.

Jenom jednou, na podzim, setkal jsem se v Pulji s jedním z bývalých druhův, kterého nebylo tajno, jaká nevěle vznikla mezi mnou i Biankou, a že jsem se s ní ve zlu rozešel. Mluvil o rozmanitých věcech a při tom řekl jako mimochodem:

„Nyní už, mladý příteli, nemusíš se vyhýbatí rodnému Terstu. Otec tvůj jistě už nehněvá se na tebe, a Bianka odešla se svým strýcem před nedávnem z města, nevím kam.“

„Ach, což navštěvovatelé Terstských hostinců nechtěli již naslouchati jejímu zpěvu?“

„Snad, nevím. Ale doslechl jsem, že již brzo bude musit věnovati povinnostem mateřským svoji všecku péči, a za takových okolností na zpěv nebývá pomyšlení. O tom však asi dobře víš?“

Chtěl jsem něco odpověděti, ale nevěděl jsem co. Zamlčeli jsme se oba, a teprve po chvílce přítel můj vyvedl mne z rozpaků hovorem o nějakém úplně jiném předměť.

Od té doby vzpomínal jsem na ženu svoji každodenně, čím dále častěji, a litoval jsem, že ani nevím, kde jest. Cítil jsem účastenství ne tak pro ni, jako pro onoho malého tvora, pro svoje dítě, které snad už někde plákal o opuštěno svým otcem.

Nejtesklivěji mi bylo o svátcích vánočních, kdy vůkol mne každý plavec „Centaura“ usmíval se tklivou štědrovečerní náladou, toužil po svém domově a s láskou vypravoval o svých milých, kteří zajisté také srdečně a s láskou na něj vzpomínali. — —

Kdo na mne vzpomínal?

Nikdo! Moje dítě, je-li živo, není ještě vzpomínek schopno. Snad vzpomíná můj otec, avšak jest dosti možné,

že dosud mi neodpustil a že každou myšlenku na syna svého zapuzuje s nelibostí ze staré hlavy.

A na koho já jsem měl vzpomínati? —

Té doby kotvili jsme právě při ostrově Hvaru před městem téhož jména. Připluli jsme tam na štědrý den dopoledne a měli jsme se tam zdržeti přes svátky, tedy tři dny.

Asi tři nebo čtyři plavci, kteří pocházeli z tamního okolí, dovolili se od kapitána a pospíchali domů navštívit svých drahých.

Jak byli blažení a veseli té chvíle! My ostatní, kterým nebylo dopřáno strávit štědrý večer doma, odešli jsme před soumrakem do jedné Hvarské krčmy na nábreží a zůstali tam seděti při víně po celou noc.

Nevím, bylo-li to ohnivé víno nebo míra štědrovečerní, která všechny plavce učinila měkčí, přichylnější a sdílnější, pamatuji si jen, že k ránu každý vypravoval to, co nejvíce mu leželo na srdci, necht' už to oblažovalo radostí, nebo zarmucovalo bolem. Byla to přátelská zpověď námořníkův, která rozvazovala jazyky i nejvíce málomluvným.

Také mně jej rozvázala. Vypravoval jsem rodinné události svoje za poslední rok, a všickni poslouchali se živým účastenstvím.

Několik občanů Hvarských, kteří seděli u sousedního stolu a naslouchali našemu hovoru, kývalo na mne soustrastně hlavami, a jeden z nich, když jsem dopovídal, podal mi hrst tabáku a řekl měkkým hlasem:

„Kuř, brate! Nehleď, že ti jej podávám mozolnou rukou. Mám tě rád. Věřím ti, neboť také mne mnohá tíseň souží. Nechtěj, abych vypravoval. Tys přece šťastnější mne.“

„Šťastnější, co myslíš, člověče? Jsem nejnešťastnějším tvorem na zemi. Dnes, kdy každý hovoří o domově svém a o svých dětech, nejvíce to cítím. Kdo jest synem, s touhou vzpomíná na rodiče, bratry a sestry, kdo jest mužem,

myslí s láskou na svoji ženu a svoje děti. Já mám také dítě, ale nevím pranic o něm. Jsem otcem bez dítěte, tak jako dítě mé nemá takorčka ani otce. Nevíme o sobě, kde jsme, a snad nikdy se neshledáme. Ach, věř mi, brate, netoužím po ničem, než po svém děcku. Kdybych věděl, že je naleznu, ještě dnes bych se rozběhl za ním. Odnosl bych si je a byl bych blažen —“

„To se ti, brate milý, jenom zdá! Co bys sobě, jsa plavcem, s dítětem počal? Až by ti po třetí zaplakalo, měl bys ho dosti a hledal bys, jak je vrátiti tam, odkud jsi je vzal. Hm!“

„Nemysli! Kdo nemá na světě nic než bolest, rád nosí s sebou potěšení, byť i někdy tížilo. Starému a slabému junákovi těžká puška je také břemenem, ale přece jí neodloží nikdy, jako vetčný lakomec plného měšce peněz ani na chvílku se nezbavuje. Já bych našel v dítěti svém největší štěstí a nikdy by mne nemrzelo. Kéž bych je měl!“

Muž už nepromluvil ani slova. Měl hlavu skloněnou ve dlaních, a mně se zdálo, že spí. Asi po půl hodině pojednou se zvedl, podíval se upjatě na mne a odešel z krčmy.

Hovořili jsme dále o všem, čím překypovaly naše city, a než jsme se nadáli, rozednívalo se. Bylo již viděti malým, nečistým okénkem kus jasnící se oblohy, když hostinský, ospalý i mrzutý, přistoupil k našemu stolu a otázal se:

„Jest mezi vámi plavec z Tersta, jenž se jmenuje Giuliano Borri?“

„Giuliano Borri jsem já, co chceš?“ řekl jsem hned a vstal s lavice.

„Máš jíti ven, někdo tam na tebe čeká!“ řekl hostinský a zase odcházel.

Vzal jsem hned čapku a vykročil ze dveří. přemýšleje, kdo asi mne volá. Vždyť z obyvatelů Hvarských nikdo mne nezná, a kdyby to byl některý plavec, který zůstal přes

noc jako hlídka na „Centauru“, byl by bez okolků vstoupil do krčmy.

Proto jsem byl nemálo překvapen, když jsem nalezl venku v jitřním šeru asi dešítileté nebo dvanáctileté děvčátko chudobně oblečené, třesoucí se chladem a nabírající do pláče.

Když jsem se objevil, hledělo na mne rozpačitě a nesměle, jakoby se bálo.

„Ty, dítě, mne hledáš?“ otázal jsem se co možná přívětivě. děvčátko a přistoupil k němu.

„Jsi ty Giuliano Borri z Tersta? Nejsi-li, zavolej mi ho brzo!“

„I jsem, a co mi přinášíš? Kdo tě posílá tak časně po ránu?“

„Máš hned jít tam nahoru za město do kapličky Gospe Kruhnice, někdo tam na tebe čeká. Ale máš si pospíšiti a přijít jistě —“

„Aj, a proč mám jít až do vzdáleného kostelíčka? Co tam? Proč ten, kdo na mne čeká, nepřijde rovnou ke mně? A co mi chce? Nezmýlilo jsi se, dítě? Nehledáš snad mne, nýbrž jiného?“

„Nezmýlila jsem se, jsi-li opravdu Giuliano Borri z Tersta. Musíš prý nahoru do kapličky sám, něco velmi milého prý tam nalezneš, proč a co, já nevím. Brate, jdi už, jdi!“

„A kdo tě posílá ke mně? Snad nechceš, dítě, stropiti si ze mne žert?“

„Ach nechci, nikoli, jen jdi! Nevím, kdo mne posílá, neznám —“

„Mlě! Vždyť dobře víš! Poslal tě otec nebo matka? Jinak nevstávala bys tak časně.“

„Ani otec, ani matka; nesmím ti, brate, říci, nech mne a jdi!“

A dítě dalo se do tichého pláče a prosebně hledělo na mne hezkýma mokřýma očima.

Všechno to, co jsem viděl a slyšel, bylo mi nerozřešitelnou hádankou. Ale hádanka ta velmi mne zajímala, chtěl jsem se mermomocí dopátrati pravdy i přistoupil jsem blízko k děvčátku.

„Čí jsi?“ zvolal jsem hodně zhurta, abych mu nahnal strachu a uchopil je rychle za ruku.

Avšak děvčátko pronikavě vykřiklo, vytrhlo se mi z ruky a uteklo do nejbližší uličky.

Stál jsem chvilku před krčmou, jsa na rozpacích, co mám činiti. Nemám dbáti toho dětského poselství a vrátiti se do krčmy k vínu? Anebo mám poslechnouti a jíti do kapličky?

Rozednívalo se valinou. Obloha na východní straně byla již velmi jasná a čistá. Všude bylo úplné ticho a úplné bezvětrí. Bylo viděti, že bude krásný den. Nebe na všech stranách kromě východu bylo vysoké i modré, a několik velikých hvězd domrkávalo na něm. Domy Hvarské jakoby spaly ve studeném jitřním vzduchu. Naproti východu, právě před nejjasnějším místem oblohy, za nedalekou nízkou zdí jakési zahrady stály tři palmy, jedna veliká a dvě malé, a zdálo se, jakoby byly nakresleny na onom světlém prostranství ranních nebes.

Byl překrásný hod boží.

Po několika minutách vrátil jsem se do jizby a vypravoval ostatním plavcům moje malé dobrodružství. Pak jsem se jich tázal, jak se mám zachovati, mám-li jíti ke kapličce čili nic.

„I jen jdi!“ pobízeli mne všickni. „Co se ti může státi? Lupič tě tam nebude očekávati, neboť nemáš, oč by tě oloupil. Nejspíše ještě nějaká milostná příhoda tě tam očekává. Jsi mladý hoch, a kdož ví, neláká-li tě tam srdce některé Hvarské krasavice? Jen jdi, aspoň nám povíš, cos

tam viděl nebo našel. A bojíš-li se, půjdeme někdo s tebou, aspoň se projdeme po celonočním sedění, chceš?“

Rozhodl jsem se, že tedy uposlechnu a do kapličky půjdu, ale sám. Nechtělo se mi míti při tom svědky — kdož ví, co mne tam očekává?

Nczdržel jsem se dlouho v krčmě. Dopil jsem svoje víno a pak dal se hued na cestu k záhadné kapličce Gospe Krulnice.

Bylo svěží dalmatské jitro prosincové. Okřál jsem valně, když jsem jím chvilku krácel. Za městem dal jsem si jakýmsi starcem, jenž vycházel z posledního stavení, ukázati nejbližší cestu ku kapličce. Uviděl jsem ji brzo před sebou, přilepenou na skalnatém výstupku stranou pod pochmurnou pevnůstkou Spagnuolo.

Cesta byla nerovná a nanejvýš kamenitá, ale přece také nanejvýš příjemná a skutečně líbezná. Všechno vůkol zdálo se hleděti na mne svátečníma očima a dýchati slavnostní lahodou.

Hvar. jak víte, jest jedním z nejutěšenějších ostrovů dalmatských. Ten dlouhý a úzký pruh země po všecek rok zelená se a kvete. Cesta po obou stranách byla obrostlá aloem, mezi nímž na řidších místech prohlédal bělavý porost šalvějový. Jinde zase husté keře myrtové zaváněly, snoubíce se s dlouhými pruty rozmariny právě kvetoucí. Tu a tam jednotlivě z houští té zvedal se strom vavřínový, mohutný strom svatojanského chleba nebo přítulný stromek mandloně.

Ačkoliv do vrchu, krácel jsem přece stále rychleji a rychleji. Byl jsem nedočkav zvěděti, co mne v kapličce očekává. Tušil jsem něco zvláštního a neobyčejného, něco překvapujícího, ale těšil jsem se na to, nevěda proč. Podivná ta předtucha uvedla mne do zvláštní míry. Cítil jsem v nitře svém měkkost, a se vším, co jsem viděl vůkol sebe, nebo nač jsem vzpomínal, byl bych rozdělil svoji radost a tiché blaho, které toho rána rozhostilo se mi v prsech.

Vzpomínal jsem arci nejvíce na své dítě, o němž jsem doufal, že již se narodilo. Litoval jsem skorem, že nejsem v Terstu, odkud bylo by snad možno pátrati po zmizelé Biance a tudíž i po něm, po nebožátku. Tehdy bylo mi tak podivně volno a zároveň i tak podivně teskno, že bych byl se nerozpakoval ihned smířiti se s Biankou, kdybych se byl s ní sešel. Ano, ani známky záští necítil jsem toho dne proti ní ve své duši.

Než by se byl kdo nadál, stál jsem jenom na několik krokův před kapličkou Gospe Krulnice. V té chvíli teprve jsem se zarazil, a nerozhodnost opanovala moji mysl.

Nevím, jaká slabost tehdy se mne zmocnila. Jindy nikdy nepocítil jsem obav nebo rozpakův tak mocných jako tenkrát. Něco mne již nutilo, abych do kostelíčka nevstupoval a odešel zase dolů do Hvara na náš „Centaur“, a také už jsem se obrátil.

Viděl jsem před sebou Hvar v úplně stkvělé sluneční záři. Vzduch zdál se býti protkán průhlednými zlatými vlákny a napuštěn zvláštním zamodralým nádechem. Ani nad městem nebylo viděti stopu kouře nebo zamlženějšího vzduchu. Z husté skupiny domů katedrála Hvarská velebně strměla k blankytné klenbě nebes jako veliký tmavošedý pomník. A naproti prostíralo se lahodné moře s přístavem, a dále, směrem jihozápadním, úplně zřetelně viděl jsem ne-daleký hornatý ostrov Vis.

Avšak pojednou opět jsem se obrátil ku kapličce. Proč váhám, čeho se bojím?

V kapličce bylo ticho jako v hrobě, a patrně byla zavřena jako obyčejně. Očekává-li mne tam někdo, pak nemůže býti nikde jinde než v malé, úzké předsínce kostelíčka. A člověk tam už sotva bude. Jinak zajisté byl by mi vyšel z předsínky vstříc, nebo byl by se mi aspoň ukázal. Proč by až do poslední chvíle se schovával?

Snad přece ono děvčátko ráno nemluvalo pravdu. Možná, že některý zlomyslný nebo žertumilovný člověk, snad dokonce některý plavec z „Centaury“ dívčinu schválně poslal ke mně s tím vzkazem, aby mne vyvedl neschůdnou cestou nadarmo až ke kostelíčku.

Učinil jsem několik rychlých krokův a odhodlaně vstoupil do předsínky.

Ale sotva že jsem překročil nízký, kamenný práh, div že jsem nevykřikl úžasem.

V jednom koutku předsínky snesena byla hromádka svěžích myrtových haluzek, pečlivě srovnaná a rozprostřená, a na tom lůžku spočíval jakýsi neveliký obdélný předmět, pokrytý houní.

Neviděl jsem nic, než ty větvičky myrtové a tu vlněnou houni, ale rázem jsem uhodl, co pod pokryvkou bylo schováno mému zraku.

Přistoupil jsem k malému lůžku, opatrně odkryl pokryvku, a přede mnou leželo maličké děcko, teple, než chudobně zaobalené a ve zdravém spánku chutě si oddychující,

Dítě! Bože můj! Maličké dítě s růžovými tvářičkami a s malým bílým lístkem, příšitým na šátku na prsou — —

Klekl jsem si ku svému nálezu a polohlasně neobratným jazykem četl několik slov, která napsána byla na lístku.

Ale skorem až jsem se skácel překvapením. V očích se mi zatmělo, v uších zahučelo, jakoby velká vlna se mi převalila přes hlavu.

Protřel jsem si oči, oddychl si a znova hlasitěji a pozorněji četl obsah lístku. Ale tichou, opuštěnou předsíňkou kostelíčka Gospe Krulnice čtení moje neznělo jinak než:

„Dítě Giuliana Borriho z Tersta.“

Chvilí jsem byl všecek vyjeven a jako vyděšen. Něco nanejvýš neznámého i podivného zalomcovalo mi v prsech i v mozku. Bylo v tom cosi jako stesk a bol. Ale pak hned uchopil jsem děcko do svých rukou a nedbaje, že je

probouzím ze spánku, líbal jsem je vášnivě a náruživě, div jsem ho neumačkal svými polibky a lokty.

Nemluvně dalo se do pláče, a mně nezbyvalo, než je konejšiti. Avšak nedovedl jsem toho. Plakalo ustavičně hlasitěji a hlasitěji, chvílemi až se zajíkájíc. Ukryl jsem je tedy zase obezřele do houně a utíkal s ním velikými skoky dolů k městu.

Před samým Hvarem setkal jsem se zase s tím starým mužem, který prve mi ukazoval cestu ku kapličce. Když jsem ho chvatně mjel, zastavil se udiveně a zadržel mne otázkou:

„Kam tak rychle pospícháš, brate, div že plic si nevydýcháš?“

„Na loď do přístavu —“

„A co to neseš v houni křiklavého? Každý by soudil, žeš loupil, jak utíkáš —“

„Dítě si nesu!“

„Dítě, brachu milý? A co ty, cizí plavec, s dítětem? Kdes je vzal?“

„Našel jsem je tam v kapličce Gospa Krulnice a nesu si je na loď.“

„Aj, tedy Gospa Krulnica tě jím obdařila? Hm, zdaleka asi ten malý tvor sem zabloudil. Neznám žádné ženštiny, která by — A víš, brate, jakého dítěte se ujímáš?“

„Hm, vím-li! Slabého, opuštěného, malomocného dítěte. To vím!“

„Ano, ale také dítěte, které nemá otce —“

„Jak to víš, starče?“

„Jak to vím! Otaž se celého města nebo celého ostrova, a každý poví ti, že matky odnášejí ke Gospě Krulnici jenom takové děti, které nemají otcův, rozumíš? Už dávno zvonek odtamtud nezvěstoval, že zase nový tvor čeká na milosrdnou duši, která by se ho ujala, až teprve ty odtamtud si přinášíš malý živý nález. Co si s ním počneš? Odvezeš si je

domů ke své žince? Což ty nechceš mít dosti svých vlastních dětí? Avšak opravdu nevím, odkud dítě se tam vzalo. Znam snad všechny svobodné ženštiny na našem ostrově, ale o žádné nevím, že by v této době byla matkou. Proč jsi ho tam nenechal?“

„A co ti, člověče starý, po tom? Máš, jak vidím, více řečí než srdce!“

Řekl jsem to zostra, a nevšímaje si déle hovorného a zvědavého starce, jenž ještě něco mluvil, rychle jsem pospíchal k přístavu.

Když jsem dospěl k „Centauru“, bylo několik plavců na jeho palubě, a sotva že mne spatřili přicházeti s plačícím dítětem, způsobili poplach ve veškerém přístavě. Kde kdo byl, každý honem přiběhl ke mně s otázkami a smíchem.

Byl jsem zmaten a rozčilen. Víím, že jsem neustále jenom říkal:

„To jest moje dítě! To jest můj syn! Nedám ho od sebe ani za živý svět!“

Na štěstí přišla k tomu brzo žena našeho kuchaře, která právě v tom čase měla také malé dítě u prsou. Zhurta okřikla povykující námořníky, popadla mi hbitě nemluvně z rukou a odnesla je do své kabiny, kdež mu dala pít. Pamatuji se na to dobře a slyším ještě dnes její sladký hlas, jak dítě chlácholila.

Asi za hodinu zase vyšla na palubu, zasmála se vesele a zavolala na mne:

„Pojď sem, Vlachu“ — neříkala mi jinak než Vlachu — „pojď se podívat!“

Šel jsem za ní tedy dolů a cestou jsem jí děkoval za její laskavost:

„Děkuji vám, že jste se ujala mého synka. Odsloužím se vám za to!“

„Eh co,“ řekla žena odmítavě a byla spěchem všecka červená, „jak jsem ho mohla nechat hladovět a plakat?“

Vždyť mne nebylo! A jak víš, Vlachu, že jest to opravdu tvoje dítě?“

„Inu, jak vím! Dobře to vím! Třeba mi jen podívati se na ně, a hned poznávám, že jest moje. A pak mám lístek, kdež to napsáno. Patrně žena moje mi synka poslala.“

„Eh mlč, třeba ti jen podívati se na děcko, a přece nic nevíš! Blázne! Myslíš pořád, že máš syna, a zatím jest to holka!“

A zasmála se plným hrdlem.

Stál jsem několik minut před ženou kuchařovou mlčky, a myslím, že jsem při tom vyhlízel velmi nerozumně a směšně. Zadíval jsem se na dítě, které už bylo převinuto a zase spokojeně spalo. Potom také vesele jsem se rozesmál.

„To mi nepřekáží, matko,“ řekl jsem, „jen když mám své dítě!“

Od té chvíle jsem se s lodí skorem už ani nehnul. S počátku ovšem bylo mi odstraniti některé překážky a přemoci svízele, které se stavěly mému dítěti v cestu. Nejdříve kapitán náš nechtěl o rozmnožení plavecké družiny na „Centauru“ ani slyšeti. Teprve, když jsem chtěl raději opustiti jeho loď než svoje dítě, a když i kormidelník za ně se přimlouval, svolil.

Pak jsem měl novou potíž. Co na lodi s dítětem, kterému bylo dle úsudku všech zkušenějších otcův a kuchařovy ženy teprve několik neděl?

Tu starost ovšem byla menší. Kuchařova žena nabídla se mi vyhlidati dítě při dítěti svém za nepatrnou odměnu, a sotva jsem ji přinutil, že přijala ode mne plat větší, než žádala. Kuchař, její muž, proti tomu nic neměl. Když jsem k němu přišel s prosbou, aby mi té služby ženiny nezamítal, jenom dobrácky přimhouřil oči, kývl hlavou a plácl mi pravicí na podávanou ruku.

Dcerka moje rostla jako z vody. Měl jsem z ní ne-smírnou radost, čím dále větší a větší, toliko jedna věc stále mne mrzela při tom.

Nevěděl jsem totiž, jak dítě se jmenuje. Snad Bianka po matce? napadlo mne několikrát. Snad Giuliana po otci? myslil jsem si zase jindy. Ale při tomto nápadu jsem vždy zavrtěl hlavou.

Konečně jsem se rozhodl a pojmenoval dcerku na tak dlouho, než zvím skutečného jména jejího, podle místa, kde jsem ji našel. Kaplička nad Hvarem zasvěcena byla Panně Marii, Madonně del Rosario, a říkal jsem tudíž děvčátku Marie, neboť jméno to zvláště se mi líbilo. Časem pak jsem jménu tomu uvykl, jakoby je bylo dostalo na křtu. Pátral jsem sice později po Biance, abych se s ní buď udobřil anebo aspoň zvěděl, jak dcera moje se jmenuje, ale po mé ženě nebylo nikde ani památky, jakoby se byla do země propadla.

Dokud nebylo dítěti šest let, měl jsem je stále u sebe, nechť to bylo při plavbě na lodi nebo někde v přístavě. Po všecek ten čas sloužil jsem stále na „Centauru“, který se mi stal zvláště milým a významným. Kapitán brzo se sprátelil s malou Marií, a když počínala se batoliti mezi plavci na palubě, smál se na ni, žertoval s ní a vnadil si ji rozmanitými pamlsky. Často, když ji tak viděl čilou, řekl ke mně:

„Škoda, mladý muži, že dítě vaše není hochem; byl by z něho znamenitý námořník.“

Mne ovšem také někdy napadla taková myšlénka, představoval jsem se vždy spíše otcem syna než dcery, ale zapudil jsem ji pokaždé brzo, nechtěje nevděkem hněvati Boha. Byl jsem šťasten, že jsem měl aspoň děvčátko.

Také všickni plavci měli Marii rádi a hráli si s ní jako s vlastním dítětem. Často, když jsme na několik hodin přistáli u většího města, kdy jim bylo lze odběhnouti s lodí,

vracejíce se přinášeli děcku mému hojnost lahůdek a zahrnovali je hračkami.

Ale když dcerka moje dospívala šestého roku, padla jí prvá nezbytná povinnost na mladistvá bedra. Kývala na ni škola, a já jsem se při tom zasmušoval. Věděl jsem, že bude mi rozloučiti se se svým dítětem a od té doby vídati je jenom málokdy, a to ještě na krátký čas. Ale nebylo arci pomoci, scházelo mi toliko rozhodnutí, kde vlastně nyní mám si vyvoliti domov svůj, neboť posledních šest let pouze „Centaur“ byl mým domovem.

Někteří plavci, kteří měli rodiny, upřímně mi radili, abych dal Marii k nim, nežádali za to mnoho a slibovali jí dobrého vychování. Jeden nebo dva měli ženu a děti ve Splitě, jeden ve Trogiru, jiný na Korčule a jiný zase až v Dubrovnice.

Byl jsem na vahách, kam s dítětem. Leč nechtělo se mi k žádnému. Srdce a jakási touha táhla mne k mému rodišti, vábila mne k Terstu, kdež jsem zažil tisíce radostných chvil a odkudž jsem před několika lety odcházel jako vyhnanec nebo uprchlík nanejvýš jsa pohnut a roztrpčen.

Terst lákal mne k sobě neodolatelnou mocí. Nikdy za oněch posledních několik let, kdykoliv jsme v přístavě jeho zakotvili, nepřitahoval mne k sobě jako teď. Obyčejně zůstal jsem vždy stále na lodi, jenom s večerem na malou chvílku do města odcházeje. Nyní jsem počítal, kdy tam doplujeme. Přípravoval jsem se k velikému činu, i byl bych jej měl už rád za sebou jako každý člověk, který si předsevzal vykonati něco důležitého a neví, jak se to podaří. Tudíž také já byl jsem netrpěliv a zároveň i teskliv.

Dopluli jsme do Tersta na počátku měsíce března. Tehdy za krásného teplého dopoledne, kdy slunce zářivě svítilo s modrého blankytu nebes do modrých vod přístavu, vzal jsem dcerku svoji za ruku, dříve co možná nejlépe ji

*

ustrojiv, a vedl jsem ji do města. Byl jsem tehdy neobyčejně zamlklý a poněkud i sklíčen.

Nešli jsme dlouho. Brzo došli jsme do úzké, nerovné ulice nedaleko přístavu a zastavili se před úhledným domkem.

Ulice v té dopolední chvíli byla téměř liduprázdna. Teprve za několik minut jakási ženština vyšla ze sousedního domu a kráčela podle nás. Neznal jsem jí, nepamatoval se na ni.

„Bydlí-li ještě v tomto domku starý Carlo Borri?“ otázal jsem se ženy.

„Ovšem že bydlí,“ odpověděla neznámá a přeměřila nás zvědavým pohledem.

„A sám?“

„Sám; mám-li vám ho vyvolati z domu?“ nabízela se horlivě.

„Nikoli, půjdeme dovnitř k němu. Děkuji,“ řekl jsem a vstoupil s děckem na práh.

Sotva jsem se dotekl ovzduší domovní chodby, zdálo se mi býti už vše známé i přívětivé a zamlouvalo se mému tlukoucímu srdci. Zastavil jsem se s dítětem zase v chodbě, byl jsem na rozpacích.

Avšak v té chvíli s druhé strany otevřely se malé dveře do dvorka a zahrádky vedoucí, a v nich objevil se hubený, dlouhý muž, poněkud sehnutý, s otýpkou dříví v ruce.

Byl to otec.

Když nás uzřel, byl nemálo překvapen; zastavil se a pronikavě zadíval se na mne.

Přistoupil jsem blíže k němu s obnaženou hlavou, a vedl jsem dítě za ruku. Zdálo se, že stařec mne nepoznává.

Náhle však pustil dříví na zem a rozpráhl proti mně obě ruce.

„Giuliano, hochu, tys to!?“ volal radostně a tiskl mne k prsům.

„Přicházím, otče, s velikou prosbou. Odpusť mi a nezamítej —“

„Dávno jsem odpustil, jen mluv, všechno pro tebe učiním.“

„Neprosím za sebe tak jako za toto dítě,“ řekl jsem a ukázal na malou Marii.

„Tvoje to dívka?“ otec otázal se spěšně, a oči živěji mu zasvítily.

„Moje dcerka, tvoje vnučka —“

Otec shýbl se k dítěti, vzal je do náručí a něžně líbal. Při tom slzel.

„Pojď!“ řekl pak a nepouštěje dítěte z rukou vedl mne do světnice.

Tak tedy jsem se shledal zase se svým otcem. Vytýkal mi jen to, že jsem už dávno nepřišel. Čekal a hledal mne prý hned tehdy, když se dověděl, že jsem se rozešel se ženou —

Dcerka moje zůstala pak už v Terstu u svého děda. Navštěvoval jsem je, jak jen mi bylo možno vzdáliti se při příležitosti s lodi, což stávalo se pravidelně jednou za měsíc. Potom také vstoupil jsem do služby na jinou loď, jíž přístav Terstský byl domovem.

Než jsem se nadál, moje dítě vyrostlo v pannu a dospívalo rychle v statečnou ženu.

A když před třemi lety po delší plavbě jsem se vrátil do Tersta, sehnutý, už tuze starý otec můj brzo mi zvěstoval zajímavou novinu. Smál se při tom, a vetché tváře oživovaly se mu zápalem.

„Milý hochu, dcerka chce se nám vdávat. Nic naplat, musíme strojiti svatbu —“

„Marie — vdávat?“ divil jsem se. „Co myslíš, otče, už, tak mladá?“

„Haha, už! Vždyť jí bude letos dvacet let. Už dávno měla právo na vdavky.“

„Hle, jak čas utíká,“ pomyslnil jsem si. „A koho, otče, dcerka má si vyvolila?“

„Zdá se mi býti pěkným, způsobným hochem. Marie mnoho mi již o něm navrkala, ale to víš, má stará paměť není pro takové šepty dobrým posluchačem. Také on mne už žádal za její ruku, ale odkázal jsem ho na tebe. Však ještě dnes tu bude. Jest prý strojníkem a má se při tom dobře. Mně také se líbí. Také prý jest jakýmsi příbuzným naším, ale já nevím, vždyť se přesvědčíš. Dělej, jak nejlépe uznáš. Byl bych rád, aby dítě přišlo do dobrých rukou. Viděl bych to velmi rád, než umru. Můj domek bude mu věnem.“

K večeru skutečně přišel Mariin milenec, dříve než jsem mohl důkladně vyzpovídati dcerku. Nepřeháním, braši, povím-li, že to byl statný chlapík a že se mi zalíbil na první pohled.

Když mi dopodrobna vypověděl, čím je, jaké má příjmy a vše to, co jest důležité zvědět každému otci, jenž má vdávati jedinou dceru, vyptával jsem se houževnatě dále:

„Jak se jmenuješ?“

„Giuliano Borri.“

„Cože? Což máme stejná jména? Odkud jsi?“

„Jsem snad vašim příbuzným, jak se domnívám. Narodil jsem se v Terstu.“

„A čím jsi? Čím byl tvůj otec?“

Mladík se začervenal. Okamžik mlčel, jakoby váhal, a pak mluvil tichým hlasem:

„Matka má byla zpěvačkou a zemřela před několika lety. Otce svého nepoznal jsem, neviděl jsem ho nikdy. Býval prý dělníkem ve přístavě a opustil matku ještě před mým narozením.“

Nevím, co v té pohnutlivé chvíli se dělo se mnou. Teprve po chvíli jsem se zpamatoval v malé zahrádce za domkem, a oba mladí lidé stáli vedle mne rozpačiti a úzkostlivi.

Ještě téhož dne jsem se přesvědčil, že mladík jest mým synem.

A což dívka, kterou až do onoho dne jsem pokládal za svoji vlastní dceru? — — —

Již nazejtří odplul jsem s příhodnou lodí na ostrov Hvar, abych pátral po původu své dosavadní domnělé dcery. Za týden byl jsem zase zpět a spokojen se svým pátráním.

Ve Hvaru po nedlouhém hledání jsem objevil, že Marie slula vlastně Ankou a byla dcerou chudobného rybáře. Narodila se před dvacíti lety v posledním Hvarském domku.

Otec její, který tehdy o štědrém večeru seděl s námi v krčmě a počastoval mne tabákem, neměl nic než několik potrhaných sítí a jedenácte dětí k tomu. Když slyšel, že bych měl rád dítě, odnesl do kapličky Gospe Krulnice svoje nejmenší, požehnal je křížkem a pozval mne tam svou jednou holčičkou.

Toť jest vše, konec pohádky.

Chcete k tomu ještě zvědět konce o obou mých dětech? Myslíte snad, že nechaly své lásky?

Bůh chraň! Nechtěly ani slyšeti, aby byly bratrem a sestrou. Co jsem měl činiti? Měl jsem je oba tak rád, že bych byl dal život za ně, a miluji je tak dosud. Ale pohádky své přece neskončím otřepanou svatbou. Řeknu vám pouze to, že v zimě děti moje po druhé očekávají čápa.

Budeme-li tou dobou v Terstu, pozvu vás všechny na křtiny.

XI.

ČERNÝ KVĚT.

VYPRAVUJE PIETRO TURRIN.

(1888.)

Jsem, přátelé, proti vám mladíkem co do let i co do plavecké služby a skutečně nevím, zavedčím-li se vám svou povídkou. Ze svého života plaveckého neznám žádné zvláštní události, žádného zvláštního dobrodružství, které by činilo námořníkovi čest a které by nebylo také již vám známo.

Na palubě „Violy“ začal se můj plavecký život, jak víte. Pamatujete si zajisté všickni dobře, když jsem na ni přišel. Také já přechoasto si vzpomínám, že jste se mi smávali, s jakou horlivostí a domýšlivostí ve své schopnosti uchopil jsem se tehdy své podřízené služby.

Arci, tehdy jsem se domníval, že nejdéle za rok už budu aspoň kapitánem; dnes si myslím, že bych měl dosti, kdybych tak asi za deset let se stal kuchařem na našem parníčku — ovšem, kdyby do té doby náš výtečný Giuseppe Spongia stal se větším pánem; neboť při vši své kuchařské ctizádosti přeji mu upřímně a srdečně co možná dlouhého věku.

Jsem rodákem Zaderským, a původně v letech mého mládí zdálo se mně i mým dobrým rodičům o velikých cílech. Shodoval jsem se s nimi v úmyslu, abych byl pánem, jakých není mnoho ve světě.

K tomu ovšem bylo potřebí. abych se učil, ale mně knihy a sešity příliš nevoněly; raději po škole jsem se proháněl se svými mladými druhy po nábřeží, po městském sadě a v okolních vinicích, jejichž majetníci nejednou přišli si k nám postěžovat na krádež hroznův. —

A poněvadž Štěstěna neuštědřila mým rodičům mnoha peněz, stalo se, že jsem se nemohl státi ani bez studií

pánem. Moji rozumní učitelé vyliili mne na vždy ze škol, právě když mi bylo sedmnácte let, a kdy tudíž nebylo už snadno určovati, jaké povolání dalo by se nejlépe připoutati k mému nepokojnému mládí.

Po zvyku moudrých otcův rodičové moji dali mne pak na čtrnácte dní učiti ševcem. Doufali, ubozí, že to mi napraví hlavu a nažene dosti chuti k opravdovým studiím; ale ani ten prostředek, mnohdy blahodárný, neosvědčil se. Nechtěl jsem býti sice ševcem, ale přece také o knihách nechtěl jsem ani slyšeti. Co tedy se mnou?

Kdybych byl býval jenom poněkud stáležší, byl bych se stal snad konečně přece členem poctivého cechu opánkářův, leč po čtrnácti dnech můj mistr vzkázal po mně mému otci, že děkuje za takového učenika, abych prý si hledal učení jinde.

Pak po některém čase jakýsi vzdálený strýc ustrnul se více nad mými rodiči než nade mnou a dostal mne do kadetní školy. Rodičové moji byli tomu velice povděční, neboť těšili se mnohými známými případy, kdy i nejšpatnější studenti stali se znamenitými důstojníky.

S počátku se zdálo, že tentokráte byli šťastni ve volbě mého povolání. Avšak za nedlouho, bylo mi tehdy již asi devatenácte let, objevil jsem se pojednou na rodném prahu se zkormucující zvěstí, že vojenští páni nadobro mne poslali domů. — —

Tehdy rodičové nemazlili se příliš se mnou. Otec řekl mi přísně, bych co nejdříve si vyhledal nějakého zaměstnání, ať už jakéhokoli, jinak že nebude míti zřetel na moje dospívající léta a pomůže důtkami, s kterými jsem nemohl se spráťeliti nikdy ani v nejrozpustilejších klukovských časech.

A tak z čista jasna stal jsem se služebníkem u hraběnky Silvie Marmoliové.

V této službě šlechtické byl jsem nejstáležší a nejspokojenější. Poznal jsem, že osud nechtěl míti ze mne

pána, nýbrž sluhu, i přijal jsem tento úděl jeho s tichým olříkáním.

Ostatně neměl jsem při tom mnoha práce, a dařilo se mi dosti dobře. Budu vám vypravovati malou povídku ze života té hraběcí rodiny, u kteréž jsem sloužil plných osm let až do té chvíle, než jsem odešel plavčit na náš porouchaný koráb.

Když jsem se vrátil z nevděčné kadetní školy, hraběnka Silvia Marmoliová bydlila již asi půl léta v Zadru a byla v městě již dosti známou osobou jak svými zvláštnostmi, tak i svými penězi. Byla vdovou, a její jediný syn Viktor byl mladíkem mých let. Před tím žila prý stále na svém statku kdesi nedaleko Neapole, klidně odpočívajíc na troskách svého mládí a úplně hovějíc nenasytným choutkám svého synka.

Ale když tam veselé hrabátko natropilo vznešené mateři několik důkladných ostud, pro které měla nepříjemné opletání s rozhořčenými úřady, rozhněvala se nejenom na sličnou Neapol, nýbrž i vůbec na vše, co bylo italské, a odešla na vždy ze své vlasti.

Nerozmýšlela se dlouho a zakotvila svoji otřesenou lodičku v mém rodišti, v Zadru.

Když jsem hraběnku poznal, byla asi čtyřicetipětiletou, vážnou, přísnou a nesdílnou ženou. V její vznešené uzavřenosti a bezúhonnosti každý by se domníval spatřovati také její bezúhonnou a důstojnou minulost. Ale, jak mi ostatní služebníci její vypravovali, nebývalo tomu jindy tak. Byla jen ochablá jako unavený, vybouřený herec po skončené těžké úloze.

Hraběnka Silvia Marmoliová byla už asi patnácte let vdovou. A ten všecek čas věnovala prý jenom tomu, aby nevychovala řádně svého syna a aby zaměnila svoje roucho vdovské za roucho svatební. Bývala po svém smutku po zemřelém hraběti nejveselejší a nejbujnější ženou v tamější

společnosti šlechtické, až stala se svým chováním i svým nezvedeným synkem pověstnou výstrahou i těm, kteří ji v někdejších letech opravdově ctili a skutečně si jí vážili.

Ona ovšem toho neviděla. V sobě spatřovala vzor lepší šlechtičny a v dítěti svém tisíc nejkrásnějších vlastností, kterým se podivovala a které podporovala shovívavostí a penězi. Její Viktor byl jí modlou, které se klaněla a ku které se modlila vroucněji než k Bohu.

Když jednou dvanáctiletý Viktor z pouhé svévole zapálil na matčině statku několik dělnických chatrčí a s rozpustilým smíchem díval se na tento svůj čin, zpozdlá matka smála se s ním a ani ve snách jí nenapadlo, aby pokárala nebo potrestala mladého zločince. Učitel hochův, který toho se odvážil, nazejtří propuštěn táhl z domu.

„Hle, můj malý Nero!“ chlubila se všude svým dědicem a nelitovala ani nákladu, kterého vyžadovalo zbudování nových domků, ani mrzutosti, které měla tehdy zase s nezdořilými úřady.

Tak hraběcí matka žila, a tak mladý šlechtic rostl a prospíval.

Teprve při odchodu z Itálie do Dalmacie mnoho se změnilo. Ne-li na Viktorovi, tedy zajisté na hraběnce. Tenkrát konečně poznala, že její vlasy povážlivě pozbývají černého lesku, její oči kouzelné i svůdné záře, a její tváře mladistvé a hebké svěžesti. Tenkrát konečně nabyla trdného přesvědčení, že není pomyšlení na nové manželství, leč by chtěla zasnoubiti někoho se svými penězi. A toho přece nechtěla.

Když jsem poprvé vkročil v Zadru do hraběcí služby, dům šlechtický zdál se mi býti učiněným klášterem. Toliko nečetní služebníci způsobovali trochu šumu a života v oněch pošmurných zdech, dýšících chladem a znějících mrtvou ozvěnou.

Mladý pán toho času nebyl doma. Ale když za nedlouho se vrátil, byl ho hned plný dům, i tam, kde bylo jenom místo služek.

Byl to veselý chlapík, jakého jsem dosud nespatriil, ačkoliv na vojně měl jsem ustavičnou příležitost k rozmanitým podobným zkušenostem. Prováděl kousky, za jaké by rozpustilý kluk stydět se nemusil, a prováděl také kousky, za které by se zastyděl i člověk třikrát starší než byl on. Ale on byl šlechtic a měl stále dosti peněz, pročez svět byl k němu příliš shovívavý, zrovna tak jako jeho matka.

Nikdy neslyšel jsem o ženě tak slabé a malomocné ku svému dítěti. Hraběnka Silvia Marmoliová milovala Viktora onou nerozumnou, pošetilou láskou mateřskou, která bývá odměňována později nevážností a nevděkem. Když Viktor byl kloučetem, nekárala ho nikdy, nýbrž vždy jenom chválila a smála se na něho. Ale když dospíval do mužských let, nedovedla, vidouc jeho chyby a poklesky, napomenouti ho ani slovem. Chtěla-li přece promluvit, hlas uvázl jí v hrdle, zachvěla se, zavzdychla a obrátila se od něho, jakoby sama byla vinnou.

A on, rozhyčkaný a světácky už dávno porušený, smál se při tom plnými ústy, jakoby vzdechy a zachvění její mu působilo potěšení — — —

Konečně také pohostinný Zader měl už dobrodružství Viktorových dosti. Tamní obec dala paní hraběnce zjevně znáti, že čtveráctví mladého šlechtice nebylo by lze dále přijímati jinak než s trestním zákonníkem v ruce. Tehdy bydlila v Zadru už na pátý rok.

Hraběnka Silvia Marmoliová snad tehdy poprvé v životě svém odhodlala se k rozhodnému konání. Dala si do své komnaty zavolati Viktora, a když přišel, udeřila na něho přísným hlasem. Rozprávka jejich nebyla příliš dlouhá ani příliš hlučná.

Když se rozcházeli, hraběnka byla velmi bledá i uszlená, ale za to mladému hraběti oči hořely a tváře se rděly ne-tajenou radostí. Koho spatřil, na toho hned vesele volal:

„Juchuchu! Půjdu na daleké cesty, pryč z mizerného Zadra, pryč z nudné Dalmacie!“

Mladý hrabě půjde na daleké cesty! To bylo tedy výsledkem jeho hovoru s matkou.

A hned pustil se do příprav. Za měsíc byl přichystán a hotov k odchodu.

Když se loučil s paní hraběnkou, tato plakala hlasitě a prosila ho téměř úpěnlivě, aby neodcházel, aby zůstal u ní, jinak že zajisté steskem a želem se jí utrhne mateřské srdce.

On řekl krátce, jak jest nesmírně rád, že může z domu a že bude brzo psáti.

A když odešel, podobalo se, že hraběnka opravdu zahyne žalostí. Div zármutkem očí si nevyplakala a vlasů nevytrhala. Naposledy, když jí bylo zaplatiti pokutu za jakýsi Viktorův hřích, pzději objevený, rozhněvala se na Zader jako před tím na Itálii a rozhodla se, že nešetrné to město dalmatské opustí.

Tak se stalo, že za nedlouho potom stěhoval jsem se s hraběnkou ze svého rodiště do nového sídla, do Dubrovníka. Byl jsem tomu povděčen a těšil se na nové bydlo.

Hraběnka vyvolila si Dubrovník z několika příčin. Byla katoličkou, a město ono zdálo se jí býti nejkatoličtější a tudíž i nejpříhodnější pro její modlitby a pokání, k němuž se připravovala.

Dubrovnik jest městem, které dožilo, jest svící, která dohořela. Čím býval dříve, vše bylo veliké a čestné, plné mohutnosti a síly. Ona v tom chtěla shledávati jakousi příbuznost se svým životem, jehož hlavní děj už také se dokončil, a nepochybovala, že čestně, šlechetně a důstojně.

A tak tedy Dubrovník, bývalé útočiště králův, stal se útočištěm hraběnky Silvie Marmoliové právě v těch dobách, když jí už šedivěly vlasy.

Šlechtična koupila dům v Dubrovnickém předměstí Pilách, v rozkošném prostranství, zvaném „Mezi zahradami“, odkud nebylo daleko do Gružského přístavu.

Stavení bylo obklopeno se všech stran sadem, jednak zdivočelým, jednak pěstovaným, a život z okolí doléhal tam jen vzdáleným šumotem. Dům i všecko, co k němu náleželo, necht' to byly zelené okenice, oprýskaný balkon, cypřiše v zahradě a veliké smokvoně, ovinuté břečtanem, hodilo se dokonale k veškerému zádumčivému vzezření naší hraběnky.

Ona příchodem svým do Dubrovníka v mnohé příčině velmi se změnila. V Zadru dům její podoben byl klášteru, ale dům v Dubrovnickém předměstí Pilách podobal se hrobce nebo veliké rakvi. Ani služebníci nemohli si promluvit hlasitěji a vykročiti směleji. Každý kráčel jenom po špičkách, jakoby se bál, aby nikoho nezbudil, nebo aby se neprozradil.

Hraběnka trávila většinu dne ve své komnatě, a jak se mohlo souditi, modlila se. Snad za svoje bývalé slabosti a za svého syna. Před velikým křížem na hlavní chodbě pořáde hořelo dvanácte voskových svéc a viselo několik věnců z čerstvých květin. Všecek dům páchl tou voskovou vůní mrtvol, a i věnce voněly tak podivně jako ty, o kterých víme, že jsou určeny na rakev. Pak všeobecná zamlklost a stísňenost zveličovala ten příšerný ráz domu.

Velitelka naše sotva že za den s kým promluvila. Ačkoliv velice pobožná a kající se, přece byla nepřístupnější a přísnější, než kdy před tím. Bylo jí viděti na zažloutlém obličejí a na mdlých očích, že jí není ani za mák povědom onen tichý mír a spokojenost, které poskytuje opravdová modlitba a odříkání. Pohledy její byly nevlídné a vždy rozkazující, a málo kdo dovedl se zachovati zcela po jejích přáních. Všechno vzezření její dávalo patrně na

jevo, že pokládá ostatní svět jen za předmět k tomu stvořený, aby jím mohla opovrhovati, nechť to byl člověk, nechť to byla věc jakákoliv.

Byla to hrdá, zkostnatělá šlechtična, odumřelá všemu, co kdysi ji zajímalo i těšilo, a neporozumívající tomu, co ještě ji mohlo zajímat a v čem mohla nalézt skutečné potěšení.

Avšak konečně přece asi za dvě léta našla předmět, k němuž vyklíčila její záliba opravdová.

Byla to věc na pohled jenom nepatrná, černá květina — černý karafiát.

Dostala keřík té zvláštní květiny od jisté starošlechtické paní Dubrovnícké. Snad nějaký podivný význam, snad dokonce pouhá pověra připoutala hraběnku Sylvii Marmoliovou k tmavému karafiátu tak pevně, že byl jediným jejím potěšením, které by nebyla dala ani za nejvzácnější šperk světa. Dala karafiát, ve drahém hrnci zasazený, postaviti do komnaty, která byla její modlitebnou. Tam jej ostříhala jako tajemství a nedovolila nikomu, aby květině se přiblížil. Sama ji zalévala a ošetřovala, sama jen dívala se ustavičně na ni a voněla k jeho tmavému květu.

Ostatních hojných květin, které rostly v naší zahradě, ani si nevšimla. Sad, už dříve dosti pustý, byl by bezmála úplně zdivočil, kdyby se ho byla neujala občas ruka některého milosrdného služebníka, který si tím krátil dlouhou chvíli. —

O mladém hraběti Viktorovi věděli jsme pouze málo. Hraběnka nemluvila o něm nikdy s nikým, a toliko z častých zásylek peněz, které odcházely z Dubrovníka za vzdáleným šlechticem, zvěděli jsme, kde se zdržuje. Kromě toho všetečná komorná přinesla nám ukázat dvou nebo tří dopisů jeho, z nichž jsme zvěděli o něm určitějších zpráv. Hraběnka listy synovy nedovedla tak bedlivě ostříhati jako karafiát.

Pan hrabě, puzen touhou po dalekých krajích, odebral se původně kamsi do Ameriky, ale nevydržel tam dlouho. Za několik měsíců ubíral se již nejkratší cestou do jiného dílu světa, že bylo až na podiv, jak náruživým se stal cestovatelem.

„Milá matko,“ psal tehdy mezi jiným, a byl patrně v dobré míře, neboť hraběnce tykal, „nabažil jsem se již Nového světa a právě dávám Kolumbově zemi s Bohem. Ubírám se do jižní Afriky, a netřeba Ti zajisté dlouho hádati, jaká přání spojuji s tímto psaním. A odvykla-lis už hádankám, tedy řeknu prostě, že bych rád, aby Tvoje dobrota a laskavost očekávala mne v podobě poukázky u bankéře v Kapském městě.“

„Divíš se asi, co mne tam puďí. Přiznávám se, že se nechci rozdělit o vítěznou palmu žádného cestujícího badatele, kteří se tam pouštějí, jak jsem vždy čítal, toliko za výzkumy a za vědou. Také nebažím po lovech lvích ani po nesnesitelných vedrech, ani po pýše, že jsem byl až u Mysu Dobré Naděje. Mne tam vábí něco docela jiného, a jako upřímný syn nechci Ti toho zatajovati.“

„Jedu tam za černoškami — — —“

„Nelekej se, neboj se o mne! Buď přesvědčena, že v příčině této neučiním ani Tobě ani sobě hanby. Nemohu odolati té černé touze. V Americe spatřil jsem značné množství těch temných krasavců a krasavic, ale tam není přece mouřenín dokonalým mouřenínem, nebo, lépe řečeno, mouřenínka dokonalou mouřenínkou; té dlužno hledati v nej-přirozenější její vlasti, pod žárnou oblohou afrického jihu. Ubírám se tedy tam a doufám, že se tam zdržím dosti dlouho. Hodlám se potloukati od výtoku řeky Konga zemí Křováckou a Kapskem, pak kromě Kapského města navštívit Port Elisabeth a Grahamstown, býti nějaký čas občanem kaferským a učiniti si snad malý výlet na Madagaskar. Ovšem dosud hodlám. Zalíbí-li se mi tam hned s počátku

*

nějaká ohnivá dcerka plemene ethiopského, zůstanu u ní a dám snad dalším africkým potulkám výhost —“

„V Dubrovnice přeji Ti zdraví a všeho dobra. Doufám, že tamější dům Tvůj nebude vyžadovati tolika vydání jako dům v Zadru, zvláště když píšeš, že žiješ velmi odloučeně a skromně. Snad bylo by prospěšno, kdybys propustila některé zbytečné jedlíky, jako jest na příklad Pietro Turrin a starý Giuseppe. Tuším, že v Africe budu potřebovati více příjmův než v Americe, pamatuj tedy na to. Kromě toho neškodilo by také napomenouti našeho správce, aby lépe hospodařil.“

Na štěstí tento dopis dostal se nám do rukou teprve asi za půl druhého léta po tom, kdy došel hraběnky. Jinak zajisté já i starý Giuseppe, který byl u rodiny Marmoliových již za nebožtíka hraběte, byli bychom se obávali výpovědi.

Avšak paní naše nebyla tehdy zajisté příliš pozorna ku všem Viktorovým přáním. Peníze mu sice poslala, ale zbytečné jedlíky ponechala si v domě.

V jiném dopise, který se dostal komorné do rukou a ještě zcela novém, mladý hrabě liboval si velmi v Africe, kde byl téměř už dvě léta.

Nepsal mnoho, jako obyčejně. Vedle obvyklé upomínky o brzké zaslání peněz připsal zběžnou rukou jenom těchto několik slov:

„Máme podobné štěstí. Jak vidím, jsem po své matce, dobré hraběnce Silvií Marmoliové. Ona nalezla zalíbení v černém karafiátu, a já jsem si zamiloval černou růži. Jsem se svou černou květinou dokonale spokojen a šťasten —“

Brzo potom komorná dala nám ochotně přečísti ještě jedno krátké psaní, avšak to již nebylo pro nás žádnou novinkou.

Mladý hrabě stýskal si v něm trpce, že dostává čím dále méně a méně peněz, a navrhoval hraběnce, aby pro-

dala svůj veliký rodinný statek v Itálii, ten statek, který byl už posledním bohatstvím šlechtické rodiny Marmoliových.

Ale statek ten zatím byl již prodán před čtvrt letem, a mladý pán zajisté netušil, že už někde snad mezi divokými Kafry lehkomyšlně prohýřil valnou část peněz za stržených, a že veškero bohatství, dříve značné, scvrklo se v krátké době na obyčejný dům se zpustlou zahradou v Pilách u Dubrovníka a na trochu těch skvostův, které před lety zakrývaly hraběněčiny obnažené údy, nyní pak kus po kuse zakrývaly její hmotné nesnáze, onu nahotu, která jest hanbou šlechticův.

Naše služebná družina také brzo ucítla tu velikou změnu v poměrech svého panstva. Čeho jsme v posledním čase očekávali den co den, to z nenadání přišlo jednoho krásného rána.

Hraběnka pánovitě nám oznámila, že při její odloučenosti od hlučnějšího života, kdy všecek čas svůj věnovati chce toliko službě boží, značný počet služebnictva jest jí jenom překážkou a na obtíž, a že uznává tudíž za nutné propustiti všechny mimo jednoho mužského a tři ženské.

Tím vyvoleným mužským byl jsem já.

Když jsem potom řekl starému Giuseppovi, že požádám paní hraběnky, by si ho ponechala ve službě místo mne, zasmál se nuceně, zavrtěl velikou hlavou a dobrácky odpověděl:

„Jen toho nech, hochu! Nač usekávati psu ocas na dvakrát? Kdybych nešel dnes, šel bych zejtra zrovna tak, jako i ty půjdeš. Jsem jist, že paní hraběnka ani vás čtyř zbylých ve službě dlouho neunese. Už nyní jste jí značným břemenem. Nenechala si vás proto, že jste nejobratnější, nýbrž proto, že jste nejlacinější. Mne ani by nechtěla, neboť mám větší mzdu než ty, a zmenšiti mně ji bylo by tolik, jako přiznati se k dokonávajícímu bohatství.“

Bylo to pravda, brzo jsem se přesvědčil, jak dobře Giuseppe uměl hádati. Ale přece vydrželi jsme my čtyři u hraběnky ještě asi půl léta, mezi tím však udály se rozmanité pozoruhodné věci.

Prvou důležitou událostí byla ztráta černě kvetoucího karafiátu — —

Květina, jakmile odkvetla, uvadla a za nedlouho úplně zhynula. Marné bylo pilně a obezřele ji zalévati, marné přesazovati ji do jiné prsti, marné povolávati k ní všechny zahradníky, kterých v Dubrovníce a okolí dopídití se bylo lze: karafiát byl u konce se svým životem, a každý suchý stonek jeho vůčihledě a neomylně hlásal, že již neporoste.

Hraběnkou ta ztráta dojala zajisté více než před lety úmrtí jejího manžela. V jejím stesku a žalosti pozorovali jsme s podivem, že v poslední době stala se velikou podivínkou, neboť nedalo se nikterak mysliti, že by to bylo pouhou přetvářkou nebo planou šlechtickou rozmařilostí.

Jenom matka, které umřelo jediné dítě a které nezbylo na světě žádného potěšení, dovede tak opravdově truchliti, jako truchlila za uschlým karafiátem hraběnka Silvia Marmoliová. My jsme při tom přestali pochybovati, že v hlavě její jest vše tak, jak má býti v hlavě rozumné ženy.

Rozumí se, že malý počet jejích přátel, který jí ještě zbyl a kterému neopominula oznámiti svoji citelnou ztrátu, neopomíjel jí navzájem vysloviti v dopisech svoji soustrasť. Také synu svému Viktorovi na místě zásylky peněz poslala dojemnou zvěst o zahynutí černokvěté rostliny a doufala, že snad aspoň on, pohnut neštěstím, které ji stihlo, umění utrpení její a oznámí jí, že se obrátí také s bludného scesti na stezku pokání.

Zasluhovala zajisté úlevy a politování. Těch chyb, které ji nyní trestaly, snad nezavinila všech. Snad značný díl jejich měli nésti také ti, kteří ji vychovávali. Oni už tehdy

za jejího mládí ukládali do její hlavy časté zlo, nejednu vlastnost nedobrou, a ona nyní sklízela všechno to i s mnohonásobným úrokem.

Ba věru, také nám mnohdy bývalo hraběnky srdečně líto. Jinak zajisté, kdyby nebylo toho měkkého pojítka, nebyli bychom dlouho vydrželi v jejím domě. Dvanácte svéc před velikým křížem na hlavní chodbě sice už nyní nehořelo, mrkala tam toliko malá olejová lampička, a také věnce s domnělou umrlčí vůní byly již dávno suchy, a nikdo jich nevyměňoval za čerstvé, ale po domě, nechť to bylo kdekoliv, vše bylo přece ještě mnohem děsivější, chladnější a příšernější než s počátku.

Avšak mladý hrabě Viktor Marmolia nedával dlouho o sobě žádné zprávy. Listy jeho, dobývající jindy na matce peněz, působily teď jako hrách na stěnu, ba ještě méně.

Arci, kde nic není, ani smrt neběře. Marnotratný šlechtic snad konečně nabyt o smutné té skutečnosti přesvědčení, proto nepsal. Proč by psal? Neznal listův, které mají jiný účel.

Avšak jednou, po čase dosti dlouhém, kdy hraběnka již se domnívala, že na několik psaní svých marně očekává synovy odpovědi, a kdy ke smutku po uschlém karafiátu se jí vkrádal do duše již také stesk po ztraceném Viktorovi, dostalo se jí o něm určité zprávy způsobem velice neobyčejným a věru podivným.

Zpráva ta přišla neočekávaně jednoho dne na večer, v měsíci září.

Seděl jsem tehdy na opelichaném balkoně, který vyčníval z prvního patra domu proti jihu směrem k hlavní silnici našeho předměstí. Přes tu stranu zahrady bylo viděti rozsáhlý kus Dubrovnického okolí. Hleděl jsem v trudném zamyšlení, ze kterého poslední dobou téměř ani jsem nevycházel, do prázdného vzduchu před sebou, a v prsech

jsem cítil zvláštní tíseň, jakoby se mi stýskalo po něčem milém a vábném.

Toužil jsem snad po veselejší životě, po přívětivějším domě, po spokojenějším pánu. Byl jsem velmi sklíčen oním dojmem, který přemohl všecek dům, a lahoda překrásného pozdního odpoledne zářijového nikterak mne nezajímala. Nevšímal jsem si nepohnutých jehlanů cypřišových ani velkých smokvoní, obtočených hustým břečtanem, ani zdívocelých záhonů růžových a řeřichových v naší zahradě. Oči moje netečně přelétaly utěšené prostranství „Piazza Clausel“, nezavadily ani o strmu, skalnatou pevnost Svatého Vavřince, vyčnívající přede mnou z moře, nespočínuly ani na okamžik na rozkošné rovině Jaderské, která dále se prostírala do nedohledna a při zapadajícím slunci zjevovala pohledu obraz nádherně kouzelný.

Byla mi dlouhá chvíle a smutno „Mezi zahradami“, ačkoliv místo ono, plné letohrádkův a vonících květín, jest nejkrásnější částí Dubrovníka. A přece nedovedl jsem zapřísti se do myšlének, které by mne poněkud vyvedly z mého zadumání.

Chýlilo se rychle k večeru. Slunce zvolna potápělo svoji zářivou tvář u Gruže za dřímavou Ilinou glavicí, blízký háj piniový vždy více se černal, a bylo zjevno, že již nedaleko čeká soumrak.

V té chvíli zavrzla malá, zelená dvířka, vedoucí ze zahrady na ulici, a za několik vteřin spatřil jsem s balkonu mezi usínajícím stromovým velikého, hranatého člověka, který nesl v ruce jakýsi objemný předmět, zakrytý širokým šátkem.

Jeho mohutná postava, jeho svalnaté údy, zvětralá pleť a všecko drsné vzezření dosvědčovaly na prvý pohled, že nejspíše jest námořníkem.

Když přišel až před balkon, rozhlédl se a spatřiv mne, zastavil se.

„Bydlí v tomto domě paní hraběnka Silvia Marmoliová?“ otázal se po italsku.

„Bydlí, ovšem. A čeho hledáte, příteli? Snad dokonce aní hraběnky?“

„Ano, paní hraběnky, přeji si s ní mluvit. Dovedte mne k ní, brachu!“

„Paní hraběnka nyní vůbec nikoho nepřijímá, a zvláště tak pozdě na večer bylo by marno dovolávat se jejího slyšení. Povězte mi, co chcete, nebo co přinášíte, a já vám hnedle přinesu od ní odpověď. Pojdte dále!“

Námořník vstoupil do předsíně, zakýval tam na mne hlavou a hovořil:

„Mně jest úplně lhostejno, příteli, pustíte-li mne k paní hraběnce čili nic. Naopak, budu radši, odbudeme-li věc, za kterou přicházím, spolu. Jsem velmi stydlivý a nemotorný před paními, třeba ani již nejsou mladé. Odevzdejte paní hraběnce tuto maličkost, a já zatím počkám si zde na zpro-pitné. Vyřídte, příteli, že i ostatní plavci opatrovali ji po všechnu cestu a proto také očekávají, že se rozdělím s nimi o díky štědrosti vaší vzácné paní.“

Při tom se smál své výmluvnosti, a tváře mu hořely vinným červánkem.

„A co mám ještě vyříditi paní hraběnce?“ dotazoval jsem se námořníka.

„Co? Ach, tak! Řekněte jí, že toto překvapení přichází od pana hraběte Viktora Marmolia z Afriky. Plujeme odtamtud — anebo ne, počkejte! Ale řekněte to tak, ano! Pan hrabě to odevzdal našemu kapitánovi se žádostí, by to dovezl paní hraběnce. Počkejte, tu máte ještě psaní, málem byl bych je zapomněl v kapse, v tom nejspíše bude ostatní zpráva. A kapitán uctivě vzkazuje, že by byl přišel sám, ale nemá kdy. To víte, za hodinu plujeme z Gruže, a on by rád se proběhl do té doby městem. Tak, hochu, tu máte. Vezměte to opatrně do obou rukou a neupusťte!“

„A co to je?“ otázal jsem se nedůvěřivě a hleděl s plavce rozpačitě na zakrytý předmět, který mi podával. Co mi vypravoval, zdálo se mi jenom kratochvílí. Růžšlel jsem se, mám-li přijati předmět.

„I podívejme se zvědavého! Co to jest? Dárek od mladého pana hraběte, řekněte. Jen jděte, však paní hraběnka již sama na to se podívá. Ale to vám povídám, neodkrývejte toho — kouše, haha! A nezapomeňte na zpropitné!“

Sebral jsem tedy balík i psaní a odnesl to do komnaty hraběnčiny. Když jsem jí vyřizoval cizinečův vzkaz, pokynula mi, abych břemeno své složil na podlahu, a dopis mi nedočkavě vytrhla z ruky. Sotva vyslechla všecko moje vzkázání; byla příliš roztržita a pohnuta, aby mi dobře rozuměla. Chvatně pospíšila ke stolu a podala mi odtamtud nepříliš značnou bankovku jako odměnu pro čekajícího posla.

Bylo to dosti málo. Styděl jsem se, když jsem ji plavci odevzdával.

On ji přijal nedbale, obrátil se a bez pozdravení odcházel z domu.

Vystoupil jsem zase na balkon, abych pokračoval ve svém přerušném smutném dumání. Zatím slunce již úplně zapadlo, a vzdálenější předměty oblévaly se šedivým šerem, vzduch dýchal chladem.

Asi po pěti minutách ozval se z komnaty hraběnčiny veliký, děsný výkřik. Projelo to všemi prostorami domu až do základův. Zaslechl jsem ještě potom jakýsi hlomoz, jakoby kus nábytku padal na podlahu, a hned zase pád jiný. —

Pak bylo chvilku ticho, avšak jenom kratičkou chvilku. Než jsem se vzpamatoval z největšího překvapení, nové podivení uchvátilo moje smysly.

Z komnaty hraběnčiny zvučně zaznívaly táhlé, zajíkové hlasy dětského pláče — —

Za minutu byl jsem já i všechny tři služky u své velitelky. Ležela ve mdlobách na podlaze, a tváře její byly bílé jako sníh. Zdálo se, že jest mrtva.

Ale za to nedaleko ní, tam, kam jsem před tím složil přinesený dárek, sedělo na zemi na pestrém koberci, z něhož se vyklubalo, malé plačící pachole — maličký nářikající mouřenín — — —

Spatřivše toho tmavého hostě ženštiny měly tisíc chutí padnouti zděšením také do mdlob. Stálo mne mnoho namáhání, než jsem je přiměl, aby se utišily a přispěly velitelce naší ku pomoci. Činily to s chvěním a s bázni. Neustále se ohlédaly po malém občánkovi a měly strach, nepustí-li se snad do nich.

Ale on neměl ani pomyšlení na odpor. Seděl a jenom plakal — — —

Teprve po dlouhé chvíli podařilo se ženám přivésti hraběnku k vědomí. Byla velmi sesláblá a jako zlomená. Musily ji ponechat na lůžku, sotva by se byla udržela na nohou.

Ale jakmile k oživenému sluchu jejímu dolehl zase dětský pláč, zalomila rukama, zabědovala a volala, bychom toho křiklavého tvora odnesli z komnaty pryč, někam daleko, bychom jej pohodili na ulici nebo do moře, neb kamkoliv, jen aby jí nepřišla na oči jeho tmavá postavička, a aby už nikdy neslyšela jeho zvučného, drsného pláče. A div zase znovu neomdlela.

Byli jsme spleteni a poděšení všichni. Nevěděli jsme, co máme činiti, co do rukou uchopiti. Popadl jsem mouřenínka, a komorná, která mi pomáhala přikryti jej jeho kobercem, neopominula zvednouti také psaní, které opodál leželo pohozeno.

Běžel jsem s dítětem dolů do jizby, kdy bydlila kuchařka a služka, a tam snažil jsem se všemožným způsobem černoška uchlácholiti.

Byla to skutečně těžká práce. Zpotil jsem se při ní jako v největším vedru, a byl jsem tak rozmrzen, že bych byl nejraději utekl z domu, jehož smutek byl rozmnožen eště tím malým černým hostem.

Nevěděl jsem, co s kloučkem počítí. Hovořil jsem na něj, zpíval jsem mu, houpal jej, hrozil mu pěstí i očima, ale nic naplat. On křičel a křičel, a vydržel dlouho, neboť mu bylo již nejméně půldruhého léta —

A ani um a důvtip ženských hlav nebyl s to, aby ukonejšil toho malého, vytrvalého křiklouna.

Teprve pozdě na noc dítě přece přestalo plakati. Nikoli naším chlácholením, ale únavou, přemoženo jsouc dřímotou. Sotva doplakalo, tvrdě usnulo a spalo až do bílého rána.

Avšak nazejtří pohlíželi jsme na jeho malou, černošedou, zamodralou a kudrnatou hlavičku již jinýma očima než prvý večer. Dopis mladého hraběte, který komorná zvedla v komnatě, dal nám k té plačtivé mouřenínské hádance náležitě rozřešení.

To psaní bylo tentokráte dosti dlouhé, obsahovalo plně tři stránky. Jíž ta okolnost byla zvláštní, neboť v posledním čase hrabě Viktor posýlal zprávy své matce na třech řádcích.

„Urozená paní hraběnko Silvie Marmoliová,“ psal mladý šlechtic tónem, z něhož nedalo se snadno uhodnouti, je-li zlomyslný nebo žertovný, „Váš dopis o ztrátě oblíbené černé květiny nemálo zkormoutil moji synovskou mysl. Napadlo mne nejednou, zdali byste tak hořekovala, kdybych i já pojednou vám uvadl a umřel? Sotva, neboť cítím srdcem i očima, že desetkrát více zabývá myšlénky Vaše uschlý karafiát nežli vzpomínka, jak mně se daří. Řeknu Vám upřímně, že nevalně. Zdá se mi, že jsem churav, že mi stále něco schází — jak by nescházelo, když jsem šlechticem na mizině a nevím, kde hledati přispění, kde vydatného léku!

„Ale i při těch nesnázích nezapomínám býti upřímným synem. Vy, urozená paní hraběnko, mnohokrát jste vyhověla mým potřebám, odhodlal jsem se tudíž zavděčiti se Vám malým dárkem. Vy jste ztratila svůj černý květ, já Vám posílám zaň černý květ svůj vlastní, byste měla přiměřenou náhradu.

„Jmenuje se Silvio — po babičce. Ale jména toho nedostal na křtu, nýbrž toliko ode mne. Můj malý Silvio jest totiž pohanem — nelekejte se toho přiznání! Nechal jsem ho tím, čím byla jeho matka. Až vyroste, anebo, chcete-li, dejte ho třeba hned pokřtiti, ale nechte mu toho jména. Mně se líbí a uvykl jsem mu již, že těžko bylo by odvykati — —

„A víte, čemu máte děkovati za ten černý kvítek? Ničemu jinému než své vážné zprávě, že majetek naší rodiny už nadobro se rozprášil ve vroucím africkém vzduchu. Věru jsem si nikdy nepomyslel, že bohatství naše má dno tak mělké a snadno vyčerpitelné. Proč jste mne opravdově neupozornila na to dříve, dokud ještě bylo kdy uskrovniti se? Mne zpráva Vaše o našem zchudnutí hrozně překvapila, a zrovna tak překvapila i ty, kteří měli na starosti vychovávat mého synka. Když jsem jim nemohl platiti, přinesli mi ho, toť úplně přirozené. Avšak bylo by úplně nepřirozené, kdybych si ho byl ponechal u sebe a u svého nedostatku a chtěl na něm zkoušeti pravidla moudrého vychování, kterého neznám. — — —

„Vzpomněl jsem si hned na Vás a doufám-li, že vnuka svého vlídně přijmete, nemýlím se zajisté ve Vaší pobožnosti křesťanské a v mateřské lásce. Kdybyste malého Silvia nechtěla přijati jakožto náhradu za zahynulý karafiát, přijměte ho aspoň se zbožným úmyslem, abyste učinila z něho křesťana. Odevzdávám ho zcela do vůle Vaší, paní hraběnko!

„Byl bych ho přivezl sám, ale nebylo mi možno. Řeknu to bez zapírání — nemám peněz na tak dlouhou cestu. Byl

jsem rád, že kapitán, jemuž jsem kdysi ještě v lepších časech pomohl z jakési tísně, nabídl se mi, že hošíka přijme na svoji loď a bezpečně Vám jej odevzdá. Chcete-li také mne mít u sebe, pomozte mi ještě naposledy a pošlete na cestu. Jinak skutečně neznám už prazádného prostředku, který by mne odtud vysvobodil.“ —

Tak psal hrabě Viktor.

A matka jeho, hraběnka Silvia Marmoliová?

Bylo nesnadno uhadnouti, co se dělo v jejím pobouřeném srdci. V prvých dnech po této ráně nehnula se ani s lůžka, a několikráte bylo nám volati k ní lékaře. Ležela jako bez života, a toliko pláč černého vnuka, kdykoli dolehl až do její komnaty, velice ji rozčiloval a děsil. Pokaždé dávala rychlými posuňky na jevo, abychom dítě odstranili z domu.

Měli jsme s hošíkem opravdový kříž. Vyplakal skoro celý den a byl by snad zahynul hladem, kdybychom mu občas nebyli vpravili do úst nějaké sousto pokrmu. Teprve po mnoha dnech trochu se upokojil, ale bylo zřejmě na něm viděti, že nikterak nemůže se spřáteliti s novým bydlištěm.

Viděli jsme, že mu schází mnoho. A co, buď jsme neuhodli, a poznali-li jsme, nedovedli jsme tomu odpomoci.

Později malý Silvio již neplakal, ale stonal. Když jsem se odvážil o tom zmíniti se hraběnce, doufaje, že tvrdost její zatím se obměkčila, zazuřila a vyhnala mne z komnaty.

Zzelelo se mi srdečně toho ubohého černého květu. Zavolal jsem k němu lékaře na svůj vrub a modlil jsem se vroucně, aby toto moje přispění bylo blahodárné opuštěnému tvorů.

Lékař přišel, pokoukal se chvílku na dítě, zasmál se mu, načež asi minutu přemýšlel; pak zavrtěl hlavou a předepsal nějaký lék. Potom mlčky odešel, nepřijav ode mne odměny za návštěvu.

A zase zdlouhavě uplynulo několik neděl. Přiblížil se již prosinec, měsíc zimy, měsíc vánoc, dalmatský měsíc tuhé bory. V domě „Mezi zahradami“ nic neměnilo se k lepšímu.

Hraběnka Silvia Marmoliová od té doby, co byla pod jednou střechou s pokrevným černochem, ani na minutu neopouštěla své komnaty. Jakoby se byla zapřísáhla, že nepřestoupí prahu a že na vždy zůstane v jizbě, která se podobala hrobce.

A malý Silvio neopouštěl už ani na okamžik lůžka svého v ženské světnici.

Mám úplně čisté svědomí v tom, co se týče toho děcka, Sloužil jsem mu ochotně a jak jenom nejlépe kázalo moje pohnuté srdce. Věřte mi, zaplakal jsem někdy nad ním lítostí a želem.

Byla mu sotva dvě léta, ale ono zajisté rozumělo, jak mu přeji. Sedával jsem u jeho lůžka třeba několik hodin, a ono hledívalo na mne smutnýma očkama tak tklivě, ach, tak tklivě a vděčně — —

Kdož by neplakal!

Jednou, asi týden před utěšenými vánočními svátky, kterých však smutně jsme očekávali, komorná vstoupila ke mně do jizby, právě když jsem zase ostříhal malého nemocného, a vypravovala důvěrně:

„Paní hraběnka právě dostala telegram, odněkud pryč z daleka“ —

Avšak sotva dořekla tato důvěrná slova, dvěře znenadání se otevřely, a hraběnka Silvia Marmoliová stála před námi — —

Rozhlédla se nepokojným zrakem po světnici, pak chvatně přiskočila k dětskému lůžku a schýlila se nad ně. Rozevřela ruce, zavzlykala, ale jako přemožená klesla na kolena.

„Můj ubohý broučku, mé dítě zlaté, už jsi sirotkem, otec ti zemřel!“ vyrazila zoufale ze sebe a rozplakala se hlasitě.

Pojednou zase vstala, utřela slzy a chtěla vzíti dítě do rukou.

„Milostivá paní, jest nemocno!“ namítal jsem, chráně děcka oběma rukama.

„Ať, nechťsi, opět se uzdraví, musí se uzdraviti!“ hraběnka volala a něžně skláněla se nad dítě, které na ni na okamžik upjatě upřelo oči. Pak je zase zvolna zavíralo.

„Spí!“ šeptala hraběnka a rozkazovala posuňky, bychom ho nevbudili.

Ovšem že spalo. Uvnulo, aby už nikdy se nevbudilo. Jeho bílá dušička rychle pospíchala z malého černého těla někam ke vzdáleným končinám africké vlasti, a na té daleké vzdušné pouti snad někde se střetla s duší svého otce — —

XII.

VĚRNÁ SLUŽBA.

VYPRAVUJE ZAHIR KEDIĆ.

(1888.)

Puším, že ani nevíte, kde byla moje kolébka. Domníváte se, že jsem se narodil nedaleko Cařihradu, a zatím jsem spatřil světlo světa v největším hercegovském městě Mostaru, v neúhledném zákoutí, kam ustavičně doléhá šumění vod Neretviny.

Obývali jsme malý kamenný domek na blízku staroslavného mostu, malý děravý domek s neomítnutými stěnami, s jedním patrem a s nerovnou kamennou střešou, na kteréž vždy, bylo-li slunné počasí, vyhřívala se sousedova stará líná kočka ve družné společnosti naší opelichané kavky. Co nám tehdy poskytovalo možnosti žítí a nemítí hladu, věru nevím. Až dosud jest mi to hádankou, kterou rozřešiti již několikrát nadarmo jsem se pokoušel.

Otec můj od rána do večera sedával v přízemí našeho domku a vařil tam na prostém ohništi kávu, byl totiž kavárníkem, avšak mnohdy po všecek den ani jediný host nezavadil o náš práh, a bylo-li někdy přece kolem ohniště hlučněji, byli to zajisté otcovi přátelé, kteří přišli pobesedovat nebo zadarmo vypít koflíček černého moku.

A přece vždy měli jsme svoji snídani, svůj oběd i svoji večeři, a nikdy nebylo ani mně ani mé malé sestřičce choditi v roztrhaném oděvu nebo v dětství marně toužiti po hračkách a pamlscích.

Vychování moje bylo velmi pečlivé, chtělť rodičové ze mne mítí úředníka, čehož arci tehdy bylo dopřáno jenom nemnohým smrtelníkům. Leč vše zcela dobře se dařilo. Rychle uběhla mi dětská léta, plničká milých, lahodných

*

a tklivých vzpomínek, a než jsem se nadál, Neretva přála mi tichým šuměním už po dvacáté k narozeninám.

V té době připravoval jsem se vstoupiti do malé řady kjatibův, to jest písarův, a domáhati se odtamtud v některém krajském městě bosenském nebo hercegovském úřadu defterdara.

Ale úřednické naděje moje pojednou zvrhly se v niveč, rozplynuly se jak dým. —

Matka moje náhle zemřela, jakoby ji kosou podfal, a rozkvétající sestra moje za několik dní šla za ní na Mostarský hřbitov, litována jsouc známými a oplakávána otcem.

Od té doby náš prostý dům byl učiněnou pouští. Otec byl jako tělo bez ducha. Sedával sice pořáde den co den v přízemku u ohniště, avšak to bývalo obyčejně vyhaslé, a zanesla-li k nám někdy náhoda hostě, bylo mu tužiti se trpělivostí, než se dočkal kávy.

Doufal jsem, že otec ze zármutku svého časem poněkud se vyběře, ale mýlil jsem se. Čím dále byl smutnější a zadanější, a nic nemohlo jej ze zasmušilosti vytrhnouti. Konečně, nevím proč, zle znesvářil se s úřadem, a tím ovšem byla nadobro zatarasena cesta mé úřednické budoucnosti.

To náš smutný život ještě více ztrpčilo.

Měl jsem nejlepší naději státi se jednou majetníkem naší zanedbané kavárny a s ní i domu s oprýskanými stěnami, s kostřbatou střechou a prastarou kavkou, když otec, vrátiv se z neobyčejně dlouhé vycházky, pravil ke mně z čista jasna chladným hlasem :

„Slyš, Zahire, prodal jsem domek a vše v něm sousedu Omerovi. Nezůstaneme déle v Mostaru. Připrav se. Za týden odejdeme odtud ke strýci Mehmedovi. Tam snad bude lépe.“

Více neřekl ani slova a potom hned strojil se na cestu.

A za týden ubírali jsme se již k blízkým Metkovićům a odtamtud pluli jsme pak po moři k novému sídlu, leč velmi vzdálenému.

Strýc bydlel v přívětivé vesnici nedaleko Cařihradu, avšak ještě na pobřeží evropském. Ach, byl to líbezný útulek, který nás očekával.

Vesnice Bojadži kioj má krásnou polohu u samého Bosporu naproti městu Kanlydži, které má již základy na půdě asijské, uvěříte tedy, že jsem byl novému bydlišti povděčen.

Ale dobrá mysl má opět brzo byla zakalena nepříznivým osudem. Otec můj, jenž doufal najíti v novém domově osvěžení a zapomenutí na rány v Mostaru utrpné, neokřál ani na chvíli, nezavřel se svého zármutku ani na okamžik. Vadl a scházel jako podlomený strom a za rok na vždy zamhouřil oči, aniž se dočkal mého zaopatření, kteréž mu vždy pilně leželo na starostlivém srdci.

A já, ač mi bylo již více než dvacet let, stal jsem se darmošlapem krásné vesnice a břemenem dobrého strýce, který mi poskytoval bezplatně přístřeší i stravy, kdežto já mezitím v bezvýsledném shoně po nějakém zaměstnání utratil jsem do posledního haléře malé jmění, které jsem zdědil po otci.

Teprve po dalším roce nečinnosti a prázdných toulek, když jsem skrovné bohatství svoje vyčerpal až na dno, dopřídil jsem se nepatrného živobytí v naší vesnici, i uchopil jsem se nové činnosti oběma rukama, jen abych nebyl strýcovi na obtíž.

To tedy byla důležitá změna v mém životě, avšak brzo po té jiná mnohem důležitější značně pohnula mými vratkými city.

Ach té sladké, čarovné doby první lásky!

Vracel jsem se každodenně z místa svého zaměstnání, jež bylo malý kousek za vesnicí, domů a potkával často na té cestě mladou dívku, která v tu dobu docházívala vždy se dvěma velikýma nádobama pro vodu do blízké studnice.

Hned poprvé, když jsem její švižnou, ztepilou postavu spatřil, srdce ozvalo se mi podnikavým tepotem. Neviděl jsem jí nikdy před tím, ale ani dosti málo jsem nepochyboval, že pod její cudnou rouškou ukrývá se sličný obličej a kouzlo libých dívčích vděkův.

Pokaždé, když jsem spatřil pružnou a vášnou bytost dívčinu, oblečenou vždy prostým, leč nanejvýš čistotným oděvem, byl jsem nemálo osvěžen, jakobych byl žíznivý se napil z čistého okřívajícího zřídla. Avšak když někdy nepodařilo se mi s dívčinou se potkati, scházelo mi až do nového setkání všude cosi a byl jsem velmi mrzut.

A přece, ačkoliv dívka každým opětným spatřením vždy hlouběji se upevňovala v mém srdci a opanovávala je vítězně svou domnělou krásou, neměl jsem dosti odvahy, abych se k ní důvěrněji přiblížil nebo jenom sebe kratším promluvením ji oslovil. Obával jsem se, že by jediným odpuzujícím pohledem nebo nelibým slovem zavrhl a na vždy zaplašila moje malé naděje a veliké tužby, které den ke dni horoucněji ulpívaly na její mlčelivé, zakryté kráse.

Tak moje tichá, trochu sice trpící než přece vroucí láska trvala asi čtvrt léta, a ještě jsem neměl žádné známky, že by dívka pohlížela na mne jinak než lhostejnýma zrakoma. Mezitím měl jsem dosti kdy dověděti se, či jest.

Hankia byla dcerkou chudého Achmeta Ramadana, který měl hodně dětí a hodně nedostatků hmotných k živobytí. Kromě toho měl ještě tři soumary, které pronajímal každému, kdo jen trochu slušně zaplatil, nejčastěji cizincům, obhlízejícím poutavé vnady Bosporu. Nebyla tedy Hankia ani pět nebo šest ostatních dítek jeho vychovány v přepychu.

Ale čím méně dětí Achmeta Ramadana mohly se chlubití zámožností, tím více mohly se pyšnití údělem neobyčejné leposti a krásy. A ze všech dětí Achmetových Hankia byla nejspanilejší. S kýmkoliv jsem o ní mluvil, každý s pochvalou se zmiňoval o jejím milém, půvabném zjevu, který

obracel na se pohledy lidí již tehdy, když jako malé a později větší dospívající děvčátko s obličejem ještě nepokrytým objevovala se na vesnické ulici. A do jaké sličnosti rozvila se asi tehdy, když minula její dětská léta a když bytosť její stala se pokladnicí oněch skvostův, které jsou nejvábnějšími a nejdražšími klenoty panenství!

Ta všechna chvála, kterou jsem o Hankii slyšel, podněcovala srdce moje vždy k většímu plápolu, jenž byl tím mocnější, čím byl tišší a skrytější. A ovšem, co měl jsem si počítí já ubožák, nemající v tom čase nic jiného, než tělo a duši a mimo to jen takové prostředky životní, které sotva stačily ukojiti můj hlad a nejnnutnější potřeby chudého člověka? Bylo by bývalo tedy pošetilé pokoušeti se o přízeň dívčinu bez naděje, že mohu užíviti ženu a založiti si aspoň trochu spořádanou a spokojenou domácnost.

Nezbývalo mi než posunouti naděje a přání taková velmi daleko do budoucna a spokojovati se zatím nemluvnými, leč přece výmluvnými pohledy na půvabné cestě za vesnicí.

Dívka s počátku skorem ani si mne nevšímala. Jak jsem ji z daleka již spatřil ztepilou, pružnou a důstojnou blížiti se, tak také mne mýjela, jakoby mne na blízku nebylo. Arci nemohl jsem nikdy doufati v její nápadnou důvěrnost nebo přichylnost, vždyť víte, jaký mrav v příčině té jest u Turkův a jak se uzavírají námluvy a sňatky. Ale přece nepatrný pokyn rukou, nachýlení hlavy, významné pohlednutí mohlo býti naší tajnou milostnou mluvou. Víry, mravy a způsoby jsou v rozličných zemích rozličny, avšak srdce a láska jsou všude stejny a obyčejně neptají se při tom, srovnává-li se jejich vzplanutí s národností a náboženstvím čili nic.

A tak konečně dělo se také u mne i u Hankie. Ona zajisté již dávno velmi dobře porozuměla mluvě mých očí, a já posléze v onom úzkém proužku obličje, který nezakryt

vyzíral mi vstříc hlubokýma a snivýma, leč i s počátku chladnýma očima, postřehl jsem touženou odvetu, a nitro moje naplnilo se při tom nevýslovně sladkým blahem a radostí.

Jak jsem byl šťasten, když jsem spatřil, že ovládající zraky dívčiny při setkání našem živěji se zaleskly a že pod těma jasnýma zrakoma ukrývá se její něžný, laskavý úsměv!

Avšak také ještě něco jiného příjemně mne přesvědčovalo, že Hankia přeje mým tužbám a němým hovorům. Kdežto jindy jsem potkával dívku vždy asi za tři nebo za čtyři dny jednou, spatřoval jsem ji později skorem den co den, i bylo patrnó, že vědouc, kdy pravidelně se vracím z práce do vesnice, vycházela touž chvílí zúmyslně ke studnici pro vodu.

Tak známost moje se spanilou Hankií trvala už skorem celý rok, aniž jsme na sebe promluvili slovíčko. Než žhoucí, plamenné pohledy jejích přitažlivých očí, sálající nejsrdečnější oddaností a láskou, pověděly mi mnohem více než tisícera slova i sebe hovornějších a výmluvnějších úst.

Měl jsem sice již několikráte v úmyslu osloviti ji, abych poznal, jak zní lbezná odpověď z jejích rtův, ale nikdy nenaskytla se mi k tomu žádoucí příležitost. Buď s Hankií kráčela malá její sestřička, buď byli na blízku lidé, chodící tou dobou nejvíce pro vodu, anebo konečně, nahodila-li se nejlepší příležitost býti s dívkou nepozorován, hrdlo rázem mi se zavřelo, prsa se zúžila, i ztratil jsem pojednou všecku odvahu k milostným vyznáním, ačkoliv každý nový pohled dívčin vybízěl a podněcoval mne k odhodlanosti a k činům.

Pojednou chování dívčino nápadně se změnilo. Každý pohled její, ba i každý pohyb jejího půvabného těla dával na jevo jakousi úzkostlivost. Zdálo se mi, že si přeje, bych konečně se odvážil a promluvil, aby i ona měla příležitost promluviti. Ale než jsem k tomu nalezl příhodnou chvíli a než dostatečně jsem se osmělil, Hankia přestala choditi pro

vodu, a asi čtrnácte dní jsem jí nespatrił ani u zřídla, ani ve vesnici.

Na místo ní chodila pro vodu jiná, asi jedenáctiletá dceruška Achmetova, i odhodlal jsem se jí jednou optati, proč Hankia už se neukazuje.

Děvčátko nepovědělo mi nic důležitého, ale aspoň také nic nevítaného.

„Hankia jest doma,“ zněla jeho nejsrozumitelnější odpověď na moje dotazování.

„A proč nedochází jako dříve pro vodu?“ byla moje další, snad příliš smělá otázka.

„Nevím!“ odpovědělo děvčátko a pospíchalo rychle ode mne.

Konečně asi po čtrnácti dnech jsem Hankii zase spatřil. Vycházela z vesnice chvatným krokem proti mně, na všechny strany pozorně se ohlížejíc. Tentokráte neměla v rukou nádob na vodu, bylo tedy patrnó, že vyšla z domu za jiným účelem.

Ubírala se přímo ke mně. Veškera chůze a každý její pohyb mne přesvědčoval, že zajisté veliká příčina ji přiměla, by se odhodlala vyjítí mi vstříc a oslovití mne.

Srdce mohutně, až skorem hlasitě mi zabušilo v prsou. Zrychlil jsem také kroky, ale pamatuji se velmi dobře, jak před očima mi poskakovaly mžitky a jak mi hlavou táhly mrákoty.

V tom už Hankia byla přede mnou a zastavila se. Zvedla ke mně zraky a chtěla právě promluvití, ale hrozebný, hněvivý hlas, zazněvší v tom okamžiku od vesnice, umlčel jí slova na rtech.

Vzhlédl jsem a spatřil blížiti se kvapem starého Achmeta Ramadana.

A než jsme se vzpamatovali z toho překvapení, a než někomu z nás se podařilo promluvití, otec dívčín už přikvapil, zlostně uchopil Hankii za ruku a odváděl jí zpět

do vesnice, při tom mi klna a hroze rukou. A než jsem se opět vzmužil a z traplivého podivení probral, Hankia byla již ta tam, a s ní, zdálo se mi, láska a štěstí moje ulétlo kraj světa.

V následujících dnech arci jsem dívky už nespátřil, a nedivil jsem se tomu, dobře jsem tušil, proč. Otec její, jemůž láska moje a dívčina nejspíše nebyla vhod, ostříhal zajisté Hankii, aby nemohla se mnou poznovu se stýkati a zalévati tak bujný cit milosti ve svých mladých ňadrech.

Byl jsem velmi nešťasten a velmi sklíčen, i myslil jsem nejinak, než že všecek můj život budoucí odporem Achmetovým se rozpadává a rozplývá v niveč. Avšak přece, kdykoliv jsem si vzpomněl, jak vroucně a opravdově Hankia se mnou hovořila žhoucima zrakoma, zase jsem doufal, že nepodaří se ani sebe větší snaze otcově lásku z prsou dívčiných vypuditi. A toto doufání bylo mi jedinou útěchou.

Těšil jsem se nadějí, že čas, tento nejlepší vítěz nad lidskými vášněmi a úmysly, přece někdy obměkčí srdce a přisnost Achmetovu a dá mi přiblížiti se zase k Hankii, jejíž láska obtož v každé zkoušce, i v těžké zkoušce dlouhého čekání.

Jaká to pošetilosť! Domníval jsem se najíti zase v čase spásu a ztracené štěstí, a nepadlo mi ani na rozum, že dlouhá doba může být spíše na úkor lásce než otcově nenávisti.

Avšak brzo jsem byl trapně vyveden ze svých omládačích nadějí a potěšujících domněnek. Spíše smrti byl bych se nadál než zprávy, která div neutrhlá mého rozechvělého srdce.

Po vesnici pojednou rozlétla se novina, jaké štěstí potkalo rodinu Achmeta Ramadana. Bohatý paša Hajredin zahlédl před nedávnem Hankii, a vábná bytosť její upoutala ho tak, že pátral po její rodině, a přesvědčiv se o dívčině

výborné kráse, dobyl jí i proti vůli její velmi snadno u chudého otce pro svůj Cařihradský harem.

Když jsem se o tom dověděl, Hankia již byla asi třetí den z domova u svého nového velitele, a Achmet Ramadan chystal se s ostatní rodinou svou jí následovati. Starý ten muž byl šťasten, neboť jest vzácnou náhodou státi se okrasou haremu bohatého paše, tím vzácnější, poskytne-li to otci, bratřím a sestřám lepšího bydla a snazšího živobytí.

Za to já jsem myslil, že se zadusím žalem a hořkostí. Nenáviděl jsem Achmeta Ramadana na smrt, ačkoliv každý rozumný a nestranný člověk zajisté by uznal, že nejednal vůči mně nespravedlivě, nýbrž že velmi dobře zaopatřil dceru i sebe.

Útulná vesnice Bojadži kioj ztratila pro mne veškeren půvab a stala se mi zdrojem nevylicitelných zármutkův a bolestných vzpomínek. Jmenovitě onen kus cesty za vesnicí u pramene, kdež jsem obyčejně Hankii potkával, budil v mých prsou veškery trapné city mého neštěstí. Zřídka jsem tamtudy prošel, aniž se mi nedrala mlha do očí a aniž mi srdce nezabušilo hlasitým tlukotem.

Nejednou se mi zdálo, že Hankia vychází opět jako jindy se dvěma nádobama z vesnice, že krásná, úchvatně líbezná se blíží ke mně a že zabodává vášnivé oči do mých kalných zrakův. A pokaždé, jakmile jsem procitl z takových příznakův, bylo mi mnohem truchleji a tesklivěji, i zdálo se mi, že odevšad zírá na mne mrtvá, netečná prázdnota.

Ano, Bojadži kioj byla mi pustou, nevlídnou vesnicí, byla hrobem mé skromné naděje, mých tužeb, mého štěstí, byla mi trpkou vzpomínkou všeho toho, co hrozilo zbaviti mne zdravého rozumu.

Rozhodl jsem se, že opustím vesnici. Nepoutalo mne k ní nic než prostý rov otcův a živobytí, které nestálo za mnoho, mohl jsem se ho tedy lehce odříci. Pustil jsem se

tudíž do Cařihradu, doufaje tam najíti jiné, možná-li i lepší zaměstnání.

Také ještě jiná příčina vábila mne z vesnice k tomu velikému městu. Doufal jsem ve své mladé nevychladlé lásce, že budu tak aspoň blíže Hankii, třebaš jsem neměl ani nepatrné naděje, že mi osud dopřeje někdy s ní se setkati.

Štěstí mi přálo. Hned prvý den dalo mi do rukou dobrou službu. Někdo mi řekl, abych se hlásil o zaměstnání na lodi „Neello di kare“.

Šel jsem tedy rovnou cestou do přístavu, představil se kapitánovi a byl jsem za chvílku přijat.

Víte sice, přátelé, že loď „Neello di kare“ byla nějaký čas mým útočištěm a že jsem s lodí té pak utekl, což, jak vždy upřímně se přiznávám, byl můj nejnerozumnější skutek v životě. Avšak nevyprávěl jsem vám dosud nikdy, jak vše to se událo, poslechněte tedy:

Vpravil jsem se do nového zaměstnání svého velmi brzo, a za čtvrt roku nikdo nebyl by řekl, že jsem teprve začátečníkem na dráze námořnické. Také kapitán brzo si mne oblíbil a nejednou srdečně se mnou si pohovořil. Naslouchal s upřímným účastenstvím vypravování o mé minulosti, kdy jsem chtěl býti tureckým úředníkem a kdy zatím jsem se stal prostým plavcem, a přízeň svoji dával mi na jevo zejména tím, že mi svěřoval vykonávati rozmanité důvěrné služby, týkající se jeho osoby.

Rád jsem si s hodným kapitánem pohovořil. Vypravoval jsem mu všechno ochotně i upřímně, toliko nešťastné lásky své jsem v hovorech svých nevzpomínal. Pokládal jsem každou vzpomínku na Hankii za příliš posvátnou, abych ji zjevoval cizímu sluchu. Myšlenky na moji lásku byly ukryty v mém nitře, a pouze potají jsem se jimi obíral.

Vedle srdečnosti a dobroty kapitánovy ještě jedna nepatrná věc byla pohnutkou, že jsem k němu brzo přilnul, a věrná náklonnost moje změnila se za nedlouho v doko-

nalou oddaností. Jméno jeho bylo totiž také jako otce Hankiina, Ramadan — Mustafa Ramadan, ale ve všem jiném zajisté byl skutečným opakem onoho starého muže, kterého jsem si nedovedl představití jinak než obětujícího dceru svou za vlastní hmotný prospěch.

Kapitán Mustafa Ramadan byl z Rodosta, města asi deset mil na břehu mořském od Cařihradu vzdáleného. Tam také měl svoji rodinu, svůj malý harem, který teprve před nedávnem, stav se kapitánem, si založil, a kam nejraději tíhly jeho myšlenky. Byl ještě velmi mlád, a štěstí ruku v ruce s jeho dovedností a zkušeností plaveckou učinilo ho na podiv brzo a maloletého velitelem na naší lodi. Ale každý, kdo ho znal, přál mu toho z plna srdce, každý byl přesvědčen, že dovede plniti úřad svůj právě tak bezpečně, správně a svědomitě, jako jiný třeba i dvakrát starší kapitán.

Byl jsem na lodi jeho již přes půl léta, a zalíbilo se mi tam, byl jsem úplně spokojen. Nebýti ustavičných vzpomínek na ztracenou Hankii, byl bych býval bez odporu zcela šťasten.

Jednou na jaře, bylo to v měsíci dubnu, loď „Neello di kare“, zakotvená právě v přístavě Cařihradském, strojila se na cestu k přístavům Levantským, kam bývala její obyčejná plavba. Chvilí před odplutím dostala vznešené cestující. Hajredin paša přepravoval totiž po naší lodi do nového sídla ve Smyrně svoji stkvělou družinu a svůj harem.

Neznal jsem Hajredina paše jinak než dle jména. Když jsem ho spatřil na naší lodi, nestaral jsem se ani dosti málo o jeho jméno a ani mi nepadlo na mysl, že jest velitelem Hankiiným. Ba arci, ani ve snách by mne to nebylo napadlo!

Hajredin paša byl už sestaralý, valně sešlý, šedivý muž, jistě nejméně šedesátník. Jeho postava, poněkud sehnutá, jeho vrásčitý obličej i mrtvá, zažloutlá plet a jeho začervenale oči, ustavičně jako uplakané, nedávaly domnívati se,

že jest ještě náruživým milovníkem ženského mládí a ženských půvabův. Každý spíše by myslil, že slasti haremu náležejí u něho již dávno ke vzpomínkám minulosti, a harem, který plavil s sebou, že jsou jenom trosky bývalého, možná, že dávného života bujarosti a síly, nebo snad trosky zvyku, jenž nutí vznešené Turčiny pyšnit se četnými ženami.

Vypluli jsme z Cařihradu po polednách, a loď ubíhala nejpřímějším směrem k Dardanelám.

Byl jasný, slunný den, dýšící teplem a lahodou. Moře Marmarské, jehož hladinu loď naše čile rozrývala, bylo klidné a lesklo se přívětivým povrchem. Na obloze nebylo ani mráčku, ani obláčku, a vše slibovalo plavbě nejpříznivější povětrnost.

Mezi plavbou kapitán mne poslal pro nějakou věc do nitra lodi v onu stranu, kde byly kajuty stěhujícího se haremu.

Sestoupil jsem po příkrých schůdkách do nevelké místnosti, osvětlené několika malými, kruhovitými okénky s hůry a opatřené na dvou stranách řadami úzkých dveří, vedoucích do kajut.

Za minutu jsem tam vykonal, co mi bylo nařizeno, i obrátil jsem se opět k východu, abych vystoupil na palubu, když právě za mnou zazněl nepatrný šramot, jako když dvěře pomalu a opatrně se otvírají.

Obrátil jsem se a skorem byl bych až vykřikl překvapením a úžasem.

Přede mnou stála ztepilá, veliká huriska, a oči její zářily jako oheň.

To byla ona, to byla Hankia!

Stála, ani sebou nehýbajíc. Pravicí držela kliku dveří, do kajuty vedoucích, a levicí tiskla si k srdci. Bylo viděti, že také ona jest radostně překvapena. Pozoroval jsem na viditelném proužku jejího obličejce, jak se rdí, jak tváře její hoří ruměncem, a ňadra zvedají se jí rozehvělým oddycho-

váním. Jediný ten pohled její, který na mne upřela, stačil mi úplně, abych poznal, že nezapomněla mé lásky a že také ona dosud mne miluje.

Ale v tom vrzla blízka dvířka, a Hankia jako střela zmizela ve své kajutě.

Vyšel jsem na palubu všecek jsa omámen a opojen tím neočekávaným zjevením. Podlaha točila se mi pod nohama, a krev vířila mi v žilách klokotem. Teprve později v jiném koutě lodi nabyl jsem při nové práci opět trochu klidu a chladnější mysli.

Tam také na dotaz můj, je-li vznešený cestující s harremem Hajredinem pašou, bylo mi přisvědčeno.

Asi za hodinu, nedlouho před západem slunce, paša s ženskou společností svou objevil se na vyvýšeném místě paluby, lepším cestujícím vyhrazeném, aby pookřál na vlažném vzduchu podvečerním, který obléval veškeru loď i okolní moře nevýslovnou lahodou. Po chvíli dal se do hovoru s naším kapitánem, a oba mužové mezitím několikráte se obrátili k jedné z těch pěti nebo šesti žen, které svou přítomností okrašlovaly palubu.

Uhodl jsem hned, o kom hovoří, poznal jsem tu ženu na prvý pohled: byla to zase Hankia. Nyní v nádherném, pestrém šatě zdála se mi mnohem krásnější než kdysi v rodné své vesnici, a nemohl jsem oči ani odtrhnouti od ní.

Také ona, sotva že nahoře se objevila, pátrala po námořnících jiskrnými očima, a když mne spatřila, dívala se na mne tak upjatě, tak vroucně a zároveň i tak tesklivě, že až sklíčený dech se mi zatajoval v rozbouřených prsech — —

Asi za půl hodiny kapitán rozešel se s Hajredinem pašou a zaujal místo na velitelském můstku. Avšak zpozoroval jsem ihned, že stala se s ním v té půlhodině veliká změna. Byl všecek zamyšlen a pochmuřen, a neustále obracel zraky tam, kde byla Hankia.

Co se s ním jen událo? Hajredin paša hovořil s ním přec velmi vesele, a jak někteří plavci zaslechli, vypravoval mu prý skorem jenom výhradně o té krásné ženě. V tom neřídil se obvyklým pravidlem, které Turkům káže mluvit o ženách svých co nejskrovněji.

Co mohlo tedy velitele našeho pohnouti k té náhlé zá-
dumčivosti a tesknostě?

Po chvíli kapitán se obrátil a zavolal mne k sobě vý-
znamným posuňkem.

„Budu dnes, Zahire, velmi potřebovati tvých služeb,“ pravil mi důvěrně, když jsem se přiblížil, a hlas trochu se mu třásl. „Nemám na blízku nikoho upřímnějšího a věrnějšího nad tebe, a jsem přesvědčen, že nikdo nevyplnil by přání mého správněji a věrněji než ty. Chci tě za něco žádati, co není tvou povinností a k čemu tě nemohu nutiti. Avšak je-li mi třeba přátelského přispění, doufám, že mi ho neodepřeš. Než nejsi-li odhodlán ke smělým činům, zavřt hlavou, a já ti nebudu míti za zlé, nehledám bázlivce, hledám statečného přítele!“

„Jsem tvůj, kapitáne, s tělem i duší,“ odvětil jsem přesvědčivě. „Rozkaž, co mám učiniti, a já to vykonám bez rozpakův. Čeho ty si přeješ, k tomu netřeba zkoušeti věrnou oddanost a statečnost, to rozumí se samo sebou. Jsem odhodlán ku každému činu!“

„Slibuješ mi tedy —?“

„Slibuji!“

„Dobrá — a nyní pohled!“ pravil a skrytě ukázal na Hankii. „Tam tu odalisku musím unésti Hajredinu pašovi stůj co stůj! Brzo, ještě dnes v noci! Mám k tomu důležitou příčinu, a nyní není kdy, bych ti ji vykládal. Teď tedy poznáváš, jak veliké služby od tebe žádám. Není to služba povinnosti, jest to služba upřímného přátelství. Chceš mi býti při únosu nápomocen? Chceš smělý ten čin vykonati?“

Cítil jsem, jak při těch slovech krev tuhla v mých žilách a jak jsem zbledl. Podíval jsem se na kapitána tupýma očima a nebyl jsem schopn v té hrozné chvíli promluvit. Zdálo se mi, jakoby se pokoušela o mé síly a vědomí závráf.

Kapitán minutu čekal. Pak trpce se usmál a mávl odmítavě rukou.

„Ach — ty se bojíš!“ pravil s výčítkou. „Nu — nechťsi! Jdi s pokojem a neprozrazuj, co jsem ti řekl, jest to mým tajemstvím. Na plano jsi sliboval, jdi, brachu!“

Náhle jsem se vzmužil. Ochablost i mrákoty pojednou minuly.

„Nikoli, kapitáne, nebojím se ničeho! Co jsem slíbil, to vykonám! Nezrušil jsem ještě nikomu daného slibu, nezruším ho tedy ani tobě, kterého nade všechno si vážím!“

„Děkuji ti, Zahire, věřím, neklamal jsem se v tobě. A nyní poslyš! V noci dopravíme odalisku na tuto malou lodku, a ty se spustíš s ní na moře a dopravíš ji do mého domu v Rodostě. Tam ji odevzdáš a tam také vyčkáš mého návratu z plavby. To všechno bude ti zajisté hračkou. Avšak horší věcí bude, jak ženu nepozorovaně dostat na lodku?“

„Ponech to, kapitáne, mé péči,“ sliboval jsem určitým a pevným hlasem. „Popřej mi jen dosti volnosti, abych se mohl pohybovat na blízku Hajredinova haremu, a ručím ti za to, že únos zdaří se dokonale, aniž kdo bude mít tušení o tom!“

„Máš-li tolik důvěry v svoji obratnost a chytrost, milý hochu, buďsi! Zavážeš si mne tím jenom k větším díkům. Avšak také já budu přemítati, jak nejsnáze bychom došli k těžkému cíli.“

Po té hned jsem se vydal k pašovým kajutám, a dobrá náhoda mi přála.

Jak bezpečně jsem doufal, Hankia brzo večer opět se ukázala, právě v okamžiku, kdy bylo mi možno nepozoro-

vaně přiblížit se k ní a promluvit. Řekl jsem jí to krátce několika slovy :

„Hankie, čekej na mne v noci. Unesu tě pašovi a odplavím s lodí!“

Neřekla nic, nepromluvila ani slova. Ale v tom už zároveň jsem cítil, jak mne uchopila vřelou pravicí za ruku a pevně ji stikla. A zároveň vystřelil proti mně souhlasný žár jejích očí.

Byla hned srozuměna, aniž minutu se rozmýšlela. V jejím pohledě i stisknutí bylo netoliko přesvědčení, nýbrž i její láska i vděčnost. Pak ještě kývla hlavou a zase tiše vklouzla do své kajuty.

Vyšel jsem nahoru, abych zpravil kapitána o úspěchu svého počínání.

Ach, jaká to byla těžká služba! Věřte mi, stokrát raději byl bych šel se vrhnout střemhlav do chladného moře. Všecka mohutnost mé lásky rázem obživla při Hankiině dotknutí, všecky tužby a horoucí přání moje náhle se probudily. Ona odevzdávala se mi tak ochotně, tak oddaně, nevidouc žádného nebezpečí, nýbrž toliko svoji lásku nevýslovně velikou a vše ostatní zastiňující, a já zatím jsem jí klamal a loupil pro jiného člověka — — —

Měl jsem ještě dosti dlouhou chvíli času, abych o tom přemýšlel. Několikrát chtělo se mi odepřít kapitánovi další pomoc, několikrát vkrádala se mi do duše myšlénka, bych ho zradil, avšak dané slovo, slib můj vždy zvítězil nad takovými slabostmi. A konečně, když jsem vše rozvázil chladnějším rozumem, nemohl z únosu škodu mítí nikdo jiný, leč jenom Hajredin paša, kterého jsem nenáviděl jako největšího nepřítele svého.

Toliko ještě Hankia bude chvíli v nešetném klamu, ale až z něho bude vyvedena a až se spatří v haremu mladého kapitána na místě v poddanství starého paše, možná dost, že bude změně té spíše povděčna, než aby jí litovala.

Možná dost — ach, jak bolestné to myšlenky! Jak neurčité to domněnky! Ale co mně se týkalo, přál jsem té krásné bytosti mnohem raději kapitánovi než komukoliv jinému, a to mne přinutilo zapuzovati všeliké vratké myšlenky o nevěrnosti a odporu.

Asi k půlnoci, právě ve chvíli, když jsme byli městu Rodostu nejbliže, připravil jsem lodičku, a kapitán mezitím zaměstnal všechny činné lodníky na rozličných místech tak pilně, by nemohli býti svědky mého počínání.

Po té, když vše bylo přichystáno, a když nebylo obávati se odnikud nepovolaných očí, dal mi ještě lístek, bych jej odevzdal v domě jeho v Rodostě, a v němž patrně bylo vysvětlení o novém vábném přírůstku jeho haremu. On sice mi řekl, že důležitá příčina ho nutí zmocniti se té krásné ženy, avšak což není důležitou věcí dobytí si takové ozdoby pro svůj harem?

Potom mne vyzval, bych se měl dále k dílu.

Kývl jsem jen hlavou na srozuměnou a sestoupil do nitra lodi. V místnosti před kajutami byla skoro úplná tma. Jenom několik mdlých proužkův dralo se tam s hůry okénky z tiché měsíčné noci a protínalo tmavý prostor bledými, nepohnutými, jak strnulými paprsky.

Těch několik proudů chudého měsíčního světla nikterak nestačilo, aby aspoň částečně osvětlilo ostatní místnost ve stínu.

Avšak byl jsem tmě spíše povděčen nežli světlu. Noc a tma byla mi nejlepším pomocníkem při vykonávání mého smělého činu.

Nejdříve jsem se dole zastavil a obezřele na všechny strany naslouchal.

V kajutách nic nehýbalo se. toliko ze dvou nebo ze tří bylo nepatrně slyšeti těžké oddychování těch, kteří tam spali.

Klid a ticho vškol mne působilo na mne velmi příznivě. Žádný podezřelý zvuk nebo pohyb mne nerozčiloval, nic

*

mne nevyrušovalo, nicméně přece sáhal jsem po dveřích kajuty Hankiiny rukou bojácně se chvějící a s nepokojným srdcem.

Dvěře i ve tmě nalezl jsem velmi snadno, i zaklepal jsem na ně tiše.

V téže chvíli dvěře se otevřely, a Hankia vystoupila připravena k útěku: Spatřil jsem ji v chabém proudu měsíčné záře, i uchopil jsem ji za ruku a rychle vyváděl po schůdkách na palubu.

Ona ani nehlesla, jen ruku zase mi stiskla a ochotně i spěšně mně následovala.

Nahoře stál kapitán u připravené lodičky a vítal nás vděčným posuňkem.

Hankia, vidouc jej, zarazila se na okamžik, jakoby váhala, ale hned zase se vzhopila, a plna nejoddanější důvěry přistoupila na moji němou žádost k lodičce a vkročila do ní.

Za minutu byl jsem s ní na moři a čile odrazil na pravo ke vzdálenému břehu. Kapitán stál u palubního zábradlí tak dlouho, dokud mu lodička naše nezmizela s očí. Pak teprve zase zaujal svoje místo velitelské, a jak jsem do dálky zaslechl, dával hlučné rozkazy, mnohem hlučnější než jindy.

Byla klidná, hluboká jarní noc. Necelý kotouč bledého měsíce stkvěl se na tmavomodré obloze a osvětloval hladinu mořskou řídkou jako uspávající září. Velebné, slavné ticho nás oblévalo. Mezi naší lodičkou a místem na obzoru, nad nímž měsíc se vznášel, prostírala se široká třpytivá cesta, jakoby moře bylo polito roztaveným stříbrem. Pouze na opačné straně tichá, téměř úplně hladká plocha mořská byla mnohem temnější.

Plul jsem rychle již asi hodinu, aniž kdo z nás promluvil. Já jsem neměl odvahy ozvati se nebo zapřísti hovor š podivnou krasavici, i snažil jsem se zakrytí veškero ne-

obyčejné pohnutí svoje tím, že jsem se obořoval horlivě do vesel.

A Hankia seděla naproti mně na úzké lávce, skorem všecka zahalená ve veliký šátek, jenom oči její se blýskaly jako dvě jiskry.

Očekávala zajisté, že brzo promluvím, a divila se pak, proč tak nečiním.

Byla to traplivá chvíle! Představte si, že jste na moři sami se spanilou ženou, která vás miluje vroucně i oddaně, a že také vy ji milujete více než všechno na světě, téměř šíleně, představte si, že ona očekává od vás milostného hovoru, kdežto vy ji odvážíte na pospas jinému muži, ačkoliv byste ji nejraději udusili ve svém objetí, představte si, že vás skráně i tváře pálí, krev vře v těle, srdce hlasitě tluče, a že chvílemi zrak váš jest tak oslepen rozechvěním, že nevidíte ničeho vůkol, že nevěříte, je-li to vše skutečností nebo hrozným, bolestným snem, a uvěříte bezpochyby, že by nebylo žádnou zvláštností, kdybych byl pozbyl rozumu.

Hankia, marně čekajíc na moje oslovení, pohnula sebou a promluvila.

„Kam plujeme, Zahire?“ otázala se mne něžným hlasem, jako když stříbrem zazvoní.

„Do Rodosta —“ řekl jsem na to, a hlas nápadně mi selhal.

„Do Rodosta — jak jsem šťastna, že mne unášíš, jak ti děkuji!“

Neřekl jsem na ta slova nic, nevěděl jsem, co bych měl pověděti. Ale něco mne nutilo, abych hrozně, žalostně vykřikl do šeré noci a odlehčil tak svému tajnému hoři.

Také Hankia chvílku mlčela, jakoby čekala mé odpovědi, načež zase se ozvala vroucněji:

„Ani nevíš, jak jsem okřála a se zaradovala, když jsem tě spatřila. Zahire, dobrý Zahire! Věřila jsem, že mne spasíš z odporných pout Hajredinových, věřila, uhadla to hned —“

„Což, Hankie, nelíbilo se ti v bohatém haremu Hajredina paše?“

„Jak by se mi líbilo, co myslíš! Já, která jsem milovala vždy toliko tebe, která jsem byla násilím odvedena do otrockého haremu, která jsem vzdorovala přáním i rozkazům Hajredinovým jenom pro tvou lásku — jak by se mi líbilo!“

„Hle, já jsem se domníval, že's spokojena,“ prohodil jsem, jen abych něco řekl.

„Ty jsi se domníval — a proč mne unášíš!?“ zvolala vášnivě a vztyčila hlavu.

Nevěděl jsem opět, co krásné ženě odpovědět. Díval jsem se stranou na moře, neboť nemohl jsem snést žárný pohled Hankiin, která do mne takořka zabodávala jiskrné oči.

„Ty si mne plavíš do Rodosta, Zahire,“ ozvala se odaliska zase po chvíli měkkým hlasem, „máš tam byt, zůstaneš tam potom už stále se mnou, nebo se vrátíš zase na loď?“

„Ponechám tě tam, Hankie, a hned zase vrátím se na loď —“

„A kdy pak mně se vrátíš? Brzo-li? Ach, jak budu skomírat touhou do tvého návratu!“

„Nevím, nevím — nech mne, ženo!“ zvolal jsem prudce, pohnut zoufalstvím.

„Co mluvíš, Zahire Kedičí!“ vykřikla Hankia s úžasem. „Jak to mluvíš ke mně? Tvé oči byly vždy jako slunce teplé a měkké jako hedbáví, plny něžnosti a lásky. A nyní mluvíš tvrději než Hajredin paša! Ty mne unášíš z lásky, a prvé promluvení tvoje jest slovem tyrana. Ach té bláhové naděje! Doufala jsem býti ženou milovanou, a jsem zase otrokyní!“

„Já, Hankie, tě budu milovat na věky nejvřeleji, z celého srdce!“

„A proč mne odpuzuješ nevládnými slovy? Proč zavíráš srdce svoje?“

„Nesmím! Nenáležíš mně, jsi ženou jiného, a mně nemožno ani hovořiti s tebou.“

„Náležím jenom tobě! Nechci býti už otrokyní Hajredina paše!“

„Nejsi jí, ale jsi ženou našeho kapitána! Pro toho tě unáším!“

Hankia vykřikla, jakoby jí něž do prsou vrazil. Pojednou vyskočila, strhla si roušku s obličeje a nachýlila se rozechvělou tváří ke mně.

Byl jsem opojen, omámen — — —

V měsíčné záři viděl jsem obličej Hankiin úplně zřetelně a jasně. Sálal z něho žár, svítily v něm třesoucí se, nepokojné oči, vyhlížela jako krásný, luzný dravec, nerozhodný, co má činiti, avšak podrážděný až do krajnosti.

Cítil jsem na svých tvářích horkost jejího obličeje, cítil jsem, jak mne ovíval žhavý její dech, a bylo mi jako bych se měl v tom okamžiku zalknouti nebo potopiti se před její svůdnou přítomností. Krása její, dosud netušená, nepoznaná a tak náhle zraku mému zjevená okouzlovala mne, ovládala moje smysly, veškeru paměť mou až k šílenství — —

„To-li jest tvoje láska, Zahire Kedičí, kterou jsi mi sliboval výmluvnými očima tam na cestě k studnici za naší vesnicí!? Tak se mi odměňuješ za moji věrnost, za moji lásku, kterou jsem pro tebe zachovávala čistu a neposkvřněnou doufajíc, že se shledám zase s tebou a s tvým milujícím srdcem!? A ty jako necitelný lupič, člověk šalebný, bez srdce jsi mne uchvátil a odnášíš mne do spárů jiného bezcitného člověka, jehož nemohu, nechci milovati a kterému snad nedovedu tak se brániti jako Hajredinovi! Ty obětuješ mne a moji lásku, moje nejkrásnější city za hrst peněz —“

„Ustaň, Hankie!“ zvolal jsem poděšen jejími slovy a jejím chováním a málem byl bych až zaplakal bolestí. „Mi-

luji tě — ale nesmím! Slíbil jsem kapitánovi, že mu budu při tvém únosu nápomocen — slíbil jsem dříve, než jsem věděl že ty —“

„Slíbil — nechť! Co mi po tvém slibu? A nechci ku kapitánovi, nechci do jeho haremů! Toužila jsem jenom po tobě, hořela jsem po tobě nedočkavostí a láskou, chci jen tebe, tebe!“

„Moje povinnost, můj slib jest vznešenější a přednější než moje láska!“

„Avšak nikoli dřívější! Ano, co mi do slibu, co mi do tvé povinnosti! Chci tebe, jen tebe, tvoje objetí, tvoje polibky! Chci býti tvou! Neodevzdávej mne svému kapitánovi, dovez mne k sobě nebo někam daleko, kde nás nikdo nezná a nepozná, půjdu za tebou všude, jen mne nevydávej, nezamítej! Ach, Zahire, Zahire, kdybys tušil, co všechno jsem vytrpěla pro svoji lásku k tobě, kdybys tušil, jak veliká touha po tobě zachvívala můj srdcem, kdybys věděl, kolik bojův, kolik přemáhání a síly mne stálo, bych ti byla uchována čista tak, jak's mne vídal u studnice, ach, kdybys jen věděl, smíloval bys se nade mnou a splatil vše láskou — —“

A po těch slovech, jak bývá u žen, dala se do štkajícího pláče. Byl to onen zvláštní, pohnutlivý ženský pláč, jemuž odolá jenom málo srdcí mužských. Nebylo divu, že jsem se už už v citech svých také rozplýval, a oči mi vřhly.

Vztáhl jsem k Hankii ruce, abych ji uchlácholil. Loďka naše kolébala se na moři, obě štíhlá vesla ležela podle mne, zapomněl jsem veslovati.

Ale sotva že jsem se dotekl Hankiiných rukou, vzchopila se, vzdechla z hluboka a jediným skokem byla na mých prsech, až lodička mocně se zahoupala. Při tom odaliska ovinula mi ruce kolem krku a přitiskla tvář svou k mému obličejí.

Ten náhlý výbuch její lásky pojednou mne vytrhl z měkosti a vzpamatoval. Odtrhl jsem ženu od svých rozbouřených prsou a přitiskl ji na dno loďky, až zaúpěla.

Zmítala sebou, bránila se. Dobývala se na mne, plačíc a vzdychajíc, ještě chvíli, a když pak shledala, že setrvám ve svém odporu, vymrštila se a chtěla skočiti do moře.

Uchopil jsem ji za šat a stáhl ji prudce zpět do ložky. Tam jsem ji držel pevně tak dlouho, dokud se neztišila.

Netrvalo to dlouho; za několik minut valinou ochabovala a pak už jenom ležela klidně, všecka se chvějíc a tiše plačíc — — —

Vzal jsem opět do rukou vesla a rychle pokračoval v hroznou plavbu. Hankie jsem nespouštěl při tom ani s očí, obával jsem se opětného vzbouření její vášně a opětného odporu.

Ale ona nepohnula ani hlavou, ani rukou. Kdyby nebylo znáti její údy, jak se třáslы jako schváceny a zlomeny, zdálo by se, že jest mrtva. I pláč později umlkl na jejích ústech, patrně se jí zmocnila bolestná, zoufalá malomyslnost.

Vesloval jsem, co jen ochabující síly moje vydržely. Bylo mi příliš úzko, třásl jsem se a — plakal jsem — —. Věděl jsem, že jsem se zachoval čestně a šlechetně, a přec jsem slzel — — —

Arci. Vždyť v té chvíli vydal jsem slibu kapitánovi danému v šanc všecko svoje štěstí budoucí! Vždyť v té chvíli krutým způsobem jsem se loučil s nejdražší bytostí, pro kterou bych byl jinak obětoval bez rozpakův veškeren život svůj, loučil jsem se s ní právě ve chvíli, když mi sama vyznávala svoji horoucí lásku, když mně nabízela svoji náruč, svoje rty a veškeren veliký pramen svých vnaď a vděkův — —

Ale dovesloval jsem — byl jsem tím hrd, ač nešťasten.

Asi o čtvrté hodině ranní, když už na východě jasně se zora, přistal jsem nepozorovaně u Rodosta, které si hovělo ještě všecko v jitřní dřímotě.

Dotekl jsem se něžně ráme Hankiina, a ona vstala tiše s hlavou sklopenou a šla se mnou.

Kráčeli jsme rovnou cestou k domu kapitána Mustafy Ramadana.

Když se otevřely jeho dvěře, odevzdal jsem tam dopis velitelův a ukázal na Hankii.

Než jsem se nadál, cizí pravice uchopila ji za ruku a vtáhla do domu.

Hankia obrátila se ještě naposledy za mnou a hlasitě zaplakala. To bylo její rozloučení. Více jsem neslyšel ani neviděl — — —

Utíkal jsem pryč od domu, pryč z Rodosta, nevěda ani kam. Na svoji loď nebyl bych se vrátil ani za živý svět. Toulal jsem se několik dní od města k městu, od vesnice k vesnici, zmořen a utýrán nejenom na těle, nýbrž i na duchu.

Konečně zabloudil jsem zase až do Hercegoviny, přešel odtamtud do Dalmacie a vstoupil do služby na nepatrnou loď obchodní. Stal jsem se tedy zase námořníkem, leč při tom jsem se pilně vystříhal, abych se nikdy nesetkal s kapitánem Mustafou Ramadanem.

A přece jsem se s ním setkal, ovšem až za velmi dlouhou dobu — teprve po patnácti letech ve Smyrně. Poznali jsme se hned a několik slov stačilo, bychom se dorozuměli.

Když jsem mu vypravoval o své lásce k Hankii, ustavičně vzdychal a kýval hlavou, jakoby již o všem věděl. Pak také se rozhovořil, avšak co mluvil, příliš zkormoutilo mou mysl.

Kapitán Mustafa Ramadan byl synem Achmeta Ramadana z vesnice Bojadži kioj, byl tedy Hankiiným bratrem. Opuštěl rodný dům svůj v dětských letech, kdy jakýsi zámožný Turčin si ho oblíbil a přičinil se o jeho dobré vychování. Neznal sestry své, a teprve od Hajredina paše na lodi své se dověděl, že sestra Hankia jest vzdornou jeho otrokyní, vzdornou, hněvivou, vzpouzející se věnovati mu

svoji lásku, kterou nedovedl vynutiti na ní ani sebe většími laskavostmi, sliby nebo hrozbami.

Zželelo se mu nešťastné sestry i rozhodl se, že ji před chtivými vášněmi starého paše uchrání, a vyhlédl si mne za pomocníka. Teprve když přišel domů, dověděl se, čím jsem Hankii byl a jak blízkou i ona byla mému srdci.

Pátral po mně, jak mohl, hledal mne, volal mne zpět, ale marně — —.

Ptal jsem se pak po Hankii hlasem nesmělým, tichým a chvějícím se.

Kapitán smutně mávl rukou. Zamyslíl se na chvíli a pak vypravoval:

„Zůstala ustavičně jenom v mém domě a přestěhovala se později se mnou i do Cařihradu. Nežila dlouho. Zdraví její vůči hledě vadlo, až život umřel; tělo její odpočívá už pátý rok na krásném hřbitově Skutarském. Denně myslila na tebe a umírajíc vyslovila tvoje jméno — — —“

Tenkráté jsem zakusil opět trpké hodiny, div jsem zase lítostí nezaplakal — — —

Řeknete snad, že jsem byl špatně odměněn za svoji poctivost a za věrnou službu.

Avšak nikoli. Odměna dokonalá, veliká jest v mých prsou. Vědomí, že ani sebe větší kouzlo nedovedlo mne uchýliti od daného slibu a od mé povinnosti, dává mi úplnou odvetu za to, co jsem v lásce své ztratil. Jsem počestný člověk, který mnoho vytrpěl a málo dobrého zažil, ale mám úctu před sebou, a to stojí za to, bych si vážil svého života.

To jest konec mé povídky — mé první a vaší poslední — — —

OBSAH.

	Strana
Úvod	7
I. Dukát	15
II. Žert	29
III. Náměsíčnice	45
IV. Souboj	69
V. Trest	87
VI. Sirotek	105
VII. Vodník	125
VIII. Mořská panna	149
IX. Kuřátka	169
X. Dítě	187
XI. Černý květ	217
XII. Věrná služba	241

89057546251

b89057546251a

89057546251

b89057546251a